Boetius de consolatione philoso
phie necnon de disciplina scholari
um cum cõmento sancti Thome.

Cyprianus. Anno
1579

Sancti Thome de aquino super libris Boetij de cõsolatione philosophie commentum cum expositione feliciter incipit.

Philosophie seruias oportet vt tibi contingat vera libertas. Hec sunt verba Sene. viij. epistola ad Lucillũ. Quia vocari phiam sciam veritatis recte se hz. ex. ij. methaphisice. Et phia affert delectatões mirabiles firmitate ꝛ puritate. ex. x. ethicoꝝ. Et multis visa est phia res mirabilis ꝛ diuina: ex de celo ꝛ mũdo Ari. Itẽ ꝙ nulla scia filis est phie: q̃ clarificat aiaz ꝛ facit delectari eã ĩ hoc seculo in ꝓsecutõe ꝛ rectitudine: ex libro de pomo ꝛ morte. Et phia trahit hoiem ab obscuritate ignorãtie ad sciaz, a tenebris stulticie ad lucẽ sapiẽtie ꝛ ad claritatẽ intellectus. ex eodem libro Aristo. Itẽ quia phia a supstitione liberat: metu mortis non ꝯturbat scḋz Tul. in li. de finib⁹ bonoꝝ ꝛ maloꝝ. Ideo Sene. has ꝛ ꝯsimiles ꝯditões ꝛ effectus laudabiles phie aduertẽs hortaẜ nos ad seruitiũ phie in ꝓpõne ꝓposita sic dicẽs. Phie seruias opz. Que quidẽ ꝓpõ põt ꝓbari multis rõnib⁹. Primo sic. Illi opz seruire per cui⁹ seruitutem hoi ꝯtingit ỽa libertas: sz phia est huiõi: igitur. Maior nota. quia libertas est nobilissima ꝯditio qua natura hũana desiderat ꝛ affectat. Minor pz per eundẽ Sene. q̃ postꝙ ꝓmisit ꝓpõnẽ istã. Phie seruias oportet: subiungit. vt tibi ꝯtingat ỽa libertas. Et paucis iterpositꝭ dicit. Hoc enĩ. s. ipm seruire phie libertas ẽ. Probaẜ scḋo sic. Illi opz seruire qḋ aim ꝑficit, vitam disponit, actiones regit, agenda ꝛ omittenda demõstrat. ꝛ sine quo nemo est securus. phia est huiõi: igiẜ ꝛc. Maior nota, nã iste ꝯditões sunt de ꝑfectõe hoĩs. Minor declaratur ꝑ Sene. xvi. epła ad Lucil. loquẽs de phia dicit. Hec aim format ꝛ fabricat, vitã disponit, actiones regit. ꝛ omittẽda demõstrat: sedet ad gubernandũ errantia fluctuantiũ dirigit cursuꝫ: sed sine hac nemo est secur⁹. Probaẜ tertio sic. Illi est seruiendũ qḋ tradit cognitionẽ vltimi finis magnũ incrementum. phia est huiõi: igitur ꝛc. Maior nota: quia cognitio vltimi finis magnũ incrementũ ꝯfert ad vitã ex primo ethicoꝝ. Minor declaratur. Nam vltimus finis vite humane est beatitudo: cuius cognitõez phia tradit. Dicit enĩ phia in. iij. de consolatõe. ꝓsa. ij. ꝙ habitudo est status oim bonoꝝ aggregatione perfectus. Et in eodẽ tertio ostendit phia in quo sit vera beatitudo ꝛ quõ ad eam ꝑueniatur. Probaẜ quarto. Illi opz seruire qḋ facit hoiez parẽ deo. phia est huiõi: igiẜ ꝛc. Maior nota de se. Minor pz ꝑ Sene. xix. epistola ad Lucillũ. qui dicit. Hoc enĩ mihi phia ꝓmittit vt me parẽ deo reddit. Probatur quinto. Illi est seruiendũ quod est magistra oim scientiaꝝ: nutrix oim virtutũ: summũ solatiuz lapsoꝝ aioꝝ. quod est preciũ veri luminis: ꝛ cui⁹ exhortatio est recta sui auctoritate dignissima. phia est huiõi: igitur ꝛc. Maior nota. quia rationabiliter propter has conditiones laudabiles alicui seruitur. Minor declaratur. Nam philosophia est magistra oim virtutum, ex primo de consolatione prosa. iij. Ipsa est nutrix oim virtutum. scḋo de cosolatione prosa. iiij. Ipsa est summum solatium lapsoꝝ aioꝝ iij. de consolatione prosa prima. Ipsa est precia veri luminis, quinto de consolatione prosa prima. Et ei⁹ exhortatio est recta a sui auctoritate dignissima: quinto de consolatione ꝓsa prima. sic ergo pz propositio declarata que dicit. philosophie seruias oportet. Sed diceres. quid mihi prodest philosophia si fatum est. Quid mihi prodest philosophia si deus rector est. Quid mihi prodest philosophia si casus imperat. Ad hoc respondet Seneca. xiiij. epistola sua siue inexorabili lege fata nos stringant: siue deus arbiter vniuersis cuncta disponit: siue casus actiones humanas sine ordine permiscet. adhuc philosophie insistendum est. Philosophia enim nos tueri habet. Hec enim exhortatur vt libenter deo placeam⁹. vt ipsum sequamur. vt ꝯtinue fortũe resistam⁹. ꝛ vt casum feramus. Licet aũt omnes homines natura scire desiderant. tamen pauci de quo dolor est philosophie vacant. Quod ideo contingit: quia plures omissis delectationibus interioribus ad delectationes refugiunt corporales. Nõ tamen oportet delectationes corporales esse eligibiliores interioribus. quia delectationes corporales impediũt a summo bono. interiores autem ad id promouent. vnde Boe. in tractatu de summo bono dicit. Dolere debent qui delectationibus sensualibus detinentur: bona interiora omittendo. Nam dediti bonis sensualibus summa bona nõ attingunt. Quos hoies sensuales Boetius de consolatione prosa quarta comparat vespertilionibus dicens. Nequeunt enim oculos suos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere: similesq̃ sunt auibus quarum intuitum nox illuminat: dies excecat. Et licet homines sensuales et vulgares non magnificent nomen philosophie sed magis blasphemant: nihilominus tamen philosophia in sua dignitate perseuerat: teste Sene. xiiij. epistola ad Lucillum. Nunꝙ inualescet ad tantum malicia neq̃ ad tantum crecedetur contra virtutes vt nomen phie sacruz ꝛ venerabile permaneat. Sed diceres. philosophari non valeo quia pauper sum. sed si diuitias habuero totum me phie dabo, ꝛ hoc videtur rationabile: quia natura per se non est sufficiẽs ad speculandũ

sed op; cibum ꝛ potū ꝛ reliquū famulatū ꝑexistere. ꝛ pro tanto sacerdotes in egypto habitis necessa
rijs ꝑpter ammirari ceperunt philosophari. Hec excusatio ratione paupertatis no valet. Audi Sene.
xvij. epistola ad Lucilliū qui dicit. Non ē ꝙ nos paupertas a phīa reuocet. Toleranda eñi est fames quā
tolerauerūt quidam in obsidionib⁹. Et quid aliud ei at ꝑmium patiēte ipsius: ꝙ in arbitriū non cadere
inimicoꝝ. Quāto magis est qꝺ ꝑmittitur perpetua libertas: nullius hominis timor: ꝛ quod animū libe
rat a fin o:ib⁹. Multis eñi ad philosophandū obstitere diuitie. Paupertas aūt expedita secura ē. Si
vis anime vacare pauper sis oportet: aut pauperi similis: quia non potest studium salutare fieri sine
cura frugalitatis. frugalitas autē est voluntaria paupertas. hec Sene. Uerum est igitur ad philoso
phandum exiguntur necessaria: sed sufficiūt homini pauca. Non eñi oportet fintuꝝ felicē deū terre ꝛ ma
ris cē: qꝛ natū a paucis minimisq; ꝯtēta ē: ex scdo de ꝯsolatōe ꝓsa. v. Proijce ergo oīa a te ꝛ ad phīaꝫ
magno cursu totisq; viribus ītēde. hec Sene. xvij. epistola ad Lucilliū. Phie ergo hinas oportꝫ: vt ti
bi ꝯtingat vera libertas: vt tibi ꝯtingat vera securitas: vt tibi innotescat felicitas: vt par deo fias: ꝛ ꝑ
cipue vt in aduersitatib⁹ ꝛ tribulationib⁹ positus per ipsam verissime consoleris: exemplo Boe. queꝫ
phīa in exiliuꝫ relegatuꝫ: ab oībus bonis pulsum: dignitatibus exutū: multis miserijs afflictū: dulcis
sime cōsolabaꝛ. de cui⁹ phie consolatōe agitur in libro Boetij qui intitulatur liber de cōsolatōe phie
de quo ad ꝑsens nostra est intentio. Hec sufficiant de introductione hui⁹ libri. Sed anteꝙ ad litteram
accedam⁹ quinq; sunt ꝑmittenda. Primū de causa suscepti operis. Scdm de causis hui⁹ libri. Tertiū
de titulo hui⁹ libri ꝛ ei⁹ expositōe. Quartuꝫ de causa intitulatōis presentis libri. Quintuꝫ de generali
summa ꝛ sententia hui⁹ libri. Circa primū videlꝫ circa cām suscepti operis: quare Boe. hunc libꝛuꝫ con
scripsit est sciendum ꝙ Boe. vir eximius consul roman⁹ fide catholic⁹ extitit: qui disputās de fide ca
tholica contra duos hereticos. s. contra Nestoriū et Euticem. cum nullus esset. qui eis resisteret. Boe
tius ipsos in cōmuni concilio deuicit: sicut patet in libro de duab⁹ naturis in xp̄o. Tempore ꝟo Theo
dorici regis gottoꝝ cum idem Theodoricus tyrannidē suā cōtra romanos vellet exercere: ꝛ quoslibꝫ
bonos opprimere. Boetius virtute dei armatus plus oībus alijs sibi resistit. ꝛ quos tyrānica rabies
inuaserat. Boetius amore iusticie exponens se periculis ipos liberauit. Uidens autē Theodoric⁹ rex
gottoꝝ solum ipm Boetiū sibi resistentem: cogitabat qualiter ipsum perderet: ꝛ cum iustam causaꝫ cō
tra eum non inueniret: duas falsas causas ꝯfinxit. Dixit enim Boetiū impediuisse quendā delatorem
sibi litteras que continebant accusationē senat⁹ romanoꝝ: vt sic senatus redderetur reus lese maiesta
tis. Hanc causam tangit Boetius ꝓsa quarta huius primi dicēs. Delatorē ne documēta deferret quī
bus senatum maiestatis reū faceret impedisse criminamur. Scdo accusabaꝛ Boe. ꝙ quasdā litteras
direxisset ad imperatorem ꝯstantinopolitanū per q̄s restitueret libertatē pristinā ipsis romanis. Hāc
cām tangit Boe. eadē prosa sic dicēs. Nā de cōpositis falso litteris qb⁹ libertatem arguor sperasse ro
manā: qꝺ attinet dicere. His de causis Boe. ꝑ viles ꝑsonas ꝛ infames accusat⁹: indefensus reus ē in
dicatus ꝛ a rege Theodorico papie in exiliū relegat⁹. Boe. autē in exilio positus: ꝑteritam ꝓsperita
tem secū reputans ꝛ presentē aduersitatē considerās: ne aliquis hō in simili statu positus desperaret
sed vnde ꝯsolaretur haberet philosophicā consolationē cōposuit ꝯtra mutabilitatē fortune. Ex quib⁹
dictis patꝫ ꝙ causa suscepti operis est illa: quaten⁹ Boe. se in exilium relegatū: ab oībus bonis depul
sum: dignitatibus exutū: philosophice se tueretur: volens cōsolari quēlibet hoīem in simili statu posi
tum: ne desperet similiter esse contuendum. Secundo videndū ē de causis huius libri: cuius causa ef
ficiens fuit Boe. qui describēs materiā huius libri vtitur tā prosa ꝙ metro: imitatus marcianū feliceꝫ
capellā: qui in describendo nuptias mercurij et philologie hoc stilo vsus est: de quo. fit mentio vbi dicit
Egregiā sobolē cui ꝑ stilbontis amorē. Ui superū magna sociasti teste capella. Licet ille liber Boetij
multum excellat librum marciani tā nobilitate materie ꝙ priuilegio eloquētie. Boe. eñi nec Tullio in
ꝓsa nec Uirgilio in metro minor reputatur. Utitur aūt Boe. in hoc li. ꝓsa in qua ponit rationes ad cō
solandum Boetiū. ꝓbando ꝙ non sit dolendum de amissione rerū temporaliū. Utitur autē metro de
lectabili: vt dum audiatur meror obliuioni tradatur. Causa materialis hui⁹ libri est philosophica cō
solatio ordinata ad contemptū mundanoꝝ ꝛ ad appetitū summe felicitatis. vel philosophica consola
tio persuadēs neminē extolli in ꝓsperis nec deprimi in aduersis. Uel aliter causa materialis siue sub
iectum huius libri est status miserabilis Boe. philosophica consolatione superinducta. Causa forma
lis tractatus huius libri consistit in eius diuisione de qua videbitur post. Causa autem formalis tra
ctandi est modus agendi Boetij: ꝛ est dyalogus id ē sermo duoꝝ. introducit eñi Boeti⁹ i hoc libro du
as ꝑsonas scꝫ seipm suā miseriā deplangentē: ꝛ philosophiam sibi condolentē: et ipm sup sua miseria
consolantē. et hoc est rōnabile. Nā scdm beatū Gregoriū. Uerus ordo cōsolationis est vt cum volum⁹
aliquem a merore suspēdere. p̄io studeamus luctui eius concordare. vel ideo causa formalis est dya
logus: quia in quadā parte huius primi libri phīa inducit fortunā ipm Boetium alloquētem: vbi

incidit quedam figura tropi que vocatur ethopeia. De qua dicit grecismus. Ac introducit aliquos ethopeia loquentes. Verum fortuna loquitur boetius ipsa. Vel potest dici secundum commmentatorem loquentes: quod causa formalis tractandi est quintuplex: diffinitiua: diuisiua: probatiua: improbatiua: et exemplorum positiua. sicut videbitur in libro. Causa finalis huius libri est: vt ipso cognito nosipsos et quoslibet alios in aduersitatibus et tribulatione positos philosophica consolatione tueamur: et ne extollamur in prosperis et deprimamur in aduersis. Tertio videndum est de titulo huius libri et de eius expositione. Vnde sciendum quod titulus secundum Remigium super donato est clauis siue ingressus operis sequentis. et dicitur titulus a titan quod est sol. sicut enim sol illuminat mundum: sic titulus librum. Et preponitur titulus libro ad consumationem operis et ad laudem auctoris. Est ergo titulus presentis libri talis. Anitij Manlij Torquati. Seuerini. Exconsulis Ordinarij. Patricij. Boetij viri illustris incipit liber de consolatione philosophie. Et queritur quare tot nomina propria ponuntur in titulo Dicunt aliqui quod forte fuit consuetudo romanorum vt sic nomina ascriberent auctorum suorum et predecessorum. vel aliter potest dici quod plura nomina ponuntur in titulo propter honorem et laudem ipsius Boetij. quia secundum Senecam in libro de clementia ad Neronem. Multa cognomina honori data sunt. Sicut enim vilis persona non vult nominari nisi vno nomine: quia quanto plus nominatur tanto plus cognoscitur et tanto magis sordescit sic honesta persona vult nominari pluribus nominibus: vt sic magis innotescat et clarescat alijs sua fama. Nam omne bonum in commune deductum magis elucescit. Exponitur autem iste titulus sic. Boetius dictus fuit anitius a quodam nobili romano sic dicto: de cuius genere ipse fuit. vel dictus anitius quasi inuictus: ab a quod est sine et vicos victoria. Nunquam enim Boetius vinci potuit vt flecteretur a iure ad iniusticiam: sicut ipse testatur quarta prosa huius primi libri dicens. Nunquam a iure ad iniuriam me quisquam detraxit. Secundo Boetius dictus fuit manlius: quia de genere manliorum fuit qui erant nobiles romani. Tertio Boetius dictus fuit torquatus a quodam nobili romano sic dicto: qui cum singulare bellum iniret cum quodam de gallia ipsum deuicit et torquem in collo habentem sibi abstulit: cuius ratione dictus fuit torquatus: de cuius genere fuit Boetius. Quarto Boetius dictus fuit seuerinus a seueritate. Seuerus enim fuit cum theodorico regi gottorum se opposuit. vel dictus seuerinus quasi sequens veritatem. nunquam enim in iudicijs vel amore vel odio flecti potuit a veritate. Quarto Boetius dictus fuit exconsul: quasi vnus ex consulibus romanorum. Vel exconsul quasi extra consulatum positus quem prius habuit. Exconsules dicebantur qui iam deposuerant consulatum. et licet ab honore consulatus cessarent: tamen postea plus alijs in magna reuerentia habebantur. Sexto dictus fuit patricius a nobilissimo romano sic dicto: de cuius genere fuit Boetius. Vel alio modo. Patricij dicebantur nobiles romani qui prouidebant rei publice sicut pater filio. quorum nomina scripta erant aureis literis. et ideo dicebantur patres conscripti. de quorum numero vnus fuit patricius Boe. propter quod dictus fuit patricius. Septimo dicebatur ordinarius quia rempublicam ordinauit. vel aliter ordinarij dicebantur qui tante dignitates erant: vt quolibet ordine digni essent. et sic fuit Boe. Octauo nomine proprio dictus fuit Boetius quod interpretatur adiutor. quia in necessitate pauperibus subueniebat. Quarto videndum est de causa intitulationis huius libri. Intitulatur iste liber de consolatione philosophica. Vbi sciendum quod philosophica consolatio dicitur rationabilis demonstratio declarans de cuius amissione non est dolendum: et de cuius possessione non est gaudendum. Et quia hoc pertractatur in presenti libro ideo sic intitulatur. Quinto videndum est de generali summa huius totius libri. Vbi sciendum quod Boe. in hoc libro ostendit bona temporalia esse transitoria et non consistere totaliter in eis totalem veram felicitatem. et per consequens non esse dolendum de eorum absentia: nec gaudendum de eorum presentia. et neminem debere extolli in prosperis. nec deprimi in aduersis. Ostenditur etiam in presenti libro quid sit summum bonum. vbi sit situm et quomodo ad ipsum perueniatur. Etiam ostenditur quod boni semper sunt potentes et mali semper sunt impotentes et quod bonis nunquam desunt sua premia: malis nunquam sua supplicia. Post hoc ostenditur quid sit diuina prouidentia. quid casus. quid fatum. quid liberum arbitrium. Et ponit Boetius rationes quibus probat liberum arbitrium non posse stare cum prouidentia diuina. et quorundam falsam solutionem et eam improbat. postea ostendit veram solutionem quam rationibus confirmat. Ista et alia plura pulchra determinantur in hoc libro sicut patebit in sequentibus.

Carmina qui quondã. Presens liber Boetij prima sui diuisione diuiditur in quin q partes scdm q ponit quinq libros partiales quos continet. In primo cõque ritur se miseriis subiectum. In secundo ponit remedia consolatiua. In tertio de terminat de vera felicitate: in quo sit sita et quomodo ad eam perueniatur. In qr to monet quasdam questiones ipsi philosophie. In quinto determinat de casu et prouidentia diuina.

Anitij: Maulij: Torquati: Seuerini: Boetij: Ordinarij: Patricij: viri Exconsulis: de consolatione philosophie Liber primus feliciter incipit.

Carmina qui quondam studio florente peregi
Flebilis heu mestos cogor inire modos.
Ecce mihi lacere dictant scribenda camene:
Et veris elegi fletibus ora rigant.

Primus liber incipit hic. Carmina. Secundus liber incipit ibi. Post hec paulisper. Tertius ibi. Iam cantum illa finierat Quartus ibi. Hec cum philosophia. Quintus ibi. Dixerat orationis cursum. Quid et de quo agatur in quolibet libro patebit loco suo. Primus liber diuiditur in .x.iij. partes, quia huius primi libri sunt septem metra et sex prose: que partes patebunt, que autẽ sit materia et ĩtentio cuiuslibet partis similiter patebit. ¶ Notandum autem q primũ metrũ huius primi libri vocatur elegiacum quod constat ex vno versu exametro id est sex pedum. Et dicitur elegiacum ab eleys quod ẽ miseria, elegia enim est miseria. Metrũ enĩ elegiacum inuentũ fuit p describẽdo miseria. Quis eo hodie aliqui vtuntur ad alia describenda, vnde Horatius. Versib⁹ ipariter iũctis q̃rimonia primũ. Post hec inclusa ẽ voti sententia cõpos. Quis aũt fuerit primus inuentor talis metri eligiaci dubitatur. vnde Horati⁹. Quis tñ exiguos elegos emiserit auctor Grãmatici certãt et adhuc sub iudice lis est Et diuiditur hoc primũ in quattuor ptes. Primo Boe. deplãgit statum sue miserie ex parte permutationis studij. Scdo ex parte defect⁹ corporalis. Tertio ex parte plongationis vite miserabilis. Quarto apostrophat cõtra suos amicos. scda ibi. Gloria felicis. tertia ibi. Mors hoim felix. quarta ibi. Quid me felicẽ. pmo facit qd̃ dictũ est. scdo approbat dictum suũ ibi. Ecce mihi lacere. Dicit pmo. Ego Bo. qui quondã tpe prosperitatis studio florẽte peregi .i. cõposui carmina .s. delectabilia et iocũda nunc tpe aduersitatis flebilis .i. dignus vt defleã. vel flebilis .i. tristis. cogor inire .i. icohare mestos modos id ẽ tristia metra de mea miseria. ¶ Notandũ sicut dictum fuit primo Boetius vtitur in hoc libro tã prosa q̃ metro: quia talis modus scribẽdi magis fuit conueniẽs sue materie: sicut enĩ potio curatiua q̃ amara ẽ delectabili⁹ sumitur si fuerit aliqua dulcedine pmixta. sic rõcs philem in psa tradite libẽti⁹ a boetio suscipiuntur si fuerit iocũditate metri idulcorate. Et iõ Bo. nũc vtitur metro nũc psa: q: alternatio vitur delectabili⁹. vñ auctor poetrie Nõ sapit insipidũ viciosa frequentia reddit. ¶ Itẽ nota Boe. incipit librũ suũ a metro nõ a psa: q: modus scribẽdi metric⁹ magis fuit vsitatus apud antiquos q̃ prosaicus. Vel iõ q: metrũ ẽ delectabili⁹ psa. vt ergo magis alliciat audiẽtes ad suum librũ iõ in principio sui libri vtitur metro. ¶ Itẽ nota circa litterã q carmina vno mõ dicũt scripta metrica certis pedib⁹ mẽsurata. Alio mõ dicũt q̃cunq dicta vel scripta etiã psaica q̃ sunt vere delectabili. Boe. aũt florente studio cõposuit vt plurimũ carmina psaica de re delectabili. Edidit enĩ q̃dam carmina phicalia sicut patet respicienti eius diuersos libros. tpe aũt aduersitatis cogebatur Boe. ad cõponẽdũ carmina metrica tristia. ¶ Itẽ nota studiũ ẽ vehemẽs applicatio aĩ ad aliqd̃ agẽdũ cũ bona volũtate. quia in maliuolã aĩam non intrabit sapientia. hec Solo. Et pfectio discipuli in tribus consistit. ex boetio de disciplina scholariũ. in attentione, docilitate, et beniuolẽtia. Hoi enĩ volenti sciam et nõ vt oz studẽti impossibilis est possessio boni. Extra .i. et ibi. ¶ Itẽ nota q duplex ẽ studiũ. florẽs et arridũ. Ad studium florẽs tria exigantur. Primo requiritur iuuẽtus: q: iuuenes perspicatiores sunt senibus. senes autẽ magis sunt immemores. Scdo reqritur habit⁹ necessarioꝝ. q: natura non ẽ per se sufficiens ad speculandũ sz ops necessaria existere, ex quarto ethicoꝝ. Tertio requiritur animi trãquillitas q̃ contingit p sedationẽ passionũ: q: anima q̃escẽs et residẽs fit prudẽs .vij. phisicoꝝ. Vbi enĩ passiones dominãtur: ibi itellectus

obscuratur: ideo Boe. in fine hui⁹ p̄mi hortādo nos ad fugā passionū dicit. Gaudia pelle. pelle timorem. Spemq̄ fugato: nec dolor adsit. Nubila mens est vinctaq̄ frenis. Hec vbi regnāt. Studiū animum est ad quod concurrūt opposite conditiões scʒ senect⁹, necessarioꝝ defect⁹: ⁊ animi pturbatio. ¶ Noto q̄ versus de miseria dicūtur mesti modi. Dicūtur eīm modi a modulando: quia pedib⁹ modulantur. Et dicūtur mesti ratione materie: quia sunt de tristi materia scʒ aduersitatis. ¶ Nota q̄ in primo duobus versib⁹ notatur antithesis id est ꝯria positio. dicit eīm in p̄mo versu quondā peregi: cui ꝯtrariatur in scd̄o versu cogor inire id est inchoare. Itē dr̄ in p̄mo v̄su florēte studio: cui ꝯtrat̄ i scd̄o flebilis. Itē dicitur in primo v̄su carmia sup. iocunda: cui ꝯtrariatur in scd̄o mestos modos. Item notandū q̄ Boe. rōnabiliter deplangit statū suū ex parte permutationis studij philosophici quod versum fuit in studiū poeticū quo tunc cogebatur vti ꝓposuit. cum Boe. dolorem suum metrice ⁊ nō philosophice consolari. Nam studium ph̄icum est studium veritatis quia scd̄o metaphisice vocari ph̄iam sciam veritatis recte se hʒ. Studiū autē poeticum est studium falsitatis nam ex ꝓhemio methaphisice scd̄m ꝓuerbium mētiuntur multa poete. Itē p studium philosophicum acq̄ritur beatitudo: ex. x. ethicoꝝ. Per studiū autē poeticū falsitatis certitudo: ex. ij. methaphisice. ¶ Ecce mihi lacere. Hic Boe. approbat dictū suum. dicit eīm q̄ cogatur nunc mestos modos. hoc ipse ꝓbat scd̄o respondet questioni ibi. Has saltē. p̄mo dicit. bn̄ dixi q̄ cogor inire mestos modos ecce demonstratio hui⁹ sensum. nam camene. i. muse poetice. lacere. i. laccrātes mētes hoīm. ille dictant mihi scribendo supple carmina metrica. ⁊ elegi versus miserie quos muse mihi dictant: illi rigāt id est humectāt: ora. i. faciem meā veris fletibus. ¶ Notandū q̄ scd̄m poetas. ix. finguntur fuisse muse i monte helicone iuxta fontem caballinū. de quo fonte loquitur Persius in principio libri sui dicēs. Fōte caballino ⁊c. Que muse finguntur poetis mistrosse sciam ꝯponēdi carmīa metrica. ⁊ iste muse poetice vocabātur camene q̄si canentes amene: eo q̄ multū delectāt hoīes rōne metri. ¶ Nota q̄ ille muse poetice dicunt̄ lacere actiue: q: lacerāt. i. distrahūt mētes hoīm subijciētes ipas diuersis passionib⁹: nunc passioni amoris: nunc doloris: sicut p3 p Oui. de amore tractātē ⁊ p alios poetas. vel dr̄ lacere passiue rōne poematū suoꝝ: q̄ poemata dr̄ lacera: q: nō sunt firmitate rōnis stabilita. ¶ Ubi notandū q̄ quedā carmīa dicunt̄ integra: quedā lacera. Integra sunt carmīa philosophica nulla tn̄ hatōe ꝑmixta: sed firmitate rationū stabilita ⁊ aīm firmāt. Lacera sunt carmīa poetica q̄ nō instruūt hoīem nec ꝯsolātur: sʒ lacerāt. i. distrahūt mētes hoīm: nūc reducēdo hoī ad memoriā voluptates: nūc dolorē nūc alias passiones. Itē notandū v̄sus elegi p̄ncipaliter inuēti fuerūt ꝓpt̄ miseriā describendā. ⁊ q: hos v̄sus muse dictabāt Boe. p quos Boe. magis suā miseriā reducit ad memoriā q̄ p eos ꝯsolaret̄ fō elegi erāt cā ipi Boe. veri flet⁹. ¶ Itē notandū duplex est flet⁹. adulatori⁹ ⁊ ver⁹. adulatori⁹ q̄ ē flet⁹ q̄lis est flet⁹ amasie. Si eīm dixerit amasius ad amasiā nō diligo me: ipsa incipit flere: q̄re vt p fletū suum⁹ ipsū possit tenere. cū aūt nūmos nō poterit extorquere ab ipso dicit. vade garcio: teū nolo. Verus ē fletus ver⁹: qui ex vero cordis dolore ⁊ ex vero pietate ꝓcedit: ⁊ ad talē fletū Bo. ꝓuocat⁹ fuit per musas dictātes sibi carmīa. ¶ Notandū q̄ hec dictio elegi pōt exponi dupl'r. vno mō q̄ teneatur noīatiue: ⁊ tūc ē sensus: elegi. i. v̄sus miserie rigāt ora mea fletib⁹. alio mō q̄ teneat̄ genitiue: ⁊ tūc est sensus: camene rigāt vero fletib⁹ ora elegi. i. miseri hoīs: q: elegus. a. um. i. miser. ra. rū. scd̄m Huguitionē. ¶ Has saltē null⁹. Hic Boe r̄ndet tacite q̄stioni. Quereret aliqs. quō muse dictāt tibi carmīa scribēda: cū sis in exiliū relegat⁹: q: intrasti sine ol comitiua. Ad h̄ r̄ndet Bo. Licet oēs amici mei dereliquerūt me in exilio ꝓpt̄ timorē īperialē: tn̄ has musas null⁹ terror īperialis potuit vincere quin sequerētur nr̄m iter vsq̄ in exiliū dictātes nobis carmīa. ¶ Notandū lʒ bona exteriora possint auferri ab homine p violentiā sicut p furtū: p rapinā: p incendiū: tn̄ scia nō pōt auferri ab hoīe. Non eīm scia violentia aufert̄: nec vetustate consumit̄: nec tn̄ inicia minuit̄. vn̄ Sene. ix. episto. ad Lucillū recitat q̄ cum Stilbon capta patria: amissis liberis: amissa vxor sua ⁊ aliis homo: solus ab incendio exierat: req̄sit⁹ fuit a Demetrio nūq̄d oīa ꝑdidisset. r̄ndit nihil ꝑdidi sʒ oīa bōa mea mecū sunt: iusticia: virtus: tēperātia: ⁊ prudētia. ⁊ hoc innuit Bo. di Omnes se nō reliq̄sse. vn̄ etiā Alan⁹ de planctu nature de scia dicit. Sup oēm possessionē generosa emanat possessio q̄ sparsa colligit̄: erogata reuertit̄: publicata suscipit incrementū: p quā nobilis thesaur⁹ secretis penetralib⁹ nascit̄: effect⁹ eterne delectatōis acq̄rit̄. Hec est sola p quā mēs deiecta tenebris cordis oculos deliciosa animi paradisus. hec īmortalē ex mortali facit: ⁊ caducū hoīem in deū deifice mutatōis auctoritate ꝯuertit. ¶ Nota circa hāc dictionē saltē q̄ tres dictōes proferri possunt per tum: que deberēt proferri p tez. vnde ꝓfert tum⁹. saltiʒ p saltē: tump⁹ p

tempus. extimplo p extemplo quod est contra Hug. qui dicit. Tim tria detestor extimplo tēpera saltis ¶ Gloria felicis. Hic. Boe. deplangit statum suū ex parte defectus corporalis. Et primo pponit eū in generali. scđo in speciali. scđa ibi. Venit enī. dicit pmo. quondam cōsolabatur me gloria felicis. i. psperę iuuentutis: et gloria viridis iuuente. i. delectabilis iuuentutis: sed nunc fata id est euentus mesti senis id est tristis senectutis solantur id est consolantur: mea id est meam partem. quasi diceret. pri⁹ con solabar dulci iuuētute: nunc aūt consolor tristi senectute. scđz illā sententiam sic exponitur littera. Gloria felicis iuuēte. i. prospere iuuētutis. viridis. i. delectabilis iuuētutis. olim id ē quondā sup. ↄsolabat̄ me. nūc fata. i. euēt⁹ me sti senis. i. tristis senectutis solant̄ mea id est meā ptem. ¶ Notādū q cōmuniter illa littera alit̄ exponitur referēdo eā ad musas poeticas sic. Camene que quondā tempore iuuētutis erāt gloria felicis et viridis iuuētutis: qđ dicitur p tāto: quia iuuenē eo olim solebāt iformari in arte poetica in qua pficientes gloriabat̄ in vsu metri or et rithmor: nunc autem camene solātur mea fata in q̄ mesti senis. ¶ Notandū q felix iuuentus id est que bonis exteriorib⁹ est adornata: de quib⁹ bonis loquitur. Aristo. circa principiū libri de bona fortuna di. Sine rebus exteriorib⁹ quarū fortuna est domina non ↄtingit se esse felicem: sed viridis. i. delectabilis iuuētus est illa que bonis nature est decorata. s. fortitudine pulchritudine et agilitate. Unde Aristo. in ethicis. nō oīno felix est qui specie turpis aut solitari⁹ aut carens ꝓle. ¶ Nota q Boe. repńtat in se statum miserie cum dicit fata mesti senis se consolari cum minime hominem consolātur: sed magis perturbāt. etiam cum dicit musas poeticas se ↄsolari: similiter repńtat statuz miserie: quia muse poetice non sedent alicui in solatiū: sed potius in aumentū doloris. Item de significatōib⁹ fati ponit Huguitio duos versiculos dicens. Constellatio mors parce respōsa deor. Euentus rerum signantur nomine fati. ¶ Venit enī pperata malis. Hic Boe. declarat in speciali defectū corporalem. di. Bene dico q fata meste senectutis nunc consolantur me: enī pro quia senectus inopina. i. inopinata per apocopē: pperata. i. festinata: venit in malis. i. cuz suis malis et incōmodis: et dolor supple quem patior iussit inesse. i. inducit mihi suaz etatē: per qđ innuit̄ q non solum etas inducit dolorē: sed econuerso dolor inducit et causat etatem et seniū. Et tunc Boe. ponit duo signa sue senectutis dicens. cani supple capilli intēpestiui. i. ante debitum temp⁹: funduntur in vertice. i. in capite meo. Aliud signū senectutis ibi q cutis mea laxa. i. soluta tremit corpore effeto. i. carne cōsumpta et euacuata. ¶ Nota q hoiem senē multa mala et incōmoda circūueniūt: nam pellis ei⁹ cōtrahitur: cor ei⁹ ↄtritur: pulmo ei⁹ debilitatur: lumbi eius indurantur: dorsum incuruatur: membra tremūt. Unde poeta dicit. Optamus seniū dum veniet est male ventū. Hoc est gibbosum surdū cecūq3 morosuz. Propter hoc dicit Boe. q senectus venit mihi cū suis malis. ¶ Nota circa illam partez. et dolor etatē: q triplex est cā senectutis: scz etas infirmitas: et aduersitas. Senect⁹ que inducitur p etatē naturalis est. q̄ aūt iducit̄ p infirmitatē vel aduersitatē accidētal' est: qualis senect⁹ fuit i Boe. qui senuerat ppter multitudinē doloris et tristicie. ¶ Notandū q canicies Boe. fuit intēpestiua. Huguitio dicit. intēpestiuū est qđ est incōgruū: inconueniens: inutile vel sine tpe. Uñ intēpestiuū đr illud qđ non hz ydoneū tēpus vel qđ non est ↄueniēs p tpe. et quia Boe. iuuenis erat etate: et cū senuerat ex aduersitate: iam canicies eius fuit intempestiua. ¶ Nota q in iuuenib⁹ cutis est densa ppter multitudinē sanguinis: ex quo sanguine generat̄ caro. sed quia sanguis diminuit̄ in senib⁹ diminuit̄ etiaz caro in eis: ideo cutis seniū est laxa. ¶ Notandū circa hoc vocabulū effeto q ipm tractū est a mulierib⁹ p̄gnantib⁹: q̄ cū pepererint dicuntur effete. i. fetu euacuate Unde dicit Hugu. q fetus est nat⁹ mulieris adhuc in vtero existēs. et đr a foueo ues. q ibi fouet̄. inde fet⁹ ta tū. i. plen⁹ na. nuz: inde efetus. i. debilis quasi sine fortitudine viriū vel virib⁹ euacuat⁹. ide fetosus sa. suz. i. plen⁹ fetu. Uñ in psalmo. Oues eor̄ fetose. i. plene fetu. et senes pñt dici effeti quasi extra fetū positi: quia senectus nō est apta ad generandū fetū. ¶ Mors hoim felix. Hic Boe. deplangit

> Gloria felicis olim viridisq3 iuuente
> Solantur mesti nunc mea fata senis.
> Venit enim properata malis inopina senectus
> Et dolor etatem iussit inesse suam.
> Intempestiui funduntur vertice cani
> Et tremit effeto corpore laxa cutis.
> Mors hoim felix que se nec dulcibus annis
> Inserit: et mestis sepe vocata venit.

statum suũ ex parte durationis vite miserabilis. Et primo premittit que mors hominũ sit felix et que nõ: et dicit sic. Illa mors est felix que nec inserit. i. nõ immittit se dulcibus annis. i. temporibus prosperis cũ delectat hominẽ viuere. Sed illa mors est felix que sepe vocata venit mestis supple annis. i. tristibus annis: qz in annis aduersitatis miseri consueuerunt vocare mortẽ. Tũc ostendit que mors hominũ sit crudelis dicens ¶ Heu quod surda aure. i. reclusa aure: seua mors. i. crudelis: auertitur. i. spernit miseros homines: et negat. i. nõ vult claudere flentes oculos eorum. q. d. crudelis mors est que nõ permittit miseros mori. et dicit flẽtes oculos per hoc innuẽs quod in morte oculi hominũ clauduntur. et tunc Boe. deplangit prolongationẽ sue vite di. Dũ fortuna malefida. i. perfida mihi faueret. i. arrideret: leuibus id est transitorijs bonis: tristis hora sup. mortis: pene merserat. i. oppresserat meũ caput. quasi diceret. tpe prosperitatis semp accelerauit mors opprimere me: nunc aũt quia fortũa nubila id ẽ aduersa mutauit fallacẽ vultũ: impia. i. misera vita: protrab. t. i. prolõgat moras sup. viuendi: ingratas. i. odiosas mihi: quia propter miseriã tedebat ipsum Boe. viuere. ¶ Nota quod licz

Heu heu quod surda miseros auertitur aure

Et flentes oculos claudere seua negat.

Dũ leuibus malefida bonis fortuna faueret

Pene caput tristis merserat hora meum.

Nunc quia fallacem mutauit nubila vultum

Protrahit ingratas impia vita moras.

Quid me felicem totiens iactastis amici?

Qui cecidit stabili non erat ille gradu.

secundum vulgares et secundum apparentiam hec sententia de morte felici et crudeli videtur vera: tamẽ secundum rei veritatez est falsa: quia mors etiã tempore prosperitatis põt esse bona: naz secundum Sene. optimũ est mori cũ delectat viuere. et tẽpore aduersitatis põt mors esse mala: qz aduersitas sepe inducit desperationẽz Boe. aũt representando statũ miseri hominis hãc sniam ponit tanquam verã. ¶ Notandũ quod mors vel comparatur ad vitam presentẽ vel futurã. primo modo illa mors dicitur felix: que fugit tẽpore prosperitatis et accelerat tẽpore aduersitatis. Si autẽ comparatur mors ad vitã futurã; tunc ipa põt dici bona et mala tẽpore prosperitatis et etiam aduersitatis: qz si mors ducit ad gloriã dr bona: si ad penam dr mala. ¶ Notandũ secundum R emigiũ super donatũ. heu aliquando est monosyllabũ: aliqñ dissyllabũ sicut metri necessitas requirit. vñ in proposito est dissyllabũ dicendo. Heu quod surda miseros auertitur aure. ¶ Notandũ quod hoc verbũ auertor: qñqz ẽ passiuũ constructũ cũ ablatiuo mediãte prepositiõe: vt dicẽdo auertor a te: et idẽ est quod remoueor: aliqñ est verbũ deponẽs constructũ cum accusatiuo: vt dicẽdo auertor te: et tunc idẽ est quod sperno te. et sic accipitur in proposito: cũ mors auertitur. i. spernit miseros. vñ versus. In vi passiui notat auertor remoueri. Si sit deponens auertor: spernere signat. ¶ Notandũ Boe. appellat fortunã malefidã: qz est deceptiua. vñ Sene. Neminẽ aduersa fortuna comminuit nisi quẽ secũda decipit. Et alibi. Sene. Fortuna nemini seruat fidẽ: nulli ob hec sic semel contenta est. quẽ nimiũ fouet hũc stultũ facit Nota fortune bona dicũtur leuia: qz transitoria. Non enim perdurat circa hominem secundum Sene. Illud non est tuum quod fortuna fecit esse tuũ. Donũ enĩ quod dare potuit: potuit et auferre. ¶ Notandum quod Boe. appellat fortunam nubilam id ẽ obscuram siue cecam. depingebatur aũt antiquitus fortuna ceca; quia ex improuiso accedit et recedit: vel quia cecum reddit hominẽ extollendo cũ in prosperis et deprimẽdo in aduersis. ¶ Notandũ quod Boe. dicit fortunã olim circa se mutasse fallacem vultum: quia fortuna olim depingebatur duplici facie: anteriori alba; posteriori autem parte nigra. per albaz designatur prosperitas; per nigrãm aduersitas. mutauit ergo fortuna circa Boetiũ fallacem vultum, prosperitatis: postea ostendit ei vultum aduersitatis. ¶ Quid me felicem totiẽs iactastis amici. Hic Boetius deplãgit statum miserie sue apostrophãdo contra amicos suos dicens. O amici mei quid id est propter quid iactastis id ẽ iactãdo dixistis me totiens felicem: frustra enĩz hoc dixistis: quia felicitas mea non erat stabilis: quod patet ex hoc: quia ego cecidi: et ille qui cecidit de prosperitate in aduersitatẽ nõ erat stabili gradu prosperitatis. ¶ Notandum duplex est felicitas. politica que consistit in bonis exterioribus et talis non est stabilis sicut nec bona exteriora. Alia est felicitas speculatiua que cõsistit in actu sapiẽtie: scz in speculatione substantiarum separatarum: et talis felicitas est stabilis et immutabilis: cum sit bonum optimum pulcherrimum; delectabilissimum: ex primo ethicorum.

¶ Prosa prima primi libri.

Hec dum mecum tacitus ipse reputarem: querimoniamq̄ lachrymabilem stili officio designarem: astitisse mihi supra verticem visa est mulier: reuerendi admodum vultus: oculis ardentibus: et vltra communē hominū valentiam perspicacibus: colore viuido: atq̄ inexhausti vigoris: q̄uis ita eui plena foret: vt nullo modo nostre crederetur etatis. Statura discretionis ambigue. Nam nūc quidē ad communem sese hominum mensuram cohibebat

¶ Prosa prima primi libri.

Hec dum mecum tacitus ipse. Hic incipit p̄sa prima huius p̄mi in qua Boe. introducit phiam super suam miseriam consolantē. Ubi nota q̄ Boe. dolens & ipsa phia sp̄m cō-solans non sunt aliud nisi anim⁹ dolens ex oppressione sensualitatis: & ratio consolans ex vigore sapientie. & diuiditur. P̄mo ostendit Boe. quomō phia sibi apparuit. Scdo quid circa ipsū egerit. scda ibi. Que vbi poeticas musas. Primo describit apparitionem phie quo ad temp⁹ & ad locum. & describit ei⁹ dispositionē q̄ ad vultū: quo ad aspectum: quo ad calorem & vigorē: & quo ad etatem. Secundo describit phiam quantum ad habitum exteriorem. Tertio quo ad ornamenta & insignia que manibus gestabat. scda ibi. Vestes erant. tertia ibi. Et dextera quidem. Dicit p̄mo. Dum ego Bo. hec que supra in metro dixi tacitus mecum reputarem id est cogitarem: & querimoniā lachrymabilem id ē prouocantē ad lachrymas designarem. i. describerem stili officio: visa est mihi mulier astitisse supra verticem. i. supra caput admodū. i. valde reuerēdi vultus: oculis ardentibus et perspicacibus. i. claris vltra cōmunem valentiā hominū id est vltra homines: que apparuit in colore viuido. i. delectabili: et apparuit mihi tanq̄ inexhausti. i. inconsumpti vigoris: q̄uis ipsa foret ita plena eui id est duratōis: vt nullo modo nostre crederetur esse etatis. statura eius ambigue id est dubie: discretionis id est cognitiōis: quia nunc id est aliquando cohibebat id est extendebat sese ad cōmunem mensuram hominū id est longitudinem, nunc id est aliquando videbatur pulsare id est attingere celum cacumine summi verticis id est altitudine capitis: que cum caput altius extulisset ipsū etiam celum sua longitudine penetrabat. ¶ Notandum q̄ Bo. describit phiam sibi apparuisse sub specie mulieris: quia philosophia apud grecos & sapientia apud latinos est generis feminini. vel ideo quia sicut mulier infantes lacte nutrit: sic philosophia minus perfectos nutrit facilib⁹ doctrinis. vel ideo quia Boe. erat eger. mulier autē magis est compassiua & magis abilis ad consolandum egrum q̄ vir. Nam scd̄m Salomonem vbi nō est mulier ibi ingemiscit eger. ¶ Notandum stare est erecto modo se habere. & quia philosophia erigit hominem ad delectationes intellectuales faciens cadere sensuales: ideo ipsa describitur stetisse. Et dicitur stetisse supra verticem: quia philosophia in anima intellectiua non habz organum in vertice. Nam anima intellectiua nullius organi corporis est actus. Vel dicitur ideo stare supra verticem: quia de supero cardine elapsa venit: vt dicit Boe. tertia prosa huius primi. ¶ Notandum philosophia dicitur reuerendi vultus: quia suos possessores reuerendos facit. Nam scd̄m Tullium sapiētia est que meret honores. Item scd̄m Tul. reuerentia est decens & matura grauitas que habetur per philosophiam: ergo dicitur reuerendi vultus. ¶ Notandum illud quod est ardens est penetratiuū: & quia per rationē et intellectum que sunt oculi philosophie penetramus intima rerum & quidditates earum: ideo philosophia dicitur apparuisse ardētibus oculis. Et quia p̄ philosophiam speculamur ea que vulgares et communes non speculantur: ideo dicitur habuisse oculos perspicaces vltra communem hominū valentiam. ¶ Notandum color viuidus est color naturalis pulcher & delectabilis: & quia philosophia in se pulcherrima est: cum sit res mirabilis & diuina & delectabilis: quia mirabiles affert delectationes: ideo describitur apparuisse ī viuido colore. Item philosophia apparuit in exhausti vigoris: quia quātumcūq̄ homo cognoscat de philosophia adhuc restant plura cognoscēda: quod patet ex diuersitate opinionum in philosophia quarum vna destruit aliam. Item quia phia est eterna & p̄cesserat istū Boe

tium: ideo dicit eam non fuisse sue etatis. ¶ Notandū tres sunt partes philosophie essentiales: et se rts methaphisice: naturalis: mathematica: et diuina. Secundū naturalem philosophiam dicitur philosophia se cohibere ad cōmunem mensurā inquātum tractat de naturalibus: que cōmuniter via sensus cognoscuntur: inter q̄ natura hominis est summū ad quod peruenitur. Dicitur autem philosophia pulsare celum quo ad mathematicā: adeo quo ad astronomiā inquantum tractat de motibus et figuris astrorum. Dicitur autem penetrare celū quo ad methaphisicam inquantum dirigit ī cognitionem dei et substantiarum separatarum. Et dicitur philosophia frustrare intuitum hominū respicientum: quia perfectam cognitionem substantiarum separatarū in hac vita habere nō possumus. Nam sicut se habet oculus nicticoracis ad lumen solis: sic intellectus noster ad manifestissima in natura: et secūdo methaphisice. ¶ Uestes erant tenuissimis filis. Hic Boetius describit philosophiam quantum ad habitum exteriorē. Primo quantum ad materiam vestium. Secundo quantum ad picturam vestium. Tertio quantū ad violētiam vestibus illatam: et legantur partes simul. Dicit primo. Uestes philosophie erāt perfecte tenuissimis id est subtilissimis filis: et erant ex subtilissimo artificio: ex materia indissolubili: quas vestes ipsa texuerat propriis manibus: uti prosicut ego cognoui eadem philosophia prodente id est reuelante mihi in tertia prosa huius primi. quarum supple vestium speciem id est pulchritudinem: quedam caligo id est obscura ignorantia: neglecte vetustatis id est negligentie veterum: obduxerat id est obfuscauerat: veluti solet supple obducere caligo fumosas imagines id est in fumo stantes. Tunc ostēdit qd fuerit depictū in vestibus eius dicens. In extremo margine id est in inferiori parte harum vestium, legebatur intextum. P. id est pratica. In superiori parte vestium erat intextum. T. id est theorica quod interpretatur speculatiua. et inter vtrasq̄ litteras inter. T. et. P. erant quidam gradus insigniti id est impressi ad modum scalarum: quibus a gradibus ascēdebatur ab inferiori littera ad superiorem. Tunc tangit violentiam vestibus illatam dicens. Eandem vestem absciderant. id est lacerauerant: manus quorundam hominum violentorum supple facientium violentiam: et vnusquisq̄ abstulerat particulas vestis quas poterat auferre. ¶ Notandum q̄ per vestes philosophie intelliguntur partes essentiales et artes liberales. Sicut enim corpus vestibus ornatur: sic philosophia suis partibus decoratur. Per fila autem subtilissima intelligūtur precepta philosophicalia siue ppositiones philosophicales. Sicut enim vnū filū in vestibus ordinatur circa aliud. sic vna propositio iuxta aliam: que propositiones dicuntur subtilissime: quia per eas homo subtilia inuestigat. Dicuntur et huiusmodi precepta subtili artificio contexta ratione ornatus verborum et sententiarum que in eis inueniuntur. Et sunt ex materia indissolubili: quia licet a quibusdam exprimātur: tamen in seipsis habent veritatem indissolubilem. ¶ Notandum per manus philosophie per quas suas vestes texuerat intelliguntur philosophi: qui precepta philosophicalia conscripserunt. Et dicuntur rationabiliter manus philosophie: quia nisi fuissent instructi preceptis philosophicis: ea exprimere minime valuissent. ¶ Notandum q̄ vestes

Nunc vero pulsare celum summi verticis cacumine videbatur. Que cum caput altius extulisset: ipsm etiā celum penetrabat: sese respicientiūq̄ hominum frustrabatur intuitus. ¶ Uestes erant tenuissimis filis: subtili artificio: indissolubili materia perfecte: quas vti post eadem prodente cognoui suis manibus texuerat. Quarum speciem veluti fumosas imagines solet: caligo quedā neglecte vetustatis obduxerat. Harum in extremo margine P. grecum: in supremo vero T. legebatur intextum. Atq̄ iter vtrasq̄ litteras in scalarū modum gradus quidam insigniti videbantur: quibus ab īferiore ad superius elementū esset ascensus.

philosophie dicuntur fuisse obducte quadam caligine: quia tempore Boetij artes ad tantam negligentiam devenerant: quod pauci eas sciebant. sed Boetius eas transtulit et exposuit sive comentatus est. Vel ideo vestes philosophie fuerunt fumose: quia ab antiquis obscure fuit tradita philosophia: ab empedocle poetice: a platone enigmate: ab Aristotele sub verborum obscuritate. ¶ Nota quod due sunt partes principales philosophie scilicet practica et theorica: ideo in veste philosophie erant due littere intexte. s. P. et T. P. autem erat in inferiori parte vestis. et. T.

Eandem tamen vestem violentorum quorundam sciderant manus: particulas quas quisque potuit abstulerant. ¶ Et dextera quidem eius libellos: sceptrum vero sinistra gestabat. ¶ Que ubi poeticas musas vidit nostro assistentes thoro: fletibusque meis verba dictantes: commota paulisper ac torvis inflammata luminibus P. Quis inquit has scenicas meretriculas ad hunc egrum permisit accedere Que dolores eius non modo nullis foverent remedijs: verum dulcibus insuper alerent venenis

in superiori. per quod innuitur quod practica philosophia est inferior speculativa ordine dignitatis. Per gradus autem medios qui erant inter utrasque litteras intelliguntur scientie eloquentie que sunt: grammatica. logica. rhetorica. ¶ Notandum quod dicitur ascensum fuisse per gradus a practica ad speculativam, per hoc innuitur quod homo primo debet esse sufficienter instructus in practicis ut post ascendere valeat ad contemplativa. ¶ Notandum quid sit scindere vestes philosophie. Illi tantum dicuntur vestes scindere philosophie qui putant habentes unam scientiam se esse perfectos philosophos sine alijs. Si autem aliqui sciant unam artem sine alia dummodo se cognoscant non esse perfectos philosophos: tales non scindunt vestes philosophie. Vel illi scindunt vestes philosophie qui per erroneas expositiones trahunt veras propositiones ad suas falsas opiniones ¶ Et dextera quidem eius. Hic Boetius describit philosophiam quantum ad insignia et ornamenta que manibus gestabat dicens. Et dextera manus philosophie gestabat libellos: sinistra vero gestabat id est portabat sceptrum id est virgam regalem. ¶ Notandum quod omnis cura atque intentio viri sapientis versatur vel circa contemplationem sapientie que designatur per libellos. vel circa regimen reipublice quod designatur per sceptrum. et quia contemplatio sapientie potior est quam regimen reipublice: ideo philosophia dicitur in dextera habere libellos et in sinistra vero sceptrum. ¶ Que ubi poeticas musas. Postquam Boetius ostendit quomodo philosophia sibi apparuit. Hic ostendit que circa ipsum egerit. Et primo ostendit quomodo musas poeticas fugavit. Secundo ostendit quomodo de hoc obstupuit. Tertio quomodo philosophia sibi appropinquans statum eius deplanxit. Secunda ibi. At ego. Tertia ibi. Tum illa. Dicit primo. que supple philosophia: ubi pro postquam vidit poeticas musas assistentes nostro thoro id est lecto quia Boetius tanquam eger in lecto decubuit. Et cum vidit musas dictantes carmina meis fletibus ipsa philosophia paulisper, id est aliquantulum commota et inflammata i. incensa torvis luminibus. i. crudelibus vel terribilibus oculis inquit. Quis permisit has meretriculas scenicas id est unbrosas accedere ad hunc egrum: qui dolores eius non modo. i. non tantum non foverent. i. non sanarent ullis remedijs id est medicamentis. verum pro sed alerent sup. dolores eius dulcibus venenis. He sunt enim muse que infructuosis spinis affectuum id est passionum: necant id est suffocant uberem. i. fertilem fructum rationis: fructibus. i. in fructibus suis. et mentem hominum assuefaciunt morbo non liberant. Tunc alloquitur musas dicens. O muse si vestre blandicie detraxissent nobis. quem. i. aliquem. virum prophanum i. illiteratum. uti pro tanquam. solitum. i. similem vulgo. ego putarem id ferendum id est patiendum minus moleste. quippe in hoc nihil lederentur nostre opere. i. nostre sedulitates. sed vos aluistis nobis hunc hominem enutritum studijs. i. scientijs eleaticis. i. aristotelicis atque achademicis id est platonicis. Tunc fugat eas dicens. Sed abite id est recedite vos syrenes dulces usque ad exitium. i. in mortem et relinquite eum curandum meis musis id est doctrinis salutiferis. tunc iste chorus. i. turba musarum increpitus i. id est redargutus mestior. i. tristior existens. vultum suum deiecit. i. inclinavit. humi id est terre: et rubore confessus verecundiam tristis excessit id est exivit. limen id est domum in qua decubuit Boetius. ¶ Notandum quod ideo muse poetice dicebantur assistere thoro Boetij quia Boetius studuit metrice

dolorem suum conscribere. Item p̄bia dicitur paulisper commota: p̄ quod innuitur q̄ ira īmoderata nō debet cadere in virū sapiētem: quia virtus consistit in moderatione passionū. Unde licet irasci sit homini naturale: tamen irasci quando oportet & vt oportet & quantū oportet est hominis virtuosi & sapientis. Unde Sene. Quid crudeli⁹ ira. Similiter in de virtutib⁹ cardinalib⁹. Esto tard⁹ ad iram. Itē interrogatis q̄n q̄ sit causa ignorātie alicuius, aliquādo vt ex responsione facta aliquid p̄betur, quandoq̄ fit p̄pter increpationē faciendam, & hoc vltimo mō p̄hilosophia interrogat dicēs. quis has scenicas meretriculas &c.

Hec sunt enim que infructuosis affectuū spinis vberem fructibus rationis segetem necant: hominumq̄ mentes assuefaciunt morbo non liberant. At si quē prophanum vti vulgo solitum nobis blandicie vestre detraherent: minus moleste ferendum putarē. Nihil quippe in eo nostre opere lederētur. Hunc vero eleaticis atq̄ achademicis studijs enutritum. Sed abite potius syrenes vsq̄ in exitium dulces: meisq̄ eū musis curandum sanandūq̄ relinquite. B. His ille chorus increpitus deiecit humi mestior vultum: confessusq̄ rubore verecūdiā limē tristis excessit. ¶ At ego cuius acies lachrymis mersa caligarat: vt nec dino-

¶ Notandū q̄ muse poetice dicuntur meretricule. Sicut enim meretrix allicit hominē delectādo: nihil vtilitatis sibi cōferēdo: & cōiungit se cuilibet nō ex amore sed spe lucri: ita poete nō scribunt amore scie: sed vt aliq̄d laudis vel p̄mij ꝯsequantur & delectant ratione metri modicū vtilitatis conferendo: sed diuersas passiones inducendo. Appellat āt p̄bia musas meretriculas scenicas: quia carmīa poetica ī scena ꝯsueuerūt p̄nunciari. ¶ Ubi nota q̄ scena dicebatur loc⁹ vmbrosus in theatro vbi abscondebant⁹ p̄sone p̄nunciantes carmina tragica vel comica. Unde scena interp̄tatur vmbratio vł vmbra. Uel ideo muse poetice dicūtur scenice id ē vmbratiles: quia sunt verba sciētie non vera sciētia: cū obūbrent mentes hoīm. Itē metrica descriptio doloris non sanat dolorem sed magis auget: quia cōsideratio miserie est p̄uocatiua tristicie. Unusquisq̄ autē cum diligentia considerat quod describere vult. Item metrica descriptio dicitur esse dulce venenum: quia placet et nocet ratione metri placet. sed p̄pter recordationē doloris nocet. Item affect⁹ est vehemens animi passio aīm torquens & verum iudiciū rationis impediens. Et sunt quattuor affectus animi: gaudium: dolor: spes: & timor: qui dicūtur infructuose spine: quia suffocant segetē rationis que est sciētia & virtus. Item lz de oī errore dolendum sit: potius tamen de errore sapientis q̄ insipiētis. nā error sapientis alios exemplo corrūpit: error aūt insipientis non: quia ab insipiente non trahitur exemplum. Propter quod dicit Salustius. Oīa mala exempla rebus bonis orta sunt. Ergo dicit p̄bia magis dolendū de errore Boe. q̄ alicui⁹ p̄phani. Item scđm Hug. p̄hanū idē est qđ templū: inde p̄phanus .i. sacrilegus: quasi p̄cul a p̄hano .i. a templo. Prophanū etiam dicitur quicquid non est sacrum. Unde omēs laici & illiterati dicūtur prophani: quasi procul a p̄hano sapiētie. Item scđm Hug. opera opere est sedulitas in rebus agendis. opera aūt p̄hie est intentio vel labor ad aliquid philosophicum addiscendum. Item eleys est ciuitas grecie in qua studuit Aristo. vnde studia sua dicuntur eleatica. Achademia autē fuit ciuitas vel villa ī qua studuit Plato. vñ studia sua dicūtur achademica. Utrisq̄ autē studijs Boe. fuit enutritus. Itē p̄bia musas appellat syrenes. Sicut enī syrenes dulcedīne cantus attrahunt naues piclitando eas: sic muse delectatione metri alliciūt homines vel mētes hoīm & rationem aliquo affectu submergūt & obscurāt. Item q̄ vna p̄bia conuentū musarum expulit significatur q̄ vnus sapiens sua virtute & sapientia infinitos errores stultorum extinguit. ¶ At ego cuius acies. Hic Boe. ostendit quomodo obstupuit de actu p̄hie dicens. At ego Boe. cuius acies id est visio: mersa lachrymis caligarat id est obscurata fuerat: vt nec possem dinoscere id ē inuestigare: quenam id ē que esset hec mulier: tam imperiose auctoritatis id est potentie: ego obstupui id est miratus fui: & deiecto id est inclinato visu in terram: tacitus cepi expectare quidnam deinceps id est consequenter esset

actura circa me. ¶ Notandum quia Boe. doluit de amissione rerum temporaliũ eius acies id est ratio et intellectus caligarat. i. quod non potuit cognoscere phiã. ¶ Nota quod licet Boe. de actu philosophie obstupuit. tamen tacitus expectauit quid deinceps facere vellet: per hoc innuens se esse talem qui cõsolationem acciperet. Qui enim refutant aliorum audire: nec audita ratione acquiescũt: tales sibi ipsis obstaculum cõsolatiõis faciunt. ¶ Tum illa ꝓpius in accedens. Hic Boe. ostẽdit quomodo phia sibi appropinquans statum suum deplanxit dicens. Tum illa phia accedens ꝓpius: cõsedit in extrema parte lectuli id est cordis mei: et intuens vultum meum grauem id est grauatum luctu: atque deiectum. i. declinatum in humum id est in terrã: merore id ẽ tristicia: cõquesta est his versibus sequẽtibus de ꝑturbatione nostre mẽtis. ¶ Nota quod phia dicitur sedisse in extrema parte lectuli. i. cordis Boe. Nam cũ esset in tristicia et dolore ꝓpter amissionẽ rerum temporalium: parum vel nihil sapientie habebat. et quia tota cura eius erat circa terrena amissa: ideo dicitur habuisse vultum merore deiectũ in humum.

scere possem quenam hec esset mulier tam imperiose auctoritatis obstupui: visuque in terraz defixo quidnã deinceps esset actura expectare tacitus cepi. ¶ Tuz illa propius accedẽs: in extrema lectuli mei parte cõsedit: meumque intuens vultum luctu grauez atque in humum merore deiectũ: his versibus de nostre mentis perturbatione conquesta est.

¶ Metrũ scdm primi libri.

Heu quam precipiti mersa profundo
Mens hebet: et propria luce relicta
Tendit in externas ire tenebras
Terrenis quotiens flatibus acta
Crescit in immensum noxia cura.

Heu quam precipiti mersa profũdo. Hic incipit metrum scdm huius primi qd vocatur metrum dactilicum a pede ꝑdominante. et dicitur tetrametrũ a numero pedũ: a tetra qd est quattuor: quia quattuor pedes cõtinet. et dicitur ypercatalecticum ꝓpter syllabam abundantẽ post duos pedes in medio versus. verbigratia. Primus pes est heu quam. secundus precipiti. sed syllaba ti huius nomĩs ꝑcipiti superabundat. tertius est mersa p. quartus fundo. similiter et in aliis. In hoc ergo metro phia deplangit statum Boe. dolens de perturbatione mentis eius. et facit duo. Primo vniuersaliter phia deplangit perturbationẽ mẽtis hoĩm. Scdo specialiter conuertit planctũ suum super Boe ibi Hic quondam. Primo dicit. Heu quam. i. quãtum: mens hominũ hebet. i. obscuratur: mersa ꝑcipiti ꝓfundo. i. cura rerum temporalium que ꝑcipitant hominẽ. et talis mens relicta propria luce id ẽ contemplatione: tendit id est laborat ire in tenebras externas. i. in ignorantias exteriores. Hoc aũt cõtingit homini quotiẽs sup. mens acta. i. agitata: terrenis flatib. i. ꝓsperitatib vel euentib: cura id est sollicitudo rerum temporalium: noxia id est nociua: crescit in immensum id est supra modum. ¶ Nota quod in nobis est duplex virtus. rationalis et sensualis. sensus autem semper aduersatur rationi: quia caro concupiscit aduersus spiritum: et spiritus aduersus carnez. Cũ aũt sensualitas vincat rationem: tunc hõ est in malo statu regiminis et efficitur bestialis. Unde Albertus super. iij. de anima dicit. Turpe est nobis abijcere regimẽ superioris et induere regimen inferioris virtutis: quod nobis cõmune est cuz bestijs. Ideo scribit. iij. ethicorum in antiqua translatõe. Ualde conandũ et laborandũ est nobis vt virtus nostra concupiscibilis subiecta sit rationi. Quemadmodum enim pueri peruerse viuũt si non a suis pedagogis fuerint coacti ad recte viuendum. sic appetitus sensualis ducit nos ad insolentiam: nisi regula rationis fuerit coartatus. Plures autẽ homĩes sequũtur sensualitatem quam rationem: insudantes bonis exterioribus et delectationibus sensualibus: per que impediuntur in speculatione et cognitõe summi boni: ideo philosophia hoc deplangens dicit in metro. Heu quam ꝑcipiti. Itez cum anima ingerit se curis rerum tẽporalium profunde precipitatur: et hebet: quia cognitione rerũ et sui creatoris destituitur: et de

ftinita cadit in tenebras exteriores.i.ignorātias exteriores. ¶ Ubi nota q̃ duplex ē ignorātia.quedā na turalis q̄ est in iuuenibus ⁊ decrepitis: ⁊ vocatur ignorātia interna: q: ex naturali defectu contingit. Alia ē ignorātia q̄ causatur ex negligētia hoīs: qñ sollicitatur circa exteriora: et talis dicitur exterina: q: extra naturā: de qua dicitur q̃ omnes hoīes naturaliter scire desiderant. Prima ignorātia cum sit naturalis non est viciosa: q: turpes a natura nemo increpat neq; bonos laudat. Scd'a est viciosa cum

¶ Hic quondam celo liber aperto

Suetus in ethereos ire meatus

Cernebat rosei lumina solis

Uisebat gelide sydera lune

Et quecunq; vagos stella recursus

Exercet varios flexa per orbes

Comprensam numeris victor habebat.

¶ Quinetiam causas vnde sonora

fit p hoīs negligētiā: de qua loq̄ tur Boe.ij.huius.prosa.v. Cete ris animātibus sese ignorare na tura est; hoībus vero viciū vēit. Itē dixit noxia cura. Unde Se nec.in pūerbijs. Magnā ptē p turbatiōis sibi dedit qui exterio rib' se inecat. Itē ratio et intel lectus dr̄ lux hoīs: quia illumi nant hoīem ad cognitiōem crea ture ⁊ creatoris. Dicitur aūt p pria lux hoīs: q: solū gen' hoīs viuit arte ⁊ rōne ex pħemio me thaphisice. ¶ Hic quoddā celo liber apto. Hic pħia spāliter cō uertit se ad deplangendū Boe. Et pmo ondit quāta cōtempla tione Boe. quodam viguit. Se cundo ondit quō destitut' a tali ꝯtemplatōe solū de terrenis co gitabat: ibi. Nūc iacet effeto. Primo pħia cōmendat Boe. ab astronomia.scd'o a naturali pħia.tertio a methaphisica.scd'a ibi. Quinetiam causas.tertia ibi. Quis voluat stabilem. Pmo di. Boe. quōdaz li ber.i.solutus a cura rerū tēporaliū celo sibi apto p cognitionē: suetus fuit ire p rōnez in ethereos mea tus.i.in motus corpoꝝ celestiū: ⁊ ipse cernebat.i.speculabat lumina.i.radios rosei solis: ⁊ visebat.i.cū desiderio videbat sydera.i. constellationes gelide id ē frigide lune. ⁊ ipse Boe. victor ignorātie hēbat oēm stellam cōprehensam numeris.i.certis cōputationib'. quecunq; stella erratica exercet.i. operat vagos.i.varios recursus nūc progrediendo: nūc regrediendo. stella inq̄ flexa.i.mota p varios orbes i.circulos. ¶ Nota q̃ aīo liberato a curis exterioribus ꝯcessum ē philosophari: iō quedam artes dr̄r liberales: quia filij coꝝ.i.nobiliū qui erāt liberati a curis tpalibus talib' artibus vacabant: ideo dicit pħia q̃ Boe. quōdam liber ⁊c. ¶ Nota q̃ dicit celo apto: licet homo planetas celi corporaliter non at tingat.tñ speculatione ꝯprehēdit. Hoc pulchre tāgit Hermegist' dicēs. Magnū miraculū est homo ⁊ aīal honorandum. hic anima intellectiua in naturam dei transit quasi ipse deus sit. hic per naturam a nime dijs est coniunctus: hic demonum genus nouit: terram colit: elementis comiscetur: acumine men tis in maris profunda descēdit: celum qd̄ videtur altissimū animi sagacitate metitur: intentionem ani mi eius nulla aeris caligo cōfundit: nec terre densitas eius operationē īpedit: nō aque ꝓfunditas a spectū eius obtundit. ¶ Nota q̃ sol in ortu suo apparet roseus propter vapores interpositos inter vi sum nostrum et solem. nam album visum per fumum apparet rubeum. Etiā licet in meridie vapores sint interpositi non tamen apparet tunc roseus: eo q̃ illi vapores nō sunt grossi: sed subtiliati calore so lis. ¶ Nota pħia d. lunam esse gelidam. quod non est intelligendū formaliter: quia prime qualitates que sunt calidum: frigidum: humidum: siccū: non habēt locū in corporibus celestibus: cum non recipi ant peregrinas impressiones: sed dicitur luna gelida virtualiter vel effectiue: quia frigus et etiam hu mores efficit in inferioribus. propterquod noctes quib' luna preest sunt gelidiores ⁊ humidiores ma gis diebus. ¶ Nota q̃ planete dicūtur habere vagos cursus: q: mouentur duplici motu.s.primi mobi lis ab oriente in occidentem: ⁊ proprio motu ab occidente in orientem. vel iō q: quādoq; apparēt no bis stationarij: qñq; retrogradi: quādoq; ꝓpinqui: quādoq; aliqualiter remoti. ¶ No. q̃ stella errati ca dr̄ flexa.i.mota p varios orbes circuloꝝ.s.deferentis ⁊ epiciclii: rōne quoꝝ circuloꝝ nunc dicuntur p gressiui: nūc retrogradi: nūc stationarij vt dictū ē: et habet videri in theorica planetaꝝ vel astronomia ¶ Quinetiam causas. Hic cōmendat eum ex pte naturalis pħie dicens. Quinetiam pro certo Boe. so litus fuit rimari id ē inquirere causas: vnde id ē propter quas causas sonora flamina id ē sonorosi vē ti: sollicitant id est perturbāt: equora id ē planicie: ponti id ē maris: quasi diceret. Boe. sciuit causas generationis ventorum qui commouent ipsum mare. ¶ No. q̃ ex libro metheoroꝝ patet q̃ ventus ge

neratur ex vapore calido et sicco eleuato per calorem solis: qui perueniens ad locum nubium frigiditate nubis repercutitur. et repercussus fertur in latus: et facit sonum impellendo aerem. et quia aer faciliter est diuisibilis: de facili cedit et reuerberatur per ventos. vel aliter potest intelligi. Antiqui enim dixerunt: quod ideo venti turbant mare: quia in ipso mari generantur venti qui non exeunt: sed faciunt fluxum maris. licet hec opinio non sit vera: quia mare fluit et refluit tempore determinato sicut bis in die naturali. venti autem generantur tempore indeterminato.

Flamina sollicitant equora ponthi.
¶ Quis voluat stabilem spiritus orbem:
Vel cur hesperias sydus in vndas
Casurum rutilo surgat ab ortu.
Quis veris placidas temperet horas
Vt terras roseis floribus ornet.
Quis dedit vt pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat vuis
Rimari solitus: atque latentis
Nature varias reddere causas:
¶ Nunc iacet effeto lumine mentis

¶ Quis voluat stabilē. Hic philosophia cōmendat Boe. a methaphisica et iterato a naturali philosophia dicens. Boe. etiam solitus fuit rimari quis spiritus id est intelligentia: voluat motu diurno stabilem orbem firmamēti. vel etiam cur sydus solis vel aliud habens ortum et occasum casurum in hesperias vndas id est in aquas maris occidētales: surgat id est iterum oriatur ab ortu rutilo id est ab oriente splendido. q.d. Boeti. solitus erat inquirere cur stelle que in occidente videntur occidere iterum resurgant in oriente. etiam solitus erat rimari: quis temperet placidas horas verio id est temporis vernalis vt ornet terrā roseis floribus. Quis dedit id ē ordinauit vt autumnus fertilis: āno pleno id est fecundo: influat id est influentiam faciat grauidis vuis id ē botris repletis. etiam erat solitus reddere id est assignare varias causas latentis nature id est rerum naturalium. ¶ Nota omne quod mouetur ab alio mouetur. ex septimo phisicorum ergo celum ab alio mouetur. Mouetur autem celū a duplici motore. p cōmentatorem. xij. methaphisice. ab vno coniuncto et appropriato qui vocatur intelligentia. a quo mouetur effectiue. ab alio motore separato qui est deus a quo mouetur in ratione finis. Itē dicit orbē celestem esse stabilē. licet enim moueatur et mutet locum scđm partes: nō tamen secundum totum. et quantum ad hoc dicitur esse stabilis id est immobilis. Item causa quare stelle que occidunt iterum oriantur non est alia nisi motus circularis primi mobilis: qui secum rapit omnes stellas tam fixas quam erraticas. Item hesperus est stella que de vespere sequitur solem occidentem. o quia stella mare occidentale dicitur hespericum: eo quod sol et hesperus ibi se mergant. non quod ita sit: sed quia vulgares sic opinantur. cum enim stelle occidunt propter interpositionem maris inter visum et stellas videntur stelle mergi in mare. Item tempus vernale dicitur placidum quia est conueniēs vite hominis Est enim tēpus verio calidum et humidū in quibus consistit vita. ex libro de morte et vita. Et ideo illo tpe pducunt flores. Nā materia florū aqueū ē humidū subtile bene coctū a calido aereo. Cum igitur in vere dominatur calidum aereum et humidum aqueum subtile quod parua indiget digestione: ideo in vere cuius calor temparatus est flores producuntur. Item vitis multū abūdat de humido aqueo et grosso: cuius signum est: quia tempore putationis distillat ab eis quasi humidum lachrymabile. Tale autem humidum grossum multum resistit digestioni. ideo vue ad maturitatem tarde proueniunt scilicet tēpore autūni. Item Boe. consueuit reddere causas latētes rerum naturaliū quod fuit iudicium felicitatis. Nam scđm Virgilium. Felix qui potuit rerum cognoscere causas. ¶ Nunc iacet effeto. Hic ostēdit philosophia quō Boe. destitutus predicta speculatione de terrenis cogitabat dicens. Nūc. i. pro tpe doloris Boe. iacet. i. pstrat⁹ est effeto. i. euacuato lumine. i. speculatione mentis. et ipe pssus colla id est secundum colla grauidis cathenis passionum que mentem grauant: gerensque declinem vultum id est inclinatum pondere amissionis rerum tpalium: heu cogitur cernere terrā stolidā. i. bona terrena q̄ hoies stolidos efficiunt. ¶ Nota cathena ē ferreum instrumentū quo aliquid ꝯtra suā naturam deti

netur. Quattuor aūt affectus qui sunt gaudium. spes. timor. dolor. similitudinarie dr̄ cathene. q2 aīm hoīs detinent: ɔtra suā naturā ⁊ rōem ad illicita trahūt. Nā ratio semp dep̄catur ad optia: ex .i. ethi-cor. Et ppterea Boe⁹ in fine huius primi hortatur fugā passionū: ibi Tu quoq3 si vis. ¶ Item nota nō est estimādum φ Boe. sic esset ita euacuatus lumine mentis sicut littera sonat: quia alias fuisset insuf-ficiens pro compositione huius libri: sed phīa loquit̄ hic cōpassiue. Ille enī est merus stultus qui in-clinat se ad terrena diligēdo ipa ⁊ nō eleuādo intellectū suū ad speculabilia: qlis nō fuit B. Vn̄ dicit augu⁹. Tales sunt hoīes q̄-lia sunt ea q̄ diligunt: q2 dilectio trāsmutat diligentē in similitudinē rei quā diligit. h̄ Marquardus.

Et pressus grauibus colla cathenis

Decliuemq3 gerens pondere vultum

Cogitur heu stolidam cernere terram.

¶ Prosa secunda libri primi.

Sed medicine inquit potius tempus est φ̄ querele. Boe. Tum vero totis in me intenta luminibus P. Tu es ne ille ait: qui nostro quōdam lacte nutritus: nostris educatus alimentis: in virilis animi robur euaseras? Atqui ta-lia contuleramus arma: que nisi prius abiecisses: in-

¶ Prosa scd̄a primi libri.

Sed medicine inquit poti⁹. Hic icipit scd̄a psa hu⁹ primi in q̄ phīa inuestigat morbū Boe. ex q̄busdā signis. scd̄o ɔsolat̄ ipm ne desperet. scd̄a ibi. Tumq3 me nō. Primo dicit phīa. O Bo. ego possē multa cōqueri de ɔturba-tione mētis tue: s3 nūc poti⁹ me-dicine tp̄s ē φ q̄rele: vero ɔ sed tum .i. tūc: mulier illa intēta ī me totis luminib⁹ .i. oculis ait. Es tu ne ille q̄ quondā tpe iuuentu-tis nutritus nostro lacte .i. facili-b⁹ documētis: et etate aūt pfecta educat⁹ .i. nutrit⁹ nr̄is alimētis .i. doctrinis difficilorib⁹: tu euaseras .i. peruēeras ī robur .i. in fortitudinē virilis aī. atq̄ ɔ certo nos ɔtuleramus tibi arma talia .i. documēta q̄ nisi prius abiecisses p obliuionē: ipa tuerētur te iuncta firmitate. dicit phīa. Agnoscis ne me. qd taces: siluisti ne pudore .i. verecūdia: an stupore .i. mētis alienatione: ego mallē .i. mag⁹ vellē te siluisse pudore s3 vt ego video stupor oppressit te. ¶ No. φ phīa in deplāgendo Boe. nō facit longā morā: ne Boeti⁹ desperet sup infirmitate sua. ergo dicit phīa magis esse tp̄s medicine φ querele. Itē boni medici ē to-tis oculis diligēter respicere faciē infirmi: eo φ in facie magis apparēt signa pnosticationis īfirmi-tatis. iō phīa dr̄ esse intuita Boetiū totis luminibus. Itē p arma phīe intelligunt̄ precepta philoso-phicalia: que psuadent minime extolli in ɔsperitate nec deprimi in aduersis. hortat̄ enī nos phīa ad ma-gnanimitatē. magnanim⁹ autē est qui cōtra difformes insultus fortune vnanimi mentis constantia mi-litat. de his ⁊ similibus p̄ceptis phīs Boe. oblit⁹ fuit ɔpter dolorē. ¶ No taciturnitas qñq3 prouenit ex pudore. qñq3 ex stupore: quando enī manifestatur alicui aliqd qd̄ vellet celari: ipse efficitur verecū-dus ⁊ oculi eius deprimūtur: facies eius rubet ⁊ auertitur: ⁊ lingua eius in loquēdo ligatur. ¶ Nota φ stupor vno mō est abūdans ādmiratio mentis: vt ibi. papa stupor mūdi. Alio mō est mētis alienatio ⁊ sic accipitur in ɔposito. ⁊ inducit taciturnitatē. Ex quo enī motus lingue est s̄m cōformitatē ad fan-tasiam turbat̄ fantasia. sicut contingit in alienatione mētis ɔpedit̄ lingua in loquēdo. ergo dicit phīa pudore an stupore siluisti. ⁊ q2 taciturnitas ɔueniēs ex stupore deterior ē φ que causatur ex pudore: cū ipa causet̄ ex aliquo defectu interiori: ideo dicit phīa: mallē pudore siluisses. ¶ Nota scd̄m Hugutio-nem pudor est corpis. sed pudicitia ē mentis. Est aūt pudor verecūdia ex aliquo casu innata: non aufe-rens memoriā: sed impediens linguā. Stupor autem est casus memoriam auferens et linguam im-pediēs: ⁊ peius ē tacere stupore φ pudore: q2 meli⁹ est memoriā retinēdo nō loqui: φ loq̄ ⁊ memoria carere. ¶ No. phīa dicit boetiū habuisse nutritū suo lacte. ɔ nutrimētū lactis itelligit̄ triuiū .s. grāmati-ca. logica. ⁊ rhetorica. quibus iuuenes sunt seriatim informādi tanq̄ facilib⁹ documētis. sicut puer lacte nutrimento moli et facilis digestionis vtit̄. S3 per h̄ qd̄ dicit ī virilis animi robur euaseras: scilicet ad sciam mathematicā ⁊c. quia tanq̄ per sciam magis subtilē homo pfecte etatis efficitur. ¶ Nota phīa

contulit Boetio arma nõ corporalia sed spũalia: sicut sunt virtutes intellectuales quas enumerat Aristo. vi. ethi. ⁊ sunt illa intellectus. sapientia. scia. ars. ⁊ prudentia. Et silr virtutes cardinales que sunt quattuor. s. prudentia. iusticia: temperantia et fortitudo. Et dicuntur cardinales: quia quandam principalitatem sibi vendicant ꝛc; materiã circa quã habent fieri. Illa enim arma abiecit Boe. quando temporalib⁹ adhesit appetitu, sensitiuo annuens: et ab attentione celestiũ sequestratus. Et de istis armis dicit apostol⁹. Abiicite ergo opa tenebrarum et induimini arma lucis: sic vt in die honeste ambulem⁹. ¶ Cũq; nõ mõ tacitũ. Hic phia consolatur Boe. ne despe ret dicens. Cũ phia vidisset me non mõ. i. nõ tñ tacitum: sed ꝓrsus. i. totaliter elinguẽ. ꝙ pro et mutuz. ipa admonuit. i. apposuit pectori meo leniter manũ: et inqt i. dixit. nihil ꝑiculi est circa hunc hoiem ipse patitur letargũ id ẽ morbũ obliuiõis. morbũ inqʒ cõmunẽ mentiũ illusarũ. i. decepta rum. ⁊ ipse paulisper. i. modicũ ẽ oblit⁹ sui sed facile sui recordabitur siquidez pro. certo cognouerit nos phiam ãte. i. prius. quod vt ipse possit facere tergamus lumina. s. oculos eius. caligãtia nube. i. obscuritate: rerũ mortalium. i. temporaliũ. hec dixit phia et veste sua cõtracta. i. cõuoluta in rugã siccaui oculos meos fletibus inudãtes. i. humectantes. ¶ Nota ꝙ tacitus ẽ ille q̃ non loquit: lz habeat ptãtez lingue ad loquendũ: sed elinguis vel mut⁹ ẽ ille q̃ no solũ non loqtur sz nõ habet ptãtem lingue ad loquendũ. ⁊ talis fuit Boe. ꝓpter stuporẽ. i. mẽtis alienationẽ. ¶ No. ꝙ phia innuẽs se esse bonã medicã cõsolat boetiũ dicẽs nihil periculi est in hoie isto: qꝛ scđz Senecã in libro de clemẽtia ad Neronẽ. Mali medici est desperare ne curetur eger. ¶ Nota ꝙ letargia est infirmitas causata. et oppressione cerebri cũ obliuione. ⁊ iungitur cõtinuo somno. ⁊ sic letargus ẽ morbus inducens obliuionẽ ⁊ somnũ. Inde letargicus. et est hõ qui patitur talem morbũ. ⁊ đr a lethe qđ interpretat obliuio. Etiã lethe est fluuius infernalis. Boe. ergo patiebatur letargum. i. morbũ obliuionis. qꝛ si precepta phie in memoria habuisset: nunq̃ de amissione rerũ temporalium doluisset. Item dicit letargum esse morbũ illusarum mentium: quia mẽs illusa est vbi ratio est ligata ꝓpter defectũ fantasie. sicut in freneticis vel ꝓpter dfectũ memorie sicut in letargicis. ¶ Notandũ homo componitur ex anima immortali et corpore mortali. Sed quia Boe. oblitus fuit bonorum anime. ideo dicitur fuisse sui oblitus nõ totaliter sed paulisp: qꝛ adhuc curã habuit de bonis terrenis que respiciunt corp⁹. Itẽ hõ ꝑ phiam habet simpliciter ꝑfectã cognitionẽ. Ad cognoscẽdũ aũt illud quod ꝑ phiam cognoscit: oportet p̄io phiam cognoscere: iđ dicit philosophia: recordabitur sui facile si nos prius cognouerit. Item per vestes philosophie in rugam cõtractas intelliguntur precepta philosophicalia in vnum volumen congregata sicut in libro quibus ipsa phia Boetium consolatur. ¶ Nota ꝙ ad medicũ infirmũ curare volentem plures reqrunt cõditiões. P̄io vt q̃litates et cõditões respiciat: et vt humores nocẽtes cognoscat. Secundo ad loquendũ eũ moueat. Tertio si prevalida egritudine obmutescat vt manum corpori infirmi adhibeat. Quarto vt eum verbis consolatorijs reficiat sic phia videns dolores Boetij primo eum inspexit. secundo ad loquendum mouit. tertio manum suam corpori apposuit. et quarto verbis consolatorijs reficit.

¶ Metrum tertium primi libri.

uicta te firmitate tuerentur. Agnoscis ne me? Quid taces? Pudore an stupore siluisti? Mallem pudore: sed te ut video stupor oppressit. Boe. Cumq; non modo tacitum sed elinguem prorsus me mutũq; vidisset admonuit pectori meo leniter manũ. P. Et nihil inqt ꝑiculi est: letargũ patitur: cõem illusaꝝ mentiũ morbũ. Sui paulisper oblitus ẽ. Recordabitur facile sui: siquidem nos ante cognouerit. Quod vt possit agnoscere paulisper lumia eius mortaliũ rerũ nube caligantia tergam? B. hec dixit. Oculosq; meos fletibus inundantes contracta in rugã veste siccauit.

¶ Metrum tertium primi libri.

Tunc me discussa. Hic incipit tertiū metrum huius primi libri cuius primus versus vocatur metrum dactilicū hexametrū. secundus dicitur metrum alemanicum ab inuētore. tetrametrū a numero pedum. dactilicū a pede pdominātē. et cathaletticū: quia nulla syllaba abundat nec deficit. In hoc metro Boe. declarat p quoddā simile quomodo remotis impedimētis vigorē cognitōis recuperauit. et est talis similitudo. Sicut choro flante nubes generātur: et per interpositionē nubium sol et alia nobis occultātur: sic aduersitate immīnēte homo afficitur diuersis passionibus obscurātibus intellectum. et sicut austro flāte nubes dissoluuntur et radij solares reuertuntur: sic aduersitate adueniente consolatōe philosophica passiones sedātur et intellectus illuminatur. Dicit ergo in littera. Tunc cū philosophia tersit oculos meos tenebre liquerunt me discussa nocte id est obscuritate: et prior vigor cognitōis rediit luminibus meis. i. oculis. vt pro sicut sol latz. i. occultatur: cū id est quādo sydera. i. stelle: glomerantur id ē inuoluūtur pcipiti choro id ē tali vento. et polus. i. celum stetit. i. stare videtur nimbosis imbribus: ac pro etiā nox. i. obscuritas funditur desuper. i. de nubibus in terram: nondū. i. nō adhuc: astris. i. stellis: venientibus. i. apparētibus in celo. Si boreas emissus a traicio ātro. i. tracie regionis verberet. i. depellat

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebre

Luminibusqz prior redit vigor

Vt cum precipiti glomerantur sydera choro

Nymbosisqz polus stetit imbribus

Sol latet: ac nondum celo venientibus astris

Desuper in terram nox funditur.

Hanc si traicio boreas emissus ab antro

Verberet et clausum reseret diem

Emicat et subito vibratus lumine phebus

Mirantes oculos radijs ferit.

Prosa tertia primi libri.

hanc noctem. i. obscuritatem: et reseret clausū diem: tunc phebus id ē sol emicat. i. lucet: et vibratus. i. fortificatus lumine suo: ferit. i. percutit oculos hominum mirantes subito lumine solis post tenebras. ¶ Nota philosophia trahit hominē ab obscuritate ignorātie ad lucē sapientie. ex libro de pomo Aristo. et etiā per metristam. Ars hominē firmat: nec sinit esse malum. Et ergo cū philosophia siccasset oculos Boe. fugatis tenebris ignorātie redijt vigor intelligētie. ¶ Nota quattuor sunt venti principales q flant a quattuor ptibus mūdi. s. ab oriēte: occidēte: septētrione: et meridie. quorū quilibz hz duos collaterales. et sic sunt duodecim venti quibus versibus ptinentur. Flant subsolanus vulturnus et eurus ab ortu. Atqz die medio nothus heret africus austro. Circius occasum zephirusqz fauonius aflant. Sed veniūt aqlo boreas et chorus ab arcto. Chorus ergo est vētus quo flante generātur nubes et cōglomerātur sydera: sic q per nubes occultātur. ¶ Nota q polus est stella q semp in eodē loco videtur: sed hic polus ponit pro firmamēto tanq pars pro toto per synodochen. ¶ Nota q polus. i. celū dicitur stare qñ est obductū nymbosis imbribus: non q stet: sed quia motus eius tunc nobis nō apparet: motū enim celi nō pcipimus nisi p motum alicuius stelle: cū aūt celū est coopertū obscuris nubibus nulla stella videri pōt. ¶ Nota scdm Augustinū nymbus est nubiū densitas ex intēpestate orta. et sic dicit Boe. hic nymbosis imbribus. i. dēsis pluuijs. et est ratio: quia tenuis imber nō impedit aspectū astrorū. ¶ Nota q boreas dicit flare ab antro traicio q forte regio tracie est cauernosa de cuius cauernis exit vētus generatus ex vaporibus siccis in terra. ¶ Nota postq philosophia tersit oculos Bo. et eosdē a fletu lachrymarū cōpescuit: restitutus fuit pristino vigori. vñ oculi ipsius Boe. vt ratio et intellectus obfuscati erant tenebris ignorātie: cū istis tēporalibus adhesit: ppter amissionē rerū temporaliū diuersis fuit subiectus passionibus. Sz philosophia oculorū caliginē abiecit: cū ipsius intellectū illuminauit tenebras ignorātie fugādo: a lumine spirituali et scientia illuminando.

¶ Prosa tertia primi libri.

Haud aliter tristicie nebulis. Hic incipit tertia prosa primi libri in qua Boe. ostēdit quomodo phiam cognouerit. Et diuiditur, quia primo ostendit quomodo phiaz cognouit ⁊ qualiter de p̄sentia eius ammirari cepit: ⁊ quomodo phia sibi respondit. scd̄o probat phia persecutionem sapientū vulgaribus non esse nouam. scd̄a ibi. Nonne apud veteres. dicit p̄mo. Haud pro nō: aliter nebulis tristicie mee dissolutis. i. fugatis per cōsolationez phie: q̄m sicut nubes dissoluũtur per flatum boree: sic ego Boeti⁹ hausi id est respexi: celum. i. sursum: et recepi mentem. i. vigorez rōnis: ad cognoscendam faciē medicātis. i. medici. Itaqz pro ergo vbi id est postq̄ ego deduxi. i. cōuerti oculos: q̄ pro ⁊ defixi i. stabilui intuitum in eam: respexi nutricem meam phiam: in cu⁹ laribus. i. scholis fueraz obuersat⁹: ab adolescētia. i. a iuuētute mea ⁊ inq̄ id ē dixi, O magistra oim virtutum quid. i. propter quid tu venisti lapsa. i. progressa supno cardine. i. de celesti porta in has solitudines. i. loca deserta nostri exilij. i. nostre relegatōis: an id ē nunquid propter hoc venisti vt existens rea. i. tanq̄ culpabilis mecum agiteris. i. manifesteris falsis criminationibus. Illa philosophia inquit id ē dixit. O alumne id est per me nutrite an id est vtrum te desererē. quasi diceret non: nec partirerad ē diuiderem tecu: cōmunicato labore id ē distuso labore sarcinam. i. pondus quã tu sustulisti ex liuore. i. ob inuidia/ue/i nomis .i. rōne sapiētie atqui pro certe nō erat, phas id est honestum: philosophie relinquere iter innocentis incomitatum id est sine comite supple: si ego te dereliquissem; ego vererer id est timerem meam criminationem id est meam dãnationem: ⁊ valde perhorrescerem| quasi aliquid nouum acciderit supple circa te: eniz pro quia: num id est nunquid tu censes id est iudicas primum ipsam sapientiam esse lacessitaz id ē manifestam periculis id est perturbationibus: apud improbos mores id est male morigeratos homines quasi diceret hoc non est nouum. ¶ Nota philosophia dicitur medica, sicut enim medicus morbo fugato sanitatem inducit: sic philosophia ignorantia relegata vitam vtriusq̄ seculi condonat. nam habetur in libro de pomo Aristo. Qui philosophiã inuenerit vitam in vtroqz seculo inuenit. ⁊ alibi. Qui me inuenerit vitam inueniet: ⁊ hauriet salutem a domino: ⁊ ideo dicit Boe. faciem medicantis. ¶ Notandum q̄ Boeti⁹, non solum deduxit oculos in philosophiam: sed defixit in eam intuitum: per quod innuitur q̄ qui vult philosophari oportet se totum tradere philosophie per cantinuũ studium ⁊ laborē, Nam sicut vna hyrundo adueniens non facit ver: nec vna dies calida facit estatem; sic nec vna speculatio philosophica facit philosophum. ¶ Nota q̄ tempus opportunũ ad philosophandum est tempus adolescentie, quod innuens Boetius dicit, cuius laribus ab adolescentia fueram obuersatus. Nam etas hominis assimilatur cere: que si nimis est mollis vel dura nimis formam sigilli non recipit nec retinet, si autem est temperate mollis vel dura figuram recipit vel retinet, sic etas nimis tenera: sicut in

Haud aliter tristicie nebulis dissolutis hausi celũ: ⁊ ad cognoscendam medicātis faciem mentem recepi. Itaqz vbi in eam deduxi oculos intuitumqz defixi. Respexi nutricem meam: in cuius ab adolescentia laribus obuersatus fueram philosophiā. Et quid inq̄ tu in has exilij nostri solitudines o omnium magistra virtutum a superno cardine delapsa venisti? An vt tu quoqz mecuz rea falsis criminatiōibus agiteris? Philosophia. An inquit te alumne desererem: nec sarcinam quam mei nominis ex liuore sustulisti: communicato tecum labore partirer. Atqui philosophie phas non erat incomitatum relinquere iter innocentis: meam si criminationē vererer et quasi nouum aliquid acciderit perhorrescerē. Num enim primū censes apud improbos

īfantia nō recipit doctrinā phicam. nec etas nimiū dura sicut decrepit⁹: sʒ etas tēperata qualis est ado lescētia q̄ faciliter intelligit: ⁊ intellecta memorie ꝯmendat ¶ Nota per iares p hic intelliguntur diuerse secte philosophorū: sicut Arestotelis. Platonis. quibus Boetius ab adolescentia fuit obuersatus. ⁊ dicit Huguitio ꝙ obuersari idem est quod conuersari. ¶ Notandum ꝙ phia dicitur magistra omnium virtutum: quia omnes virtutes morales docet: vt patet ex ethicis. ⁊ dico morales propter virtutes theologicas que sunt fides. spes et charitas. et dicitur philosophia delapsa a supnis cardine qr omnis sapiētia a domino deo ē. nam sicut scribitur in prologo libri de regimine principum. De⁹ est qui diuitias sue sapientie influit animabus id est studentibus tribuit gratiam cognoscendi cui nihil ē difficile: et sine quo nihil ē possibile possideri. ¶ Nota vt postea patebit ꝙ Boetius false criminabatur de litteris cōpositis: et de impedimento delatoris: et illud quod faciebat sapientia dicebat facere arte magica: ideo dicit sed philosophiā Nunquid venisti vt tu mecū rea falsis criminationibus agiteris. ¶ No. philosophia tāgit tres rationes propter quas nō debuit relinquere Boetium. Prima quia nutrix non debet relinquere suū alumnum. secunda qui patitur propter alium non decet vt deseratur ab illo. tertia quia non decet philosophiam derelinquere innocentē. Boetius autem fuit alumnus philosophie: et ipse patiebatur iniurias propter philosophiā: et fuit innocens: ergo ⁊c. ¶ Nota scdm Hug. lacesso. i. cū desiderio lacero vel vexo vl' iniurijs affligo. ¶ Nonne apud veteres

mores lacessitam periculis esse sapientiam? ¶ Nonne apud veteres quoqʒ ante nostri Platonis etatē magnum sepe certamen cum stulticie temeritate certauimus? Eodemqʒ superstite preceptor eius Socrates iniuste victoriā mortis me astante ꝓmeruit. Cui⁹ hereditatem cum deinceps epicureum vulgus ac stoicum ceteri qʒ pro sua quisqʒ parte raptum ire molirentur: meqʒ reclamantem renitentemqʒ veluti in partem prede traherent: vestem quam meis texuerā manibus disciderūt: arreptisqʒ ab ea panniculis: totam me sibi cessisse credētes abiere. In quibus quoniam quedam nostri habitus vestigia videbantur meos esse familiares: imprudentia rata nonnullos eorum prophane multitudinis errore peruertit.

qꝫ. Hic phia ꝓbat persecutionem sapientū a vulgaribus non esse nouam: ⁊ hoc primo ꝓbat exemplis antiquis. secundo magis modernis. tertio ostēdit: quid sit faciēdū ꝯ insultus vulgariū. secūda ibi. Quod si nec. tertia ibi. Qui si quando contra. primo dicit. Bene dixi ꝙ persecutio sapientum a vulgaribus ⁊ a malis non est noua. nonne apud veteres ante etatē nostri Platonis nos philosophia sepe certauimus magnum certamen cū temeritate stulticie id ē cū stultis ⁊ temerarijs hominibus. eodemqʒ Platone viuente magister eius Socrates iniuste ꝓmeruit victoriam mortis me sibi astante: cuius Socratis hereditatem id est scientie hereditarie relicta suis discipulis. cū epicureū vulg⁹ et stoicū ⁊ ceteri molirent id est laborarent: ire raptū. i. rapere vnusquisqʒ p sua parte: et cū ipsi traherēt me phiam in partem prede me reclamantem id est contradicētē: qʒ ꝑ renitentem: ipsi disciderūt vestē meā quā texuerā meis manibus: et ablatis pāniculis abierunt credētes me totā sibi cessisse. ⁊ qʒ in istis appa ruerunt quedā vestigia nostri habit⁹. i. prudentie: īprudentia vulgariū rata. i. opinata ipos meos esse familiares id ē meos discipulos ratione sapientie peruertit nōnullos eorū. i. aliquos errore. i. persecutione ꝓphane multitudinis id ē idocti vulgi: sicut vulgares solēt peruertere doctos ¶ Nota ꝙ sū tēp⁹ Platonis multi sapientes persecuti fuerunt a vulgaribus: ⁊ tempore Platonis Socrates magister eius interijt ꝓpter sapientiam Nam ipse cognouit sua sapientia esse vnū deum: alios autem colētes

¶ Quod si nec anaxagore fugā: nec socratis venenū: nec zenonis tormenta quoniam sunt peregrina nouisti: at canios atqȝ senecas: at soraneos: quoꝝ nec per uetusta nec incelebris mēoria ē scire potuisti. Quos nihil aliud in cladē detraxit: nisi ꝙ nostris moribus instituti: studijs improboꝝ dissimilium videbantur. Itaqȝ nihil est quod ammireris si in hoc vite salo circunstantibus agitemur procellis: quibus hoc maxime propositum est pessimis displicere. Quorum quidē tametsi inumerosus exercit⁹ spnēdus tñ ē: quoniā nullo duce regit: sed errore tātū temere ac passim lim⁊

plures deos redarguit. quod percipiens dux atheniensium nomine Anetus coegit ipsum bibere venenum in nomine vnius dei: et nihil sibi nocuit. Postea coegit ipsum bibere venenum in nomine pluriū deoꝝ et interijt. ¶ No. mortuo Socrate discipuli sui q̄ scientiā Socratis tanq̄ hereditariam sibi vendicabant inceperunt dissentire in quo magister eorum Socrates posuisset summū bonū. quidā enim suorum discipulorum dicti epicurei dicebant ipm posuisse summā bonum in voluptatibus. Alij sicut stoici dicebant ꝙ in virtutibus: et quilibet eorum pro defensione sue opinionis rapuerūt auctoritates phie ipsas errore exponendo: propter quod phia dicit illos reclamasse: et sic male exponendo sciderūt vestes phie et particulas abstulerūt. et q̄uis nō essent veri philosophi: q; tamen videbantur esse: multi eorum a vulgaribus occisi sunt. ¶ Quod si nec Anaxagore fugā. Hic philosophia probat persecutionem sapientum exēplis magis modernis dicens. O Boeti si non nouisti fugam Anaxagore: nec venenum Socratis: nec tormenta zenonis quoniā ista sūt peregrina id ē extranea et aliena: tamen tu potuisti scire canios id ē persecutiones canij: ac Senecas ac soraneos id est sequaces Soranij: quoꝝ memoria nō est peruetusta id est valde antiqua: nec incelebris id est nō sine gloria: quos viros nihil aliud detraxit in cladem. i. mortē: nisi ꝙ instituti. i. informati nostris moribus ipsi videbātur dissimillimi studijs improboꝝ. Itaqȝ nihil est. i. non est cā ꝙ tu admirere. i. debeas admirari. sed in hoc salo vite. i. amaritudine nos sapientes agitemur. i. veremur: procellis id est aduersitatibus malorum circumstantibus. quibus nobis sapientibus maxime propositum est id est intentio displicere pessimus. quorū malorum si sit innumerosus exercitus: tamen est spernendus: quia nullo duce sup. rationis regitur: sed tantum rapitur errore limphante id est precipitante eos ad modū limphe temere. i. stulte. ac passim id est vbiqȝ. ¶ Nota ꝙ Anaxogoras stulticiam hominum solem pro deo colentium reprehendit dicens solem non esse deum: sed lāpadem ardentē: propter quod reus iudicatus est et in fugā compulsus: ergo dicit phia Anaxagore fugam. ¶ Nota dicit. Socratis venenū de quo dictum ē supra ꝙ veneno interijt. Silr zeno multa tormenta rōe sue sapiētie sustinuit. ¶ Nota ꝙ Canius. Seneca. Soranus fuerunt nobiles romani: et moribus phie instructi: propter qđ interierunt. Unde Canij dicebantur imitatores a magistro suo Canio. Similiter Soranij dūr a Sorano qui fuit poeta: et eius sequaces ab eo denominantur. ¶ No. de seneca dicit Boe. in de disciplina scholarium: ꝙ Nero familiarē suum preceptoremqȝ Senecaȝ ad eligende mortis arbitriū coegit. ¶ No. ꝙ sapiētes dissiles studij sunt iproborū. q2 di. Seneca in libro de amicitia. dispares mores disparia sequuntur studia: quorū dissimilitudo dissoluit amicitiā. nec vnq̄ improbi probis: nec probi improbis amici esse possunt: non ob aliā causam nisi quia tanta est inter ipsos distantia: quanta potest esse studiorum malorumqȝ morum distantia ¶ Nota ꝙ propositum sapientum est displicere pessimis. quia dicit Seneca in de remedijs fortuitorum. Malis displicere laudabile est. et alibi. virtus sese diligit aspernaturqȝ malum. et poeta. Opto placere bonis prauis odio⁊ suis haberi. ¶ Nota dicit exercitum malorum esse innumerosum: quia scdm Salomonem: stultorum infinitus est numerus et peruersi difficulter corriguntur. Nota ꝙ mali non reguntur duce rationalis: q2 ratio deprecatur ad optima: mali autem operantur pessima. Ducuntur enim errore sensualitatis vitaȝ bestialem prosequentes: de quib⁹ dicitur in libro ethicorum. Quidam sunt homines vitam pecudū eli⁊

pbāte raptatur. ¶ Qui si quādo contra nos aciē struens valentior incubuerit: nostra quidē dux, copias suas in arcē contrahit. Illi vero circa diripiendas inutiles sarcinulas occupātur. At nos desup irridem⁹ vilissima rez queqz raplētes: securi tot⁹ furiosi tumultus: eoqz vallo muniti quo grassanti stulticie aspirare pbas non sit.

¶ Metrum quartum primi libri.

Quisquis composito serenus euo,
Fatum sub pedibus egit superbuz
Fortunamqz tuens vtramqz rectus,

gentes similes Sardanapalo. ⁊ ergo dicit pbia q̄ tales non sunt timendi: q2 ex quo nō reguntur per rationem: tunc eoz fatuitas faciliter dissipatur. ¶ Qui si quādo contra nos. Hic pbia ostēdit q̄d sit faciendū contra insultus maloz dicens. Si exercit⁹ maloz incubuerit. i. insisterit: struens. i. faciens: aciē id est bellū contra nos sapiētes: quidē p̄s certo nostra dux. i. ratio: ɔtrahit. i. colligit: copias. i. sciētias ⁊ virtutes: in arcē. i. in altitudinē speculatōis celestiū. vero pro sed illi mali occupant̄ circa diripiēdas id ē auferēdas: inutiles sarcinulas. i. diuitias corporales: q̄ sarcina ⁊ pond⁹ corporis sunt inutiliter aīam submergētes. at nos sapiētes in ɔtemplatōe celestiū cōstituti irridem⁹ malos rapiētes queqz vilissima rez: nos securi existētes tot⁹ furiosi tumultus. i. contra furiosuz tumultum maloz: quia nos sum⁹ muniti eo vallo. i. munimine quo nō sit fas aspirare id est accedere: stulticie grassanti. i. īpugnanti nos. ¶ Notandū Boe. hic nostram ratōez appellat ducē. Unde ratio diffinitur sic. Est habit⁹ dirigens oēz actionē humanā in vltimū et optimum finem. ¶ Item nota per arcē ipe intelligit altitudinē speculationis celestium. et ad hanc ducit nos ratio: et hoc est vltimum bonuz humane vite quod nullus auferre potest. ¶ Nota copie in hoc loco dicuntur appetit⁹ sensitiui. ⁊ dicunt̄ copie, quasi cupie q2 cupiunt res aliquando contra rationem. ⁊ tales copias debet regere ratio. ⁊ debet se munire vallo humilitatis ⁊ patiētie, ⁊ tunc oēs impugnatiōes aduersitates et miserias equanimiter sustinebit: ⁊ tētationes ⁊ delectationes noxias quas suggerit diabolus ⁊ caro impellit ⁊ mūd⁹ ɔmonet nō timebit. hec Marq̄rdus. Item nota ille merito est deridēdus q̄ maiori ⁊ meliori bono dimisso eligit ⁊ occupatur circa bona viliora: s3 sapiētes eligūt bona aīe q̄ sunt maxime bona, p̄ↄ ethicoz. ⁊ vulgares eligūt bona tp̄alia que dicunt̄ vilissima rerū: quia impediunt hoīem in cognitōe summi boni. ¶ Notandū arx arcis est altū edificium in quo hostes pugnant. hic aūt accipit̄ p̄ cōtemplatōe celestiū ⁊ spe futuroꝝ bonoꝝ. Nam p̄ hec duo sapiētes oēm aduersitatē maloz superant: ⁊ circa ɔtēplationē diuinoz tota intentio sapientis ɔsatur. vnde Boe. in tractatu de summo bono di. Philosophia maxie delectat̄ in p̄mo p̄ncipio ⁊ in ɔtemplatione summe bonitatis. Et hec eñ est vita phōz sine qua nemo viuit vita recta. ¶ Nota de hoc nomine vallū di. Grecista. Est vallus palus circa castrū p̄ ɔcacut⁹. Nexio paloz: sed murus sit tibi vallū. ¶ No. aspirare scdm Huguitionē est anhelare conari vel deuenire. Itē scdm eū grassor grassaris per g. est inuadere vel crudeliter impugnare.

¶ Metrum quartum primi libri.

Quisquis cōposito seren⁹ euo. Hic incipit quartū metrū hui⁹ p̄mi qd̄ vocat̄ metrū valenticū ab inuētore. ⁊ ɔstat ex spōdeo: dactilo ⁊ trib⁹ trocheis. vñ pōt dici metrū tiochaicū a pede p̄domināte. In h⁹ metro pbia ostēdit q̄liter hō debeat se hre vt p̄secutōnes improboꝝ nō p̄ualeāt ɔtra ipm. ⁊ hoc p̄mo declarat q̄busdā filib⁹. scdo exclamat contra timētes tyrānos. scda ibi Quid tm̄ miseri. dicit p̄mo. Quicūqz hō serenus. i. clar⁹ ɔtute: ɔposito euo. i. ordinata vita egit. i. calcauit sub pedib⁹. supbū fatū. i. euentū rez tp̄alium: ⁊ quicūqz tuēs. i. respiciēs: vtrāqz fortunā. i. p̄sperā ⁊ aduersaz: rect⁹. i. nō flex⁹: potuit tenere vultū. i. aīm inuictū: ita q̄ nō vincatur p̄speritate extollēdo: nec aduersitate deprimēdo. illū hoīez non mouebit. i. turbabit rabies pōti. i. inundatio maris: exagitātis. i. mouētis: fundit⁹. i. a fundo: estū versum. i. ebullitionē versam: q2 in ebullitione maris aqua vertit̄ per sursū ⁊ retrorsuz. q. d. Impetus maris

Faciens ebulitionem non nocebit illi homini qui non extollitur in prosperis nec deprimitur in aduersis. nec tali homini nocebit ignis vesevi montis. quotiens ille mons torquet. i. emittit ignes fumificos ruptis caminis id est cauernis suis. q. d. nec tali homini nocebit vagus vesevus suis ignibus. nec illum hominem mouebit via ardentis fulminis: soliti id est consueti: ferire celsas turres. ¶ Nota philosophia tangit tria que non nocebunt homini qui constans est in vtraque fortuna. Primum est rabies maris per quam designantur luxuriosi. sicut enim mare sole et motu suo incalescit et fetet: sic luxuriosi concupiscentia sua ardescunt et peracta libidine fetent. De quibus dicit scriptura. Perierunt iumenta in stercore suo. tales luxuriosi non nocebunt homini constanti in vtraque fortuna. Secundum quod tangit est ignis vesevi montis per quem designantur auari et inuidi. sicut enim ignis vesevi montis semper ardet: ita auari ardent in concupiscentia honorum exteriorum. et sicut ignis eructans quandoque consumit loca vicina: sic inuidi qui quandoque nocent verbis si non possunt factis: et tales inuidi non nocebunt homini constanti. Tertium quod tangit est ictus fulminis: per quem intelliguntur superbi. sicut enim fulmen generatur in alto: sic superbi alte se extollunt: et inhabiles idest de superbis: quia cum aliis hominibus habitare nolunt: et tamen ad celum volare non possunt. tales superbi non nocebunt homini constanti. Alii per rabiem maris intelligunt inuidos: per ignem iratos: per fulmen superbos vt dictum est. Alii per mare quod est sonorosum intelligunt auariciam: per ignem penam corporis: per fulmen rerum ablationem. ¶ No

Inuictum potuit tenere vultum:
Non illum rabies minęque ponthi
Uersum funditus agitantis estum
Nec ruptis quotiens vagus caminis
Torquet fumificos veseuus ignes
Haud celsas soliti ferire turres
Ardentis via fulminis mouebit.
Quid tantum miseri seuos tyrannos
Mirantur sine viribus furentes?
Ne speres aliquid nec extimescas
Exarmaueris impotentis iram.
At quisquis trepidus pauet vel optat
Quod non sit stabilis suique iuris
Abiecit clipeum locoque motus
Nectit qua valeat trahi cathenam.

ta vesevus est mons ytalie intrinsecus ardens: qui quandoque ruptis cauernis emittit ignem qui loca vicina consumit. ¶ No. circa hoc quod dicit: serenus euo. Seneca dicit. Talis est animus sapientis qualis est mundus super lunmatus. talis autem mundus semper est serenus: et sic animus sapientis in vtraque fortuna semper est serenus. Unde Aristoteles in ethicis dicit. Sapiens bene scit ferre fortunas: quia se habet sicut tetragonus sine vituperio ¶. Quid tantum miseri seuos tyrannos. Hic philosophia exclamat contra timentes tyrannos dicens. Quid est quare miseri homines mirantur timendo seuos tyrannos furentes sine viribus. q. d. tyranni sunt impotentes: quia non preualent nisi inquantum homo se subiicit eis. Et addit. Non speres aliquid de bonis temporalibus nec timeas eos de aduersitatibus: tunc tu exarmaueris id est debilitaueris iram impotentis tyranni. Sed quicunque homo trepidus pauet timore malorum temporalium vel optat bona temporalia. talis non est stabilis et sui iuris id est proprie libertatis. ipse abiecit clipeum securitatis et motus a loco stabilitatis ipse nectit. i. componit cathenam affectionum qua valeat trahi ad tristiciam et dolorem mentis. ¶ Nota potestas terrena ad nihil se extendit nisi ad largiendum bona temporalia vel ad auferendum ea: et ideo nullus subiacet terrene potestati: nisi qui sperat talia bona vel timet eorum ablationem. Qui autem non timet nec sperat: ipse est omnino supra vel extra terrenam potestatem. et quia per consequens terrena potestas sibi nec proficere nec obesse potest: propter quod philosophia excla

mat contra illos tanq̄ miseros qui spe bonoꝝ tpalium vel timore ablationis eoꝝ, subijciunt se terrenis ptatib' dicens. Quid tm̄ inferri. ¶ Nota circa illō. At quisq̄s trepid'. Sene. dicit in li. de virtutibus cardinalib'. Magnanimitas si insit animo tuo cū magna fiducia viue intrepidus ꝛ alacer. magni animi est non vacillare: sed constare ꝛ finem vite intrepide expectare. Si magnanimus es nunq̄ iudicabis tibi contumeliā inferri ab inimico: sed dices nihil mihi nocuit: sed animū nocendi habuit. ¶ Nota tyrannus quondā dicebatur q̄dam rex fortis: ꝛ dicebatur a tyro id est fortitudine. Sed illud nomē est iam appropriatū pricipātib' pessimis. et dicitur a tyro id est ab angustia quam inferunt suis subditis. ¶ Nota q̄ clipeo sumitur hic p ratione hominis q̄ sicut clipeus defendit nos ne ledamur a telis ꝛ a similib': ita ratio hominis tuetur eū ꝛ pudet sibi ne offendatur.

¶ Prosa quarta libri primi.

Sentis ne inquit hec: atq; animo illabuntur tuo? Expers es lire? alias. Es ne asinus ad liram? Quid fles. quid lachrymis manas? Cōfitere mihi: ne occultes. Si operam medicātis expectas oportet vt vulnus detegas tuuz. Boetius. ¶ Tuz ego collecto in vires aio. An ne adhuc eget āmonitōe: nec per se satis eminet fortune in nos seuientis asperitas? Nihil ne te ipsa facies loci mouet? Heccine est bibliotheca: quaz certissimā tibi sedem in nostris laribus ipsa delegeras: in qua mecum sepe residens de humanarum diuinarumq; reruz scientia apte disserebas? Talis habitus talisq; vultus erat cū tecum nature secreta rimarer: cū mihi

¶ Prosa quarta primi libri. Sentis ne īquit hec. Hic īcipit prosa quarta ī qua phia pmo inqrit Boetiū sup attētionē p̄dictorum: ꝛ hortatur ipsum ad sui morbi reuelationē. Secundo Boe. reuelat morbum suum: ibi Tum ego. Primo dicit O Boe. nunquid sentio. i. intelligis ea q̄ dicta sunt: atq; illabuntur id est imprimuntur animo tuo. Et subiungit grecū. Es ne asinus ad liram. quid fles. quid manas id ē fluis lachrimis? Et subiūgit grecum qđ tantum valet. Confitere mihi ne abscondas: si expectas operam. i. intelligentiā medicantis oportet vt detegas. i. manifestes vulnus tuum. ¶ Nota q̄ puerbium erat apud grecos: cum aliquis audiuit vba alicui' ꝛ non auertit nec curauit itellectū vboꝝ illi dicebat. Es ne asin' ad lirā. facis enim sicut asin' positus circa lirā: q̄ audit sonū lire: sed nō pcepit melodiā nec pportionē sonoruz itelligit: nec delectat in ea: sic aliq̄s audiēs vba ꝛ nō curās intellectū eorū oꝫ esse asin' ad lirā. ¶ No. si quis voluerit sanari oportet morbū vel vulnus suū detegere ꝛ manifestare. Vn̄ Sene. tertia dicit epistola. Nemo per se satis valet vt emergat: sed oportet vt manū porrigat: ꝛ ali' ipm extrahat. tunc eni morbi ad sanitatē inclināt cū ex abdito erūpunt ꝛ vi suā pferūt. ¶ Tū ego collecto ī vires animo. Hic Boe. reuelat morbū ꝛ dolorē suū. pmo ośdit se esse pturbatū ex his q̄ iniuriose agebant circa ipm. secundo ex his q̄ gn̄aliter vidit in alijs: ibi. Videre aūt videor. Primo ośdit se pturbatū ex sui exilij relegatōe. Scđo ex meritoꝝ suoꝝ frustratōe. Tertio ex iniusta sui ꝯdemnatōe. Quarto ex fame sue lesione. scđa ibi. Quotiēs ego. tertia ibi. Quib' aūt. quarta ibi. At vero hic. Adhuc diuiditur. pmo facit qđ dictum est. scđo respōdet obiectioni: ibi. Atqui tu. Dicit pmo sic. Tum. i. tūc ego Boe. collecto aīo in vires. i. resumptis virib' animi dixi. an ne satis eminet. i. appet asperitas fortune seuiētis ꝯtra nos: nūq̄d adhuc eget āmonitōe. i. declaratōe. nunq̄d facies. i. dispositio hui' loci. s. carceris mouet te. heccine. i. nūquid hec est bibliotheca. i. loc' studij quē habui in patria: quē tu phia delegeras. i. elegisti tibi certissimam sedem in nostris larib': in qua bibliotheca tu mecū sedēs disserebas. i. disputabas: de scientia reꝝ diuinaꝝ ꝛ hūanaꝝ. nunquid erat mihi tunc talis habit' vilis ꝛ talis vult' tristis: cum ego rimarer. i. in-

uestigarem tecum secreta nature:cũ describeres mihi vias sydeꝝ.i.cursus stellarũ:radio.i.virga geometrali:cum tu formares.i.formares docendo mores nostros.i.mores hominũ ⁊ rationẽ.i.dispõnem totius vite ad exemplar.i.similitudinẽ celestis ordinis.Sunt ne ista premia que referim⁹.i.reportamus tibi obsequẽtes.i.seruientes.¶ Nota ꝙ bibliotheca est locus vbi reponũtur libri.⁊ dicitur a biblio.i.libro in quo antiqui scribebãt libros.talem bibliothecã habuit Boe.rome marmoreis lapidib⁹ politam

sydeꝝ vias radio describeres:cum mores nostros totiusꝫ vite rationem ad celestis ordinis exemplar formares:Heccine premia referimus tibi obsequentes:¶ At qui tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti:beatas fore respublicas:si eas vel studiosi sapientie regerent:vel earum rectores studere sapientie contigisset.Tu eiusdem viri ore hanc sapientibus capessinde reipublice necessariam causam esse monuisti:ne improbis flagitiosisꝫ ciuibus vrbium relicta gubernacula:pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus:quod a te inter secreta ocia didiceram:transferre in actum publice amministrationis optaui.tu mihi et qui te sapientum mentibus inseruit deus conscij estis:nullum me ad

in qua studuit de rebus diuinis ⁊ humanis.¶ No.Bo.dicit philosophiã sibi elegisse certissimã sedem in bibliotheca.hoc dicit ꝓpterea:quia licꝫ Boe.esset diuersis officijs ⁊ negocijs occupat⁹:tñ nulli eoꝝ taꝫ certis tꝑibus tã certa ratõe vacabat sicut studio in libris philosophicis:quos in certo loco repositos habuit.Nota phia tractat de reb⁹ diuinis ⁊ humanis.Unde Sen.xxxi.Nõ potest virtus perfecta esse eq̃lis tenor vite sine phia.per quã diuina ⁊ humana cognoscũtur:quia si te occupas.incipis eẽ deorum socius.⁊ alibi dr.O Lucille scio nemĩnẽ bene viuere posse ⁊ tolerabiliter sine studio phie:qꝛ sine studio phie anima egra est.¶ Nota Boetius studuit in naturali phia:propter hoc dicit.Cum tecum nature secreta rimarer.studuit etiam in phia morali:ergo dicit.Cũ mores nostros.studuit etiam in astrologia.propter hoc dicit.Cum mihi syderũ vias radio describeres.Ubi nota radius est virga geometralis qua geometri describũt figuras in puluere supposito.¶ Nota ꝙ vita humana ⁊ mores hoim debent formari ad similitudinem celestis ordinis.sicut enim spere inferiores planetarum obediunt spere superiori:⁊ reguntur motu firmamenti.sic virtus nostra sensibilis debet obedire virtuti rationali ⁊ regi ab ipsa.turpe enim est abijcere regimen superiorum ⁊ induere regimen inferiorũ:quod nobis cõmune est cum bestijs:sicut dicit Albertus super tertio de anima.¶ Nota ex quo Bo.ratione sue sapientie in miseriam fuit positus.ideo dicit ad phiam.Sunt ne hec pmia que nos referimus obsequentes tibi.¶ At qui tu hanc sententiam.Hic Boe.respõdet obiectioni.posset enim philosophia sibi obijcere dicendo:quale premium debuisti reportare cum tu non studuisti propter cõmune bonũ:sed propter vanam gloriam ⁊ propter propriã vtilitatem.Cui obiectioni respondet Boe.dicens.O philosophia tu sanxisti id est confirmasti hanc sententiã ore Platonis beatas esse respublicas si eas sapientes regerent:vel si rectores earum contigisset studere sapientie.⁊ confirmasti ore eiusdeꝫ Platonis necessariũ esse reipublice ꝙ sapientibus regeretur:ne gubernacula id est regimina cõmissa ĩprobis ꝗ.ꝑ ⁊ flagitiosis ciuibus vrbium inferrent ⁊ pestem:ac id ẽ etiam perniciem.i.damnũ bonis hominibus:igitur ego secutus hanc auctoritatem id est sententiã quod didicerã a philosophia inter secreta ocia ego optaui id est curaui transferre id est deducere in actum.i.in opus publice amministrationis id ẽ cõmunis vtilitatis.tu philosophia ⁊ deus qui inseruit id est infudit te mentibus sapientum:estis mihi conscij.i.testes nullũ studiũ me detulisse ad magistratũ nisi cõmune studium bonoꝝ.quasi diceret nihil mouit me ad magistratum gerendum nisi cõmunis vtilitas.inde id est propter hoc mihi erant graues id est

difficiles q3 id est r inexorabiles id est inexplicabiles discordie cum improbis:et semp fuit mihi spreta offensio potentum pro tuendo iure id est pro iusticia defendenda: quod habet libertas conscientie id est libera conscientia id est nullum timere pro tuendo iure. ¶ Nota scdm Platonem. beata est, respublica cuius dominus philosophus est. et ve genti cuius dns puer est: r ronabiliter. qr philosophia et sapientia vitam disponit;actiones regit:agenda et omittenda demonstrat. vnde Seneca.xvi.epistola.di. Si vis oia tibi subijcere subijce r te roni. Multos enim reges si ratio te rexerit. Et Ari. in. phemio metaphisice. Sapientis ē regere r ordinare. Ex qbus ptz q regimē reip. spectat ad sapiētes. p tāto dicit Tullius in principio sue rhetorice. Ad rē publicā plurima ptinent cōmoda:sed moderatrix r regulatrix oim rerum presto est sapientia. ¶ Nota q studiosi sapientie dicuntur illi qui iā per studiū adepti sunt sapiam. Illi aūt dicunt studere sapientie qui adhuc studēdo acquirūt sapientiā. ¶ Nota q. Boe. studiū vocat ociū qr in studio homo ociatur ab exteriori occupatione. de quo ocio siue qete loquit Se.lxvij.epla di. Nulla placida est quies nisi quam. rō cōponit. r illa vera est trāquillitas in qua mens bona explicat. ¶ No. q de9 imittit sapientiā mētibus sapientū. hoc scribitur in plogo de regimine pncipū Deus est qui diuitias sapie sue infunit in aīas sapientū.

magistratum nisi commune bonorum omnium studium detulisse. Inde cū improbis graues inexorablesq3 discordie fuere:et quod conscientie libertas habet:pro tuendo iure spreta potentum semper fuit offensio. ¶ Quotiēs ego Conigastū imbecillis contra cuiusq3 fortunas impetum facientē obuius excepi. Quotiens Triguillam regie prepositum domus ab incepta perpetrataq3 iam prorsus iniuria deieci. Quotiēs miseros quos īfinitis calūnijs īpunita barbarorū sp auaricia vexabat:obiecta piculis auctoritate p

¶ Nota q libertas consciētie ē nullū metuere:qr dicit Macrobi9. hoc ē libera ɔsciētia pprīū:q si quis possideat nullum potentē metuat. Itē Sene. iiij. Sapiens ex libero arbitrio nihil timet imbecillitatē hoīs quia securitatem dei habet. Et Sene. de quattuor virtutibus cardinalibus dicit. Ut iustus sis non sufficit q innocens sis:sed vt innocentes ab iniuria serues Et idem. Iusticia est vinculum diuine r humane societatis. ¶ Quotiens ego Conigastum. Hic boe. ostendit se pertubatum ex meritorum frustratione suorum. et primo tangit merita et beneficia alijs exhibita. secundo tangit frustrationem contrahi. Sed esse. Prima in septē partes scdm q recitat. vij. beneficia q patebunt. Primo dicit. Ego Boetius multotiens ipsum Conigastum qui fuit officialis regis Theodorici obuius id est contrarius:excepi. id est impediui:ipsum facientem impetum id est insultum contra fortunas id est contra bona fortune cuiuscumq3 hominis imbecillis. i. impotentis resistere. Tunc ponit secundum beneficium dicens. Quotiens ego deieci. i. auerti Triguillam sic dictum: prepositum regie domus. i. regalis aule:ego ipm deieci ab incepta r perpetrata iniuria ipis pauperibus. Tūc subiungit tertium beneficium dicens Quotiens proieci miseros id est pauperes:quos auaritia barbarorum id est crudelium hominum:impunita id est incastigata:vexabat infinitis calumnijs id est miserijs:illos ego proteri auctoritate mea obiecta id exposita:periculis id est damnis. numq quisq id est aliquis detrarit me id ē deflexerit a iure ad iniuriam. ¶ Nota q Conigastus fuit quidā nobilis familiaris regis Theodorici:qui suus officialis fuit et totus tyrannus:qui plures homines inuasit impotentes scilicet sua ipsis auferendo. quem Boetius sibi contrarius a suo impetu iniurioso auertit. talis etiam erat Triguilla prepositus aule regie. ¶ Nota secundum Huguitionem q barbarus idem est q crudelis incultus r stolidus: r est nomen crudelitatis. Unde olim omnes ac vniuerse gentes dicte sunt barbare preter grecos r latinos. r barbaria dicitur quedam terra iuxta greciā sita propter crudelitatis excellentiam. ¶ Nota dicit nūq a iure ad iniuriam:et hoc debet glosari sic. ego nec sum retractus a iure amore nec odio nec timore nec proprio cōmodo: q omnia solent impedire verum iudicium. vnde dicit Laborintbus. Quē nūmus psona preces de tramite recto Non ducūt: index sydera laude ferit.

tēxt. Nunq̄ me a iure ad iniuriam quisq̄ detraxit.
¶ Prouincialium fortunas: tum priuatis rapinis: tum publicis vectigalibus pessundari: non aliter q̄ qui patiebātur indolui. ¶ Cum acerbe famis tempore grauis atq̄ inexplicabilis indicta coemptio pro fligatura inopia campaniam videretur: certamen aduersum prefectum pretorij communis commodi ratione suscepi: rege cognoscēte cōtendi: et ne coemptio exigeretur euici. ¶ Paulinum consularem virum cuius opes palatini canes: iam spe atq̄ ambitione deuorassent: ab ipsis biantium faucibus retraxi. Ne Albinum consularē virū preiudicante accusationis pena corriperet odijs me Cypriani delatoris opposui: Satis ne i me magnas video: exacerbasse discordias

¶ Prouincialium fortunas. Hic Boetius ponit quartum beneficium dicens. Ego indolui sicut illi q̄ patiebantur fortunas. id est bona fortune: prouincialium id est illorum hominum: qui tunc id est aliquando pessundari id est subijci: priuatis rapinis id est occultis: tum id est aliq̄n publicis vectigalib⁹ id est tributis. q. d. cū prouinciales nunc spoliarētur: nūc in tributis bona ipsoꝝ auferendo: ego dolui tantum sicut qui patiebātur. ¶ Nota q̄ omnē ciuitatē vel regionem quā romani expugnauerunt fecerūt tributariā vel coloniā vl̄ puinciā. Tributariā faciebāt quando relictis inhabitatoribus terre ad tributū soluendum hoīes cōpellebant. Coloniā autem faciebant cum expulsis habitatoribus alienos instituerunt ad inhabitandum. Prouinciā aūt faciebāt quādo aliquem romanū preficiebāt illi terre: qui collectis redditib⁹ eos romā mitteret: ꝛ habitatores illius terre dicebantur puinciales. Isti prouinciales aliquando molestabantur occultis rapinis id est exactionibus suorum prefectorum aliquādo publicis vectigalibus id est tributis que indebito modo et iniuste exigebātur ab eis: de quo Boetius doluit. ¶ Nota vectigal proprie dicitur tributum qd̄ datur de vectura. ¶ Nota scd̄m Huguttio. prouincia est regio subiugata romanis et tributaria facta. Inde prouincialis id est tributarius. ¶ Cum acerbe famis tēpore. Hic ponit qn̄tum beneficium dicens Cum tēpore magne famis esset indicta id est instituta grauis coemptio i. angaria: q̄ coemptio erat profligatura id est punitura campaniam proui ciam. inopia id est paupertate. ego Botius suscepi certamen contra pefectum pretorij qui induxerat coemptionem. et ratione communis boni: ego certaui rege cognoscente: et deuici ne exigeretur illa coemptio. ¶ Nota coemptio est institutio super aliqua portione danda de re emenda vel vendenda. et talis fuit instituta super campaniam prouinciam destruendam quā Boeti. remouit. ¶ Paulinum consularem virum. Hic ponit sextum beneficium dicens. Ego traxi id est liberaui Paulinum virum consularem: cuius opes iam deuorassent spe ꝛ ābitione. i. cupiditate: canes palatini. i. familiares regis sic ca[m]b⁹ alliū traxi a faucibus biātium. i. appetentiū opes paulini. ¶ No. q̄ familiares regis qui presidebant palatis vocabantur canes palatini. sicut enim canes habent ora biantia ad cupidas escas: sic isti hiabāt ad diripiēdas facultates pauperum romanoꝝ. Tunc ponit septimū beneficiū dicens. Ego interposui me odijs Cypriani delatoris id est accusatoris: ne pena preiudicāte accusationis corriperet id est puniret Albinum virum consularem. ¶ Nota q̄ Cyprianus qui fuit de familia regis iniuste accusauit virum Albinum consularē: qui prius iudicatus fuit ad penā q̄ accusatus. et ne ista pena cui adiudicatus fuerat ipsum virū Albinum corriperet. Boe. se exponēs odijs Cypriani accusatoris Albinum saluauit. ¶ Nota ex istis beneficijs ennumeratis apparet q̄ Boet. non gessit magistratum pro vtilitate propria: sed pro cōmuni bono. si enim propriā vtilitatē intendisset vtiq̄ odium et offensam potentum euitasset: quod non fecit. Et prius dicit nūq̄ me a iure ad iniuriā q̄sq̄ detraxit ex quo sit̄ apparet ipm̄ nō quesiuisse propriam commodum: tales em̄ frequēter de iure desiccuntur.

et subdit. nunquid videor in me. i. contra me exacerbasse id est irritasse satis magnas discordias opponendo me potentibus. quasi diceret immo. ¶ Sed esse apud ceteros tutior. Hic tangit frustrationem suorum beneficiorum dicens. Sed ego debui esse tutior apud ceteros romanos quibus impendi ista beneficia: et tamen non sum tutus: vt post videbitur: licet ergo non meruerim securitatem apud aulicos id est familiares regis aulam inhabitantes in opponendo me eis amore iusticie. ¶ Nota quod vna causa

¶ Sed esse apud ceteros tutior debui: que michi amore iusticie nihil apud aulicos quo magis essem tutior obseruaui. ¶ Quibus autem deferentibus perculsi sumus: quoniam, vnus Basilius olim regis depulsus ministerio: in delationem nostri nominis alieni eris necessitate compulsus est. Opilionem vero atque Gaudentium cum ob innumeras atque multiplices fraudes ire in exilium regia censura decreuisset: cumque illi parere nolentes sacrarum sese edium defensione tuerentur: compertumque id regi foret edixit: vt nisi infra prescriptum diem a rauenna vrbe discederent: per notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic seueritati posse astrui videtur? Atqui eodem die deferentibus eisdem: nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? Nostre ne artes ita meruerunt? An

perturbationis Boecij fuit frustratio suorum meritorum: quia amicitia et gratia illorum frustrabatur circa ipsum: quibus multa beneficia impendit: et propter quos multa odia et indignationes incidit ¶ Quibus autem deferentibus perculsi sumus. Hic Boe. tangit suam perturbationem ex iniusta sua condemnatione. et primo facit hoc. secundo expurgat se de quibusdam sibi obiectis. secunda ibi. Quo modo vti. Primo ostendit iniustam sui condemnationem ex accusatione personarum vilium. Secundo ex falsitate criminis sibi impositi. Tertio ex seueritate iudicum et peruersitate. secunda ibi. At cuius criminis. tertia ibi. Et cuius vncque. Primo dicit. Nos sumus perculsi id est percussi: aulicis deferentibus id est accusantibus nos quorum vnus erat Basilius qui propter maliciam suam depulsus fuerat a ministerio regio: ille compulsus pecunia susceptus est in delationem id est accusationem nostri nominis. Alij duo accusatores nostri fuerunt Opilio et Gaudentius. quos cum rex Theodoricus propter innumerabiles fraudes ipsorum ordinasset ire in exilium: et ipsi nollent parere id est obedire: se tuerentur .i. defenderent se intrando ecclesias: cum illud esset compertum id est reuelatum regi: edixit .i. precepit regi et vt nisi infra statutum terminum discederent ab vrbe romana deberent repelli: primo signari in frontibus cauterio: sicut solent signari malefactores. Et dicit Boe. Quid videtur posse astrui. i. conformari huic seueritati: quod eodem die ipsis accusantibus nos suscepta fuit accusatio. Quid igitur o philosophia est dicendum. meruerunt ne hoc artes nostre. q. d. non. Nunquid nihil puduit fortune de tali accusatione. quasi diceret: immo debuit pudere fortunam. et si non pudiat fortunam innocentia accusati: tamen vilitas accusantium debuit esse pudor ipsi fortune. ¶ Nota hoc vocabulum perculsus dicit Huguitio. percello percellis perculi in preterito, et perculsum in supino idem est quod percutere. vel potius terrefacere: sed percutere pertinet ad corpus: percellere ad animam. ¶ Nota circa hoc vocabulum deferentibus. quod defero tria significat. Primo idem est quod deporto. Inde delator .i. deportator. secundo idem est quod honoro. Inde delator id est honoris exhibitor. tertio idem est quod accuso. Inde delator id est accusator: qui detegit quod latebat. et sic vltimo modo capitur hic. vnde versus. Accusat defert dat honorem fertque deorsum. ¶ Nota ad testes ydoneos septem requiruntur conditiones: que his versibus continentur. Etas conditio sexus discretio fama. Et fortuna fides in testibus illa requires. Primo requiritur etas: quia pueri non

possunt esse testes. Secūdo requiritur conditio libera: ideo serui non possunt perhibere testimoniū. Tertio requiritur sexus masculin⁹: ideo mulieres non possunt esse testes. Quarto requiritur discretio: ideo furiosi et stulti non possunt testificari. Quinto requiritur fama: ideo persone infames non possunt testificari. Sexto requiritur fortuna: propter quod pauperes non possunt testificari. Septimo requiritur fides: propter quod infideles non possunt perhibere testimoniū. Inter illas conditiones due sunt viliores: scȝ paupertas et infamia

illos accusatores iustos fecit premissa dāmatio: Ita ne nihil fortunam puduit: si minus accusati innocentie: at accusantiū vilitas pudori esse debuisset. ¶ At cuius criminis nos causa arguimur: summam queris. Senatum dicimur saluum esse voluisse. Modū desideras. Delatorem ne documenta deferret: quib⁹ senatum lese maiestatis reū faceret impedisse criminamur. Quid igitur o magistra censes: inficiabimur crimen ne tibi pudori simus? At volui nec vnq̄ velle desistam fatebimur: sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutē nephas vocabo? Ille quidē suis de me decretis vti hoc nephas esset effecerat: sed sibi semꝑ mētiēs īprudētia: rerū merita nō pōt īmutare. Nec mihi socratio decreto phas esse arbitror: vel occuluisse veritatem vel concessisse

Boetius ergo volens ostendere suam condemnationem iniustam ex vilitate testium accusantium: propter quam repellendi erant a testimonio: dicit i vno esse defectum fortune scȝ in Basilio: sed in aliis duobus. s. Opilione et Gaudentio dicit fuisse vitium infamie. ¶ Nota q̄ nihil videtur senerius et nequius q̄ personas viles et dānandas admittere in testimonium contra innocentes. Quia dicit Senecā in de remediis fortuitorum. Non potest habere vllam auctoritatem vbi sententia qui damnand⁹ est male de te loquitur. ¶ At cui⁹ criminis nos arguimur sententiam queris senatū etc. Hic Boe. ostēdit iniustam sui condemnationē ex falsitate criminis sibi impositi, secundo ex dictis infert quandam ammirationem: ibi. Quia in re. Prima in duo scdm q̄ duo imponebantur Boe. de quibus sese excusat; secunda ibi. Nam de compositis. Primum quod sibi imponebatur fuit q̄ impediuisset quendam nuncium deferentem regi accusationem senatus: vt senatus redderetur reus lese maiestatis. Dicit ergo in littera O philosophia; tu forte queris summam id est sententiam criminis cuius criminis causa arguimur. Nos criminatur voluisse saluare senatum; forsan desideras scire per quem modum. dico q̄ nos criminamur id est arguimur impediuisse delatorem ne deferret documenta id est litteras regi quibus faceret senatum reum lese maiestatis. Quid igitur o magistra censes id est iudicas: inficiabimur id est negabimus crimen illud ne simus tibi pudori: atq̄ id est sed: ego volui saluare senatum: nec vnq̄ desistam velle: sed opera id est, diligentia impediendi delatoris; ista cessabit id est cessare debet: quia non est verum q̄ impediuerimus delatorem litterarum. nunquid est nephas optare salutem illius ordinis scilicet senatus, quasi dicat non est nephas. Ille vero senatus qui consensit in meam damnationem effecerat hoc suis decretis id est iudiciis acsi esset nephas saluare ipsum: sed imprudentia sibi ipsi mentiens id est in damnum suum mentiens non potest mutare merita rerum: ita q̄ illud quod prius fuit merito tuum: postea fiat demeritorium. nec puto esse licitum secundum preceptum Socratis: occuluisse id est occultasse veritatem vel concessisse mendacium: sed quomodo illud fit ego relinquo tuo et sapientum iudicio, veritatem autem huius

rei ne lateat posteros id est successores ego commendaui stilo id est scripto et memorie. ¶ Nota ꝙ accusatio Boetij fuit detestabilis: quia facta per infames personas. fuit etiam irrationabilis: quia de bono accusabatur scilicet de saluatione senatus: quod erat bonum. etiam accusatio Boetij fuit iniusta: quia falsa. accusabatur enim impediuisse delatorem quod falsum fuit. ¶ Nota ille dicitur esse reus maiestatis qui contra regem vel alium principem aliquod malum machinatur. ¶ Nota inficior aris. prime coniugationis et deponentale id est nego. vnde Huguitio. inficior inficiaris proprie non est fateri factum quod verum est, sed contra veritatem vti mēdatio. vel est proprie inficiari secundū eū rem debitā detegare. cum a creditore deposcitur: et etiam est idem quod contendere vel denegare. Nota dicitur in textu. Nūquid optare salutem senatui nephas vocabo. Duplex ē salus: spiritualis que est anime. temporalis que ē corporis. Salutem spiritualem tenemur omnibus velle: etiam malis ratione charitatis per quam etiam mali diligendi sunt: licet non in eo ꝙ mali. Salutem vero temporalem tenemur velle omibus bonis et precipue amicis. amicorum vere peccantium tenemur salutem velle ꝙdiu sanabiles sunt: vt recuperent virtutē amissam. sȝ si propter magnitudinem malicie sunt insanabiles dissoluitur amicicia nec est optanda salus: et quia malicia senatus romanorum erat sanabilis: quia forte senatus compulsus metu regio fuit consentire in damnationem Boetij. adeo optare sibi salutem non erat nephas: licet Boetio tm̄ dato hoc videretur.

mendatium. Uerum id quoquomodo sit tuo sapientum iudicio estimandum relinquo. Cuius rei seriem atq; veritatem ne latere posteros queat: stilo etiam memorieq; commendaui. ¶ Naȝ de compositis falso litteris: quibus libertateȝ arguor sperasse romanam: quid attinet dicere? Quarum fraus aperta patuisset: si nobis ipsorum confessione delatorum: que in omnibus negocijs maximas habet vires vti licuisset. Nam que sperari reliqua libertas potest? Atq; vtinam posset vlla. Respondissem Canij verbo: qui cū a Gaio cesare Germanici filio cōscius cōtra se facte cōiurationis fuisse diceret: si ego inq̄t scissē: tu nescisses

¶ Nota ꝙ veritas non est occultanda secundum Socratem. nam qui tacet veritatem alijs nescientibus mentitur: et qui mendacijs consentit similiter facit. ¶ Nota mendacium non est cōcedendum: quia secundum Aristotelem in ethicis. Mendacium per se prauum est et fugiendum. et primo elencorum. duo sunt opera sapientis. non mentiri de his de quibus nouit. et mentientem posse manifestare. ¶ Nam de compositis falso litteris. Hic Boetius excusat se de secundo crimine sibi imposito: imponebatur enim sibi ꝙ scripsisset litteras ad imperatorem Constantinopolitanum pro liberatione romanorum de manu regis Theodorici. Unde dicit in littera. Nam de litteris compositis falso: quia false mihi hoc imponitur: quibus litteris arguor sperasse romanam libertatem: quid attinet dicere: cum non detur mihi locus defensionis. quarum litterarum fraus id est fraudulentia: fuisset aperta id est manifesta: si nobis licuisset vti confessione id est allocutione ipsorum delatorum id est accusatorum: quod scilicet vti examinatione accusatorum maximas vires habet in omnibus negocijs id est causis iudicarijs. nam que recta libertas sperari potest romanis. quasi diceret nulla. tantum enim rex Theodoricus inualuerat ꝙ nullus potuit vel audebat contra ipsum. vtinam posset vlla libertas sperari. vtiq; ita prudenter egissem de negocio ꝙ regi non innotuisset: et respondissem verbo Canij: qui cum accusaretur a Gayo cesare filio Germanici ꝙ esset reus coniurationis facte contra se: respondit Canius. si ego scissem tu nescisses: quasi dicat. si essem reus ita prudēter celassem negocium ꝙ ad tuā noticiā nunq̄ peruenisset. ¶ Nota ꝙ in causis iudicarijs testium siue accusatorum examinatio maximas habet vires. quia per eam deuenitur ad rei veritatem: sicut patet de Daniele: qui examinādo duos presbyteros false accusantes

¶ Qua de re non ita sensus nostros meror ebetauit: vt impios scelerata contra virtutem querar esse molitos: sed ea que sperauerunt effecisse vehementer ammiror. Nam deteriora velle: nostri fuerit fortasse defectus. posse autem contra innocentiam que scelera quisqꝫ conceperit inspectante deo mõstro simile est. vnde haud iniuria tuorum quidam familiarium quesiuit. Siquidem deus inq̇t est: vnde mala? Bona vero vnde si nõ est? ¶ Sed si phas fuerit nephariós homines qui bonorꝫ omnium totiusqꝫ senatus sanguinẽ petunt: nos etiam quos ꝓpugnare bonis senatuiqꝫ viderãt perditum ire voluisse: sꝫ num idem de patrib⁹

infamiam ipsos de falsitate accusationis coram omni populo cõuicit. similiter Boe. si datus fuisset sibi locus examinãdi suos accusatores: vtiqꝫ ipsos mẽdaces reddidisset. ¶ Nota canius fuit quidam romanus prudens et sapiens. accidit vt quidam ex romanis conspirarent et facerent coniurationem cõtra Gayum cesarem: et cum Cesar proponeret Canio ꝙ esset reus illius cõiurationis facte respondit. si ego sciuissem tu nescisses. Sic boetius respondit regi Theodorico si sibi improperasset de litteris compositis super restituenda libertate ipsis romanis. ¶ Qua de re non ita sensus. Hic Boetius ex dictis infert quandam ãmirationem. secũdo inuehitur contra senatores qui consenserunt in suam condẽnationem ibi. Sꝫ si phas fuerit. dicit pr̃o. Ex quo a malis iniuste accusatus sum: q̃ in re .i. propter quod non ita .i. in tantum meror id est tristicia: ebetauit id est oppressit sensus nostros: vt ego querar id est conq̃rar: ipsis id est malos: molitos .i. machinantes scelerata .i. neq̃tiosa: contra virtutem .i. virtuosos homines: sed ego ãmiror: vehementer id ẽ fortiter: efficisse .i. ad effectum produxisse sup. illa q̃ mali sperauerunt id est conceperũt. Nam velle deteriora .i. mala fortasse fuerit nr̃i defectus .i. ex nr̃o defectu: sed posse sup. perficere malum contra innocentiã id est contra inocẽtes: ne quisqꝫ scelerat⁹ cõceperit .i. cogitauerit deo hoc inspectãte sup. hoc ẽ simile monstro .i. admirabile. vñ .i. pro tanto: quidam tuorum familiarium id est philosophorꝫ: quesiuit haud iniuria id est non iniuste: siquidem pro certo deus est vnde mala supple proueniunt? vero pro sed. vnde id est a quo bona si deus nõ est? quasi dicat ex quo iniuste a malis accusatus sum propter hoc non intantum sum oppressus dolore ꝙ conquerar malos machinari mala bonis: sed ammiror ꝙ illi q̃ mala cõcipiunt cõtra bonos possunt producere ad effectum. nam velle malum est forte ex nostro defectu: sed ꝙ malus possit perficere malum contra bonos: deo hoc inspiciente est simile monstro. vnde quidam philosophus non iniuste quesiuit. si deus est vnde proueniunt mala? Et si deus non est: vnde proueniunt bona? ¶ No. ꝙ ex quarto huius duo requiruntur ad aliquem effectum producendum: scilicet voluntas et potestas. requiritur voluntas: quia nullus aggreditur quod non vult. Requiritur potestas: quia sine potestate voluntas frustratur. ꝙ autem mali habent voluntatem offendendi bonos non est mirãdum: sed ꝙ habent potestatem producendi ad effectũ suam voluntatẽ deo respiciente est simile mõstro. ¶ Nota sile mõstro est qꝺ contingit preter intẽtionẽ nature. Sicut ergo monstra fiunt preter intentionem nature: sic videbatur Boetio ꝙ mala preter ordinem diuine prouidentie contingerent: quod non videretur rationale: cum deus sit summe bonus: ꝙ aliquo modo sit causa mala fieri. ergo mala in mũdo deo ĩspiciẽte viderentur simile monstro. ¶ Nota ꝙ deus non est causa effectiua mali: cum sit summe bonus: licet sit cã mali permissiua: qꝛ permittit fieri malum. ⁊ sic exponitur auctoritas prophetie dicentis. Ego dñs faciẽs oĩa: hoc est faciẽs bonum ⁊ creãs malũ sup. permissiue. Aliter dꝛ duplex est malum .s. malũ pene ⁊ malum culpe. deus est cã mali pene qꝺ punit: sed nõ est cã mali culpe: qꝛ hic est qui peccatũ nõ fecit. ¶ Sed si phas fuerit nephariós hoĩes qui bonorꝫ ⁊c. Hic Boe. inuehitur contra senatum qui consensit in suam condemnationem tangendo suam beniuolentiam quam habuit ad eos. Et dicit. si phas fuerit id est ponamus phas esse: nephariós hoĩes id est malos homines qui omnium bonorum et totius senatus

scilicet consulatus romane ciuitatis: petiuit id est desiderant: sanguinem id est mortem nostram etiam voluisse ne perditum id est perdendum quos viderant propugnare bonis hominibus: ꝙ pro et senatui sed num id est numquid nos idem scilicet perdere merebamur de patribus id est de senatoribus q.d. non. sed o philosophia meministi vt opinor: quoniam me dicturum id est volentem dicere quid id est aliquid vel pro vel facturum ipsa semper presens supple existens dirigebas. i. regebas: ergo nec verbis nec factis offendi senatum. meministi inq̄ philosophia: verone id est apud veronam ciuitatem cum rex Theodoricus auidus exitii communis exitii id est tormenti senatorum: cum ipse crimen lese maiestatis delatum in Albinum ipse rex moliretur id est laboraret transferre illud crimen ad totum senatum: quanta securitate id est tutela mei periculi defenderim id est liberauerim: innocentiam vniuersi senatus id est totius consulatus. O philosophia tu scis me proferre id est proloqui vera: et vnq̄ me iactasse in vlla mei laude: enim pro quia minuit quodammodo secretum conscientie probantis id est laudantis se quotiens quis ostendendo id est manifestando factum recipit precium fame id est mercedem laudis ab hominibus. sed tu philosophia vides quis euentus exceperit id est libet auerit nostram innocentiam nos subimus id est sustinemus penas falsi sceleris id est false nobis imposite pro premiis vere virtutis. ¶ Nota secundum Sene. dolor duplicatur cum ab eo a quo bonum merueras malum venit. Cum igitur Boetius omnem beniuolentiam exhibuerit senatoribus grauius doluit de sua offensione. ¶ Nota in ciuitate verona cum Albinus esset accusatus de graui crimine ita vt diceretur reus lese maiestatis: illud crimen rex Theodoricus voluit transferre ad totum senatum: et ipsum damnare: sed Bo. exponens se periculis senatum liberauit. ¶ Item nota ꝙ secretum conscientie est virtus que minuitur cum aliquid virtuose operatur iactando se vt consequatur famam et laudē populi. vnde Sene. conscientiā potius ꝙ famam attende. Et dicit Macrobius. Sapiens gloriam suam in conscientia ponit: stultus autem in laude humana. vnde dicit Isidorus. Qui aliquod bonum a deo largitum in laudem suam conuertit: proculdubio virtutem in vitium transire facit. ¶ Et cuius vnq̄ facinoris. Hic Boetius ostendit se perturbatum et iudicum seueritate et inflexibilitate dicens. Cuius vnq̄ facinoris id est peccati manifesta confessio id ē cuius vnq̄ hominis peccatum manifestum habuit iudices ita concordes in seueritate: vt non aliquos eorum vel ipse error humani ingenii summitteret id est flecteret ad misericordiam: vel conditio fortune. i. euentus fortuitus existēs incerta cunctis mortalibus sup. hominibus summitteret aliquos eorū. si diceremur voluisse inflammare. i. incendere sacras edes. i. ecclesias: et si nos diceremur strinxisse. i. penetrasse: necē. i. mortē bonis hominibus: et si diceremur iugulare id est punire sacerdotes impio gladio: tamen pro sed sententia id est iudicium damnasset me presentem conuictum et confessum crimen: sed nos procul moti id est ab-

quoque merebamur. Meministi vt opinor quoniam me dicturum quid facturumue presens ipsa semper dirigebas. Meministi inq̄ verone cum rex auidus communis exitii maiestatis crimen in Albinum delatum ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur: vniuersi innocentiam senatus quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me hec vera proferre et in nulla vnq̄ mei laude iactasse. Minuit enim quodammodo se probantis conscientie secretum: quotiens ostendendo quis factum recipit fame precium. sed innocentiam nostram quis exceperit euentus vides. Pro vere virtutis premiis falsi sceleris penas subimus. Et cuius vnq̄ facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in seueritate concordes: vt non aliquos vel ipse ingenii error humani:

vel fortune conditio cunctis mortalibus incerta sum mitteret. Si inflammare sacras edes voluissem: si sacerdotes impio iugulare gladio: si bonis hominibus necem struxisse diceremur: presentem tamen sententia confessum conuictū me punisset. Nunc vero quingentos fere passuum milibus procul moti: atq3 inde fensi: ob studium propensius in senatum morti pscriptioniq3 dānamur. O meritos de simili crimine neminē posse cōuinci. Cuius dignitatē reatus ipsi etiā qui detulere viderunt. Quam vti alicuius sceleris admixtione fuscarēt: ob ambitu3 dignitatis sacrilegio me conscientiam meā polluisse mentiti sunt. Atqui et tu insita nobis omnem rerum mortalium cupiditatē de nostri aīmi sede pellebas: et sub tuis oculis sacrilegio pbas locū esse non erat. Instillabas enim aurib9

sentes quingentis milibus passuum et indefensi: hoc propensius studium id est propter studiū intensius nos damnamur id ē adiudicamur in senatum morti: qz pro et proscriptioni. Et tunc exclamat dicens O meritos id est dignos vel beatos iudicio neminē posse cōuinci de simili crimine sicut nec ego iuste conuictus sum: cuius reatus id est criminis dignitatem id ē innocentiam: ipsi etiam viderunt id ē cognouerūt qui detulere id est accusauerunt me. ¶ Nota q3 iudices qn3q3 mouentur ad miam dupliciter de causa. pria modo propter amorē humani ingenij: qz humanum ingeniu3 sepe fallitur in iudicio: quia ignorat vtru3 aliquādo iuste de re sentiat vel non: et timens deum ne iniuste iudicet mouetur ad misericordiam parcendo reo. Secūdo iudices mouentur ad misericordiā propter euentum fortune qui incertus ē hominibus. quod enim index in alio dānat: sibi facile per fortunam euenit: et illud deberet recordari: sed nulla illarum causarum mouit iudices ad miserandum Boet. sed concorditer ipsum dampnabant. ¶ Nota q3 nullus debet dampnari etiā pro crimine quantumcunq3 enormi: nisi sit presens conuictus vel crimen in iudicio confessus. Boe. autem cum dānaretur non erat conuictus nec crimen cōfessus: et erat absens quia in studio Athenien si: ergo iniuste erat damnatus. ¶ Nota q3 Boeti, cu3 dampnaretur distabat a loco iudicij quingentis milibus passuum. et cum mille passus faciunt vnum miliare: ideo bene distabat ad quingenta miliaria. ¶ Nota q3 Boe. dānatus fuit proscriptioni. Huguitio dicit proscriptio est iudicialis sententia lata contra aliquem cuius nomen pro scelere de scriptura tabule enee delebatur. Consuetudo enim romana fuit q3 nomina senatorum quorum consilio vrbs Romana regebatur aureis litteris in tabula enea scribebātur. Unde et patres conscripti dicebantur. et dicitur pscriptus quasi procul a scriptura positus. et sic Boetius erat proscriptus quia nomen suū deletum fuit de tabula enea. ¶ Quam vti alicuius sceleris Hic Boe. expurgat se de quibusdā obiectis. Secundo ostendit vnde sumpta fuit ratio obiectionis secunda sibi Sed nephas. ¶ Nota Boe. obijciebatur q3 ipse visus arte nigromantia sacrificaret demonibus pro dignitatibus acquirendis. De hoc Boe. excusat se dicens. Quam sup meā dignitatem vt3 vt: obfuscarent. i. denigrarēt admixtione alicuius sceleris: mentiti sunt meam polluisse conscientia3 sacrilegio. i. demonū obsequio: ob ambitū. i. propter cupiditatē dignitatis acquirende. atqui pro certe tu insita id est inserta nobis pellebas de sede id est de loco cupiditatē omnium rerum mortaliū: et sub tuis oculis non erat pbas esse locum sacrilegio id est cultui demonum: q3 preter tu instillabas aurib9 et cogitationibus meis illud pithagoricum deo non dijs seruiendum: nec conueniebat me captare i. optare: presidia id est auxilia: vilissimorum spirituum id est demonum quē tu componebas. i. locabas in hanc excellentiam vt consimilem deo faceres. Preterea innocens penetral. i. vxor domus mee. cetus id est multitudo honestissimorum amicorum. Et socer Simachus sanctus et eque reuerēdus ipso actu

defendunt me ab omni suspitione huiusmodi criminis. ¶ Nota quod consuetudo inuidorum est cum non possint alicui suam probitatem auferre: nituntur ipsas saltem aliquo vicio denigrare. et sic fama Boetii denigrata fuit vicio sacrilegii. ¶ Nota quod sacrilegium est sacre rei furtum: et ponitur sacrilegio pro homine scelerato. etiam sacrilegium est cultura demonum siue idolorum. Jnde sacrilegus id est idolatra: et sic capitur in proposito. ¶ Nota quod ambitus media producta est cupiditas honoris. Sed ambitus media correpta est circuitus: et primo modo accipitur hic.

cogitationibusque quotidie meis Pithagoricum illud. Enovhe: non quod est deo et non dijs seruiendum: nec conueniebat vilissimorum me presidia spirituum captare: quem tu in hanc excellentiam componebas vt consimilem deo faceres. Preterea penetral innocens domus. Honestissimorum cetus amicorum. socer Simachus etiam sanctus et eque actu ipso reuerendus: ab omni nos criminis huius suspitione defendunt. Sed o nephas. Illi vero de te tanti criminis capiunt fidem: atque hoc ipso videmur affines fuisse maleficio: quia tuis instituti moribus imbuti disciplinis sumus. Itaque non est satis nihil mihi profuisse tuam reuerentiam: nisi vltro tu potius mea offensione lacereris. At vero hic etiam nostris malis cumulus accedit: quod estimatio plurimorum non rerum merita: sed fortune spectat euentum: eaque tantum iudicat esse prouisa que felicitas commendauerit. Quo fit vt estima

¶ Nota quod philosophia repellit omnem cupiditatem honorum exteriorum: quod scribitur in primo libro de platio quod philosophia tria inducit. s. mentis illustrationem: felicitatis appetitum: et mollis affluentie contemptum. ¶ Nota philosophia facit hominem similem deo non similitudine omnimoda: sed participatiua. ita quod homo participat aliquid conditionis diuine. s. intelligentie. vnde Seneca hoc mihi philosophia promittit quod me parem deo reddit. Et alibi dicit Vir speculatiuus est quasi deus in humano corpore hospitatus. ¶ No. sacrilegium non habet locum sub oculis philosophie: quia philosophia per se omnia agenda et facienda ornatissime disponit: et non permittit hominem ad vana declinare: quia dicit Tullius in libro de finibus bonorum et malorum. philosophia a superstitione liberat: metu mortis non conturbat: et est superstitio vana religio et idolorum cultura. ¶ No. penetral est secreta camera vel locus secretus interior in domo vel in templo vbi reponuntur diuina vel aliqua alia. et ponitur hic pro re Boetii per methaphoram ponendo continens pro contento: quia ipsa consueuit morari in penetrali. ¶ Nota quod Simachus fuit quidam nobilis romanus et socer Boetii: cuius Boetius filiam duxerat nomine Elphe: qui Simachus non fuit tantum sanctus interno affectu: sed etiam reuerendus in exteriori actu sicut dicit Boe. ¶ Sed o nephas. Hic Boe. ostendit vnde fuerit ratio sumpta obiecti criminis quia ex ipsa philosophia cui deditus erat. vnde dicit exclamando. o nephas ipsi mali capiunt fidem criminis de teo philosophia. et propter hoc videbimur fuisse affines maleficio sacrilegii: quia nos sumus imbuti. i. instructi tuis disciplinis. i. doctrinis: et sumus instituti id est informati tuis moribus. ita non est satis tuam reuerentiam nihil mihi profuisse: nisi vltro id est sponte: tu potius lacereris ab illis mea offensione. hoc dicit Boe. pro tanto: quia inuriati sunt sibi propter philosophiam: ideo magis iniuriati sunt philosophie quam sibi. ¶ Nota quod si Boe. vacabat studio fugiebat consortia stultorum: et querebat secreta loca propter studium: ideo putabant ipsum loqui cum demonibus et eis sacrificare. Jtem quia Boe fere omnia que volebat sua sapientia faciebat: ideo putabant eum demonem habere familiarem sibi obsequentem: sicut Apuleius opinatus est de Socrate quod haberet familiarem deum: de quo fecit librum quem intitulauit de deo Socratis. ¶ At vero hic etiam. Hic Boetius ostendit se esse perturbatum ex fame sue lesione dicens. Hic cumulus id est augmentatio acce

tio bona prima omnium deserat infelices. Qui nunc populi rumores q̃ dissone multiplicesq́ȝ sentẽtie pi-get reminisci. Hoc tantum dixerim ego vtinam esse aduerse fortune sarcinam: q dum miseris aliquod crimen affigitur: que perferunt meruisse creduntur. et ego siquidem bonis omnibus pulsus: dignitatib⁹ exutus: estimatõne fedatus: ob beneficiũ pertuli supplicium. Videre autem videor nephjarias sceleratorũ officinas gaudio leticiaq́ȝ fluitantes: perditissimum quemq́ȝ nouis delationum fraudibus imminentem: iacere bonos nostri discriminis terrore, pstratos: flagitiosum quemq́ȝ ad audendum quidez facinus impunitate: ad efficiendum vero premijs incitari. insontes autem non modo securitate: verũ ipa etiaȝ deffensione priuatos. Itaq́ȝ libet exclamare ad deum celi:

dit nostris malis. q estimatio. i. iudicium plurimorum i. vulgarium nõ spectat id est nõ respicit merita rerum sicut bono merentur: sed spectat euentũ fortune. i. iudicat hominem secundũ q fortuna se habet circa ipsum: et tantuȝ iudicat vulgus esse prouisa deo: que commendauerit felicitas id est prospera fortuna: quo fit id est ex quo sequitur vt estimatia bona deserat infelices. vnde me piget id est tedet reminisci qui nunc sint rumores populi de me. et q̃ multiplicesq́ȝ ꝑ et dissone id est discordes sentẽtie sint de me. nam quidã dicũt me reũ esse prudentem: non hoc tantum dixerim id est volui dixisse vtinam esse sarcinam id est grauissimuȝ pondus. aduerse fortune: q duȝ aliquod crimẽ affigitur id est imponitur miseris. i. infelicibus: ipsi creduntur meruisse supple illa que ipsi miseri perferunt id est patiuntur. Et ego bonis omnibus pulsus: quia in exilium relegat⁹ et exutus dignitatibus: quia dãnatione proscriptus: et fedatus id est maculat⁹ estimatione: ego qui prius virtute honestus reputabar: nunc scelere deformis reputor: et tuli id est recepi supplicium id est penaȝ ob beneficiuȝ id ẽ propter beneficiuȝ. ¶ Nota q vulgares non iudicant secundum merita rerum vtrum homo mereatur aliquid, vel non: sed iudicant secundum euentum fortune. vnde hominem bñ fortunatũ iudicant felicem: male fortunatum iudicant miserum: sed tale iudicium falsum est. vnde dicit Seneca. xlv. epistola Non felicem hunc estimabo: queȝ vulgus appellat felicem: ad quem pecunia confluit: sed illum cui omne bonum in animo est erectum et extensum. Item bona estimatio deserit infelices, quia primum malũ qd infelices incurrunt est q vulgus male de ipsis apinatur. credit enim vulgus ea que miseri patiuntur q ex merito talia patiantur. ¶ Videre autem videor. Hic Boetius ostendit se esse perturbatum ex his que vidit in mundo generaliter: scilicet bonos deprimi et malos extolli dicens. Ego videor videre id est cognoscere nephjarias officinas id est malas societates sceleratorum hominum luitantes gaudio q́ȝ pro et leticia. et quemq́ȝ perditissimum id est pessimum imminentem id est insistentem, nouis fraudibus delationum id est accusationum: et video bonos iacere prostratos id est, depressos terrore nostri discriminis: et etiam video quemq́ȝ flagitiosum id est prauum hominem incitari ad audendum id est ad presumendum; facinus id est peccatum: impunitate id est sine pena. vero pro sed incitari premijs ad efficiendũ id est ad perpetrandum facinus id ẽ peccatum: autez pro sed ego video insontes id est innocentes: non modo id ẽ non tantum priuatos securitate: veruȝ etiã defensione. Itaq́ȝ pro ergo libet id ẽ placet mihi exclamare ad deum celi: quare talia permittat in mundo vt mali extollantur et boni deprimantur. ¶ Nota q Boe. qui erat turbate mentis et in statu miserie videbatur q mali in hoc mundo essent potentes et vincerent impium: boni autẽ impotentes et vincerẽt irremunerati: sed phia in iiij. huius ipsuȝ consolando ꝓbat malos semper esse impotentes et bonos esse potẽtes et malis nunq̃ deesse sua supplicia: bonis nunq̃ sua ꝓmia. ¶ Nota q officine dicũtur dom⁹ officialium

Subi reponitur ea q̄ ad ipsos spectant ꝛ ad eoꝝ officia. sicut sunt celaria ꝛ granaria et alia huiusmodi. hic autem accipiuntur officine pro congregatione maloꝝ, et dicuntur ab officis officio quod est nocco noces.

¶ Metrum quintum primi libri.

Metrum quintum primi libri.

Stelliferi conditor orbis
Qui perpetuo nexus solio
Rapido celum turbine versas
Legemq; pati sydera cogis
Ut nunc pleno lucida cornu
Totis fratris obvia flammis
Condat stellas luna minores
Nunc obscuro pallida cornu
Phebo propior lumina perdat.
Et qui prime tempore noctis
Agit algentes hesperus actus
Solitas iterum mutat habenas
Phebi pallens lucifer ortu.
Tu frondiflue frigore brume
Stringis lucem breviore mora.

Stelliferi cōditor orbis. Hic incipit quintū metrum huius p̄mi quod dicitur pindaricū ab inventore: anapesticum a pede p̄dominante. ē autem anapestus pes contrarius dactilo cōstās ex primis duab⁹ brevib⁹ ꝛ tertia longa syllaba, ꝛ ē metrum acatalecticū, i. sine defectu. In hoc autē metro Boe. exclamat contra providentiam divinā admirās q̄ oīa regātur a deo preter act⁹ humanos: licet hoc falsū sit: tū Boetio sic videbatur secundum statum tribulatis. ꝛ dividitur primo cōmendat divinā providentiam ex gubernatione celestium et terrestriū. secūdo tāgit actus humanos non regi a deo. tertio rogat deum ut reparet actus hominū. secunda ibi. Omnia certo tertia ibi. Quisquis rerū prima dividitur. Primo cōmendat regimen divine providentie circa celestia. secundo magis circa terrestria: ibi. Tu varis varium tēpe rat. Primo dicit. o conditor id ē creator orbis stelliferi id est ferentis stellas qui nexus. i. adiūctus perpetuo solio. i. eterne sedi versas. i. frequenter vertis celum rapido turbine. i. veloci motu: ꝛ cogis sydera pati legē id ē debitum ordinē: ut ipsa luna nūc id est aliq̄ñ lucida pleno cornu: sicut in plenilunio: obvia id ē opposita totis flāmis id est luminibus fratris. i. solis. ipsa luna condat. i. abscōdat minores stellas q̄ in plenilunio nō videntur propter maius lumē. et tu cogis nunc. i. aliq̄ñ ut ipsa luna existens pallida obscuro cornu: ipsa existens propior phebo id ē soli perdat. i. amittat lumina. i. lucem quasi diceret tu facis ut luna quantomagis recedit a sole: tantomagis illuminatur et lumine suo obscurat minores stellas. et quantomagis appropinquat soli tantoplus obscuratur. et tu cogis ut hesperus id est stella vespertina: qui agit algentes id est frigidos actus tempore noctis id est in crepusculo: quod est prima pars noctis sequendo solem. iste hesperus de mane lucifer dictus pallens in ortu phebi: iterum mutat solitas habenas id est solitos cursus. nam cum de vespere sequitur solem de mane precedit ipsum: et stringis id est coartas lucem id est diem breviore mora tempore brume id est hyemis: frondiflue id ē facientes frondes fluere. et cum fervida estas venerit: tunc tu dividis id est distinguis agiles horas id est breves horas noctis. quasi diceret et tu facis q̄ tempore hyemali noctes sunt prolixiores diebus in tempore estivali econverso. ¶ Nota q̄ deus dicitur conditor stelliferi orbis quia ab ipso dependet celum et tota natura. et duodecimo methaphisice: et dicitur residere in perpetuo solio: quia i celo qḋ est perpetuū, nā celū est locus deoꝝ et spirituum. et oēs barbari et greci et quicunq; putant deos esse

eum locum qui sursum est deo attribuunt tanq̄ immortale immortali coaptantes. Primo celi et mundi et dicitur vertere celum rapido turbine. motus enim firmamenti dicitur rapidus: quia suo motu rapit secum alias speras. Unde nota verso est verbum frequentatiuum: et significat frequenter vertere. et in hac innuitur: ꝙ celum semper mouetur et non cessabit: quia dicit commentator non est timendum ꝙ celum stet. et ratio: quia mouens celū mouet sine fatigatione et sine pena. xij. methaphisice. Itē deus est nexus perpetuo solio .i. coniunctus perpetuo celo. Unde deus tripliciter est in vniuerso: scilꝫ essentialiter seu presentialiter: sacramentaliter seu ministerialiter: et misericorditer. Essentialiter seu presentialiter in sua vera claritate in qua ipsum homo nunq̄ vidit sicut dicit propheta. deum nemo vidit vnq̄ sicut ipse est in perpetuo solio. Sacramentaliter seu ministerialiter deus est in sacramēto eucharistie: quod rata fide credimus. sed misericordialiter deus est vbiqꝫ secundum quod dicit scriptura. mia domini plena est terra. et inde prouenit dictum cōe secundum ꝙ dicit scriptura. deus est vbiqꝫ. ¶ Nota secundum Hugu. solium est sedes regalis et solio lignis facta: dicta a soliditate id est a firmitate. ¶ Nota ꝙ deus cogit sydera pati legem non violentia nec coacta motiaue: quia nullum violentum perpetuum: sed cogit ea voluntaria ordinatione obseruare legē .i. determinatum motum vt tempore eis statuto oriātur et occidant. ¶ Nota ꝙ luna de se est corpus opacum recipiens lumen a sole: et in ea parte qua est versus solem illuminatur. cum autē directe opposita sit soli sicut in plenilunio: tunc lumine suo obscurat minores stellas: eo ꝙ maius lumen obfuscat minus: sed cum luna est in illa parte celi in qua ē sol sicut contigit in coniunctione: tunc superior pars q̄ est versus solē est illuminata: et inferior pars que est versus nos ē obscurata: et tunc nihil videmus de luna. sed cū incipit elongari a sole tunc pars elongata incipit modicū apparere nobis: et tunc dicimus esse nouilunium: et quanto plus elongatur tanto plus apparet nobis illuminata. ¶ Nota Boetius dicit solē esse fratrē lune: quia secundum fabulas: iupiter concumbens cum latona genuit ex ea duos gemellos scꝫ phebum q̄ dicitur sol et dianam que dicitur luna: et sic secundum fabulas est frater lune. ¶ Nota stella que de vespere sequitur solem et de mane precedit habet diuersa nomina: patet per versus. Lucifer aurora venus vesperus hesperus idem. quomodo autem sit possibile ꝙ eadē stella de vespere sequatur solem et de mane precedat: dicunt aliqui ꝙ hoc non contingit in vna et eadem parte anni sed in diuersis. dicunt enim ꝙ in estate sequitur solem et in hyeme precedit: sed hoc est contra omnes actores dicentes hoc esse in eodem tempore anni. Alij dicunt ꝙ mercurius et venus sint stelle similis coloris et q̄titatis: quarum vna quandoqꝫ sequitur solem et alia precedit: et sic videtur esse vna stella q̄ sequitur et precedit: sed hoc non est verum. Hugu. dicit ꝙ venus est altior sole. et loquitur secundum antiquos astrologos qui locauerunt venerem supra solem. cū igitur contingit ꝙ venus et sol simul veniunt ad occasum: quia venus est altior diutius videtur in sero q̄ sol. eadem ratione citius videtur in mane: q̄ omnia eque cito discurrant. nam citius videntur ascendentia remota q̄ propinqua: et diutius videntur descendentia remota q̄ propinqua: licet equali motu incedāt. sed moderni astrologi locant venerem sub sole. Alij dicunt ꝙ vna est stella que vno tempore sequitur solē alio tempore precedit Et dicunt secundum Ptholomeum ꝙ illa stella habet eclypticum in cuius circumferētia defertur corpus eius. Est autē eclypticus circulus paruus cuius cētrum est circumferētia orbis deferentis. nunc autem est ita ꝙ eclypticus veneris semper est cum sole: ita ꝙ si protrahatur linea a centro terre per cētrum eclyptici veneris ad firmamentum: eadē linea transibit per centrum solis vel non multum distabit ab eo. cum autem venus feratur in circuitu eclyptici aliquando erit in eadem linea cum sole;

Tu cum feruida venerit estas
Agiles noctis diuidis horas.
Tua vis varium temperat annum
Ut quas boree spiritus aufert
Reuehat mitis zephirus frondes.
Queqꝫ arcturus semina vidit,
Syrius altas vrat segetes.
Nihil antiqua lege solutum
Linquit proprie stationis opus.

aliquando precedit: aliquando sequitur. Item mora solis super orizontem facit diem: cum dies sit statio solis super terram. mora autem solis sub orizonte facit noctem: et quia sol longiorem facit morā tempore estivali super orizontem: et breviorem sub orizonte: ideo dies estivales lōgiores sunt noctibus. in hyeme autem fit econverso: propter quod dies hyemales breviores sunt noctibus. ¶ Tua vis varius temperat annus. Hic Boe. commendat regimen divine providentie magis circa terrestria id est circa partes anni dicens. O deus tua vis id est virtus: temperat id est ordinat: varium annum id est diversas partes anni: ut mitis zephirus id est vētus vernalis revehat id est reducat frōdes: q̄s aufert id ē destruit spiritus boree id est flatus boree: et tua vis temperat ut quecūq; semina vidit arcturus illa stella altas segetes id est lōgas segetes urat syrius id est stella canicula tempore estivali. et subdit: nihil solutum id ē segregatum: antiqua lege id est eterna lege divine providentie: linquit id est derelinquit opus proprie stationis id est ad quod operandum est statutum. ¶ Nota quod quattuor sunt partes anni: ver: hyems: autūnus: et estas. In vere stat ventus qui dicitur zephirus qui est collateralis favonii: et quia flatus eius est levis ideo dicitur mitis et producit virida. in hyeme et maxime in principio viget flatus boree qui est ventus collateralis aquilonis: cuius flatus est fortis et frigidus et destruit viridia denudādo arbores. ¶ Nota quod arcturus est stella circa maiorem ursam que dicitur videre semina: quia tempore sui ortus quo oritur cū sole tunc seminatur: sicut in autūno. ¶ Nota syrius est stella que alio nomine dicitur canicula. et dicitur syrius a syren quod est tractus: propter longum tractum caloris: et apparet cum sol est in cancro: et dicitur urere segetes id est maturare.

Omnia certo fine gubernas

Hominum solos respuis actus

Merito rector cohibere modo

Nam cur tantas lubrica versat

Fortuna vices premit insontes

Debita sceleri noxia pena

At perversi resident celso

Mores solio: sanctaq; calcant

Iniusta vice colla nocentes

Latet obscuris condita virtus

Clara tenebris iustusq; tulit

Crimen iniqui

Nihil periuria nil nocet ipsis

Fraus mendaci compta colore

Sed cum libuit viribus uti

¶ Nota de arcturo dicit Isydorus in li. ethymologiarum. arcturus est sydus post caudā maioris urse positum et oritur tempore autumnali. sed Vegetius dicit arcturum oriri post idus septembris. post duodecim kalendas octobris. ¶ Item dicit Isidorus. canicula est stella. et dicitur syrius que estivis mensibus in medio centro celi et iuncta cum sole duplicatur calor eius et dissolvuntur corpora et evaporant. a qua stella dicuntur dies caniculares in quibus moleste sunt purgationes. ¶ Omnia certo fine gubernas. In ista parte Boetius tangit actus hominum non regi a providentia divina sed derelictos regimini fortune dicēs. O deus tu gubernas omnia certo fine id est certo ordine ad finem: et respuis id est spernis regere solos actus hominum. O rector deus tu merito cohibere id est coarceas: cur lubrica fortuna versat id est vertit tantas vices id est alternationes. quia ipsa premit insontes id est innocentes noxia pena debita sceleri id est homini scelerato. perversi mores id est homines perversi in moribus resident in celso solio id est alto loco. et ipsi nocentes id est mali calcant sancta. colla id est colla sanctorum hominum: iniusta vice id est iniusta alternatione: qui sancti potius deberent calcare colla nocentium quam econverso. et clara virtus id est homo clare virtutis: iacet condita id est abs-

scondita: obscuris tenebris id est ab hominibus vicio obscuratis: et iustus homo tulit id est sustulit cri-
men iniqui hominis: et periuria nil nocent ipsis iniquis nec fraus compta. i. ornata: mendaci colore id ẽ
falsa apparentia nocet ipsis: sed cũ prauis libuit vti viribꝰ id ẽ exercere vires: quos prauos metuunt
innumeri populi id est vulgares tunc ipsi gaudent subdere id est supplantare summos reges id ẽ bo-
nos et sapientes: quorũ regere est. et alios gubernare. Item deus omnia gubernat certo fine. qꝫ dicit cõ-
mẽtator. x. methaphisice. deꝰ est
mensura oim̃ et regula et infalli-
biliter rerum mensura: et cõmẽ-
tator dicit primo celi et mundi. En
tia diuina nos gubernant et re-
gunt: in nobis sunt q̃si finis. Itẽ
illud quod est sapientissimũ re-
git certo fine cum sapientis ẽ re-
gere: sed deus est sapiẽtissimus
eo q̄ sapientia a deo ꝓcessit: vñ
scriptura. ois sapiẽtia a deo est.
¶ Nota Boe. vidit in mundo bo-
nos deprimi et malos exaltari:
cum tamẽ potius fieret ecõuer-
so: ideo sibi videbatur q̄ actus et
operatões hoim̃ non regerẽtur
a deo: sed magis a fortuna: que
hunc humiliat: et hũc exaltat: io
Boe. deo conquerit. ¶ O iam
miseras respice terras. Hic Bo
etius rogat vt deꝰ regat actꝰ ho
minũ et homines sicut regit celũ
dicens. O quisquis deus es tu
qui nectis id ẽ coniungis federa
id est concordias rerũ respice mi
seras terras id ẽ homines in ter-
ris habitãtes. nos enĩ homines
non sumus vilis pars sed valde
nobilis: tanti tui operis id ẽ mũ
di: nos quatimur id est concuti-
mur: salo id est mari et amaritudine fortune: ideo tu deus comprime id est restringe rapidos fluctus id
est magnos impetus fortune. et eo federe id ẽ regimine quo regis immensum celum tu firma id est ro
bora stabiles id est homines stabiles in terra. ¶ Nota Boe. di. hominẽ non esse vilem partẽ mundi: qꝫ
scribitur in ꝓlogo libri de pomo Aristo. Homo est dignissima creatura: similitudo om̃ ad imaginẽ
factus. et secundo de anima quodãmõ anima cõuenit cũ omnibus creaturis. conuenit enĩ cũ angelis
in intelligendo: cum brutis in sentiendo: cum plãtis vegetando: cũ lapidibꝰ in essendo. ¶ Nota Boe.
comparat fortunam salo id est mari. sicut enĩ nauis vndis marinis iactatur in altum nunc et nunc in ꝓ
fundum: sic homo per fortunã nunc in prosperitate leuatur: nunc in aduersitate deiicitur.

Quos innumeri metuunt populi
Summos gaudent subdere reges.
O iam miseras respice terras
Quisquis rerum federa nectis:
Operis tanti pars non vilis
Homines quatimur fortune salo
Rapidos rector comprime fluctus
Et quo celum regis immensum
Firma stabiles federe terras.

Prosa quinta primi libri.

Hec vbi cõtinuato dolore delatraui: illa vultu placido: nihilqꝫ meis questibꝰ mo ta. Philosophia. Cum te inquit mestũ

Prosa quinta primi libri.

Hec vbi cõtinuato. Hic incipit ꝓsa quinta libri primi in qua Boe. ostẽdit quõ p. se ha-
buit ad suã querimoniã: et quid ex ea cognouerit. scdo P. quedã dicta Boe. in rationa
bilia ꝑpendit. Tertio sub breuitate recolligit ea que ipsũ Boe. ꝑturbant. Quarto
phĩa dat modum remedendi ipsum Boe. scda ibi. Ita non me tam loci huiꝰ. tertia ibi.
Et tu quidẽ de tuis. quarta ibi. Sed qm̃ plurimus. Dicit primo. Postq̃ ego Boe. de-
latraui. i. contra rationem locutus sum hec supple ꝑdicta cõtinuato dolore id est assi-
dua turbatione. illa supple phĩa placido vultu nihil mota id ẽ irata meis questibus id est meis queri-
moniis inquit id est dixit. cum id est qm̃ ego vidissem te Boe. mestum id est tristem: qꝫ p. et lachrymã-
tem id est flentem: illico. i. statim cognoui te miserum: qꝫ p. et exulem id est patientẽ exilium: sed q̃ lon-
ginquum id est remotum esset illud exilium ego nesciebam id est ignorabam nisi tua oratio id ẽ sermo

mihi pdidisset id est reuelasset: sed tu supple Boe. quidem pro certo non es pulsus q procul id est valde remote: a patria id est a iudicio rationis: sed aberrasti id est deuiasti. at pro sed: si te mauis id est magis vis estimare pulsum a patria potius supple tu ipse pepulisti te Boeti. nam pro quia: quidem pro certe id supple repellere te a patria nunq fuisset phas id est licitum cuiq supple hominum. si enim reminiscaris id est recorderis cuius patrie id est de qua patrie sis oriundus id est natus non vti p licet supple

lachrymantemq vidissem: illico miserum exulemq cognoui. Sed q id longinquum esset exilium nisi tua prodidisset oratio nesciebam. Sed tu q procul a patria non quidem pulsus es: sed aberrasti. At si te pulsum estimari mauis: te potius ipse pepulisti. Nam id quidem de te nunq cuiq phas fuisset. Si enim cuius oriundus sis, patrie reminiscaris: non vti athenensium quodam multitudinis imperio regitur: sed vnus dominus est et vnus rex: vnus et princeps. Qui frequentia ciuium non depulsione letatur. Cuius agi frenis atq optemperare iusticie summa libertas est: An ignoras illam tue ciuitatis antiquissimam legem: qua sanxitum est eius exulare non esse quisquis in ea sedem fundare maluerit. Nam qui vallo eius ac muninine continetur: nullus metus est ne exul esse me-

ciuitas athenensium quodam regitur iperio id est ex pcepto multitudinis id est multorum rectorum. Sequitur grecum quod tantum valet in latino. sed vnus est dns et vnus rex: vnus et princeps. qui gaudet de frequentia id est de frequenti inhabitatione ciuium id est incolarum et non depulsione. Cuius regis agi id est duci frenis id est preceptis atq p et obtemperare id est obedire iusticie summa est libertas. An pro nunquid ignoras illam antiquissimam legem id est statutum: tue ciuitatis id est recte rationis: qua sanxitum id est confirmatum est eius non esse id est ad eam non pertinere exulare id est in exilium pati quisquis id est quicunq maluerit id est optauerit fundare id est locare in ea ciuitate: sedem id est habitationem suam. nam pro quia qui continetur id est comprehenditur vallo ac munime eius supple ciuitatis: nullus metus id est timor est illi vt mereatur esse exul: at p sed quisquis desierit id est cessauerit velle inhabitare eam ciuitatem pariter desinit etiam mereri id est meritum consequi. ¶ Nota q delatrare proprie est canum in pposito autem delatrare est vrgente dolore contra rationes

loqui. et sic Boe. quia dicit actus hominum non regi a deo contra rationem loquebatur. ergo dixit se delatrasse. ¶ Nota non est hominis sapientis moueri ex his que dicuntur ab insipiente contra rationem: sed magis debet insipientem instruere et ipsum consolari: ergo philosophia non fuit mota ex questibus Boetii: sed magis ipsum consolabatur. ¶ Nota phia cognouit Boetium esse miserum et exulem. miser est ille cuius animus sequitur mutationem rerum temporalium: ita q extollitur in prosperis et deprimitur in aduersis. Exul in proposito non est ille qui mutat regionem: sed qui agit contra rationem. ¶ Nota q per lachrymas potest cognosci q ratio hominis sit turbata: sed quantum turbata sit non cognoscitur nisi sermone dolentis. ergo dicit philosophia lachrymis cognoui te esse exulem: sed quantum esset exilium nesciebam nisi tua ratio mihi prodidisset. ¶ Nota ille pulsus est a patria qui omnino rationem amittit: sed ille aberrat qui infra patriam in aliquo rationem retinet et in aliquo amittit. Boetius autem non erat pulsus procul a patria: quia non totam rationem amiserat. credebat enim omnia regi a deo: sed in hoc aberrabat q actus hominum a deo regi non putabat. ¶ Nota de patria hominis que est recta ratio loquitur Seneca in de remedijs fortuitorum dicens. patria est vbicunq homo bene est. illud autem quod bene in homine est non in loco: est in hominis inq potestate est si sapiens est non peregrinatur: si stultus exulat. ¶ Nota a patria rationis nullus Boetium expulit: nisi ipse seipsum: quia Boetius non aliero

reatur. At quisquis inhabitare eam velle desierit: pariter desinit etiam mereri. Itaque non tam me loci huius quam tua facies movet. Nec bibliothece potius comptos ebore ac vitro parietes: quam tue mentis sedem requiro. In qua non libros: sed id quod libris precium facit librorum quondam meorum sententias collocavi. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis vera quidem sed pro multitudine gestorum tibi pauca dixisti. De obiectorum quidem tibi vel honestate vel falsitate cunctis nota memorasti. De sceleribus fraudibusque delatorum recte tu quidem strictimque attingendum putasti: quod ea melius uberiusque recognoscentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuisti et vehementer

impetu: sed proprio defectu terminos et limites rationis exiuit. ¶ Nota civitas Athenensium regebatur imperio multitudinis. primo enim eam regebant reges. postea succedente tempore principes. tandem pro regimine eius singulis annis eligebantur. xxviij. sapientes. sed patria rationis tantum uno principe regitur. scilicet deo qui est regula recte rationis. ¶ Nota homo dicitur oriundus de patria rationis inquantum anima eius intellectiva que utitur recta ratione a deo oritur. ¶ Nota in tantum homo manet in patria rationis inquantum deo subiicitur et legi divine: et quia deus in subiectione suorum delectatur ideo letatur in multitudine civium et non in expulsione eorum repellitur autem aliquis a patria rationis deo rebellando et a recta ratione recedendo. ¶ Nota qui obtemperat deo est summe liber: quia aliquis in quantum agit secundum rectam rationem in tantum est liber: sed per obtemperare se deo homo maxime agit secundum rationem: ergo talis maxime liber est. unde Seneca. ij. epistola vi. Queris quo sit libertas. libertas vera est nulli rei preterquam deo servire: equanimiter prospera et adversa ferre: et fortunam in equum ducere. ¶ Nota quod a civitate rationis nullus exulat nisi per affectionem temporalium: talis autem affectio est voluntaria. et ideo sola voluntate aliquis exulat tali civitate: et quia talis affectio non potest hominem occupare quamdiu est infra terminos recte rationis: ideo dicit phia. nam qui vallo eius etc. ¶ Itaque non me tam loci huius. Hic phia quedam dicta irrationabilia Boe. parvipendit dicens. Ex quo aberrasti a patria rationis: itaque pro ergo. non tam id est non tantum facies id est dispositio huius loci id est exilij quam id est quantum tua facies id est interior dispositio mentis tue: movet id est perturbat me phiam. et quia superius conquestus fuit de carentia bibliothece librorum: istam carentiam parvipendens phia dicit. nec ego phia requiro id est investigo: parietes bibliothece comptos id est ornatos: ebore id est ossibus elephantum: ac pro etiam vitro id est gemmis preciosis: quam id est inquantum supple ego requiro sedem id est tranquillitatem tue mentis in qua mente non collocavi id est non posui libros. sed id id est illud quod facit precium id est preciositatem: libros scilicet sententias meorum librorum. ¶ Nota quod Boetius supra conquerendo de statu suo solum deplangit incommoda corporalia non curans delectionem animi sui. unde phia contra hoc solum deplangit sui animi deiectionem: et incommoda corporalia parvipendit. et quia superius l. ij. prosa di. Boe. numquid non movet te facies huius loci. ideo phia hec sibi respondens di. multo plus moveor propter animi tui deiectionem quam propter locum exilij in quo existis. Homo enim fortis animo omni loco utitur pro patria. unde Ovidius in libro de fastis. Omne solum forti patria est: ut piscibus equor. et quia etiam conquestus fuit de bibliotheca respondet P. quod ipse potius deplangat sententias librorum quas per oblivionem perdidit quam carentiam bibliothece et librorum. ¶ Et tu quidem de tuis. Hic P. sub brevitate recolligit que Boe. perturbaverunt dicens. et tu Boe. dixisti vera de tuis meritis id est factis in commune bonum id est propter omnium bonam utilitatem: sed supple dixisti pauca superbeneficia tibi evenisse pro multitudine gestorum id est factorum tuorum. et tu memorasti. i. recitasti: nota id est manifesta cunctis hominibus de honestate scilicet de salvatione senatus: vel falsitate. i. contemplatione falsarum litterarum obiectorum id est imputatorum tibi: quidem pro

certe: tu strictim putasti id est existimasti attingendum supple recte id est rationabiliter de sceleribus id est de vicijs q pro et fraudibus id est deceptionibus: delatorum id est accusantium: q ea id est omnia ista celebrentur .i. memorentur melius q pro et uberius id est copiosius ore id est sermone vulgi recognoscentis id est memorantis omnia. tu Boetius increpuisti vehementer id est fortiter factum id est opus iniusti senatus supple totius. et tu etiam doluisti de nostra criminatione id est vituperatione et tu etiam flevisti id est deflevisti damna id est crimina lese opinionis id est commaculate fame: postremo .i. ultimo dolor incanduit adversus fortunam id est contra fortunam: q pro et supple tu Boeti conquestus es non compensari id est retribui: equa id est digna premia meritis id est pro meritis. In extremo id est in fine sententis muse id est finientis metri tu proposuisti id est dedisti: vota id est preces: q ea pax supple divine providentie: regeret terras id est homines terrenos uti pro sicut regit celum.

¶ Nota q omnia fuerunt causa perturbationis mentis Boetij. et pertractantis ea in quarta prosa et in fine metri. O stelliferi.

¶ Sz qm. Hic philosophia dat modum medendi ipsum Boetium dicens. Sed qm plurimus tumultus id est valde magna multitudo affectuum id est passionum: incubuit id est institit tibi: et dolor ira et meror .i. tristicia distrahunt te: diversum id est ad diversa: tu sicut nunc mentis es nondum contingunt id est respiciunt te: validiora remedia id est fortiora medicamenta. Itaq nos utemur paulisper .i. modicum levioribus remedijs: ut ea q iduruerunt .i. indurauerunt in tumorem id est in inflaturam: perturbationibus id est tristicijs animi, influentibus id est evenientibus: illa molescant id est, molliores fiant blandiore tactu id est leniori medicina: ad recipiendum vim acrioris id est fortioris medicaminis. ¶ Nota q Boetius fuit distractus multitudine affectionum scilicet ira merore et dolore. nam ira trahit hominem ad vindictam: dolor ad desperationem: meror ad totius mentis aggravationem. ideo dicit philosophia q sua perturbatio iam non posset sustinere fortiora remedia: sed velit sibi adhibere levia: ut per talia preparatus et dispositus consequenter posset recipere remedia acriora.

iniusti factum senatus: de nostra etiam criminatione doluisti: lese quoq opinionis damna flevisti. Postremo vero adversus fortunam dolor incanduit: conquestusq non equa meritis premia compensari. In extremo muse sevientis: ut utiq celum terras quoq pax regeret vota posuisti. Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit: diversumq te dolor: ira: meror distrahunt: uti nunc mentis es nondum te validiora remedia contingunt. Itaq levioribus paulisper utemur: ut que in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt: ad acrioris vim medicaminis recipiendam tactu blandiore mollescant.

Metrum sextum primi libri.

Cum phebi radijs grave
Cancri sydus inestuat

¶ Metrum sextum libri primi.

Cum phebi radijs grave. Hic incipit sextum metrum huius primi quod dicitur metrum gliconicum ab inventore: coriambicum a pede predominante. Est autem coriambus pes constans ex prima et ultima longa et duabus medijs brevibus. unde primus pes huius metri est spondeus. secundus coriambus: tertius pyrrichius qui est pes constans ex duabus brevibus: et loco eius aliquando ponitur iambus qui constat ex prima brevi et ultima longa. In hoc ergo metro philosophia probat dictum suum per exempla, dicit enim q

Boetio pro nunc non conueni rent remedia fortia: sed alio tempore. probat ergo ꝙ omnia requirant tempus determinatum: et si fiunt extra suum tempus non prosperantur. ꝛ hoc probat tribus exem-plis. Secundo tangit tempora non permisceri que deus distinxit: vbi signat tempora. Primū exēplū est de semine: qḋ si seminatur in indebito tpe non profert fructū: vt si quis seminaret in iulio vel in augusto. vnde dicit sic in littera. Cum pro qsi graue sydus cancri illius signi: inestuat. i. inardescit: radijs phebi. i. solis: tunc. i. in illo tēpore. qui credidit id ē cōmisit. larga semina id ē copiosa semina. sulcis. i. cauernis terre, negantibus sup. spem messis. talis cūsus. i. frustratus fide beneficis cereris id ē dee frugum. pergat id est accedat, ad arbores quernas. i. quercuum ꝛ vescatur fructibus eoꝝ. Tunc ponit exēplū ꝺ floribus quos hō frustra querit tēpore hyemali cum tps eoꝝ sit in vere. vnde dicit in lr̄a. Tu lecturus id ē collecturus violas nunq̄ petas. i. accedas purpureum nemus. i. floridam siluā, cum i. qn̄ campus stridēs. i. sonās cāpus inhorruit. i. horribiliter apparuit seuis aquilonibus. i. crudelibus vētis hyemalib⁹. Tūc ponit tertium exēplum ꝛ est de vuis que mature sunt in autūno et ideo frustra querantur tempore vernali. vn̄ dicit. si libeat frui vuis non queras auida id est cupida manu stringere vernos palmites id est vernales vites. bacchus deus vini potius contulit sua munera id est vuas autūno id est autūni. ¶ Nota ꝙ sydus cancri dicitur graue: qꝛ sole existente in cācro homines grauantur nimio calore: quo tempore non est seminandū: quia ad hoc ꝙ semen conualescat requiritur humor: qui calor solis feruido tēpore resoluit ꝛ euaporat. ¶ Nota secundū fabulas cū Pluto rapuerat proserpinā: mater eius Ceres querēs ipsam in terris ꝛ non inueniēs: denegauit hoībus beneficium frugum ꝛ tunc homines pergebant ad arbores quercuum et comedebāt glandes. et sic loquitur philosophia in littera ¶ Nota de hoc ꝙ dicit stridēs cāpus. dicit Hug. ꝙ strideo des. vel strido dis est fortiter sonare vel dentes cōcutere vel frendere. ¶ Signat tēpora ꝓprijs. Hic ostendit phia tēpora non permisceri q̄ deus distinxit: dicens. Deus signat. i. ornat tempora aptans ea proprijs officijs. nec ipse deus patitur misceri vices. i. alternationes tēporum. ita ꝙ tempus vni officio deputatum cōueniat alteri. quas vices temporum ipse coercuit id est constrinxit ꝛ addit. sicut querens aliquo tempore non debito frustratur in querendo: sic illud quod deserit certum ordinem precipiti id est festina via illud non habet letos exitus id est prosperum euentum: sic a simili si phia relicto debito tempore ministrasset Boe. fortem medicinā non fuisset prosperata in medēdo ipsum. ¶ Nota ꝙ per debitum ordinem res cōseruantur in suo esse ꝛ in sui natura et quod deficit ab ordine etiam deficit ab esse. vnde Boetius quarto huius. secunda prosa. Est enim quod retinet ordinem seruatq̄ naturam: quod vero ab hoc deficit: esse quod in sui natura situm est de-

Tunc qui larga negantibus
Sulcis semina credidit
Elusus cereris fide
Quernas pergat ad arbores.
Nunq̄ purpureum nemus
Lecturus violas petas
Cum seuis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec queras auida manu
Vernos stringere palmites
Vuis si libeat frui.
Autumno potius sua
Bachus munera contulit.
Signat tempora proprijs
Aptans officijs deus
Nec quas ipse coercuit

reliquit: pp̄ter quod debitus ordo in omnib⁹ est obseruandus. vnde poeta. Est ordo summa bonitas sa-pientis in arte. Ergo dicit philosophia, quod precipiti via. ¶ Nota omne agens in agendo debet pre-stituere sibi bonum finem: quia ratione boni finis agens meretur: & ratione mali finis demeretur. vn-de poeta. Non datur exemplo bona post primordia merces Longua; sed rectus premia finis habet. Cum igitur inordinatio impediat bonitatem finis: ideo vitanda est.

Misceri patitur vices.
Sic quod precipiti via
Certum deserit ordinem
Letos non habet exitus.

Prosa sexta primi libri

PRimū igitur pateris ne me pauculis ro-gationibus statū tue mentis attingere atq; tentare: vt qui modus sit tue curationis intelli-gam. Boe. Tu vero arbitratu inq̄ tuo que voles vt respōsurum rogato Philosophia. Tum illa. Hunc-cine inquit mundū temerarijs agi fortuitisq; casibus putas? An nullum credis ei inesse regimen rationis? Boe. Atqui inq̄ nullo existimauerim modo vt fortui-ta temeritate tam certa moueātur. Verū operi suo cō-ditorem presidere deum scio: nec vnquam fuerit dies

Prosa sexta primi libri.

PRimum igitur pateris. Hec est sexta et vltima prosa hui⁹ primi in qua philoso-phia inquit cau-sam radicalē infirmitatis Boe. ex quibusdam interrogationib⁹ Et primo philosophia captat be-niuolentiam Boetij. Secundo ponit suas interrogationes: ibi. Tum illa. Dicit primo: anteq̄ ad-hibeam tibi remedia ne primū q̄d pateris id est admittis me phi-losophiam, primum pauculis rationibus id est interrogationi-bus: attingere per cognitionem atq; tentare id est rimari statum id est dispositionē tue mentis: vt intellegam id est cognoscam q̄s sit modus curationis id est sana-tionis. vel o p sed ego Boe. inq̄ id est dixi: tu philosophia roga-to id est interrogato tuo arbitra-tu id est secundum tuā voluntatē que voles: vt pro sicut responsu-rum id est volentem responde-re. ¶ Nota q̄ philosophia more boni medici non solum scrutatur causas doloris per signa extrinse-ca sicut medici per vrinam et pul-sum: q: hec signa quandoq; fallūt: sed etiam scrutatur causas doloris Boetij per responsiones ad questiones: et primo captat eius beniuolentiam reddendo ipsum atten-tum per hoc q̄ dicit pauculis rogationibus. ¶ Nota q̄ infirmi habent naturalem impotentiam nihil patiendi: ergo ex facili conturbantur non solum per multas interrogationes sed ex vna sola. Volens ergo mouere paucas questiones Boe. infirmo primo captat eius beniuolentiam. ¶ Tum illa. Hic phi-losophia ponit interrogationes. Secundo causas totius infirmitatis ex respōsionibus Boetij recol-ligit. Tertio ostendit ipsum curabilem esse dando modum procedendi circa curationem eius. Secun-da ibi. Quare plenissime vel egritudinis tue rationē et cetera. tertia ibi. Sed sospitatis auctori. Primo philosophia querit de mundi gubernatione, secundo de circūstantijs gubernatoris: ibi. Sed dic mihi. Adhuc diuiditur: quia primo philosophia querit. Secundo Boetius respondet. Tertio philosophia eius responsionem approbat dicens. Ergo o Boeti putas hunc mundum agi id est regi temerarijs: q̄s pro et fortuitis casibus id est euenientibus. an id est nunquid tu credis nullum regimen rationis id est prouidentie diuine inesse ei mundo? Ego Boetius inq̄ id est dixi: atqui id est certe non existimauerim id est putauerim vllo modo: vt tam certa entia moueantur id est regantur fortuita temeritate id ē im-prouisa: sed scio deum conditorem id est creatorem: presidere suo operi id est sue creationi: nec dies fu-erit vnq̄ id est in aliquo tempore: qui dies depellat id est remoueat me Boetium ab hac veritate sen

dentie iam dicte. Tūc philosophia approbans eius responsionē dicit. philosophia inquit.i. dicit. ita est nā tu cecinisti.i.dixisti etiā illud pauloante.i.in qnto metro hui⁹ primi:qꝫ ꝑ et tu deplorasti.i.planxisti:tamē id ē tm̄modo ipsos homies esse exortes.i.carētes vel nō pticipes:diuine cure.i.diuine prudentie:nāqꝫ ꝑ quia tu nihil mouebare.i.dubitasti de ceteris sup.creaturis quin regerētur ratōe sup. prudentia dei:autē ꝑ sed pape est interiectio āmirantis,ego ānuror vehemēter qꝫ tu locat⁹ id ē positus in tam salubri sn̄ia: egrotes

Ita est inquit. Nam id etiā pauloante cecinisti: hominesqꝫ tantū diuine exortes cure esse deplorasti. Nam de ceteris quin ratiōe regerētur nihil mouebare. Pape autē vehemēter ammiror: cur tam salubri sententia locatus egrotes. Uerum altius perscrutemur nescio quid abesse coniecto. Sed dic mihi quoniam a deo mundum regi non ambigis: quibus etiaꝫ gubernaculis regatur aduertis? Boetius. Uix inquā rogationis tue sententiam nosco: nedum ad inquisita respondere queam. Philosophia. Num inquit fefellit abesse aliquid per quod velut hiante valli robore in animū tuum perturbationum morbus irrepserit?

.i.langueas.verū ꝑ sed:nos perscrutemur altius.i.pfūdius:ego nescio quid supple sit illō quod ego coniecto.i. opinor abesse tibi quid.i.aliquid. ¶ Nota qꝫ infirmitas Boe. partim fuit ex ordinata affectōe:inquantū enī Boetius doluit de tpaliū rez amissione, et parti fuit ex falsa existimatione quantū ad duo. Existimabat enī malos hoies esse felices ꝛ potentes. Secundo existimabat hoies nō regi a diuina prudētia:ergo phia inquirit causam radicalē ꝑpter quā Boe. incidit ī istas incōmoditates:et quia radix tot⁹ morbi fuit ignorantia diuine gubernatōis quātū ad homies:ideo primo querit de mūdi gubernatōe ¶ No. qꝫ Boe. annuit duas ratōes qꝫ mūdus regatur a deo. Primam ibi Tam certa. que talis est. Ea que sunt certa ꝛ determiata nō regūtur a casu ꝛ fortuna cū regimen taliū sit incertū: sed entia huius mundi sunt certa qꝛ a certis causis ꝓducta. Secūdā ratione innuit ibi. Uerū operi suo. q̄ talis est. Causatū regitur a sua causa: sed de⁹ est causa mundi: cū ab ipso dependeat celū ꝛ tota natura: ergo ꝛc. ¶ Nota phia rationabiliter miratur qꝫ Boe. credens mūdū regi a deo putabat hoies nō regi ab ipso: quia posset phia sic arguere. De⁹ regit mundū scōm te Boe. sed homines sunt principalis ps mūdi sicut prius dixisti in metro Operis tanti parsqꝫ non vilis: ergo homines reguntur a deo. ¶ Sed dic mihi qm̄ a deo mundū regi. Hic phia querit de circumstātijs gubernatōis mundi. scōo quia res gubernate diriguntur in suū finem. ideo scōo querit de fine rez. et quia gubernatio dei scōm rei veritatem etiā est circa hoies:iō tertio querit de cognitōe hoīs. scōa ibi. Sed dic mihi tertia ibi. Sꝫ hoc quoqꝫ. Primo dicit. Sed o Boe. dic mihi phie qm̄ nō ambigis.i.nō dubitas mundū regi.i.gubernari a deo. etiaꝫ nunquid aduertis.i.cognoscis quibus gubernaculis mundus regatur? Ego Boe. inquā id ē dixi. vix nosco sententiā.i.intellectū tue rogatōis.i.tue interrogatōis nedum.i. adhuc non queaꝫ id est nō possum respondere ad inquisita id ē interrogata: supple phia inquit.i.dixit:nō fefellit.i.nō decepit me supple phiam abesse.i.deficere tibi aliquid per quod velut hyante.i.patente:robore id ē firmitate valli id est munitionis:morb⁹ ꝑturbationū irrepserit.i.subintrauerit in tuū animū.q.d.nunqd enī veruꝫ fuerit qd̄ predixi tibi aliquid abesse per quē defectum dolor intrauit te sicut apertum ostium. ¶ Nota qꝫ de⁹ nō regit mundum aliquibus gubernaculis extrinsecis: quia sic non esset per se sufficientissimus: sed regit ipsum sua potentia que attribuitur patri: sua sapientia que attribuitur filio: sua pietate et clementia q̄ attribuitur spiritui sancto: et de hoc patebit in secundo huius. ¶ Nota illud quod aliquis homo vix intelligit aliquo modo intelligit: licet cum difficultate. Ex hoc ergo qꝫ Boetius dicit se vix intelligere interrogationem philosophie innuit se aliquo modo intelligere: tamen cum difficultate propter do

horem opprimentem rationem: et ideo respondere non potuit. ¶ Nota quando robur valli alicuius munitionis hyat propter aliquam rupturam in eo factam: tunc hostes ingrediuntur munitionē. sic est nisi quādo munitio rationis qua animus munitur tanq̄ vallum hyat propter defectum alicuius cognitionis: tunc necessario perturbationes affectuum subintrant animum. ¶ Sed dic mihi meministi ne. Hic philosophia querit de cognitione finis rerum dicens. Dic mihi ne id est an meministi id est recorderis quis sit finis rerum supple omnium: ve pro vel: quo id ē ad quem finem intentio totius nature tēdat id est laboret. ego Boetius inq̄ id est dixi: audieram supple olim: sed meror id ē perturbatio ebetauit id est obscurauit memoriam id est intellectum. Atqui pro certo: scio vn̄ cūcta id ē omnia processerint id est principium suum habuerint. ego Boetius inq̄ id est dixi noui, q̧ pro et respondi deum esse principium om̄i rerum, et dicit philosophia: qui id est quomodo potest fieri hoc vt cognito id ē noto principio scilicet omnium rerum ignores id est nescias quis sit finis rerum supple omnium verum pro sed: hi mores perturbationum et ea valentia id ē vigor vel potestas perturbationū est vt quidem id est certe possint mouere hominem loco id est stabilitate perfecte cognitionis: autem pro sed non possunt euellere supple radicitus q̧ pro et extirpare id est eradicare sibi totum. ¶ Notandum philosophia consequenter et rationabiliter q̄rit Boetio an cognoscat finem omnium rerum: quia finis est causa causarum, et est optimus cuius gratia alia fiunt: propter quod ignorato fine nihil perfecte cognoscitur eorum que sunt ad finem, nam secundum exigentiam finis cetera moderantur. ¶ Nota quando principium et finis coincidunt in vnum sicut in circulo idē est principium et finis: tunc videtur mirabile q̧ tunc principium cognoscat et finis ignoretur. cum ergo deus sit principium et finis omnium rerum: cognito ipso sub ratione principij videtur etiam sub ratione finis. q̧ autem deus sit principium omnium patet: q̧ ab ipso deriuatum ē singulis esse et viuere: primo celi et mundi dicens. q̧ autem sit finis omnium patet: quia gratia eius omnia fiunt et ad ipsum ordinantur, nam in rebus constantibus ex arte et natura semper vilius est propter melius, deum autem est optimum eorum que in natura sunt. Ex prohemio Methaphisice. ¶ Nota licet perturbati aliqualem cognitionem rerum habeant: tamen impediuntur ne perfecte cognoscant, licet ergo Boetius aliqualiter cognouerit deum esse principium rerum: tamen quia turbatus fuit: perfecte naturam huius principij non cognouit: et ideo ignorauit ipsum esse finem rerum. ¶ Nota q̧ passio est motus particule appetitiue sub fantasia boni et mali: secundum Eustratium secundo ethicorum, et hi sunt mores passionum. q̧ possunt homines mouere a stabilitate perfecte cognitionis: sed totaliter ipsum non possunt euellere ab omni cognitione. ¶ Sed hoc quoq̧ respondeas velim. Hic philosophia facit aliam interrogationem de cognitione humane nature dicens. Sed ego etiam velim: tu respondeas id est responsum deo hoc id est ad hoc me promi quid: tu meministi id est scis te esse hominem. Ego Boetius ni inq̄ id est dixi: quid id est propter quid non meminerim id est sciuerim, et querit vlterius philosophia. Igitur ne id est numquid poteris

Sed dic mihi meministi ne quis sit rerum finis: quo ve totius nature tendat intentio? Boe. Audieram inq̄: sed memoriā meror ebetauit. P. Atqui scis vnde cuncta processerint? Boeti. Noui inq̄ deumq̧ esse respondi. Philosophia. Et qui fieri potest: vt principio cognito quis sit rerum finis ignores? Verū hi perturbationum mores et ea valentia est: vt mouere quidem loco hominem possint: euellere autem sibiq̧ totum extirpare non possunt. Sed hoc quoq̧ responde as velim hominem ne te esse meministi? Boe. Quid ni inq̄ meminerim? Philosophia. Quid igitur homo sit poteris ne proferre? Boetius. Hoccine interrogas: an esse me sciam rationale animal atq̧ mortale

proferre .i. dicere quid sit homo id est diffinitionem hominis. Respondet Boetius. Nunquid philosophia tu interrogas me hoccine id est hoc: an id est verum sciam me esse rationale: atque pro et mortale animal. ego Boetius scio et confiteor id est fateor me esse hoc supple animal rationale et mortale. Et illa supple philosophia di. nc pro nunquid nihil nouisti te esse aliud quam animal rationale et mortale. di. Boetius nihil supple. philosophia inquit id est dicit, iam ego scio aliam causam supple quam ignorantiam diuine prouidentie vel maximam causam tui morbi: et tu desisti id est cessasti nosse id est noscere quid sis.

Scio: et id me esse confiteor. Philosophia. Et illa: Nil te aliud esse nouisti? Boe. Nihil. Philosophia. Jam scio inquit morbi tui aliam vel maximam causam quid ipse sis nosse desisti. Quare plenissime vel egritudinis tue rationem vel aditum reconciliande sospitatis inueni. Nam quoniam tui obliuione confunderis: et exulem te et expoliatum propriis bonis esse doluisti: quoniam vero quis sit rerum finis ignoras: nequam homines atque nepharios potentes felicesque arbitraris. Quoniam vero quibus gubernaculis mundus regatur oblitus es: has fortunarum vices estimas sine rectore fluitare: magne nõ ad morbum modo verum ad interitum quoque cause. Sed sospitatis auctori grates: quod te nondum totum natura

¶ Nota. licet homo sit mortale secundum corpus non tamen secundum animam intellectiuam: que est dignior pars hominis. Et quia Boetius dixit se esse nihil aliud quam animal rationale et mortale. ideo non quesiuit nisi bona mortalia: de quorum bonorum amissione doluit non curans partem immortalem scilicet animam rationalem: cuius debuit appetere bona immortalia ideo philosophia dicit quod Boet. se non nouerit. ¶ Nota quod causa maxima morbi hominis est seipsum ignorare: quia dicit Boetius secundo huius prosa quinta quod conditio humane nature est cum se se cognoscat quod ceteras res excellat. Eum autem nosse se desierit eadem natura infra bestiam redigatur. nam ceteris animantibus sese ignorare naturaliter est: hominibus vero vicio venit. et dicit Themistius super de anima. Quid turpius est anime cum sit et aliorum cognoscitiua quam sui ipsius est ignara. Animam seipsam ignorans quomodo de aliis fida putabitur cognoscitiua: quasi diceret nullo modo. ¶ Quare plenissime. Hic philosophia ex dictis Boetii recolligit omnes causas totius infirmitatis eius dicens. Quare igitur ego philosophia inueni plenissime et perfectissime rationem id est causam tue egritudinis id est infirmitatis: vel inueni aditum id est accessum reconciliande sospitatis id est recuperande sanitatis tue. quod declarat. Nam pro quia quoniam tu confunderis id est cõfusus es obliuione id est ignorantia tuiipsius: tu doluisti te esse exulem quod pro et expoliatum id est priuatum propriis bonis id est diuitiis. quoniam pro quia tu ignoras .i. nescio quid sit finis omnium tu arbitraris .i. putas nequam id est malos atque pro et nepharios .i. iniquos homines esse potẽtes: atque pro et felices. Quoniam pro quia tu oblitus es quibus gubernaculis .i. regiminibus ipse mundus regatur: tu estimas id est opinaris: has vices id est istas alternationes fortunarum id est rerum fortuitarum: fluitare id est vagari sine rectore: iste sunt magne cause: non modo .i. non solum ad morbum: verum pro sed sunt ad interitum id est ad mortem vel ad perditionem anime. ¶ No. homo seipsum ignorans extra limites recte rationis positus est: et talis dicitur exul vt prius visum est. ¶ No. homo seipsum ignorans tamen se estimando esse mortalem dolet de amissione rerum mortalium. ergo dicit philosophia: quia in obliuione confunderis: exulem te et expoliatum propriis bonis doluisti. ¶ No. ex assecuratione vel perditione vltimi finis homo dicitur potens vel impotẽs ex quarto huius. quia ergo Boe. ignorauit vltimum finem rerum, ideo putabat malos esse potentes. ¶ Nota Boetius ignorauit quibus gubernaculis mundus regeretur: id est ignorauit quod deus sua bonitate omnia disponeret; et ergo putabat vices fortunarum esse sine rectore

Metrum septimum.

¶ Sed sospitatis auctori grates. Hic philosophia ostēdit Boetium esse curabilē dando modum procedendi circa curationē ei⁹ dicēs. Tu des grates auctori sospitatis .i. sanitatis: q̄ nondū .i. non adhuc natura .i. vigor naturalis destituit .i. deseruit te: totum .i. totaliter: nos phia habemus maximū fomitem .i. radicem tue salutis .i. sanitatis .s. veram sententiam .i. intellectum de mūdi gubernatiōe: q̄ tu credis eā sup. gubernationē, non esse subditā .i. subiectam temeritati casuum sup. fortitorū sed diuine rationi. igitur nihil pertimescas iam tibi Boetio ex hac minima scintillula .i. parua veritate illuxerit vitalis calor .i. ardor mere veritatis aliqn viuificans. Tūc dat modū pcedendi circa curationē eius dicēs. Sz q̄ñ pro q̄: nondū .i. non adhuc ē temp⁹ firmioribus remedijs vti: et cōstat .i. manifestū est eam esse naturā mentiū: vt quotiens abiecerint veras opiniones: induantur .i. inuoluātur falsis opinionibus, ex quibus falsis opinionibus: caligo .i. obscuritas ꝑturbationū .i. passionū: orta .i. creata cōfudit illum verū intuitum .i. cognitionē mētis. ego sup. phia tentabo attenuare id est remouere paulisper .i. modicum hanc caliginem lenibus .i. facilibus: q̄z pro et mediocrib⁹ fomētis .i. medicinis: vt dimotis .i. remotis tenebris fallacium affectionum .i. falsarū opinionū vl' passionū: possis cognoscere .i. intelligere: splēdorē .i. claritatem: vere lucis id est lucide veritatis. ¶ No. sicut in morbo corporali vigente principali mēbro puta corde pōt p medicinas introduci sanitas alijs mēbris. sz naturali calore destituente ipm cor frustratur spe sanitatis sic in morbo spūali manente in Boetio cognitione illius principij q̄ deus gubernet mundum: potest procurari salus q̄ntum ad errorem in alijs. ergo dicit philosophia quasi ꝯgratulando Boetio. Debes reddere grates auctori sospitatis. ¶ Nota q̄ñ intellectus abijcit veram opinionem statim afficitur falsa opinione: quia intellectus non abijcit veram opinionem nisi propter aliquā persuasionē per contrarium: nihil autem contrariatur vero nisi falsum: ideo intellectus non potest abijcere verū nisi accipiendo falsum. ¶ Nota tenebre affectionum impediūt rectū iudicium: q̄z tristicia stupefacit et corrūpit naturam: ex ethicis. sed amor et odium peruertunt iudicium sm Ptholomeū in centilogio. Ire et cōcupiscentie venereorum maxime transmutant corpus et quibusdam insanijs insiciunt: septimo ethicorum.

destituit. Habemus maximum tue fomitē salutis: veram de mundi gubernatione sententiam: q̄ eam non casuum temeritati: sed diuine rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. Jam tibi ex hac minima certe scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remedijs nondum tempus est vti: et eam mentium constat esse naturam: vt quotiēs abiecerint mentes veras: falsis opinionibus induātur: ex quibus orta perturbationum caligo verum illum confundit intuitum. Hanc paulisper lenibus mediocribusq̄z fomentis attenuare tentabo: dimotis fallacium affectionum tenebris: splendorē vere lucis possis agnoscere.

¶ Metrum septimum primi libri.

Nubibus atris Condita nullum
Fundere possunt Sydera lumen.

Impedit ira animum ne possit cernere verum. Sm Cathonem.

¶ Metrum septimum primi libri.

Nubibus atris ⁊c. Hic incipit septimū et vltimū metrū libri⁹ primi qđ vocatur metrum adonicū ab inuentore: dimetrū a numero pedū: dactilicum a pede predominātē: in quo metro phia ꝓbat p exempla qđ dicit. dicit enī phia q̄ caligo perturbatiōnū impedit intuitum veritatis. Et primo probat phia tribus exēplis. secūdo hortatur nos ad

fugam perturbationũ:ibi.Tu quoq3 vis.prima in tres fm'tria exẽpla patebit. Dicit pmo. Sydera cõdita.i.abscondita atris nubibus id ẽ obscuris nubibus nullũ lumen possunt fundere ad. illuminãdum terrã.tunc ponit secundũ exẽplum. Si turbidus auster.i.obscurus vẽtus:voluẽs id ẽ mouẽs mare:misceat.i.cõmisceat cum sceno quod est in fundo:estũ maris.i.feruorem:tunc vnda maris dudum.i. prius vitrea id ẽ transparens ad modũ vitri:par id ẽ silis.serenis.i.claris diebus: mox.i.stati sup. illa aqua

Si mare voluens Turbidus auster
Misceat estum Vitrea dudum
Parq3 serenis Unda diebus
Mox resoluto Sordida sceno
Uisibus obstat. Quiq3 vagatur
Montibus altis Defluens amnis
Sepe resistit Rupe soluti
Obice saxi. Tu quoq3 si vis
Lumine claro Cernere verum
Tramite recto Carpere callem:
Gaudia pelle: Pelle timorem:
Spemq3 fugato: Nec dolor assit:

facta sordida per flatum venti resoluto sceno.i.eleuato luto:obstat id ẽ resistit:visibus.i.oculis non potentib' penetrare vndas maris. Tunc ponit tertium exẽplũ. Amnis i.fluuius qui de altis montibus vagatur.i.discurrit:ille sepe resistit.i.reflectitur: obice.i.obiectione: soluti saxi.i. rupti lapidis:rupe.i.de monte. ¶ No. siñtudo quã ptẽdit pbia ẽ ista. Sicut sydera ꝯsueta nob lucere ⁊ terrã illũiare cessant h facere ,ppt iterpositionẽ nubiũ obscurarũ:sic intellect' ⁊ rõ q̃ lucẽt ⁊ illuminãt hoĩe3 ĩ cognitiõe ꝟitatꝫ ĩpediunt caligine ptũrbationũ. ¶ No. ꝙ siñtudo scdi exẽpli in h ꝯsistit. Sicut aq̃ maris manẽte clara ad modũ vitri visus põt eã penetrare ⁊ videre q̃ sunt sub aq̃:ꝫ sitũ baꝛ illa p vẽtum tunc obstat visui. sic aĩmus hoĩs q̃etus nõ ĩpedit iudiciũ rõnis:ꝫ si moueat et turbet affectiõe ⁊ paliũ:stati obsistit i õni ĩpediẽs ei' iudiciũ. ¶ No. ꝙ siñtudo tertij exẽpli talis ẽ. Sicut aq̃ currẽs de altꝫ mõnb' libere recto tramitte ,pcedit: ⁊ p obstaculũ lapidis q̃ resoluit d monte ĩpedit ne recte ,pcedat. sic rõ libera nõ ĩpedita recte iudicat. si aũt rõ afficit motib' affectuũ: ĩpedit ĩ iudicio ⁊ veritatꝫ cognitõe. ¶ No. ꝙ rupes ẽ moles lapidea siue mõs lapideus: ꝫ saxũ est ps resoluta a rupe i.a mõte. ¶ Tu q̃ si vis. Hic pbia hortaꝛ ad fugã pturbatiõnũ siue affectionũ animi dicẽs. Si tu vis cernere.i. videre vꝉ iudicare verũ.i. ꝟitatẽ:claro lũie.i. vera cognitõe: ⁊ si vis etiã carpere.i. attingere callẽ.i. viã veritatꝫ:recto tramite.i. ,pcessu rõnis:tũc tu pelle.i. repelle gaudia sup. q̃ sunt de bonis pñtib': ⁊ pelle.i. remoue a te timorẽ sup. de futuro malo: ꝗ,p ⁊ tu fugato spẽ sup. q̃ ẽ de bona fortuna: nec etiã assit dolor sup. q̃ est de pñti amissione bonoꝝ sup. q̃ mẽs ẽ nubila. i. obscura velopta: ꝗ ⁊ vincta.i. ligata: frenis.i. ligaminib'. vbi in q̃ mẽte h sup. pdicta regnãt.i. dñantur.s. gaudiũ de pñtibus bonis. timor de futuro malo. spes de futuro bono. dolor de pñti malo. ¶ No. sicut prius tactũ ẽ: affectio ẽ mot' pticule sensitiue sub fantasia boni vel mali aĩm afficiẽs: et rectũ rõnis iudiciũ ĩpediẽs. Et sunt q̃ttuor affectõẽs tales pncipales ad q̃s oẽs alie reducũtur.s. gaudiũ. spes. timor ⁊ dolor. quaꝝ sufficiẽtia sic accipit. Oĩs passio vel ẽ respectu boni vel mali. Si respectu boni h dupliciꝛ. vel respectu boni pñtis: sic ẽ gaudiũ qd ẽ de pñti bono. Si est respectu boni absentis: sic ẽ spes q̃ ẽ de futuro bono. Si aũt passio ẽ respectu mali h dupliciꝛ. vel respectu mali pñtis: sic ẽ dolor q̃ ẽ d pñti malo. si ẽ respectu mali absentꝫ ẽ timor q̃ est de futuro malo. ¶ No. ꝙ iste passiones nõ sunt pellẽde vt nõ sint in aĩo hoĩs q: vix inueniꝛ hõ sine ipsis. ꝫ sic sunt pellẽde vt nõ dñentur ĩ hoĩe. Unũ sedare hoĩ passiones vt nõ dñentur est hoĩs ꝟtuosi: q: ꝟtus ꝯsistit in moderatõe passionũ. Si aũt regnãt ⁊ dñentur ĩ hoĩe: tũc ĩpediũt iudiciũ rõnis. propter qd dicit Eustratius sup libro ethicoꝝ. op3 reluctari ꝯtra passiões sensitiuas: q̃ si puale erunt ĩpediũt vires aĩe. ¶ No iste passiones ⁊ affectõẽs si ordinãtur ad t'rena tũc sunt nociue. attamẽ possunt esse meritorie ⁊ ꝟtuose si fuerunt ad debitos fines ordinate. Unũ Richardus in .xij. libro.xij. p'iar

charum dicit. Ordinatum et verum gradum tunc habemus quando de veris et eternis bonis gaudemus. Etiam timor est virtuosus si fuerit ad deum ordinatus: quia scriptum est. Initium sapientie timor domini. Etiam idem Richardus dicit. Prima virtutum proles sine qua certus haberi non potest est timor dei. Item spes vt dicit idem Richardus efficitur ordinata: si de indulgentia venie generatur. Unde dicit. Uere et absque dubio quanto quis frequentius quantoque vehementius de suo interno reatu dolore officitur: tanto certior tantoque securior per spem de indulgentia venie efficitur. Similiter dolor est virtuosus qui fit ad deplangendum culpam. Unde Richardus. Quanto quis vehementius metuit penam quam meruit: tanto acerbius plangit culpam quam fecit.

Nubila mens est Uinctaque frenis

Hec vbi regnant.

¶ Explicit liber primus Boetij de consolatione.

¶ Sequitur secundus.

¶ Prosa prima libri secundi.

Post hec paulisper obticuit: atque vbi attentionem meam modesta taciturnitate collegit: sic exorsa est Philosophia. Si penitus egritudinis tue causas habitumque cognoui: fortune prioris affectu desiderioque tabescis: ea tantum animi tui statum sicuti tibi fingis mutata peruertit.

¶ Intelligo multiformes illius prodigij fucos: et eous-

Prosa prima secundi libri.

Post hec paulisper obticuit. Hic est secundus liber Boe. de consolatione philosophie qui continuatur ad librum precedentem in hunc modum. Postquam philosophia in primo libro inuestigauit causas radicales infirmitatis Boe. in hoc secundo procedit ad eius curationem. Primo adhibendo sibi remedia leuia. Secundo remedia validiora in libris consequentibus. hunc enim modum medicandi philosophia promisit Boe. Et diuiditur iste liber in .xvi. partes. quia octo sunt prose et octo metra huius secundi. partes in processu patebunt. quid autem in quolibet parte agatur: similiter videbitur. Prima prosa diuiditur. Primo ostendit Boe. quid philosophia egerit post predicta et resumit vnam causam doloris Boe. Secundo philosophia ponit quendam effectum fortune. Tertio excusat se de quodam. Quarto tangit oportunitatem medendi Bo. Quinto procedit ad leuia medicamenta eius. Secunda ibi Intelligo. Tertia ibi. Sed vt ait vtrox. Quarta ibi Sed tempus est. Quinta ibi. Quid est igitur o Boe. Prosa dicit. Post hec que dicta sunt philosophia obticuit. i. tacuit: paulisper. i. modicum: atque postquam et vbi. i. postquam: collegit. i. intellexit eam attentionem. i. diligentiam: modesta taciturnitate. i. temperato silentio: exorsa est. i. incepit loqui sic. i. taliter. si penitus quia ego cognoui causas. i. rationes radicales et habitum. i. dispositionem tue egritudinis. i. infirmitatis tu Boe. tabescis. i. tristaris affectu: et desiderio prioris fortune que fuit tibi prospera: ea fortuna mutata. i. variata apud te peruertit. i. mutauit statum. i. dispositionem tui animi. i. tue mentis: sicuti tu tibi fingis. ¶ Nota quod philosophia post predicta obticuit: vt Bo. magis animo deliberato verba philosophie colligere posset et sibi responderet: quia secundum Sene. in prouerbijs. Deliberare vtilia mora tutissima est. Deliberandum est diu quod quid faciendum est semel discute quod audias: proba quod credas: et ideo philosophia obticuit tanquam lassata ex questionibus prius motis. vnde Sene. li. de virtutibus cardinalibus. Non semper in actu sis: sed interdum animo tuo requiem dato vt requies illa sit plena sapientia et virtute. Nota de hoc quod dicit modesta taciturnitate: duplex est taciturnitas: quedam moderata: alia superflua. Moderata taciturnitas est quando tacetur cum tacendum est: et de quo loquitur Sene. in prouerbijs dicens. Tene sermonis vocem et silentij temperamentum: tum in hoc libentius te instrue vt libentius audias quam loquaris. quia qui nescit tacere nescit loqui. Superflua taciturnitas est quando tacetur cum loquendum est de quo poeta. Nam nimium tacuisse nocet. ¶ No. quod Bo. in statu miserie non erat magnanimus: quia habuit circa peruersam fortunam. Magnanimus enim est qui contra difformes insultus fortune vnanimi mentis constantia militat. secundum Alber super .i. li. ethi. Et Sene. prima epistola ad Lu. dicit. Primum argumentum compositae mentis existimo posse consistere et secum morari. No. quod philosophia dicit fortunam esse mutatam circa Boe. sicut ipse fingit. hoc dicente pro tanto quia secundum rei veritatem fortuna non erat circa ipsum mutata. sicut philosophia infra probabit. ¶ Intelligo multiformes. Hic philosophia post effectum fortune di. Ego intelligo. i.

q cum his quos eludere nititur blandissimam fami-
liaritatem exercet: dum intolerabili dolore confun-
dat eos quos insperata reliquerit. Cuius si naturaz
mores ac meritum reminiscare: nec habuisse te in ea
pulchrũ aliquid nec amisisse cognosces. ¶ Sed vt ar
bitror: haud multum tibi hec in memoriam reuocare
laborauerim. Solebas enim presentẽ quoqz blandiẽ
tem virilibus icessere verbis: eamqz de nostro auditu
prolatis insectabare sententijs. Verũ oĩs subita muta
tio rerũ nõ sine quodã quasi cõflictu cõtingit aĩorũ:
Sic factum est vt tu quoqz paulisp a tua trãquillita
te discesseris. ¶ Sz tẽp᷒ ẽ nũc haurire te aliqd ac de-
gustare molle atqz iocundũ: qđ ad iteriora trãsmissũ

cognosco multiformes fucos .i. deceptões. illius ꝑdigij .i. fortune: ⁊ eousqz id est tandiu scilz ipsa for-
tuna exercet blandissimã familiaritatẽ cum his quos nititur .i. laborat: eludere .i. decipere: duz id ẽ do-
nec confundat .i. auertet intolerabili dolore eos quos fortuna isperata id ẽ sine spe: reliquerit .i. dimi-
serit. cuius scz fortune si tu Boe. reminiscare .i. recorderis naturam mores: ac proetiaz meritũ .i. digni-
tatem: nec etiam cognosceã te Boe. in ea fortuna habuisse aliquid pulchrum nec amisisse: et per ꝯñs
de amissione eius nihil est dolen
dum. ¶ Nota ꝙ prodigium ẽ mi
raculuz preter solitũ cursum na-
ture ꝑueniens. ⁊ dicit prodigiũ
quasi porro producens hoies in
admiratioñ: vel scdz Hugwitio
nem prodigiũ est monstrũ ad va
standũ paratum. a prodigo gis.
quod est vasto stas. fortuna au-
tẽ potest dici prodigium primo:
quia ducit hoies in admiratio-
nẽ eo ꝙ bonis mala et malis bo
na tribuit. vel 2º prodigiuz scđo
modo: quia vastat aĩm hominis
ꝓspera eñi fortũa vastat animũ
hominis per nimiã sollicitudinez:
aduersa per nimiã desolationẽ.
¶ Nota fucus ẽ vna significatio
ne dicitur color suppositius natu
rali colori. et ponitur pro dece-
ptõe: quia talis color decipit vi-
sum cum facit mulierem diffor-
mẽ apparere pulchram. ¶ Nota
ꝙ fortuna sua familiaritate deci
pit hominẽ ⁊ confundit: quia di
cit Seneca in libro de consolati-
one filij helie. Neminem adver
sa fortuna comminuit nisi quem
secunda decepit. ⁊ dicit in ꝓuer
bijs. fortũa quẽ nimiũ fouet huc
stultum facit. fortuna nulli semel obesse contẽta est. fortuna vitrea est: dum splendet frangitur. Et Se
neca. iij. epistola di. Neminẽ eo fortuna prouexit vt non tantũ illi minaretur quantũ ꝑmiserat. noli hu
ius tranquillitati confidere. memento ꝙ mare euertitur ⁊ eodẽ die vbi luserunt nauigia absorbentur.
¶ Sed vt arbitror haud. Hic phĩa excusat se de quodam dicens. Sed vt ego phĩa arbitror .i. opinor
haud multum id est nõ multũ laborauerim reuocare id ẽ reducere tibi hec sup. predicta de morib᷒ for-
tune in memoriã. enĩz pro quia tu solebas id est consuetus fuisti presentem .i. astantẽ fortunã: quoqz ꝑ
⁊ blandientem .i. applaudentem incessere .i. arguere: virilibus id est asperis verbis: ꝙ ꝑ et insectaba-
re id est persequebaris eam fortunã de nostro auditu id ẽ de nostra informatõe: ꝓlatis id ẽ ꝓnuncia-
tis sententijs. verum ꝓ sed oĩa subita id est festina mutatio nõ contingit .i. aduenit sine quodã ꝯflictu
id est turbatõe animoꝝ. sic .i. taliter factũ est: scz de te vt tu discesseris paulisper .i. modicũ a tua trãquil
litate .i. a tue mentis quiete. ¶ Nota ꝙ sapientis ⁊ magnanimi est contra fortunã cõstanter militare et
nõ pusillo animo succũbere. vñ Sene. libro de clemẽtia di. O magnos viros qui maligne fortune suc-
cumbere nesciũt ⁊ aduersa ares sue virtutis experimẽta faciũt. nã scđm Aristotelẽ ꝑmo ethicoꝝ. Sa
piens scit bene ferre fortunã: quia habet se sine vituperio sicut tetragonũ. corpus eñi tetragonũ quo-
cũqz ꝓijcitur firmiter stat: sic animus sapientis constans permanet quacũqz fortuna eminẽte. ¶ No-
ta ꝙ quies animi fit per sedationẽ passionũ que causatur ex ordinatione rõnis cũ deliberatõe: sz subi-
te mutatões ꝓueniũt deliberationẽ rõnis: iõ mutãt ⁊ turbant aĩm: ꝓpter qđ dicit phĩa. oĩs subita mu-
tatio reꝝ non cõtingit sine conflictu animoꝝ. ¶ Sed temp᷒ est te haurire aliqd. Hic phĩa tangit opor-
tunitatẽ medendi ipm Boe. dicens: Sed tpa est .i. instat te Boe. haurire id est recipere: ac pro etiam

degustare aliqu id molle.i.facile:atqȝ ꝑ et iocundū.i.delectabile:qđ leue vel delectabile transmissum ad interiora.s.tui animi fecerit viā validioribus haustibus.i.fortioribus remedijs,igitur pro ergo sua dela.i.ꝑsuasio:rhetorice dulcedinis.i.rhetorici ornatus:assit.i.sit presens:q̄ rhetorica procedit tātuȝ.i. solūmodo:tūc recto calle.i.recta via:non deserit.i.relinquit:nostra instituta.i.documenta.Cūqȝ hac.s. rhetorica:musica.i.ars metrica:vernula.i.famula nostri laris.i.nostre dom⁹ scȝ assit:et succinat.i.decā tet :nunc.i.aliqn̄: leuiores mo dos.i.faciliores v̄sus:⁊ nunc.i. aliqn̄ grauiores.s. difficiliores.

validioribus haustibus quidem viam fecerit. Assit igitur rhetorice suadela;dulcedinis: que tunc tantuȝ calle recto procedit nostra instituta non deserit. Cumqȝ hac musica laris nostri vernula nunc leuiores nūc grauiores modos succinat. ¶ Quid ē igitur o homo quod te in mesticiaȝ luctumqȝ deiecit? Nouum credo aliquid inusitatūqȝ vidisti. Tu si fortunā putas erga te esse mutatā erras. Hi semꝑ eius mores sunt ista naturā. Seruauit circa te propriā potius in ipsa sui mutabilitate constantiā. Talis erat cū tibi blādiebatur. cum tibi false illecebris felicitatis alluderet: deprehēdisti ceci numinis ābiguos vultus. Que sese adhuc

¶ No. ꝙ phia inuitat duas sciās ad curationē Boetij.s.rhetoricā ⁊ musicā. Rhetoricā inuitat rōne ꝑsc in qua vtitur, rōnibus ꝑsuasiuis rhetoricis coloribꝰ adornatis. Musicaȝ inuitat propter metrū.nā sicut in musica vtimur arsi et thesi.i.concordi eleuatōe ⁊ depressione vocis:sic silr̄ i metro vtimur eleuatione qn̄ producte syllabe eleuātur:⁊ vtimur depressione qn̄ breues syllabe deprimūtur quadā concordia proportionali. ¶ Nota.dic.Tul in ꝑhemio rhetorice sue ꝙ eloquentia sine sapientia plerūqȝ obesse pōt: nunq̄ autē ꝓdesse.cū igitur rhetorica tunc ꝓcedit recto calle qn̄ non deserit nostra instituta q̄ sunt instituta ⁊ documēta sapientie. ¶ Quid est igitur o hō. Hic phia adhibet B. leuia medicamenta. Ubi nota ꝙ leuia medicamenta siue remedia dicūtur rationes sumpte ꝭm cōmunē vsuȝ hoim:ꝑsuadētes nō esse dolēduȝ de aduersitate fortune. Remedia aūt validiora sunt rōes q̄ sunt ↄtra cōem opinionē hoim:ostēdentes q̄d sit summū bonū ⁊ in quo ↄsistat:⁊ quō ad ipm ꝑueniat: et ꝙ mali sunt ipotētes ⁊ boni potentes ⁊ silia. Primo ergo ondit phia nō esse dolēdū de fortuna q̄ ꝭuat ꝓpriam naturā circa ipm. et hoc ostēdit qnqȝ rōnibus ꝑsuasiuis. scdam ponit ibi. Si ꝓbas. tertiā ibi. An vero q̄rtam ibi. Nō si nec. q̄ntā ibi. Postremo equo ⁊c. Prima rō talis ē. Nullus i mesticiā et luctū deijcit nisi ꝓpter aliq̄d nouū vel inusitatū ↄtingēs circa ipm:sed mutatio fortune nō est aliq̄d nouū vel insitatū. ergo eiꝰ mutatio nullū debet deijcere in dolorē. d.ergo in lr̄a Igit o hō.i.tu Bo q̄d est illud qđ deiecit s.ꝑstrauit te in mesticiā:qȝ ꝑ ⁊ luctū. ego phia credo ꝙ tu hoc. vidisti aliq̄d nouū:qȝ ꝑ ⁊ inusitatū.i.icōsuetū sup. ↄtigere circa te. tu Bo. si putas.s.existimas ipaȝ fortunā mutatā isti.i.ꝑuersaȝ a sua natura erga.i.circa te. erras.i.false estimas:q2 hi sꝑ sunt eiꝰ mores:ista ē natura eiꝰ ꝙ nūc fit aduersa:nūc ꝓspera. ista fortuna ꝭuauit circa te potiꝰ ꝓpriā ↄstantiā in ipa sui mutabilitate:q2 mutatio fortune ē sua cōstantia. talis enī erat.s.mutabilis:cū tibi blādiebaẜ.i.adulabaẜ.cū tibi alluderet illecebris.i. delectationibus false felicitatis.i.prosperitatis:tu deprehēdisti.i.cognouisti:ābiguos vultus.i.dubias facies: ceci numinis.i.cece dee fortune:q̄ scȝ fortuna adhuc velat.i.occultat sese.i.seipsaȝ alijs sup. hoibus:tū applaudēdo eis ꝓsperitate:ipa tibi tota innotuit.i.manifesta est:ꝑ⁊ius.i.oīno.s.ꝓsperitate ⁊ aduersitate. ¶ No. ꝙ illecebra hre. est delectatio carnalis illicita hoiem alliciēs: licet inueniaẜ ꝑ quacunqȝ alia delectatione. ¶ No. sicut bestia vel auicula vel piscis delectationis spe decipiẜ. sic hō delectatiōe prosperitatis fortune fallaciter irretitur. vn̄ Sene. viij. epl'a. clam ouitate quecūqȝ casus tribuit. ad omne fortuitū bonū suspiciosi pauidiqȝ subsistite. nā fera et piscis spe aliqua oblectāte decipiẜ. ¶ Nota delectationes fortune sunt false. nā ꝭm be. Aug. ꝓspera huiꝰ mūdi asperitatē hn̄t verā iocūditatem falsaȝ certū dolorē:incertā voluptatē. ¶ No. phia appellat fortunā cecum numen. Hugu. dicit ꝙ numen est

velat alijs: tota tibi prorsus itonuit. ¶ Si pbas vtere moribus ne queraris. Si perfidiã pborrescis: sperne atq3 abijce perniciosa alludentem. Nam q̃ nũc meroris tibi causa tãti est: hec eadẽ tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te quã nõ relicturam nemo vnq̃ poterit esse securus. ¶ An vero tu pciosam esti mas abiturã felicitatẽ: ⁊ cara tibi ẽ fortuna presens. Nec manẽdi fida: ⁊ cu3 dicesserit allatura3 merorem. ¶ Qd̃ si nec arbitrio retineri põt: et calamitosos fugiens facit: qd ẽ alid̃ fortũa fugax q̃ futura qdã calamitat3 indiciũ? Neq3 ei qd̃ añ oclos sitũ ẽ sufficit itueri. Rerũ exit⁹ prudẽtia metit: eadẽq3 ĩ alterutro mutabilitas: nec formidãdas fortune minas: exoptandas

virtus dei vel ipe de⁹ vel dei ptãs vel maiestas. hic accipit pro dea: q2 antiq̃ fortunã colebãt. ¶ Nota q̃ fortunã dicit esse cecã dicit Tullius in libro de amicitia. Fortuna vt medicus ignar⁹ multos exceca uerat: nõ ipsa ceca sit: sed eos cecos plerũq3 efficit quos cõplexa ẽ. ¶ Nota q̃ fortuna ãtiquitus depingebatur duplici frõte calua ⁊ capillata p caluã designãdo aduersitatẽ p capillatã psperitatẽ: ergo dicit phia deprehẽdisti ãbiguos vult⁹ fortune. ¶ Si pbas vtere morib⁹. Hic ponit scdam rõem q̃ talis est. de illius amissione nõ est dolendũ qd̃ est perniciosu3: et quo habito hõ nũq̃ est secur⁹: fortuna est hmõi vt tãgit in lr̃a: ergo ⁊c. dicit ergo. Si pbas. i. approbas fortunã vtere morib⁹ ei⁹: ne q̃raris. i. conquereris: si pborrescis. i. ptimescis. pfidã: sperne atq3 abijce fortunã alludentẽ. i. ludendo inferentẽ tibi pniciosa. i. dãnosa. nã fortuna q̃ nũc ẽ tibi causa tãti meroris p sui absentiam: hec eadẽ debuit tibi ee causa tranquillitat3. i. securitatis p sui pñtiã: s3 nõ fuit: cũ p q2: fortuna reliquit te quã nõ relicturã nemo vnq̃ poterit esse secur⁹. ¶ No. circa hoc qd̃ dicit pniciosa alludentẽ. di. Sene. ludit fortuna cũ suis morbus ⁊ q̃ dedit aufert: et q̃ abstulit reddit. nec vnq̃ tut⁹ est illi experiri q̃ cu3 locũ finire nõ habet. ¶ Nota q̃ securitas maxĩe hoiem delectat ppter qd̃ est appetenda. vnde Se. vi. ep̃la. Nec me res vlla delectabit: licet sit eximia et salutaris q̃ q̃ mihi reor secur⁹ sum. ¶ Nota q̃ prosperitas fortune non reddit hoiem securu: q2 dicit Sene. Munera fortune omnia putabis isidie sũt. quiq3 vrm tutũ vitã agere volet q̃ plurimũ põt fortũe bñficia deuitet ĩ q̃bus miserrimi fallũtur. hec putam⁹ honores ĩ pcipitia cursus iste deducit. ¶ No. Sene. i de remedijs fortuitoru exonerauit te fortuna si ĩtelligis: ⁊ tutiore loco posuit. dãnũ putas remediũ ẽ clamas q̃ opib⁹ expoliat⁹ es tuo vicio. ista tibi iactura tã grauis ẽ nõ tã moleste ferres si tã q̃ p dit⁹ hñisses. ¶ An vero tu pciosam estimas. Hic phia põit tertiã rõe3 q̃ talis ẽ. Istud nõ ẽ putãdũ pciosu3 ⁊ caru qd̃ nõ ẽ mãsuru ⁊ suo recessu ẽ afflictiuu: s3 fortuna ẽ hmõi: g̃ nõ ẽ reputãda pciosa ⁊ cara: ⁊ p cõñs nõ ẽ dolendũ de ei⁹ amissione nec gaudẽdũ de ei⁹ possessione. vñ dicit in lr̃a. Uero p sed an tu estimas felicitatẽ abiturã. i. recessurã sup. ee pciosa: ⁊ fortuna pñs ẽ tibi: nec ẽ fida manẽdi: ⁊ cũ discesserit ẽ allatura. i. adductura merorẽ: q̃si diceret nõ ẽ estimari pciosa. ¶ No. q̃ appellat fortunã felicitatẽ: q2 fm Ari. fortuna vel ẽ felicitas vel ẽ pxima felicitati. vñ in li. de bona fortuna dicit Arist. q̃ non cõtingit esse felicẽ sine reb⁹ exterior ib⁹ q̃rum fortuna ẽ dña. ⁊ hoc intelligendũ ẽ de felicitate politica et nõ speculatiua q̃ cõsistit in actu sapie. ¶ No. fortuna discedens iducit merorẽ: q2 dicit Sene. in li. de tranquillitate animi. Letiores relinquit quos fortuna nũq̃ psperit q̃ quos deseruit. ⁊ Boe postea dicit q̃ infelicissimũ gen⁹ infortunii est felicẽ fuisse. ¶ Qd̃ si nec ex arbitrio retineri. Hic ponit quartã rõe3 q̃ talis est. Istud qd̃ ẽ iudiciũ future miserie: nec est caru nec preciosu: nec p cõñs de ipo dolẽdũ: fortuna ẽ hmõi sicut tangit in lr̃a. vñ dicit q̃ fortuna si nec põt retineri. i. haberi ex arbitrio. i. fm voluntate3 ⁊ ipa fugiẽs. i. recedẽs facit calamitosos. i. miseros: qd aliud ẽ fortuna fugax q̃ quoddã idiciũ. i. signũ future calamitatis. i. miserie: cũ p q2 neq3 sufficit intueri. i. ispicere istud qd̃ ẽ situ. i. positũ añ oculos. i. qd̃ est pñs, verũ p sed prudẽtia. i. hõ prudẽs metit. i. mẽsurat: exit⁹. i. fines rer: q3 p ⁊ eadẽ mutabilis

tas.i.instabilitas in alterutro.i.aduersitate ⁊ p̄speritate:nec facit minas .i.insidias fortune esse formidādas.i.timēdas:nec facit blanditias esse exoptādas.i.desiderādas. ¶ No. q̄ calamitas est miseria, cū aliquis nihil hꝫ nec in re nec in spe:⁊ est dicta a calamo q̄ est vacu⁹ ⁊ inanis. ¶ Nota q̄ nō sufficit solum intueri p̄sentia:sed etiā futura:quia lꝫ q̄si q̄ p̄ma salua fiant iudicia: vltima tn̄ alteri⁹ saporis inq̄namēta p̄manebunt, hec in fine de disciplina scholariū. ⁊ Tulli⁹.ij.rhetorice dicit. Errāt qui in p̄speris

facit esse blandicias. ¶ Postremo equo aīo toleres opꝫ:q̄cquid intra fortūe arcā gerit̄:cū semel iugo ei⁹ colla submiseris. Qđ si manēdi abeūdiq̄ȝ scribere legem velis:ei quā tu tibi dn̄am sponte elegisti :nonne tu iiuriosus fueris:⁊ ipatiētia tuā sortē exacerbabis quā p̄mutare nō possis. ¶ Si vētis vela cōmitteres: non quo voluntas peteret:sed quo flatus pelleret p̄mouereris:Si aruis sēia crederes:feraces iter se annos sterilesq̄ȝ pensares. Fortune te regendū dedisti: dn̄e morib⁹ opꝫ obtemperes. Tu vero voluentis rote

rēs impetus fortune putāt effugisse. sapienter cogitant in tp̄ib⁹ p̄speris:causas aduersas reformidant. ⁊ Sene. de quattuor v̄tutib⁹ cardinalib⁹ dicit. Si prudens est anim⁹ tuus trib⁹ tp̄ib⁹ dispensetur. p̄ntia ordina:futura p̄uide ⁊ preterita recordare. Nam qui nihil de p̄terito cogitat p̄dit vitā, q̄ nihil de futuro p̄meditat̄ p̄ oīa incau⁹ īcedit. pone autē aīm tuū mala futura,et bona:vt ista possis sustinere ⁊ illa moderari.et Gaufred⁹ in poetria. Exēplo sirenes habe doceans in illis. Sub meliori sta tu semp̄ peiora caueto. Nulla fides rerū sequitur post mella venenū. Et claudit nox terra diem nebulaq̄ȝ serenum. ¶ Postremo equo aīo. Hic ponit quintā ratiōnē q̄ talis est. Quicūq̄ȝ alteri⁹ iugo se submittit opꝫ q̄ mores eius patienter sustineat: sed hō affectione temporaliū submittit se iugo fortune:ergo opꝫ q̄ mores fortune patiēter tolerꝫ. vnde sicut iniuste agit qui vult īponere legē dn̄e sue:ita volens īponere legē fortūe agit iniuste. hāc rōnē p̄cēdit in lr̄a. Scđo declarat dictū suū p̄ quedā sīlia:ibi. Si ventis. p̄mo dicit. Postremo.i. vltīo dicā q̄ oꝫ vt tu toleres.i.patiaris:equo aīo.i.cōstāti aīo:q̄cq̄d gerit̄.i.fit intra archas fortūe.i. ītra mundū:cū semel submiseris.i.subiugaueris colla s.tua iugo fortune appetēdo tp̄alia tanq̄ p̄mia tuorū meritorū: q̄ proꝫ si velis scribere.i.scribēdo īpōere legē manēdi ⁊ abeūdi ei quā tibi dn̄aꝫ spōte elegisti: nōne fueris iniuriosus:⁊ ipatiētia.i.p̄ tuā īpatientiā:exacerbabis.i.aigues sortē.i.fortunā quā nō possis p̄mutare ¶ No. q̄ p̄bīa mūdū appellat archā fortūe:q2 sicut ī archa triturādo torquētur manipuli:sic fortūa in mūdo torquet hoīes:nūc p̄speritate nūc aduersitate rotādo. ¶ No. circa hoc qđ dicit. nōne iniuriosus fueris q̄ iusticia ē libertas aīmi tribuēs vnicuiq̄ȝ qđ suū est scđꝫ suā dignitatē:deo amorē ⁊ obediētiā maiori reuerentiā:pari cōcordiā. ⁊ minori disciplinā si ḡ famul⁹ vellet īponere legē dn̄e sue cui tenet̄ exhibere reuerētiaꝫ oparet̄ iniusticiā. ¶ No. q̄cūq̄ȝ afficitur bonis exteriorib⁹ ⁊ mutatur scđꝫ mutatōem eorū:dr̄ cē subiect⁹ fortūe ⁊ colla sua iugo ei⁹ submittere, q2 fortūa ē dn̄a bonorū exterio rū tal' aūt fuit Bo. q̄ inuiabat̄ fortūe volēs īponere legē manēdi ⁊ recedēdi. ¶ Si vētis. Hic p̄bat dictū suū p̄ q̄dā sīlia sꝫ q̄ fortūa nō sit ī p̄tāte hoīs di. Si cōmitteres vela nauis vētos:tu p̄mouerer̄.i.duceres: nō q̄ voluntas tua peteret.i.desideraret:sꝫ q̄ flat⁹ vēti te pelleret. Si crederes.i.cōmitteres sēia aruis.i.agris:tu pēsares.i.iudicares:ānos feraces.i.fertiles:q̄ȝ p̄ ⁊ steriles iter, sēita q̄ nō haberes illos ānos in p̄tāte tua.a sīli tu dedisti te regendū fortūe:opꝫ q̄ obtēperes.i.obedias morib⁹ dn̄e tue:vero p̄ sed:tu conaris.i.laboras retinere īpetuꝫ.i.cursuꝫ voluētis rote id ē mobilis fortūe ⁊ frustra laboras. O stolidissime oīm mortaliū nescis q̄ si sors.i.fortuna:incipit manere.i.stabilis esse, q̄ tunc desistit.i.desinit esse sors. Sicut eñ nō siml' stāt q̄ aliq̄s sit hō ⁊ nō sit rōnalis:sic nō stāt sīl' q̄ sit fortūa ⁊ nō sit mutabilis ¶ No. q̄ sicut cōmittēs velū vēto a pl'⁹ nō ē in p̄tāte sua duci q̄ vult. sꝫ scđꝫ īpetū vēti ducit̄:⁊ sicut cōmittēs sēia agro nō ē in p̄tāte e⁹ q̄ p̄ueniāt āni fertiles vl' steriles, sic a sīli q̄ cōmittit se fortūe nō ē ī p̄tāte sua vt hēat fortunā p̄sperā vel aduersā. No. circa h' q̄ dicit voluētis rote q̄ āt iq̄t⁹ fortūa depīgebat̄ cū rota hac rōne, nā in rota sunt q̄ttuor diuersitates, vna p̄s est summa, alia īfima, tertia q̄ de sūmo des

scenditur ad yműn. quarta qua de ymo ascendit ad summű. Sic in hominib' inueniűtur q̃ttuor varietates. quidã enim sunt in summa ꝓsperitate: ⁊ tales sunt eleuati in rota fortune. Alij sunt in summa aduersitate: ⁊ tales iacent deiecti sub rota. Tertij declinant de ꝓsperitate in aduersitatē: ⁊ tales descendűt de summitate rote. Quarti ꝓcedűt de aduersitate in ꝓsperitatē: ⁊ tales ascẽdunt rotã fortűe. Unῒ eleuatus in rota fortune dicit glorior elatus. descẽdens dicit. descendo mortificat'. deiect' dicit. Infim' axe rotor. ascendens dicit. Rur' ad alta vehor. ¶ Nota ꝙ natura non assuescit in contrariű. naz si lapis millesies ꝓiciatur sursuz nõ assuescit ascendere sursuz: cű naturã ei' sit descẽdere. Sicut ergo esset stolidissim' qui laboraret alicui auferre suã naturaz: sic stolidus est qui laborat rote fortune auferre mutabilitatem que ẽ ei' natura: ergo dicit pħia At oim stolidissime.

impetum retinere conaris. At oim mortalium stolidissime si manere incipit fors esse desistit.

¶ Metrum primum, scdi libri.

Hec cum superba verterit vices dextra
Estuantis more. fertur euripi
Dudum tremendos seua proterit reges
Humilemq̃ꝫ victi subleuat fallax vultum
Non illa miseros audit haud curat fletus
Utroq̃ꝫ gemitus dura quos fecit ridet
Sicq̃ꝫ illa ludit: sic suas probat vires
Magnűq̃ꝫ suis monstrat ostentum.
Si quis visatur vna strat' ac felix hora.

¶ Prosa secűda secundi libri.

Vellem autẽ pauca tecuz fortune ipsius

¶ Metrű primű scdi libri.

Hec cuz superba ꝯuerterit dies dextra. Hic incipit primű metrum hui' scdi quod dicitur yponanticű ab inuẽtore: quia labor nautaruz cantű hmői metri subleuatur. ⁊ dicitur metrum iambicum a pede ꝑdominante. est aűt iambus pes contrarius trocheo cõstans ex pma breui ⁊ vltima lõga. ⁊ dicitur metruz trimetrum. licet eni hoc metruz habeat sex pedes: tamen cõputando duos pedes ꝓ metro erit metrum trimetrum. In quo metro pħia describit mores fortune dicẽs. Cű hec scꝫ fortuna verterit vices. i. alternatões ꝓsperitatis ⁊ aduersitatis superba dextra: ⁊ cű fertur more euripi. i. mari estuantis. i. inűdantis: tűc fortuna seua. i. crudelis: ꝓterit id est conculcat reges: dudum tremendos. i. metuendos. et ipsa fallax subleuat de aduersitate homĩez: vultű victi. i. depssi: nec ipsa audit fletus nec curat miseros. i. pauperes: ⁊ ipsa existens dura quia non flectitur ad voluntatẽ hominű: ridet. i. deridet: vltro. i. sponte nec gemitus supplic miserorű quos fecit: sic illa ludit sic ꝓbat. i. experitur suas vires: ⁊ ipsa monstrat suis magnű ostentum. i. miraculű. si quis visatur vna hora stratus. i. aduersitate depressus: ⁊ felix id ẽ ꝓsperitate eleuatus. quasi dicat fortuna videtur exhibere suis. i. hominibus qui bonis eius inhyãt magnum miraculũ quando aliquis subito videtur mutari de aduersitate in ꝓsperitatẽ ⁊ econuerso. ¶ Nota ꝙ fortuna dicitur superba eo ꝙ nullum veretur: nec aduertit ꝓbitatẽ nec maliciam alicuius: ⁊ si vocatur more supbor obaudit. Nota ꝙ euripus scdm aliquos est vetus turbinis. ⁊ dicit' eurip' quasi eurus rapidus. ⁊ est euruo nomen venti. Scdm alios aűt ⁊ forsan melius euripus est brachium vel sin' maris cui' decursus est incertus: ⁊ ꝓpter incertitudinẽ sui cursus frequẽter periclitantur ibi naues: ⁊ dicitur ab eu qđ est bonum ⁊ ripa quasi bona ripa per contrariű: sicut ergo cursus euripi estuantis est incertus: sic ⁊ mutabilitas fortune. ¶ Nota de opatõe fortune qualiter hos eleuat ⁊ hos deprimit: loquitur Alanus in anticlaudiano dicẽs. Precipitẽ mouet illa rotã motusq̃ꝫ labor. Nulla quies claudit nec sistunt ocia motu. Hos pmit hos releuat hos deijcit erigit illos Cogit ⁊ in varios homĩes descẽdere casus. Et Samatiensis alias pauper henricus. Quicq̃d agas quicq̃d dicas: quicq̃d patiaris. Non fas

Prosa secunda.

V[ellem autem pauca tecum fortune ipsius verbis agitare] cis vt retrahas que mea dextra trahit. Sic ego primatū venerādaqꝫ sceptra tenebo, Et p. velle meo, mel tibi felqꝫ dabo. ❡ Prosa scđa scđi libri.
Vellem aūt pauca tecū. Hic incipit ꝓsa scđa hui⁹ scđi in qua pħia ꝓbat Boe. non esse cōquerendū de fortūa q̄z nihil sibi abstulit: ꝛ introducit fortunā alloquentē Boe. Et diuiditur q̄z pmo ꝑsuadet Boe. itroductionē fortune. Scđo itroducit eā: ibi. Quid tu o hō. pmo pħia dicit. o Boe. ego pħia vellem tecū pauca agitare. i. discutere verbis ipsi⁹ fortune: tu vero aīaduerte an ius. i. iusticia postulat hoc. ❡ Nota q̄ similitudo orōnis qūqꝫ generat fastidiū nō q̄nqꝫ ipaꝫ opꝫ mutare. vñ Tulli⁹. liiij. li. rhetorice dicit. Sermonē in dicendo cōmutari oportet vt facile satietas varietate vitet. ideo pħia hic variat orōneꝫ ꝑ introductionē noue ꝑsone vtēdo ꝓsopopeya. q̄ figura a Tullio vocatur cōformatio. ꝑsuadet igitur pħia Boe. introductionē fortūe di. Vellē aūt ꝛc. ❡ Quid tu o hō. Hic pħia introducit fortunā alloquentē Boe. que ostendit querimoniā ei⁹ esse iniustam quia nihil sibi abstulit. Primo ergo fortuna ostendit q̄ nihil Boe. iniuste abstulit. scđo quandā rñsionē Boe. excludit ibi. An tu mores. Primo ergo facit qđ dictū est: ꝛ tūc scđo rñdet tacite questioni. pmo dicit fortuna ad Boe. O tu hō q̄d agio. i. vexo vel facio me ream quotidianis. i. assiduis querelis. q. d. facere non deberes. quā tibi fecim⁹ iniuriā. q. d. nullaꝫ. que tua bōa tibi detraxim⁹. q. d. nulla. cōtende mecū in iudicio de possessione opū ꝛ dignitatū corā quocumqꝫ iudice: et si mōstraueris aliquid esse ꝓprium hoꝝ honoꝝ cuiusq̄ mortaliū: ego sponte con

verbis agitare. Tu igitur an ius postulet animaduerte. ❡ Quid tu o homo ream me quotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus iniuriaꝫ? Que tibi tua detraximus bona? Quouis iudice de opum dignitatumqꝫ mecū possessione contende. Et si cuiusq̄ mortalium proprium quid horum esse monstraueris: ego ea tua fuisse que repetis sponte concedam. Cum te matris vtero natura produxit: nudum rebus omnibus inopemqꝫ suscepi: te meis opibus foui: ꝛ quod te nunc impatientem nostri facit: fauore prona indulgē tius educaui. Et oīm que mei sunt iuris affluentia et splendore circundedi. Nunc mihi retrahere manū libet: habes gratias velut vsus alienis. Non habes ius querele: q̄si q̄ tua perdideris prorsus. ❡ Quid ergo ingemiscis? nulla tibi a nobis illata est violentia. Opes honores ceteraqꝫ talium mei sunt iuris: do

cedam tibi ea que repetis fuisse tua. q̄ aūt non sint tua nec alicui⁹ hoīs ꝓpria ꝓbo tibi q̄z cum natura ꝑduxit te de vtero matris: ego suscepi te nudū ꝛ inopem. i. carentē oīb⁹ rebus ꝛ foui te meis opib⁹. et ego ꝓua. i. prōpta: educaui. i. nutriui te indulgenti⁹. i. clementius fauore. i. grā mea: qđ te nūc facit impatientem nostri. i. cōtra nos: q̄z si Boe. a pncipio nō fuisset nutrit⁹ ꝓsperitate fortune nō fuisset impatiens de amissione eius. ꝛ subdit. Ego circūdedi te affluentia ꝛ splendore oīm bonoꝝ q̄ sunt mei iuris id est ptātio: nunc aūt libet. i. placet mihi retrahere manū: tu habes grās. s. mihi referre grates tanq̄ vsuo alienis nō habeo ius querele quāq̄ tua ꝑdideris. ❡ Quid ergo ingemiscis q̄rulando: nulla tibi a nobis illata est violētia: opes honores ꝛ cetera taliū sunt mei iuris. i. ptātis. ꝛ famule mee: sez bono ꝛ ptāteo cognoscūt me dñam. mecū veniūt: mecū discedūt. audacter affirmē si tua forent que conquerens amissa nullo mō ea ꝑdidisses ❡ Nota q̄ tota ratio fortūe in hoc ꝯsistit. nulli manet rōnalis q̄ rimonia de eo q̄ nihil alioꝝ aufert sed ꝓpria ꝓ suo libito disponit: sed fortuna nihil abstulit quod erat Boetij sed ꝓpria disposuit ꝓ suo libito: ergo ꝛc. ❡ Nota de hoc qđ dicit q̄ tibi tua. Sene. dicit in de remedijs. Nō est tuū qđ fortuna fecit tuū. Alienū est oē quicq̄d optādo euenit ꝛ nihil ipi⁹ ꝓpriū pu

minam famule cognoscunt: mecum veniunt: mecum discedunt. Audacter affirmem si tua forent que amis sa conqueris nullo modo perdidisses. ¶ An ego sola meum ius exercere prohibeor? Licet celo proferre lu cidos dies: eosdemq; tenebrosis noctibus condere. Licet anno terre vultum nunc floribus, frugibusq; re dimere: nunc nibis frigoribusq; confundere. Jus est mari nunc strato equore blandiri: nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam inexpleta hominū cupiditas alliga bit: hec nostra vis est: hunc continuū ludū ludimus: Rotam volubili orbe versamus: infima summis sum ma īfimis mutare gaudemus. Ascende si placet: sed ea lege ne uti cū ludicri mei ratio poscet descēdere in iuriā putes: ¶ An tu mores ignorabas meos? Nescie bas Cresū regē lidorū Cyro paulo āte formidabilē

tari licet qd eripi pōt. ¶ Nota q homo pducitur nudus ex utero matris: p hoc innuit magna eius mi seria. si eni homo nud⁹ nasceretur et nullo indigeret minus esset miser: sed quia nud⁹ nascitur nihil possi dens et plurib⁹ indigens: ideo magis miser est. vnde paup hēricus. Primit⁹ in mūdo tecū, tua quanta tulisti. Nudus eras pmo et postea nudus eris. ¶ No. q bona exteriora nō sunt ppa hominis: qz dicit Se neca. Nihil ppriū dicas quod mutari potest, fortuna reposcat qd dedit. donū quod dari potuit auferri potuit, et quod fortuna nō dedit non eripit. ¶ An ego sola meum ius exercere. Hic respondet taci te questioni: diceret aliquis for tune, licz bona exteriora sint tua eni postq̄ ea homini cōtulisti nō deberes amplius auferre. huic questioni respōdet fortūa di. q homo esset ptra ius et ptra natu raz suā quā nullus dz sibi aufer re: immo debet vti sicut cetere res vtūtur sua natura. vn̄ di. Nū quid sola phibeor exercere ius meū: cū oia talia exercēt naturā qd declarat: quia lz. i. licitū ē ce lo pferre lucidos dies et eosdē condere. i. abscōdere tenebrosis noctibus: et lz anno redimere. i. ornare: vultū. i. superficiē terre nunc. i. aliqn floribus sicut i ve re: nunc frugibus sicut in estate: nunc confundere eaz in nimbis pluuijs et frigoribus sicut in au tūno et hyeme. ius id ē natura ē mari: nunc. i. aliqn. s. tpe sereno: blādiri. i. blādū esse: equore stra to. i. pacifico: sed tpe tēpestatis inhorrescere. i. horridum appa rere: procellis ac fluctib⁹. i. inun dationib⁹. nunquid inexpleta. i. insatiabilis cupiditas hoīm alli gabit nos ad constantiā alienaz nostris morib⁹. q. d. non eni hec est nostra vis. i. naturalis ptās: hūc ludū ptinuū. i. omni tpe cōti nue ludimus: rotam versamus volubili orbe. i. veloci circulatione. et nos gaudemus mutare infima id est aduersa: summis. i. psperis: et summa infimis. i. psp era aduersis. Tu Bo. ascende rotā nostrā si placet. sed ea lege. i. pditōe vt: ne putes tibi fieri iniuriā si ptingit te descendere cū ratio mei ludicri. i. ludi iocosi hoc poscet. ¶ Nota q quelibz res in sua naturali opatōe delectat: frustra ergo laborat q naturā rei auferre conat: cū natura nō assuescat in ptrariū. Vn̄ pauper hēric⁹. Nōne sua lz, quis sic vtat arte. Qd si sors dederit vtitur ois hō. Miles eqs: piscator aquis: et clericus hymnis. Nauta fretis: pugiles marte: poete metris. Rusti cus arua parat: numerat mercator auar⁹. Virgo legit flores: stultus amator amat. Seminat in spinis na ture iura retractās. ¶ No. dicit cupiditatē hoīm esse inexpletā: qz dicit Arist. scdo politicoz. infinita est pcupiscētia hoīz ad cui⁹ repletionē multi viuūt. Et Se. xvi. epla. Naturalia desideria finita sūt. Ex fal sa aūt opinione nascētia vbi desināt nō hūt. et. lxij. epi. Oia aliqs ptenere pōt. oia aūt hre nō pt. ¶ An tu mores ignorabas meos. Hic fortuna excludit quādam responsionē Bo. Posset eni dicere: Boe O for tuna ego conquestus sum de tua mutabilitate: qz ignoraui mores tuos. Hanc eni responsionem exclu dit fortuna per plura nota Boe, ex quibus poterat perpendere mores et stabilitatem suam, et dicit.

Prosa secunda.

mor deinde miseranduꝫ rogi flammis traditum mis-
sio celitus imbre defensum. Nunc te preterit Pauluꝫ
persi regis a se capti calamitatibus pias impendisse
lachrymas. Quid tragediarum clamor aliud deflet:
nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna verten-
tem? Nonne adolescentulus duo dolia: vnum qui-
dem malum aliud autem bonum in Iouis limine ia-
cere didicisti? Quid si vberius de bonorum parte
sumpsisti? Quid si a te non tota discessi? Quid si
hec ipsa mei mutabilitas iusta tibi causa ē sperādi me
liora? Tamen ne animo cōtabescas: et intra cōmune
omnibus regnū locatus proprio iure viuere desideres

Nunquid tu ignorabas mores meos. quasi dicat nonne sciebas quomodo cresus rex lidorum qui
prius erat formidabilis cyro regi persarum: sed postea captus fuit a cyro et traditus igni bus ad cre-
mandum: sed imbre misso celitus fuit defensus et euasit. Nunquid etiam preterit te quomodo pau-
lus consul romanus fudit pias lachrymas super calamitatibus id est miserijs persi regis quem ca-
ptiuauerat. quid enī aliud deflet, clamor tragediarum id est poematum reprehendentium vita homi-
num nisi me fortunā vertentem
felicia regna indiscreto ictu.i.incer-
to euentu. nonne existens ado-
lescentulus didicisti iacere: in li-
mine id est in domo iouis duo
dolia vini: vnum quidē bonū: a-
liud autē malū. de quibus oportuit
vnūquēq3 intrantē gustare. qd
conqueris si vberius de bono-
rum parte sumpsisti. qd conqueris si
a te nō tota discessi. quid cōque-
ris si hec ipsa mei mutabilitas
est tibi iusta causa sperandi me-
liora.i. prospera. tamen ꝑ certe
non contabescas.i. deficias ani-
mo. et tu locatus infra cōmune
regnum oībus: scilicet in mūda
desideras viuere proprio iure:
q3 hoc esse non pōt vt eximaris
a cōi lege hoim. ¶ Nota ꝙ cum
cresus rex lidorum esset pugna-
turus cōtra regem ꝑsarum: ipe
cōsuluit apollinē de successu pu-
gne. qui rndit hmōi ꝟsiculo. Cre-
sus perdet alim trāsgressus plu-
rima regna. Alim est fluui⁹ quē-
dam: quē versiculum Cresus sic
intellexit ꝙ cresus transgressus
alim perdet id est destruet plurima regna ipsius Cyri sed appol. sic intellexit. Cresus transgressus
alim perdet id est admittet plurima regna sua, et hoc contigit. nam ipse cum trāsgressus esset alim vi-
ctus est a cyro et in ignem positus: sed tanta inundatio pluuie facta fuit ꝙ extinctus fuit ignis et euasit
de quo cum multum gloriaretur: dixit filia sua nomine Fania. O pater expecta vltimam diē: ante
quā non est glorianduꝫ. Quadam vero nocte vidit Cresus in somno ꝙ esset super altam arborem: vbi
Jupiter eum rigabat et phebus eum siccabat: quod somnium cum retulisset filie sue. Respondit filia
tu eris captus a cyro et in cruce suspensus: vbi Jupiter id est pluuia te rigabit: et phebus.i. sol te sic-
cabit: quod ad vltimum contigit: ex quo potest ꝑpendi mutabilitas fortune. ¶ Nota ꝙ paulus consul ro-
manus missus fuit contra regem persarum qui erat superbissimus hoim. cum autem ipm deuicisset cō-
siderās prosperitatē preteritā et aduersitatē pñtem eius motus pietate fleuit sup ipm et dimisit eum
ex quo similiter ꝑpendit mutabilitas fortune. ¶ No. ꝙ tragedia est carmē reprehēsiuū viciorum incipi-
ens a prosperitate desinēs in aduersitatē. et dicitur a trago grece qđ est hyrcus latine et odos cātus
quia cantus hmōi carminis hyrco remunerabat. inde dicūtur tragedi poete: q3 ātiqua gesta et facino-
ra sceleratorum regum luctuoso carmine populo spectāte.i. respiciēte concinebant sicut dicit Ysidorus li
bro ethimologiarum. ¶ Nota homerus volens ostendere mutabilitatem fortune describit in domo iouis
iacere duo dolia vini: vnū bonū: aliud malū: et omnes intrātes domum de vtroq3 oportebat gustare:
sed quosdam plus de bono: quosdam vero plus de malo. et hec descriptio publice depingebatur athe-
nis in templo iouis, vbi Boetius studuit adolescens existens: sicut ipse testatur de scholarum disciplina
Per domum autem iouis homerus significabat mūdum per duo dolia prosperitatē et aduersitatem.
et omnes q viuunt in mundo de vtroq3 gustant: quidā plus de prosperitate: quidā plus de aduersita-
te. ¶ Nota dicit fortunā vertentia felicia regna. dicit Gaufredus in poetria. Hoc vnum prescire potes

q nulla potestas Esse morosa potest:q̄ res fortuna secūdas. Imperat esse breues si vis exēpla priores. Respice fortunas crian āt illa prioꝝ. Florida ꝓsperitas nimos subuertit athenas. ylion atrides magne cartaginis arces Scipio:sed multi sunt romani alia fati. Tēpore versa breui breuis ē distāntia leti. Omnibus et mesti nox est vicina diei. Hec aliena docent et te tua facta docebunt.

¶ Metrum secundum secundi libri.

¶ Metrum secundū libri secundi.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas
Aut quot stelliferis edita noctibus
Celo sydera fulgent
Tantas fundat opes:nec retrahat manum
Pleno copia cornu
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas
Quamuis vota libens excipiat deus
Multi prodigus auri
Et claris auidos ornet honoribus
Nil iam parta videntur:
Sed quesita vorans seua rapacitas
Altos pandit hiatus.
Que iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent.
Largis cum potius muneribus fluens

Si quātas rapidis flatib' incitus. Istud ē scdꝫ metrū hui' scdi qd dr asclepiadiū ab inuentore:coriābicū a pede p̄dominante:qd sit pes coriābus p̄us habitum ē: ⁊ ↄstat illud metrū ex p̄mo spōdeo ⁊ duob' coriābis ⁊ purrhicheo vel iābo. q̄le metrū ē illi' hymni. Sctōꝝ meritis inclita gaudia. Scdm metrū dr ferecratiū ab inuētore. ↄstās ex p̄mo spondeo. scdo dactilo. tertio spōdeo vl' trocheo. In hoc ergo metro fortuna ↄquerit̄ d' īexpleta cupiditate hoim dī. Si copia.i.fortuna quā gentiles deā copiā appellabant pleno cornu fūdat hoibus tātas opes q̄tas arenas v'sat.i.voluit pōtbus.i.mare:incit'.i.ↄmot':rapidis flatibus.i.ipetuosis vētis:⁊ si fundat tātas opes quot sydera fulgēt in celo edita.i.orta stelliferis noctib'.⁊ ip̄a copia nō retrahat manū auferēdo opes:haud.i.pro nō.iō humanū gen' cesset flere i.fiendo ꝓponere miseras q̄relas. ⁊ q̄uis de' ꝓdigus.i.diues multi auri.i.ad modū ꝓdigi multū aurū diffundēs:ip̄e de' libēs excipiat vota hominum ⁊ ornet auidos .i.cupidos claris honorib':tn̄ iā pta.i.acquisita ⁊ possessa nil vr̄ eis:sꝫ seua rapacitas vorans q̄sita.i.acquisita:pādit i.manifestat:altos hiatus.i.receptacula cupiditatis. Et tunc q̄rit fortuna que iā frena retentēt.i.detinebūt certo fine:cupidinē.i.auariciā hoim p̄cipitē.i.p̄cipitātē hoiēꝫ cū sitis.i.desideriū habēdi fluēs largis munerib' ardescat in hoie. ⁊ iō ille q̄ intrepidus terrore aduersitatis gemēs credit sese egentē:ille nūq̄ diues agit.i.vitā ducit. ¶ Nota circa h̄ q dicit pleno copia cornu.q cū hercules quodā tpe luctaret̄ cū achiloo ⁊ achilous mutaret se in thaurū:hercules apprehēdens ip̄m p cornu eū egit illd':⁊ repletū pomis et florib' odoriferis sacrificauit illud fortune qd cornu dr fortuna q̄busdā ꝓpinasse plenū:quibusdā vacuū:q̄busdā semiplenū s̄m diuersū statū ꝓsperitatis ⁊ aduersitatis hoim. ¶ Nota q fortuna inuehit̄ ↄtra auariciā hoim.qd Tullius in .iii.tusculanarū q̄stionū.d.auaricia studiū pecūie hꝫ quā nemo sapiēs ↄcupiuit:ea eī quasi malis venenis ībuta corp' animūq̄ virilē effeiat.ip̄a eīn īsatiabilis manēs neq̄ copia neq̄ iopia minuit̄ :⁊ i eodē h̄ de auaricia dicit. Quid ē q multi cupiditate pecūie seruiūt:quoꝝ ita ꝑturbatur animi vt nō multū absint ab īsania:⁊ dicit Sene.epl'a.lxxv. Auaricia nūq̄ hꝫ maius malū nisi q īgrata ē.⁊.lxxij. Auaros

comparat canibus dicens. Uidisti aliquē canem missum a domīo panis frustra aut carnis aperto ore captantē: quicquid arripit ꝓtinus integrum deuorat ⁊ semper ad spem futuri inhiat. Itez etiā cuenit nobis quicquid nobis fortuna expectantibus porrigit illud sine offi voluntate dimittim⁹ ⁊ statim ad rapinam alterius erigimur. ¶ Nota qui credit se egentem non est diues sed pauper: quia dicit Senec. prima epistola. non qui parum habet: sed qui plus cupit pauper est. Quid enim refert quantū illi in archa quantū in horreis iaceat si alieno hiatu inmiet. ¶ Nota ꝙ diuitie non tollunt auariciā sed augmētāt. vnde Sene. xvi. epistola dicit. Cōgregatur in te ꝗcquid locupletes possederunt vltra priuatum pecunie modū fortuna te prouehat: auro tegat purpura vestiat: terram marmoreq; occultat: accedant statue et picture: ⁊ quicquid ulla ars elaborauit maiora cupere ab his desistes. vnde Iuuenalis. Interea pleno dū turget saccul⁹ ore. Crescit amor nūmi ꝗtum ipsa pecunia crescit.

Sitis ardescit habendi

Nunꝗ̄ diues agit qui trepidus gemens

Sese credit egentem.

¶ Prosa tertia secundi libri.

His igitur si pro se tecum verbis fortuna loqueretur: ꝗ̄d. profecto contra hisceres non haberes. At si quid est quo querelam tuam iure tuearis proferas oportet: dabimus tibi dicendi locū. Boe. Tum ego speciosa quidē ista sunt inꝗ̄. Oblitaq; rhetorice ac musice melle dulcedinis: tum tantū cum audiuntur oblectant. Sed miseris malorum altior est sensus. Itaq; cum hec auribus insonare desierint: insitus animū meror pregrauat. Philosophia. Et illa ita est inquit. Hec enim nondū morbi tui remedia: sed adhuc contumacis aduersus curationē

Prosa tertia scdi libri.

His igitur si ꝓ se tecū fortūa. Hic incipit tertia ꝓsa hui⁹ secundi i ꝗ̄ phia ꝓbat Boe. nō debere cōqueri de fortuna: quia multa bona sibi cōtulit. ⁊ primo inquirit phia quid sentiat de dictis fortune. scdo bona fortūe sibi collata enumerat: ibi. Uerum tamen. Primo ostendit phia ꝙ Boetius nihil habeat loqui contra fortunam. Scdo Boe. respōdet. Tertio phia eius responsionē approbat sicut patebit: dicēs primo. Si fortuna loqueret tecum his verbis pro se: ꝓfecto pro certe tu non haberes quid contra hisceres. i. non haberes vnde aperires os ad respōdendū fortune. at si quid est quo tuam querelam iure tuearis: oportet. i. necesse ē vt proferas: dabimus tibi locum dicendi. Tum ego. Boe. inꝗ̄. i. dixi vel respondi. Speciosa quidem sunt ista que fortuna dixit: ⁊ sunt oblita. i. delinita: melle. i. delectatōe rhetorice dulcedinis. s. quantū ad ꝓsam: ac ꝑ ⁊ musice dulcedinis. s. quantū ad metrū: ⁊ tūc tum. i. tunc oblectant. i. delectant aīm meū cū audiuntur: sed sensus id ē ꝑceptio maloꝝ est altior. i. ꝓfundior miseris ꝗ̄uis possint affigere. quasi dicat: ꝗ̄uis verba fortune superficialiter me delectent: tamē ad ꝓfunditatē mei doloris non attingūt. Itaq;. i. ergo cum hec verba fortune desierint. i. cessauerint insonare auribus meis: meror insitus. i. immissus ꝑgrauat aīm meum. Tunc phia approbat responsionē Boetij dicens. Ita est. Hec enī verba fortune nondum sunt remedia tui morbi: sed sunt quedam fomenta. i. munimenta aduersum curationē id est contra sanationē contumacis doloris. nam remedia que penetrant. i. immittunt sese in ꝓfundū perturbationū expellendo causam radicolē tui morbi ista amouebo. i. apponā cū fuerit tempestiuū. ¶ Nota ꝙ Boe. nil habuit loqui contra verba fortune: quia verum dicit et contra veritatem non est loquendum. Nam vero oīa consonant: ⁊ veritas sibijpsi attestatur scdm Aristo. ¶ Nota hisco est verbū inchoatiuū ⁊ profertur per sincopam: quia regulariter deberet dici hiasco. vt hiscere ē hiatū inchoare

doloris fomenta quedã sunt. Naz q̃ in profũdum sese penetrant: cum tempestiuum fuerit amouebo. ¶ Uerumtamen ne te miserum existimare velis: an numerum modumq; tue felicitatis oblitus es? Taceo ꝙ desolatum parente summorum te virorum cura suscepit: delectusq; in affinitatem principum ciuitatis: quod preciosissimũ propinquitatis genus est: prius carus ꝙ̃ proximus esse cepisti. Quis non te felicissimũ cum tanto splendore socerorũ: cum coniugis pudore: cũ masculine quoq; prolis oportunitate predicabit? ¶ Pretereo libz enĩ ꝑterire cõia: assumptas in

cum aliquis aperit os. ¶ Nota ꝙ oblitus altera ꝓducta est participiũ huius verbi obliuiscor. Sz oblitus altera correpta descendit a verbo oblino. ⁊ oblitus idẽ est qd; maculat⁹. vñ versus. Immemor oblitus notat: oblitus est maculat⁹. ¶ Nota circa hoc ꝙ dicit infitus meror aĩm aggrauat. ꝙ quis no doleret de infortunio nulli contingit nisi animo multũ eleuato super fortunam: quia dicit Sene. li. v. epistola. Plus equo animo te dolere nolo; sed vt non doleas vix exigere audeo. nulli autẽ ista ĩfirmitas animi contingit nisi multũ supra fortunã eleuato. ⁊ subdit. illud agamus vt iocunda nobis fiat amissorum recordatio. nemo libẽter ad id redit ꝙ non sine tormento cogitatur⁹ est. ¶ Nota ꝙ per rhetoricã ⁊ musicam dulcedinẽ fortune Boe. adhuc non fuit vestitus virtuti ⁊ sapiẽtie qd attestatur eius meror aggrauans aĩm. Nam virtus ⁊ sapiẽtia dolorẽ ⁊ merorẽ opprimit. vñ Sene. xiv. epl'a. Quẽadmodum minuta lumina claritas solis obscurat: sic dolores mesticias; iniurias; sapientia ⁊ virtus sua magnitudine eludit atq; opprimit. ¶ Uerũtamẽ ne te existimari miserũ velis. Hic phia enumerat bona fortune Boe. collata: ratione quorũ non debuit se estimare miserũ. ⁊ primo enumerat bona preterita que ipsum felicem fecerunt. postea enumerat in quarta prosa bona que ipsum in presenti felicẽ ostendũt. primo igitur phia describit felicitatem suam preteritam. scdo excludit quandam abiectionẽ: ibi. Quod si idcirco. Primo enumerat quedam bona cõmunia. scdo magis specialia. scda ibi. Pretereo libet. Primo di. O Boetine id est non velis te existimare miserum: nunquid oblitus es numerum ꝙ pro et modum felicitatis tue. taceo id est pertransco ꝙ te desolatum id est priuatum parente id ẽ patre ⁊ matre: cura summorũ virorum id ẽ consulum romanoz te suscepit: ⁊ tu delectus id est de alijs electus in affinitatẽ principũ ciuitatis cepisti prius esse carus ꝙ̃ proximus: quod est preciosissimũ genus propinquitatis. quis non predicabit te felicissimum cum tanto splendore tuorum socerorũ: cum tanto pudore coniugis id ẽ vxoris: et cum oportunitate id est oportuna felicitate masculine prolis. q. d. nullus est qui non iudicauerit te felicem in his. ¶ Nota ꝙ triplex est genus propinquitatis. Primum quod contrahitur ex genealogia: ⁊ in tali propinquitate aliquis simul efficitur proximus et carus sicut frater fratri est car⁹ ⁊ propinquus. Alia est propinquitas que contrahitur ex matrimonio ⁊ vocatur affinitas. et in tali propinquitate aliquis prius efficitur propinquus ꝙ̃ carus. Tertia propinquitas contrahitur ex bonis moribus et virtutibus. et hoc est preciosissimum genus propinquitatis. ⁊ in tali aliquis prius efficitur carus ꝙ̃ propinquus. et sic Boetius prius factus fuit romanis principibus carus ratione virtutis ꝙ̃ propinquus matrimonio contrahendo cum eis. ¶ Nota ꝙ philosophia dicit Boetium fuisse felicem splendore socerorum in plurali cum tamen non habuerit nisi vnum socerum. Nam socer dicitur cuius filiam aliquis duxit: et non legitur ꝙ Boetius habuit duas vxores. ad hoc potest dici ꝙ hic accipitur socer large nõ tantum pro patre vxoris sed etiam pro fratre qui large etiam potest dici socer: ergo dicit pluraliter socerorum. ¶ Nota ꝙ ex tribus philosophia dicit Boetium felicem fuisse: ex honestate socerum: pudore coniugis: et oportunitate masculine prolis id est suorum filiorum.

¶ Pretereo libet enim preterire communia. Hic philosophia enumerat quedam bona specialia ex quibus Boetius non debet se estimare miserum et dicit. ego pretereo id est pertransire volo: quia mihi libet preterire communia supple bona: et delectat me venire ad specialem cumulum tue feli

etatis scilicet assumptas dignitates in adolescentia negatas senibus. et subdit. Si quis fructus mortalium rerum habet vllum pondus beatitudinis id est si propter aliquod temporale bonū homo debet dici felix. poterit ne memoria illius lucis id est tue felicitatis quā iam dicam deleri quātalibet mole .i. quocūq; pondere ingruentium malorum. quasi dicat non potest deleri. et que est illo felicitas. cum tu vidisti liberos id est filios tuos pariter consules id est in cōsules electos: prouehi id est duci de domo tua sub frequētia .i. diligentia patrum scilicet seniorum: et sub alacritate id est sub gaudio plebis: et tu cum eisdē filijs tuis insidentibus: curules id est sedes iudiciarias: orator id est ꝑdicator: regie laudis meruisti gloriam ingenij et facundie. cum tu medius in circo id ē circulatione duorum consulum scilicet filiorum tuorum saciasti expectatiōe circūfuse multitudinis triumphali largitione id est victoriali triumphatiōe. vt ego opinor: tu dedisti verba id est deceptiones fortune: cum te illa demulcet: dum te foueret vt scias delicias: tu obtulisti munus qd̄ nunq̄ commendauerat vlli id ē alicui priuato id ē extraneo. vis ne cum fortuna ponere calculum id est computationem: nunc ipsa fortuna primū perstrinxit te oculo liuienti id est inuido. si consideres numerum et modum letorum: ve pro vel tristiū id est prosperitatis et aduersitatis adhuc non possis te negare felicem.

adolescentia negatas senibus dignitates: ad singularem felicitatis tue cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus vllū beatitudinis pōdus habet: poterit ne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? Cum duos pariter consules liberos tuos domo prouehi frequētia patrū sub plebis alacritate vidisti: cum eisdem in curia curules insidentibus tu regie laudis orator ingenij gloriam facundie meruisti: cum in circo duorum medius consulum circunfuse multitudinis expectatiōe triūphali largitiōe satiasti. dedisti vt opinor v̄ba fortune dū te illa demulcet: dū te vt scias delicias foret. Munus qd̄ nulli vnq̄ priuato cōmendauerat abstulisti. Vis ne ergo cum fortuna calculum ponere? Nunc te primum liuenti oculo ꝑstrinxit: si numē

¶ Nota philosophia per hoc q̄ dicit preterea et prius dicit taceo vtitur quodam colore rhetorico qui dicitur occupatio. et diffinitur sic a Tullio. Occupatio est cum dicimus nos preterire aut nescire aut nolle dicere illud quod tamen maxime dicimus. ¶ Nota q̄ mos erat romanorum ante triginta annos nulli cōferre aliquā dignitatē nisi ꝑpter singularē dignitatē vel probitatē vel propter publice rei euidentē vtilitatem. Boetius autē in adolescentia ante .xxx. annos electus fuit in consulē: et hoc philosophia vocat felicitatem communem: non q̄ communiter omnibus hoc concederetur: sed q̄ non solum boetio sed alijs paucis accidit. Refert enim Tullius in libro de amicitia q̄ scipio ante .xxx. annos bis factus est consul. similiter Germanicus iuuenis consul factus est ante .xxx. annos: sed singularem felicitatem hoc tangit dicens. Cum duos pariter consules. ¶ Nota q̄ scd̄m Isidorum in libro ethimologiarum curules erant sedes in quibus magistratus sedentes iura reddebant: et dicūtur curules a curru: quia tali sede vtebantur in curru iudices quo vehebantur: vt expeditius populo iudicia redderent. ¶ Nota q̄ consuetudo erat apud romanos in electione consulum habere sermonem ad populum de laudibus regum et electorum in magistratum: et si bene ꝑdicauit inde gloriam cōsequebatur. huiusmodi sermonē fecit Boetius in electiōe suorum filiorū in cōsules: et eīde sua gloria fuit generata: et quia cōsil's fino cōsueuit fieri in triūphis in laudē eorum qui obtinuerant victoriam: ideo huiusmodi sermonē vocat triumphalē largitionem. ¶ Nota qui bonum aliquod promittit et non adimpleat ille dat verba et nō rem: et sic decipit. ergo dicit phīa: dedisti fortune v̄ba id ē deceptiōes promittē

As ei aliquid boni q ipsa te ita fouet. ¶ Nota q calculus in vna significatione ē paruus lapis q calcā do nos ledit: et qz talibus lapillis vtebātur antiqui in cōputando. ideo calculare vel calculum ponere ponitur p computare vel pro rationē ponere. ergo dicit philosophia. Uis ne ergo cū fortuna calculū ponere. q. d. nō debes. si cōputabis cū ea ipsa inuenet te multo feliciorē q miserū. ¶ Quod si idcirco te fortunatum esse. Hic pbia excludit quandā obiectionē. posset aliquis dicere. hec predicta bona nō faciunt me felicē quia sunt transitoria. hanc obiectionē excludit pbia dicēs. Quod pro sed: si nō estimas te fortunatū. i. felicem: qm̄ pro quia illa abierunt q tūc videbantur leta. etiam non debes te estimare miserum: qz que nunc creduntur. i. vidētur mesta pretereunt. An nūc pro nūquid tu venisti primum in hanc scenā. i. vmbram vite: subitus. i. improuisus: q pro et hospes. i. aduena: tu ignores q gerantur in hac vita. ne pro nūquid: reris. i. opinaris vllam cōstantiā inesse humanis rebus: cum ipm hoiē sepe dissoluat velox hora mortis. nam si fortuitis rebus ē fides permanendi licet rara: tn̄ vltim⁹ dies vite est quedam mors fortune etiam manētis fortune. quid igit putas referre. i. distare: ne id est an tu deseras illam fortunam moriēdo: an pro vel illa te deserat fugiendo. q. d. nihil refert q̄tum ad constantiam fortune siue fortuna hominē deserat siue deseratur: manifestū est q permanere non potest. ¶ Nota q in rebus humanis nō est constātia. cuius ratio est. In isto qd est genitum nulla est constantia quia nihil est genitum quod nō sit corruptibile et non permanens: sed res humane sunt genite et producte. ergo &c. ¶ Notandum q non est durabilis fortune prosperitas: quia ipsaz cito fugat aduersitas. vnde Gaufredus in poetria. Omnibus ne crede tuis si tempore paruo. Illuxere tibi mox sunt clausula serenum. Nubila fata diem inducentqz crepuscula noctem. propter quod non est adhibēda fides rebus fortuitis. ¶ Nota q pbia tangit vnā rationē q fortuna non sit constans que talis est homo non est constans: ergo nec fortuna. aīs patet: quia hoiem sepe dissoluit velox hora mortis. ɔīa probatur ex hoc: qz fortuna non habet esse nisi circa hominem: cum sit in agentibus a proposito. secundo phisicor. ergo dicit philosophia. nil differt quo ad inconstantiā fortune siue fortuna derelinquat hominem fugiendo: siue homo derelinquat ipsam moriendo: quocunqz modo fiet semper ipsa est inconstans et non permanens.

rum modumqz letorum tristiumve consideres: adhuc te felicem, negare nō possis. ¶ Quod si idcirco te fortunatum esse non estimas: quoniam que tunc leta videbātur abierunt. Nō est quo te miserum putas: quoniam que nunc mesta creduntur pretereunt. An tu in hanc vite scenam nunc primum subitus hospesqz venisti: vllam ne humanis rebus inesse constantiam reris: cum sepe ipsum hominem velox hora dissoluat. Nam etsi rara est fortuitis manendi fides: vltimus tamē vite dies mors quedā fortune est etiā manētis. Quid ergo referre putas: Tu ne illam moriendo deseras: An te illa fugiendo deserat:

¶ Metrum tertiū secundi libri.

Cum polo phebus roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit

¶ Metrum tertium secundi libri.

Cum polo phebus roseis quadrigis. Istud est metrum tertium hui⁹ scdi: cuius prim⁹ versus dicitur saphicus ab inuentore: trochaicus a pede predominante. metrū autez scdi versus dicitur gliconicū ab inuentore corīābicū a pede pdomināte. In hoc ergo metro pbia declarat tribus exēplis mutabilitatem mundanoꝝ. Primum exemplum

est de corporibus celestibus tale. Sole lucente in celo tunc obscuratur lumen aliarum stellarũ. Ecce mutatio stellarum quo ad lumen quod tamen prius aparebat tempore noctis: sed sole nobis lucẽte non apparet. vnde dicit in littera. Cum phebus id est sol: ceperit id est inceperit: semper agere id ẽ emittere lucem: roseis quadrigis idest roseo curru: stella ebetata id est obscurata: flammis id est luminibus solis prementibus ipsa pallet id est pallida fit secundum albentes vultus. Secundum exemplum est in terrenascentibus tale

Pallet albentes ebetata vultus

Flammis stella prementibus.

Cum nemus flatu zepheri tepentis

Vernis irrubuit rosis

Spirat insanum nebulosus auster

Jam spinis abeat decus.

Sepe tranquillo radiat sereno

Immotis mare fluctibus.

Sepe feruentes aquilo procellas

Verso concitat equore.

Rara si constat sua forma mundo

Si tantas variat vices

Crede fortunis hominum caducis

Bonis crede fugacibus

Constat eterna positumqz lege est

Ut constat genitum nihil.

zephiro flante terra ornatur floribus. sed austro flãte flores deficiunt. Ecce mutatio in terrenascentibus. vnde dicitur ĩ littera cum id est quando nemus irrubuit vernis id est vernalibus rosis flatu zephiri tepentis id est calẽtis. si auster nebulosus spiret id est flare inceperit: insanum id ẽ ĩsane: iam decus rosarum abeat spinis id ẽ recedat ꝺ spinis. Tertium exemplum est de mari tale Quando mare non agitatur ventis aparet tranquillum: sz vento agitatum efficitur tempestuosum. Ecce mutabilitas maris vnde dicit in litera. Sepe mare radiat id est splendet tranquillo sereno id ẽ serena tranquillitate immotis id est non motis fluctibus: sepe aquilo cõcitat id ẽ prouocat: feruentes procellas id est tempestates: verso equore id est moto mari. tunc hortatur philosophia ne credamus bonis fortune dicẽs. Si mundo constat id est permanet sua forma rara vt ex dictis patet: et si mundus variat tantas vices id est alternationes: tunc crede caducis id est transitoriis fortunis hominum id est noli credere: et loquitur ironice. debz enim intelligi per contrarium: crede id ẽ noli credere bonis fugacibus qualia sunt bona fortune. quod patet ex hoc qz constat id est manifestum est et est positum id est stabilitum: eterna lege id est diuina lege vt nihil genitum constat id est immutabiliter permaneat ¶ Nota ꝙ poete attribuunt soli cadrigam que dicitur a numero quattuor equorum Poete autem fingunt currum solis trahi quatuor equis: propter quattuor diuersitates solis. Nam sol cum oritur est rubeus: hora tertia splendens: hora meridiei feruens: sed hora vespertina est tepens Lune vero attribuunt bigam propter duas propietates lune. nam luna virtualiter est frigida et humida. ¶ Nota circa hoc ꝙ dicit fortunis bonis Seneca dicit. in libro de consolatione filij helye. Nũꝗ ergo fortune credidi: ꝗ cũ mecũ videret pacẽ agere oĩa ꝗcũ qz ĩ me idulgẽtissime ꝯferebat pecuniã: honores gratiam: eo loco posui vñ posset sine motu meo repetere. interuallũ magnũ ĩter me ⁊ ipsa habui itaqz nec illa abstulit nec eruist. Neminẽ aduersa fortuna comminuit nisi quẽ secũda decipit. Fortũa fortes metuit: ignauos expauit: opes auferre põt: aĩaz aũt surripere nõ põt ¶ No. ꝙ phia bona fortune appellat caduca qz dicit Se. l. xv. epla. Oĩa ista ĩ quo fortuna dñiuz exercet sua sũt: sicut pecunie: hono

¶ Prosa quarta libri secundi.

res imbecilla sunt fluida mortalia sunt ꝛpassiones incerte ¶ No. di. nullū gentiū esse constās. di. Sene. ep̃la ꝑallegata Oīa mortalia minuūtur: cadūt: deserūtur: decrescūt: exhauriuntur: itaq; in illis in forte causa incerta inequalitas est: diuinorum autem vna natura est.

¶ Prosa quarta secundi libri.

Tum ego: vera inq̃ cōmēoras O ꝟtutū oīm nutrix: nec īficiari possuz ꝓsperitatꝭ meee velocissimū cursuz: sȝ hoc ē qd̕ recolentē vehemēti⁹ coq̃t. Nā in oī aduersitate fortune infelicissimū gen⁹ īfortunij ē fuisse felicē. Pbia. ¶ Sed qd̕ tu inq̃t false opinionis suppliciū luis: id reb⁹ iure imputare nō possis. Nam si te hoc inane nomē fortuite felicitatis mouet: q̃ plurimis maximisq; abundes mecuz reputes licet. Igitur si qd̕ in omni fortune tue censu preciosissimuz possidebas. id tibi diuinitus illesum adhuc inuiolatumq; seruatur: poteris ne meliora queq; retinēs de īfortunio iure causari? Atqui viget

Tum ego vers inq̃. Hec ē q̃rta ꝓsa hui⁹ scd̕i in qua pbia ꝓbat Bo. h̕ nō esse cōquerendum de fortuna propter presentia bona que sibi dereliq̃t: ꝛ p̄mo Boe confitet̕ se fuisse felicē deplāgēs ꝓsitē infelicitatē. Scd̕o pbia ondit ip̄z eē felicē in ꝓsiti statu: ibi. Sȝ q̃ tu di. h̕ Bo. O pbia nutrix oīm ꝟtutū: tu ꝯmemoras ꝟa. nec possuz īficiari. i. negare velocissimū cursuz. i. recessuz mee prosperitatis: sed h̕ ē qd̕ coq̃t. i. anxiat vehemēter me recolētē ꝓteritā ꝓsperitatē. nā ī oī aduersitate fortune īfelicissimū gen⁹ īfortunij ē fuisse felicē ꝛ iā ñ eē. ¶ No. pbia d̕r nutrix olȝ ꝟtutū: q̄ oīs ꝟtus ꝯsistit ī medio: mediū nō attigitur nisi recta rōe: q̄ recta rō ē sapiētie ꝛ pbie. Itē cuȝ pbia diuidat̕ ī practicā ꝛ speculatiuā: ip̄a īcludit prudētiā q̄ ē recta rō agibiliū: ex. vi. ethi. Prudētia autē colligata ē oīb⁹ ꝟtutib⁹ ex eodē vi. ꝓpterea pbia d̕r nutrix oīm ꝟtutū. ¶ No. q̄ recordatio ꝓteritē felicitatꝭ coq̃t dolem. iō dicit Sene. lxv. ep̄la. Illud agamus vt iocūda nob̄ fiat amissor recordatio. Hoc aūt ꝯtingit cū anim⁹ preparat⁹ ē ad omissionē eoꝝ. ¶ No. q̄ duplex ē īfortuniū. quoddā cōtinuū: aliud interpellatū siue discōtinuū. Pmū īfortuniū ē īfelix. scd̕m ē infelicissimū. Infortuniū enī cōtinuū ex cōsuetudine nun⁹ nocet: vt di. Sene. in li. de trāquillitate aī. Tolerabili⁹ ē bona nō acq̃rere q̄ acquisita amittere; idq; letiores videbis quos fortuna nunq̃ respexit q̄ quos deseruit. Itē dicit ī libro de cōsolatione filij hec. Unū bȝ bonū assidua īfelicitas q̄ illos īdurat q̄s vexat. Infortuniū aūt discōtinuū ē cū aliq̄s mutat̕ de aduersitate ī ꝓsperitatē: ꝛ iterū de ꝓsperitate ī aduersitatē: ꝛ tale ē īfelicissimū gen⁹: q̄ sepe deijcit hoīez ī desperationē. vñ Samariēn. alias pau. hēri. O bona ꝓsperitas vbi nūc es? nūc mea ꝟsa est In luctuz cithara. fit lacrimosa lira. O mala dulcedo subito q̄ sūpta venenas. Que bona cōpēsas mellea felle grauia. ¶ Sed qd̕ tu inq̃t. Hic pbia ondit. Boe. in ꝓsiti eē felicē ꝓpter multa bona q̄ adhuc possidet. secundo ꝓbat felicitatē fortuitā nulli posse totaliter euenire. tertio ꝓbat veram felicitatem in bonis fortuitis nō ꝯsistere scd̕a ibi. Quis ē eē. tertia ibi. Atque vt agnoscas. Pmo ponit pbia q̄ nō dȝ q̄rulari Boe: in īfortunio cū abundet adhuc pluribus bonis: ꝛ illa bona pbia enumerat. scd̕o ip̄a ꝯsolat̕ eū: ibi. Cum igitur. Dicit primo. O boeti q̄ tu luis. i. pateris suppliciū false opinionis id. i. illud nō pōt iure īputari rebus, nā si monet te īane nomē fortuite felicitatis: licet. i. licitū ē: vt tu putes. i. cōputes mecū q̄ pluriīs q̄ ꝓ q̄ maximis bonis abundes. si igit̕ illud bonū tibi seruatur diuinit⁹ illesū: q̄ ꝓ et inuiolatuz qd̕ tu possidebas ꝓciosissimū in oī censu. i. thesauro tue fortune: poteris ne retinēs queq; meliora iure causari. i. cōqueri īfortunio. q. d. nō. Tūc enumerat bona eius, atq; ꝓ certe illō ꝓciosissimum decus humani generis. s. Symach⁹ socer tu⁹: iste viget. i. floret: incolumis. i. san⁹: qd̕ inq̃ dec⁹ nō segnius. i. nō tardus emeres ꝓcio vite. q. d. tm̄ diliges eū q̄ vitā tuā pro eo exponeres. Symachus vir tot⁹ fact⁹ ex sapientia ꝛ ꝟtutib⁹: ille securus suaꝝ sup. iniuriaꝝ īgemescis de tuis iniurijs: viuit vxor tua modesta īgenio precellēs pudore pudicitie: ꝛ vt includā breuiter oēs dotes, i. ꝟtutes ei⁹: ip̄sa ē similis patri suo. s. Sy-

incolumis illud preciosissimuz humani generis dec⁹ Symach⁹ socer: et quod vite ꝓcio nō segnis emeres. Uir tot⁹ ex sapiētia virtutib⁹ fact⁹ suaruz secur⁹: tuis ingemescit iiurijs. Uiuit vxor ingenio modesta: pudicitie pudore precellens: ⁊ vt oēs dotes eius breuiter īcludā patri similis. Uiuit inꝗ̄ que tibi tantū vite hu ius exosa spiritū seruat. Quo vno felicitatē minui tu am: vel ego ipsa cōcesseriz: tui desiderio lachrymis ac dolore tabescit. Quid dicā: liberos consulares quorum iā vt in id etatis pueris vel paterni vel auiti specimen elucet ingeuij. ¶ Cum igitur precipua sit mortalibus vite cura retinende. O te si tua bona cognoscas felicem: cui suppetunt etiam nunc que vita nemo dubitat esse cariora: quare sicca iam lachrymas: nondum est ad vnum omnis exosa fortuna. Nec tibi

macho. ⁊ ipsa ꝯtū exosa. i. tediosa hui⁹ vite: tm̄ tibi seruat spiritū. i. ipsa tm̄ viuit ꝑpter te: quo. i. in quo vno: ego ꝯcesserim tuā felicitatē minui sup. ꝙ vxor tua tabescit. i. tristaꝛ lachrymis ⁊ dolore desiderio tui. quid dicā. liberos sup. tuos ꝯsulares: quoꝝ specimen. i. similitudo ingenij paterni. i. tui: vel auiti. i. aui ipsoꝝ scȝ Symachi q̄ fuit au⁹ ipsoꝝ ex pte matris: eluget: vt in id etatis pueris. q. d. liberi tui sunt siles patri ⁊ auo ipoꝝ in prudētia ingꝫtū etas ꝑmittit. ¶ Notādū sicut īferi⁹ ꝓbabiꝛ ꝙ in reb⁹ fortuitiȝ nō pōt ꝯsistere vera felicitas: io illi q̄ adeptōe taliū reꝝ felices se estiābāt: ⁊ ex amissiōe eaꝝ infelices falsa opīone decipiebāꝛ: ⁊ lȝ ī opīone eoꝝ sic esset nō tm̄ erat ī re: ꝫō di. pħia ad Bo. ꝙ tu false opīonis suppliciū luis id reb⁹ īputare non potes. ¶ No. suppliciū false opinionis est in aīo nō in re. vñ Senc. xvij. epl'a. Multis parasse diuitias nō fuit finis miseriaꝝ: sed mutatio diuitiarū. nec hoc miror: nō em̄ in reb⁹ est vitiū sȝ in aīo: sepi⁹ em̄ opīnione q̄ re laboram⁹: ergo infortuniȝ Boe. nō erat imputandū rebus q2 nō erat: sed īputandū fuit sue false opīoni. ¶ No. ꝙ pħia ostendit p̄sentez felicitatē in trib⁹ cōsistere. s. in amicis: in vxore pudica: ⁊ filioꝝ suoꝝ prudētia. Primo em̄ ad felicitatē requirūtur amici. Nam amic⁹ est p̄ciosissimū genus diuitiaꝝ. ex octaua pſa hui⁹ scdi. ⁊ Ari. ix. ethicoꝝ. Nemo eligit viuere sine amicis hn̄s reliq̄ bona. ⁊ scdm Tul. in li. de amicitia. Qui amicitiā tollit de mūdo solē tollere videꝛ. ⁊ Senc. in de remedijs fortuitoꝝ. Nihil est peius q̄ amicos nō hr̄e. si amicū ꝑdidisti aliū quere. ⁊ ibi eū q̄ras vbi inuenias: q̄re īter artes liberales: inter recta ⁊ honesta officia: querere in laborib⁹: ad mēsam ista res nō queriꝛ. Scdo requiriꝛ ad felicitatē politicā vxor pudica q̄ vera est. vnde Sene. in de remedijs fortuitoꝝ. Multe inter ꝓbas matrimonalis ordinis ceperūt esse exēpla meretriculaꝝ: q̄ multas ex ꝯiugib⁹ optimis pessimas videm⁹: ex diligētissimis dissolutissimas ex liberalissimis rapacissimas. etiā si bonam vxorē habuisti nō potes affirmare eā esse per mensurā in illo ꝓposito: nihil taȝ mobile: nihil tā vagū q̄ feminaꝝ volūtas. Tertio requiriꝛ ad felicitatē politicā ꝓles: quia scdm Ari. i. ethicoꝝ. Nō oīno felix est q̄ specie turpis ē: aut solitari⁹ aut ꝓle carēs. ¶ No. scdȝ Hugū. specimē est pulchrytudo vel silitudo vel signū vel imago vel noticia vel experimentū vel boni operis documentū: sȝ in ꝓposito accipiꝛ ꝓ similitudine. Item scdm eundē auui⁹ta. tum i. ab auo habitus vel possessus vel ad ipm ꝑtinēs: ⁊ poniꝛ q̄nq3 pro antiquo. ¶ Cū igiꝛ p̄cipua. Hic pħia ex dictis cōsolatur Boe. di. Ex quo hoībus est p̄cipua cura. i. maxima cura: retinēde vite. i. saluāde vite sit mortalibus: o te felicē si cognoscas tua bona: cui etiā nūc suppetūt. i. abūdāt talia bona que nemo dubitat eē cariora ipsa vita: quare iaȝ sicca lachrymas ⁊ noli flere: nondū em̄ oīs fortuna est exosa. i. aduersa: ad vnū. i. oīno: nec tibi icubuit. i. institit tēpestas aduersitatis nimiū valida: q2 tenaces anchore. i. amici inseꝑabiles: herēt. i. firmiter manēt: q̄ scȝ anchore nō patiunꝛ tibi abesse solamē p̄ntis tpis nec spē futuri tpis. ⁊ dicit Boe. p̄cor vt hereāt. i. maneāt ille āchore: q2 ipis manētib⁹ vtcūq3. i. qualitercūq3 res

se habeant: nos enatabimus euadendo aduersitatē fortune: sed o philosophia tu vides quantum decus nostri ornamenti .i. honor exterior quibus ornabamur decesserit. subiungit philosophia. Nos promouimus aliquantulum animum tuum ad consolationē: si nondum piget te totius tue sortis: quia maior pars salua tibi manet: sed non possum ferre tuas delicias: qui tam luctuosus .i. plenus luctu: atque anxius conqueraris aliquid abesse tue beatitudini .i. tue felicitati. ¶ Nota quod sicut mors est omnium amarissima quia omnia abscindit omnia deuorat. Et quia aliqui indicant se non timere mortem: et tamen secundum Senecā in de remediis fortuitorum sic. Vita est omnium dulcissima. Omnia enim appetunt esse viuere: ideo vnumquodque naturaliter nititur ad saluandum vitam: quia nihil est carius. Si ergo Bo. possedit bona que cariora sunt vita non debuit se estimare miserum sed magis felicē. ¶ Nota quod philosophia amicos appellat anchoras: sicut enim tempestate incumbente per anchoram nauis retinetur et a periclitatione saluatur. sic imminente aduersitate fortune homo fidelibus amicis ne succumbat infortunio subleuatur. fideles enim amici retinent hominem impetu fortune agitatum ne totaliter deiiciatur a sua stabilitate. ¶ Nota secundum Huguitionē suppetere est subministrare vel superabundare. sed pigere est pigrum esse vel penitere vel grauare vel offendere. ¶ Quis est enim tam composite felicitatis. Hic philosophia probat felicitatē nulli posse totaliter euenire. Secundo ostendit quod quanto aliquis est felicior: tanto leuiori aduersitate prosternitur. Tertio concludit ex his felicitatē fortuitam amarā esse et miserā. Quarto inuehitur contra homines. secunda ibi. Adde quod felicissimi. tertia ibi. Quam multis. quarta ibi. Quid igitur o mortales. Primo dicit. Quis est homo tam cōposite felicitatis id est tam copiose felix: vt non rixaretur id est discordaret ex aliqua parte cum qualitate id est cum dispositione: sui status id est sue fortune: quasi diceret nullus est ita felix quia conditio id est status humanorum bonorum est anxia res id est misera res que numquam homini tota proueniat vel numquam perpetua subsistat. Tunc declarat quod non tota proueniat homini: quia huic id est alicui homini exuberat census id est abundat pecunia: sed aliud sibi deficiat quia degener sanguis id est nobilitas est sibi pudori. hunc id est alium hominem nobilitas facit notum: sed ipse inclusus angustia rei familiaris id est paupertatis: mallet id est magis vellet esse ignotus. ille id est alter homo circumfluus id est circumdatus: vtroque id est tam diuitiis quam nobilitate: ipse deflet celibem vitam id est castam vitam: quia non potest forsan ducere vxorem. Ille id est alter felix nuptiis felicet habendo vxorem orbus .i. carens liberis .i. pueris: ipse nutrit .i. cōgregat census alieno heredi. Alius autem letatus prole ipse mestus illacrymat .i. ingemescit delictis .i. pro criminibus filii vel filie sue. Idcirco nemo facile cōcordat cum cōditione sue fortune. Inest enim singulis supradictis hominibus aliquid quod ipse inexpertus ignoret: vel expertus ipsum exhorreat: et sic rixatur cum qualitate sui status. ¶ Nota quod non est homo tam felix quin inueniat aliquam cō-

nimium valida tempestas incubuit: quoniam tenaces herent anchore: que nec presentis solamen: nec futuri spem temporis abesse patiantur. Boe. Et hereant inquam precor: illis namque manentibus: vtcumque se res habeant humane enatabimus: sed quantum decus ornamētis nostris decesserit vides. Phi. Et illa promouimus inquit aliquantulum: si te nondum totius tue sortis piget. Sed delicias tuas ferre nō possum: qui abesse aliquid tue beatitudini tam luctuosus atque anxius conquereris. ¶ Quis est enim tam composite felicitatis: vt non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixaretur. Anxia enim res est humanorum cōditio bonorum: et que vel numquam tota proueniat: vel numquam perpetua subsistat. Huic census exuberat: sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas notum

ditionem in se quã vellet non habere: propter quod misera est conditio humanorum bonorum: quia nõ ꝙ homini tota prouenit: quia aliquis contemnere oĩa potest sed oĩa habere nemo põt. Et elicitur vna ratio ex littera. Illi conditio humanorũ bonorũ non tota prouenit cui suus status in aliquo displicet. sed nullus inuenitur tam felix cui status suus non displiceat in aliquo sicut declarat in littera: ergo ꝛc. ¶ Item sanguis seruilis cõditionis dicitur degener: quia homines naturaliter liberi sunt: sed per seruitutẽ degenerant a natura.

facit: sed angustia rei familiaris inclusus mallet esse ignotus. Ille vtroqꝫ circumfluus vitam celibem defiet. Ille nuptijs felix: orbus liberis alieno censum nutrit heredi. Ali⁹ prole letatus: filij filiue delictis mestus illachrymat. Idcirco nemo facile cum fortune sue conditione cõcordat. Inest enim singulis quod in expertus ignoret: expertus exhorreat. ¶ Adde ꝙ felicissimi cuiusqꝫ delicatissimus sensus est: nisi ad nutum cuncta suppetant omnis aduersitas insolens minimis quibusqꝫ prosternitur: adeo peregrina sũt que fortunatissimis summam beatitudinis detrahunt. Quam multos esse coniectas qui sese celo proximos arbitrentur: si de fortune tue reliquijs pars eis minima contingat. Hic ipse locus quem tu exilium vocas incolentibus patria est. Adeo nihil est miserum nisi

¶ Nota vita casta dicitur vita celebs quasi celestio: quia in carne viuere preter carnem est vita celestis et angelica. ¶ Nota sm̃ Hugui. illachrimari est intus lachrimari vel cum dolere lachrimari. et est deponẽtis generis: licet sm̃ antiquos inueniatur neutri generis: et sic ponit Boetius hic in neutro genere mestus illachrimat. ¶ Adde ꝙ felicissimi cuiusqꝫ. Hic ostendit philosophia ꝙ homo magis felix leuiori aduersitate prosternitur: cũ hoc cõparando boetium ad alios. ꝛ dicit Adde predictis ꝙ sensus cuiuslibet hominis felicissimi id ẽ fortunatissimi est delicatissimus id est impatientissimus: nisi ad nutum suum cuncta suppetant id ẽ abundent: ipse erit insolens id ẽ ĩpatiẽs oĩs aduersitatis: ꝛ prosternit̃ a sua felicitate quibusqꝫ minimis aduersitatibus: adeo peregrina sunt id est valde exigua: que fortunatissimis detrahunt id est auferunt: summã id est perfectionem beatitudinis. O Boeti ꝙ̃ multos esse ꝯiectas id ẽ opinaris qui sese arbitrent̃ proximos esse celo id est deo: si eis contingat minima pars d̃ reliquijs id ẽ de particulis tue fortune. Hic locus quẽ tu vocas exilium est patria incolentibus id ẽ habitantibus: ꝛ ita eorum iudicio spectat ad felicitatẽ vniuersaliter ergo de reb⁹ fortuitis cõcludit. adeo nihil ẽ miserũ nisi cum tu putes id est nisi ex reputatione animi tui estimes: ꝗ pro et contra id est per contrariũ: omnis sors est beata equanimitate id est patientia at tolerantis. Quis est ille tam felix qui cum dederit manus impatientie id est cum fuerit factus impatiẽs quin ipse non optet mutare statum suum. q. d. nullus est tã felix. ¶ Nota ꝙ forsan aliquis diceret. nulli homini placet status suus si deest sibi magnum fortuitum: et defectus modici boni non impedit cõplacentiam status quin homo totaliter sit felix. Hoc excludit philosophia dicens. Quanto aliquis est felicior tanto est delicatior: ꝛ quanto est delicatior: tanto magis grauatur ex defectu modici boni. et sic felicissimis detrahitur complementum beatitudinis. ¶ Notandum ꝙ vna et eadem res est quam vnus iudicat spectare ad miseriam: alius iudicat spectare ad felicitatẽ: ergo dicit philosophia. Locus quẽ tu exilium vocas incolentibus est patria. ¶ Notandum est ꝙ quantumcunqꝫ sit homo habundans reb⁹ fortuitis. si aliquid displicet sibi in statu suo ipse optat statum mutari: commendando statũ alterius vnde miles emeritus laudat statum mercatoris. econtra mercator expertus pericula maris laudat militiam. Similiter legisperiti laudant agricolas: et agricole vrbanos. Simile exemplum patet in Boe. de scholarium disciplina de filio inconstantie: qui habens displicentiã vnius status: semper aliũ

et aliū assumpsit. ¶ Nota ꝙ dicit nihil est miserū nisi cū putes, vnde dicit Sene. ix. epl'a. Miser ē qui se beatum non iudicat: licet mundo imperet non ē beatus qui se beatum non esse putat. ¶ Quam multis amaritudinibus. Hic philosophia ostendit fortunam felicitatem esse amaram et miseram dicens Quam multis amaritudinibus dulcedo humane felicitatis est respersa id est permixta: que etiam si videatur iocūda homini fruenti: tamen non potest retineri: quominus prout homo habeat cum velit,

cum putes. Cōtraq; beata sors est omnis equanimitate tolerantis. Quis est ille tam felix qui cum dederit impatientie manus: statū suum mutare nō optet? ¶ Quā multis amaritudinibꝰ humane felicitatis dulcedo respersa est: que si etiam frueti esse iocūda videatur: tamen quominus cum velit habeat retinere non possit. Liquet igitur ꝗ sit mortaliū rerum misera beatitudo: que nec apud equaminos ꝑpetua perdurat: nec anxios tota delectat. ¶ Quid igitur o mortales extra petitis itra vos positā felicitatē? error vos inscitiaq; cōfundit. Ostēdā tibi breuiter summe cardinem felicitatis. Est ne aliq̇d tibi teipso ꝑciosius? nihil inq̇es. Igitur si tui compos fueris possidebis qḋ nec tu

i. nō pōt retineri ad voluntatem hoīs: et liquet. i. manifestum est ꝙ misera sit btitudo rerū mortaliū. q̄ nec ꝑpetua ꝑdurat apḋ eq̄minos. i. apud cōstātes vl' patiētes: nec ipsa tota. i. simil' delectat anxios. i. miseros. ¶ No. ꝙ felicitas ⁊ dulcedo hūana nō ē sine amaritudine: q2 dicit btūs Ber. Nūq; in honore sine labore: nūq̄ in ꝑlatōe sine tribulatione: et nunq̄ in sublimitate sine vanitate ꝙs esse pōt. Itē alanꝰ in anticlaudiano di. Sz nihil suēio qḋ sit oī pte btē viuat: quin multas nobis deferre querelas possit: si nām velit accusare mineruam. ¶ Quid igitur o mortales. Hic phīa inuehit ꝯ hoīes: ⁊ dicit sic O mortales q̄re petitis. i. queritis: extra. i. in rebꝰ exteriorībꝰ felicitatē positā itra vos: error ⁊ inscitia. i. ignorātia confundit vos. ostendā tibi breuiter cardinē. i. radicē sūme felicitatis. est ne aliquid tibi ꝑciosius teipso? nihil inquies. Si igitur fueris ꝯpos tui ꝑ trāquillitatē animi tui possidebis qḋ nūq̄ amittere velis. s. delectationē in operatione ꝑfecte ꝟtutis: nec fortuna poterit tibi auferre. ¶ No. ꝙ duplex ē btitudo: ꝑfecta ⁊ īperfecta. Perfecta btitudo dr̄ post hanc vitā: ⁊ ē vita eterna de q̄ loq̄tur btūs Johānes di. Hec ē vita eterna vt cognoscāt te solū verū deū: et quē misisti Jesum xp̄m. Alia ē btitudo īꝑfecta que pōt esse in presenti vita quā phi posuerūt cōsistere in operatione optime virtutis: vnde radix talis est trāquillitas animi et moderatione ⁊ sedatione passionū ꝑ habitū ꝟtutis. ꝑ talē autē tranquillitatē homo efficitur sui cōpos vt nō subiciatur passionibus. Ista aūt trāquillitas nō est querēda in rebꝰ exterioribus: sed solum habet esse in ꝓprio hoīs. de qua beatitudine ⁊ trāquillitate hic loquit̄ phīa di. q̇d igit̄ o mortales ⁊c. ⁊ Sene. loquēs de eadē felicitate. ix. epl'a. dicit. Sūmū bonū extrinsecus instrumenta non querit: domi colit̄: ex se totum ē. īcipit esse fortune subiectū si quā ptem sibi foris q̄rit. Itē Sene. xxiij. dicit. Felicitatis auiditas tuta est q̄ si aut vnde proueniat queris: ex bona cōsciētia: ex honestis cōsilijs: ex rectis actionibus: et cōtemptu fortuitorū. ⁊ tricesimaprima epl'a. dicit. Illud bonū ē querēdum qḋ nō fiat ī dies deterius. q̇d est hoc? animus. sed hic rectus: bonus: magnꝰ. quid aliud voces hūc aīm ꝙ deū in corpore humano hospitantē? et quadragesimaprima epl'a. dicit. Lauda bonū in hoīe qḋ eripi nō potest qḋ est ꝓpriū hoīs. queris quid sit illud. animus et ratio perfecta. rationale namq; animal est homo. ¶ Atq; vt agnoscas. Hic philosophia probat veram felicitatem non posse consistere in rebus fortuitis tribus rationibus. secundam pōnit ibi Ad hec. tertiam ibi. Et qm̄. prima ratio talis est. In illo non consistit felicitas hominis quod potest auferri ab homine: sed bona fortuita sunt hmōi: ergo ⁊c. Maior est nota: q2 summū bonum est propriū hominis: bonum autē qḋ auferri potest non est summū bonū: q2 illud quod auferri non pōt melius est eo quod auferri potest. Minor patet. bona fortuita pñt auferri cū sint mutabilia

vnde dicit in littera. Ut agnoscas beatitudinē nō posse ↄstare in reb⁹ fortuitis: sic collige per tales ra‑
tiōes. Si beatitudo est summū bonū nature degētis rōne.i.nature rōnalis: nec illud est summū bonū
quod vllo modo potest eripi.i.auferri: quia illud bonum quod nequeat.i. non potest auferri: hoc pcel‑
lit.i.melius est et digni⁹ eo qd potest auferri. ex quo manifestū est q mutabilitas fortune non possit as‑
pirare.i.accedere ad beatitudinē accipiendam. ¶ Nota q beatitudo est summū bonū: qr in.iij.hui⁹

amittere vnq̄ velis: nec fortuna possit auferre. ¶ At
q vt agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem
constare nō posse: sic collige. Si beatitudo est sum‑
mum nature bonum ratione degentis: nec illud est
summum bonum quod eripi vllo modo potest: quo‑
niam precellit id quod nequeat auferri. manifestum
est q ad beatitudinem percipiendam fortune instabi‑
litas aspirare non possit. ¶ Ad hec quem caduca ista
felicitas vehit: vel scit eam vel nescit esse mutabilem.
si nescit quenam beata sors esse potest ignorātie ceci‑
tati? Si scit metuat necesse est ne amittat quod amit‑
ti posse non dubitat: quare continu⁹ timor nō sinit esse
felicem: an vel si amiserit negligendū putat. Sic quo‑
q perexile bonū est quod equo animo feratur amissum

secūda psa dicitur q beatitudo
est status pfectus aggregatōne
oīm bonoꝝ. et beatitudo est sum
mū bonū nature degentis.i.vi‑
uentis ratione.i.nature rationa‑
lis sicut hominis: quia humanū
genus viuit arte et ratione. et.p
hemio methaphi. Nullum enī
aliorū animaliū ē felix.ex.x.ethi
coꝝ. Bruta enī animantia nemo
felicitabit. primo ethicoꝝ. et talis
beatitudo non consistit in bonis
exterioribus: sed in actu sapientie
quia dicit Aristo. in libro politi‑
coꝝ. Testis mihi est deus q i bo‑
nis exteriorib⁹ non consistit sum
mum bonū. et idē in eisdē. Nos
sumus felices et dij. dij autē non
sunt felices bonis exterioribus:
ergo nec homines. ¶ Nota licet
in bonis exterioribus fortuitis
non consistat felicitas formali‑
ter et essentialiter: tamen felici‑
tas cō sistit in eis organice: quia
deseruiunt ad felicitatem verā.
sine enī rebus exteriorib⁹ quarū
fortuna domina est non contin‑
git esse felicem. supple organice
ex libro de bona fortūa. et.x.ethi‑
corum. Opus est exteriori pro‑
speritate omni enti. Natura enī
p se nō est sufficiēs ad speculan‑
dū: sz opꝫ cibū potū et reliquū famulatū petistere. ¶ Ad hec quē caduca ista felicitas vehit. Hic phia
ponit secundam rationem que talis est. Ille qui felix est fortuita felicitate aut scit eam mutabilē esse
aut nescit. si nescit est ignorans: et per consequēs est infelix. si scit eam mutabilem esse necesse est q ti‑
meat ne eam amittat. cui autem inest continuus timor felix esse non potest. Unde dicit in littera sic.
Ad hec scilz predicta addam aliam rationem: homo quem vehit id est ducit: ista caduca id est fortuita
felicitas vel scit eam esse mutabilem vel nescit. si nescit: quenam sors beata id est felicitas beata po‑
test esse cecitati ignorantie? quasi diceret nulla. si scit eam esse mutabilem necesse est vt metuat ne a‑
mittat illud quod non dubitat posse amitti: quare continuus timor non sinat ipsum esse felicem. Et for‑
san diceres, hō non timet amissionem fortune quia non curat verum eam amittat vel non. hoc exclu‑
dens philosophia dicit. Si amiserit bonum fortuitum et putat illud negligendum id est non curan‑
dum: tunc illud bonum erit valde exile quod amissum feratur equo animo id est equali animo si‑
cut conseruatum: et per consequens illud non est summum bonum. ¶ Nota ex tertio huius prosa
nona: vera et perfecta felicitas facit hominem potentem: reuerendum: celebrem: et letum: ergo
vera felicitas excludit timorem, et per consequens continuus timor qui excludit leticiam non sinit
esse felicem. Unde Seneca nona epistola. Ille beatissimus est et securus sui possessor qui crastinum
diem sine sollicitudine expectat. ¶ Item nota ex quo felicitas consistit in speculatione dei et sub‑
stantiarum separatarum ipsa excludit cecitatem ignorantie: in qua ignorantia felicitas esse non potest

¶ Et quoniã tu idem es. Hic phia ponit tertiaz ratione que talis est. Si beatitudo cõsisteret in rebus fortunis: cum bona fortuna finiatur morte hois: sequitur q oĩs homo morte fieret miser: quod nõ est verum: quia multi per mortem ꝯsecuti sunt felicitatẽ: sicut martyres ꝛ alij sancti qui ꝑpessi sunt maxima tormenta vt consequerẽtur beatitudinẽ in aĩa. dicit ergo sic in littera. Quã tu idez es supple homo cui ego scio esse ꝑsuasuz ꝑmultis. i. valde demõstrationib⁹: mẽtes. i. aĩas hoĩm nullo mõ esse mortales

¶ Et quoniã tu idẽ es cui persuasuz est atqꝫ insitum permultis demonstrationibus scio mentes hominũ nullo modo esse mortales. Cumqꝫ clarum sit fortunã felicitatez corporis morte finiri: dubitari nequit si hec afferre beatitudinem potest: qui omne mortalium genus in miseriam mortis fine labatur. Quod si multos scimus nõ morte solum verũ etiaz ꝛ doloribus supplicijsqꝫ beatitudinis fructum quesisse: quonam modo presens vita facerẽ beatos potest: que miseros transacta non efficit.

¶ Metrum quartum secundi libri.

Quisquis volet perhennem
Cautus ponere sedem
Stabilisqꝫ nec sonoris
Sterni flatibus euri:
Et fluctibus minantem
Curat spernere pontum

ꝛ cuz sit clarum. i. manifestũ: fortunã felicitatem finiri. i. terminari morte corporꝫ supple hominis: nequit. i. non põt dubitari si hec fortuna felicitas põt afferre id est dare beatitudinẽ: quin omne gen⁹ mortaliũ. i. hominuz labꝫ in miseriã in fine mortis. Sed si scimus multos. s. sctõs quesisse fructum beatitudinis: non soluz morte: verũetiã doloribus ꝛ supplicijs: quonã modo. i. per quem modum presens vita sup. bonis fortunꝭ ornata potest facere beatos: que vita transacta. i. terminata nõ efficit miseros. q̃si dicat nullo modo. ¶ Nota cu⁹ ꝑsentia est causa felicitatis: eius absentia est causa miserie ꝛ infelicitatis. ꝛ h̃ clarissime potest apparere ex isto simili: sicut eñ nauta per sui presentiam est causa felicitatis nauis: sic eius absentia ẽ causa periclitationis eius: ex scdo ꝑhisicoꝝ. si ergo bona fortuna ꝑ sui ꝑsentiam essent causa beatitudinis: per sui absentiam essent causa miserie. Cum autẽ in morte hoĩs bona fortuna relinquãt hominẽ fugiendo ꝛ homo relinquat ea moriẽdo: oĩs homo post mortem esset miser ꝛ ĩfelix quod falsum est. Nam multi post mortem consequũtur beatitudinem. Et quia forsan aliquis diceret mortuo hoĩe moriꝭ et anima e⁹ ꝛ sic homo post mortẽ nullã consequetur beatitudinẽ. hoc excludens phĩa dicit ad Boe. tu es idem ille cui ꝑsuasum est multis demonstrationib⁹ aĩas hoĩz esse ĩmortales. ¶ Nota q oẽs leges in hoc ꝯueniũt q aĩa intellectiua hoĩs sit ĩmortalis. separatur eñ ab alijs sicut ꝑpetuũ a corruptibili. ex scdo de aĩa. ꝛ hoc est rationabile: quia aĩa intellectiua cum sit ĩmaterialis non est educta de potentia materie: sed ab extra scꝫ a deo. ipsa eñ scdm beatũ Augu. creando infũditur: ꝛ infundendo creaꝭ: ꝓpter qd̃ cũ abscisio materie sit causa ꝑpetuitatis: ꝑ ꝯmẽtatorẽ ꝑmo celi ꝛ mũdi: aĩa itellectiua ĩmaterialis existẽs ipsa ẽ ĩmortalis. ¶ Metrũ q̃rtũ scdi li.

Quisquis volet ꝑhennẽ. Hic incipit quartũ metrũ hui⁹ scdi qd̃ d̃r anacreonticũ ob inuẽtore: iambicũ a pede ꝑdominãte: dimetrũ a nũero pedũ. cathaleticũ quia deest vna syllaba ad ꝯplementũ metri: huic metro adiũgit men si feregratiũ sic dictũ ab inuentore de quo superi⁹ dictũ est. In hoc ergo phĩa ꝯmendat vitã mediocrẽ ꝑ talẽ metaphorã. Edificiũ ꝯstructũ in loco nimis alto vrgetur tẽpestatib⁹ ventoꝝ: ꝛ fundatũ in

loco arenoso defluit: sed fundatuz in loco humili ⁊ saxoso vtrūq; vitat incōmodū: sic vita ꝑsens nimiū eleuata ꝓsperitate vel nimiū deꝓssa aduersitate frequēter euētu inopinato calamitatib⁹ oc͡cluit: mediocritas aūt secura ꝑmanet. dicat ergo in littera. Quisquis hō caut⁹ volet ponere sedē ꝑhennē i. firmā mansionē: ⁊ ipse stabilis existēs nec velit sterni. i. deijci sonoris flatib⁹ euri illius vēti. ⁊ quisquis curat spernere pontū minantē fluctibus. i. mare fluctuans: ille vitet cacumē. i. summitatē alti mōtis ⁊ vitet arenas bibulas. i. siccas.

Montis cacumen alti

Bibulas vitet arenas.

Illud proteruus auste

Totis viribus vrget.

He pendulum solute

Pondus ferre recusant

Fugiens periculosam

Sortem sedis amene

Humili domo memento

Certus figere saxo.

Quamuis tonet ruinis

Miscens equora ventis

Tu conditus quieti

Felix robore valli

Duces serenus euum

Ridens ethereis iras.

Tūc assignat causaz quare debeat vitari in edificando cacumē alti mōtis: q: illud scʒ cacumē alti montis vrget. i. instat: auster ꝓteru⁹ id ē ventus impetuosus. tūc assignat causaz quare debeāt vitari arene: quia he scilʒ arene solute id est disiuncte per siccitatem, recusant ferre id ē nolunt portare: pendulū pōdus. i. labile pōd⁹. Tu ergo fugiēs periculosam forteʒ. i. euentū amene sedis. i. amene mansionis ⁊ cert⁹ existēs memento figere. i. stabilire domuʒ tuam in humili saxo. i. deꝓsso lapide: q̃uis ventus miscēs equora. i. voluēs maria: tonet. i. sonat ruinis. i. flatibus ruinosis: tu felix ꝯditus robore. i. firmitate quieti valli. i. munitōis: ⁊ tu serenus id ē trāquill⁹: duces. i. ages: euū id est vitā tuā: ridens. i. deridēs ⁊ ꝓ nihilo habens: iras. i. ꝓsecutiones: ethereis. i. aure vel venti seuiētis. ¶ Nota ꝙ oīa virt⁹ suꝑfluitate corrūpitur: cū virt⁹ consistat in medio. Est eñi virtus itellectiu⁹ habitus imediate consistens recta rōne determinat⁹. iō oīa suꝑfluitas tanq̃ viciosa vitāda ē. Phīa ergo docet vitare superfluam prosperitatē quā designat per cacumen alti montis: q̃ prosperitas plerūq; impugnat inuidia ⁊ potētia magnatū que per ventum impellentē designatur. Docet etiam vitare nimiā paupertatē quā designat bibula arena: que paupertas recusat ferre indigentiā necessarioꝝ que per pondus pendulum designatur: indigētia eñi grauat hominē ad modum penduli ponderis. ¶ Nota securitas scdm Tulliū in rhetorica sua ē virtus incommoditates imminētes ⁊ inchoate rei affines non formidans: que securitas maxime appetēda est: ꝓpter qd̄ phīa docet appetere vitam mediocrem que reddit hoīem securū. scdm illud poetaꝝ Medio tutissimus ibis. ⁊ Latho. Tuta mage puppis est modico que flumine fertur. Quā vitaʒ mediocrem designat per humile saxum: in quo edificium impetu venti non deijcitur: nec inundationib⁹ tanq̃ bibula arena dissoluitur. ¶ Nota ꝙ duplex est paupertas: voluntaria ⁊ leta. alia inuolūtaria et tristis. prima paupertas est appetenda. scd̄a fugienda. De prima loquitur Sene. ij. ep̄la. Honesta res est leta paupertas. paupertas eñi expetita secura est. Et. xviij. ep̄la. O lucille incipe cuʒ paupertate habere commercium: gaude contēnere opes: nemo alias est deo dignus ꝙ qui opes contēpserit. Secunda paupertas scilicet inuoluntaria ⁊ tristis fugienda est: quia mortalis est: ⁊ ratione tristicie stupefacit, ⁊ corrumpit naturam.

¶ Prosa quinta secundi libri.

❡ Prosa quinta secūdi libri.

Sed quoniā rationū iā in te mearum fomenta descendunt: paulo validioribus vtendum puto. Age enī si iā caduca et momentanea fortune dona non essent. Quid in eis est quod aut vestrum vnq̄ fieri queat: aut non perspectuz considerati̅ue vilescat. ❡ Diuitie ne vel vestri vel sui natura p̄ciose sunt? Quid earuz potius: aurū ne, an vis congesta pecunie? Atqui hec fundendo magis q̄ coacerua̅do melius nitent. Siquidem auaritia semper odiosos: claros largitas facit. Quod si manere apud quē quā non potest quod transfertur in alterum: tunc est preciosa: pecunia cum translata in alios vsu largi

Sed quoniā rationū iam in te. Hic incipit quinta p̄sa hui⁹ scd̄i in qua ph̄ia ponit remedia magis mouentia Boe. ad ostendendū q̄ bona fortune sunt cōtemnēda: ⁊ minus ē dolenduz de amissione eoꝝ. Ista aūt remedia, sunt ratōes sumpte ex cōditionib⁹ particulariū bonoꝝ fortune. s. diuitiaꝝ honoꝝ: potestatū: ⁊ glorie. Et p̄mo ostēdit hoc de diuitijs q̄ nō sunt magnop̄e appetēde ponēdo vnā rōnez generalē respicientē oīa bona fortune. Scd̄o ponit ratōes de diuitijs: ibi. Diuitie. Primo intēdit talē ratōez. Nullus magnopere debet illud appetere qd̄ non potest esse suū ⁊ quod in se consideratum est vile: sed oīa bona fortuita sunt huiusmodi que sūt mutabilia: ideo nō possunt esse p̄pria hominis: ⁊ i se p̄siderata vilescūt: ergo ⁊c. Unde dicit i littera. q̄m fomēta id est medicamēta mearū rationum in te descendūt: quia ego video te paulatī fortunā contēnere: puto esse vtendū paulo validioribus rationib⁹. i. magis mouētib⁹, age est aduerbiuz hortādi. Si enī bona fortune non essent caduca. i. casualia ⁊ momētanea id est trāsitoria ad modū momēti: quid est in eis quod vnq̄ queat fieri vestrum: aut p̄spectuz et in se p̄sideratū non vilescat. q̄si diceret nihil. ❡ Nota q̄ bōa fortune sunt caduca ⁊ trāsitoria: q̄ dicit Sene. lxx. epistola. Omnia bona fortūe nobis accidūt: sed non adherent: ⁊ si abdicantur si ne vlla nostri lachrymatione discedunt. ex quo patet si mutabilia sunt q̄ non sunt propria bona homīs: quia secundum eundē Senecā. Nihil p̄priuz dicas qd̄ mutari potest. ❡ Nota q̄ bona fortune in se cōsiderata vilescunt: quia dicit Johānes chrysostomus. Bona fortune in seipsis veterascūt ⁊ p̄sumunt ur: aut ab extraneis dolo vel violentia vel calūnia denpiūtur. ❡ Diuitie ne vel vestri vel sui natura. Hic ph̄ia ponit rationes de diuitijs in spāli q̄ nō sunt magnopere appetende. Secundo p̄bat hoc generaliter de diuitijs ibi. Quid autē. Prima diuidit̄ in quinq̄ p̄tes scd̄m q̄ sunt quinq̄ genera diuitiaꝝ que p̄bat non multū esse appetenda scz pecunia: gēme: possessiones: vestes ⁊ famuli. Primo ostendit p̄positū de pecunia. scd̄o de gēmis: ibi. An gemmarū. tertio de possessionib⁹: ibi. An vos. quarto de vestib⁹: ibi. Jam vero. quinto de famulis: ibi. An vero. Primo duabus rationib⁹ p̄bat diuitias non multum esse appetendas. scd̄a ibi. At eadē. Prima ratio talis est. Illa non sunt multū appetēda que nec ex sui natura nec natura vtentis sunt p̄ciosa. diuitie sunt hmōi: ergo ⁊c. Maior est nota: quia nihil appetit̄ nisi bonū ⁊ p̄ciosuz. Minor declaratur. diuitie non sunt bone ex sui natura: quia non faciunt bonū eum cui aduenuīt. nec sunt bone ex p̄te vtentis q2 non iniq̄tum conseruātur: sic enī faciunt hominē auarū. nec iniq̄tum distribuūtur: quia sic relinquūt hoiem. dicit enī in littera. Diuitie vel sunt p̄ciose sui natura vel natura vestri vtentiū eis. ⁊ quid earum est potius. i. preciosius: an aurum: an vis congeste pecunie. i. p̄gregate. atqui pro certe: he scz diuitie non sunt p̄ciose cōseruando eas: quia melius nitēt effundendo id est distribuendo eas q̄ coaceruādo id est retinēdo eas. siquidē auaricia que pecuniā coacerunt semp facit homines odiosos: et largitas que pecuniam effundit facit claros. i. honestos. subdit. ⁊ si illud qd̄ transfertur in alteꝝ nō potest manere apud quēq̄, tunc

endi, definit possideri. ¶ At eadem si apud vnum quanta vbiqꝫ gentium est congeratur: ceteros sui inopes fecerit. Et vox quidem, tota pariter multorum replet auditum. Ueste vero diuitie nisi comminute in plures transire non possunt. Quod cum factum est pauperes necesse ē vt faciāt quos relinquūt. O igitur angustas inopes diuitias: quas nec habere totas pluribus licet: et ad quemlibet sine ceterorum paupertate non veniūt. ¶ An gemmarum fulgor oculos trahit? Sꝫ si qd est in hoc splēdore pcipuū: gēmarum ē lux illa non hominum. Quas quidem mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens anime motu atqꝫ membrorum compage quod animate rationabiliqꝫ nature pulchrum esse iure videatur? Que tametsi conditoris opera suiqꝫ distinctione postreme ali

est preciosa pecunia loquēdo ironice: cum ipsa vsu largiēdi trāslata in alios desinit possideri. ¶ Notādum φ aliqd ē bonū dupliciter. vel ex natura sui vel ex natura vtētis. Et illud dicitur bonum ex natura sui quod a se vel in se habet vnde sit bonū: et cuicunqꝫ aduenit facit ipm bonū: sicut recta ratio: pax et similia. Sed illud dicitur bonū ex parte vtentis quo si aliquis cōuenienter vtatur aliquid boni inde puenit. Unde nota scđm btm̄ Bernardū. Solus error hoim facit φ aurū et argentū reputantur preciosa cū non sint nisi terra rubea et alba. ¶ No. φ Se. lxxviij epla pbans diuitias nō esse bonas sic arguit. Quod bonū est bonos facit: diuitie nō faciūt bonos. ergo diuitie bone nō sunt. Itē illd qd pōt ptigere ptēptissimo et turpissimo bonū nō est, diuitie autem et lenoni et laniste contingūt cōtemptissimo et turpissimo: ergo bone nō sunt. Itē bonum ex malo nō fit: diuitie autē sunt ex auaricia que mala ē: ergo bone non sunt. ¶ At eadē si apud vnum. Hic ponit secundam rationem que talis est. Illa non sunt multum appetenda que a pluribus nō possunt possidere et nō transeunt ad aliū sine paupertate alioꝝ. diuitie sunt hmōi. ergo et c. vnde dicit littera. Si eadem pecunia quāta est vbiqꝫ gentiū id ē apud gētes si illa congeratur apud vnum hominem: ipsa facit ceteros homines inopes sui. i. carentes: et vna vox pariter tota id est simul replet auditum multoꝝ: diuitie autem non possunt transire in plures nisi cōminute. i. diuise in partes: quod cum factum est scilicet φ comminute transeūt in alios: necesse est vt supple illos faciant pauperes quos relinquunt. Et tunc exclamat cōtra diuitias dicens. O igitur supple dico diuitias esse angustas. id est artas et inopes: quas non licet pluribus habere totas: et φ non veniūt ad quēlibet sine paupertate ceteroꝝ. i. alioꝝ hoim. ¶ No. φ diuitie nō veniūt ad quemlibet sine aliorum paupertate: quia dicit Sen. in de remedijs. Pecuniā perdidisti quam vt haberes alius ante te perdidit. perdidisti pecuniam: habes vno periculo minus quo te felicem si cum illa auariciam perdidisti. et idē. lxxviij. epla dicit. Diuitie alios inflant: superbiā pariunt: inuidiā cōtrahunt: mentem eleuant: timorem inducunt. insolentiam faciunt. nihil autem aliud insolentia est φ species false magnitudinis: ergo diuitie bone non sunt. ¶ An gemmarum fulgor oculos trahit. Hic ostendit philosophia φ gemme non sunt appetende tanφ proprium bonum hominis intendens talem rationem. Quicquid bonitatis vel preciositatis est in gemmis hoc consistit in luce et splendore gemmarum. sed lux gemmarum non est proprium bonum hominis: sed est bonum ipsarum gemmarum: ergo et cetera. Unde dicit in littera. An fulgor gemmarum trahit oculos hominum supple ad concupiscendum eas tanφ proprium bonum: sed si quid est precipuū id est preciositatis in hoc splendore: illa lux ē gemmarum et non hominum: quasquidem gemmas vehementer admiror homines mirari id est mirando desiderare tanφ bonum suum. quid est enim carens motu anime: atqꝫ compage id est coniunctione mēbroꝝ: quasi diceret reperitur in rebus inanimatis quod iure videatur id est videri debeat esse

quid pulchritudinis trahunt: infra vestram tam ẽ excellentiã collocate admirationẽ vestram nullo modo merebantur. ¶ An vos agrorum pulchritudo delectat? Boe. Quid ni? Est eniz pulcherrimi operis pulchra portio. Si quondã sereni maris facie gaudem⁹. sic celum: sydera: solem lunamq; miramur. P. Nũ te horum aliquid attingit? Num audes alicuius talium splendore gloriari? An vernis floribus ipse distingueris: aut tua in estiuos fructus intumescit vbertas? Quid ĩanibus gaudijs raperis? Quid externa bona pro tuis amplexaris? Nũq̃ tua faciet esse fortuna: q̃ a te natura rerũ fecit aliena. Terrarum quidẽ fruct⁹ aĩantium proculdubio debẽtur alimentis. Sed si qđ nature satis ẽ replere indigẽtiaz velis: nihil est quod fortune affluentiam petas. Paucis enim minimisq;

pulchrum rei animate ꝛ rationabili nature: quasi diceret nihil que gemme tametsi pro quãuis trahãt id est recipiant aliquid postreme pulchritudinis: opera .i. diligẽtia conditoris: ꝙ ꝓ ꝛ sui distinctione id est specifica formatione: tñ ipse collocate infra vestrã excellẽtiã id est dignitatẽ: nullo modo merebãtur vestram admirationẽ. ¶ Nota ꝙ nõ est gloriandũ de gẽmis tanq̃ de ꝓprio bono: q2 dicit Seneca quadragesima pria eplã. Nemo gloriari deb; nisi de suo, quid eñ est stulti⁹ in hoĩe ꝙ aliena laudare quid est eo dem ꝗuis q̃ ea mirãtur q̃ ad aliũ transferri protin⁹ possunt: nõ faciũt equũ meliorẽ aurei freni. ¶ No. ꝙ q̃druplex est pulchrytudo. prima est aĩalium rationaliũ. scđa est brutorum sensibiliũ. tertia plantarũ vegetabiliũ. quarta est rerũ inaĩatarũ: in quo gñe gẽme collocantur: ꝓpter qđ dicit phĩa. Si gẽme trahũt aliq̃d postreme pulchritudinis. ¶ An vos agrorum pulchritudo. Hic ꝓbat phĩa idẽ de possessionib⁹ sicut de agris ꝛ intẽdit hãc sentẽtiã. Bonitas agrorũ vel consistit in pulchritudine eoꝝ q̃ delectãt aspectũ: ꝛ talis pulchritudo nõ mag; ẽ ipius hoĩs ꝙ pulchritudo floꝝ vł stellaꝝ qui etiam delectãt aspectuz hoĩs: ꝛ tñ nihil ad hoĩez pulchritudo istoꝝ vel bonitas agrorum ꝯsert in vtilitate eorũ que est ad sustentationez hominis: sed hec possessio agrorum nõ ẽ multum appetenda vt sit ampla: q2 natura paucis est contenta. Unde dicit in littera. An pulchritudo agrorũ delectat vos: vt gaudeatis de eo tanq̃ de bono vestro. Et dicit Boe. quid ni id est quare nõ delectaret. est enim pulchra portio operis pulcherrimi scilicz mũdi: si nos gaudemus facie id est aspectu maris sereni id est tranquilli: sic id est eadez ratione miramur celum: sydera: solem et lunam. Respondit philosophia. Nũ id est nũquid aliquid borũ attingit te tanq̃ proprium. quasi diceret non. Num id est nunquid audes gloriari splendore alicuius talium tanq̃ tuo: quasi diceret non. An id est nunquid tu distingueris id est ornaris vernis floribus: certe nõ. nunquid tua vbertas id ẽ fertilitas intumescit id est superbit in estiuos fructus id est per estiuos fructus: quasi diceret non. quid raperis id est circundaris inanibus gaudijs supple reputando ista bona. quid amplexaris externa bona pro tuis. quasi dicat frustra hoc facis quia fortuna nunq̃ faceret esse tua que natura rerum a te fecit esse aliena. Tunc dicit philosophia. non nego quin ista possint tibi esse vtilia. fructus enim terrarum proculdubio debentur alimentis animantium id est animalibus pro alimentis: sed si velis replere indigentiam nature: quod satis est id est ad sufficientiam nihil est id est non oportet ꝙ petas id est desideres affluentiã fortune sup. ad dilatãdum ꝛ ãpliãdum agros. natura eñ paucis cõtenta est: cuius facietatem si velis vrgere id est cogere superfluis cibis et potibus: illud quod infuderis ventri superfluum fiet aut iniocunduz id est triste: aut fiet noxiuz .i. periculosuz. ¶ No. ꝙ ex littera potest formari talis ratio. Si illud quod magis videtur inesse non inest: nec illud quod minus. sed magis videtur ꝙ homo debet gloriari de pulchritudine celi et stellarum et non debet: quod nihil borum est suum: ergo mi=

nus debet gloriari de pulchrytudine agrorū ⁊ aliarū possessionum. ¶ Nota ꝙ natura non est oneranda superfluis: sed est alenda, paucis contenta est. vnde Senec. xvi. epistola. Si ad naturam vixeris nunq̄ eris pauper. si ad opinionē nunq̄ eris diues. Exiguū natura desiderat: opinio vero immensū. Et beatus Augu. di. Sumenda sunt alimenta tanq̄ medicamēta. ⁊ Greg. Dū venter nimia satietate extenditur: aculeus libidinis suscitatur. ¶ Nota ꝙ Aristo. in quadā epl'a ad Alexan. di. Qui transgredit' debitū modū in pleno ⁊ in vacuo: non poterit euadere sin orē egritudinis et molestias infirmitatum. Qui ergo appetit viuere et dominari renunciat desiderio proprie voluptatis: nec comestionē comestioni superaddat: q̄a omnis incontinens voluntarie ē egrotans. secūdo ethicorum. Et subdit Audiui ab Hypocrate ꝙ conseruauit dietas pro quibus debilitatem corporis sustinebat, cui dixit suus discipulus, doctor egregie si velles bene comedere non sustineres tantam corporis debilitatem. Cui respondit Hypocras. Ego comedo vt viuā: non viuo vt comedam. Unde dicit aristo. ibidem. Alimentum ꝑpter durabilitatē est querendū: non durabilitas propter alimētum. subdit. Multos noui qui diminuerunt de alimento ⁊ comestione abstinentes a suis appetitibus: parcētes gule: viuentes temperate ꝑ dietas qui fuerunt sanissimi corporis longioribus vite hominū appetitus. ¶ Jam vero pulchrū. Hic philosophia ostendit ꝙ non sit gaudendū de pulchrytudine vestiū tanq̄ de ꝓprio bono: ⁊ arguit sic. De illius pulchrytudine non est gaudendū que non est hominis pulchrytudo: sed pulchrytudo vestiū nō est hominis pulchrytudo: sed est ipsarū vestium: igitur ⁊c. vnde dicit in lr'a. Jam putas pulchrū esse id est tue pulchrytudini ascribendum fulgere varijs vestibus. q. d. non debes hoc putare. quarū scilicet vestium si species id est pulchrytudo est grata id est delectabilis intuitu ego mirabor naturam materie vestiū: aut mirabor ingenium id est subtilitatē artificis vestem formantis nihil ascribēdo tibi. ¶ Nota ꝙ splendor habitus exterioris non facit hominem meliorem nisi fulgeat habitus mentis interior in eo. vnde Seneca. Nullus dicit gladium esse bonū si baltheus eius deauratus est ⁊ vagina gemmis distincta. Sed gladius est bonus si bene inscidit ⁊ bonum acumen habet. ⁊ mucro bonus est qui omne munimen rupturus est. vnde sunt versus. Aurea nobilitas luteam si vestiat ollam. Non ideo sequitur hanc minus esse lutū. Item poeta inquit. Cinge caput lauro: tege gemmis corp' ⁊ auro. Si fueris pridem remanebis rusticus idem. ¶ An vero te longus ordo famulorū. Hic philosophia ostēdit nō esse gloriandū de multitudine famulorum tanq̄ de proprio bono: ⁊ arguit sic. Famuli aut sunt peruersi in moribus: ⁊ sic sunt nociui. aut sunt morigerati: tunc nihil ad te: quia hec probitas est famulorum ⁊ non tua. Unde dicit in littera. An vero longus ordo famulorum facit te esse felicē: qui scilicet famuli si sint viciosi moribus supple: tunc sunt perniciosa sarcina id est periculorū pondus ipsius domus: ⁊ sunt vehementer inimici ipsi domino. si vero sint ꝓbi: quonammodo id est per quē modū aliena ꝓbitas numerabit' .i. ꝯputabit' ī tuis opibus. q. d. nullo mō. Et tūc ꝯcludit de oībus ꝓdictis, di, Ex

natura contenta est. Cuius facietatem si superfluis vrgere velis: aut iniocundum quod infuderis fiet: aut noxiū. ¶ Jam vero pulchrū varijs fulgere vestibus putas: quarum si grata intuitu species est: aut materie naturā: aut ingeniū mirabor artificis ¶ An vero te longus ordo famulorū facit esse felicem? Qui si vitiosi moribus sint: perniciosa domus sarcina ⁊ ipsi domino vehemēter inimica. Si vero probi sint: quonammodo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil borum que tu in tuis computas bonis tuum esse bonum liquido monstratur. Quid? si nihil inest appetende pulchrytudinis: quid est ꝙ amissis doleas: vel letaris retētis? Quod si natura pulchra sunt: quid id tua refert? Nā hec per

se a tuis quoqꝫ opibus sequestrata placuissent. Neqꝫ enīz idcirco sunt preciosa ꝙ in tuas venere diuitias: sed quoniam preciosa videbantur tuis ea diuitijs annumerare maluisti. ¶ Quid autez tanto fortune strepitu desideratis: fugare credo indigentiam querītis copia. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendum preciose supellectilis varietatem. Uerumqꝫ illud est permultis indigere eos qui multa possident. Contraqꝫ minime indigere qui abundantiam suam nature necessitate non ambitus superfluitate metiantur. ¶ Ita ne autem nullum est proprium vobis atqꝫ insitum bonū: vt in externis ac sepositis rebus bona ve-

quib⁹ omnibus predictis monstratur liquido i. aperte nihil hoꝝ esse tuuz bonum que tu computas in tuis bonis: quibus si nihil inest appetende pulchritudinis sup. que tibi ascribere poteris: quid est. i. quare est tu doleas de amissis vel letetis retētis. ꝙ ꝓ sed: si ꝓdicta sunt pulchra natura i. ꝓpter naturam ꝓpriā: quid refert id tua. i. quid pertinet hoc ad te. ꝗ͞ſi di. nihil. nā hec sequestrata i. diuisa tuis opibus per se placuissent neqꝫ enī idcirco sunt preciosa ꝙ in tuas venere diuitias: sed quō pro quia videbantur tibi preciosa: ideo maluisti ea annumerari tuis diuitijs. ¶ Nota ꝙ serui peruersi in moribus sunt familiares inimici dn̄i et totius domus: de quib⁹ postea dicetur tertio hui⁹: quinta ꝓsa. Non est pestis efficatior ad nocendum ꝗ̄ familiaris inimicus. et si videntur aliquando amici h̄ est ratione vtilitatis non ratōne virtutis: de quib⁹ loquit̄ Sene. in de remedijs di. Mel musce sequūtur: cadauera lupi: frumenta formice: predam sequitur ista turba non hominem. Item Senec. dicit. xl. ep'la. In homine illō laudandum est quod ipsius est. si familiam formosaz habz et domum pulchram: si multum serit si multum fenerat nihil hoꝝ in ipso est: sed circa ipsuz. lauda in illo quod propriuz est: qd̄ nec auferri nec eripi potest ¶ Quid autem tanto fortune strepitu. Hic p̄hia ostendit generaliter diuitias non esse appetendas magnopere. et facit hoc trib⁹ rationib⁹. secundā ponit ibi. Ita ne. tertiā ibi. Ego vero nego. Prima ratio est ista. Illa non sunt multuz appetenda per que homo non consequitur ea ꝓpter que diuitie appetūtur. appetūtur enī diuitie ꝓpter fugam indigentie quā homo non consequitur per diuitias: sicut declarat in littera di. Quid autem tanto strepitu id est labore desideratis id est cum desiderio insistitis fortune: credo vos queritis fugare indigentiam copia id est diuitijs. quasi dicat ideo desideratis diuitias vt suppleatis vestram indigētiam Atqui pro sed hoc cedit vobis in contrarium: quippe pro quia plurib⁹ adminiculis. i. adiutorijs est opus ad tuendū varietatem preciose supellectilis. i. possessionis. verumqꝫ illud est permultis eos indigere qui permulta possidēt: qꝫ pro et contra i. per contrariū supple illi minime indigent qui metiātur. i. mensurant suā abundantiā non supfluitate ambitus. i. cupiditatis: sed necessitate nature. ¶ Nota scd̄m Senecā ꝑmultis indigent qui ꝑmulta possident: ꝓpter quod multe diuitie non fugant indigētiam sed magis excitant. vnde poeta. Nulla ditari ratione potestis auari. Uos faciunt inopes quas cumulatis opes. ¶ Nota circa hoc quod dicit minime indigent. dicit Seneca. lxi. ep'la. Thaurus paucissimoꝝ iugeruz pascuis impletur: et vna silua pluribus elephantibus sufficit: homo terra pascitur et mari. Quid igitur tam insatiabilē ventrem natura dedit nobis: cum tam modica corpora nobis dederit: vt vastissimoꝝ edacissimoꝝqꝫ animalium auiditatez vinceremus. quantulum enī est quod nature datur paruo educatur, non fames nostri ventris nobis magno constat: sed ambitio. ventri autez obedientes loco animalium numeremur non hominū. Querens vitam voluptuosam oportet vt corpori suo seruiat. Maior sum, et ad maiora genitus sum ꝗ̄ ꝙ sim mancipium mei corporis. Quod non aliter aspiciam ꝗ̄ aliquod vinculum mee libertati circundatum natura paucis minimisqꝫ contenta est. ¶ Ita ne autem nullum est propriuꝫ vobis. Hic ponit secundā rationem. secundo concludit manifestum errorē

Prosa quinta.

hominum: ibi ꝙ vero late, et ratio talis est. Illa non sunt appetenda quibus appetitis homo putans se talibus ornari facit iniuriam suo creatori; sed bona exteriora sicut diuitie sunt huiusmodi vt declarat littera: ergo ꝛc. et dicit. O homines quicquid nullum bonum est proprium atque insitum id est naturale et intrinsecum vobis: ita vt queratis bona vestra in externis rebus id est extrinsecis rebus: et in rebus sepositis id est a vobis seorsum positis. q. d. immo in vobis est bonum si considerare vultis. sed sic

stra queratis? Sic rerum versa conditio est: vt diui-
num merito rationis animal: non aliter sibi splen-
dere nisi inanimate supellectilis possessione videa-
tur. Et alia quidem suis rebus contenta sunt: vos
autem deo mente consimiles: a rebus infimis excel-
lentis nature ornamenta captatis: nec intelligitis
quantam conditori vestro faciatis iniuriam. Ille ge-
nus humanum terrenis omnibus prestare voluit.
vos dignitatem vestram infra queque infima detrudi-
tis. Nam si omne cuiusque bonum id eo cuius est con-
stat esse preciosius: cum vilissima rerum vestra bona
esse iudicatis: eisdem vosmetipsos vestra existimati-
one summittitis. Quod quidē haud immerito cadit.
Humane quippe nature ista conditio est: vt tum tan-
tum ceteris rebus cum se cognoscit excellat. Eadem
tamē infra bestias redigatur si se nosse desierit. Nam
ceteris animantibus sese ignorare naturā ē: homini-

est versa id est mutata conditio rerum vt animal diuinum, s. homo qui est similis deo: non aliter videatur sibi splendere nisi in possessione supellectilis inanimate id est bonorum exteriorum que sunt inanimata: ꝛ alia quidem ab hoie contenta sunt rebus scilicet suis bonis. vos autē supple homines deo consimiles mente captatis id est queritis ornamēta vestre excellētis nature a rebus infimis, s. maiatis. quod est ꝑro. nec intelligitis quātam iniuriam faciatis vestro conditori supple peruertendo ordinem ab eo institutum. Ille enim cōditor voluit humanum genus prestare id ē precellere omibus terrenis sed vos detruditis vestrā dignitatem infra queque supple rerum infima: quod probatur in hoc. Nam omne bonum est preciosius eo cuius est bonum. cum vos iudicatis vilissima rerum: sicut sūt bona supple fortune esse vestra bona: vos summittitis. i. subiicitis vosmetipsos eisdem: vestra existimatione id est opinione. et hoc haud pro non immerito cadit id est accidit hominum quippe pro quia ista est conditio humane nature: vt pro ꝙ tum id est tūc tantū excellat ceteris rebus cum se cognoscit. eadē tamen supple natura humana redigatur infra bestias si desierit se nosse. Nam ceteris animantibus natura est

ignorare sese id est seipsam: sed hominibus venit id est prouenit ex vicio. ¶ No. ꝙ homini est insitū proprium bonum quod est recta ratio q̄ semꝑ deprecatur ad optima: in cuius actu ꝛ speculatione cōsistit felicitas: quia sapiens maxime est felix. decimo ethicorum. et homo curans intellectum deo amātissimus videtur ibidē: ideo non est querendum bonum homini in rebus externis. ¶ No. ꝙ homo mēte ꝛ ratione ē similis deo: quia secundū Senecā: ratio nihil ē aliud ꝙ pars diuini spiritus mersa in corpus humanū. Et ideo dicit. Disce potius aīm extollere in imensum: nobilis enī ꝛ gāriosa res ē animus. ¶ No. ꝙ hō seipsum ignorans deterior ē bestia, vnde Boe. in tractatu de summo bono allegans cōmentatorem dicit. Ve vobis hoībus qui de numero bestiarum ꝯputati estis: hoc diuinū qđ ī vobis est nō cognoscētes: ꝑpter qđ ad superiora ascēditis. et iō sicco estis. Et subdit. diuinū aūt in hoīe vocat intellectum ꝛ rōnem. ¶ Nota ꝙ nihil prohibet vnum et idē esse nobilius et ignobilius quod diuersificatur secūdum cōditionē seu considerationem, vnde quamuis homo secundum se et simpliciter sit melior bestijs; tamen inquantum de

bus vicio venit. ❡ Quam vero late patet vester hic error: qui ornari posse aliquid ornamentis existimatis alienis. At id fieri nequit: Nam siquid ex appositis luceat: ipsa quidem que sunt apposita laudantur: illud vero his tectum atq; velatum in sua nihilominus feditate perdurat. ❡ Ego vero nego illud esse bonum quod noceat habenti. Nu; id mentior? Minime inquies. atqui diuitie possidentibus persepe nocuerunt. Cum pessimus quisq; eris alieni magis eo auidus: quicquid vsq; auri gēmarumq; est: se solum qui habet dignissimum putat. Tu igitur qui nunc cōtum gladiūq; sollicitus pertimescis: si vite huius callem vacuus viator intrasses: coram latrone securus cātares. O preclara opum mortaliu; beatitudo: quā cum adeptus fueris securus esse desistis.

❡ Incipit metrum quintum.

ficit ab aliquo quod sibi debetur secundum naturam scilicet cognoscere se quod non debetur bestijs sic est ignobilior bestia ❡ Quam vero late patet. Hic philosophia cōcludit manifestū errorē hoīm dicens. O homines ꝙ late patet vester hic error qui estimatis aliquid posse ornari ornamētis alienis. At pro sed illud fieri nequit. nam siquid. i. aliquid luceat ex appositis sibi ⁊ non ex ꝓpria pulchritudine tūc apposita illa laudantur: vero pro sed illud quod est velatum atq; pro et tectum appositis illis nihilominus ꝑdurat id est perse- uerat in sua feditate id est turpitudine ❡ Nota si aliquid est fetidum in se eius feditas non tollitur per ornatum extrinsecum vnde dicit poeta. Aurea nobilitas luteam si vestiat ollam. Nō ideo sequitur hanc minꝰ esse lutum. Et quidem clericus respondens mulieri querenti vtrum esset pulchra dixit. O domina pulchra sunt tibi appensa ❡ Ego vero nego illud esse bonum ⁊c. Hic ponit tertiam rationem que talis est. Illud non est multu; appetendum quod nocet possidenti: sed diuitie sepe nocuerūt possidentibus: quod declarat ex duobus. Primo quia diuitie faciunt possidentes se falsa opinari, vel estimare, Secundo qꝛ faciunt possidētes amissa securitate timere, vnde dicit in lra. Ego philosophia nego illud esse bonum quod noceat habenti. Nu; id mētior: inquies minime. Atq; pro certe diuitie persepe nocuerunt possidentibus. Cum pro qꝛ quisq; supple homo pessimꝰ eo ipse est auidus magis alieni eris: ipse putat illum hominē solum dignissimum qui habet id ē possidet quicq̄d vsq; est auri q; pro et gēmarum. Tu igitur sup. homo qui in diuitijs constitutus es: nunc pertimescis gladiū q; pro et contum: si intrasses calem id est semitā huius vite tanq̄ viator vacuus coram latrone securus cātar: es. Tunc inuehitur cōtra diuitias. O preclara beatitudo opū mortaliū. et loquitur ironice. q.d. nō nunc p̄clara: quā tu hō cū adeptus fueris secur'ꝰ esse desistis. ❡ No. diuitie nocēt habētī. vñ Arist. ꝑto ethicoꝛ dicit. Talem quidem errorē habent bona ꝙ multis contingunt detrimēta ex ipsis. multi enim ꝓpter diuitias perierunt. ❡ Notandum ꝙ mali'timi diuites reputāt eē dignos. vñ di. Ambro. Ita incubuerunt mores hoīm in admiratione diuitiarū vt nemo nisi diues puteť dignꝰ. ❡ Nota ꝙ diuitie nō reddunt hoīem securū. vñ Juuenalis poeta. Pauca licet portas argenti vascula puri. Nocte iter ingressus cōtum gladiūq; timebis. Et nocte ad lunā trepidabis arūdinis vmbrā. Cantabat vacuus corā latrone viator. Et Sene. xliiij. epistola dicit Nundū latro trāsmittit: ⁊ in obsessa via pauperi pax ē. Et. lxxvi. epistola dicit. Quisquis se fortune multum dedit, ingentē sibi viā perturbationis fecit. vna hec via ē ad tuta vadendi externa despicere et honesto contentum esse.

❡ Metrum quintum secundi libri.

Metrum quintum.

Felix nimium prior etas. Hic incipit quintum metrum huius secundi quod dicitur per ciracum ab inventore: anapesticum a pede predominante. et est dimetrum quia quatuor pedes unum metrum constituunt: et est cathalecticum quia in quarto pede una syllaba deficit ad complementum metri. In quo metro philosophia comendat primam etatem que erat sine cupiditate divitiarum: deplangendo presentem etatem in qua dnatur et regnat avaricia.

Felix nimium prior etas
Contenta fidelibus arvis
Nec inerti perdita luxu
Facili que sera solebat
Ieiunia solvere glande:
Nec bachica munera norat
Liquido confundere melle
Nec lucida vellera serum
Tyrio miscere veneno:
Somnos dabat herba salubres
Potum quoque lubricus amnis
Umbras altissima pinus
Nondum maris alta secabat
Nec mercibus undique lectis
Nova littora viderat hospes:
Tunc classica seva tacebant
Odiis neque fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma

Primo ergo commendat etatem antiquorum. secundo nostram etatem deplangit: ibi. Utinam modo: primo dicit Prior etas nimium felix fuit contenta fidelibus arvis id est fideli agricultura: nec fuit perdita i. depravata: inerti luxu id est gravi superfluitate: que etas solebat solvere id est removere sera id est tarda ieiunia: facili glande id est vili fructu. nec illa etas norat id est noverat: confundere id est miscere bachica munera id est vina loquido melle ad faciendum mellicatum sicut modo fit. nec etiam noverat miscere id est intingere lucida vellera id est albam lanam: serum id est illorum populorum: tyrio veneno id est sanguine conchiliorum: quorum copia apud tyrum invenitur ad faciendum purpureum colorem. Herba dabat eis salubres somnos. non enim dormiebant in lectis eburneis: sed in herbis. Et pro et lubricus amnis id est labilis aqua dabat eis potum. et pinus id illa arbor altissima dabat eis umbras id est umbrosas habitationes. non enim in domibus et in curiosis edificiis habitabant. nondum hospes aliquis existens secabat id est dividebat navigando alta id est profundum maris: quia adhuc non erat usus navium. nec mercibus undique lectis id est collectis viderat nova littora id est alienas terras: quia manebant in patria. tunc sup. in illa etate tacebant seva classica i. tube vel cornua vocantia homines ad bellum: dicta classica a calo quod est voco. neque cruor fusus acerbis odiis tinxerat i. madidaverat horrida arma: quia tunc non erat usus armorum. quid enim i. propter quid hostilis furor vellet prior arma movere: cum videret seva vulnera: nec videret ulla premia sanguinis: quia nihil erat pro quo pugnarent. ¶ No. circa hoc quod dicit prior etas: quattuor etates distinguuntur secundum poetas. In prima fuerunt homines boni et simplices paucis contenti qui comedebant glandes bibebant aquam. non colebant vineas. hanc etatem vocabant poete auream: et erat sub saturno: de qua Bo. loquitur in littera. secunda etas dicebatur argentea: que erat sub Iove. cum homines magis astuti invenerunt agriculturam et ceperunt inhabitare domos et plantare vineas. Tertiam etatem vocabant eream in qua homines propter propriam curam rerum ceperunt alios depellere et sealiqualiter malicie dare. Quartam etatem vocabant ferream: quando in tantum abundabat malicia et avaricia

hominum q nec fides nec iusticia mansit in terra: in qua etate nos sumus quam in fine Boe. deplãgit ¶ Nota circa hoc q dicit inerti luxu: q inertia et ociũ sunt causa luxurie, vnde poeta Ocia si tollas periere cupidinis artes. Item Ouidius. Queritur egistus quare sit factus adulter. In promptu causa est desidiosus erat. Est autem triplex luxuria vt habetur in de scholarium disciplina. quedam consistit in coitu, quedam in crapula: et quedam in vestitu; et quelibet est fugienda. ¶ Nota circa hoc q dicit lucida vellera serũ. Seres sunt quidã homines apud quos cõteritur lana de arborib⁹. fila ergo que a vermibus qui dicuntur bõbices operãtur: illa vocat hic lucida vellera. ¶ Nota q tyrus est vermis venenosus in cui⁹ sanguine intingitur purpura: quorum conchiliorum copia inuenitur apud tyrum insulam. ¶ Utinam modo nostra redirent. Hic philosophia deplangit presentẽ etatem dicens, Utinam nostra tpa id est conditiones nostri tẽporis redirent modo id est redigerentur in priscos mores id est i mores antiquos: sed heu non ẽ ita: sz amor .i. desideriũ habẽdi feruẽs seuior .i. piculosior ignib⁹ etne ill⁹ mõtis ardet. Heu qs fuit ille q prim⁹ fodit .i. effodit põdera tecti auri .i. abscõditi: effodit gẽmas volẽtes latere q sunt pciosa picula: q multi ppt corpciositatẽ picula incidũt. ¶ No. Sene. in li. de diuisione scẽtiarũ cõmendãs priorẽ etatẽ dicit, O felix prior etas q tot ptulit sapiẽtes: quib⁹ velut stellis fulgẽtib⁹ mũdi tenebras irradiaret: sz heu nũc alij terrenis curis iseruiunt: alij spalis dignitatis ambitione inardescũt: oẽs vere circa studiũ sapiẽtie elanguescũt. ¶ No. q etna ẽ mons sicilie q frequẽter ignibus inardescit: ad cui⁹ silitudinem habet se auaricia et cupiditas hoim q isatiabilis nũq penit⁹ extiguit. vñ Tulli⁹ lib. de finib⁹ bonoz et maloz dicit, Cupiditates hoim sunt isatiabiles: q nõ mõ singulares sz vniuersas familias euertũt. Ex cupiditatib⁹ enĩ odia: seditiões et bella nascũtur: ex quib⁹ vitã amarissimã necesse est effici.

Quid enim furor hosticus vlla

Uellet prior arma mouere

Cum vulnera seua videret

Nec premia sanguinis vlla?

Utinam modo nostra redirent

In mores tempora priscos

Sed seuior ignibus etne

Feruens amor ardet habendi.

Heu primus quis fuit ille

Auri qui pondera tecti

Gemmasq latere volentes

Preciosa pericula fodit?

¶ Prosa sexta secundi libri.

Quid autem de dignitatibus potentiaq disseram: quas vos vere dignitatis ac potestatis inscij celo exequatis. Que si

¶ Prosa sexta secundi libri.

Quid autem de dignitatibus. Hec est sexta prosa huius scdi libri: in qua phia ostendit q dignitates et potestates non sunt magnopere appetẽde. Et pmo probat intentum de dignitate et potestate simul. Scdo de potestate diuisim: ibi. Que vero. Tertio iterato simul de dignitate et potestate: ibi. Ad hec. Primo intẽdit rõne. Illa nõ sunt multum aptenda q cũ adueniunt malis faciunt ipsos deteriores: et bonos nõ efficiũt meliores, sed dignitates et potestates sunt hmõi sicut declarat in littera: igitur et c. vñ dicit sic, quid disserã id ẽ dicã de dignitatibus q pro et potentia quas inscij id ẽ ignari vere dignitatis: ac p et potestatis: exequatis .i. assimilatis celo .i. summo bono: que si ceciderint in quenq improbissimum id est viciosissimũ: que incendia etne illius montis dederint tãtas strages id est pericula: flãmis eru

ctuatibus.i.exeuntibus: ꝛ quod diluuiū dederit tantas strages sicut illi mali quibus adueniunt dignitates.q.d.plura mala ꝓueniunt ex dignitatibus et potestatibus malorū ꝙ ex incendio ignis vel diluuio fluuij. Et subdit phia: vti prosicut arbitror te meminisse vestri veteres.i.antiquiores romani cupierunt abolere.i.delere ex̄periū ꝯsulare.i.dignitatē ꝯsularē.ob id est propter superbiā consulū: qđ iperiuz consulare fuerat principiū libertatis: quia romani liberius viuebant sub cōsulibus ꝙ sub regibus: qui romani etiaz prius abstulerant de ciuitate nomen regiuz, ꝓpter eandem superbiaz.s. regum. Ex quo ptz ꝙ dignitates faciūt malos deteriores. At ꝓ sed si potestates ꝛ dignitates ꝯferantꝰ ꝓbis quod prarum est: quid ī eis sup. dignitatibꝰ aliud placet ꝙ probitas vtentium.q.d.nihil.ita fit id est ꝓpter hoc fit vt virtutibus non accedat honor ex dignitate: sed honor accedit dignitatibus ex virtute vtentiū eis, ꝛ ita vtilitates nihil boni adijciunt ipsis bonis. ¶ Nota duplex est dignitas ꝛ potestas. quedam mūdana siue tꝑalis que consistit in bonis tēporalibꝰ exterioribus: ꝛ in tali nō consistit vera felicitas cum sit respersa multis amaritudinibꝰ. Alia est dignitas ꝛ ptās anime siue spiritualis que consistit in scientijs ꝛ virtutibꝰ: ꝛ illa non potest superari vicio nec aduersitatibus nec ꝓsperitatibus in qua consistit beatitudo ꝛ beata vita. Unde ambro. in libro de officijs dicit. Dico beatam vitaz cōsistere in altitudine sapientie in suauitate conscientie: et virtutis sublimitate. ¶ Nota ꝙ inscij dignitates, ꝛ potestates mundanas adequant celo: quia non recte iudicant. iudicant enī scđm cōcupiscentiam ꝛ non scđm rei veritatez. imperiti enī velut a longe distantēs a veritate speculantur: primo elenchoꝝ. ¶ Nota ꝙ mali dignitatibꝰ ꝛ potestatibus prediti plus nocēt ꝙ ignis vel diluuiū aquarū: quia mali dignitate sua et potestate extollūtur in superbiā alios iugo seruitutis opprimendo: pro quo exequendo mouētur bella: quibus humanū genus plus offenditur ꝙ igne vel diluuio. ¶ Nota ciuitas romana a tempore romuli sui conditoris a regibus erat gubernata: postea romani exigente malicia et superbia regum ipsos deleuerunt ꝛ consules instituerunt: qui etiam propter eorum superbiam fuerunt abiecti. ex quo patet ꝙ dignitas ꝛ potestas malorum efficit peiores. ¶ Nota ꝙ honor non debetur alicui ratione dignitatis sed potius ratione virtutis. vnde Aristo. iiij. ethicorum. Non erit vtiqz dignus honore prauus existens: virtutis enīz premiuz honor est. vñ scđm veritatē solus bonus est honorandus. ¶ Que vero est. Hic probat specialiter de potestate ꝙ non sit multum appetenda duabus rationibus. secunda ibi. Quid autem est. Ratio talis est. Illa potestas non est multuz appetenda que non est magne et fortis reputatione: sed tantuz est fragilis et imbecillis: sed potestas temporalis est huiusmodi: quia per eā homo non potest supra animā: sed tantuz supra corpus ꝛ sup ea bona q̄ corporis sunt humano autē corpore nihil est ībecillꝰ. dicit ergo ī littera. Que vero est ista vestra expectibilis.i.desiderabilis: ac ꝑclara.i.nobilis potentia.q.d.nulla est. nonne cōsideratis o terrena animalia: ꝙ

in improbissimuz quemꝙ̄ ceciderint: que incēdia flāmis ethne eructuantibus quod diluuiuz tantas strages dederint. Certe: vti meminisse te arbitror: consulare imperium: quod libertatis principiuz fuerat: ob superbiam consulum vestri veteres abolere cupierūt. Qui ob eandem superbiaz prius regium de ciuitate nomen abstulerant. At siquando quod perrarum est: probis honores deferantur: quid in eis aliud ꝙ probitas vtentium placet? Ita fit vt non virtutibus ex dignitate: sed ex virtute dignitatibus honor accedat. ¶ Que vero est ista vestra expectibilis ac preclara potentia? Nonne o terrena animalia consideratis quibus presidere videamini? Num si inter mures videres murem aliquem ius sibi ac potestatez pre ceteris vendicantem: quanto mouereris cachinno? Quid

bus videamini presidere.i.preesse:si enim inter mures videres vnuz pre ceteris sibi vendicantem.i.vsurpantem ius ac potestatem sup alios mures:o quanto cachinno.i.risu tu moueris:q: derisibile esset. et talis est terrena potestas scz derisibilis:que non extendit se nisi ad corpus.quid vero si tu spectes.i.consideres corpus est imbecillius.i.debilius homine. quasi diceret nihil.quos homines sepe necat.i.interficit:morsus musculazi parvoz vermium vel etiam introitus in secreta.i. in interiora hois queqz reptantium.i. serpentium

vero si spectes corpus imbecillius homine reperire queas? quos sepe muscularum quoqz vel morsus vel in secreta queque reptantium necat introitus. Quo vero quisquam ius aliquod in quempiam nisi in solum corpus et quod infra corpus fortunaz loquor possit exercere? Num vnqz libero imperabis animo? Num mentem firma sibi ratione coherentem de statu proprie quietis amouebis? Cum liberum quendam virum suppliciis se quidam tyrannus adacturum putaret: vt aduersum se facte coniurationis conscios proderet: linguam ille momordit atqz abscidit: et in os seuientis tyranni eam abiecit. Ita cruciatus quos putabat tyrannus materiam crudelitatis: vir sapiens fecit esse virtutis. ¶ Quid autem est quod in alium quisqz possit facere quod sustinere ab alio ipse non possit? Busiridem accepimus necare hospites solitum:

quo vero.i.quomodo quisqz potest exercere ius aliquod in quempiam: nisi in solum corpus: et in fortunaz id est in bona fortune que sunt infra corpus.q.d.nullo modo. Num id est nunquid tu vnqz imperabis libero animo.q.d.non. Num.i.nunquid tu amouebis de statu proprie quietis mentem sibi firma ratione coherentem.q.d.non. et hoc probat exemplo cuiusdam phi:qui nullis tormentis ad hoc potuit compelli:vt illud faceret quod ratio naturalis iudicabat non faciendum. vnde dicit. Cum quidam tyrannus putaret se adacturum.i.compulsurum suppliciis:quendam liberum virum.i.phm vt ipse proderet conscios facte coniurationis aduersum se.ille sup. liber homo linguam momordit atqz abscidit:et abiecit eam in os.i.in faciem seuientis tyranni. Ita illos cruciatus quos tyrannus putabat sup.esse materiam.i.causaz crudelitatis:vir sapiens fecit esse materiaz virtutis:quia hoc pro virtute non pro crudelitate ei reputatum est. ¶ Nota qp muscula est diminutiuum huius nois musca: et per muscam dat intelligere quecunqz animalia venenosa vel vermes venenosos.et ab isto loco recipit auctoritas eius dicit. Debilius quid fit mare quoo nece muscula perdit ¶ Nota qp animus hominis liber est et cogi non potest. vnde Seneca. Errat siquis seruitutem credit transire in totum hominem:non enim transit in animaz:quia libertas est in anima. ¶ Nota qp homo liber et constans nullis suppliciis vinci potest:quia dicit Sene. libro de clementia:magni animi proprium est placidum esse et tranquillum et iniurias et offensiones superbie despicere. et.xxviii.epistola.triginta tyranni Socratez circumsteterunt:nec potuerunt animum eius infringere. ¶ Quid autem est. Hic phia ponit secundam rationem que talis est. Illa potestas non est multum appetenda per quam nemo potest facere qp alius non possit in ipsum quod ipse potest in alium:sed potestas temporalis est huiusmodi sicut in littera declarat ponens duo exempla de Busiride et Regulo. Primum exemplum est de Busiride Busirides fuit filius Neptuni ex matre Libia qui hospites suos mactabat. Hercules autem apud ipsum hospitatus ipsum econtra mactauit. Secundum exemplum est de Regulo. Regulus fuit consul romanus qui cum multa bella ingessit cum carthaginensibus:multos ex eis captiuauit:sed tandez ab eis fuit captus. quo patz qp quicquid potest aliquis in alium facere:potest etiam illud ab alio pati. vnde Lucano. Victorem a victo et.et per consequens nulla est potentia humana que hoc intercipere non potest. vnde dicit in littera. Quid est quod quisqz potest facere in alium quod ipse non possit sustinere ab alio.quasi dicat nihil.

quod declarat. Nos accepimus id est cognouimus: bresiridem solitū id est consuetum necare hospites: ipsum fuisse mactatum ab hercule hospite supple suo. Aliud exemplum ponit. Regulus consul romanus plures penorum id est cartaginensium captos bello coniecerat id est posuerat in vincula: sed mox ipse prebuit manus cathenis victorum id est carthaginensium. nunquid igitur vllam putas supple esse eius hominis potentiam qui non possit efficere ne alter valeat in se quod ipse potest in alio.

ab hospite hercule fuisse mactatum. Regulus plures penorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorum cathenis manus prebuit. Ullam ne igitur eius hominis potentiam putas: qui quod ipse in alio potest ne id in se alter valeat efficere non possit?

¶ Ad hec. Si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprij boni: nunq̄ pessimis prouenirent. Neq; enim sibi solent aduersa sociari: natura respuit vt contraria queq; iungantur. Ita cum pessimos plerumq; dignitatibus fungi dubium non sit. Illud etiam liquet natura sui bona non esse: que se pessimis herere patiantur. Quod quidem de cunctis fortune muneribus dignius estimari potest: que ad improbissimum quemq; vberiora perueniunt.

¶ De quibus etiam illud considerandum puto: ꝙ nemo dubitat esse fortem: cui fortitudinem inesse conspexerit.

quasi dicat nulla reputanda est hec potētia. ¶ Ad hec si ipsis dignitatibus. Hic pbat philosophia simul de dignitatibus ꝛ potestatibus ꝙ non habent in se aliquod naturale bonum propter quod sint appetende. Secundo ostendit ꝙ idem potest concludi de omnibus bonis fortunis: ibi Postremo. Primo facit quod dictum est. Secundo ostendit falsam denominationem bonorum: ibi De quibus etiam illud. Ratio quam intendit est ista. Illud quod in se naturaliter est bonum non potest adiungi pessimis: sed dignitates et potestates pessimis adueniūt: ergo ꝛc. Maior declaratur in littera, vnde dicit Si ipsis dignitatibus ꝛ potestatibus inesset aliquid naturalis ꝛ proprij boni nunq̄ prouenirent pessimis. neq; enim aduersa id est opposita solent sibi sociari: q: natura respuit vt q̄q; cōtraria iungantur id est sient simul. cum ergo non sit dubiū pessimos plerumq; fungi id est vti dignitatibus: illud etiam liquet id est manifestum est supple ipsa nō esse bona sui natura que se pessimis patiantur herere id est commanere. quod quidem dictū de dignitatibus et potestatibus dignius potest estimari de cunctis muneribus fortune: que scilicet munera vberiora id est copiosiora proueniunt ad quemq; improbissimum. ¶ Nota ꝙ duplex est bonum, vnum quod conuertitur cum ente: et sic dignitates et potestates licet malis adueniant tamen sunt bone. Aliud est bonum quod est quedam qualitas derelicta ex bonis operationibus et vocatur bonum moris: et sic dignitates et potestates bone non sunt: quia vtmultum pessimis sociantur. ¶ De quibus etiam. Hic philosophia probat ꝙ bona fortuita non possunt in suum effectum: et sic per consequens habent falsam denominationem arguendo sic. Omne quod est naturaliter bonum efficit quod est ei proprium et expellit contrarium: sicut fortitudo facit fortem, velocitas velocem, sed bona fortune non efficiunt quod videtur esse proprium: quia diuitie non faciunt diuitem cum non restringant auariciam: nec potentia facit potentem: nec dignitas dignū: propter qđ diuitie false nominantur. vnde dicit in littera. De quibus bonis fortuitis. Illud etiam puto considerandum: ꝙ nemo dubitat illum esse fortem cui conspexerit inesse fortitudinem. et illum esse velocem cuicunq; inest velocitas: et sic musica quidem musicos: medicina medicos: rhetorica rhetoricos facit, natura enim cuiuscunq; rei agit quod sibi est proprium: et non

miscetur effectibus contrariorum:et vltro id est sponte depellit que sunt aduersa id est contraria Atqui pro certe:nec opes id est diuitie queunt id est possunt restringere inexpletam auariciā supple bominum id est insatiabilem.nec potestas facit illum compotem sui id est potentem:quem viciose libidines retinent astrictum insolubilibus cathenis id est passionibus.et dignitas collata improbis nō modo id est non tantum efficit dignos:sed prodit et ostentat indignos.Cur ita prouenit:ꝙ bona fortūe nō efficiūt quod videtur eis esse proprium:hoc est ideo quia vos homines gaudetis res sese aliter habentes ꝙ videantur compellare id est denominare falsis nominibus:que nominationes facile redarguuntur effectu ipsarum rerum. ideo nec ille diuitie vere possunt appellari cum non faciunt diuitem:nec illa potentia nec hec dignitas iure appellari potest. ¶ Nota ꝙ diuitie non faciunt hominem diuitem quia non restringunt auariciā. Nam diuitie fm Senecam.xxvij.epistola sunt composita paupertas in lege nature.talis enim paupertas fm legem nature excludit auariciam que insatiabilis ē. Natura enim paucis contenta est. ¶ Nota ꝙ dignitas improborū ostendit improbos quia improbus tanto a pluribus cognoscitur:quāto magis innotescit eius vitium.et quanto aliquis in maiori dignitate constituitur tanto plus cognoscitur. propter qđ dicit Seneca in prouerbijs.loco ignominie apud indignū est dignitas. ¶ Postremo idem de tota fortuna Hic philosophia ostendit idem posse concludi de omnibus bonis fortuitis dicens. Postremo id est finaliter licet hoc idem concludere de tota fortuna i: qua nihil est expetendum id ē desiderandum:nihil inesse sibi natiue bonitatis id ē naturalis manifestum est ꝙ fortuna nō adiungit se semper bonis:et quib' fuerit adiuncta bonos non efficit. ¶ Nota ꝙ bonum fortune nō facit illud bonū cui additur:sicut musica facit musicū.et virtus facit virtuosum:sed qr fortuna malos quibus aduenit nō facit bonos pꝫ:qr nihil nature bonitatis sibi inē.qualiter aūt mali malos faciūt bonos patebit in q̄rto hui' psa sexta.

sperit. Et cuicunq; velocitas adest: manifestū est esse velocem. Sic musica quidem musicos: medicina medicos: rhetorica rhetores facit. Agit enī cuiusq; rei natura quod proprium est: nec contrariarum rerū miscetur effectib': sed vltro que sunt aduersa depellit. Atqui nec opes inexpletam restringere auariciam queunt. Nec potestas sui compotem facit quem viciose libidines insolubilibus astrictum retinent cathenis. Et collata improbis dignitas non modo nō efficit dignos: sed prodit potius et ostentat indignos Cur ita prouenit? Gaudetis enī sese res aliter habētes falsis compellare nominibus: que facile rerum ipsarū redarguuntur effectu. Itaq; nec ille diuitie: nec illa potentia: nec hec dignitas iure appellari potest. ¶ Postremo idem de tota fortuna concludere licet: in qua nihil expetendum: nihil nature bonitatis inesse manifestū est. Que nec bonis semper adiungit se: et bonos quibus fuerit adiuncta nō efficit.

¶ Metrum sextum secundi libri.

¶ Metrū sextū secūdi libri. Nouimus quātas dederit ruinas. Istud est ē sextū metrū huius scđi qđ đr saphicū ab inuētore:trochaicū a pede predominātē:ē endecassyllabū.quilibet v'sus continet vndecim syllabas et est achatalecticū:qr nulla syllaba deficit ad pfectionē metri. In quo metro phia declarat per exemplum ꝙ dignitates et potestates malis aduenientes

non faciunt bonos. et hoc declarat per Neronem qui quanto fuit potentior tanto fuit peior. Tãgit autem philosophia quattuor malicias Neronis in hoc metro. Prima est ꝙ vrbem romanam incendit q̃ arsit septem diebus et septem noctibus vt spectaculo illius ignis cognosceret quantus olim fuerat ignis quãdo troia capta arserat. Scḋm malum ē ꝙ Nero magnam partē senatus sine vlla causa interfecit. Tertium est ꝙ ꝓprium fratrem occidit vt solus securius regnaret. Quartum est ꝙ matrē suam occidi fecit vt videret locum ventris in quo iacuit.

Nouimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata patribusq̧ cesis
Fratre qui quondam ferus interempto
Matris effuso maduit cruore
Corpus et visu gelidum pererrans
Ora non tinxit lachrymis: sed esse
Censor extincti potuit decoris:
Hic tamen sceptro populos regebat
Quos videt condens radios sub vndas
Phebus extremo veniens ab ortu
Quos premunt septem gelidi triones
Quos notbus sicco violentus estu
Torret ardentes recoquens arenas:
Celsa non tandem valuit potestas

Dicit ergo in littera. Nouimus quãtas ruinas. i. quanta pericula dederit Nero vrbe sup. romana flammata. i. incensa: q̧ pro et cesis i. occisis patribus id est senatoribus. qui Nero quondam ferus id est crudelis: interempto fratre: ipse etiam maduit cruore matris effuso. et designãs eius crudelitatem circa matrē dicit. et ipse Nero pererrans id est pertransiẽs visum gelidum corpus id est infrigidatum corpus matris: non tinxit id est madidauit: ora. i. faciẽ suam lachrymis: sed ipse potuit sine omnibus lachrymis esse censor id est iudex extincti decoris id est iterfecte matris que decora fuit. tamen hic Nero licz ita malus esset: regebat populos sceptro. i. imperiali dignitate. hos mỹ populos rexit quos phebus id est sol veniens ab ortu extremo videt: condens id est abscondẽs radios su p. suos sub vndas. et loquitur more poetarũ q. d. ipse rexit oẽs populos qui erant ab ortu solis vsq̧ ad occasum. Similit regebat populos quos septẽtriones id est septem stelle que sunt i maiori vrsa que dicuntur triones quasi terione s quia illam plagam terunt: gelidi id est frigidi premunt. plaga cuz septẽtrionalis frigida est. q. d. regebat oẽs populos aquilonares. Et istos regebat quos notbus. i. ille ventus collateralis austro violentus estiuẽs: torret. i. cremat: sicco estu. i. calore. notbus mỹ recoquẽs ardẽtes arenas. i. calidas. venit eñ ille vẽtus a torrida zona. et iõ calidus est. q̃si di. Nero etiã regebat oẽs pplos australes. et sic p̃ q̃tuor plagas mũdi ostẽdit eius ptãtē sup oẽs pplos. tñdẽ celsa ptãs. i. magna nõ valuit vertere. i. mutare: rabiem. i. crudelitatē praui Neronis. et tunc deplangit ꝯiunctionē magne ptãtis cuz magna malicia: q̃ multa mala ex ea ꝓueniũt: dicẽs. Heu sup. dico esse grauez sortez. i. euentum: quotiẽs iniquus gladius. i. iniqua potestas additur seuo veneno. i. venenose crudelitati. ¶ Nota scḋm Aristo. v ethicoz. Principatus virũ ostẽdit. malicia eñ bõis vel ꝓbitas ostendit principatu: sicut pz in Nerone cuius malicia et crudelitas in iperio sue dignitatis apparuit: ꝓpter qḋ dicit idẽ Ari. Seuissima est iniusticia habẽs arma. et vij ethi. dicit etiã. Simile est igit ꝯparare iniusticiã hoi iniusto. est eñ deterior bestia decies milies. plus eñ vtiq̧ mala faciet hõ malus ꝙ bestia. ¶ No. ꝑter hec mala Neronis que tangunt in littera multo plura ipse ꝑpetrauit nam dicit phĩa tertio huius quinta prosa. Nero Senecã familiarē suũ preceptorem ad eligende mortis coegit arbitriũ. et quia Nero fuit crudelissimus hominum: ideo Seneca scripsit quendã libellum ad ipsũ: qui intitulatur liber de clemẽtia. in quo hortat eũ ad fugã crudelitatis et vsũ clemẽtie. q̃ liber incipit. Tibi scribere de clemẽtia Nero cesar institui.

Vetere prauit rabiem neronis.

Heu grauem sortem quotiens iniquus

Additur seuo gladius veneno.

¶ Prosa septima secundi libri.

Tum ego. scis inq̄ ipsa minimum nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam. Sed materiam gerendis rebus optauimus: quo ne virtus tacita consenesceret. Philosophia. ¶ At illa. At qui hoc vnum est quod prestantes quidē natura mentes: sed nondum ad extremas manus virtutum perfectione perductas allicere possit: glorie scilicet cupido et optimorum in rempublicā

¶ Prosa septima secundi libri.

Tum ego scio inq̄. Hic incipit septima psa huius secundi in quo ostēdit phia q̄ gloria mundana non sit multum appetenda. et primo inducit Boe. confitentē se non desiderasse multum predicta. i. potestates et dignitates nisi inq̄tum sunt materia rerum gerēdarum. scdo ostendit phia q̄ cum gloria sit perexilc bonum non sit multum appetenda. scda ibi. At illa. dicit primo. tunc ego Bo. inq̄. i. dixi o phia tu scis ambitionem. i. cupiditatem rerum mortalium: de quibus dixisti minimū fuisse nobis dominatam: sed bene optauimus materiam reb⁹ gerendis: quo ne pro vt non consenesceret in nobis virtus tacita id est nō exercitata. ¶ Et nota q̄ in sapiente non dominatur cupiditas rerum temporalium: quia phia inducit nobilis affluentie contēptum: ex libro de plantis. Et Socrates cū athenis ad studium pergeret magnum pond⁹ auri in mare piecit dimergam te ne mergar a te. ¶ Nota q̄ materia rerum gerendarū sunt ista sine quibus res conuenienter geri non possunt: et sunt tria: sapiētia: auctoritas: et potentia. sine enim sapiētia cōuenienter nō geritur vt de se patet res etiam gerēda auctoritate ornatur: quia homo auctoritatis libentius auditur et fa⁊ cilius ei creditur. potentia vero mali deprimūtur et boni extolluntur. hanc materiam Boe. desiderans potentiam et dignitates quesiuit. ¶ Nota q̄ Boe. materiam dignitatis et potestatis iō quesiuit ne virtus sua tacita consenesceret. et ne dum ipse ad senectutē perueniret virtus sua tacita esset: dū nullus aliquid loqueretur de laude sue virtutis vel scriberet. Tunc enī virtus tacita consenescit quando nō agit aliquis vnde alij loquantur et dum nihil scribitur de suis beneficijs: quia virtus habentem perficit opus eiū laudabile reddit. ¶ At illa. At qui hoc vnū est. Hic ostendit phia gloriam mundanā non esse appetendam. et primo p̄mittit q̄ cupido glorie multos allicit. scdo pbat eam esse exilem et vacuam: ibi. Omnē terre ambitum. p̄mo dicit sic. ex quo Boe. quandoq̄ quesiuit dignitates et potestates ne virt⁹ sua tacita cōsenesceret: videtur q̄ ista ,pp̄ter laudem et gloriam quesiuit: ideo dicit phia hoc vnum. s. cupido glorie et fama optimorum meritorum in rēpublicam: que fama possit allicere mētes sup. hoim: natura quidem p̄stantes. i. excellētes: sed nondum. i. non adhuc pductas ad extremā manū pfectōe virtutū. s. ad summā perfectionē: que fama et gloria q̄ sit exilis et vacua: toti⁹ ponderis. i. p̄ciositatis: sic cōsidera ex sequētib⁹. ¶ Nota q̄ cupido vane glorie multos allicit et delectat. vnde Senec. lxi. epistola di. Illud precipue nos impedit q̄ cito nobis placet si inuenim⁹ qui nos bonos viros dicant: qui prudentes: qui sanctos: nō sumus modica laudatōe contenti. quicquid in nos adulatio sine pudore cōgesserit: tanq̄ debitū putam⁹ optimos esse nos sapientissimosq̄ affirmantib⁹ assentim⁹: cum sciam⁹ nos sepe multa mētiri: adeo quoq̄ indulgem⁹ nobis vt laudari velimus in id cui cōtrarium maxime facim⁹. ¶ Nota q̄ duplex est bonitas mētis. s. naturalis et acquisita. Naturalis bonitas est scdm quā aliqui naturaliter sūt pij: mansueti: sobrij: et casti. sed hec bonitas si non emendatur virtute et sapientia cito extollit hoiem ad magnā gloriam. Alia est bonitas acquisita exercitio virtutū et scientiarū que nō pmittit hoiem extolli vana gloria: quia sapiens fructū ponit cū cōscientia: stultus aūt in laude humana scdm Macro. ideo

dicit phia φ cupido glorie allicit mentes natura prestantes nondū adhuc virtutib⁹ perfectas. ¶ Nota φ fama est frequens laus optimoꝝ meritoꝝ in rēpu. sed gloria est clara noticia cum laude. vel gl'ia est late patens preconiū. i. annuntiatio. ¶ Omnē terre ambitum. Hic phia ostendit gloriā mundanam esse exilem nec multū appetendam. pmo ostēdit hoc ex parte spacij in quo dilatatur. scd'o ostendit hoc ex diuersitate nationū ad quas non diuulgatur. tertio ostendit idē ex diuersitate moꝝ ꝓpter quos de eodē contrarie iudicatur. quarto ostendit idē ex breuitate durationis ꝓpter quā nō perpetuatur. scd'a ibi. Adde φ hoc. tertia ibi. Quid φ diuersaꝝ. q̄rta ibi. Sed quā multos. Primo intendit talē rationē. Latitudo fame cōsistit in latitudine terre super quā dilatatur: sed terra non est lata sup quā fit dilatatio fame sicut declarat in littera. ergo fama late non potest diffundi. ꝛ ꝑ ɔn̄s exilis nec multū appetēda. vnde di. in littera. Tu accepisti. i. didicisti astrologicis demōstrationib⁹ oēm ambitum terre id est spacium terre. obtinere. i. habere rationem puncti ad spacium celi. i. ad magnitudinē celi. qd' magis exponens di. vt si sup ple terra cōferatur. i. ꝯparet ad magnitudinem celestis globi: ipsa iudicetur prorsus nihil spacij habere. hui⁹ igitur tā exigue regionis. i. terre in mundo fere q̄rta portio. i. quarta pars ē que incolatur. i. inhabitatur ab animātib⁹ nobis cognitis sicut tu didicisti a Ptolomeo hoc testante. si subtraxeris cogitatione huic q̄rte sup. parti terre quantū maria φ ꝑ ꝛ paludes premunt. i. occupant: ꝛ quantū vasta. i. ampla regio distēditur: siti. i. siccitate: tūc vix relinquet hoībus angustissima area. i. artissimus locus ibandi.

fama meritorum. Que φ sit exilis et totius ponderis vacua sic considera. ¶ Omnem terre ambitum sicut astrologicis demonstrationibus accepisti: ad celi spacium puncti constat obtinere rationem: id est vt si ad celestis globi magnitudinē cōferatur: nihil spacij prorsus habere iudicetur. Hui⁹ igitur tam exigue in mundo regionis quarta fere portio est: sicut Ptolomeo testante didicisti: que ab nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quarte si quantum maria paludesq; premunt quantūq; siti vestra vasta regio distēditur cogitatione subtraxeris: vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquitur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circunsepti atq; conclusi: de prouulganda fama: de proferendo nomine cogitatis. At quid habet amplum magnificumq; gloria tam angustis exiguisq; limitibus artata?

tandi. in hoc igitur quodā minimo puncto: puncti. i. mīma portione terre: vos homīes circūsepti atq; conclusi cogitatis de ꝓuulganda fama: de ꝓferendo. i. extollendo: nomine. i. fama: ꝛ hoc fit iutiliter: ater pro sed quid habeat. i. potest habere gloria amplū. φ ꝑ ꝛ magnificum que artata est tam angustis: φ pro et exiguis limitib⁹. i. terminis. q. d. nihil habet magnificum. ¶ Nota terra respectu celi nō est alicui⁹ q̄titatis sensibilis: sed hz se sicut punctus respectu circūferentie ipsius celi: quia orizon qui terminat visum nostrum diuidit celum in duo media: quod non esset si terra in comparatōe ad celum haberet aliquam q̄titatē. Item si terra esset alicuius q̄titatis sensibilis respectu celi: tūc stelle semꝑ nō apparerent nobis eiusdē q̄titatis: qd' pz falsū: quia in ea ꝑte vbi terra esset magis gibbosa. ꝛ ꝓpinquior celo: apperent stelle maiores: et in opposita parte minores. Item minima stella fixa notabilis est maior tota terra: si ergo talis stella apparet nobis existentib⁹ in terra sicut punctus: multomagis terra respectu celi erit sicut punct⁹. Itē punct⁹ est qddā inuisibile a quo linea eq̄liter distās facit circulū. ꝛ quia celū ex omī parte equaliter distat. ideo terra respectu celi habet se sicut punctus. ¶ Nota φ tres partes sunt inhabitabiles. vna propter nimiū calorem: due propter nimiū frigus: sed quarta pars que est

temperata in caliditate et frigiditate a nobis inhabitat: sed quia [illegible] non tota inhabitatur propter maria et paludes: et propter nimiã siccitatem: adeo dicit philosophus [illegible] fere est inhabitabilis. vel dicit fere secundum alios: quia estus solis non fuerit torridã zonã [illegible] ter inhabitabilẽ: cũ quedam ciuitas dicta. Arim supra quã Ptolomeus dicitur fundasse astrolabiũ directe sit sub equinoctiali: sed dicitur inhabitabilis: quia est grauis inhabitatõis: sed vltra equinoctialẽ oĩno est ĩhabitabilis propter nimiũ calorem. Item dicit quartam partem terre inhabitari ab animantibus nobis incognitis. hoc forsan dicit propter antipodes si sint: qui nobis sunt ignoti.

¶ Adde quod hoc ipsum breuis habitaculi septũ plures incolunt nationes: lingua moribus totius vite ratione distantes: ad quas tum difficultate itinerum: tum loquendi diuersitate: tum commercij insolentia: nõ modo fama hominum singulorum sed ne vrbium quidem peruenire quat. Etate denique Marci Tullij sicut ipse quodam loco significat: noudum caucasum montẽ Romane reipublice fama transcenderat: et erat tunc adulta parthis etiam ceterisque id locorum gentibus formidosa. Vides ne igitur quã sit angusta quã compressa gloria: quam dilatare ac propagare laboratis? An vbi romani nominis transire fama nequit: romani hominis gloria progredietur? ¶ Quid quod diuersarum gentium mores inter se atque instituta discordant: vt quod apud alios laude: apud alios sup-

¶ Adde quod hoc ipsum. Hic philosophia ostendit gloriã non esse appetendam ex diuersitate nationũ ad quas nõ diuulgatur: intẽdens talem rationem. Diuerse natiões et diuersa ideomata non solũ impediunt diuulgationes fame hominũ: sed etiam vrbium: sed in terra habitabili sunt diuerse nationes diuersorum ideomatũ: ergo diuulgatio fame per talia impeditur. et per cõns non est multũ appetenda. vide di. in littera. Adde predicte rationi quod hoc ipsum septum. i. spaciũ breuis habitaculi. i. parui spacij in quo nos habitamus incolũt. i. inhabitant plures nationes. i. gentes distantes id ẽ differẽtes lingua. i. ideomate: moribus ratõe totius vite. i. ratione modi viuendi. ad quas nõ potest peruenire nõ modo. i. nõ tantum fama singulorum hominũ: sed etiam nec fama vrbium: tum id est tam difficultate itinerum id ẽ viarum: tum. i. tam diuersitate loquendi ideomatũ: tum id ẽ tam insolentia id ẽ incõsuetudine commercij: quia aliqui homines consueuerunt cum alijs cõicare in cõmercijs. quia etate id ẽ tempore. Marci Tullij sicut ipse Marcus Tullius significat quodam loco. i. in quibusdã suis scriptis fama romane reipublice nondum transcenderat caucasum montem: et tamẽ fama romanorum erat adulta. i. ab antiquo nota. etiam formidosa vrbis talibus hominibus: et ceteris gentibus. i. locorũ circa caucasum montẽ. vides ne igitur quã angusta sit gloria: quã compressa id est modicum redacta: quam laboratis dilatare et propagare. an pro nunquid gloria vnius hominis romani alibi progredit. i. perueniet vbi fama romani nominis. i. romane vrbis nequit trãsire. q. d. nõ. ¶ Nota partẽ terre ĩhabitabilẽ vocat septũ: que est septa. i. circũdata mari. vñ licomelis in tractatu suo de spera. et etiã Macrobius dicũt quod quarta portio nostra habitabilis vndique cingit mari. ¶ Nota quod insolẽtia secundum Sene. est spes false magnitudinis. Sed secundum Hugu. insolẽtia est superbia vel fatuitas. in proposito autẽ põt exponi pro incõsuetudine. et tunc dr ab in quod est nõ: et soleo quod est cõsuesco. ¶ No. quod caucasus ẽ mõs quidã situs in parte septẽtrionis ad quẽ nõ peruenerat fama romane vrbis: licet parthis et alijs gẽtibus assidentibus fama romanorum erat formidosa. i. formidabilis. ¶ Quid quod diuersarũ. Hic ostẽdit gloriã mundanam esse exilem ex parte diuersitatis morũ propter quos de eodẽ apud diuersos cõtrarie iudicatur: et intendit talem rationẽ. Cõtrarietas institutionũ et legũ impediunt famẽ dilationẽ: sed homines contrariarum institutionũ et legum terrã habitant: ergo diuersitates institutionũ et legum ĩpediunt dilatatio

nem fame:et per oīs non est multū appetenda. vnde.di.in littera. Quid supple est iudicādū q̄ mores et instituta et leges diuersarum gentiū inter se discordāt:vt illud qd apud alios iudicatur dignū laude apud alios iudicetur semp dignū supplicio. quo fit.i.propter qd fit:vt si predicatio.i.dilatatio.vel gaudium fame delectat quem.i.aliquē nullo modo conducat.i.laboret proferre nomē suum.i.famam suā bonā in plurimos populos.q2 ab aliquibus laudaretur:ab alijs tamē vituperaretur. Erit igitur vnusquisq3 cōtentus gloria pugata

plicio semper dignum iudicetur. Quo fit vt si quem fame predicatio delectet:huic in plurimos populos nomen proferre nullo modo conducat. Erit igitur puagata iter suos gloria quisq3 contētus:et inter vni9 gentis terminos preclara illa fame immortalitas coartabitur. ¶ Sed q̄ multos clarissimos suis temporibus viros scriptoꝝ inops deleuit obliuio. Quāquā quid ipsa scripta proficiāt:que cum suis auctoribus premit longior atq3 obscura vetustas. ¶ Vos vero immortalitatem vobis propagare videmini:cum futuri famam temporis cogitatis. quod si ad eternitatis infinita spacia partractes:quid habes q̄ de noīs tui diuturnitate leteris. Vnius enī mora momēti si decem milibus cōferatur annis: qm̄ vtrumq3 spacium

i.dilatata inter suos:et ista p̄clara imortalitas fame.et loquitur ironice:q2 nō est preclara:nec immortalis.illa coartabitur.i.astringetur intra terminos vni9 gētis i.vni9 ideomatis. ¶ Nota q̄ tanta ē diuersitas morū in gentib9 q̄ illud qd reputaƚ apud alios laudabile:apud alios reputatur vituperabile.reputaƚ enī apud sythos laudabile comedere parentes mortuos ne comedātur a vermibus i terra:qd apd alios et francos est execrabile. similr apud indeos reputaƚ laudabile ducere vxores ↄsanguinitate ꝓrias qd apud xp̄ianos ꝓhibeƚ. Item in triuallis laudabile est occidere patrē sexagenariū et cremare ipm:qd apud alios ē vituperabile.vn̄ dicit poeta. Sūt loca sunt gentes:qbus est mactare parentes Et p̄bas et pietas dū longa supuenit etas. ¶ Sz q̄ multos clarissimos. Hic philosophia ostēdit exilitatē glorie ex breuitate durationis propter quam non ꝑpetuatur.et diuiditur in tres partes. primo ostendit hoc ex hominum obliuione.secundo ex temporis breuitate:ibi Vos vero. Tertio ostendit gloriam a viris virtuosis non esse appetendam:ibi. Vos aūt. Primo dicit q̄ fama et gloria non sit immortalis:patet quia q̄ multos viros clarissimos id est virtuosos suis temporibus deleuit inops id est defectuosa obliuio scriptorum:quāq̄ etiam ipsa scripta profuerunt:quid id est parum:que scripta longior et obscura vetustas temporis premit id est consumit cum suis auctorib9 quorum sunt scripta. ¶ Nota q̄ per scripturam fama gestorum transmittitur ad posteros.talis autem scriptura quandoq3 deficit vel propter inopiā scriptorum:vel quia ipsa scriptura in se vetustate consumitur.et ideo fama et gloria in obliuionē ꝑueniūt. Unde Salustius i catilinario cōqueritur gestas romanorum minus esse famosas propter inopiam scriptorum. Atheniensiū vero maioris fame q̄ romanorum propter scriptorum copiam. ¶ Vos vero immortalitatē vobis. Hic ph̄ia ostēdit famā et gloriā non esse durabilē et imortalē ex ipso breuitate di. Vos vero hoīes videmini vobis ꝓpagare id est facere immortalitatē:cū cogitatis famā futuri tēporis:et in hoc frustra cogitatis.q2 exilis est duratio fame per tps:quod sz tēpus si ꝑtractes id ē cōpares ad infinita spacia eternitatis:quid habes quod leteris d̄ diuturnitate tui nominis id est tue fame.q.d.nihil est. etenim mora vnius momēti si cōferatur.i.comparatur decem milibus āñis:habet aliquā proportionē:licet minimā.i.valde paruā:qm̄ vtrūq3 spaciū ipso ē diffinitū.sed hic numer9 annoꝝ sz decē milia vel eius numeri quātumlibet multiplex.sicut duplum vel triplū:nec pro nō potest comparari ad interminabilē diuturnitatē que est eternitas: etenim pro quia: finitio.ad se inuicem fuerit quedam collatio id est comparatio:infiniti vero et finiti nul=

la vnq̄ poterit esse collatio id est cōparatio. Ita fit vt fama temporis q̄ticunq̄ prolixi si cogitetur cō parando cum inexhausta id est infinita eternitate: ipsa videtur non parua: sed plane nulla esse. ¶ Nota omne qd̄ incipit in tpe necessario habet finem in tpe: cū tempus sit causa corruptionis tpaliū: quarto ethicorum. cum igitur fama sit temporalis incipiēs in tpe: ipsa desinet in tēpore: et per consequens non est perpetua. ¶ Nota tps q̄tumcunq̄ magnū comparatum ad eternitatem minimū reputatur: et quasi nullius momenti. licet enī finitorum ad se inuicē possit esse comparatio: et inter ipsa potest esse proportio: tamen finiti ad infinitum nulla potest esse comparatio. Cū igitur eternitas sit duratio infinita tota simul existēs et tps q̄tumcunq̄ magnum sit finitum tempus nullā habet proportionē ad eternitatē: et per cōsequens fama q̄ticunq̄ prolixi tēporis cōparata ad eternitatem nulla videtur esse. ¶ Uos autē nisi etc. Hic philosophia ostendit gloriam a viris virtuosis non esse curandam. Et hoc duabus rationibus. secunda ibi. Quod autem est. Pria rō est illa. Illd̄ qd̄ spectat ad leuitatem arrogātie a sapientibus non est curādum: sed glia ppter quā hō recte facit ppter laudes hoīm illa spectat ad leuitatem arrogātie et ē digna derisione: ergo etc. q̄ autē talis arrogātia sit quedam derisio: declarat in lr̄a et dicit. Uos homines nescitis recte facere nisi ad populares aures .i. ad populorum complacentiam et ad inanes rumores et laudes: et vos postulastis id est desiderastis p̄mia de sermunculis alienis: relicta id est postposita: prestantia id est dignitate vestre conscientie et virtutis: propter quam deberetis recte operari. accipe id est cōsidera: q̄ festiue id est gloriose: aliquis illuserit id est deriserit quendam dicentem se esse philosophum in leuitate huiusmodi arrogantie. Nam cum quidam tyrannus esset adorsus contumelijs id est incepisset alloqui contumeliose quendam hominem qui induerat id est vsurpauerat sibi falsum nomen philosophi. non ad vsum vere virtutis sed ad superbā gloriam: et tyrānus adiecisset id est dixisset se iam sciturū an iste esset phs: siquidem illatas sibi iniurias patienter leuiterq̄ tolerasset. ille qui dixit se phm̄ paulisper patientiam assumpsit: scilicet in principio: et accepta contumelia a tyranno velut sibi insultans inquit ad tyrānum. Intelligis ne me esse phm̄. Tunc ille tyrānus mordaciter inquit. Intellexeram te philosophum si tacuisses. ¶ Nota secundū cōmentatorē in prologo. viij. phisicorum. verus philosophus debet esse perfectus omnibus generibus virtutū. et per cōsequēs debet esse magnanim⁹: sm̄ Sene. in libro de clementia. magnum est iniurias et offensiones superbi despicere: propterea verbis contumeliosis prouocari non debet. ¶ Itē veri philosophi nō est vinci a passionib⁹: sed po

diffinitum est: minimam licet: habet tamen aliquā proportionem. At hic ipse numerus annorum eiusq̄ quantumlibet multiplex ad interminabilem diuturnitatē nec comparari quidē potest. Etenim finitis ad se inuicem fuerit quedam: infiniti vero atq̄ finiti nulla vnq̄ poterit esse collatio. Ita fit vt q̄ticunq̄ prolixi temporis fama si cum inexhausta eternitate cogitetur: non pua sed plane nulla esse videtur. ¶ Uos autē nisi ad populares aures inanesq̄ rumores recte facere nescitis: et relicta conscientie virtutisq̄ prestantia: de alienis premia sermunculis postulastis. Accipe in huiusmodi arrogātie leuitate q̄ festiue aliquis illuserit. Nam cuz quidam esset adorsus hominem contumelijs: qui non ad vere virtutis vsum sed ad superbā gloriā falsum sibi philosophi nomē induerat: adiecissetq̄ iam se sciturū an ille phūs esset: siquidem illatas iniurias leuiter patiēterq̄ tolerasset. Il-

thus debet moderare et refrenare passiones: cum virt⁹ consistat in moderatõe passionũ. vt Aristo. quarto ethi. d. Mansuetus vult imperturbatus esse et non duci a passione. vnde quidã philosophus contumeliose sibi insultanti dixit. tu didicisti maledicere: sed ego didici maledicta contẽnere. ¶ Quid autẽ est quod ad precipuos viros. Hic philosophia ponit secundam rationẽ que talis est. Homines virtuosi vel totaliter moriuntur corpore et aĩa: vel anima viuit post mortẽ. si totaliter moriuntur nihil spectat ad eos de gloria post mortez.

le patientiam paulisper assumpsisset: acceptaq; contumelia velut insultans iam tandem inquit. Intelligis ne me esse philosophuz? Tum ille nimium mordaciter intellexeram inquit si tacuisses. ¶ Quid autem est quod ad precipuos viros? de his enim sermo est q̃ virtute gloriam petunt. Quid inquam est quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Nam si quod nostre rationes credi vetant toti moriuntur homines: nulla est omnino gloria: cuz is cui⁹ ea esse dicitur non extet omnino. Si vero bene sibi mens conscia terreno carcere resoluta celuz libera petit: nõne omne terrenum negociuz spernens qui se celo fruens terrenis gaudet exemptam?

¶ Metrum septimum libri secundi.

Quicunq; solam mente precipiti petit
Summumq; credit gloriam

si anima eoꝝ viuit post mortem illa petit celũ spernens oẽ terrenũ negocium: et sic nihil ad eã de terrena gloria: ergo apõ virtuosos homies nulla dz esse cura de gloria. Dicit ergo i littera. Quid est quod ad p̃cipuos. i. ad virtuosos viros attineat de fama post resolutum corpus extrema morte. quasi diceret nihil. de his enim viris est sermo noster: qui petunt id est querunt gloriã virtute id est operibus virtuosis. Nam si homines toti moriuntur corpore et anima vt quidã putãt quod tamen nostre rationes id est philosophice ratões vetant id est prohibent credi: quia secũdum philosophiam anima intellectiua est immortalis: nulla est oĩno gloria post mortez: cum iste oĩno non extat id est non sit cuius ea gloria esse dicitur. Si vero mens bene conscia id ẽ illesa: resoluta . i. liberata terreno carcere id est a corpore: post mortẽ libera petit celum: nõne ipsa aĩa q̃ celo fruẽs gaudet se exemptã terrenis ipsa: spernẽs oẽ terrenum negocium et per consequens terrenam gloriam: quasi diceret sic. ¶ Nota q̃ ad virtuosos nihil spectat de fama nec in p̃senti vita nec in futura. non in p̃senti: q; dicit Sene. in p̃uerbijs q̃ plurimi curant famã: pauci aũt consciẽtiaz: et taleo pauci curantes consciam sunt virtuosi et phi. de quib⁹ loquit̃ Boe. in fine tractat⁹ de summo bono dicens. Pauci sunt viri honorandi sicut phi qui contẽnunt desideriũ sensuo et sequũt̃ desideriũ intellectus. Plurimi autẽ sunt qui curãt famã sicut sunt vulgares qui relicta virtute consctentie propter laudes hoim recte faciunt: de quib⁹ dicit scriptura. Amen dico vobis receperũt mercedem suã. Nec etiaz fama spectat ad viros virtuosos in futura vita. qui virtuosi si totaliter moriũtur nihil ad eos de fama. Si autẽ anima viuit post mortem: ista euolat ad celũ et nihil curat de fama: spernit oẽ terrenũ negocium: et potius gaudet q: est exempta a curis terrenis et gaudio celesti fruitur in eternum.

Metrum septimũ in scdi libri.

Quicũq; solã mente p̃cipiti petit. Hic incipit metrũ septimũ hui⁹ scdi libri qd dicit̃ archilocũ ab inuẽtore: iambicũ a pede p̃dominãte. et constat ex p̃mo versu trimetro. scdo dimetro. in quo metro phia docet quõ gloria sit contẽnenda ex consideratõe amplitudinis celi et strictitudinis terre di. Quicũq; petit. i. desiderat p̃cipiti mẽte solã gliaz: q; p et credit supple istã esse summũ. i. p̃cipuũ inter appetenda sup. iste cernat. i. conside

ret plagas etheris id est partes celi patentes: q pro ⁊ artum situm terrarum.i.strictum spaciū terre in comparatōe ad celum supple: ille pudebit.i. verecundabitur aucti nomis.i. aucte fame sue non valē tis replere breuem ambitum.i. paruum spacium terre. Et tunc exclamat dicens. O. propter hoc miror quid id est. ꝑpter quid supbi gestiūt.i. cupiūt: frustra leuare.i. extollere colla sua mortali iugo.i. mortali fama: licet enī fama diffusa means.i. trāsiens ꝑ remotos populos explicet se linguas.i. per linguas sup. populoꝝ. ⁊ licet magna domus tua.i. nobilis parentela vel familia tua: fulget claris titulis id est laudibꝰ: tamen mors spernit altam gloriam: ⁊ mors pariter.i. simul īuoluit humile caput id est miserꝝ hominū: ⁊ celsum.i. nobilē vel diuitē: q pro et mors equat infima summis nulli parcendo: quod declarat dicēs. Ubi nunc manent ossa fidelis Fabricij. Quid Brutus aut Rigidus Catho sup. est. q. d. quid manet de gloria eorum post mortē. vtiq modicum scilꝫ illud manet qd tenuis fama id est exilis superstes id est manens signat inane nomen eorum pauculis litteris scriptis in epitaphijs eorꝫ. sed quid id est ad quid nouimus decora vocabula scripta. numqd datur.i. intelligitur per ea sup. ipsos esse consumptos.i. mortuos q. d. imo. iacetis ergo mortui penitus ignorabiles: nec fama efficit sup. vos notos. Et quia aliqs diceret: licet ipsi sint mortui corpore: tamen viuūt scdm famā, dicit phia. Si putatis vitā vestrā longius trahi.i. prolongari aura mortalis nois.i. splendore mortalis fame: cuꝫ sera id est vltima dies vobis hoc rapiet.i. famam auferet. Iam vos manet idē expectat scda mors. quasi dicat. si estis prius mortui corpore ⁊ fama manens est vita vestra: illa cessante secundario, moriemini. ¶ Nota Fabritius fuit cōsul romanus: qui cum mitteretur pugnare contra Pirhuꝫ regeꝫ Epirotarū promisit sibi partem regni sui vt trāsiret ad ipm quod Fabri. contempsit. Sequenti anno Pirhus obtulit sibi magnam pecuniam auri vt traderet sibi romanū imperium. cui ait Fabritius. Roma non vult aurum: sed vult imparē habētibus aurū: ꝑpter hoc ipse dictus fuit fidelis Fabritius. dicitur aūt de Fabri. q cum quidam ad eum venisset ꝑmittēs se Pirhuꝫ regem occisurum si Fabritius sibi pecuniā aliquam dare vellet. Ipse vero Fabritius hunc traditoreꝫ ligatū misit ad Pirhū ꝑ tali scelere puniendū. cui tūc Pirhꝰ dixit. Possibiliꝰ ē solē a suo tramite declinare q Fabritiū a via recte rōnis discedere. ¶ No. q Bru. fuit pmus ꝯsul romanꝰ: q amore libertatꝭ ⁊ iusticie ꝑpter stuprū Lucretie plurima egit: ⁊ multa bella ꝑ romanis iniit ꝑpter qd etiaꝫ famosus fuit. ¶ Nota q Catho dictus est rigidus propter rigoreꝫ animi qui ad nihil turpe flecti potuit: ⁊ tante

Late patentes etheris cernat plagas
Artumq terrarum situm
Breuem replere non valentis ambitum:
Pudebit aucti nominis
Quid o superbi colla mortali iugo:
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet
Et magna titulis fulgeat claris domus
Mors spernit altam gloriam
Inuoluit humile pariter et celsum caput
Equatq summis infima.
Ubi nunc fidelis ossa Fabritij manent:
Quid Brutus aut rigidus Catho?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quid decora nouimus vocabula
Num scire consumptos datur?

Prosa octaua.

S iusticie fuit: vt Lucanus ipm dijs opararet in indicāda cā q̄ fuit inter Juliū cesarē ⁊ pompeiū di. Uictrix cā dijs placuit sed victa Catoni. ⁊ de hoc magis patebit q̄rto huius prosa sexta.

¶ Prosa octaua secundi libri.

Ed ne me inexorabile. Jsta est octaua et vltima prosa hui⁹ secūdi: et quia philosophia ostendit bona fortune non multum esse appetenda: aliquis putaret q̄ in fortuna nihil esset boni. ideo iam ostendit philosophia cuiusmodi bonum sit in fortuna, et probat fortunam aduersam plus esse bonā q̄ prosperā. Et primo premittit suam intentionem. Secundo probat intentū ibi. Jlla ei. Primo dicit. O Boetius ex dictis patet q̄ fortuna est contemnenda: sed ne putes me gerere id est facere bellum inexorabile id est implacabile contra fortunam supple. scias q̄ aliquando id est contigit: q̄ ista supple fortuna fallax non nihil id est aliquid bene mereatur de hominibus: eo q̄ aliquod bonū euenit hominibus per eam: tum scilicet cū fortuna se aperit manifestādo suam falsitatem: cum detegit frontem, per sui aduersitatem: cū profitetur mores suos per instabilitatem. Et subdit philosophia. nondum forte intelligis quid loquar. quia mirū est: qd ego gestio id ē cupio dicere: eoq̄ id est ideo vix queo explicare sententiam verbis. Et enim ego reor id est opinor aduersam supple fortunam plus prodesse q̄ prosperam. ¶ Nota quandoq̄ in aliquo dicto videtur esse quedam repugnātio in dicto. nam esse aduersum alicui et sibi prodesse ad inuicem repugnant. ideo dicit philosophia. Mirum est quod gestio dicere scilicet fortunam aduersam magis prodesse q̄ prosperam. ¶ Jlla enim semper specie felicitatis. Hic philosophia probat intentum q̄ fortuna aduersa melior sit q̄ prospera tribus rationibus. secunda ibi Postremo. tertia ibi. An hoc. primo dicit. illa. fortuna prospera mentitur: cum videtur id est apparet blanda specie felicitatis id est prosperitatis. sed hec id est fortūa aduersa semper vera ē: cum demōstrat se esse instabilem sui mutatione ostendit enim se esse talē qualis est: et ita per eā non decipiuntur hoīes: sed illa scilicet prospera fortuna confidentes in se fallit. Hec autem fortuna aduersa hominem instruit: ostendendo q̄ non sit confidendum prospere fortune propter eius mutabilitatē. Jlla scʒ prospera fortuna ligat. s. fallēdo mētes fruentiū bonis specie bonorū mendaciū. hec. s. aduersa fortuna absoluit. i. liberat. s. mētes hominum cognitione fragilis id est transitorie felicitatis. ⁊ nunc recolligit effectus vtriusq̄ fortune dicens. Jtaq̄ illam scilicet prosperam fortunam vides: ventosam id est superbam: fluentem id est prodigam: q̄

Jacetis ergo prorsus ignorabiles
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi
Mortalis aura nominis
Cum sera vobis rapiet hoc etiam dies
Jam vos secūda mors manet.

¶ Prosa octaua libri secundi.

Ed ne me inexorabile cōtra fortunā bellum gerere putes: ē aliquādo cū de hoībus illa fallax non nihil bene mereatur tum scilicet cū se aperit: cum frontem detegit moresq̄ profitetur. Nōdum forte quid loquar intelligis. Mirum est quod dicere gestio: eoq̄ sententiā verbis explicare vix queo. Etenim plus reor hominibus aduersam q̄ prosperā prodesse fortunā. ¶ Jlla eīn semp spē felicitatis: cū videtur blāda mētit. Hic semp vera est

uitas inferiorum non aufert leuitatem superiorum nec econuerso: et simul totaliter se nõ corrumpunt. ¶ Hic si frena remiserit. Hic ostẽdit ꝙ amore diuino subtracto omnia corrumpuntur dicens. Si hic amor diuinus remiserit frena id est legem gubernandi res: quicquid nunc amat inuicem id est concordat illud continuo gerit bellum: et ipsa elementa certant id est litigant: soluere id est destruere machinam scʒ mundanã: quam nũc socia fide id est concordi federe feciant pulchris motibus id est faciũt ordinate mouere. ¶ Nota ꝙ sublato dei amore ꝛ cõcordia oĩa dissoluũtur. vnde Alanꝰ in anticlaudiano de planctu nature ꝛ scientia loquens in persona amoris et concordie di. Si mea iura menos leges mea federa mundus. Olim seruasset vel adhuc seruaret amoris. Uincula nõ tantis gemeret sub cladibꝰ orbis. ¶ Hic sanctos populos ꝗ. Hic ondit philosophia qũo per amorẽ conseruatur et conciliatur amicitia humana di. hic amor continet id est conseruat sanctos id est virtuosos: ꝗ pro ꝛ populos iũctos federe scʒ amicitie. et hic amor nectit sacrum id est sacramentuʒ coniugij castis amoribus viri et vxoris. et hic amor dictat iura sua id est imponit legeʒ amicitie fidis sodalibus. et quia ista proueniunt ab amore diuino tanꝗ a suo proprio: ideo subiũgit. O felix genus hominum sup. dico si amor scilicet diuinus quo celũ regitur regat aĩos vestros sup. causando in eis amicitie concordiam. ¶ Nota ꝙ amor dictat iura fidis sodalibus iura autem amicorum ꝛ sodalium innuit. Seneca. iij. epistola dicit. Diu cogita an aliquis in amicum sit tibi recipiendus: sed cum placuerit fieri toto illũ pectore admitte. tam audacter cum illo loquere: ꝙ tecuʒ. Tu quidem ita viue vt nihil tibi cõmittas nisi qđ etiam amico tuo cõmittere possis. cum amico tuo omẽs curas: oẽs cogitationes misce si fidelẽ putaueris. Sũt enĩ quidã q que amicis sunt tantũ cõmittantur oĩbus narrant. quidã charissimorũ ꝯscientiã reformidant nulli credituri. neutruʒ faciendum est: vtrũꝗ enim vitium est ꝛ omnibus credere et nulli. ¶ Nota circa predicta ꝙ amicitia proprie dicta tm̃ inuenitur in rebꝰ rationabilibꝰ. ꝛ vt sic amicitia est par volũtas bonorum inter aliquos. sed large accipiendo amicitiam sic etiam est in irrationalibus ꝛ vt amicitia est concordia diuersarum rerum ad inuicem.

Quicquid nunc amat inuicem
Bellum continuũ gerit:
Et quam nunc socia fide
Pulchris motibus incitant
Certant soluere machinam.
Hic sanctos populos quoqꝫ
Iunctos federe continet:
Hic et coniugij sacrum
Castis nectit amoribus:
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus.
O felix hominum genus
Si vestros animos amor
Quo celum regitur regat.

¶ Libri tertij prosa prima

Iam cantũ illa finierat: cum me audiendi auidũ stupentemqꝫ arrectis ad hec

¶ Explicit liber secundus.

¶ Incipit prosa prima libri tertij.

Iam cantũ illa finierat. Iste ẽ tertius liber Boetij de ꝯsolatiõe phie. ꝛ ꝯtinuaẽ ad libros p̃cedẽtes in hũc modũ. Postꝙ phia i. p̃o libro scrutata ẽ cãm doloris Bo,

cum se instabilez mutatione demonstrat. Illa fallit: hec instruit. Illa mendatium specie bonorum mētes fruentiuz ligat: hec cognitione fragilis felicitatis absoluit. Itaq3 illam videas ventosam fluentē suiq3 sem per ignaram. Hanc sobriam succīctamq3 ⁊ ipsius aduersitatis exercitatione prudentē. ¶ Postremo felix a vero bono deuios blandicijs trahit: aduersa plerū q3 ad vera bona reducens velut vnco retrahit. ¶ An hoc inter minima estimandū putas ꝙ amicoꝝ tibi fidelīū mentes hec aspera hec horribilis fortuna detexit. Hec tibi certos sodaliū vultus ābiguos secreuit. Discedens suos abstulit: tuos reliquit. Quāti hoc integer et vt videbaris tibi fortunatus emisses. Desine nunc amissas opes querere: quod preciosissimū diuitiarum genus est amicos inuenisti.

Pro et sui ignaram. Nam homines in prosperitate continua seipsos nō cognoscunt: hanc sc3 aduersam fortunam tu videas sobriam: q3 pro ⁊ succinctam id est humilem non superbā: ⁊ prudentem exercitatione aduersitatis. ¶ Nota ex ista littera possunt formari tres rationes ꝙ fortuna aduersa melior sit p̄spera. Prima ratio est ista. Bona fortuna in specie vere felicitatis decipit habentē ipsam: sed fortuna aduersa non decipit: sed vera est ostēdēs se esse qualis est: ergo aduersa ē melior ꝙ̄ prospera. Secūda ratio ē. Prospera fortuna ligat mentes hoīm mendacibus bonis: sed aduersa liberat mentes hominum a felicitate: ergo ē melior. Tertia ratio. prospera fortuna reddit homines sui ignaros: sed aduersa facit homines sapiētes: ergo melior est ꝙ̄ prospera. ¶ Postremo felix a vero bono deuios. Hic philosophia ponit secūdam rationez que talis est. Quecunq3 fortuna trahit ad inquisitionem veri boni illa melior est ꝙ̄ que retrahit a vero bono. sed fortuna aduersa est huiusmodi. ergo ⁊c. vnde dicit in littera. Postremo: felix id est prospera fortuna cum suis blanditijs trahit deuios id est errantes a vero bono. sed aduersa sup. fortuna plerumq3 retrahit vnco id est tenaculo reducēs ad vera bona ¶ Nota ꝙ quia p̄spera fortuna videt esse propinqua felicitati eo ꝙ sine bonis fortune non contingit esse felicem. ex de bona fortuna quia ostendit prosperam fortunam esse mutabilem: ipsa reducit hominem ad verum bonum quod est īmutabile. ¶ An hoc inter minima estimandum putas. Hic philosophia ponit vltimam rationem que talis est. Illa fortuna est melior per quam cognoscūtur veri amici: sed aduersa fortuna ē talis: igitur ⁊c. vñ dicit in lr̃a. An p̄ nūquid putas hoc estimādū inter minima bona ꝙ hec aspera: q3 p̄ et horribilis. i. aduersa fortuna detexit. i. mōstrauit tibi mentes. i. corda fideliū amicorū. q. d. illud est bonū de maximis bonis: ⁊ hec sup. p̄spera fortuna secreuit. i. distīxit tibi certos sup. amicos q3 p̄ ⁊ ābiguos vult⁹: sodaliū. i. amicoꝝ. q. d. aspera fortuna docuit te discernere inter veros amicos ⁊ falsos: q̄ prospera fortuna te discedēs abstulit suos. i. q̄ erāt amici rōne p̄speritatis ⁊ reliquit tuos amicos q̄ te dilexerūt nō p̄pter tua. O quāti. i. quāto p̄cio tu emisses hoc integer. i. in integritate fortune ↄstitut⁹: vt p̄ cū videbaris tibi fortunatus ⁊ potuisses cognoscere tibi veros amicos. nūc desine. i. cessa q̄rere opes diuitias amissas: q: inuenisti veros amicos q̄ sunt p̄ciosissimū genus diuitiaꝝ. ¶ Nota ꝙ in aduersitate falsi amici fugiūt: sed in tp̄e p̄speritatis manēt. vñ Seneca li. de remedijs. Quē tu felicē credis illū multi comitantur vt mel musce sequuntur. cadauera lupi: frumēta formice. predam ista turba sequitur non hoīem. ¶ Nota ꝙ aduersa fortuna oñdit fideles amicos. vnde Sene. xx. ep'la. Turba familiaris cum a te pasci desierit ipsa te nō pascet: ⁊ qđ tu beneficio tuo scire nō poteras: paupertate scies. illa veros amicos retinebis. discedit quicūq3 nō te sed aliud sequebatur. est autem propter hoc vnū amanda paupertas ꝙ a quibus ameris ostendit. vñ paup Hemicus. Preualet hoc solo mala sors: ꝙ monstrat amicos. Qui boni qui mali monstrat vtrūq3 viā.

aurib⁹ carminis mulcedo defixerat. itaq₃ paulo post O inq̄ summū lassorum solamen animorū q̄tum me vel sententiarū pondere: vel canendi etiā iocundita te refouisti: adeo vt me iam post hac imparem fortu ne ictibus non arbitrer. Itaq₃ remedia que paulo an te acriora esse dicebas non modo non perhorresco: s₃ audiendi auidus vehemēter efflagito. Philosophia.

¶ Tum illa. sensi inquit cum verba nostra tacitus at tentusq₃ rapiebas: cūq₃ tue mētis habitū vel expecta ui: vel quod est verius ipsa perfeci. talia sunt quippe que restāt: vt degustata quidem mordeant: interius autem recepta dulcescant. Sed q̄ tu te audiendi cu

et in scđo libro adhibuit sibi remedia facilia. in p̄senti libro et in sequentib⁹ phia adhibet Bo. remedia grauiora. Sunt aūt remedia grauiora rationes contra cōem opinionem hominū p̄bantes q̄ in bonis exterioribus non consistit vera felicitas: ostendendo in quo sita sit vera felicitas et quomō ad ipam p̄ uenatur. Et diuiditur iste liber in. xxiiij. partes: quia hui⁹ libri sunt. xij. p̄se et. xij. metra: que partes pa tebūt in p̄cessu libri. q̄d aūt et de quo determinetur in q̄lib₃ istaꝝ partiū silr̄ patebit. Prima p̄sa hui⁹ ter tij diuiditur in tres p̄tes. primo ostēdit Boe. quō post p̄dicta al locut⁹ fuerit phiā₃. scđo ponit re sponsionē phie. tertio Boe. diri git quandā petitionē ad ipā₃. se cūda ibi. Tum illa. tertia ibi. Tū ego. Dicit p̄io. Jam illa phia fi nierat cantū. i. metrū qđ erat de p̄mēdatōe amoris diuini et ami citie. et cū ego Boe. essem illect⁹ dulcedine metri ad audiendum cū auiditate et admiratōe verba phie aurib⁹ arrectis ego dixi. O phia q̄ es summū solamē aīoꝝ lassoꝝ: q̄tū me refocillasti tuis p̄ sio et metris q̄ntū q̄ iā bñ pos sum resistere īsultib⁹ fortune. et iō dicit. remedia q̄ p̄ino dixisti esse grauia non timeo sed ea au dire diligenter expeto. ¶ Nota q̄ Boe. metrū vocat cantū. sicut eñi in cātu est eleuatio et dep̄ssio vocis. sic silr̄ in metro rōne q̄ti tatis correpte et p̄ducte sillaba rū attendit quedā eleuatio et de p̄ssio: q₂ rōe q̄titatis p̄ducte fit eleuatio. rōne q̄titatis correpte fit dep̄ssio. Itē q₂ metrū est sub til⁹ et delectabili⁹ p̄sa: iō aī₃ de mulcet. vnde auctor poetrie metrum ꝯparat domicelle di. Ulteq₃ venire metrū tanq̄ domicella cōpto crine: nitente gena: subtili corpore. forma egregia. Ideo di. Boe. mulcedo carminis. i. metri. Item hō d₃ esse auidus et stupens circa phiam. Auid⁹ inq̄ q₂ di. Sene. xvij. ep̄la. p̄iice oīa si sapis imo vt sapi as: et ad phiam magno cursu totisq₃ virib⁹ tende. etiā hō d₃ esse stupens. i. admirāo de phia: q₂ ip̄a est res mirabilis et diuina scđm Aristo. in principio libri sui de celo et mundo. et phia confert mirabiles de lectationes. x. ethico. Item animi lassi sunt graui cura vel aduersitate aliqua opp̄ssi. horū phia est sum mum solamē: quia ip̄a persuadet magnanimitatē qua ꝯtra aduersitates fortune hō ꝯstāter debet mi litare. Item per phiam hō bñ pōt resistere ictibus fortune: quia p̄mo ethi. di. Aristo. Sapiens bñ de bet ferre fortunas. h₃ se sine vituperio sicut tetragonū. vñ dicit in littera. Jā illa sup. phia finierat cā tū. i. metrū de amore diuino: cū mulcedo. i. suauitas carminis defixerat. i. stabilierat me auidū audiendi q₃ p̄o et stupentē. i. admirantē sup. v̄ba phie: aurib⁹ meis arrectis. i. eleuatis ad hec. s. v̄ba. itaq₃ pau lo post ego inq̄. i. dixi. O summū solamē lassoꝝ aīoꝝ sup. p̄ aduersitatē: q̄tum me refouisti pōdere sen tentiaꝝ sup. p̄se: vel etiā iocūditate canendi. i. metri: adeo. i. intantum vt iā post hac nō arbitror me esse imparē. i. dissimilē in resistēdo ictib⁹. i. insultib⁹ fortūe. Itaq₃ remedia illa q̄ paulo ante dicebas ēē a criora. i. grauiora: nō mō. i. nū tñ nō p̄horresco. i. nō timeo: sed ego auidus audiēdi sup. ea vehementer efflagito. i. expostulo. ¶ Ubi sciendū q̄ scđm Hugu. efflagitare est valde flagitare: expostulare: petere: cū clamore poscere. ¶ Tum illa. sensi inquit. Hic ponit respōsionē phie dicēs. Ego bñ sensi illud: cū₃ tu tacitus et attent⁹ recepisti verba nostra: et cū ego p̄feci mentē tuā. talia eñi sunt remedia que adhuc re stant vt ip̄a degustata p̄mo sint amara: sed postea dulcescāt. sed quia te dicis esse cupidū audiēdi ver ba nostra. O quanto desiderio arderes si cognosceres quo laboram⁹ te ducere. et dicit. Boe. Quo vis me ducere? Respondit phia₃. ad cognitionem vere felicitatis quā animus tuus quasi somniādo adhuc

Item poeta. Tempore felici non cognoscitur amici. Sorte ptz misera q̄ sit dilectio vera. Item alibi. Dū fueris felix multos numerabis amicos. Tpa si fuerit nubila: solus eris. Itē Thobi. Fructuat ad censum venalis amicus egenū. Sed verus remouet vt fabricatus amor. ¶ Nota q̄ fidelis amicus est preciosissimū genus diuitiarum: qꝛ amicus. ix. ethicorū. est alter ego. i. amicorū est idē velle, & nolle. Nemo enim elegit viuere sine amicis habēs reliqua bona. & Sene. ix. epl'a di. Sapiēs & si contentus sit seipso: tñ amicuz se habere vult ꝑpter nihil aliud nisi exerceat amicitiaz. ne tam magna virtus lateat. & Tullius in li. de officijs di. Honores diuitie & dignitates nūq̄ sunt amicitie anteponēde.

¶ Metrum octauum secundi libri

Quod mundus stabili fide
Concordes variat vices:
Quod pugnantia semina
Fedus perpetuum tenent:
Quod phebus roseum diem
Curru prouehit aureo:
Ut quas duxerit hesperus
Phebe noctibus imperet:
Et fructus auidum mare
Certo fine coerceat
Ne terris liceat vagis;
Latos tendere terminos
Hanc rerum seriem ligat
Terras ac pelagus regens
Et celo imperitans amor:
Hic si frena remiserit

¶ Metrum octauū scd'i libri. Quod mūd⁹ stabili fide. Hic incipit octauū et vltimū metruz hui⁹ scd'i qd' dr gliconicū ab inuentore: ꝯphimacrū a pede predomināte: & ē ꝯphimacrus pes antiquorū constans ex prima & vltima longa et duabus breuibus medijs. dictus ab ꝯphi qd' ē circum & macros longū quasi bñs circūquaq̄ longā syllabam. In quo metro phi'a cōmendat amorem ex quo di. q̄ amici sunt ꝑciosissimū gen⁹ diuitiarū. et primo cōmendat amorē diuinū. Scd'o ondit q̄s hūana natura amicitia ꝯseruat: ibi. Hic sanctos. Primo facit hoc q̄d dictū est. Scd'o ostēdit qd' ablato diuino amore oīa corrūpunt: ibi. Hic si freno. Primo di. Amor sup. diuinus regens terras ac pelagus: & imperitans id est frequenter imperās celo: ille amor ligat hanc seriem id ē concordiā rerū q̄ mundus stabili fide variat concordes vices id est alternationes tēporuz anni noctis et diei: et q̄ semina pugnātia id est elementa cōtraria tenent perpetuum fedus id est concordiam ne vnum aliud totaliter corrumpat. qd' phebus id est sol: curru aureo prouehit id est producit: roseum diem id est clarum diem, idem amor facit vt phebe id est luna: imperet id est presit noctibus: quas noctes hesperus id est stella vespertina: duxerit id est adducit, et vt auidum mare ad extendum coerceat fluctus suos certo fine id est determinato fine ne liceat sibi tendere id est extendere latos terminos vagis terris id est amplis terris supple tota lix cooperiendo terram. ¶ Nota q̄ Tullius loquens de amicitia dicit, amicitia est virtus mouens superiora ad protectionem inferiorum: et inferiora ad subiectionem superiorum. amicitia enim sublata omnis in vita tollitur iocunditas. ¶ Nota q̄ elementa appellat semina quia ex ipsis tanq̄ ex seminibus elementa producuntur. sicut eni semen est principium fructus: sic elementa pricipia corporū mixtorū. et dicit elementa pugnantia propter ipsorum contrarietatem. nam aliqua sunt calida: aliqua frigida: quedam humida: quedam sicca. hec elementa diuino amore ordinante tenent proprium fedus: qꝛ gra

pidum dicis: quanto ardore flagrares: si quonam te ducere aggrediamur agnosceres? Boeti. Quonam inq̄? P. Ad veram inquit felicitatem quam tu⁹ quoq; somniat anim⁹: sed occupato ad imagines visu ipsam illam non potest intueri. Boetius. ¶ Tū ego fac obsecro: ꝛ q̄ sit illa vera sine cūctatōne demōstra. P. Faciam inquit illa tui causa libenter: sed q̄ tibi causa notior est eam prius designare verbis atq; informare conabor: vt ea perspecta: cū in cōtrariam partē flexeris oculos: vere specimē btitudinis possis agnoscere.

vit cognoscit quia est occupatus imaginibus false felicitatis. ¶ No. ꝙ Boe. tacitus verba phie rapiebat consilio Senece dicentis. Esto verboꝝ tacitus auditor: auditoꝝ pmptus repertor. ¶ Nota ꝙ precepta phicalia pmo sunt amara: postea dulcescūt scōm illud poete. Discere sit catū q̄uis pmo sit amarum. Et eustratius pmo ethicoꝝ di. Sciāt docti qm̄ laboriosa est possessio virtutū. sed ꝑpter ei⁹ amaritudinē phia nō est abijciēda qꝛ nō est dignus dulcoris acumine: qui amaritudinis neq̄t iniuscari grauamine scōm Boe. in de disciplina scholariū. ¶ Nota sicut somniās putat fātasmata sibi occurrentia esse veras res de qb⁹ somniat: ꝛ tamē non sunt ipe res: sic Boe. in ipsis tpalib⁹ putauit eē verā felicitatē que tn̄ nō est: sed tn̄ sunt quedā similitudine a vere felicitat; sicut fātasmata somnioꝝ sunt silitudines rerū. ¶ Nota ꝙ bona exteriora vocat imagines vere felicitat;: sed vera felicitas nō est in ipsis: vnde dicit in littera. Tū; pro tunc illa sup. phia inquit. ego sensi. i. noui supple intētionē tuā: cū; tu tacit⁹ et attētus rapiebas verba nostra: q; ꝑ et cum ego expectaui. alia littera h; expectiui. i. reuocaui habitum tue mētis. vel qd' est verius dicere. cū ego ipa habitum tue mētis pfeci. quippe mitū talia sūt sup. remedia q̄ restāt sup. sumēda: vt ipa quidē degustata primo mordeāt. i. displiceāt. interius autē recepta dulcescāt; sed quod tu dicis te cupidū audiendi supple illa remedia. O quanto ardore. i. desiderio flagrares. i. arderes si agnosceres quonā. i. ad quē locum aggrediamur. i. incipim⁹ te ducere. Ego Boe. inq̄. i. dixi. quonā sup. vis me ducere. inquit supple phia. ad verā felicitatē quā tu⁹ anim⁹ somniat. i. impfecte cognoscit: sed visu. i. cognitiōe: occupato ad imagines. i. ad bona tēporalia que sunt imagines ꝛ similitudines vere felicitatis: tu nō potes intueri id est inspicere: ipsam sup. veram felicitatem. ¶ Tum ego fac obsecro. Hic Boe. dirigit petitionē phie. ꝛ ponit consensum sue petitionis dicens. O phia rogo vt sine dilatione demonstres mihi que sit vera felicitas. ꝛ phia ꝯsentiēs dicit libenter faciam tui causa: sed prius ego ostendam tibi falsam felicitatē tibi notiorem: vt illa cognita per contrarium possis postea agnoscere veram felicitatem. ¶ Nota circa hoc quod dicit: facia; tui causa libenter: ꝙ phia petitiones hominū admittit. vnde Seneca. Nulli preclusa est virtus sapientie: omnib⁹ patz: oīs inuitat: oīs admittit: non eligit domū neq; censum: sed nudo homine contenta est. ¶ Nota innata est nobis via ꝑcedendi ex nobis magis notis ad minus nota. phmo phisicoꝝ ꝛ scdo de anima. Cum igitur bona exteriora sint nobis magis nota in quib⁹ aliqui posuerunt consistere felicitatem q̄ bona interiora: ideo phia pmo vult determiare de falsa felicitate nobis magis nota que ponitur in bonis exterioribus ipsam extirpando: vt per eam cognoscamus veram felicitatem tanq̄ per contrariū. ¶ Nota ꝙ Seneca in de virtutibus cardinalibus dicit. Scire debes ꝙ quedam non videtur esse bona ꝛ sunt; quedam videntur esse bona ꝛ non sunt. quecūq; autem ex rebus transitorijs possides: non hec magna existimes: non mireris quod caducum est. Ex quo pz ꝙ vera felicitas non consistit in bonis exterioribus que videntur esse vera bona ꝛ non sunt. vnde dicit in littera. Tum pro tunc est sup. Boe. dixi. o phia obsecro. i. peto: fac. i. duc me ad illa; felicitatem: et demonstra mihi sine cunctatione. i. sine mora: que sit illa vera supple felicitas. Illa philosophia inquit. faciam libenter tui causa: sed ego prius conabor id est laborabo tibi designare verbis: atq; ꝑ et informare que causa id est que felicitas habens rationem cause finalis sit tibi notior id est manifestior: vt ea supple falsa felicitate perspecta id est cognita: possis agnoscere specimen id est similitudinem vere beatitudinis: cum flexeris oculos supple cognitionis in contrariam partem false felicitatis.

¶ Metrum.primum tertij libri.

Qui serere ingenuũ volet agrum. Istud ẽ metrum primũ huius tertij quod dicitur metrum choriãbicũ ab iuentore: dactilicũ a pede predominãte. et primus ṽsus huius metri est hispercha talecticus: q: post primũ pedẽ abundat vna syllaba. s. re in hac dictione serere. Et q: phĩa predixit q prius esset ostendendũ que sit falsa felicitas: et postea q̃ sit v̄a: io phĩa ĩ hoc metro cõmẽdat hũc ordinẽ p exẽpla q̃ttuor. Primũ est Quicunq; vult seminare bonũ agrũ op; prius extirpare nociuas herbas vt ager hũ fructificet. Silr aliqs volẽs cognoscere verã felicitatẽ oportet prius extirpare falsaz. vnde di. ĩ lr̃a. Qui volet serere agrũ ingenuũ. i. nobilẽ: pri⁹ liberat arua. i. agros fruticibus. i. radicib⁹ q̃ impediũt ne semẽ crescat: et ille resecat. i. prescindit. rubos. i. p̃uas arbores: q; p et filicẽ. i. herbam inutilẽ: falce. i. falcastro: vt noua ceres eat. i. p̃ficiat: grauis. i. onusta fruge. Scdm exẽplũ ẽ. sicut p̃gustãdo aliq̃d amarũ mel apparet dulci⁹: sic p̃pter cognitionẽ false felicitatis magis cognoscitur vera felicitas. vñ di. ĩ lr̃a. Labor apiũ est mage dulcior. i. mel est magis dulce: si malus sapor prius edat. i. ĩficiat ora. Tertiũ exẽplũ est. sicut post tp̃s nebulosum ẽ gratior serenitas: sic post cognitionẽ false felicitatis gratior est cognitio vere felicitatis. vnde di. in lr̃a. Ubi propostq̃ nothus. i. vent⁹ australis: desinit. i. cessat: dare imbriferos sonos. i. flat⁹ p̃ducẽtes ibres: tũc astra nitẽt gratius. i. delectabilius. Quartũ exẽplũ est. sicut pulchra dies sequitur tenebras noctis: sic cognitio vere felicitatis sequitur cognitionẽ false felicitatis. vñ dicit in lr̃a. vt. i. postq̃ lucifer. i. stella matutina: pepulerit. i. fugauerit tenebras noctis: tunc pulchra dies agit. i. ducit roseos equos solis. tũc applicat exẽpla ad p̃positũ dicens. Tu prius debes considerare falsa bona et ipsis extirpatis debes cognoscere vera bona in quib⁹ consistit felicitas. vnde dicit in littera. Tu quoq; prius intuens id est respiciens falsa bona incipe trahere colla iugo id est a iugo false felicitatis: dehinc id est postea vera bona subierint id est subintrabũt animũ tuũ. ¶ No. q sicut prius extirpanda sunt vicia et postea inserẽde virtutes: sic ager prius est purgandus et postea seminandus. vnde Thobias Spinis et tribulis purgare noualia debent Agri vt semen fructificare queat. ¶ Nota q frutex s̃m Huguitionem. est densitas virgularum vel arborum vel spinarum. vel s̃m alios frutex est arbor parua que terram fronde tegit. ¶ Nota filix est inutilis herba habens folia ad modum filorum: de qua dicit Persius. Non tñ ista filix vllo mãsuescit in agro. ¶ Nota q post amaritudinem dulcedo est gratior et sensibilior. vnde poeta. Dulcia non meruit qui non gustauit amara. Namq; per oppositum noscitur omne bonum. Hec pauper Henricus. ¶ Nota q Boe. dicit apium pro apum in genitiuo plurali q̃d est contra Alexan. qui di. Um dat apis &c. et q hic dicatur apium et non apum patet per metrum quod semper constat ex tribus dactilis continuis. si autem poneretur apum non essent tres dactili continui. posset tñ dici q causa metri ponitur apiũ p̃ apum.

¶ Metrum primum libri tertij.

Qui serere ingenuum volet agrum
Liberat arua prius fruticibus
Falce rubos filicem q; resecat
Ut noua fruge grauis ceres eat.
Dulcior est apium mage labor
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent vbi nothus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer vt tenebras pepulerit
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoq; falsa intuens bona prius
Incipe colla iugo retrahere
Uera de hinc animum subierint.

¶ Prosa secunda tertij libri.

Tum defixo pau'u'ū visu. Hec ē scđa ꝓsa hui9 tertij in q̄ pbia ponit diuersas opiniones circa falsam felicitatē. Et p̄io Boe. oñdit q̄uo se habuit pbia post p̄dicta. scđo pbia ostendit ꝙ oēs hoīes nitūtur ꝑuenire ad beatitudinē quā ip̄a diffinit. tertio oñdit ꝙ hoīes sepe abducūt a v̄a felicitate diuersis errorib9. q̄rto post errores fiue infelicitates circa felicitatē. scđa ibi. Ois mortaliū. tria ibi Hic vti. q̄rta ibi. Quoꝝ q̄dem. Dicit p̄io. Postq̄ꝫ pbia p̄misit ordinē ꝓcedēdi d̄ falsa felicitate ad verā: tūc ꝓ tunc ip̄a paululū defixo visu. i. inclinatis oculis: ꝛ recepta velut in angustā. i. nobilem sedem sue mentis: sic cepit. i. incepit loqui. ¶ Nota. ꝙ capitis inclinatio ē signū subtilis imaginatiōis: propter quod subtiliter et profunde imaginantes caput inclinant: et q̄nq̃ꝫ non vidēt de lata corā oc'is: ideo. P. volēs subtilit' speculari d̄ felicitate: q2 ei9 speculatio difficilis ē: ip̄a iclinato visu cōtrarit se ī nobilē speculationē sue mētis. ¶ Ois mortaliū cura. Hic pbia oñdit ꝙ oēs hoīes nitūtur ꝑuenire ad vnū finē beatitudinis: quā beatitudinem ip̄sa etiā diffinit et dicit sic Ois cura. i. sollicitudo mortaliū i. hoīm: quā curā exercet labor multiplicium studiorum: quia aliqui student in litteratura. alij qui in mercantia. et sic de alijs: illa cura procedit diuiso quidem calle id ē diuerso modo viuendi: sed t̄n nitūtur ꝑuenire ad vnū finē beatitudinis. Illud aūt ad q̄d hoīes nitūtur ꝑuenire est tale bonū quo quis adepto nihil vlteri9 queat desiderare; quod scilicet bonum est summū omniū bonorum continens intra se cuncta bona: cui scilicet bono: si quid scilicet aliquid abforet id est deesset non posset esse summum bonum quia relinqueretur aliquid extrinsecus id est extra illud bonum quod posset optari. Ex quibus dictis philosophia concludit diffinitionem beatitudinis dicens. Liquet id est manifestum est beatitudinem esse. statum perfectum congregatione omnium bonorum. ¶ Nota ꝙ cognitio vltimi finis magnū incrementum confert ad vitam: primo ethicoꝝ: quia s̄m exigētiā finis cetera moderantur s̄m Linconiensem primo posteriorum. ideo philosophia trahit nobis cognitionem vltimi finis scilicet beatitudinis. ¶ No. finis est magis eligentib9 his que sunt propter finem: vt patet p̄ Aristo. iij. ethicorum. Idem ibidē. Cuius finis est bonus ip̄sum quoq̃ꝫ bonum. Item oīa denomināda sunt a finibus. vnde poeta. Si finis bonus est totū laudabile pbas est. ¶ Nota finis in agibilibus habet se sicut principium in speculabilibus. sicut ergo intellectus noster naturaliter adheret primis principijs: sic appetitus noster naturaliter adheret vltimo fini qui est summum bonum. ¶ Nota ꝙ duplex est finis scilicet finis quo: et finis gratia cuius omnia fiunt. Ille est enim vnus sicut deus vel beatitudo: et iste finis ab oībus sub vna ratione inq̄rtū bonū satiēs appetitū hominis. Finis autē quo est operatio quo hoīes nitūtur adipisci finē gr̄a cuius. et talis finis non ē vnus sicut nō est vna operatio oīm. ideo dicit pbia ꝙ cura hominū ꝓcedi diuerso calle ad cōsequendū vltimū finem. ¶ Nota illud ad quod oēs hoīes nitūtur ꝑuenire est bonū: q2 bonum ē q̄d oīa appetūt. primo ethicoꝝ. ¶ No. q2 btitudo h̄ꝫ rōem vltimi finis: ip̄a est tale bonum q̄ adepto nihil vlterius consideratur. nā de rōe finis est esse vltimū: ꝛ vltra illud q̄d ē vltimū nihil est. ergo etiam oportet illud esse summū bonū; tale autē est beatitudo. ¶ Nota quia beatitudo est bonū optimum pul

¶ Prosa secunda libri tertij.

Tum defixo paululum visu ꝛ velut in angustā sue mentis sedē recepta sic cepit: Pbia. ¶ Ois mortaliū cura quā multiplicium studiorum labor exercet diuerso quidem calle ꝓcedit: sed ad vnū tamē beatitudinis finē nititur peruenire. Id autē ē bonū quo quis adepto nihil vlteri9 desiderare queat: quod quidem est omnium summū bonorū cūctaq̃ꝫ intra se cōtinens bona. Cui siq̄d abforet summū bonū esse non posset: q̄m relinq̄retur extrinsecus q̄d posset optari. Liquet igit' eē btitudinem statum bonorū omnium congregatione perfectum:

cherrimū ꝛ delectabilissimū: ideo beatitudo est stat⁹ perfect⁹ ꝯgregatione oīm bonoꝝ ꝯtinēs in se oīa bona: si eñ aliquod bonum sibi deficeret non esset summū bonū. ¶ Hunc vti diximus. In ista parte ostēdit pħia ꝙ hoīes a vera felicitate diuersis erroꝛib⁹ abducūtur di. Hunc. s. statū beatitudinis oēs moꝛtales sicut diximus conātur adipisci diuerso tramite. i. diuersa via: quia cupiditas. i. appetitus veri boni naturaliter est inserta mentib⁹ hoīm: sed beatitudo ē verū bonū: q. summū bonū: sed deui⁹ erroꝛ abducit homies ad falsa bona.

¶ Hunc vti diximus diuerso tramite moꝛtales omnes conantur adipisci. Est enim mentibus hominuꝫ veri boni naturaliter īserta cupiditas: sed ad falsa deuius erroꝛ abducit. ¶ Quoꝛum quidem alij summuꝫ esse bonum nichilo indigere credentes: vt diuitijs affluant elaboꝛant. Alij vero bonū quod sit dignissimū veneratione indicātes: adeptis honoꝛibus reuerēdi ciuib⁹ suis esse nitūtur. Sunt q̄ summū bonū in sūma potentia esse constituāt: hi vel regnare ipsi volunt vel regnātibus adherere conantur. At quibus optimuꝫ quidem claritas videtur: hi vel belli vel pacis artib⁹ gloꝛiosum nomen pꝛopagare festinant. Plurimi vero boni fructum gaudio leticiaqꝫ metiuntur: hi feli-

¶ Nota ꝙ btītudo aggregat ī se omīa bona. ideo ei⁹ cupiditas naturaliter est hoībus inserta. Ubi tamē sciendū ꝙ btītudinē ꝯtinere oīa bona pōt itelligi dupliciter. Uno mō foꝛmalit. nec sic ꝯtinet oīa bona: q꞉ felicitas foꝛmaliter ꝛ essentialiter pōt eē sine bonis exterioꝛibus: vt sine diuitijs ꝛ ceteris bonis. Alio mō intelligit cōtinere ea virtualiter: ita ꝙ beatitudo excellat oīa bona: ꝛ sic ē vera. ¶ No. ꝙ pħia hic vtit̄ quadam figura q̄ dicit̄ epitheton dicendo deuius erroꝛ. null⁹ eñ erroꝛ est q̄ non sit deui⁹. vnde poeta. Fiet epithetō: si dicas tristia bella. ¶ Nota cū mēs hūana naturaliter desideret verum bonū nunq̄ tendit in falsum bonū: nisi inq̄tum ipm̄ estimatur esse verū bonū. talis autē estimatio est deuius erroꝛ. q̄ deui⁹ erroꝛ ad falsa abducit. ¶ Quoꝝ quidē alij. Hic pħia ponit diuersas opiniones circa felicitatē: ostēdēs quomō hoīes p erroꝛē ad falsa bona ducebant̄. scḋo ostendit ꝙ in talib⁹ bonis posuerūt beatitudinē. tertio ostendit ꝙ naturaliter eoꝝ intentio tēdebat ad verā btītudinē. scḋa ibi. Quib⁹ oib⁹. tertia ibi. Sed ad hoīm studia. Pꝛīo ostendit quō hoīes errabāt circa falsa bona statuēdo in eis finem. scḋo ostendit quō quedā fines ad inuicē pmutabāt. tertio alia bona foꝛtuita reducit ad pdicta. scḋa ibi. Sunt etiā. tertia ibi. In his igitur. Pꝛimo dicit. Quoꝝ sup. hoīm q̄ ducūtur ad falsa bona. alij credētes summuꝫ bonū esse nihilo indigere: ipsi elaboꝛant vt affluant. i. abundēt diuitijs ponēdo oēm sufficientiā esse in diuitijs: ꝛ in hoc errabant. Alij vero summū bonū iudicantes quod dignissimū est veneratione. i. honoꝛe: tales adeptis honoꝛibus nitūtur esse reuerendi suis ciuibus: putantes in honoꝛib⁹ tempoꝛalib⁹ veram dignitatem consistere: ꝛ in hoc errabant. Sunt alij qui summū bonum constituūt in summa potētia. hi conantur regnare vel adherere regnantib⁹ tanq̄ consiliarij vel familiares eoꝝ: per hoc putātes se esse vere potentes: ꝛ in hoc decipiūtur. sed quibus claritas. i. fama videtur esse optimū bonū: illi festinant ꝓpagare. i. dilatare gloꝛiosum nomē. i. pulchram fam̄ ārtibus. i. studijs belli sicut viri militares: vel artibus pacis sicut sapientes mūdi: credētes se per hoc acquirere gliaꝫ imoꝛtalē ꝛ decipiunt̄ per hoc. Plurimū vero. i. multi: metiūtur. i. mensurant fructū boni gaudio ꝛ leticia exterioꝛi: hi putant id est estimant felicissimū desiuere. i. abundare: voluptate. i. delectatōe coꝛpoꝛali: estimātes in hac cōsistere verum gaudiū quod est erroneū. ¶ Nota quinqꝫ sunt in quib⁹ errantes a vero bono posuerūt cōsistere veram felicitatem. s. diuitie: honoꝛes: potestates: gloꝛia: ꝛ voluptates. Quoꝛum sufficientia sic accipitur: cum finis habeat rationem boni: scḋm diuersitatem boni diuersificatur finis. Est autem triplex bonum: vtile: delectabile: ꝛ bonum honestum: et illi qui intendebant bono vtili posuerunt felicitatem in diuitijs. sed qui intendebant bono delectabili ponebant voluptates: et in illo posuerunt

finem τ felicitatē. qui autem intendebant bono honesto: isti diuersificabātur: quia bonū honestum et bonum scḋm rationē. Ratio autē est duplex. s. speculatiua τ practica: de bono honesto quod cōsistit in speculatōe non loquebātur isti: quia tale bonum est latens: ipsi autē posuerunt felicitatem in bono honesto qḋ est bonum rationis practice. Tale ergo bonum vel consistit in opinione hoim: et sic est gloria vel ɔsistit in exercitio actus realis: τ hoc est dupliciter. vel cū ɔsistit in exercitio ꝓprij act⁹ circa alios: τ sic est potestas. vl' ɔsistit in exercitio actus alioꝝ circa se: τ sic est honor. ❡ Sunt etiã qui boꝝ fines. In illa parte ostēdit quomodo quidã istoꝝ fines iam dictas ꝑmutabant: et dicit. Sunt etiam aliqui qui fines: ꝙ pro et causas finales ꝑmutant alterutro. i. ad inuicē desiderātes vnū ꝓpter alterū. nam quidã desiderāt diuitias τ voluptates: ob. i. ꝓpter potentiam. τ sunt alij qui potentiã petunt ꝙ pro τ desiderāt cã pecunie. i. ꝓpter diuitias: vel causa p:oferendi nois. i. causa dilatatōis fame. ❡ Nota scḋz Aristo. iij ethi. Qualis vnusquisqꝫ est: talis finis videtur ei. scḋz ergo diuersam dispositionē hoim diuersi fines eligūtur ꝓpter aliquē finē per quod aliquis videt posse consequi illū finem. Cū igitur ponētes finem esse diuitias magis putabant se diuitias consequi per potentiã: ipsi appetebant ꝓpter diuitias: τ econuerso quib⁹ videbatur se posse conseq potentiã: et sic ꝑ mutationē istorum finiū ad inuicē. ❡ In his igitur ceterisqꝫ talib⁹. Hic pbiã reducit omnia bona fortune in quibus ponunt homines felicitatē ad predicta quinqꝫ τ di. In his igitur quinqꝫ bonis τ ceteris talibus scꝫ reductibilib⁹ ad p̄dicta versatur intentio actuum humanorum τ votorū id ē desideriorū. τ manifestat exemplariter ꝙ alia reducantur ad ipsa di. veluti nobilitas ꝙ pro τ fauor popularis que videtur comparare quādam claritatem id est gloriam: ideo sup. reducuntur ad gloriā. vxor autem: ac pro τ liberi id est filij sunt que appetuntur gratia iocunditatis id ē causa voluptatis ideo ad voluptatē reducuntur: sed sanctissimū genus amicorum non numeratur inter bona fortune: sed numeratur in virtute. reliquum vero quod cadit sub exteriori fortuna: illud assumitur: vel causa potentie sicut est administratio officiorū: vel assumitur causa delectationis sicut exercitium ludorum. sed bona corporis promptū est: vt referantur id est reducant etiā ad superiora bona: quia robur τ magnitudo que sunt signa fortitudinis corporalis videntur prestare valentiā. i. potentiā τ sic ad potentiam reducuntur. sic pulchritudo τ velocitas videntur prestare celebritatem id ē gloriā ad quam reducantur. salubritas autem id est sanitas videtur conferre voluptatem ad quā reducitur: τ sic omnia bona fortune reducūtur ad predicta. ❡ Nota indigentia alicuius boni auget desideriū illi⁹. bonū: iō scḋz variā indigentiam hominū variatur eorum desideriū. vnde Aristo. primi ethi. di. ꝙ egrotans sanitatem: mendicus diuitias: conscij autē sibiipsis ignorātie eos qui magnum aliquod habēt

cissimū putant voluptate defluere. ❡ Sunt etiã qui bonorum fines causasqꝫ alterutro permutant: vt qui diuitias ob potentiã voluptatesqꝫ desiderant. vel qui potentiam. seu pecunie causa seu proferendi nominis petunt. ❡ In his igitur ceterisqꝫ talibus humanorum actuum votorumqꝫ versatur intentio: veluti nobilitas fauorqꝫ popularis que videntur quandam claritudinem comparare. Vxor ac liberi qui iocunditatis gratia petuntur: amicorum vero quod sanctissimum quidē genus est non in fortuna: sed in virtute numeratur. reliquum vero vel potentie causa vel delectatōnis assumitur. Jam vero corporis bona promptum est: vt ad superiora referantur. Robur enim et magnitudo videntur prestare valentiam: pulchritudo atqꝫ velocitas celebritatem: salubritas voluptatem. ❡ Quibus omnibus solam beatitudinem desi-

supra se admirantur. secundũ ergo dispositionem hominuz felicitas ponebatur in diuersis bonis fortu-
ne: que tamẽ sub predictis bonis quinq; comprehendũtur. ¶ Nota licet amici afferant iocunditatez tñ
non sunt computandi inter bona fortune: cum enĩ amicitia sit virtus oportet q amici virtute acquirã-
tur. quod autem acquiritur per virtutem conseruatur: t tale nõ potest esse bonũ fortuitum. Item ami-
citia fundata super bono honesto ẽ sanctissima t in virtute numeratur: sed amicitia fundata super bo-

derare liquet. Nam quod quisq; pre ceteris petit id
summũ esse iudicat bonuz. Sed summũ bonuz beati
tudinẽ esse diffinimus. Quare beatũ iudicat esse sta
tũ: quem pre ceteris quibusq; desiderat. Habes igi-
tur ante oculos propositam fore formã felicitatis hu-
mane: opes: honores: potentiam: gloriam: t. volupta
tes. que quidem sola considerans Epicurus conse-
quenter sibi summum bonum voluptatem esse con-
stituit: q cetera omnia iocunditatem animo videan-
tur afferre ¶ Sed ad hominum studia reuertar: quo-
rum animus etsi caligante memoria: tamen bonum
summum repetit: sed velut ebrius domum quo tra-
mite reuertatur ignorat. ¶ Num enim videntur erra-
re hi qui nihilo indigere nituntur? At qui nõ est aliud
quod eque perficere beatitudinem possit q̃ copiosus
bonoruz omniuz status: nec alieni egens sed sibi ip-
si sufficiens. Num vero labuntur hi qui quod sit opti
mum id etiam reuerentie cultu dignissimum putant?

no vtili t delectabili fortuita est
¶ Quibus oĩbus solam beatitu-
dinẽ. In ista parte probat philo
sophia q oĩs predicti q̃rebant
beatitudinẽ in his bonis: t dicit.
Omnibus desiderantibus p̃di-
cta bona liquet id est manifestũ
est ipsos desiderare beatitudi-
nem: nam illud bonum quod q̃s-
q; petit id est desiderat pre cete-
ris: illud iudicat esse summũ bo-
nũ: sz nos diffinim⁹ summũ bonũ
esse beatitudinem: quare statum
illum quem quisq; desiderat p̃-
ceteris iudicat esse statum bea-
tum id est beatitudinẽ. t tunc re
colligit bona false felicitatis di.
Habes igitur ante oculos tuos
propositam formã humane feli-
citatis scz opes: honores: poten
tiam: gloriam: voluptates. que
sola considerans Epicurus con-
stituit voluptatem esse summũ
bonum: eo q oĩa cetera videan-
tur afferre. i. dare aĩo iocundita-
tem. ¶ Nota q ões appetentes
p̃dicta bona appetebãt beatitu
dinem. Nam quicquid aliqs eli
git pre alijs hoc videtur ẽẽ sum
mũ bonũ. si aliquis pre ceteris
eligit diuitias: ergo diuitie vide
bant̃ ẽẽ summũ bonũ. aliqs ho-
nores t sic de alijs: ergo õẽs predi
cti appetebant btitudinẽ ¶ No.
q predicta bona videntur con-
ferre aliquã iocunditatẽ cũz om
nia videntur esse ordinata ad io
cunditatem tanq̃ ad finẽ. t quia
in voluptatibus est maxima io-
cũditas: ideo Epicuri posuerũt
felicitatẽ consistere in volupta-

tibus. ¶ Sed ad hoĩm. Hic ostẽdit phĩa q lz in p̃dicto modo errãt hoĩes tñ eoz intentio semp fert̃ ad
verã btĩtudinẽ. scdo ostendit vñ hoc proueniat sibi. In quo quãta sit. Primo p̃mittit intentũ suũz. scdo
declarat: ibi. Non enĩ. Primo di. Ego reuertor ad studia. i. ad intentões hoĩm: q̃z aĩmus etsi pro q̃uis
mẽoria caligãte. i. obscurata sup. desiderio p̃stitũ bonoz: tñ semp repetit p naturalẽ incliatõnez summũ
bonũ. sz ignorat quõ illd repetat velut ebrius q̃ ignorat quo tramitte. i. q̃ via reuertat̃ domuz. ¶ Nota
sicut ebri⁹ scit se hr̃e domũ: sz pp̃t defectũ rõnis nescit quõ ad eã redeat se. sic hoĩes aliquomõ i gene
rali sciũt t cognoscũt summũ bonũ t naturalr̃ inclinant̃ ad illud tanq̃ ad p̃ncipiũ a q̃ processerũt: sed ĩne
briati amore tp̃aliũ bonoz nesciunt quõ ad id p̃ueniant. ¶ Nũ enĩ vident̃ errare. Hic declarat intẽtuz

fuum. s. q homines querentes predicta bona querebant aliquid qd ppe conuenit summo bono. Et pmo ostedit hoc de diuitijs di. Num p nunquid hi videntur errare p intentione a summo bono qd mtuntur nihilo indigere ratoe cui querebant diuitias. q. d. no errant a summo bono qr nihilo indigere maxie spectat ad summu bonu. vnde di. Atqui pro certe non est aliud qd eque possit pficere beatitudine q status copiosus oim bonorum nec alieni egens sed sibi ipsi sufficiens. Tuc ostedit ide de honoribus dicens. Nu vero labutur supple ab intetione summi boni qui illud quad est optimu putat id etia esse dignissimu cultu reuerentie. i. honoris. r rndet. Minime sup. labutur. neqz enim est vile r ptenendu qd intentio oiz mortalium laborat adipisci: r sic quereteo honore querebat aliqd qd est in summo bono eo q summu bonu est honorabilissimu. Tuc ostedit ide de potetia di. An p nunqd in bonis. i. inter bona no est numeranda potetia. q. d sic. quid igitur est dicendu: nisi q quereteo potetia etia tendunt ad summu bonu cu summuz bonu sit potetissimu. nu enim isto e estimadu ibecillu r sine viribus. i. sine potetia: qd pstat ee pstantius. i. potentius oibus rebus. Tunc ostedit idem de gloria di. An claritudo. i. gloria est nihilipendeda. ita vt quereteo gloria no tendut ad summu bonu. q. d. no est nihilipedenda: sed neqt. i. non pot sequestrari. i. negari qui omne quod est excellentissimu: illud etia videatur esse clarissimu. i. gloriosissimu. Tunc ostendit idem de voluptate di. Quid attinet dicere. q. d. de se manifestu est beatitudine non esse anxia r tristem nec subiectam doloribus r molestijs: sed sup. magis est plena voluptate. r per pns querentes voluptatem r letitiam tendut ad summu bonum. q aute iocuditas r voluptas includantur in summo bono pbatur per locu a minori dicea. Qm in minimis rebus scz appetedis patz q aliquid appetitur qd delectat haberi r ipso frui. hec igitur sunt que homines volunt adipisci r eadem causa desiderat. i. cupiunt vel querut diuitias: dignitates: regna: gloriam r voluptates: qz per hec credut sibi esse ventura sufficientia: reuerentiaz: potentia: celebritate r letitia. bonuz igitur est quod homines appetut diuersis studijs. i. modibus. ¶ Nota q ex tota ista littera pot formari vna ro. s. quereteo pdicta bona querut beatitudine. ratio e ista. Illi tendut ad sufficientia: reuerentia: potetia celebritate r letitia: sed appetetes pdicta bona. s. diuitias: dignitates: regna: gloria: r voluptates tendut ad sufficientia: reuerentia r sic de alijs: ergo tendut ad beatitudine. Maior est nota: quia sufficientia reuerentia sunt conditiones beatitudinis que perfectissime reperiuntur in beatitudine. querentes ergo pprietates beatitudinis tendut ad beatitudine. Minor pz ex littera. ¶ Na. q quereteo diuitias pter sufficientia ferebatur in summu bonu naturali appetitu: quia in summo bono est vera sufficientia: r in hoc non errabat: sed quia sufficientia que est nullius indigetie putabat sibi puenire p diuitias: in hoc errabant. similiter quereteo dignitates pter reuerentia naturali intentoe ferebatur in beatitudine eo q beatitudo est reuerendissima: sed quia summa reuerentia putabat sibi subuenire p dignitates tepo

Minime. neqz enim vile quoddam contemnendumqz est quod adipisci omnium fere mortaliuz laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia: quid igitur. Num imbecillum ac sine viribus estimandum est qd omnibus rebus constat esse prestantius: An claritudo nihilipendenda est: Sed sequestrari nequit quando omne quod excellentissimu sit id etiam videtur esse clarissimum. Nam non esse anxiam tristemqz beatitudine nec doloribus molestijsqz subiectaz: quid attinet dicere: qm in minimis quoqz rebus id appetitur qd habere fruiqz delectat. Atqz hec sunt q adipisci homines volunt: eaqz de causa diuitias: dignitates: regna: gloria: voluptatesqz desiderant: q per hec sibi sufficientia: reuerentia potentia: celebritate: letitia: credunt esse ventura. Bonu est igitur qd ta diuersis studijs homines petunt

rales ideo in hoc errabant: et sic intelligitur de aliis. ¶ In quo quanta sit. Hic ostendit philosophia unde hoc proveniat quod quamtumcumque intentio hominum sit diversa tamen intendit in beatitudinem. et ostendit quod hoc provenit ex vi naturalis inclinationis qui nulli auferri potest: et dicit. In quo scilicet appetitu boni vel beatitudinis facile monstratur quanta sit vis nature: cum licet sint varie et dissidentes id est discordantes sententie hominum de summo bono: tamen homines consentiunt id est concordant in diligendo, id est diligenter appetendo finem boni, id est beatitudinem. ¶ Nota quod fine existente uno possunt diversificari actiones tendentes in finem. si enim propter diversitatem actionum esset diversitas finium: non esset devenire ad unum finem: sed procederetur in infinitum in finibus: quod patet falsum ex secundo metha. et hoc verum de fine gratia cuius omnia fiunt quod ille est unus et non de fine quo ut prius visum est. licet ergo sint diverse sententie et studia hominum: tamen conveniunt in appetendo unum finem, scilicet beatitudinem.

¶ In quo quanta sit nature vis facile monstratur: cum licet sint varie dissidentesque sententie: tamen in diligendo boni finem consentiunt.

¶ Metrum secundum libri tertii.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens: quibus immensum
Legibus orbem provida servet:
Stringatque ligans irresoluto
Singula nexu: placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamvis peni pulchra leonis
Vincula gestent: manibusque datas
Captent escas metuantque trucem
Soliti verbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora
Resides olim redeunt animi.
Fremituque gravi meminere sui

¶ Metrum secundum tertii libri.

Quantas rerum flectat habenas. Hic incipit secundum metrum huius tertii quod dicitur pindaricum ab inventore: anapesticum a pede predominante: et est dimetrum quod constat ex quattuor pedibus quorum duo constituunt unum metrum. In quo metro philosophia supra dixerat quod vis nature operatur quod intentio hominum semper tendit in bonum: ideo hic commendat vim nature ostendens quod tanta est vis nature quod quantumcumque res abducatur assuefactione vel violentia ad aliquid quod inest sibi preter naturam: tamen si huiusmodi derelicta fuerit redit ad illud quod inest sibi secundum naturam et primit tit suam intentionem. secundo manifestat propositum: ibi, quamvis. Primo dicit. mihi philosophie placet promere, id est manifestare cantu arguto, id est sonoro: lentis fidelibus id est cordis lente sonantibus: quantas habenas id est naturales inclinationes potentes natura flectat, id est regat: quibus legibus provida natura servat, id est conservat immensum orbem et quibus legibus natura stringit ligans singula, irresoluto nexu, id est coniunctione indissolubili. ¶ Nota quod triplex est natura. Natura naturans sicut est deus a quo dependet celum et tota natura. Alia est natura naturans et naturata simul: sicut celum quod dicitur natura naturata inquantum dependet a deo: et dicitur natura naturans inquantum influit naturis istorum inferiorum. Alia est natura naturata tantum quam beatus Augu. sic diffinit. Natura est quedam vis et potentia divinitus insita rebus creans: que unicuique rei suum esse tribuit: qui cum quisque male utitur malus esse iudicatur. in opposito dictum philosophie potest intelligi de natura tertio modo dicta: licet quidam exponant natura primo modo sumpta. Item leges nature hic vocat determinationes vel proprietates naturales cuiuslibet rei a deo constitutas. ¶ Quamvis peni pulchra. Hic philosophia manifestat propositum per quattuor exempla. secundo generaliter concludit sic esse in omnibus aliis: ibi Repetunt. Prima in

quattuor partes fm quattuor exempla que patebunt. Primum est de quadrupedibus sicut de leonibus qui licet ex quadam assuefactione domantur:ita vt mitescant metuendo suum magistrum: tamen si multum offendantur redit eorum crudelitas naturalis: ita vt primo lacerant dentibus magistrum suum. vnde dicit in littera:q̄uis leones peni id est libici:gestent id est portent: pulchra vincula id est cathenas in collo:et captent id est recipiant:escas datas id est porrectas eis manibus sui magistri:et q̄uis metuant trucē id ē crudelem magistru3:leones inq̄ soliti ferre id ē pati verbera magistri. sed si cruor tinxerit id est madidauerit horrida ora.i.colla leonum p nimia verbera:tūc animi leonu3 resides.i. quieti redeunt ad naturalem crudelitatē.et leones meminere sui id ē sue nature:graui fremitu.i. magno rugitu:et ipi laxāt.i. soluūt colla soluta nodis id ē erupta vinculis. et pmo suus domitor.s. magr ille ibunt i.recipit:lacer.i.laceratus rabidas iras cruento dēte.s. leonis. ¶ Nota fm Isido.li.ethic. peni sunt homines cartaginēses. Est aūt cartago ciuitas libie: ppter quod leones libie vocātur leones peni:et hmōi leones libie facilius domantur. ¶ No. q̄tumcū q3 leones domātur et assuefactione ducātur a sua crudelitate:si tamen afficiantur cruore vel sanguine redeunt ad crudelitatem. ¶ Que canit. Hic ponit scd3 exēplum quod est de volatilibus.et est tale. Auicula capta que preter naturaz domesticatur q̄tumcumq3 foueatur delicijs hominū tamē habita oportunitate redit ad siluestreitatem. vnde dicit in littera. Ales garrules que canit altis ramis:si illa capta claudit in antro cauee id est domuncula supple vt ibi maneat ad solatium hominum. licet ludens cura hominum ministret huic aut pocula illita id ē linita melle:q3 pro et largas dapes ministret dulci studio:si tamen illa auis saliens ex arto tecto id ē ex arta domuncula viderit gratas vmbras nemorum. ipsa proterit pedibus suis escas sparsas:et ipsa mesta quia ipsa fuit detenta requirit siluas et dulci voce susurrat id ē cantat in siluis. ¶ Nota natura nō assuescit in contrarium. si enim lapis centies millesies proiciatur sursum:non assuescit ascendere sursum. licet enim aliqua consuetudine vel violentia natura possit ad tempus impediri: tamen semper inclinatur ad proprium opus. ¶ Validis quondam viribus acta. Hic ponit tertium exemplū de vegetabilibus: sicut de virga crescente: quod tale est. Licet virgula erecta per violentiam incurvetur:tamen relicta proprie nature ipsa sursum erigitur. Unde dicit in littera. Virga quondam acta, id est, coacta validis viribus supple hominis incuruantis cum ipsa flectit pronum cacumen:sed si dextra curuans remiserit hāc ipsa spectat id est respicit celū vertice. quasi diceret, deposita violentia incuruantis virga redit ad natu

Laxant nodis colla solutis
Primusq3 lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Que canit altis garrula ramis
Ales:cauee clauditur antro
Huic licet illita pocula melle
Largasq3 dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret:
Si tamen arto saliens tecto
Nemorum gratas viderit vmbras
Sparsas pedibus proterit escas
Siluasq3 tantum mesta requirit
Siluas dulci voce susurrat.
Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen
Hanc si curuans dextra remisit
Recto spectat vertice celum.

hilez rectitudinem. ¶ Nota q licet natura rerum inanimatarum non facile assuescat in ɔtrarium: tamen in hominib⁹ rationabilib⁹ multū facit assuescēdo vel ɔsuescendo: qr lz aliquis sit male ɔplexionat⁹: tñ per visuz ⁊ ɔsuetudinem abilitatur ⁊ ɔplexio mutatur. vnde Sene. Cōsuetudo est altera natura. ¶ Cadit hesperias phebus in vndas. Hic phīa pbat intentū suū ponendo quartū exemplū in corporib⁹ celestib⁹: ⁊ est tale. Sol motus ab oriente in occidentē cadit in mare hespericū. sed naturali inclinatione redit ad orientem sub nostro hemisperio. vñ dicit ī littera. Phebus. i. sol cadit in vndas, hesperias. i. occidentales: sed secreto tramite. i. secreta via. i. sub terris rursus. i. iterū vertit currum suū ad solitos ortus id est ptes oriētales. ¶ Nota q Boe. hic loquitur more poetar qui dicebāt solem tempore vespertino descendere in mare occidentale: vt ibi lauaretur a sordib⁹ et a puluere quo maculat⁹ fuit existens ī nostro hemisperio: sed hoc non est verum quia sic apparet ruditas hominū. ¶ Repetunt ꝓprios quequ recursus. Hic phīa concludit idez esse in omnibus alijs entib⁹ videlicet q oīa entia quocumqz modo per violentiā seu assuefactionem a sua abducantur natura: tamen sibi derelicta semp redeunt ad illud qd̄ inest eis p naturaz. vnde dicit in littera. Quequ. i. quelibz entia repetunt ꝓprios recursus. i. naturales motus: ⁊ singula. i. oīa entia gaudent suo reditu supple redeūdo ad illud supple quod ɔuenit eis scdm naturam. Nec vlli manet id est adest traditus ordo nisi q suo fini iūxerit ortum id est principiū: ⁊ fecerit stabilem orbez id est circulationē sui coniungendo fines principio. ¶ Nota q orbis in ꝓposito est circulus vel linea circūducta rediens ad idem punctum a quo incepit equaliter distans a medio. facit autē homo stabilem sui orbem procedens a deo tanq̄ a suo principio: transit per temporalia in quibus non sistit sed redit ad deum tanq̄ ad suū finem per contemplationem mentis.

Cadit hesperias phebus in vndas
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus.
Repetunt proprios quequ recursus
Redituqz suo singula gaudent
Nec manet vlli traditus ordo
Nisi q fini iunxerit ortum
Stabilemqz sui fecerit orbem.

¶ Prosa tertia libri tertij.

Vos quoqz o terrena animalia: tenui licz imagine: vestrum tamen principiū somniatis. Verumqz illum beatitudinis finem licet minime perspicaci: qualicumqz tamen cognitione prospicitis: eoqz vos et ad verum bonum naturalis ducit intentio: et ab eodez multiplex error abducit. Considera namqz an per ea quibus se homines adeptu-

¶ Prosa tertia libri tertij.

Vos quoqz o terrena animalia. Ista est tertia ꝓsa hui⁹ tertij in qua ⁊ in alijs sequētib⁹ ostendit q vera felitas non ɔsistit in illis que quidā putauerūt esse summa bona: sz tamen est felicitas in ipsis. Et primo phīa ea que dicta sunt in metro adapta specialiter ad homines: ⁊ cum hoc ꝓponit intentū suū. Scd̄o ꝓbat suum intentū: ibi. Primū igitur. Dicit primo. dictuz est q oīa repetunt suū finem: vos quoqz o terrena animalia. i. vos homies qui estis deducti terrenis: somniatis. i. imperfecte cognoscitis vestrū principium: licet tenui imagine. i. exili similitudine: ⁊ ꝓspicitis illū verum finez beatitudinis: licet cognitione minime perspicaci: tamen qualicūqz cognitione. eoqz. i. ideo naturalis intentio ducit vos ad verum bonū: ⁊ multiplex error ab eodem vos abducit. Et tunc proponit intentū suuz dicens. Considera namqz o Boe. an homines valeant peruenire ad destinatum finem id est ad beatitudinem per ea quibus ꝑs

tant se adepturos beatitudinem. si enim pecunia vel honores ⁊ cetera afferunt quid id est aliquid ta/ le cui nihil bonoꝝ videat̃ abesse: nos fateamur aliquos fieri felices adeptione boꝝum bonoꝛum. sed si non valeant efficere id est facere quod promittunt ⁊ carent pluribus bonis: nonne liquido id ē mani/ feste falsa species beatitudinis in eis deprehenditur. quasi dicat sic. ¶ Nota principium omnium re/ rum quod est deus est vera beatitudo: vt postea patebit. Tale principium quasi somniando cognosci tur ⁊ difficulter ad ipsum deueni tur. nō enī perfecte in p̃senti sta tu ipsum cognoscim⁹: quia intel/ lectus noster habet se ad ipsum sicut oculus noctue ad lumen so lis. ex scđo metha. Etiam ad ta/ lem beatitudinē cuꝫ difficultate peruenit̃. vnde Alan⁹ i anticlau diano de planctu nature ⁊ scien tia di. Difficilis accessio ad hāc facilisq̃ recessus. Accessus pau cis: casus ptꝫ oībus. In quā vix aliquis trāsire valet. Valet oīs ab illa declinare via. Que pau/ cis parua multis clauditur ara. Nimis intrāti large ruine ¶ Pri mū igitur teipsum qui pauloan te. Hic phīa ꝓbat intentum suū: ꝙ ista bona non efficiant qđ pro mittūt. ⁊ per ꝯñs in eis est falsa beatitudo. ⁊ p̃mo ostendit de di uitijs. post idem de alijs bonis. Primo ergo ꝓbat ꝙ diuitie non conferunt sufficientiā quā videt̃ tur ꝓmittere: ⁊ ꝓpter quā appe tuntur. Scđo ꝓbat ꝙ diuitie cō ferūt indigentiam. Tertio ꝓbat ꝙ indigentiam non auferunt. se cūda ibi. Atqui inq̃ tā libero me fuisse. tertia ibi. Quis autem mo dus. Prīo intēdit talē rationeꝫ. In illis nō ꝯsistit vera felicitas que non reddunt hoīem sibi suf ficientem: sed diuitie sunt hmōi: ergo ⁊c. Maior est nota. quia fe licitas est bonū sufficientissimuꝫ nullius egens. Minorem declarat in littera. ⁊ ꝓcedit phīa more dyadascolico. i. interrogando ⁊ respō dendo. ⁊ dicit sic. Primū igitur teipsum Boe. interrogo: qui pauloante diuitijs affluebas id est abun/ dabas: nunq̃ ne anxietas id est tristicia concepta ex qualibet iniuria confundit animū tuuꝫ inter opes abundantissimas. ⁊ respondit Boe. Atqui pro certe ego nequeo reminisci me fuisse tam libero animo qui semper angeret id est offenderet aliquid. dicit phīa. Nōne tibi aliquid aberat quod abesse nō vel les: vel tibi aliquid aderat quod adesse noluisses. Respondet Boe. Ita est inq̃. Tunc phīa ꝯcludit di cens. Ideo illius quod aberat p̃sentiaꝫ desiderabas: hui⁹ autē qđ aderat desiderabas absentiam. Di cit Boetius. Confiteor inq̃. Et philosophia inquit. Eget vero id ē caret eo quod quisq̃ desiderat. di/ cit Boe. Eget. ⁊ philosophia. Qui vero eget aliquo non est vsquequaq̃ sibi sufficiens. dicit Boe. mi/ nime supple est sufficiens. Et philosophia. tu itaq̃ hanc insufficientiā sustinebas plenus opibus. con/ cludit ergo philosophia ex concessis di. Igitur opes nequeunt facere nihilo indigentem ⁊ sibi sufficiē tem. ⁊ hoc erat quod promittere videbantur. ¶ Nota ꝙ omnis appetitus est ratione carentie. vnde il/ lud quod quis habet proprie non desiderat; sed magis amat. vide Augu. nono libro de trinitate di.

ros beatitudinem putant: ad destinatum finem va/ leant peruenire? Si enim vel pecunia vel honores ce/ teraq̃ tale quid afferant: cui nihil bonorum abesse vi/ deatur: nos quoq̃ fateamur fieri aliquos borum ade ptione felices. Quod si neq̃ id valent efficere quod promittunt bonisq̃ pluribus carent: nonne liquido falsa in eis beatitudinis species deprehenditur?

¶ Primum igitur teipsuꝫ qui pauloante diuitijs af/ fluebas interrogo. inter illas abundantissimas opes nunq̃ ne animum tuuꝫ concepta ex qualibet iniuria confundit anxietas? Boe. Atqui inq̃ tam libero me fuisse animo: quin aliquid semper angeret reminisci nequeo? P. Nonne quia aberat quod abesse non vel/ les: vel aderat quod, adesse noluisses? Boe. Ita est inq̃. P. Illius igitur presentiam: huius absentiaꝫ de sideraba. B. Confiteor inq̃. P. Eget vero inquit

Itē appetitus quo quis inhiat rei cognoscēde fit amor rei cognite. ideo dicit philosophia. Eget vero quod quisq; desiderat. ¶ Nota philosophia dicit. Qui eget non est sibi sufficiens: contra hoc diceret aliquis. sapiens eget quia indiget bonis exterioribus sine quibus viuere non potest; et tamen sapiens est sibi sufficiens per Senecam ix. epistola qui dicit. Sapiens seipso contentus est. Ad hoc dicendū q sapiens indiget quibusdam ad viuendum: sed ad beate viuendum seipso contentus est. vnde dicit Seneca nona epistola. Sapiēs seipso contentus est ad beate viuendum: sed non ad viuendum. Ad viuendum enim multis reb9 illi opus est. sed ad beate viuēdum tm̄ contētus est aīo sano erecto et despiciēte fortunā. ¶ Atqui h quoq; maxime. Hic pbat phīa q diuitie conferunt indigentiam et per consequens non consistit in eis felicitas: cum felicitas sit bonū sine omni indigentia. Probat autē in littera q pecunia cō fert indigentiam p hoc: q pecunia facit vt homo idigeat alieno presidio quo pecuniam suā tueatur: ne p violentiā auferatur. vnde subdit in littera: atqui p certe ego puto hoc maxime cōsiderandum q pecunia nihil habeat suapte natura id est in sua natura: vt nequeat auferri his inuitis id est nolentibus a quibus possidetur. dicit Bo. Fateor inq̄. Et phīa. q̄d ni fateare. q. d. oportet vt fatearis: cum quotidie aliquis valētior id est fortior eripiat eam inuito id est nolenti. vn̄ enim sunt querimonie forenses id est iudiciales: nisi q pecunie erepte vi vel fraude repetuntur in iudicio. respondet Boeti. ita est inq̄. et philosophia. Egebit igitur quisq̄ presidio id est auxilio extrinsecus petito: quo tueatur suā pecuniam quam posset amittere. respōdet Boetius. dubitari nequit. Tunc philosophia concludit ex dictis dicens. Igitur res est elapsa id est mutata in contrarium. nam opes que putabātur sibi facere sufficiētes faciūt potius indigentes alieno presidio. ¶ Nota illud quod per violentiā acquiritur potest per violentiam auferri: sed pecunia per violentiam acquiritur: q2 dicit. Aristo. i. ethicorum q ois pecuniosus ē violēt9: g violēter auferī pecunia: propter quā violētiā fiūt q̄rimonie forēses. Ubi sciēdū q forū ē loc9 rerū venaliū: sz for9 ē loc9 exercēdaz litiū corā iudice. vn̄ forēsis idē ē q̄d iudicial'. ¶ Quis aūt mod9 ē. Hic phīa pbat q diuitie nō auferūt idigētiā: et sic p̄ ɔ̄ñs nō ɔsistit in eis felicitas. et di. q̄s ē modus quo idigētia pellat diuitijs. Nūq̄d diuites nequeūt esurire. q. d. sic. nūquid nō psūt sitire. q. d. imo. Nūquid mēbra pecuniosoz nō sentiūt frigus hy

eo quod quisq; desiderat? Boetius. Eget inq̄. Philosophia. Qui vero eget aliquo non est vsquequaq; sibi ipse sufficiens. Boetius. Minime inq̄. P. Tu itaq; hanc insufficientiam plenus inquit opibus sustinebas. Boe. Quid inq̄? P. Opes igitur nihilo indigentem sufficientemq; sibi facere nequeunt: et hoc erat quod promitere videbantur. ¶ Atqui hoc quoq; maxime considerandum puto: q nihil habeat suapte natura pecunia: vt his a quibus possidetur inuitis nequeat auferri. Boe. Fateor inquit. P. Quid ni fateare cum eam quotidie valentior aliquis eripiat inuito? Unde enim forenses querimonie: nisi q vel vi vel fraude a nolentibus pecunie repetuntur erepte? B. Ita est inq̄. P. Egebit igitur inq̄t extrinsecus petito presidio quo suā pecuniā q̄sq; tueatur? B. Quis id inq̄ neget? P. Atqui non egeret eo nisi possideret pecuniā quā possit amittere. Boetius. Dubitari inq̄ nequit. P. In contrarium igitur elapsa res est. Nam que sufficientes sibi facere putabātur opes: alieno po

bernum id est hyemale. q.d.sic. Sed tu inquies id est dices. opulentis id est diuitib9 adest aliquid quo famem satient et frigus repellant. Respondet philosophia. hoc modo indigentia potest consolari diuitijs: sed penitus auferri non potest. Nam si hec scilicet indigentia semper hyans id est desiderans et poscens aliquid expletur opibus: necesse est tamen vt maneat indigentia que posset expleri: quia q̄tuncūq; sitis diuitijs vel famis mitigetur: adhuc diues post sitiet et esuriet. et q̄d nature nimium est auaricie nihil satis est: quare si opes non possunt submouere id est repellere indigentiam: sed faciunt indigentiam: quid est id est quomodo esse potest ꝙ credatis eas prestare id est dare sufficiētiam. quasi dicat nullo modo debet credi. ¶ Nota ꝙ omnis indigentia: vel est indigentia nature vel auaricie. Indigentia nature paucissimis suppleri potest: eo ꝙ natura paucis minimisq; contenta est. vnde propter naturaz non oportet multum querere diuitias: nec per diuitias indigentia nature amoueri potest: sicut nec ipsa natura mutari pōt. Indigentia vero auaricie est q̄ nullo modo expleri potest: et ita diuitie eam amouere non possunt ideo plus augent: quia dicitur. Auarus non implebitur pecunia. ¶ Nota ꝙ diuitie non solum non inducunt sufficientiam: sed nec inducunt sapientiam quasi dicat Seneca. Quid ꝓsunt stulto multe diuitie dū per eas nō possit fieri sapiens.

tius presidio faciūt indigentes. ¶ Quis autem modus est quo pellatur diuitijs indigentia? Num enim diuites esurire nequeūt? Num sitire non possunt? Nō frigus hybernum pecuniosorum membra non sentiunt? Sed adest inquies opulentis quo famē satient: quo sitim frigusq; depellant. Sed hoc modo consolari quidem diuitijs indigentia potest: sed auferri penitus non potest. Nam si hec hyans semper atq; aliq̄d poscens opibus expletur: maneat necesse est que possit expleri. Taceo ꝙ nature minimum quod auaricie nihil satis est. Quare si opes nec submouere indigentiam possint et ipse suam faciunt: quid est ꝙ eas sufficientiam prestare credatis?

¶ Metrum tertium libri tertij.

Quamuis fluente diues auri gurgite
Non expleturas cogat auarus opes

¶ Metrū tertiū tertij libri.

Quamuis fluente diues auri gurgite. Istud est tertium metrum huius tertij quod dicitur archiloicum ab inuentore: iambicum a pede predominātē cui cōiungitur metrum elegiacum: in quo metro philosophia inuehitur contra auaros quos in presenti vita sollicitudo diuitiarum affligit et in morte derelinquit. et dicit. Q̄muis diues, auarus fluente id est inabūdante auri gurgite id est multitudine: cogit id est congregat opes non expleturas suam cupiditatem et q̄muis diues oneret id est premat colla sua baccis id est gēmis preciosis: rubri littoris. i. rubri maris quia gemme colliguntur in littore rubri maris. et q̄muis scindat id est diuidat arando rura opima id est agros fecundos: centeno boue id est cum centum bobus: adhuc cura mordax id est sollicitudo non deseret ipsum superstitē id est viuentem: q; pro et leues opes que leuiter transeunt non comitantur ipsum defunctum id est mortuum. ¶ Nota circa litteram ꝙ gurges sm Huguitionem et Isido. in libro ethimolo. est locus altus id est profundus in flumine: et in proposito signat abundantem affluentiam auri. Item scd̄m Huguitionez bacca per duplex c inuenitur positum, pro fructu oliue vel lauri: vel pro quolibet fructu. aliquando autem inuenitur pro gemma preciosa: et sic sumitur hic. Item diues auar9 duplici malo premitur, in presenti vita semper sollicitatur: et post mortem nihil eū de diuitijs comitat̄.

de quo diuite loquitur Alanus in libro de plãctu nature dicens. Ut loculis varia nũ morum fercula donet Imponit proprio diues ieiunia ventri. Item iocalatur ocellis diues in argento: sed venter philosophari cogitur.

¶ Prosa quarta tertij libri.

Sed dignitates. Ista est quarta prosa huius tertij in qua probat philosophia q̄ dignitates temporales non conferũt honorem et reuerentiam quã pmittere videntur: et per osequens non est in eis vera beatitudo, et primo proponit q̄ dignitates faciunt honorab lẽ. secũdo improbat illud: ibi Nũ vis. Primo dicit. Sz dignitates reddũt hoiez honorabilẽ et reuerendũ cui prouenerit. ¶ No. honor ẽ exhibitio reuerẽtie alicui in testimoniũ virtutis: sicut accipitur et q̃rto ethicor. vel aliter. Honor est opinionis benefactiue signũ: et di. Ari. in li. rheto. Quã enim opinamur nobis posse bene fieri ab aliquo ipm honoramus. Sed reuerẽtia est decens ac matura grauitas sm Tullium. ¶ Nũ est vis ea magistratibus. Hic phia iprobat propositũ q̃druplici via. s. q̄ dignitates nõ cõferũt honorẽ et reuerentiã. Primo q: malis sepe eueniũt. scdo q: p dignitates vicia improborum innotescũt. tertio q: opinione hoiz vilescũt q̃rto q: tẽporũ mutatione splẽdere desinũt. scda ibi. In quo. tertia ibi. Atqz vt agnoscas. q̃rta ibi Sed hoc apud. Primo di. Nũ p nũquid ea vis i. talis ṽtus: ẽ magistratibus i. dignitatibus vt inserãt ṽtutes mẽtibus vtentiũ eis vt depellãt vicia. q. d. nõ. vnde subdit. Atqui p certe dignitates nõ solent fugare nequitiã: sed potius illustrare. i. manifestare. quo fit. i. propter quod fit: vt nos indignemur eas sepissime contigisse hominibus

Quercetasbaccis colla rubri littoris
Auraqz centeno scindat opima bone
Nec cura mordax deserit superstitem
Defunctumqz leues non comitantur opes.

¶ Prosa quarta tertij libri.

Sed dignitates honorabilem reuerendumqz cui prouenerint reddunt. ¶ Nũ est vis ea magistratibusvt vtentiũ mẽtibus virtutes inserant vicia depellant. Atqui non fugare sed illustrare potius nequitiam solent. Quo fit vt indignemur eas sepe nequissimis hominibus contigisse. Unde catulus licet in curuli nonium sedentẽ strumam tamen appellat. Uides nequantum dedecus malis adijciant dignitates? Atqui minus eorũ patebit indignitas: si nullis honoribus inclarescant. Tu quoqz num tandem tot periculis adduci potuisti: vt cum decorato gerere magistratum putares: cum

nequissimis. vnde. Catulus qui erat vir sapiens et virtuosus Nonium qui erat homo viciosus appellat strumam: licet videret ipm sedentem in curuli; id est in sede dignitatis iudiciaria. vides ne igitur quantum dedecus dignitates adijciant malis hominibus et manifestant eos esse contemptibiles a bonis. Atqui pro certe indignitas id est malitia eorum minus patebit si nullis honoribus inclarescãt id est splendeant. O Boe. nũquid tu potuisti tot periculis adduci id est affligi: cum Decorato id ẽ tali viro magistratũ gereres: cũ in eo respiceres mentẽ nequissimi scurre et delatoris. q. d. non. Nũquid possumus iudicare dignos reuerẽtia ob honores id est propter dignitates quos iudicamus indignos: ipsis honoribus. i. dignitatibus. q. d. non. et si quẽ videres p̄ditũ sapientia: licet nõ haberet dignitatem: nunquid posses eum non putare dignum reuerentia vel sapientia qua preditus esset. q. d. non posses eum iudicare indignum sapientia et virtute sua. quia propria dignitas inest virtuti: quam virtus trãs

fundit in eos quibus fuerit adiuncta, et quia populares honores hoc facere nequeunt: liquet id est manifestum est eos propriam pulchritudinem dignitatis non habere. ¶ Nota ex littera potest formari talis ratio. Illud quod adueniens alicui non confert honorem: illud non facit vere honorabilem. sed dignitates non conferunt honorem cum aduenunt: ergo etc. Minor probatur: quia honor sequitur virtutem. ex quarto ethicorum. vnde viciosum nullo honore dignum reputamus in quacunque dignitate fuerit: sed solum virtuosum etiam si non sit in dignitate. cum igitur dignitates temporales non conferant virtutes nec tollant vicia: manifestum est quod honorabilem non faciunt. ¶ Nota Catulus erat vir sapiens et virtuosus: qui Nonium sedentem in curuli ex animi indignatione vocabat strumam: eo quod viro tam malicioso collata fuit dignitas. Est autem struma congeries humorum in collo. sub hac autem similitudine ipsum appellat strumam quia in pectore habuit congeriem viciorum. ¶ Nota quod rex theodoricus voluit quendam nomine decoratum violenter tendere in magistratum: vt vna cum Boe. rempublicam regeret. cuius nequiciam Boetius detestatus recusauit sibi associari: propter quod Boetius multis iniurijs affectus fuit a rege theodorico. ¶ Nota quod scurra secundum Hugutionem idem est quod leccator vel vaniloquus. proprie autem dicitur qui sequitur curiam gratia cibi. ¶ Nota quod virtus facit hominem reuerendum et nobilem non dignitas: quia dicit Sene. xliiij. epistola. Virtus non accepit Platonem nobilem et reuerendum: sed fecit. quis enim est generosus virtuosus et dignus nisi qui ad virtutem est bene dispositus. Non facit hominem nobilem atrium plenum famosis imaginibus et nummis: sed animus et virtus supra fortunam surgens. ¶ In quo illud est aduertendum magis. Hic philosophia probat secunda via quod dignitates non faciunt hominem nobilem et honorabilem: quia vicia improborum manifestat dicens. in quo scilicet quod dignitas aduenit magis: illud est magis aduertendum. quod si aliquis eo est abiectior id est vilior: quo: id est quanto magis contemnitur a pluribus: cum dignitas nequeat facere improbos reuerendos: sed ipsos facit despectiores quos pluribus ostentat. verum pro sed: hoc non est impune. i. dignitas non facit hec impunita: quia improbi parem vicem reddunt dignitatibus quas ipsi commaculant sua contagione. q. d. sicut dignitas maculat improbos quia eorum maliciam manifestat. sic econtra improbi maculant dignitates. ¶ No. per dignitates vicia improborum innotescunt: qui principatus virum ostendit. cum igitur faciat hominem conceptibilem temporalis dignitas adueniens improbis facit eos despectiores. vnde Juuenalis poeta Omne animi vicium tanto conspectius in se crimen habet: quanto qui peccat maior habetur. et Sene. loco ignominie apud indignum est dignitas

in eo mentem nequissimi scurre delatorisque respiceres? Num enim possumus ob honores reuerentia dignos iudicare: quos ipsis honoribus iudicamus indignos? At si quem sapientia preditum videres: num posses eum vel reuerentia vel ea qua preditus est sapientia non dignum putare? Boetius. Minime. Philosophia. Inest enim dignitas propria virtuti quam protinus in eos quibus fuerit adiuncta transfundit: quod quia populares facere nequeunt honores: liquet eos propriam dignitatis pulchritudinem non habere. ¶ In quo illud est aduertendum magis. Nam si eo abiectior est quo magis a pluribus quisque contemnitur: cum reuerendos facere nequeat quos pluribus ostentat despectiores potius improbos dignitas facit: verum non impune. Reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem: quas sua contagione com-

maculant. ¶ Atqui vt agnoscas verā illā reuerentiā per has vmbratiles dignitates nō posse cōtingere sic collige. Si quis multiplici cōsolatu functus in barbaras natōes fortūe deuenerit: venerandū ne barbaris honor facit? At qui si hoc naturale mun⁹ dignitatib⁹ foret: ab officio suo quoquo gentium nullo modo cessaret. Sicut ignis vbiqꝫ terrarum nūquā tamē calere desistit. Sed quoniam id eis non propria vis: sed hominū fallax annectit opinio: vanescunt illico cum ad eos venerint: q̄ dignitates eas esse nō estimant. ¶ Sed hoc apud exteras natiōes. Inter eos vero apud quos orte sunt non perpetuo pdurant. Atqui prefectura magna olim potestas: nunc inane nomen: et senatorū cēsus grauis sarcina. Si quis quondam populi curasset annonam magn⁹ habebatur: nunc ea prefectura q̄d abiectius? Ut enim pauloante diximus qđ nihil ha-

¶ Atqui vt agnoscas veram illam reuerentiam. Hic phia. pbat tertia via ꝙ dignitates non faciunt reuerendum: quia opinione hominū vilescunt, qui cum dignitatibus funguntur q̄uis a suis honorentur: cum apud exteros autem homines nō curantur: vt ab illis qui sunt alterius diocesis. vnde di. Atqui pro certe vt tu agnoscas veram reuerentiam que est beatitudo non posse contingere alicui homini: per has dignitates vmbratiles, i. transitorias ad modum vmbre: sic collige, si quis homo functus, i. vsus multiplici cōsulatu id ē dignitate; deuenerit forte in barbaros natōes id ē extraneas gētes: facitne honor cōsulatus ipsum venerandum barbaris, q. d. non. Atqui pro certe: si hoc scꝫ facere reuerendū barbaris est naturale munus dignitatib⁹: nullo modo cessarent ab officio isto: quoquo. id est quocū loco gētium: sicut ignis vbiqꝫ terrarum nunquam desistit calere id est cremare. Sed quoniam id, i. reuerendū facere eis ānectit fallax opinio hoīm et nō ppria vis: illico id est statim vanescunt cum ad eos venerint: qui non estimāt eas esse dignitates: sicut sunt nationes barbarice id ē extranee. ¶ Nota ꝙ res non destituitur a sua ppria operatione. cum enim operatio sit finis habentis operationem. scđo celi et mundi res destituta a sua operatōe destitueretur a suo fine. et sic esset frustra. Si ergo reuerendum esset naturalis operatio dignitatum: vbiqꝫ gentium facerent homines reuerendum. sed videmus ꝙ dignitates que faciunt aliquem reuerendum apud suos: apud extraneos non faciunt ipsum reuerendum. ¶ Sed hoc apud exteras natiōes. Hic philosophia pbat quartam viam que sumit ex hoc ꝙ dignitates temporum mutatione sordescunt. quod enim magna olim fuit dignitas: moderno tempore pro nihilo reputatur. vnde dicit. Sed hoc quod dixi verum est apud exteras nationes id est extraneas: sed inter eos apud quos dignitates orte sunt non perpetuo durant. Atqui pro certe nam prefectura olim erat magna potestas apud romanos: sed nunc est inane nomen: et census id est precio senatorum nunc est grauis sarcina: que olim erat magna dignitas. et si quis quondam curasset annonam populi qui dicebatur prefectus annone: ille magnus habebatur: nunc ea prefectura quid est abiectius, q. d. nihil. vt enim pauloante diximus. nihil enim habet propriū decoris quod opinione vtentium nunc accipit splendorem: nunc amittit. et tunc epylogat di. Igitur si dignitates nequeunt facere reuerendos: vt patet ex prima via: si sordescunt contagione id est vicio improborum: vt patet ex secunda via: si desinunt splendere mutatione temporum vt docet quarta via: si vilescunt estimatione gētium vt patet in tertia via: quid est quod habeant in se expetende id est desiderande pulchritudinis, nedum aliis prestent: quasi diceret. nihil habent in se pulchritudinis: et ideo nec eam aliis prestare possunt. ¶ Nota ꝙ prefectura quondam erat magna dignitas apud romanos: et est

ille prefectus qui ceteris magistratibus prefuit: et omnes dignitates in ciuitate romana antecellebat. Sed postquam Julius cesar imperium inuaserat: talis dignitas ad imperatorem transferebatur: et diminuebatur eius potestas: ita quod nomen illius dignitatis mansit sine re. Item senatoria dignitas magna fuit apud romanos: quia officium senatorum primo fuit honestum scilicet utiliter consulere reipublice: sed postea compulsi fuerunt senatores ad seruiendum voluntati principis in damnum reipublice.

bet proprij decoris opinione utentium: nunc splendorem accipit: nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates: si ultro improborum contagione sordescunt: si mutatione temporum splendere desinunt: si gentium estimatione vilescunt: quid est quod in se expectande pulchritudinis habeant nedum alijs prestent?

¶ Metrum quartum tertij libri.

Quamuis se tyrio superbus ostro
Comeret: et niueis lapillis
Inuisus tamen omnibus vigebat
Luxurie Nero seuientis
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules
Quis illos igitur putet beatos?
Quos miseri tribuunt honores?

¶ Prosa quinta tertij libri.

An vero regna regumque familiaritas

¶ Metrum quartum tertij libri.

Quamuis se tyrio superbus ostro. Hic incipit quartum metrum huius tertij quod dicitur metrum valenticum ab inuentore: dactilicum a pede predominante: tetrametrum a numero pedum. In quo metro phil. confirmat per exemplum quod dignitates non faciunt vere reuerendum: et per consequens non est beatitudo querenda in eis. quia dignitates adueniebant Neroni qui pessimus erat: et ab eo alijs conferebantur. vnde dicit in littera. Quis superbus Nero seuientis luxurie: comeret id est ornaret se: ostro tyrio. i. purpura tincta in sanguine tyri: et quamuis comeret se niueis lapillis. i. albis margaritis: tamen ipse vigebat omnibus inuisus. i. odiosus. nam improbus Nero dabat verendis patribus id est reuerendis senatoribus: curules id est tales dignitates propter quas sedebant in curribus indecores quia ab indigno dabantur. Quis igitur putet id est reputet illos honores beatos quos miseri et improbi et viciosi tribuunt. q. d. nullus. ¶ No. di. Neronem seuientis luxurie: quia eius linquosi. nomine Prescullus narrat quod Nero omnia theatra italie et grecie perlustrans assumpto vario decore vestitus cytharistas: tragedos et aurigas sepe superasse visus est: tante libidinis etagitatus: vt neca matre neca sorore abstinuisse videbatur reuerentia consanguinitatis. virum in vxorem duxerat: et ipse a viro in vxorem receptus est. et fuit luxurie tam ineffrenate: vt rhetibus aureis piscaretur que purpureis funibus extrahebantur: et lauabat ea frigidis et calidis vnguentis que nunquam minus quam mille talentis confecit. et nihilominus ipse Nero tam viciosus dignitatem imperialem adeptus est: immo etiam alijs dignitatates largitus est.

¶ Prosa quinta tertij libri.

An vero regna. Hec est quinta prosa huius tertij in qua ostendit philosophia quod regnum et regum familiares non conferant veram potentiam quam promittunt et propter quam appetuntur. Et primo ostendit veram potentiam non esse in regnantibus. secundo quod non in regum familiaribus: ibi. Nam quid ego. quod autem in regnantibus non sit vera potentia: et per consequens nec beatitudo probat quatuor vijs. prima sumitur ex paruitate durationis regnantium. secunda sumitur ex par-

nitate extensionis.tertia ex ãnexione timoris.quarta ex defectu securitatis.scd̃a ibi.q̃ si hec.tertia ibi Expertus sortis.quarta ibi.Atqui vellẽ.pmo ppõit intentũ per modũ q̃stionis dicẽs.Anregna ⁊ regum familiaritas valẽt efficere potentẽ. ⁊ respondet ironice.q̃d ni.i.quare nõ efficerẽt potentẽ quando eorum felicitas.i.ptãs perpetuo perdurat.quod sup.nunq̃ cõtingit.vnde subdit.atqui ꝑ certe vetustas plena est exẽplorꝝ et etiam presens etas:qui reges mutauerint suã felicitatem calamitate.⁊ subdit.O

efficere potentem valent? Quid ni quando eorum felicitas perpetuo perdurat? Atqui plena est exemplorum vetustas:plena etiam presens etas:qui reges felicitatem calamitate mutauerint. O preclara potentia que nec ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur. ¶ Quod si hec regnorum potestas beatitudinis auctor est: nonne si qua parte defuerit felicitatem minuat: miseriam importat? Sed quis late humana tendantur imperia: plures necesse est gentes relinqui:quibus regum quisq̃ non imperet. Qua vero parte beatos faciens desinit potestas:hac impotentia subintrat que miseros facit. hoc igitur modo maiorem regibus inesse necesse est miserie portionem. ¶ Expertus sortis sue periculorum tyrannus regni metus pendentis supra verticem gladii terrore simulauit. Que est igitur hec potestas que sollicitudinum morsus expellere: que formidinum

preclara est potẽtia loquẽdo ironice:q̃ nec inuenitur satis efficax ad conseruationem sui. ¶ Nota nulla felicitas perpetuo perdurat saltẽ temporalis.hoc patuit p̃us exemplo vetustatis postea de Creso rege lidorũ.hoc etiã patet exẽplis eorꝝ qui erant tpe Boe.sicut de imperatoribus romanis q̃ crebro circa tpa sua interficiebantur:nunc bellis:nũc insidiis oppressi vel alio modo obiecti.⁊ idẽ testatur Gaufredus in poetria di.Hoc vni p̃scire potes q̃ nulla potestas Esse morosa põt si vis exempla priores.Respice fortunas emeruit illa priorum Florida posteritas minus sub ⸗ iecerit athenas. ¶ Quod si hec regnorum potestas. Hic ostẽdit q̃ potestas regia nõ ẽ vera potestas nec benefica propter p̃ ⸗ uitatem extensionis eius di.q̃ si hec potestas regnorũ est auctor id est causa beatitudinis nonne si qua parte defuerit regia potestas minuat:felicitatem importet id est inducat miserias.quasi dicat sic.sed quis humana spe ⸗ ria late tendantur:tamen necesse est plures gentes relinqui q̃ ⸗ bus quisq̃ regum non imperet: non enim potest esse q̃ vnus oĩs huic imperet.Quavero pte beatos faciẽs desinit potestas:hac parte subintrat impotentia faciens miseros.hoc ergo modo necesse est regibus esse maiorem

portionem miserie q̃ felicitatis:cum in maiori parte sint impotentes.¶ Nota q̃ si potestas regia efficit beatum:ergo vbi est defectus potestatis regie:ibi erit defectus beatitudinis cũ igitur plures sint gentes super quas non est potestas vnius regis q̃ que subiaceant sue potestati:sequitur q̃ rex in maiori parte erit miser et non beatus:igitur in potestate regia non consistit vera beatitudo. ¶ Expertus sortis sue. Hic ostendit q̃ in regnantibus nõ sit vera potestas propter annexionẽ timoris ꝑ exẽplũ di. quidã tyrãnus scz dyonisius expertus sue sortis id est fortune quãtum esset anxia periculorꝫ metus id est timoris sui:ipse simulauit.i.similitudine demonstrauit terrore gladii supra verticem pendẽtis.Que est igitur hec potestas q̃ nequit expellere morsus id ẽ corrosiones sollicitudinũ:nec põt vitare aculeos id est stimulos:formidinum id est timorum.q.d.vtilis parua est talis potestas. ¶ Nota q̃ dyonisius fuit quidã rex qui cum requireretur a quodam suo familiari quare sp̃ tristaretur cũ tñ semper haberet beatam vitam, Iste dyonisius volens sibi designare causam sue tristicie iussit eum poni inter epulas

lautas et sibi supra verticem iussit suspendi gladium acutum tenui filo. Iste viso gladio perterritus epulari neque letari potuit: cui dixit Dyonisius Talis enim est vita mea quam tu beatam putabas. semper enim mortem mihi imminentem preuideo. Considera ergo quo felix esse poterit qui timere non desinit. ¶ Atqui vellent ipsi. Hic philosophia ostendit idem contra rone que sumitur ex defectu securitatis di. Atqui pro certe ipsi reges vellent vixisse securi: sed nequeunt. i. non possunt. Dehinc. i. ex quo sequitur quod securi esse non possunt

aculeos vitare nequit? ¶ Atqui vellent ipsi vixisse se
curi sed nequeunt. Dehinc de potestate gloriantur?
an tu potentem censes quem videas velle quod non
possit efficere? Potentem censes: qui satellite latus
ambit? Qui quos terret: ipse plus metuit. Qui ut po
tens esse videatur in servientium manu situs est.
¶ Nam quid ego de regum familiaribus disseram:
cum regna ista tante imbecillitatis plena demonstrē.
Quos quidem regia potestas sepe incolumis: sepe
autem elapsa prosternit. Nero Senecam familiarem
preceptoremque suum ad eligende mortis coegit arbi
trium. Papinianum diu inter aulicos potentem mi
litum gladijs Anthonius obiecit. Atqui uterque poten
tie sue renunciare voluerunt: quorum Seneca opes
etiam suas tradere Neroni: seque in ocium conferre cona
tus est. Sed dum ruituros moles ipsa trahit: neuter quod

quo gloriantur de sua potestate quod non est faciendum. quod probat di. An. i. numquid tu potentem censes. i. iudicas illum quem videas efficere. i. perficere velle quod non potest. q. d. non est potens. An. i. numquid illum censes potentem: qui ambit. i. circumdat latus suum satellite. i. multitudine: qui plus metuit illos quos ipse terret: qui ut videatur potens situs. i. locatus est in manu servientium. q. d. non est potens. ¶ Nota ex littera potest formari talis ro. Illud quod non facit hominem securum hoc non facit vere beatum: sed potentia temporalis est huiusmodi igitur etc. Consequentia est nota: quia quanto maior potentia tanto minor securitas ¶ No. reges securi esse non possunt: quia incommoditates imminentes non possunt non formidare. Narrat enim Valerius de Dyonisio supradicto quod tantum timuit tonsores barbarum quod filias suas docuit tondere barbas. ipsis autem senescentibus precepit ut barbam et capillos sibi aburerent: et lectum cubicularem in lata fossa fecit in quem se ligneo ponte recepit: quia satellites et barbaros timuit. ¶ Nam quid ego de regum. Hic philosophia ostendit quod in familiaribus non consistit vera potentia. Secundo excludit quandam obiectionem ibi. An presidio. Probat enim quod familiares regum non facit esse vere potentem: cum huiusmodi familiaritas non possit retineri ad nutum: et ipsa retenta frequenter vergit in nocumentum. dicit ergo. Nam quid ego disseram. i. dicam de familiaribus regum: cum ipsa regna demonstrem esse tante imbecillitatis: quos. s. familiares regum regia potestas incolumis id est sana sepe prosternit: et ipsa regia potestas lapsa etiam prosternit ipsos. Quomodo autem regia potestas incolumis destruat suos familiares docet per exempla dicens. Nero coegit Senecam familiarem suum preceptorem id est magistrum ad arbitrium eligende mortis. Anthonius imperator obiecit gladijs militum Papinianum suum familiarem diu potentem inter aulicos. atqui pro certe uterque Seneca et Papinianus voluerunt renunciare sue potentie propter crudelitatem principum et voluerunt se subtrahere ab eis. quorum duorum Seneca conatus est opes suas tradere Neroni ut ipsum placaret: et voluit se conferre in ocium id est in vitam solitariam. sed dum ipsa moles. i. magnitudo potentie trahit ipsos ruituros id est casuros: neuter efficit quod voluit. que est ergo illa potentia quam habentes pertimescit: quam cum habere velis non sis tutus: et cum deponere cupias vitare non possis: ut patuit de Seneca et Papiniano. ¶ Nota Nero fingebat se magistrum suum Senecam timere postquam imperator factus est sicut in puericia: unde mandauit sibi ut genus mortis eligeret quia viuere non pos

fet. Seneca cibo et potu satiatus aperire fecit venam et bibens de anulo venenoso interijt. Atqui enim potentes et nobiles sub gēma anuli venenū portabāt: vt si quid aduersi eis cōtigisset ad mortē cōfugerent. Item Anthonius crudelis īperator in suos tyrānisauit q̄ Papinianū familiarē suū diu inter amicos potentē gladijs multū occidi fecit. ex quibus patet quō regia ptās incolumis sepe suos familiares pster nit. Quō regia ptās lapsa prosternat suos familiares ex hoc patet, cum enim familiares mutantur regiā

volunt effecit. Que est igitur ista potentia quā pertimescunt habentes: quā nec cū habere velis tutus sis: et cū deponere cupias vitare non possis? ¶ An presidio sunt amici quos non virtus sed fortuna cōciliat? Sed quem felicitas amicum fecit: infortunium faciet inimicum. Que vero pestis efficatior ad nocendum q̄ familiaris inimicus?

potestatem necesse est vt ipsa deficiēte etiam ipsi familiares deficiāt. ¶ An presidio sūt. Hic phia excludit obiectionē. Posset enim aliquis dicere q̄ hō pōt conseruari in sua potētia per amicos. vnde q̄ aliqui perdunt potestatem est propter defectum amicorum. hoc excludit phia dicens q̄ hoc nō pōt esse verū de amicis qui fortuna conciliātur. de amicis autē q̄ virtute conciliantur non est hic loquēdum: cū non cōputētur inter bona fortune de quibus hic loquitur. vnde dicit in littera. An presidio. i. auxilio sunt amici quos nō virtus sed fortuna cōciliat. q. d. nō. hoc probat p locum ab oppositis sic. Quem felicitas. i. fortuna facit amicū: illū infortuniū faciet inimicū. que vero pestis est efficacior ad nocendū q̄ familiaris inimicus. q. d. nulla. quia inimicitiā illius cauere nō possumus cū ei constent secreta nostra propter familiaritatē. ¶ No. de amicis prosperitatis loquitur Sene. ix. epla. Qui vtilitatis causa assumptus fuerit tandiu placebit q̄diu vtilis fuerit: amicorum turba florētes circumsedit: sed circa euersos solitudo est. vnde poeta. Nam precio quesitus amor cū munere fedit. Ingenium durat largitio durat amicus. Alter poeta. Dum fortuna tonat fugiētes terret amicos

¶ Metrū quintū, tertij libri.

Qui se volet esse potentem
Animos domet ille feroces:
Nec victa libidine colla
Fedis summittat habenis.
Et enim licet indica longe
Tellus tua iura tremiscat
Et seruit vltima thyle
Tamen atras pellere curas

Nā quis amet quis nō vera puella docet. Et alter poeta. Dū zephirus flabat multis comitabar amicis. Ast cito aquilo turbine flante fugat. et Ouid. Horrea formice nunq̄ ad inania tēdunt. Nullus ad amissas ibit amicus opes. q̄ autē familiaris inimicus multum noceat di. poeta. Plus nocet vt hostis ad cuncta domesticus hostis. Et res ipsa docet qualiter ipse nocet.

¶ Metrum quintum tertij libri.

Qui se volet esse potentē. Hic incipit metrū quintū huius tertij quod dr paramanticū ab inuētore: anapesticū a pede pdomināte: cathalecticū q̄ vna syllaba deficit ad metri pfectionē. In quo metro phia ostēdit quō vera potētia sit acquirēda: dicēs q̄ vera potētia consistit in reprimendo viciosos motus vel concupiscētias īordinatas: q̄ sine hoc nullus esse vere potēs quantūcūq̄ dicetur. Di. ergo. ille q̄ volet esse potentē domet aīos ferocēs. i. crudeles: q̄ crudelitate hō assimilatur feris: nec summittat colla victa libidine. i. concupiscentia: fedis habenis id est viciosis motibus. licet enim tellus indica id est terra indie tremiscat tua iura longe id est iz ptās tua extēdat se ad indiā: et iz tibi seruiat vltima thyle que est īsula vltima britāniā vbi sol facit

solsticiū zestiuū ⁊ vltra nō ꝓgreditur: tamē non posse pellere atras curas. i. obscuras sollicitudines et fugare miseras querelas ꝓuenientes et aduersitate fortune nulla est potentia. ¶ Nota ꝙ vere potens est qui sensualitatem subijcit rationi. vn̄ Sene. Si vis tibi oīa subijcere subijce te rōni. Multos eni᷑ reges si ratio te rexerit. et Aristo. iij. ethi. di. Quēadmodū puer oportet viuere scdm̄ precepta pedagogi: ita oportz ɔcupiscibile ɔsonare rationi. Itē Sene. magnū imperiū regit qui sibiipsi dominatur. Fortior est qui cupiditatē vincit ꝙ q̄ hostem subijcit. Est eni᷑ difficillimū vincere seipsuz. ⁊ Salomon Fortiorē expugnator animi expugnatore vrbium.

Miserasqꝫ fugare querelas
Non posse: potentia non est.

¶ Prosa sexta tertij libri:

Gloria vero ꝙ̄ fallax sepe ꝙ̄. turpis est. Unde non iniuria tragicus exclamat. O gloria: gloria milibus mortalium nihil aliud facta nisi aurium inflatio magna. Plures enim magnum sepe nomen falsis vulgi opinionib⁹ abstulerunt: quo quid turpius excogitari potest? Nam qui falso predicātur: suis ipsi necesse est laudib⁹ erubescant? ¶ Que si etiam meritis conquesite sint: quid tamen sapiētis adiecerint cōscientie: qui bonū suuz non populari rumore sed consciētie veritate metitur. Quod si hoc ipsum propagasse nomen pulchruz videtur: consequēs

¶ Prosa sexta tertij libri.

Gloria vero ꝙ̄ fallax. Ista est sexta ꝓsa hui⁹ tertij in q̄ phia ostēdit ꝙ glīa mundana non spectat ad veraz beatitudinem nec facit vere beatum. Et pmo ostēdit hoc de gloria ꝓpē virtutis. scdo de gloria que ꝓuenit ex nobilitate sanguinis: ibi. Iā vero. Primo ostendit intentū de gloria que ꝓuenit ex laude false virtutis. Scdo de illa glīa q̄ et veris meritis procedit: ibi. Que si etiā. Primo ostendit talez rationem. Illud qd̄ est fallax nō spectat ad beatitudinē nec facit beatuz: sed gloria false acquisita ē fallax igitur ⁊c. vn̄ dicit in littera. Gloria vero ꝙ̄ fallax est ⁊ ꝙ̄ turpis sup. satis patz. qd̄ aūt sit fallax ꝓbat auctoritate cuiusdā poete qui tragedias ɔposuit di. Unde quidā tragic⁹ exclamat: ⁊ ponit auctoritatez eius in greco que tantū sonat in latino. O glīa: glīa in milibus mortaliū nihil aliud facta es ꝙ̄ magna auriū inflatio Quod manifestat dicens. Plures eni᷑ magnū nomē. i. gloriā abstulerūt. i. false receperūt falsis opinionib⁹ vulgi. ⁊ ostendit ꝙ hmōi gloria sit turpis di. Quo scꝫ iaz dicto habere gloriaz falsis opinionib⁹ quid turpius excogitari pōt. q. d. nihil. Nam qui falso ꝑdicanť. i. laudātur: necesse est vt ipsi erubescāt suis laudib⁹. ¶ Nota ꝙ scdm̄ Tulliū gloria est frequēs fama cum laude: ⁊ est duplex: vana ⁊ vera. Vana gloria est que nullo ɔficiente ꝓcedit in esse. Vera est que nullo conficiēte non ꝓcedit in esse. Fama autē est cognitio alicui⁹ non solum in ꝓpinquo sed etiā in remoto. ¶ Nota ꝙ fama inducat falsam gloriam: falsa gloria erubescentiā. Naz erubescētia est crimē inglorians causatū ex aliquo turpi ꝑpetrato. Cum autē aliquis se cognoscat false acquisisse gloriā: tunc hoc timet manifestari ex cui⁹ manifestatione incidit in gloriationē ⁊ verecundiā. ¶ Que si etiaz meritis ɔquesite. Hic phia ꝓbat ꝙ gloria meritis acquisita non spectat ad beatitudinē: intendens talem rationē. Illud nō spectat ad beatitudinez de quo nulla est cura sapienti: sed de gloria etiā meritis acquisita nulla est cura sapienti: ergo ⁊c. Maior est nota. nam sapiens maxime curat beatitudinē cum sit maxime felix. Et ebicoz minorē ponit in littera dicens. Que scꝫ laudes spectantes ad gloriā lꝫ sint conquesite meritis: quid tamē adiecerint cōsciētie sapiētis: q̄ bonū suū metitur nō rumore populari sed veritate cōscientie. q. d. nihil. Scdo ꝓbat idē p locum ab oppositis dicens. Quod si pulchrū est ꝓpagasse nomē: ergo miserū est nomen non ꝓpagasse: sed cum ꝑ magna parte terrarū necesse sit nomen non esse ꝓpagatuz: necesse est pro maiori parte mi

est vt fedum non extendisse indicetur. Sed cum vti pauloante disserui: plures gentes necesse sit esse: ad vnius fama hominis nequeat peruenire. fit vt cũ tu estimas gloriosum esse pro maxima parte terrarũ videatur inglorius. Inter hec vero popularem gratiaꝫ nec commemoratõe quidem dignaꝫ puto: que nec iu dicio vero prouenit: nec vnq̃ firma perdurat. ¶ Jam vero q̃ sit inane q̃ futile nobilitatis nomen quis nõ videat: que si ad claritudinem refertur aliena est. Videtur namqꝫ esse nobilitas quedam de meritis veniens laus parentum. Quod si claritudinem predicatio facit: illi sint clari necesse est qui predicãtur. Quare splendidum te si tuam non habes aliena claritudo non efficit. ¶ Quod siquid est in nobilitate bonuꝫ: id esse arbitror soluꝫ: vt imposita nobilibus necessitudo videatur: ne a maiorum virtute degenerent.

serum esse. dicit ergo. Quod si hoc ipsum pulchrum videtur scꝫ ꝓpagasse. i. diuulgasse nomẽ. i. gloriaꝫ: consequẽs est vt iudicetur fedũ non extendisse nomen. sed sicuti pauloante disserui necesse est esse plures gentes ad quas fama vnius homĩs nequeat peruenire. fit. i. ɔtingit vt ꝑ maxima parte terrarũ ille videatur inglorius quã tu estimas gloriosum. Et quia aliquis diceret. sufficit ad beatitudinẽ q̄ homo sit gloriosus in poplo suo habendo fauorẽ populi. dicit pħia. Iter hec bona que sunt in operatõe virtuosa non puto gratiam popularem dignã ɔmemoratiõe: que nec iudicio recte rationis ꝓuenit: nec vnq̃ firma perdurat. ¶ Nota q̄ sapientissĩo est cura de gloria: q̄ dicit Macrobius. Sapiens fructum in conscientia ponit. Stultus autẽ in gloria. & Sene. Conscientiam potius q̃ famã attende: sed plerꝗ famam: pauci cõscientiaꝫ verentur. ¶ Nota q̄ fama popularis non ꝓuenit ex recto iudicio rationis. plus enĩ populus sequitur inclinationẽ sensus q̃ iudiciũ rationis. Nec etiã fama eorum perpetuo durat. q̄ scꝫ diuersas passiões vulgi variatur fama populi. vnde vulgares iudicant scdm concupiscentiaꝫ non scdm rei veritatem. pro tanto similes sunt auibus quarũ intuitum nox illuminat & dies cecat: ex quarto huius ꝓse quarta. ¶ Jam vero q̃ sit inane q̃ futile. Hic ꝓbat q̄ gloria ꝓueniens ex nobilitate sanguinis etiam non spectat ad veram beatitudineꝫ. & p̃mo ostẽdit vanitatẽ huiusmodi glorie. scdo ostẽdit quid boni sit in nobilitate: ibi. Quod si q̃d. Dicit primo. Jam vero quis nõ videat: q̃ inane: q̃ futile. i. labile sit nomen nobilitatis: quasi diceret manifestum est. que scꝫ nobilitas si refertur ad claritudinem id est ad gloriam aliena est ab illis qui se nobiles esse gloriantur. quod probat per diffinitionẽ nobilitatis dicẽs. Namqꝫ nobilitas videtur esse quedam laus veniens de meritis parentum: q̄ si predicatio id est laus facit claritudinẽ necesse est vt illi sint clari qui p̃dicantur id est laudantur. huiusmodi autem sunt parentes non tu. quare si non habes tuam claritudinem que ex laude tua ꝓueniat: aliena claritudo non efficit te splendidum id est gloriosum. ¶ Notandum q̄ nobilitas sanguinis est inane & futile nomen: quia nihil vere nobilitat hominẽ nisi virtus. vnde Alanus in libro de planctu nature & scientia. Quid tibi nobilitas quid clarum nomen auorum. Si seruus vicijs factus es ipse tuis. Iteꝫ. Nobilis est & eniꝫ siquis virtute refulget. Degener est solus cui mala vita placet. Et pauper Henricus. Non preסigne genus nom clarũ nomen auoruꝫ. Sed probitas vera nobilitate viget. Et Seneca. Nemo est melior altero nisi qui rectius ingenium habet altero & ad bonas artes aptius. ¶ Quod siquid est in nobilitate bonuꝫ. Hic ostendit cuiusmodi bonum sit in nobilitate dicens. Siquid bonum est in nobilitate: illud solum esse arbitror: vt nobilibus videatur imposita necessitudo: ne a virtute maiorum id est progenitorum degenerẽt supple per mores viciosos. Melius est enim a patre ignobili descendere & morigeratuꝫ esse: q̃ a nobili & per

vitia degenerare. ¶ Nota ꝙ gloriandum non est de nobilitate. quia dicit Seneca. Si pulcher es lauda naturā. si nobilis lauda parentes. si virtuosus ⁊ sapiens lauda teipsum si dives lauda fortunas. si potens expecta paulisper ⁊ nihil eris. ¶ Notandum scdm Tullium. Optima hereditas a patribus traditur liberis omni patrimonio prestantior: scz gloria virtutuz: ⁊ decor rerum gestarum.

¶ Metrum sextum tertij libri.

¶ Metrū sextum tertij libri.

Omne genus hominum in terris
Simili surgit ab ortu:
Unus enim rerum pater est:
Unus qui cuncta ministrat:
Ille dedit phebo radios:
Dedit et cornua lune:
Ille homines etiam terris
Dedit et sydera celo:
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos:
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen:
Quid genus ⁊ proauos strepitis?
Si primordia vestra
Auctoremque deum spectes
Nullus degener extat:

Omne genus hominū. Istud est metrum sextum huius tertij qđ dicitur alemanicum ab inventore: dactillicū a pede predominante: trimetrum a numero pedum: hypercatholeticū quia vna syllaba superabūdat. In quo metro philosophia probat omēs homines esse nobiles preter viciosos. dī. Omne genus hominū in terris cuiuscūqz cōditōis sit surgit ab ortu simili: quia scdm animā omēs sunt ab vno creatore. vnus enī est pater rerum. i. vnus creator: supple nobilis qui cuncta ministrat supple gubernāda. Ille vnus pater dedit phebo radios suos: dedit lune cornua: dedit homines terris id ē habitare ī terris: dedit celo sydera propter ornatū eius. Hic pater clausit animos membris supple corporis: animos inquā petitos id est acceptos celsa sede id est ī celo. Igitur nobile germen id est nobile principium: edit id est producit cunctos mortales id est hoīes. O homies quid scz propter quid strepitis id ē cum strepitu iactatis genus vestruz ⁊ proauos vestros? si enīz tu spectes id est cōsideres auctorem deum: ⁊ primordia vestra nullus extat degener id est ignobilis nisi fouēs id est operans peior a vicijs deserat proprium ortum id est deum a quo processit. ¶ Nota ꝙ omnes homines ex ea parte qua sunt homies sunt eque nobiles: cum enī nobilitas sit quedā excellētia ɔtracta ab origine: nobilitas homīs pͣcipue debet attendi ex ea parte qua est hō scz ex parte anime. Cū igitur in omnib⁹ homīb⁹ sit eadē origo anime: quia oīs anime sunt a deo: oīs homīes sunt eque nobiles. Soluz autē illi sunt ignobiles qui degenerant a sua origine. anima autē a sua origine producta est a deo ⁊ est similis deo. iō illi soli a nobilitate degenerant qui viciosis morib⁹ similitudinē dei deturpāt: quā ex origine ɔtraxerunt. ¶ No. dicit animos celsa sede petitos. Hic loquit᷑ more Platonico: qui volūt oēs aīas simul esse creatas ī celo. et postea mitterētur ī corpa: qđ nō est verū. sed anime creant᷑ in corpib⁹: ergo loqtur more Platonico: ꝙ deus aīas receptas in celo clausit mēbris corporeis. ⁊ de hoc videbit᷑ nono metro hui⁹ tertij. ¶ No. ꝙ oīm hoīm ē vna origo qꝛ a deo sunt creati: quē patrē oēs vocam⁹. ⁊ oēs aīe sunt a deo: ergo null⁹ ē nobilior alio scdz creationē: lz scdz ingeniū bene: quia soli illi sunt ignobiles q̄ degenerant suaz genealogiā:

Prosa septima.

Quum discedunt a virtutibus et adherent vicijs.

¶ Prosa septima tertij libri.

Quid autem de voluptatibus. Ista est prosa septima huius tertij libri. in qua philosophia ostendit beatitudinem non esse in voluptate. et primo ostendit hoc de voluptate generaliter. Secundo de quadam voluptate specialiter. secunda ibi. Honestissima quidem. primum probat dupliciter secundum quod ponit duas rationes. secunda ibi. Que si beatos Primo intendit talem rationem. In illis non consistit beatitudo ad que sequuntur multe incommoditates sed ad voluptates sequuntur multe incommoditates: sicut declarat in littera. et dicit. Quid loquar de voluptatibus corporis id est delectationibus corporalibus. quarum appetentia id est cupiditas plena est anxietatis: quia homo anxiatur cum caret eo quod cupit. sacietas vero id est plenitudo voluptatum plena est penitentie id est pene. cum igitur voluptatibus sit coniuncta anxietas et penitentia: in eis non consistit beatitudo: et addit quantos morbos ille voluptates et quam intolerabiles dolores solent afferre corporibus fruentium eis: quasi quendam fructum nequitie supple satis patet: quarum voluptatum motus id est affectus: quid habeat iocunditatis id est voluptatis ignoro. quisquis autem volet reminisci libidinum id est id est voluptatum: ipse intelliget id est cognoscet exitus id est fines voluptatum esse tristes. ¶ Nota quod duplex est voluptas: scilicet intellectualis et corporalis. prima est prosequenda scilicet intellectualis: quia consistit in speculatione animam beatificans. secunda est fugienda quia consistit in delectatione sensuali corpus mortificans. vnde Seneca quinquagesima secunda epistola dicit. Voluptates precipue extirpa: que latronum more nos amplectuntur vt strangulent. et Tullius. Voluptas impedit omne consilium: atque vt sic dicam oculos perstringit mentium: et inimica est rationi: nullum vult cum virtute habere commercium. ¶ Nota quod voluptas plena est penitentia. Narrat enim Vale. quod cum Demosthenes philosophus quereret amorem Thaidis meretricis: et consensum ferret ei centum talenta petens. Demosthenes aspiciens in celum respondit. pro tanto precio non emam tantum penitentie. sciebat enim quod voluptatem inseparabiliter sequitur penitentia. ¶ Nota quod voluptates multos morbos afferunt: quia dicit Seneca in quadam epistola. multos morbos multa fercula ferunt. et vult Aristoteles in ethicis quod laborantes in passionibus venereis et crapule maxime transmutantur secundum corpus. crapula enim plures occidit quam gladius. ¶ Que si beatos. Hic philosophia probat conclusionem prius positam alio modo deducendo ad inconueniens. et est ratio ista. si in voluptatibus consisteret beatitudo sequeretur quod pecudes essent beate: quod est falsum. pecudes enim laborant ad explendam corporis voluptatem. vnde dicit. Que voluptates si possunt explicare beatos nihil cause est. i. nihil impedit quin pecudes dicantur id est iudicentur esse beate: quarum omnis intentio festinat ad explendam corporalem lasciuiam id est ingluuiem ventris. ¶ Nota quod cum felicitas sit bonum nature ratio-

Ni vicijs peiora fouens

Proprium deserat ortum.

¶ Prosa septima tertij libri.

Quid autem de corporis voluptatibus loquar? quarum appetentia quidem plena est anxietatis: satietas vero penitentie. quantos ille morbos: quam intolerabiles dolores: quasi quandam fructum nequitie fruentium solent referre corporibus: quarum motus quid habeat iocunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatum exitus quisquis reminisci libidinum suarum volet intelliget: ¶ Que si beatos explicare possunt: nihil cause est quin pecudes quoque beate esse dicantur: quarum omnis ad implendam corporalem lasciuiam festinat intentio.

nalis nullas bestias felicitabit: quia tantū genus hoīm viuit arte ⁊ rōne. ¶ Notandū ꝙ ad fugā bestialiū voluptatū hortat⁊. Aristo. Alexandrū in quadā ep̄la dicens. O alexāder declina a conatib⁹ bestialium voluptatū q̄ corruptibiles sunt. carnalis enim appetitus inclinat ad corporales virtutes q̄ contristāt intellectū. ⁊ subdit. conatus voluptatū generat carnalem amorē. hic generat auariciā. hec generat desideriū diuitiaꝝ q̄ generant inuerecundiā: inuerecundia p̄sumptionē: presumptio infidelitatē: infidelitas latrociniū: ꝑpter q̄ mala vitāda est voluptas. ¶ Honestissima quidē ꝯiugis foret. Hic pħia ondit ꝙ btitudo non consistit in quadā speciali voluptate scꝫ in matrimonio q̄ licita ē ꝑpt̄ generationē prolis: intendēs talem rōem. In illa voluptate non cōsistit felicitas q̄ habꝫ anxietatē sibi annexā. sed voluptas matrimonij ē huiōi sicut tāgit in lr̄a vſa dicit. Iocūditas cōiugis ⁊ liberoꝝ foret honestissima: sed nimis est extra naturā dictū q̄ natura abhorret id⁹ qð volo dicere: q̄ nescio. i. taceo quē. i. aliquem inuenisse. i. habuisse filios tortores. quoꝝ filioꝝ ꝙ sit mordax. i. anxia quecūqꝫ ꝯditio siue bona siue mala: neqꝫ nō necesse est te āmonere: alias expertū ē. neqꝫ necesse est āmonere te nūc anxium: in quo ego approbo s̄niam Euripedis mei pħi: qui dixit carentē liberis infortunio felicē esse. ¶ No. ꝙ anxietas inest patribus propt̄ maliciam filioꝝ. Narrat em̄ Euripedes Tropius in hystoria romanoꝝ ꝙ Demetrides in suos seuiens filios duos ex eis interfecit. et cū persequeretur tertiū ille congregato exercitu obsedit patrē. pater autē videns se non posse euadere seipsum interfecit. Etiā pater anxiatur de bonis filijs propter intensam dilectionē eoꝝ ⁊ promotionē: quib⁹ si aliquid aduersi cōtigerit pater reputat se infelicē. Ex quo patet ꝙ voluptas coniugalis habet anxietatē sibi annexam.

¶ Honestissima quidem coniugis liberorumqꝫ foret iocunditas: sed nimis e natura dictum est: nescio quē filios inuenisse tortores. Quorum ꝙ sit mordax quecunqꝫ conditio: neqꝫ alias expertum est: neqꝫ nūc anxium necesse est ammonere. In quo Euripedis mei sententiam probo: qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

¶ Metrum septimum tertij libri.

Habet hoc voluptas omnis
Stimulis agit fruentes
Apiumqꝫ par volantium.
Ubi grata mella fudit
Fugit et nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

¶ Metrum septimum tertij libri.

Habet hoc voluptas oīs. Istud ē metrū septimū hui⁹ tertij qð dr̄ anacroanticū ab inuentore: iambicū vel anapesticū a pede p̄domināte: q̄ hꝫ primū pedē anapestū ⁊ reliquos iābos. ⁊ ē dimetrū. i. q̄ttuor pedū. cathaleticū q̄ deficit syllaba. nāꝫ post tres pedes remāet vna syllaba de q̄nto pede. In quo metro pħia ondit qd mali ꝯseq̄tur oēm voluptatē. oīs enī voluptas preter anxietatē sibi ānexā est trāsitoria: qð confirmat per quoddā exemplū dicēs. Omnis voluptas habet q̄ ð dicā: q̄ voluptas agit. i. vexat fruentes stimulis. i. punitionibus: ⁊ ē par. i. similis stimulis apiū volantiū. vbi. p postꝙ apis fudit grata mella: fugit ⁊ ferit corda icta. i. ꝑcussa anxietate nimis tenaci morsu. q. d. iocūditas voluptatis nimis ē transitoria: sed anxietas quā affert nimis est permāsura. ¶ Notādū licet oīs voluptas corporalis primo delectet et postea pungat ad modū apum: cum hoc maxime inuenitur in voluptate venerea: ad cuius fugā Aristo. hortatur Alexandrū dicens. O clemēs imperator noli te nimiū inclinare ad coitum: quia coitus est quedam ꝓprietas porcoꝝ: que igitur tibi gloria si exerceas viciū bestiaꝝ⁹ brutoꝝ. crede mihi idubitāter ꝙ coit⁹ ē destructio corꝑis: abbreuiatio vite: corruptio ꝟtutū: legis

transgressio: et generat femineos mores. Qualiter autem sit fugienda delectatio venerea docet Alanus in libro de planctu nature ⁊ scientia dicens. Si venerem fugare velis: loca: tempora vita. Nam locus ⁊ tempus pabula donat ei. Et pauper Henricus loquens de amore dicit. Proscribas igitur gladijs et fustibus ipsum. Et fugiendo fuga quem fuga sola fugat.

¶ Prosa octaua tertij libri.

¶ Prosa octaua libri tertij.

NIhil igitur dubium est quin: hec ad beatitudinem vie deuia quedam sint: nec perducere eo quicquam valeant ad quod se perducturas esse promittunt. Quātis vero implicate malis sint breuissime monstrabo. Quid enim: pecuniam ne congregare conaberis: sed eripies habēti: dignitatibus fulgere velis donanti supplicabis. Et preire ceteros honores cupis: poscendi humilitate vilesces. Potentiā ne desideras subiectorum insidijs obnoxius periculis subiacebis. Gloriā petis: sed per aspera queque distractus securus esse desistis. Voluptariā vitam degas: sed quis non spernat atque abijciat vilissime fragilissimeque rei corporis seruitium. ¶ Jam vero qui bona pre se corporis ferūt q̄ exigua: q̄ fragili possessione nitūtur? Num enim elephantes mole: thauros robore su-

NIhil igit dubiū est. Ista est octaua prosa huius tertij in q̄ philosophia ostēdit quantis malis sunt implicita predicta bona in quibus aliqui posuerunt felicitatem. Scdo ostendit q̄ extilia sunt corporis bona: ibi. Jaz vero. Primo dicit Nulli dubium est predicta considerāti quin hec vie quibus nituntur homīes ad beatitudinē peruenire sint quedaz deuia nec valeant quicq̄ perducere eo. i. illuc ad quod promittūt se esse perducturas. quantis vero malis sint implicate breuissime mōstrabo. quid enim sup. istorū ē sine malo. q. d. nihil. vnde subdit. Pecuniā congregare ne conaberis. i. laborabis: sed eripies. i. rapies habenti: et ita implicaberis malo violentie. vis fulgere dignitatibus, danti supplicabis. et q̄ cupis ceteros preire honore: tu vilesces humilitate poscendi. potentiaz ne desideras subiacebis periculis subiectorum. gloriam petis: sed per aspera distractus securus esse desistis. voluptariā vitam degas: sed quis nō spernat atque abijciat tā q̄ contēptibilē seruitiū vilissime corporis ⁊ fragilissime rei scz corporis. ¶ Notandū q̄ homo querēs pecuniaz incidit in malū violentie: quia ois pecuniosus est violentus. primo ethicorum. Sed querens honores ⁊ dignitates humiliando se alijs supplicabit. sed dicit Sene. in libro de beneficijs. Molestū est verbum ⁊ onerosum demisso vultu dicere rogo. Querens autē potentiā ⁊ gloriam oportet q̄ propter potentiā ⁊ gloriam defendendā persecutionibus improborum se obijciat. ⁊ sic securus esse desistit. Querens autē voluptuosam oportet q̄ corpori seruiat. sed dicit Sene. Maior sum ⁊ ad maiora genitus sum q̄ q̄ sim mancipiū. i. seruus corporis mei: quod non aliter aspiciam q̄ aliquod vinculum mee libertati circumdatū. ¶ Jaz vero. Hic philosophia probat in speciali q̄ vilia sunt bona corporis que aliqui reputant extilia bona. scdo breuiter recolligit supradicta: ibi. Ex quibus omnib⁹. Primo ostendit intentum de magnitudine: fortitudine: ⁊ corporis agilitate. Scdo de pulchritudine: ibi. Forme vero. Primo ostendit q̄ homo non debet mirari de magnitudine: fortitudine: ⁊ agilitate corporis: quia illa excellentius inueniūtur in brutis q̄ in hominibus: dicens. Jam vero qui ferunt id est cupiunt bona corporis: pre se. i. gratia sui tanq̄ sint optima: q̄ exigua id est valde vilia: q̄ fragili possessione nituntur id ē laborant. Num enī elephantes mole id est magnitudine superare id est excedere poteris: nec thauros robore id est fortitudine. Num tygres p-

perare poteritis? Num tygres velocitate preibitis? Respicite celi spacium: firmitudinem: celeritatem: et aliquãdo desinate vilia mirari. Quod quidem celum nõ his potius est q̃ sua quaregitur ratione mirandum. ¶ Formẽ vero nitor vt rapidus est: vt velox: et vernalium florũ mutabilitate fugacior. Quod si vt Aristoteles ait linceis oculis homĩes vterentur vt eorum visus obstantia penetraret: nonne introspectis visceribus illud Alcibiadis superficie pulcherrimũ corp9 turpissimum videretur? Igitur te pulchrum videri non tua natura: sed, oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed estimate q̃ vult9 nimio corporis bona: dum sciatis hoc quodcũq3 miramini: triduane febris igniculo posse dissolui. Ex quibus omnibus illud etiam in summam redigere licet: q bec que nec prestare que pollicentur bona possunt: nec oĩm bonorum congregatione perfecta sunt ea: nec ad beatitudinem quasi quidam calles ferunt: nec beatos ipsa perficiunt.

hibitis velocitate. Respice spacium id est magnitudinẽ celi: firmitudinem id est fortitudinem celi: celeritatem id est velocitatem eius: et aliquando desinate id est cessate mirari vilia id est inferiora bona. quod quidem celum non his predictis potius imo multomin9 mirandum est q̃ sua ratione id est intelligentia qua regitur. sic similiter in homĩe multom agis laudãda sunt bona rationis q̃ bona corporis. ¶ Nota q bona corporis sicut magnitudo: fortitudo: agilitas: non multum sunt miranda: quia dicit Sene. Non magnitudĩe et corporis velocitate magne res gerũtur sed virtute. vñ Catho. Consilio pollet cui vim natura negauit. Item Sene. Excellẽtia ingenii potest latere sub quacũq3 pelle. ¶ Nota scdm Isido. in libro ethymologiarũ. Elephantẽ greci a magnitudine corporis putãt dictũ eo q forma mõtis pferat: apud indos vero dicitur barrus eo q vox eius barritus dicitur: dẽtes eius ebur: rostrum eius promosade dicitur. ¶ Nota scdm Isido. Tygris ẽ bestia variis colorib9 distincta mirabilis velocitatis: ex cuius nomĩe quidã fluui9 tygris appellatur: rapacissim9 est oĩm fluuiorũ. Et est sciendum q p bestia dicit hec tygris in gtio tygris vel tygridis. sed pro fluuio dicit hic tygris et in gtio huius tygris. ¶ Forme vero nitor. Hic phia ostẽdit intentũ de pulchritudine forme sup. q sit exile bonum: quia est transitoria et quia tantum est supficialis: et dicit. vero pro sed: nitor id est pulchritudo forme: vt id est q̃ rapidus est. vt id ẽ q̃ velox id ẽ velociter est trãsiens: et est fugatior id ẽ mutabilior mutabilitate florum vernalium. q. d. satis est euidens. vnde si homines vterẽtur lĩceis oculis vt ait Aristo. ita vt eorum visus penetraret obstantia scz corpora: nonne illud corpus Alcibiadis superficie pulcherrimũ introspectis visceribus turpissimum videretur. q. d. sic. ex q̃ concludit philosophia. Igitur te pulchrum videri non reddit id est facit tua natura: sed infirmitas oculorum spectantium. et subdit. Sed estimate q̃ nimio vultus bona corporis: dum sciatis hoc quodcũq3 fueris de corporis posse dissolui. igniculo id est calore febris triduane. febris enim acuta scdm medicos quandoq3 tertio die perimit. et tunc breuiter recolligit supradicta dicens. Ex quibus omnibus licet redigere in summam: q hec scilz supradicta bona non possunt prestare ea que pollicẽtur id est promittunt: nec perfecta sunt congregatione omniũ bonorum: nec ad beatitudinem ferunt quasi quidam calles id est vie: nec ipsa perficiunt beatos. ¶ Notandum q pulchritudo corporis nõ est durabilis: quia di. Virgi. O formose puer nimium ne crede colori. Alba ligustra cadũt: vacinia nigra legunt. ¶ Notandum q cõmuniter dicitur q visus linceus obstantia corpora penetrat. Sz illud nec ab Aristo. neq3 ab

aliquo autentico inuenitur. vnde Isido. in libro ethimo. loquens de lince dicit: quod linx dict⁹ est quia in luporum genere numeratur: bestia maculis distincta tergo vt pardus. sed similis lupo: cuius vrinam conuerti in duriciem preciosi lapidis dicunt: qui ligurius appellatur. Nihil autē dicit Isidorus de penetratione visus ꝗ Bo. quod Alchibiades mulier fuit pulcherrima: quā videntes quidā discipuli Aristo. duxerunt eam ad Aristotelem vt ipsam videret: qua visa dixit. Si homines linceos oculos haberent vt quecunque obstantia penetrarent: introspectis visceribus corpus quod apparet pulcherrimum turpissimum videretur.

¶ Metrum octauum libri tertij.

Heu heu que miseros tramite deuio
Adducit ignorantia:
Non aurum in viridi queritis arbore:
Nec vite gemmas carpitis:
Non altis laqueos montibus abditis
Ut pisces ditetis dapes:
Nec vobis capreas si libeat sequi
Thirrena captatis vada:
Ipsos quinetiam fluctibus abditos
Norunt recessus equoris:
Que gemmis niueis vnda feracior:
Uel que rubentis purpure:
Necnon que tenero pisce vel asperis
Prestant echinis littora:
Sed quonam lateat quod cupiunt bonum
Nescire ceci sustinent:
Et quod stelliferam trans abijt polum
Tellure dimersi petunt.

¶ Metrum octauū tertij libri.

Heu heu que miseros tramite deuio. Istud ē octauū metrū huius tertij: cuius primus versus dicitur metrum asclepiadicū ab inuentore: secundus iambicum a pede predominante. Secundus versus dicitur metrum achilochicum ab inuentore, iambicum a pede predominante. In quo metro philosophia deplangit errorem hominum qui in querendo summū bonum adducitur ignorantia. primo facit hoc. scdo precatur vt homines rediati falsis bonis redeat ad verū bonū. scda ibi Quid dignū. di. ergo. Heu est interiectio dolentis et ē dissyllabum propter metrū: ꝗ ignorātia abducit miseros deuio tramite id est transuersa via sup. a vero bono: vos hoīes nō qritis aurū in viridi arbore: nec carpitis id ē desideratis gēmas vite: vos nō abditis. i. nō abscōditis laqueos pro captura piscium in altis mōtib⁹ vt dit. tis dapes pisce: et si vob libeat seq̄ capreas nō captatis id ē nō accedatis vada thirrena. i. mare thirrenū qđ ē in italia. quaerēdo pro certo: hoīes norūt. i. nouerūt ipsos recessus abditos. i. abscōditos fluctib⁹ equoris. etiā hoīes norunt que vnda sit feracior. i. abūdātior: niueis gēmis. i. margaritis: vel que vnda sit feracior rubentis purpure id ē cōchiliorū quorū sanguine fit purpura. et hoīes norūt ꝗ littora pstant. i. abundāt: tenero pisce. vl' asperis echinis. i. talibus piscibus. sed quonā. i. vbi lateat bonū scz hūificū qđ cupiūt nec scire sustinēt ceci existētes: et supple illud bonū qđ abijt trans polum stelliferū aliud hoīes dimersi cecitate ignorātie petūt tellure. i. querūt terra. ¶ No. scdm Isido. li. ethimologiarum caprea est a gressis capra: que quia acutissime videt greci eam pondoidam appellauerūt ¶ No. sm Isido. quod echinus est piscis paruus semipedalis qui adherendo videtur retinere nauem: et est piscis asperrimus ad modum ericii ad edendum satis suauis. ¶ Quid dignum stolidis mentibus

imprecer. Hic precatur philosophia vt post tedium falsorum bonorum homines redeāt ad verum bonum ⁊ di. Quid dignū ego imprecer stolis mentibus hoīm. q. d. nihil aliud nisi hoc ꝙ homines ambiant ipsos honores et opes et comparauerit id est acquisiuerint sibi falsa bona graui molle id est tedio sa sollicitudine: tandez tedio ducti cognoscāt vera bona. ¶ Nota ꝙ ista deprecatio philosophie non ē ex maliuolentia: sed ex benignitate: et ideo non optat ꝙ homines permaneant in desiderio bonorum temporalium: sed vt illud desiderium magis sit eis medium ꝑducendi ad verum bonum, nec ipsa imprecatur cupiditatem vl' ambitionem honoris ad esse: sed vt quibus adest per hoc ad verum bonum deducantur.

Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes honores ambiant
Et cum falsa graui mole parauerint
Tum vera cognoscant bona.

¶ Prosa nona libri tertij.

Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse sufficiat: quā si perspicaciter intueris: ordo est deinceps que sit vera monstrare. B. Atqui videor inq̄: nec opibus sufficiētiam nec regnis potentiam: nec reuerentiam dignitatibus: nec celebritati gloriam: nec leticiam voluptatibus posse contingere. P. An etiam causas cur ita sit deprehendisti? B. Tenui quidez veluti rimuli mihi videor ītueri: sz ex te cognoscere aptius malim. P. Atq̄ prōptissima ratō ē. ¶ Qd enī simplex est īdiuisū ꝙ natura id error humanus separat: et a vero atq;

¶ Prosa nona tertij libri.

Hactenus mēdacis. Ista ē nona ꝓsa huius tertij libri in q̄ philosophia vult ostendere que sit vera beatitudo. et primo continuat dicta dicendis. Scdo assignat causam false felicitatis. Tertio ostendit que sit vera felicitas. secunda ibi. Quid enim. tertia ibi. Habes igitur inquit ⁊ formam. Primo dicit. Hactenus id ē huc usq; sufficiat ostendisse formam mendacis felicitatis id est fase: quam si perspicaciter intueris. i. consideres: ordo est id est restat mōstrare: deinceps id est postea que sit vera sup. felicitas. et di. Boe. ego videor nec opibus sufficiētiā posse ꝯtigere: nec regnis potētiā: nec dignitatibꝰ reuerentiā: nec celebritati gloriā: nec leticiā voluptatibꝰ; q̄ tn̄ videtur ꝑmittere: et sic falsa felicitas est in eis. et dicit philosophia. Num quid tu deprehēdisti causas cur illud ita sit. et dicit Betius. ego videor intueri id est cognoscere tenui rimula: quasi dicat non plene. sed imperfecte video illas causas sed apertius cognoscere malim id est magis velim ex te. et dicit philosophia. Atqui pro certe ratio id est causa false felicitatis promptissima est. ¶ Nota ꝙ falsa felicitas dicitur mendax eo ꝙ non adimplet quod promittit. diuitie enī promittunt sufficientiam; dignitates: reuererentiam quā non conferunt sicut patet ex predictis. ¶ Nota ꝙ cognitio false felicitatis vtilis est: quia cognitio mali expediens est ad cautelam ſm Alanum in libro anticlaudiano de planctu nature et scientia: quia malum non vitatur nisi cognitum; quia noticia mali ducit in cognitionem boni per oppositum. igitur vult philosophia primo assignare causas false felicitatis; et tunc ostendere que sit vera felicitas. ¶ Quod enim simplex ē. Hic ph̄ia assignat causam false felicitatis: et declarans eam ostendit ꝙ sufficiētia: potentia: reuerentia: gloria et leticia sunt vnum in re. Secundo ostendit quomodo homines ista separant ab inuicē. secūda ibi. Hoc igitur qd̄ est vnum. Primo dicit ꝙ causa false felicitatis est quod error humanus id quod est simplex atq; pro et indiuisum natura separat id est diuidit: et error humanus traducit a vero bono ⁊ perfecto ad falsum et ad imperfectum bonū. ⁊ tūc declarat istam causam ostēdens ꝙ reuerentia ⁊ potentia

et omnia alia sunt vnum et idem in re. et primo ostendit potentiam idem esse cum sufficientia et dicit. An tu arbitraris illud quod nihilo indigeat illud egere potentia et respondit Boe. Minime inquam. Phia probat di. Recte tu quidem iudico. nam si quid est quod sit valentie imbecillioris. i. potentie debilis in vlla. i. in aliqua re necesse est esse quod hoc egeat alieno presidio i. auxilio. Et di. Boe. Ita est inquam. Concludit ergo phia dicens: Igitur vna et eadem est natura sufficientie: quod pro et potentie. et dicit Boe. Sic videtur. tunc ostendit dignitatem esse eandem cum predictis di. Quod vero huiusmodi est sufficiens et potens: nunquid illud censes. i. iudices spernendum: tanquam indignum: an contrario omnium rerum tpalium non spernendum sed dignissimum omni veneratione. Respondit Boe. Non potest dubitari quin hoc sit dignissimum omni veneratione. et P. Addamus igitur sufficientie et potentie reuerentiam: quod hec tria vnum indicemus. et dicit Bo Addamus ergo si volumus vera confiteri. ¶ Notandum quod potentia idem est quod sufficientia. quod enim aliquid omnimodo sit sufficiens: ita quod nullius egeat: et quod careat potentia contradictionem includit. si careret potentia respectu alicuius possibilis: non esset omnino sibi sufficiens. ¶ Notandum cuicunque inest summa sufficientia et summa potentia eidem inest et summa reuerentia. in quantum enim aliquid habet rationem principij intantum est dignum reuerentia cum filij reuerentur patres qui sunt principium esse eorum. et serui dominos qui sunt principia seruorum in mandato monentia eos per imperium. et reueremur viros virtuosos quia sunt principia gubernantia vitam politicam. potentia autem dicit rationem principij, vnde illud est maxime principium quod est potentissimum et ideo reuerendissimum. ¶ Quid igitur inquit. Hic ostendit predictis esse annexam gloriam et leticiam di. Quid vero censes id est vis dicas illud quod est sufficientissimum, potentissimum: reuerendissimum: est ne hoc obscurum et ignobile: vel est clarissimum omnium celebritate. i. gloria. Respondet Boe. Ego confiteor illud esse celeberrimum id est gloriosissimum sicut est. Tunc phia concludit di. Consequens igitur est vt fateamur claritudinem id est gloriam nihil differre a tribus superioribus. et di. Boe. Consequitur inquam Tunc ostendit idem de leticia di. Illud quod nullius alieni egeat: et quod cuncta suis viribus possit quod est reuerendum et clarum: non ne hoc etiam constat esse letissimum. Respondet Boe. non possum cogitare vnde tali vllus meror obrepat. i. intret. et tunc concludit phia di. Si superiora manebunt sup. vera. necesse est illud plenum esse leticie: et per eadem concessa necessarium est esse nomina diuersa sufficientie: potentie: claritudinis: reuerentie et iocunditatis: sed substantia eorum nullomodo discrepare. quod concedens. Boe. dicit necesse est inquam. ¶ Notandum quod omnes creature compa

perfecto ad falsum imperfectumque traducit. An tu arbitraris hoc quod nihilo indigeat egere potentia? Boe. Minime inquam. Philosophia. Recte tu quidem. Nam siquid est quod in vlla re imbecillioris valentie sit: hoc presidio necesse est egeat alieno. Boet. Ita est inquam. Philosophia. Igitur sufficientie potentieque vna eademque est natura. Boe. sic videtur. Philosophia. Quod vero huiusmodi sit spernendum ne esse censes: an contra rerum omnium veneratione dignissimum? Boetius. Ad hoc inquam nec dubitari quidem potest. Philosophia. Addamus igitur sufficientie potentieque reuerentiam: vt hec tria vnum esse iudicemus. Boe. Addamus siquidem vera volumus confiteri. Philosophia ¶ Quid igitur inquit obscurum ne hoc atque ignobile censes esse? An omni celebritate clarissimum? Considera vero quod nihilo indigere quod potentissimum: quod honore dignissimum esse concessum est egere claritudine: quam sibi prestare non possit: atque ob id aliqua ex parte videatur abiectius. Boetius. Non possum

ratur ad deum sicut effectus ad suam causam. et quia noticia cuiuslibet cause relucet in suo effectu: ne cesse est ipsius dei habere noticiam per effectum et noticiam cum laude huius effectus dei representer ipsum sub ratione bonitatis et perfectionis que est materia laudis. Cum igitur gloria sic clara cum noticia: necesse est principium omnium rerum quod est sufficientissimũ potentissimũ et reuerendissimum etiã esse gloriosissimum. ¶ Notandum quod sufficientissimo nullum bonum deest: et talis habet appetitũ quietatum bono adepto. q̃ ẽ antẽ appetitus in bono adepto id est leticia: ergo bonum sufficientissimum etiam est letissimum. ¶ Notandum quod omnia ista sufficientia potentia: reuerentia: gloria et leticia: sunt unum in substãtia: non autem sunt vnũ in substãtia sicut agregatũ ex diuersis rebus. tũc enĩ ibi esset cõpositio quod repugnat potentissimo et dignissimo eo quod simpliciora digniora sunt cõpositis. sed de hoc postea melius patebit. ¶ Hoc igitur quod est. Hic philosophia ostẽdit qualiter homines illud quod ẽ vnum diuidunt. Secundo mouet dubitationem: ibi. Quid igitur inquit. primo ostendit quomodo homines diuidunt illud quod ẽ vnum et dicit. illud quod est vnum quod pro et simppler natura supple illud dispertit id est diuidit prauitas humana id est prauus error hominum querendo vnũ sine alio et dum homines conãtur id est laborant adipisci partem rei que partibus caret homo; nec, p non assequitur vllã portionẽ. i. partem. nec ipsam rẽ integrã quã affectat. et quit Boe. quonãmõ diuidunt hoĩes ista. di. phia q̃ petit. i. captat diuitias propter fugã penurie cã sufficiẽtie. vl' laborat de potẽna: sz mauult. i. magis vult esse vilis. i. indign⁹: quod pro et ob'cur⁹. i. inglori⁹ et ita nihil curat de dignitate et glã: talis enã subtrahit sibi m'tas voluptates naturales ne amittat pecuniam quã parauit id est lucratus est: sed hoc mõ nec sufficiẽtia cõtingit ei quem valentia id est potentia deserit: quem modestia pungit quem vtilitas id est reuerentia abijcit: quem obscuritas id est infamia recondit. q. d. non. Tũc ostendit de potentia idẽ di. Qui vero solũ desiderat posse id potentiam: ille profligat id est dispergit opes. despicit voluptates: quod pro et honorem carentem potẽtia et nihilipendit gloriã: sed videas quod multa hic deficiũt. fit ei aliquñ vt talis egeat ne cessarijs vt mordeatur anxietatibus: et cum nequeat hec depellere etiam illud qd maxĩe patebit desistit esse potẽs. Simil' licet rõciari de alijs trib⁹. s. de honorib⁹: de glia: de voluptatib⁹ sicut de pdictis duobus. nã cũ vnũquodqz hoz perfecte acceptũ sit idẽ quod cetera vt declaratum ẽ quisqs petit aliqd bo

inquit qui hoc vti est ita etiam celeberrimum esse confiteor. P. Consequens igitur est claritudinẽ superiori bus tribus nihil differre fateamur. Bo. Cõsequitur inquit. P. Quod igitur nullius egeat alieni quod suis cuncta viribus possit: quod sit clarum atqz reuerẽduz nõne hoc etiam constat esse letissimum. B. Sed vnde huic inquit tali meror vllus obrepat nec cogitare quidem possum. Quare plenum esse leticie siquidẽ superiora manebunt necesse ẽ cõfiteri. P. Atqui illud quoqz per eadem necessariũ est sufficientie: potẽtie: claritudinis reuerentie: iocũditatis: noĩa quidẽ esse diuersa: nullo vero mõ discrepare substãtiã. B. Necesse est inquit hoc P. ¶ Hoc igitur quod est vnũ simplexqz natura prauitas hoĩm dispertit: et dum rei que partibus caret partem conãtur adipisci; nec portionem q̃ nulla ẽ: nec ipsam quam minime affectat assequitur. B. Quonãmodo inquit. P. Qui diuitias inquit petit penurie fuga de potẽtia nihil laborat: vilis obscurusqz eẽ mauult: m'tas ẽt sibi naturales quoqz subtrahit voluptates: ne pecuniã

quam parauit amittat. Sed hoc modo nec sufficientia quidem contingit ei quē valentia deserit: quē molestia pungit: quē vtilitas abijcit: quē recondit obscuritas. Qui vero soluz posse desiderat profligat opes: despicit voluptates: honorēq3 potentia carentez: gloriamq3 nihilipendit. Sed huic quoq3 quā3 multa deficiant videas. fit enim aliquando necessarijs egeat: vt anxietatibus mordeatur. Cumq3 hec depellere nequeat: etiam id quod maxime petebat potens esse desistat. Similiter ratiocinari de honorib⁹ gloria voluptatibus licet. Nam cum vnūquodq3 bonū idē quod cetera sit: quisquis bonū aliquid sine ceteris petit: nec illud quidem quod desiderat apprehendit. Boetius. ¶ Quid igitur inq̄. P. Si quis cuncta simul cupiat adipisci: summā quidem beatitudinis vellet: sed non in his, eam reperiet que demōstrauim⁹: id quod pollicētur nō posse conferre. B. Minime inq̄. P. In his igitur que singula quedam expetendorū prestare creduntur beatitudo nullo modo inuestiganda est. Bo. Fateor inq̄: et hoc nihil veri⁹ dici pōt. Philosophia.

rum sine ceteris non apprehendit illud quod desiderat. ¶ Notandum qui querit partez rei indiuisibilis partem non inueniet nec ipsam rem cu⁹ partē querit: quia in rerū natura indiuisibile partē nō habet cū igitur p̄dicta quinq3. i. sufficiētia reuerētia ⁊c. ex pte rei sint vnū ⁊ indiuisibilia ille differāt nob⁹ qui querit vnū sine alio nō inueniet. ¶ Notandū q̄ ista quinq3 put inueniūtur in rebus sensibilib⁹ in quibus habent esse in modo imperfecto ⁊ diminuto. sic vnū inuenit̄ sine alio. inq̄tū3 aūt accipiūtur scd̄z esse perfectū ⁊ summū put inueniūt̄ in beatitudine: sic sunt idem indiuisibiliter: ⁊ vnū nō inuenit̄ sine alio: quia sūma sufficiētia est beatitudo: summa reuerētia est beatitudo: summa potētia ē beatitudo ⁊ sic de alijs. ¶ No. q̄ q3 homo naturaliter desiderat beatitudinem: tamē vnūquodq3 predictoꝝ quandoq3 desiderat scd̄z q̄ spectat ad beatitudinē. h̄ aūt est scd̄m perfectū inq̄tum eadē sunt beatitudini: ⁊ quia beatitudo cum sit deus est indiuisibilis oīa quinq3 p̄dicta sunt vnū indiuisibiliter. ex quo p3 q̄ quia homines querūt ista scd̄m q̄ imperfecta inq̄tū3 sunt in sensibilibus: ⁊ tamen desiderāt ea scd̄m perfectionē: ideo homines nō assequūtur p̄ ea q̄d desiderant. ¶ Quid igit̄ inq̄. Hic ph̄ia mouet dubitationem: quia dictuz est iam q̄ homo querendo singulum bonū diuisum ipse frustratur beatitudine. pōt ergo dubitari, vtruz querendo oīa simul queratur beatitudo di. ergo Boe. in littera. Quid igitur inq̄. q. d. licet nō q̄ratur beatitudo querendo vnūquodq3 diuisim. quid igitur erit si quis cūcta simul cupiat adipisci. nunquid ille sic vellet summā beatitudinis: nūquid eā. s. beatitudinē reperiet i his bonis que demonstrauim⁹ non posse cōferre quod pollicentur. i. pmittunt. Et respondet Boe. Minime inq̄. Concludit ergo ph̄ia di. In his ergo nullo modo est inuestiganda beatitudo que credūtur p̄stare singula expetendoꝝ. i. desiderandoꝝ. quod Boe cōcedit di. Quod fateor: affirmo inq̄ ita esse: ⁊ nihil veri⁹ dici pōt. ¶ Notandum si aliquis querit oīa quinq3 simul ille querit beatitudinē i vniuersali: sed errat in particulari querendo eam in istis tēpalibus bonis in quibus nō inuenitur. Non enī summa sufficientia nec potentia inuenitur in eis. ⁊ sic p3 q̄ querens vnū illoꝝ vel oīa simul scd̄m quod inueniūtur in rebus sensibilib⁹ cū habeāt esse in eis modo imperfecto nō cōsequitur beatitudinē. quere tñ rationē vnū istoꝝ scd̄m q̄ habent esse perfectū cum oīa sint vnū indiuisibiliter: oīa querit: ⁊ querit beatitudinē.

¶ Habes igitur inquit. Postq̃ philosophia assignauit causam false felicitatis, hic ostendit que sit vera felicitas. Sc̃do ostendit in quo sit constituta:ibi. Quoniam igitur agnouisti. P̃rio di. philosophia. Habes ne igitur iam causas et formaz false felicitatis:nunc deflecte intuitum mentis tue in aduersuz id est in contrarium false felicitatis:hoc est ad veram felicitatem:ibi statim videbis veram felicitatez quam promisimus. ꝛ di. Boc. Atqui pro certe vera beatitudo perspicua est id est manifesta ex dictis etiam homini ceco. q.d. tam manifesta est vera beatitudo ex dictis ꝙ etiam cecosi aliquid posset videre pateret. ꝙ p ꝛ tu pauloante monstrasti eaz supple veram felicitatẽ:duz conabaris aperire.i. declarare causas false felicitatis. ꝛ di. Boe. Nam nisi fallor: ea est vera ꝛ pfecta felicitas que perficiat sufficientẽ potentem ꝛ reuerendũ celebrem ꝛ letum, vt etiã tu. philosophia cognoscas me Boetiũ interius id est plenius animaduertisse que sit vera felicitas:ego sine ambiguitate cognosco hanc esse plenam beatitudinem que vnuz horum scꝫ predictoꝝ veraciter potest prestare: quoniã idez cũcta sunt. ꝛ dicit philosophia q̃si congratulando Boe. O alũne hac opinione te felicez censeo.i. iudico:siquidẽ hoc abieceris sup. qd̃ modo dicã. Et dicit Boe. Quid nam dicã. dicit philosophia. Putas ne aliquid esse in his rebus mortalibus:ꝙ pro et caducis.i. transitoriis quod possit afferre id est dare huiusmodi statũ. Respõdet Boe. Minime puto ꝛ istud ostensum est a te vt nihil amplius desideretur beatitudine. Cõcludit ergo phia dicens. Hec igitur scꝫ sufficientia reuerentia ꝛc. que in rebus caducis inueniuntur:vel sunt imagines id est similitudines veri boni ꝛ videntur dare mortalibus quedaz imperfecta bona:verum autem ꝛ perfectuz bonũ conferre non possunt. ꝛ dicit Boe. assentior inq̃. ¶ Nota sufficiẽtia imperfecta que cõsideratur in rebus temporalib9 non est vera sufficientia sed tantũ similitudinaria. sufficiẽtia autem perfecta includit omnia alia quattuor:ꝛ singulũ aliorum, quattuor perfecte alia includit:ꝛ ideo illud quod est vnum perfectum dat omnia. sed illud quod dat omnia facit vere perfectum:ergo dicit Boe. illud qd̃ potest veraciter vnũ cõferre illud cognosco esse beatitudinẽ. Item assentior est verbũ deponẽ:ale:ꝛ idẽ significat cum verbo neutrali quod est assentio. ¶ Quoniã igitur agnouisti que vera. Hic ostẽdit phia in quo vera felicitas sit cõstituta:ꝛ p̃io tangit ordinẽ hu9

¶ Habes igitur inquit et formam false felicitatis:et causas: deflecte nunc in aduersuz mentis intuitum: ibi enim veram quã promisimus statim videbis. B. Atqui hec inq̃ vel ceco perspicua est eamq; tu pauloante monstrasti:dum false causas aperire conabaris. Nam nisi fallor ea vera est et perfecta, felicitas que sufficientem potentem ruerendum celebrem letumq; perficiat. Atq; vt me interius animaduertisse cognoscas:que vnum hoꝛum quoniam idem cuncta sunt veraciter prestare potest:hanc esse plenam beatitudinem sine ambiguitate cognosco. P. O te alũne:hac opinione felicem censeo:siquidem hoc inquit abieceris. Boe. Quidnam inquam? P. Esse ne aliquid in his mortalibus caducisq; rebus putas:quod huiusmodi statum possit afferre? Boe. Minime inquam puto:atq; a te nihil vt amplius desideretur ostensum est. P. Hec igitur vel imagines veri boni vel imperfecta quedam dare bona mortalibus vidẽtur:veruz autem atq; perfectum bonum conferre nõ possunt. Boetius. Assentior inq̃. Phia. ¶ Quoniã

partis ad precedentia: et docet diuinū auxiliū esse iplorādū vt cognoscatur in quo sit vera beatitudo. scđo inuocat diuinū auxiliū. tertio intēdit intētū in quo sit illa vera btitudo. scđa ibi. O q̄ ppetua. tertia ibi Quā igitur. Primo di. pbia. O Boe. quā agnouisti q̄ sit vera btitudo ⁊ agnouisti q̄ mentiāt btitudinem nunc superest vt agnoscas vn̄ hanc veram btitudinē petere possis. et dicit Boe. Illud iādudum a te vehemēter expecto. ⁊ di. pbia. Cū diuinū p̄sidiū. i. auxiliū in minimis rebus debeat iplorari vti ꝑ sicut placet Platoni nostro i thimeo: quid nūc cēseo faciendū supple i tā arduo negotio vt mereamur reperire sedē illius summi boni. Rñdet Boe. Inuocādū sup. cēseo patrē oīū rerū. s. deū sine quo nullū exordium rite fundat. qđ approbat pbia ita modulata ē. i. proposuit inuocationē dei metrica modulatione. ¶ No. q̄ ī oībus diuinū auxiliū est implorādum. qr deus ē qui diuitias sue sapiētie infundit in aīas sapiētū. tribuit studētibus gratiā cognoscēdi: cui nihil est difficile: et sine quo nihil possibile est possideri. ita scribitur in capitulo de regule principiū. et omne datū optimū: ⁊ omne donū pfectū de sursum ē descēdens a patre luminū: vt dicit alia scriptura. Et dicit Aug. Nemo tā eruditus: nemo tā doctus qui supna illustratione non indigeat. ⁊ btūs Gregori⁹. Nisi intus sit qui doceat: inanis lingua doctoris laborat: ideo pbia volens ostendere in quo sit vera beatitudo inuocat diuinū auxiliū: quo pretermisso nullum rite fundatur exordium.

igitur agnouisti que vera illa sit: que aūt beatitudinē mētiātur: nunc superest vt vnde verā hāc petere possis agnoscas. B. Id quidē inq̄ iādudum vehemēter expecto. Philosophia. Sed cū vti in thimeo platoni inquit nostro placet: in minimis quoq̄ reb⁹ diuinum presidiū debeat implorari: quid nunc faciendum cēses vt illius summi boni sedem reperire mereamur? Boe. Inuocādum inquā rerū omniū patrē: quo pretermisso nullum rite fundatur exordium. P. Recte inquit ac simul ita modulata est.

¶ Metrum nonum libri tertij.

O qui perpetua mundum rōne gubernas
Terrarū celiq̄ sator: q̄ tempus ab euo

¶ Metrum nonū libri tertij.

O qui perpetua mundū rōne gubernas. Istud est metrū nonū huius tertij quod dr̄ homericum ab inuētore: qr homerus ipm adinuenit. ⁊ dr̄ heroicū a materia: qr gesta heroum id est virorū illustriū hoc metro describebantur. et dr̄ dactilicū a pede predominante: exametrū a numero pedū. qr cōstat ex sex pedib⁹. in quo metro pbia inuocat diuinū auxiliū ad ostendendū in quo sit vera beatitudo et quō ad ipsam perueniatur. Primo ergo pbia captādo beniuolētiā dei ipsū multipliciter cōmendat. scđo petitionē suā exprimit: ibi Da pater. Circa primū sciēdū q̄ tria requiruntur ad petitionē. Primo requirit potentia exaudiendi. Scđo volūtas. Tertio scientia. de primis duob⁹ dr̄ in q̄rto huius prosa scđa. Duo sunt in quib⁹ oīs humanorū actuū effectus cōstat: volūtas ⁊ ptās: quorū si alterū desit: nihil est qđ explicari queat. De scientia patet quia sine ea nihil rationabiliter geritur. volēs ergo pbia ostendere q̄ deus possit vel sciat exaudire suā petitionē: ostendit ipsum esse potentē ex mundi gubernatione: ex celi et terre creatione: ex temporis productione. Scđo ostendit ipsum volentem siue beniuolum ex sui bonitate ⁊ clementia qua producit cuncta. Tertio ostendit ipsum esse sapientem ex quorundā effectuū speratiuum productione. secūda ibi. Quem non externe. tertia ibi. Tu numeris. Primo dicit O pater qui gubernas mundum perpetua ratione id est perpetua prouidentia tua: qui es sator id est creator terrarum et celi: qui iubes tempus ire. i. procedere ab euo id est a perpetua tua duratione: et manens stabilis. i. immutabilis das id ē facis cūcta moueri. ¶ Notādum q̄ tota ista littera O qui perpetua. vsq̄ ad illā partē Da pater. debet legi suspensiue. et potest O hic teneri vocatiue admiratiue vel deprecatiue. ¶ Notandum q̄

gubernare est res in dubium sui finem ordinare: quod spectat ad diuinā bonitatē. regit autē pma cau sa omnes res preter hoc ꝙ cōmisceatur in eis: nisi ꝑ mō ēdo super eas ꝟtutē vite et bonitatis ꝟm auctorem in libro de causis. ¶ Notandū ꝙ mundus ꝟm Aristo. in libro de celo et mūdo ē cōstitutio ex celo et ter ra ⁊ naturis que in eis sunt. quem mundum deus gubernat perpetua rōne id est sua prouidētia per pe tua q̄ non ē transitoria sicut prouidētia hūana: sed permanet duratiōe ifinita. ¶ Notandū ꝙ sicut aliqs

Jrē iubes: stabilisq; manens das cuncta moueri:
Quem non externe pepulerunt fingere cause
Materie fluitantis opus verum insita summi
Forma boni liuore carens tu cuncta superno
Ducis ab exemplo pulchrum pulcherrimus ipse
Mundum mente gerens similiq; imagine formans
Perfectas iubeas perfectum absoluere partes.
Tu numeris elementa ligas: vt frigida flammis:
Arida conueniant liquidis: ne purior ignis
Euolet: aut mersas deducant pondera terras.

dr̄ sator: qui semina plantaꝝ ⁊ ar boꝝ ꝓicit: sic de⁹ dr̄ sator: inq̄tū celū ⁊ terrā creauit ⁊ ꝓduxit. per celū autē ⁊ terrā etiā itelligūtur elementa q̄ sunt in medio. Dicit autē terraꝝ ponēdo numeꝝ plu ralem ꝓ singulari ꝑ antithesim. ¶ Notandū ꝙ tēpus ē duratio successiua: cū sit numerus mot⁹ i. mēsura motus scd̄m prius ⁊ po sterius: ex q̄rto phisicoꝝ. q̄ dura tio ꝓcedit ab eo. Ubi notandū ꝙ eū ē duratio permanēs tota simul nullā hn̄s successionē vel mutabilitatē enumerā: ⁊ est idē ꝙ eternitas q̄ est propria duratio dei ꝟm quā de⁹ cā tpis. sicut enī de⁹ ꝑ suū eē ē cā cuiuslibet boni: ita ꝑ suā duratōēꝫ ē cā cuiuslibꝫ durationis. ¶ Notandū deus ē stabilis i. imutabilis: ꝙ nulla spē motus mouetur. nō generati one ⁊ corruptione cū sit genera bilis ⁊ icorruptibilis: nec augmē tatione ⁊ diminutione cū non sit quātus. non alteratione nec loci mutatione: cū sit impassibilis. ⁊ pbat Aristo. octauo phisicoꝝ. ex ordine mouētium ⁊ mobiliū necesse ē deuenire ad aliquod pmū oīno immo bile ⁊ ꝑ se et ꝑ accidēs. ¶ Notandū ꝙ oīa p̄ter eū sunt mutabilia vel ꝟm esse substantiale sicut entia gene rabilia ⁊ corruptibilia: vel ꝟm esse accidētale sicut corpora celestia: q̄ licet nō mutētur generatione ⁊ cor ruptione: tn̄ mutantur ꝟm esse locale. Si autē est mutatio ꝟm opationē: sic intelligentie sunt mutabi les quia in ipsis ē successio intellectionū. licet ergo nō mutant quo ad esse: tn̄ quo ad operationē. Ali ter exponitur. Stabilisq; manens das cuncta moueri: vel omnibus speciebus motuū: vel aliquib⁹ spe ciebus motus accipiendo motum stricte vel large. Aliter exponitur. Stabilisq; manēs das cūcta mo ueri: non ꝙ omnia moueantur: sed quicquid mouetur te dante mouetur. ⁊ simile genus locutionis ha betur Jo. primo. Illuminat omē hominē venientem in hunc mundū: non ꝙ omnes simul illuminātur: sed omnes qui illuminantur a deo illuminantur. ¶ Quem non externe. Hic phīa ostendit deum esse be niuolum ex bonitate clementie qua omnia produxit. et dicit. Quem scilicet deum externe id est extrin sece cause non pepulerunt id est non coegerunt: fingere id est componere: opus id est creaturam fluitā tis materie que fluit de esse ad non esse: et econuerso de nō esse ad esse forme. verum pro sed insita id ē intrinseca forma summi boni id ē summe tue bonitatis scilicet pepulit te fingere opus fluitātis materie. O pater tu ducis id ē producis cuncta ab exemplo superno id est ab exemplari perpetuo: tu ipse pul cherrimus ab omni deformitate elongatus: gerens mēte. i. memoria plenū mundū seu pulchrum mun dum scꝫ archetipū: ⁊ formās id est producēs ipsum mundum sensibilem simili imagine sicut prefuit in mente tua: et tu iubeas mundū perfectū id est producte perfecte productum: absoluere. id ē absoludi tū tenere sine defectu alicuius. perfectas partes id est elementa que spectant ad integritatem mūdi. ¶ Notandum ꝙ omne qd̄ necessitatur a causa extrinseca necessitatur: ab efficiente vel a fine: quia non sunt plures cause extrinsece. Efficiens autem necessitat dupliciter: vel violentiā inferendo: vt ꝓiciēs lapidem sursū: vel aliquid conferendo quo naturaliter moueatur sicut generans dās formā leuitatis mouet ignem sursum de necessitate nature. deus autē non necessitatur ab efficiente primo modo scꝫ ne cessitate violentie: cū nihil sit potentius eo. nec necessitate secundo modo: cū nihil ab alio recipiat. nec

etiā necessitatur necessitate finis. quia non necessitatur ab alio tanq̄ a fine comparatur ad ipsū: sicut imperfectum ad perfectum. eo ꝙ finis est bonum et perfectio illius quod est ad finem. deus autē a nullo extrinseco pficitur. ¶ Notandū ꝙ sola bonitas diuina coegit ipsum ad producendū opus sinitātis materie non autē coegit ipm necessitādo sed libere mouēdo. ¶ Nota ꝙ inuidia facit ꝙ aliqs bonū alteri nō ꝯmunicat. quia inuidia est tristicia de bono alterius. ⁊ quia talis inuidia in deo non est. iō suā

Tu triplicis mediam nature cuncta mouentem
Connectens animā per consona membra resoluis
Que cum secta duos motum glomerauit in orbes
In semet reditura meat: mentem q̄ profundam
Circuit: et simili conuertit imagine celū.

mam bonitatem per creatorem alijs cōicat. vnde di. Plato i thimeo. ab optio inuidia longe relegata est: et p ꝯñs sibi dissimilis prout naturaliter cuiusq̄ capax beatitudinis esse poterat effici q̄ voluerit. ¶ Nota ꝙ sicut i agentibus per naturam forma rei pducende preexistit scdm esse reale: sic in agentibus scdm intellectū forma rei producēde preexistit secundū esse intellectuale. sicut artifex volens producere domum oportet formā domꝰ prio in mente p̄existere tanq̄ exēplar: ad cuiꝰ imitationē facit domū in materia. cū igit deꝰ sit agens intellectuale pducens mundū: ipse p̄habuit in mente sua exēplar mundi ⁊ oim partiū eiꝰ ad cuius imitationē pducit mundū extra sup. qui mūdus in mēte diuina preexistens dicitur architipus: ab archos qd̄ est princeps ⁊ tipos similitudo: cuiꝰ imago dicitur iste mundꝰ sensibilis. ¶ Tu numeris elemēta ligas. Hic phia cōmendat deum ex parte sapiētie quo ad specialē effectuū productionē. Et primo ex productōe elemētorū. Scdo ex productione anime mundi. Tertio ex pductōne nostrarū animarū. Scda ibi. Triplicis. Tertia ibi. Tu causis animas. ⁊ dicit. O pater tu ligas elementa nūeris .i. pportionibꝰ numeralibꝰ: vt elemēta frigida ꝯueniant .i. ꝯcordent flammis id ē calidis elemētis: vt arida .i. sicca elemēta cōueniāt liquidis id est humidis elemētis: ne ignis purior inter elementa euolet .i. exeat sperā suā magis ascēdendo: ⁊ ne pondera id ē grauitas: deducant .i. magis deorsū ducant: terras mersas .i. depssas. ¶ Notandum ꝙ elementa habent pportionem numeralē inter se. sicut enī duo numeri quadrati conueniunt in vno medio proportionali sic duo elementa contraria in duabus qualitatibus conueniunt in vno elemento medio pportionali vtriq̄. Verbi gratia. Numerus quadratus est qui constat ex ductu sui ipsiꝰ in seipm dicendo: bis duo: ter tria: bis duo in quaternariū. ⁊ ter tria in nouenariū: ⁊ accipere vnū numerum mediū pportionalem scz senariū: qui secundū eandē pportionalē excedit quattuor in qua exceditur a nouē. sicut enī nouē continent sex ⁊ mediam partē sexti a sex continēt quattuor ⁊ mediā partē q̄ttuor: sic similiter est in elemētis. Nam ignis ⁊ aqua in duabus qualitatibꝰ ꝯtrariātur. Ignis enī est calidus ⁊ siccus: aqua frigida ⁊ humida: ⁊ que colligātur vno medio sup. aere qui ꝯuenit cū igne in caliditate ⁊ cū aqua in humiditate. similiter est de aere ⁊ terra respectu aque. Scdm hanc sententiā litera sic exponatur. Tu ligas elementa numeris .i. pportionibus nūeralibꝰ: vt frigida .i. aque que frigide sunt conueniant flammis .i. ignibus qui calidi sunt per vnū elementū medium qd̄ est aer: ⁊ arida id est terre que aride sunt conueniunt liquidis id est partibus aeris que humide sunt per elementū mediū quod est aqua. ¶ Tu triplicis mediam nature cuncta mouentē. Connectēs animā per consona ⁊c. Hic philosophia ostendit sapientiam ex anime mundi productōne. Ubi sciendum ꝙ ista litera cōmuniter exponitur ad intentionem Platonis in thimeo. sed quia ista expositio est difficillima ⁊ modice vtilitatis: ergo eam pretermittā ⁊ ponam facilem expositionem que est de mente Aristotelis. Ad cuiꝰ euidētiam est notandum ꝙ per animā mundi hic intelligitur intelligentia mouens orbem que per motum virtutem suam insluit inferioribus: ⁊ hec intelligentia dicitur inter deum ⁊ animam humanam. Sicut enim in dignitate ⁊ perfectione exceditur a deo: sic ipsa excedit animam nostram. ¶ Nota ꝙ intelligentia huius mundi dicitur esse triplicis nature propter tres operationes quas habz sup. mouere orbē: intelligere deū: ⁊ intelligere seipsam. ¶ Notandum ꝙ orbes celestes dicuntur consona membra intelligentie: quia per ipsos tanq̄ per organa ⁊ instrumēta intelligētia influit inferioribꝰ: lz enī intelligentia prima intētione moueat pp̄ter se tñ scda intentōe mouet pp̄ter inferiora. His premissis litera plana erit. vnde dicit sic. Tu deus animā sup. mundi que est intelligentia mediā sup. inter deum ⁊ aiam humanā: triplicis nature id est triplicis operationis mouentē cūcta sup. inferiora p influxū: illā tu cōnec

-ctens resoluis. i. distinguis eã per consona membra. i. per conuenientes orbes: que anima est secta. i. diuisa quãntum ad operatões: glomerauit. i. impressit motum in duos orbes. s. in orbẽ primi mobilis et in orbem planetarũ ipsa reditura. i. refiexa: meat. i. pcedit in semetipsaz sup. intelligẽdo qd est vna operatio: et ipsa circuit mentẽ pfundam. i. mentẽ diuinã deum intelligẽdo: que ẽ alta opatio: et ipsa puertit. i. mouet celum: simili imagine; intellectõe quod est tertia opatio eius. Adhuc nota. Licet corpora celestia sint diuersa: tamẽ ratõe vnitatis ordinis possint dici vnum corpus. Similiter intelligentie licet sint diuerse: tamen possunt dici vna intelligentia ppter vnitatem ordinis in operatõne mouẽdi: ergo dicit in singulari animaz et non animas. ¶ Tu causis aĩas paribus vitasq; minores. Hic phia pmẽdat sapientiã dei ex animaz nostraz creatõne di. O pater tu puebis. i. producis aĩas hoĩz et minores vitas. i. aĩas brutoz et plantarũ paribus causis: quibus aĩam mundi pduxisti: scz tu aptans sublimes. i. animas rõnales hoim: leuibus curribus. i. celestib' stellis tu seris eas in celum et terram. i. ĩ corpora terrena: quas aĩas cõuersas: reduci igne. i. charitate reducente: facis reuerti ad te benigna lege. i. ordinatõe tua. ¶ No. aĩe bestiarũ et planetaz dicuntur minores vite respectu anime homĩs: eo q non habent tot nec ita pfectas operationes vite sicut anime hoim. ¶ Nota q p leues currus scdm intentionẽ platonicoz intelligit stellas compares curribus. Dixerunt eñ platonici q deus omnes aĩas simul creauit et seminauit eas in celo delegẽdo eas stellis comparibus a qbus postea dilabantur in corpora. sed hec opinio non valet. s. q omnes anime simul sint create: immo oĩa die de nouo creantur: quibus creatis corporibus infunduntur. Dicũtur aũt anime fieri in celũ pter virtutem celestem: ex qua vnio anime ad corpus cõtrahit suã periodũ. lz anima a deo producat in corpore: tñ vnio ex parte dispositionũ corporalium dependet a virtute celesti: ideo dicit eas seri in celũ et in terrã: quia aĩe non coaptant corporibus nisi mediante virtute celesti. vnde. ij. phi. homo eñ hominẽ generat et sol. ¶ Nota q deus aĩas creatas aptat leuibus curribus. i. stellis cõparibus. quod sic põt intelligi: quia anima creata comparitatẽ et similitudinẽ habet cũ stella. Sicut eñ stella est nobilior pars sui orbis et est perpetua. sic anima rationalis perpetua existens est nobilior pars hominis. vel sic potest intelligi q deus animas creatas aptat leuib' curribus. i. rationi et intellectui q dicit currus anime: quia ducit hominẽ in cognitionẽ rerũ: quas aĩas serit in celũ et terrã: qz aĩa ratione et intellectu habet cognitionẽ celestiũ et terrestiũ. ¶ Nota q p ignez reducem intelligit ardorẽ charitatis qui hoiem amor nũa deo vicijs fecit ipm redire virtutibus. nisi eñ homo deum amet ipsum nõ querit; nisi querat non inueniet: nisi inueniat ad ipsum non reuertetur. ¶ Da pater augustã. Postq phia captauit beniuolentiã dei ipm multipliciter cõmendando. Hic exprimit suã petitionez dicens. O pater tu qui facis omnia pdicta. da. i. cõcede menti humane conscendere augustam sedem. i. nobilẽ sedẽ summi boni; da lustrare inuestigãdo inuenire fontez boni. i. deũ qui est fons omĩs boni: da luce reperta id est cognitõne prehabita in te defigere scz p amorez cõspicuos visus id est claros intuitus animi. i. rationis et intellectus. O pater tu disijce idẽ disperge nebulas. i. obscuritates: et põdera. i. grauitates terrene molis. i. dilectionis terrene. atq; mica. i. resplende tuo splẽdore. tu namq; es serenum quo sup. omnia illustrantur. Tu es tranquilla requies pijs supple mentibus. te cernere id est videre est finis supple omniũ. Tu idem existens es principium quia origo omniũ rerum.

Tu causis animas paribus vitasq; minores
Prouehis: et leuibus sublimes curribus aptans
In celum terramq; seris: quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.
Da pater augustam menti conscendere sedem:
Da fontem lustrare boni: da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus:
Disiice terrene nebulas et pondera molis
Atq; tuo splendore mica: tu namq; serenum:
Tu requies tranquilla pijs: te cernere finis:
Principium: vector: dux: semita: terminus idem.

Tu es rector quia vehis nos per gratiã quo peruenire non possumus per naturã. Tu es dux ducens ab errore ignorãtie ad veritatẽ sapientie. Tu es semita cum sis via & veritas. & per te ad teipsum peruenit. Tu es terminus vltra quem nihil creditur: cum sis summũ & pfectũ bonuz. ¶ Nota q sedes summi boni dicitur angusta. i. subtilis quia vix magno labore ad ipsam peruenit. vel dr augusta. i. nobilis quia nihil sibi comparari potest. Item deum vocat fontez summi boni. sicut eñ riuuli habent existere & fluere a fonte & ipse a nullo: sic a deo omne bonũ habet esse: ipse autem a nullo. ¶ Nota q ad hoc q sedes summi boni cõscendatur oportet q inuestigetur: & quia nõ sufficit inuestigare si non inueniatur nec inuenire si non diligat: ideo phia petit p amorẽ defigi visum animi. s. rationẽ & intellectum in summũ bonũ. ¶ Nota q quia intellectus & ratio impediuntur & obscurãtur per affectionem & desiderium terrenorũ: qr corpus quod corrũpitur aggrauat aiaz quando corpori est subiecta: ideo phia petit fugari nebulas terrene molis. & quia nõ sufficit fuga tenebrarũ nisi adsit lux illuminans: ideo petit illuminationẽ dicens. Atq tuo splendore mica. Item dissicio. id est dispergo vel remoueo: & dicit a dis prepositione inseparabili & a verbo icio ias.

¶ Prosa decima tertij libri.

Quoniam igitur que sit imperfecti que etiam perfecti boni forma vidisti: nunc demonstranduz reor quonam hec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primuz arbitror inquirendum. An aliquod huiusmodi bonum quale pauloante diffinisti in rerum natura possit existere: ne nos preter rei subiecte veritatem cassa cogitationis imago decipiat: sed quin existat sitq hoc veluti quidam omniũ fons bonorũ negari nequit. Omne enim quod imperfectuz esse dicitur: id minutione perfecti impfectum esse perhibetur. Quo fit: vt si in quolibet genere impfectum quid esse videatur: in eo perfectum quoq aliquid esse necesse sit. Et enim pfectione sublata vnde illud quod impfectum perhibet extiterit nec fingi quidez potest. Neq enz diminutis inconsummatisq natura rerũ cepit exordium: sed ab integris absolutisq procedens in hec extrema atq

¶ Prosa decima libri tertij. Quoniaz igitur que sit impfecti. Ista est decima prosa huius tertij i qua phia ondit vbi vera beatitudo sit constituta. & pmo continuãdo pbat btitudinẽ pfectã esse in rez natura. Secũdo ostendit i quo sit vera btitudo: ibi. Quo vero. Pmo di. O Boe. qm vidisti in pcedẽtibus q sit forma impfecti boni & que sit forma pfecti boni. nunc reor. i. opinor esse demõstrãdũ: quã. i. vbi. h pfectio felicitatis. i. pfecta felicitas sit õstituta. in q sup. inuestigãdo illd arbitror pmũ eẽ inqrẽdũ. An aliqd hmoi bonũ pfectũ q le pauloante. s. octaua psa diffinisti possit existere i rez natura ne cassa. i. vana imago. i. spẽs cogitatõis nos decipiat pter vitatẽ subiecte rei. i. existis rei. Sz neqt negari quin existat. i rez natura pfectũ bonũ & pfecta felicitas. & hoc bonũ sit veluti fons oim bonorũ. & tũc pbat ipm esse tali ratiõe. In qcũq genere ẽ repire iperfectũ in eodẽ ẽ repire pfectũ: sz i genere rez est repire impfectũ bonũ & impfectã felicitatẽ vt pz ex pcedẽtibus: g in rerũ natura erit dare pfectũ bonũ & pfectã felicitatẽ. Hãc ratiõez ptractat i lra: & di. Omne qd dr esse impfectũ: illud phibet impfectũ diminutõe. i. ex defectu pfecti: q fit vt si i qlibet genere videat esse qd. i. aliqd impfectũ: i eo gñe necesse sit aliquid esse pfectũ: & cũ p quia

sublata.i.circũscripta perfectõe nec fingi potest vnde illud extiterit.i.esse habeat quod phibetur imp fectum. neqꝫ enim natura cepit exordium a diminutis ⁊ incõsummatis.i.ab imperfectis: sed natura ꝓce dens ab integris ⁊ absolutis.i.perfectis dilabit hoc in extrema.i.inferiora atqꝫ effecta.i. infructuosa ex hoc ergo accipitur maior rõnis.in quocũqꝫ reperit aliqd imperfectũ in eodẽ repitur perfectũ.Tũc subiũgit minorẽ di.vt ꝓ sicut pauloãte mõstrauim⁹ que est fragilis boni ⁊ imꝑfecta felicitas:⁊ ponit conclusionẽ dicens:ergo dubita ri non potest aliquã solidã: qꝫ ꝑ ⁊ perfectã felicitatẽ esse, quod concedens Boe.di.firmissime ⁊ verissime conclusum est. ¶ Notã dum ꝙ in temporalib⁹ ⁊ sensua libus nõ potest esse summũ ⁊ ꝑ fectuꝫ bonũ.⁊ quia multi sunt ꝗ non putãt esse alia bona preter sensualia: ideo ne aliquis putet nullum esse perfectũ bonũ in re rũ natura: phĩa ꝑmo antequã ostẽ dat vbi sit situm perfectũ bonuꝫ ꝓbat ipsum esse. ¶ Notandũ ꝙ reo subiecta est de qua habetur sermo ⁊ cognitio: sed dũ cogita mus de re que non est: tũc est co gitatio cassa ꝑter veritatẽ subie cte rei decipiens nos. ne aũt ta lis cognitio videatur esse summi boni.ideo primo ꝓbat ipm in re rum esse natura. ¶ Nota ꝙ imꝑ fectum non põt esse principiũ re rum: quia perfectũ prius est im perfecto: pricipio aũt nõ est ali quid prius: ex quo seqnt ꝙ vbi est imꝑfectũ ibi est repire perfe ctuꝫ. ¶ Notandũ ꝙ est deuenire ad aliquod ꝑfectũ a quo natura incipiẽs ꝓgreditur ad posterio ra imperfecta: cuiusmodi sunt hec inferiora que dicũtur extrema ⁊ effecta sunt vltima causatorum non causa alijs inferioribus.

effecta dilabitur. Quod si vti pauloante monstraui mus est quidẽ boni fragilis imperfecta felicitas: esse aliquã solidam. perfectãqꝫ nõ põt dubitari. Boe. Fir missime inquam verissimeqꝫ conclusum est. Philoso phia. ¶ Quo vero inquit habitet ita considera. Deuꝫ rerum omniũ principem bonum esse communis hu manorum conceptio probat animoruꝫ. Nam cum ni hil deo melius excogitari queat: id quo melius nihil est bonum esse quis dubitat? ¶ Ita vero bonum esse deum ratio demonstrat: vt perfectum quoqꝫ in eo bo num esse conuincat. Nam nisi tale sit: rerum omnium principium esse non poterit. Erit enim eo prestanti us aliquid perfectum possidens bonum: quod hoc prius atqꝫ antiquius esse videatur. Omnia namqꝫ perfecta minus integris priora esse claruerũt. Qua

¶ Quo vero inquit. Hic philosophia ꝙ ostendit in quo perfectũ bonum siue vera felicitas sit sita. Secundo concludit quoddam correlarium. Tertio monet dubitationem, secũda ibi. Super hec. tertia ibi. Atqꝫ hoc quoqꝫ. Primo dicit vel ostẽdit perfectã felicitatẽ esse in deo ↄstitutã. Scdo ostendit per quẽ modum sit in deo: ibi. Sed queso. Primo ponit vnam ꝓpositionẽ notã. Scdo ex ea ꝓbat intentũ: ibi. Ita vero. Primo dicit. Iam ꝓbatum est ꝙ est dare perfectuꝫ bonũ: quo vero.i.in quo habitet.i.la teat illud perfectũ bonũ ita considera. Et tunc subiũgit ꝓpositionẽ. Omĩs conceptio cõmunis humano rum animoꝝ ꝓbat.i.concedit deum esse bonum ⁊ principiũ oĩm rerũ. Et ꝙ deus sit quoddã bonũ pro bat per hoc quia deo nihil melius excogitari queat.i.potest. ⁊ quis dubitat illud esse bonuꝫ quo meli⁹ nihil est: quasi diceret nullus. ¶ Notandũ ꝙ deũ esse principiũ oĩm rerũ oĩs ↄcludunt: sed quia pitha gorici duo posuerunt esse principia rerũ: vnum bonũ: aliud malũ: ne ergo aliquis occasione hui⁹ nega ret deum esse bonum: ideo hoc ꝓbat ex eo ꝙ nihil potest meli⁹ excogitari deo. vnde di. btũs Augu.i li bro de doctrina xpiana. Oĩs latine lingue sciẽtes: cum aure eorꝫ sonus tetigerit quo ꝓfertur de⁹ mo uentur ad cogitandũ excellẽtissimã quandã immortalẽ naturã: ita aũt cogitatur deus vt aliquid quo nihil sit melius. ¶ Ita vero bonũ eẽ deũ ratio demõstrat ⁊c. Hic ꝓbat intentũ ꝙ beatitudo siue ꝑfectũ bonũ sit sitũ in deo tali rõne. Perfectũ bonũ est vera btĩtudo, vñ dicit in lrã. Ratio ista demõstrat deũ.

rere ne in infinitum ratio procedat confitendū est summum deum: summi perfectiq; boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum veram esse btitudinem cōstituimus. Veram igitur beatitudinē in summo deo sitam esse necesse est. B. Accipio inq̄ nec est quod contradici vllo mō queat. P. ¶ Sed queso inq̄t te vide q̄ id sancte atq; inuiolabiliter probes q̄ boni summi summum deū diximꝰ esse plenissimū. B. Quonā inquit modo. P. Nec hunc rerum omnium patrē illud summū bonum plenus esse perhibetur vel extrinsecus accepisse: vel ita naturaliter hr̄e p̄sumas: q̄si habentis dei habiteq; beatitudinis diuersam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptum putes: prestātius id qd̄ dederit eo quod acceperit existimare possis: sz hunc esse rerum omniū precellentissimum dignissime confitemur. Quod si natura quidem inest sed ratiōe

esse bonum: vt cōmunicat id est ineffabiliter conducat in esse perfectum bonum. nam nisi deus sit tale scilicet perfectum bonū nō poterit esse principiū oīm rerū. si eñ nō sit p̄fectū bonū erit aliquid prestātiꝰ eo possidens perfectum bonū. nāq; pro quia omnia perfecta claruerunt. id est manifesta sunt esse priora minus integris id est imperfectis. quare ne ratio procedat in infinitum confitendum est summū deum esse plenissimum sūmi et perfecti boni. et sic patet minor rationis scilicet q̄ in deo ē perfectū bonum. nunc probat maiorē dicēs. Sed p̄cessimus id ē probauimꝰ nona prosa perfectū bonum esse verā btitudinē: igitur restat concludere q̄ necesse est verā beatitudinem sitā esse in summo deo. Cui Boe. consentiēs dicit. Accipio id est cōcedo inq̄. nec est qd̄ vllo modo queat p̄tradici. ¶ Notandum q̄ si deus non esset perfectum bonū sed imperfectum procederetur in infinitum: sic arguendo. Deus vel est perfectū bonum vel imperfectum. si perfectum habetur propositum. si imperfectum ergo erit aliquid p̄us eo: cum perfectum sit prius imperfecto. Illud ergo prius vl' est perfectum bonum vel imperfectum. si perfectū illud erit deus et habetur propositum. Si imperfectū ē aliquid prius eo: cum perfectum sit prius imperfecto. Iterum queritur de illo p̄ori vel est perfectum bonum vel imperfectum: et sic procederetur in infinitum vel dabitur deū esse perfectum bonum: et hoc innuit in littera cum dicit. Quare ne in infinitum ratio procedat. ¶ Sz queso te inquit. Hic philosophia ostendit per quem modum vera beatitudo sit in deo: quia non ē in deo tanq̄ aliquid distinctum ab ipso sicut accidens a subiecto: sed est idem cum ipso. quod probat quattuor rationibus. secunda ibi. Postremo. tertia ibi. Omnis enim. quarta ibi. Respice inquit. Primo premittit intentum suum cum quadam diuisione cuius membra improbat dicens. O Boeti. queso te vide q̄ id sancte id est firmiter et inuiolabiliter probes q̄ diximus summum deum esse plenissimum summi boni. et dicit Boetius Quonāmodo supple hoc probatur. tunc ponit philosophia diuisionem dicens. Presumas id est putas ne hunc patrem omnium rerū accepisse extrinsecus illud summū bonum quo perhibetur esse plenus: vel presumas ita naturaliter habere a se illud bonum: quasi cogites diuersam esse substantiam dei habentis: q; pro et beatitudinis habite. et tunc improbat membra. Primo q̄ deus non accepit summū bonū ab extrinseco dicēs. Nā si putes bonū quod in deo est extrinsecus acceptū tunc tu possis id est potes estimare esse p̄stantius. i. melius illud bonū qd̄ dederit eo qd̄ acceperit. s. deo: quod ē falsum: q2 cōfitemur hūc p̄cellētissimū oīū rer. Tunc p̄bat q̄ p̄fectū bonū in deo nō est in ipo naturaliter tanq̄ differens a substantia sua: dicēs. Quod si natura id est per naturam inest deo summū bonū: sed ē diuersum ab ipo rōne quidditatiua fingat qui potest qui ꝛ hec diuersa coniunxerit scz deum ꝛ summū bonum. quasi dicat non est dare aliquē priorem ista diuersa coniungentem

¶ Notandū ꝙ rō quam phīa pretendit est ista. Summū bonū quod est in deo vel est acceptū ab extrinseco vel inest sibi naturaliter. si ab extrinseco aliquid erit prestantius et nobilius deo: q2 dans summū bonū prestātius est recipiēte ipm. si aūt inest deo naturaliter: vel tanꝙ idē sibi: vel tanꝙ diversum ab ipso. si tanꝙ idē sibi habet ppositum. si tanꝙ diversum ab ipo. erit aliquid prius quod ista diversa conuenerit. talia autem fingere est difficile. ¶ Postremo quod a qualibet. Hic philosophia ponit secūdā rōem: ꝙ summū bonū in deo non differt ab ipso: et est ratio talis. Illud quod est diversum ab alio nō est illud a quo ē diversuz si ergo summū bonū esset diversum a deo deus nō esset summuz bonū: qđ nephas ē dicere. vnde di. in littera. Postremo illud qđ ē diversum. a q̄libet re: illud nō ē illud a quo videt eē diversum: q̄re qđ sui natura diversum ē a sūmo bono illud nō est summū bonū. si igitur summū bonū ita sit ī deo ꝙ sm naturaz est diversum ab eo: sequitur ꝙ deus non sit summū bonū: quod nephas est cogitare ð deo quo nihil constat esse prestātius. ¶ Nota si aliquid esset in deo diversum ab ipso deus esset compositus et non essentie simplicis qđ est falsuz. Item quod est in deo diversum ab ipso vel est accidens vel pars eius, non accidens quia deus non est subiectum alicuius accidentis. si est pars eius cū pars precedat totum: aliquid erit prius deo: qđ est falsum. ¶ Omnino enī nulli᷒ rei natura. Hic philosophia ponit tertiam rationem que talis ē Illud quod est principiuz omnium formalit. et est summuz bonū quia summo bono non potest eē pricipium: sed deus ē principiū oīm: ergo formaliter ē summum bonum summū autem bonum ē beatitudo: ergo deus formaliter est summa beatitudo. Unde dicit in littera Omnino id est generaliter nullius rei natura potens existere id est esse melior suo principio: quare quod omnium sit principium sicut deus illud etiam concluserim verissima ratione summum esse bonum sui substantia id est per sui substantiam. Cui assentiens Boetius dicit. rectissime inq̄ conclusum est: sed summum bonum esse beatitudinem concessum est. Dicit Boetius. ita est inq̄. Concludit ergo philosophia. Igitur necesse est deum confiteri ipsam beatitudinem. dicit Boetius. nec queo refragari id est resistere prioribus propositis id est premissis: et ego perspicio hoc illatum esse consequens ab illis id est ab illa. ¶ Nota ꝙ principium oīm rerum oportet esse summū bonū substantialiter: quia si aliquid aliud a pricipio esset summū bonū substantialiter sicut aliquid principiatum: sequitur ꝙ principiatū sit nobilius suo pricipio hñs bonū substā. aliter nobilius ē h: no accidentaliter. Item si principium nō est bonū substantialiter sed accidentaliter: cū omne quod est tale per accidēs reducat ad aliquid tale p se: tūc principiū reduceretur ad aliquid: et per ↄ̄ns non esset principium. ¶ Respice inquit an hic. Hic ponit quartā rōnem ꝙ beatitudo in deo nō differt ab ipso, si beatitudo differret a deo cum vtrūꝗ tam deus ꝙ beatitudo sit sum

diversum cum de rerum principe loquamur deo: fingat qui potest quis hec diversa cōiunxerit. ¶ Postremo quod a qualibet re diversum est: id non est illud a quo intelligitur esse diversum. Quare quod a summo bono diversum est sui natura: id summū bonum non est: quod nephas ē de deo cogitare quo nihil constat esse prestantius. ¶ Omnino enim nullius rei natura suo principio melior poterit existere: quare quod omnium principiuz sit id etiam sui substantia summum esse bonum verissima ratione concluserim. Boetius. Rectissime inq̄. Philosophia. Sz summuz bonum beatitudinem esse cōcessum est. Boe. Ita ē inq̄. Philosophia Igitur inquit deum eē ipsam btitudinē necesse est cōfiteri. B. Nec inq̄ ppositis prioribus refragari queo. Et ab illis hoc illaruz cōsequens esse perspicio Phīa. ¶ Respice inquit an hic quoq3 idem firmius

muz bonū essent duo summa bona quoꝝ vnū non esset alterū:ꝛ cū vnū desit alteri neutrū erit perfectuz ꝛ summū bonū:quia perfectū est cui nihil deest:ergo necesse est beatitudinē esse idē cum deo. vnde di: in littera.O Boe.respice an hic quod modo dicā:illud quod ꝓbatum est firmi⁹ approbetur duo sum- ma bona esse non possunt que sint a se diuersa.Etenī liquet.i.manifestū est ꝙ bona que discrepant non esse alterū sup. eoꝝ bonoꝝ qđ sit alterū: quare cū alterū deest alterutri.i.quare cū alterū alteri neutrū

approbetur:ꝙ duo summa bona que a se diuersa sint esse non possunt.Etenim que discrepant bona nō esse alterū quod sit alterū liquet: quare neutrū poterit eē perfectū:cū alterutri alterū deest: ſʒ qđ ꝑfectū nō sit: id summū nō esse manifestū est. Nullo mō igitur que summa sunt bona ea possunt esse diuersa. Atq̄ et bea- titudinē et deuz summū bonuz esse collegim⁹: quare ipsam necesse ē summā esse btitudinē q̄ sit summa di- uinitas. B. Nihil inq̄:nec re ipa verius nec rōcinatio ne firmi⁹:nec deo digni⁹ cōcludi pōt. P. ¶ Sup hec igitur inq̄t veluti geometre solēt demōstratis ꝓposi- tis aliquid īferre q̄ porismata ipsi vocāt. Ita ego quo ꝙ tibi veluti correlarium dabo. Naz quoniā btitudis adeptōne fiūt hoīes bti. Btitudo vero est ipsa diuini tas:diuinitatis adeptōe fieri beatos manifestuz est: sed vti iusticie adeptione iusti:sapientie sapiētes fiūt: Ita diuinitatem adeptos:deos fieri simili ratione ne

potent eē pfectū: cū perfectū sit cui nihil deest: sed manifestuz est illud non esse summū bonum qđ non est perfectū:igitur nullo mo do possunt esse diuersa ea q̄ sunt summa bona. Atqui ꝓ certe deū ꝛ beatitudinem collegimus esse summū bonum: quare necesse ē ipsam naturā que sit diuinitas id est naturam dei esse summaz beatitudinez.quod Boe. appro bans dicit. Nihil verius est ipsa re:nec ratiocinatōne ipa firmi⁹: nec deo dignius cōcludi potest. ¶ Notandū ex quarto thopicoꝝ rū:qđ per supabundantiā dicit vni soli conuenit.cum igitur sum mū bonum dicatur per supabū- dantiam:non erunt duo summa bona. Item duo summa bona vł essent eiusdem speciei vel differ rent specie.si eiusdem spēi erunt equaliter perfecta ꝛ vnū erit su- perfluū.si differunt specie vnuz erit perfectius altero: quia ipos- sibile est duas species esse equa liter perfectas:sed quod est mi- perfectius nō est summū bonū: ergo nō sunt plura summa bona ¶ Sup hec igit̄ inqt̄. Hic phīa concludit ex dictis quandā con- clusionē correlariā di. Sup hec scʒ p̄dicta ego tibi dabo correla rium.i.conclusionem correlariā: ita scʒ sicut geometre aliquid so lent demonstratis suis ꝓpositis inferre:que illata ipsi vocant po rismata.i.aptiones.ꝛ tunc ponit correlariū ꝙ oīs beat⁹ est deus quod sic infert:quia adeptōe beatitudinis fiūt homīes beati:beatitudo vero est ipsa diuinitas vt pro batum est:manifestum est homīes beatos fieri adeptōe diuinitatis.sed sicut adeptōe iusticie fiūt ho mīes iusti:ꝛ adeptōe sapiētie fiūt sapiētes.ita necesse est adeptione diuinitatis esse beatos siue deos Igitur oīs beatus est deus.sed natura quidē vnus de⁹ est ꝛ non plures:participatōe vero nihil ꝓhibʒ plures deos esse.hāc conclusionē ꝯmendās Boe.di.Et pulchrū inq̄ hoc scʒ quod modo ꝯclusisti atqꝫ preciosum siue porisma siue correlariū:mauio.i.magis velis ipsum vocari. ¶ Notanduz ꝙ omnis bea tus est deus.hoc probatur ex littera sic.Homines fiunt beati adeptōe beatitudinis:sed beatitudo est diuinitas:ergo homines fiunt beati adeptione diuinitatis.sed adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus:ergo omnis beatus est deus.vel potest sic argui.Adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus. Adeptione diuinitatis aliquis efficitur beatus:cum diuinitas sit idem cum beatitudine:ergo omīs be-

cesse est. Omnis igitur beatus deus: sed natura qui
dem vnus: participatione vero nihil prohibet esse q̃
plurimos. Boetius. Et pulchrum inq̃ hoc atq3 preci
osum siue porisma siue correlariũ vocari mauis. Phi
losophia. ❡ Atqui hoc quoq3 pulchri⁹ nihil est quod
his annectendũ esse ratio persuadet. Bo. Quid inq̃?
Philosophia. Cu3 inquit beatitudo cõtinere videa
tur: vtrum,ne hec oĩa vnum veluti corpus btĩtudinis
quadã partium varietate cõiungãt: An sit eorũ aliqd
quod beatitudinis substantiã compleat: ad hoc vero
cetera referentur? B. Vellem inq̃ id ipsarum rerum
commemoratione patefaceres. P. Nonne inquit be
atitudinem bonum esse censemus? B. Ac summũ quĩ
dem inquã. P. Addas inquit hoc omnibus licet. Nã
eadem sufficientia summa est: eadem summa poten

atus est deus. ❡ Nota scd3 Huguitio. porus poti est subtile foramẽ in corpore per quod sudor emanat. Inde porisma tis. i. apertio vel illuminatio sensus. dicuntur etiam porismata regule quas geometre p̃ponunt ad aliquod ostendendum eo q̃ aperiant ꝛ illuminent mente3 lectoris. et ipse allegat Boe. in hoc libro de hoc nomine porisma. ❡ Notandum scdm eundem Huguti. a corona venit coronatium qd est premiũ victorie vel premiũ belli: vel certaminis sc3 corona vel aliquid aliud. vel coronarium est vnde aliquis meretur honorẽ: vel adipiscit corona. ꝛ etiã allegat. B. in hoc loco de hoc nomie coronarium: s3 cõiter ipsum nominam⁹ correlarium: et est correlariũ cõclusio sequens ex p̃missis. ❡ Nota aliquis diceret. Si oĩs beat⁹ est de⁹ ai3 plures sint beati plures erunt dij. Rñdet Bo. q̃ vn⁹ est deus naturaliter ꝛ essentialiter: s3 participatiue. s. participatiõe virtutis ꝛ imortalitatis possunt esse plures dij. vñ ps. Ego dixi dij estis: ꝛ filij excelsi omẽs: Ite3 innuit phũs. xij. methaphisice. vbi sic concludit. Non valet pluralitas p̃cipiũ. sit. ergo vn⁹ princeps scdm naturam ꝛ essentia3. ergo di. Sene. Vir speculatiuus est quasi deus in humano corpore hospitatus. Pro quo vlterius notandũ q̃ deus est quadruplex. Aliquis est deus nũcupatiue vt idolum. Alius vsurpatiue vt demones cultum dei sibi vsurpãtes vt di. scriptura. Oĩs dij gentiu3 demonia. Terti⁹ participatiue vt homĩes beatitudine3 participantes. Quartus est de⁹ natura habens essentie eternitate3 imutabilitatẽ ꝛ cõicabilitate3. primis trib⁹ modis possunt beneĩ esse plures dij sed non quarto modo. ❡ Vltio nota. deitatem siue diuinitatem participare non est nisi imortalitatẽ impassibilitate3 subtilitatem ꝛ agilitatem adipisci. nam mortale additum nobis separat nos a dijs vt di. Porphiri⁹. ergo adeptõe imortalitatis erimus dij. ❡ Atqui hoc quoq3 pulchrius nihil est. Hic phĩa monet circa p̃dicta quandã dubitatione3. scdo soluit eã: ibi. Cu3 discretõe. P. scdo ibi. Et q̃ dicis h̃ correlariũ esse pulchrũ. Atq̃ p certe h̃ qd iã dicã nihil est pulchrius qd ratio p̃suadet esse annectendũ. his. s. supradictis. ꝛ dicit Boe. quid est pulchrum illud? dicit phĩa. Cum beatitudo videatur multa continere dubitatur vtrum hec oĩa coniungãt. i. cõstituant veluti vnum corpus beatitudinis quadã varietate partium. an sit aliquid eo3 quod cõpleat substantiam beatitudinis ad quod cetera referantur. tunc Boe. petit hanc questione3 magis elucidari dicens. Vellem inquit vt patefaceres illud quod queris cõmemoratione ipsarum rerum sup. explicãdo. ꝛ phĩa cõdescendẽs Bo. querit. Nõne censemus beatitudinẽ esse bonum. dicit Boe. Certe summũ bonum. cui phĩa. licet. i. licitum est addas hoc. s. summũ omnibus his. nam beatitudo est summa sufficientia: eadem est summa potentia: et iudicatur esse summa reuerentia: claritas ꝛ voluptas. di. Boe. Quid igitur sup. estimas esse dicendum. Respondit phĩa. heccine id est nunquid hec oĩa sc3 sufficientia: potẽtia: q3 pro ꝛ cetera sunt veluti quedã mẽbra btĩtudinis: an cuncta referũtur ad bonũ veluti ad vertice3 id ẽ tanq̃ ad summã ratione appetendi oĩa alia. Tunc Boe. fatetur se intelligere questione3 ꝛ prestos

lari eius solutionem dicens. Intelligo quid proponas inuestigandum: sed desidero audire quid consti-
tuas id est diffinias questionē dissoluendo. ¶ Notandū ꝙ questio quā philosophia mouet est ista. Utrum
predicta quinqꝫ scilicet sufficientia: reuerētia &c. constituāt btitudinē sicut diuersa mēbra vnū corpus.
vel vtrum omnia sint eadem et referantur ad aliquid vnum scilicet ad bonum quod ratio sit appeten-
di omnia ista. ¶ Notandum quia in beatitudine est summum bonum: et in beatitudine est sufficientia:

tia. Reuerētia quoqꝫ claritas: et voluptas beatitudo
eē indicatur. Boeti. Quid igitur? Philosophia. Hec
cine omnia bona sufficientia: potentia: ceteraqꝫ velu
ti quedam beatitudinis membra sunt: an bonū veluti
ad verticē cuncta referuntur. Boe. Intelligo inq̄ q̄d
īuestigandum proponas: sed quid constituas audire
desidero. Philosophia. ¶ Cuius rei discretionem sic
accipe. Si hec omnia beatitudinis membra forent se
quoqꝫ inuicem discreparent. Hec est enim partium
natura vt vnum corpus diuersa componant. Boeti.
Atqui hec omnia idem esse monstrata sunt. Philo-
sophia. Minime igitur membra sunt: alioquin ex
vno membro beatitudo videbitur esse coniuncta: q̄d
fieri nequit. Boetius. Id quidem inquam dubium
non est: sed id q̄d restat expecto. Philosophia. ¶ Ad
bonūn vero cetera referri palam est. Idcirco enim

reuerentia: gloria et iocunditas:
ideo queritur an ista sint in bea-
titudine tāq̄ diuersa: aut ad vnū
relata scilicet ad bonum ratione
cuius appetuntur. ¶ Nota ad p̄
mam partem questionis debet
respōderi ꝙ non: quia membra
vnum corpus constituentia de-
bent esse inter se diuersa vt sta-
tim probabitur in littera seque
ti. sed ista quinqꝫ sunt vnum vt
probatum est. ergo non possunt
esse partes beatitudinis consti-
tuentes ipam sicut mēbra vnū
corpus. etiā si sic sequeretur ꝙ
beatitudo seu deus nō esset om-
nino simplex quod est impossibi
le. ¶ Cuius rei discretionē. Hic
philosophia soluit questionem.
Et primo ostendit ꝙ ista quinqꝫ
non sunt partes et membra bea
titudinis. Secundo ostendit ꝙ
omnia referantur ad bonum: ibi
Ad bonum vero. Primo intendit
talem rationem. Membra cōsti
tuentia aliquid vnum ad inuicē
debent esse diuersa sed ista om-
nia quinqꝫ sunt idem: ergo non
sunt membra et partes beatitu-
dinis. Unde dicit in littera. Cu
ius rei supple posite in questio
ne sic accipe discretionem id est
discretam solutionē. Si hec oīa
forent membra beatitudinis tūc
discreparent a se inuicem. Hec
enim est natura partiū vt diuer

sa componant vnum corpus. Atqui pro certe: hec omnia quinqꝫ monstrata sunt idem eē supple in nona
prosa. igitur minime sunt membra beatitudinis: sed si in eis salueretur ratio membri omnia erunt vnum
membrum: et tunc sequitur beatitudinem componi ex vno mēbro quod est impossibile. et hoc est quod
dicit alioquin id est si aliter dicatur ꝙ non sunt membra sed vnum membrum: videbitur beatitudo esse
coniūcta ex vno mēbro quod fieri nequit. etc. Boe. Id quidē q̄d modo cōclusum ēnō ē dubiū sed il-
lud quod restat de veritate alterius partis questionis expecto. ¶ Nota ꝙ beatitudo est diuinitas vt p̄
us visum est: et quia diuinitas est omnino simplex et indiuisibilis: ex nullo pōt esse constituta. cum enim
constituens sit prius constituto esset aliquis prius deitate q̄d absurdum est. ergo beatitudo non potest
esse constituta ex pluribus membris vel ex vno membro. ¶ Ad bonum vero et cetera. Hic philosophia
ostendit ꝙ omnia referantur ab bonum tanq̄ ad causam propter quam appetuntur. Secundo ex di-
ctis deducit quasdam conclusiones superius probatas vt melius intelligantur: secunda ibi. Cuius ve
ro causa. primo dicit Palam est cetera scꝫ q̄nqꝫ supradicta ad que omnia appetenda reducūtur ipa re
ferri ad bonū: idcirco enī petitur id ē appetitur sufficiētia: qꝛ bonū esse indicatur. idcirco potētia credi

sufficientia petitur quoniam bonum esse iudicatur. idcirco potentia quoniam id quoq3 esse creditur bo nu3. idem de reuerentia claritudine iocunditate conectare licet. Omniu3 igitur expetendorum summa atq3 causa bonum est. Quod enim neq3 re neq3 simi tudine vllum in se retinet bonum: id expeti nullo modo potest. Contraq3 etiam que natura bona nō sunt tamen si esse videantur quasi vera bona sint appetuntur. Quo fit vt summa cardo atq3 causa expetendorum omnium bonitas esse iure credatur. ¶ Cuius vero causa quid expetitur id maxime videtur optari. Veluti si salutis causa quispiam velit equitare: nō tam equitandi motum desiderat q̄ salutis effectum. Cum igitur oīa boni gratia petantur: non illa potius q̄ bonum ipsum desiderantur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur beatitudinem esse concessimus: q̄re sic quoq3 sola queritur beatitudo. Ex quo liquido apparet ipsius boni et beatitudinis vnam

tur quia id etiam creditur esse bonum. idem licet coniectare id est indicare de reuerentia: claritudine id est claritate et iocunditate. et sic vniuersaliter concludere q̄ bonu3 est summa id est perfectio et causa omnium expetendorū id est desiderandorum quod declarat per signū dicens. Illud enim quod neq3 in re neq3 in similitudine id est apparentia vllum bonum retinet in se: illud nullo modo potest expeti id est desiderari. et contrarium. illa que non sunt bona natura id est ex natura tamen si videantur id ē appareant esse quasi vera bona sint appetuntur. quo fit vt bonitas iure credatur esse summa atq3 causa omnium expetendorū. ¶ Notandum q̄ bonum est causa omnium desiderandorum: q2 deficiente ratione boni in aliquo siue sit bonum s̄m apparentia3 siue existentia3 tollitur ratio appetibilis. posita vero ratione boni in aliquo siue s̄m rem siue s̄m apparentiā ex quo ipsum est appetibile propter quod dicit Aristo. iij. de anima. Mouet eni3 appetibile hoc quidem bonu3: hoc autem apparēs bonum. ¶ Cuius vero causa. Hic ex dictis philosophia deducit q̄sdam cōclusiones prius probatas vt melius itelligantur. et sunt due. Prima ē q̄ bonum et beatitudo sunt ide3 Secunda q̄ deus et bonum idē sunt deducens ergo primam cōclusionem dicit. Illud maxime videtur optari cuius causa quidem aliquid expetitur id est desideratur. vt si causa salutis id ē sanitatis: quispiam id est aliquis velit equitare: non ta3 id est non tantū desiderat motum equitandi: q̄ id ē q̄tu3 desiderat effectu3 salutis id est sanitatis. Cū igitur omnia petantur id est oppetantur gratia boni: illa non potius desiderantur ab omnibus q̄ ipsum bonum: sed nos concessim9 beatitudinem esse propter quā cetera optantur: quare sola beatitudo tanq̄ finis omnium aliorum desideratur. Ex quo liquido id ē manifeste apparet eē eandē substantiā ipsius boni et beatitudinis. B. enim assentiens isti deductioni dicit. Nihil video cur quispiam possit dissentire. ¶ Notandū quorum proprietas per se est eadem necesse est illa esse eadē. cū igitur boni et btitudo habeāt vnā et eādē per se proprietatem erūt eadē. Nam per se propriū est beatitudini q̄ oīa ppter eā desiderantur. sed et illa proprietas est boni q̄ oīa appetuntur quia bona: ergo bonu3 et beatitudo sunt idem. ¶ Notādum q̄ illud magis appetitur cuius causa aliquid appetitur: quia illud propter quod aliquid appetitur prius est in causando motum desiderij q̄ illud quod appetitur propter aliud q2 causa primaria prius influit q̄ secūdaria. et ideo illud ppter quod aliquid appetitur pri9 influit desiderio q̄ illud quod appetit' propter aliud: sicut finis plus influit q̄ ordinata ī fine. et h' declarat per exemplum in littera de sanitate que plus appetitur q̄ actus equitandi factus propter sanitatē. ¶ S3

deum. Hic philosophia et conclusione prius probata deducit secundam scilicet deum et bonum esse idem sm substantiam. et dicit. sed mõstrauimus deũ et verũ q pro et beatitudinẽ esse idez atq vnũq dicit Boetius, ita est inq. Ex quo concludit philosophia dicens. igitur secure licet concludere substantiam dei esse sitam ipso bono nec vsq alio id est alibi. ¶ Nota q ex prima conclusione infertur secũda accipiendo primam conclusionem pro maiore arguendo sic. Bonum et beatitudo sunt idem secundũ substantiam: sed deus est vera beatitudo: ergo deus et bonum sunt idez scdm substantiam.

atq eandem substantiam. B. Nihil video cur dissentire quispiã possit. P. ¶ Sed deum veraq beatitudinem idem esse monstrauimus. Boe. Ita est inq. Philosophia. Secure igitur concludere licet dei quoq in ipso nec vsq alio sitam esse substantiam.

¶ Metrum decimum tertij libri.

Huc omnes pariter venite capti
Quos fallax ligat improbis cathenis
Terrenas habitans libido mentes:
Hic erit vobis requies laborum:
Hic portus placida manens quiete:
Hoc patens vnum miseris asilum:
Non quicquid tagus aureis arenis
Donat: aut hermus rutilante ripa:
Aut indus calido propinquus orbi
Candidis miscens virides lapillos
Illustrant aciem: magisq cecos
In suas condunt animos tenebras:
Hoc quicquid placet excitatq mentes
Infimis tellus aluit cauernis:

¶ Metrum decimum libri tertij.

Huc omnes pariter venite capti. Istud ẽ metrum decimum huius tertij qd dicitur valentinum ab inuentore: et est vndecasyllabum constãs ex spondeo et dactilo et duobus vel tribus trochęis: quis vltimo loco potest poni spondeus vel trocheus. in quo metro phia postq ostẽdit in quo sit sũma btĩtudo: hortat ad istã btĩtudinẽ puenire dicẽs. Omnes capti quos fallax libido. i. fallax delectatio habitãs. i. possidens terrenas mẽtes ligat improbis cathenis. i. viciosis cupiditatibus vẽite huc. i. ad sũmũ bonũ qd est sitũ in deo. Tũc oñ dit vtilitatez veniẽdi ad illd bonũ dicẽs. Hic i. in isto bono qd ẽ deus erit vobis reqes laborum cum ipse sit premiũ in hac vita laborãtiũ. hic est portus. i. securitas manẽs placida qete. hoc ẽ asilũ. i. domus refugij vnũ. i. solũ: qr tm sd deũ ẽ refugium patẽs. i. apertũ miseris. tũc cõparat istud bonũ ad bona tpalia: ostẽdẽs bona tpalia ẽẽ dãnosa: quia sui cupiditate obtenebrãt aiam di. Quicqd donat tagus fluuius iste aureis suis arenis. quicqd donat hermus fluuius rutilãte. i. splendẽte sua ripa: aut Indus fluuius a quo dr indis propinquus calido orbi: qr vicinus torride zone. aut indus inq cõmiscens lapillos virides. i. smaragdos: cãdidis. i. margaritis supomnia illa nõ illustrant aciẽ sup. mẽtis: sed magis condũt. i. inuoluũt cecos aĩos in suas tenebras id ẽ ignorãtias veri boni. hoc. s. bonũ tpale, quicqd. i. quodcũq placet: q pet excitat mẽtes ad cupiditatẽ illud tellus aluit infimis cauernis. i. profundis. qr in pfundo terre gignũtur metalla et gẽme. Tũc ostẽdit vtilitatẽ boni quod est deus in quo ẽ vera btĩtudo dicẽs. Splẽdor. i. btĩtudo spẽdens quo splẽdore regitur celũ: ille vitat obscuras ruinas aĩe: qr splẽdor et obscuritas se nõ cõpatiũtur in eodem. qsquis

ergo poterit notare id est notam habere hanc lucem: ipse negabit id est non curabit: candidos radios phebi id est solis. ¶ Notandum propter litteram quod asilum secundum Hugui. dicitur domus refugij quam Romulus fecit. ab a quod est sine et silon quod est tactus quasi sine tactu: quia non erat phas ibi aliquem tangere vel offendere. ¶ Notandum secundum Isido. libro ethimo. Tagus est fluuius que carthago hyspanie sic nuncupauit: ex quo procedit copiositas arenis auriferis: et ob hoc pre ceteris fluuijs hyspanie est preclarus. ¶ Notandum secundum Hugui. quod hermus est fluuius asye qui campos smirneos secat fluctibus: et est plenus aureis arenis. Indus autem secundum Isid. est fluuius orientis qui rubeo mari excipitur a quo india nuncupatur abundans margaritis et smaragdis

Splendor quo regitur vigetque celum
Vitat obscuras anime ruinas:
Hanc quisquis poterit notare lucem
Candidos phebi radios negabit.

¶ Prosa undecima tertij libri.

A Ssentior inquam. cuncta enim firmissimis nexa rationibus constant. Philosophia: Tum illa. Quanti inquit tu estimabis: si bonum ipsum quid sit agnoueris. Boetius. Infiniti inquam siquidem mihi pariter deum quoque qui bonum est contingat agnoscere. Philosophia. Atqui hec verissima inquit ratione patefiunt: maneant modo que pauloante conclusa sunt. B. Manebunt inquam. P. ¶ Nonne inquit monstrauimus ea que appetuntur a pluribus idcirco vera perfectaque bona non esse: quoniam a se inuicem discreparent: cumque alteri adesset alterum plenum absolutumque bonum afferre non posse: Tum autem verum

¶ Prosa undecima tertij libri.

A Ssentior inquam. Ista est undecima prosa huius tertij in qua philosophia inducit Boetium in cognitionem quorundam que prius fassus fuit ignorare. scilicet quis sit finis omnium rerum. et quibus gubernaculis mundus regatur. Primo ducit ipsum in cognitionem primi. secundo secundi in sequenti prosa. Primo philosophia inuestigat diffinitionem boni. secundo ex hoc ostendit quid sit finis omnium rerum: ibi. et illud minimum. primo premittuntur quedam. Secundo philosophia aggreditur propositum: ibi. Nonne inquit. primo Bo. assentiendo dicit. Assentior inquam. scilicet iam dictis. Cuncta enim constant nexa firmissimis rationibus: que demonstratiuis. et philosophia inquit. Quanti scilicet precij estimabis si agnoueris quid sit ipsum bonum. Respondit Boe. Infiniti scilicet precij inquam estimabo: siquidem mihi pariter contingat agnoscere deum qui bonum est dicit philosophia Atqui pro certe hoc patefaciam verissima ratione. maneant idem concedantur: modo id est tantum modo que conclusa sunt pauloante. et dicit Boetius. manebunt sine omni contraditione in sui veritate. ¶ Notandum quod ad probandum aliquam conclusionem: oportet principia manere in sui veritate et ea concedi. si enim negarentur non posset ex eis deduci conclusio. volens ergo philosophia ex his que conclusa sunt tamquam ex principijs concludere quid sit bonum: dicit hoc velle facere manentibus his que probata sunt. et dicit Boe. quod manebunt in sui veritate. ¶ Nonne inquit monstrauimus ea. Hic philosophia aggreditur intentum ostendendo quid sit bonum. et intendit probare istam conclusionem. Bonum est illud quod omnia appetunt. quam probat tali ratione. vnum et bonum sunt idem: sed omnia appetunt esse vnum ergo omnia appetunt bonum. Circa istam rationem sic procedit. Primo probat maiorem. Secundo minorem. Tertio resumpta maiore infert conclusionem. Secunda ibi. Nosti ne igitur. Tertia ibi. Est ne igitur. probat ergo maiorem quod vnum et bonum sunt idem per modum questi... Et primo querit dicens. Nonne supra monstrauimus in nona prosa ea que appetuntur a pluribus sup. sufficientia: reuerentia: potentia; idcirco non

esse vera bona ⁊ perfecta: q̄n discreparent a se inuicem sup. eo modo quo appetitur a pluribus: ⁊ cū alterum adesset alteri non posse afferre plenum ⁊ absolutū bonum ꝙ nullo indigeat: tunc sup. ante mōstrauimus vnum verum bonum fieri: cum colligūtur in vnam formam beatitudinis: atqꝫ efficientiam id est vnam causam efficientem. s. deum: vt que sit sufficientia: eadeꝫ sit potentia ⁊ reuerentia: claritas ⁊ iocunditas. nisi vero oīa sint vnū ⁊ idem monstratum est ea nihil habere quo numerētur. i. ꝯputētur inter expetenda. i. desideranda.

bonum fieri cū in vnam veluti formam atqꝫ efficientiam colliguntur: vt que sufficientia est eadem sit potentia: reuerentia: claritas: atqꝫ iocunditas. Nisi vero vnum atqꝫ idem omnia sint: nihil habere quo inter expetenda numerentur. Boe. Demonstratum est inꝗ nec dubitari vllo modo potest. Philosophia. Que igitur cum discrepant minime bona sunt. Cum vero vnum esse ceperint bona fiunt. Nōne hec vt bona sint vnitatis fieri adeptione contingit? Boetius. Ita inꝗ videtur. Philosophia. Sed omne quod bonū est: boni participatione bonū esse concedis: an minime? Boe. Ita est. Philosophia. Oportet igitur idem esse vnum atqꝫ bonum simili ratione concedas. Eadem namqꝫ substantia est eorum quorum naturaliter non est diuersus effectus. Boe. Negare inꝗ nequeo. Philosophia. ¶ Nosti ne igitur inquit omne quod est tandiu manere atqꝫ subsistere quandiu sit vnum: sed interire atqꝫ dissolui pariter atqꝫ vnum esse destiterit?

⁊ di. Bo. Demonstratū est inꝗ: nec vllo modo dubitari pōt. Ulterius querit phīa. illa que cū discrepant minime sunt bona: ⁊ cū ceperint esse vnum bona. Nōne hec ꝯtingit fieri bona adeptōne vnitatis. di. Boe. Ita videt esse inꝗ. Et subdit phīa. Sed omne quod est bonum participatione boni concedis esse bonū: an minime? Et dicit Bo. Ita est. Tūc phīa ex concessis concludit maiorē di. Igit simili ratione oportet vt concedas vnum ⁊ bonum esse idem. ⁊ confirmat illam conclusionē per locum ab effectu dicens. Nam eadeꝫ est substantia eoꝝ quoꝝ non est naturaliter diuersus effectus: quia idem inꝗtum idem natum est facere ideꝫ. Bo. concedens di. Negare inꝗ nequeo. ¶ No. ex littera sic ꝓbatur ꝙ vnū ⁊ bonū sunt idē. Que cumqꝫ non sunt bona nisi q̄ sunt vnuꝫ non sunt bona nisi adeptōe vnitatis: sꝫ omia sunt bona adeptione vnitatis: ergo vnum ⁊ bonum idem sunt. Uel aliter arguitur sic. Oīa sunt bona adeptiōe bonitatis: omnia sunt bona adeptōe vnitatis: ergo bonuꝫ ⁊ vnū idē sunt. Aliam rationē innuit in littera di. Illa sunt vnū quoꝝ nō est diuersus effectus: quia idem inꝗtum ideꝫ non facit nisi ideꝫ. ex. ij. de generatione: sed vnius ⁊ boni nō est diuersus effectus: quia effectus vtriusqꝫ est bonū: ergo sunt idem. et hec conclusio pꝫ ex. iiij. methaphi. vbi Aristo. vult ꝙ bonum ⁊ vnum conuertantur. ¶ Nosti ne igitur omne quod est. Hic philosophia ꝓbat minorem. s. ꝙ oīa appetūt esse vnū per talē rationē. Unūqdqꝫ tandiu manet atqꝫ subsistit q̄diu est vnū: sed oīa naturaliter appetūt ꝑmanere ⁊ subsistere: ergo oīa appetunt esse vnum. Illius rationis ꝑmo declarat maioreꝫ. scdo minorē: ibi. Est ne igitur. tertio resumpta maiore cōcludit intentuꝫ: ibi. Quod autē inquit. Primo ergo declarans maiorē ꝙ vnūqdqꝫ tandiu manet q̄diu est vnum dicit. Nosti o Boe. oīe qđ est tandiu manere atqꝫ subsistere q̄diu sit vnū: ⁊ cū desiterit esse vnū pariter ꝯtingit dissolui atqꝫ interire. Querit Bo. Quonā modo. phīa declarat in exemplo dicēs. In animalibus hoc patet: cum anima ⁊ corpus in vnum coeunt atqꝫ permanēt vnū: illud vnū vocatur animal. cum vero hec vnitas dissoluitur separatione vtriusqꝫ supple anime ⁊ corporis: liquet id est ma

nifestum est animal interire et non iam esse animal. Ponit aliud exemplum. ipsum etiam corpus huma-
num cum pmanet in vna forma cōiunctōe mēbroꝝ: tunc visitur .i. videtur humana spēs. sed si partes cor-
poris distribute et segregate .i. separate ab inuicē distraxerint vnitatē: corpꝰ desinit esse qd̄ fuerat: eodē
modo percurrēti cetera pculdubio patebit vnūqdqꝫ subsistere .i. pmanere dum est vnum cum vero de-
finit esse vnum interire videtur. et dicit Boe. Minime inqꝫ videtur mihi aliud consideranti plura. ¶ No-
ta q aliquis diceret nō videtur q esse et esse vnum sint eadem: quia mali sunt et tamē non sunt vnum. probatio: vnum et bonuꝫ sunt idem vt iam probatū ē: sed mali non sunt boni: ergo nō sunt vnū. Ista ratio soluitur ex quarto huius negando maiorē: quia philosophia quarto huiꝰ pbat malos non solum non esse potētes: sed simpliciter non esse. Vn̄ mali bene sunt mali: ſꝫ q simplr̄ dicantur esse nō est veruꝫ: sicut homo mortuus simpliciter nō ē homo. et de hoc videbis in quarto. ¶ Est ne igitur inquit. Hic philosophia pbat seu declarat minorem scꝫ q omnia appetāt esse et pmanere. et primo ostendit hoc. scd̄o probat q talis appetitus est naturalis. secunda ibi. Neqꝫ nūc nos. primo ostēdit intentū in animalibus. secundo in vegetabilibꝰ. tertio in rebus inaīatis. scd̄a ibi. Atqui nō est. Tertia ibi Ea etiaꝫ. Primo dicit phīa. Est ne aliqd quod inquātuꝫ naturaliter agat desideret venire ad interitum .i. ad mortē: q pro et ad corruptionē relicta appetentia subsistēdi. Respondet Bo. Si considerē animalia que habent naturaꝫ .i. appetitum volendi .i. procedendi: et nolendi .i. fugiendi aliquid: nihil inuenio qd̄ abijciat intentionem manēdi sup. in rerū natura: et festinet sponte .i. voluntarie ad interitum nullis causis extra cogentibus: quia omne animal laborat tueri salutez et deuitat mortez et perniciē. sed ego prorsus dubito quid de herbis et arboribus: quid de rebus inanimatis omnino consentiant: supple an talia appetant esse et permanere. ¶ Nota Boetius nō dubitat quin animalia appetāt esse et pmanere. cuiꝰ rationē innuit. illud qd̄ laborat tueri salutē et vitare mortē: hoc appetit eē et pmanere: sed omne animal est huiusmodi: ergo etc. sed vtrum ita fit in vegetabilibus et in rebus inanimatis de hoc dubitat: et potest esse ratio dubitationis: qꝛ in talibus nō sunt operatōes ita manifeste subseruiētes appetitui naturali pmanēdi: sicut in aīalibꝰ q̄ mouētur ad pcipiēduꝫ nutrimētū et alia q̄ pertinent

Boeti. Quonam modo? Philosophia. Ut in anima-
libus inquit cum in vnum coeunt ac permanent: ani-
ma corpusqꝫ id animal vocatur. cum vero hec vnitas
vtriusqꝫ separatione dissoluitur: interire nec iam esse
animal liquet: ipsum quoqꝫ corpus cum in vna forma
membroꝝ coniunctione permanet: humana visitur
species. At si distribute segregateqꝫ partes corporis
distraxerint vnitatem: desinit esse quod fuerat. Eoqꝫ
modo percurrenti cetera proculdubio patebit subsi-
stere vnumquodqꝫ dum vnum est: cum vero esse de-
finit interire. Boc. Consideranti inquā mihi plura minime aliud videtur. Phi. ¶ Est ne igitur inqt qd̄ inquā-
tuꝫ naturalr̄ agat relicta subsistēdi appetētia venire
ad interituꝫ corruptionēqꝫ desideret? Boe. Si animalia inquā considerē que habent aliquam volendi nolen-
diqꝫ naturam: nil inuenio quod nullis extra cogen-
tibus abijciant manendi intentionem: et ad interitū
sponte festinent. Omne namqꝫ animal tueri salutez
laborat: mortez vero perniciemqꝫ deuitat. Sed quid
de herbis arboribusqꝫ: quid de inanimatis omnino

consentiẽ rebus prorsus dubito. Philosophia. ¶ At qui non est q̄ de hoc possis ambigere: cum herbas atq̄ arbores intuearis primum sibi conuenientibus in nasci locis: vbi quantum earum natura queat cito exarescere atq̄ interire non possunt. Nam alie quidem campis: alie montibus oriuntur: alias ferunt paludes: alie saxis herẽt: aliarum fecunde sunt steriles arene: quas si in alia quispiam loca transferre conatur arescunt. Sed dat cuiq̄ natura quod conuenit: et ne dum manere possunt intereant elaborat. ¶ Quid dicã q̄ omnes velut in terras ore demerso trahunt alimenta radicibus: ac per medullas robur corticem q̄ diffundunt? Quid quod nobilissimũ quod q̄ sicuti medulla est in interiori semper sede reconditur: extra vero quadam ligni firmitate. vltimus autem cortex aduersum celi intemperiem quasi mali patiens defensor opponitur. Jam vero quanta est nature diligentia: vt cuncta semine multiplicato propagentur:

ad conseruationem vite. ¶ Atqui non est q̄ de hoc possis. Hic ph̄ia probat q̄ vegetabilia sicut herbe et arbores appetant esse et permanere. Et hoc probat quattuor modis sicut patebit. Primo ex locorũ qualitate: quia in talibus locis nascuntur vbi diutius possunt conseruari in esse. vnde dicit. Atqui pro certe. O Boeti non est q̄ possis ambigere id est dubitare de hoc: vtrum inaĩata et vegetabilia appetant esse. primum id est primo signo cum tu intuearis herbas atq̄ arbores innasci locis sibi conuenientibus: vbi q̄ntum eorũ natura. i. vigor nature queat non possint cito exarescere et interire. Nam alie campis oriuntur sicut oliue. Alie mõtibus sicut cypressi. Alias ferunt paludes sicut alnos salices. Alie herent saxis sicut herbe q̄ dicuntur capilli veneris et barba iouis. Aliarum herbarum sunt fecunde id est abundãtes steriles arene. vt illius herbe que dicitur mericaqua. si q̄sq̄ conatur transferre in alia loca arescunt: sed natura dat vnicuiq̄ q̄d sibi conuenit et elaborat ne intericãt q̄ndiu manere possunt. ¶ Nota locus est principium generationis quia saluat et conseruat locatũ et ipso mediante virtus celestis influit ipsi locato. Cum igitur vegetabilia sicut herbe et plãte requirant determinata loca in quibus saluantur et in alijs arescãt patet q̄ ipsa appetant esse et permanere. ¶ Quid dicam q̄ omnes. Hic ph̄ia probat idẽ alio signo quod sumitur ex modo situationis partium s̄m conuenientiam ad attractionem alimẽti quo cõseruatur esse eorũ. Et di. Quid dicam ex hoc q̄ oẽs scilicet herbe et arbores trahunt alimenta radicibus velut ore demerso in terras: et diffundunt sibi alimentum per medullas: per robur q̄ pro et corticem: quod nõ est nisi propter appetitũ permanendi. Tunc ponit aliud signum quod sumitur de dispositiõe partium ad prohibendum nocumẽtum extrinsecum di. Quid dicam ex hoc q̄ nobilissimum quod q̄ sicut est medulla semper reconditur. i. locatur interiori sede id est in medio plante: extra vero muniatur quadam ligni firmitate. vltimus autem id est exterior cortex arboris: quasi patiens mali id est potẽs sustinere mala opponitur defensor aduersum intemperiem celi id est aeris. tunc ponit aliud signum quod sumitur ex propagatione seminis q̄d ordinatur ad cõseruationem nature in alio simili in specie: cum nõ possit manere idem in numero: et dicit. Jam vero q̄nta est diligentia nature vt cuncta propagentur semine multiplicato supple. considera que oĩa semina q̄s nesciat esse tãq̄ quasdã machinas id est instrumenta manendi non modo id est nõ tantum ad tempus: verũetiam permanendi in perpetuum generatim id ẽ successiua generatione. quasi dicat. nullus est cui hec non pateant. ¶ Notandum q̄ radices plantarum ori similes sunt: cum habe-

que omnia non modo ad tempus manēdi: verum generatim quoqꝫ quasi in perpetuum permanendi vesuti quasdam machinas esse quis nesciat? ¶ Ea etiã que inanimata esse creduntur: nonne quod suum est queqꝫ simili ratione desiderant. Cur enim flammas quidem sursum leuitas vehit: terras vero deorsum põdus deprimit: nisi ꝙ hec singulis loca motionesqꝫ cõueniūt? Porro autē qḋ cuiqꝫ consentaneū ē id vnūqḋqꝫ cõseruat: sicuti ea q̄ sunt inimica corrumpunt. Jam vero q̄ dura sunt vt lapides adherēt tenacissimis partibus suis: ⁊ ne facile dissoluātur resistunt. Que vero liquentia: vt aer atqꝫ aqua: facile quidem diuidentibus cedūt: sꝫ cito ĩ ea rursus a q̄bus sunt abscissa relabūtur. Ignis v̄o oēm refugit sectionē. ¶ Neqꝫ nūc nos de voluntarijs aīe cognoscētis motibus: sed de naturali intentione tractamus. Sicuti ē ꝙ acceptas

dūt eandē operationē supple habere alimentum. habent autem plante radices infixas terre: qꝫ ex terra humorem trahunt et alimentum. quod primo diffunditur in medullam: deinde in robur: deinde in corticem. est autem medulla mollissimum quod est in medio plante vel arboris non potens pati intemperiem caloris et frigoris: ideo natura ipsam locauit in medio quam circundat robur quod est lignum arboris. robur autem circundatur cortice exteriori tanq̄ defensore ab intemperie aeris. ¶ Notandū ꝙ quia vegetabilia non possunt idem numero manere: ideo natura produxit in eis semina ꝑ quorum propagationē permaneāt idem in specie scilicet in suo simili. ¶ Ea etiam que inanimata. Hic philosophia probat ꝙ etiã inanimata appetant esse duobus signis primo ex inclinatione naturali eorum ad locū. et dicit sic. Ea etiam que creduntur esse ināīata: vt lapis: aer. ignis nonne desiderāt id est appetūt queqꝫ .i. oīa ināīata quod ē suū id est sue nature: consonum simili ratione propter conseruationē sui esse. q. d. sic. Cur enim leuitas vehit id est mouet flammas sursum: et pondus id est grauitas deprimit terras deorsum: non ꝓpter aliam causam nisi ꝙ hec locaqꝫ pro et motiones conueniunt singulis supple pro saluatione eorum esse. et subdit. Porro supple. illud quod est consentaneum id ē conueniēs: cuiqꝫ illud supple cõseruat in esse vnūquodqꝫ: sicuti ea que sunt inimica id est cõtraria corrumpunt. Scḋo probat idem per aliud signum sumptum ex conseruatione naturalis proprietatis. huiusmodi est cõtinuitas quã quelibet res naturalis nititur conseruare. vnde dicit. iam sup. ista vero q̄ dura sunt vt lapides adherēt tenacissimis id ē firmissimis suo: partibus: et resistunt per suā duriciē ne de facili dissoluantur. q̄ vero sunt liquentia id est mollia: sicut aer et aqua de facili cedunt diuidentibus: sed cito relabuntur id est redeūt ad ea a quibus sunt abscissa: sed ignis effugit omnem sectionem. ¶ Notandū ꝙ hoc vltimum qḋ dicit ignē fugere omnē sectionem dupliciter exponitur. Primo sic. Aliquid secatur cuꝫ partes eius ab inuicem separantur: ita vt in nullo conueniant. sed partes ignis sic non possunt secari quī semper in aliquo conueniunt: vt maxīe pꝫ de igne qui est flāma. Alio modo exponitur sic: ꝙ ignis refugit omnem sectionem: quia propter vehementiaꝫ sue actionis corrumpit ipsum quod debet secare: et ignendo ipsum in suam naturam conuertit. ¶ Neqꝫ nunc nos. Hic philosophia ponit ꝙ desiderium essendi non est appetitus volūtarius sed naturalis. ⁊ di. Neqꝫ nos tractamus nūc de motibus voluntarijs aīe cognoscētis sed de naturali intentione: sicuti naturale est ꝙ transigimus id est digerimus acceptas escas sine cognitione: et ꝙ in somno nescientes ducimus spūm id ē respiramus. Nam amor id ē appetitus manēdi .i. subsistendi in aīalibus non prouenit ex volūtatibus aīe scꝫ sup. sicut tu estimas: qꝫ iam superius posuisti. solū in animalibus esse appetitum manendi: sed venit ex principijs nature: quia natura reperitur tam

in animatis quod in inanimatis. quod autē appetitus manendi non sit ex voluntate, probat dupliciter. Primo probat hoc: quia voluntas sepe amplectitur mortem que tollit esse indiuiduum. vnde dicit. voluntas sepe amplectitur mortem quā natura reformidat id est abhorret cogentibus causis scz extrinsecis: sicut patz de martyribus. Secūdo probat idem ex hoc quod voluntas quandoqz cohibet operationē conseruatiuā esse specifici dicens. Contraqz. i. per contrarium illud opus gignēdi quo solo durat diuturnitas. i. pmanētia rerū mortaliū quod natura appetit interdum coercet voluntas: sicut patz in cōtinentibus: ideo hec charitas i. appetitus sui supple manēdi non procedit ex animali motione sed ex naturali intentiōe quā deus indidit nature. Dedit enī prudētia diuina rebus creatis a se hanc maximam causam manendi: vt desiderent permanere naturaliter quoad. i. quādiu possunt. Quare nihil ē quod vllo modo queas. i. possis dubitare cuncta que sunt naturaliter appetere constantiā pmanendi et deuitare perniciem. Quod Boe. concedens dicit. Confiteor inquā nunc me cernere indubitato. i. sine dubitatione: que dudū incerta videbātur sup. quod vegetabilia et inanimata naturaliter appetūt permanentiaz essendi. ¶ Notandum quod duplex est appetitus. s. naturalis et animalis. Naturalis est qui cōsequitur formam naturalem. et quia prima perfectio illius quod habz formā naturalē est esse: ideo appetitus cuiuslibz rei naturalis est ad sui esse habendum si careat: vel ad conseruandum si habeat. Appetitus enī animalis ē qui consequitur formā apprehensam: et si est apprehensa per sensus sic est appetitus sensitiuus qui semp tendit in conueniencia nature. si aūt est forma apprehensa per intellectum: tunc semper inclinatio continens est appetitus rationalis qui est voluntas. et quia illud quod scdm se est disconueniens nature sicut est mors: illud homo apprehendit quandoqz tanquā conueniens propter aliud annexum taliter propter premium eterne vite. ideo voluntas sepe amplectitur mortem quam natura refutat. ex quo patet quod appetitus essendi non est primo et principaliter ex appetitu intellectiuo sed ex appetitu naturali. nam appetitus intellectiuus non inuenitur in omnibus in quibus inuenitur appetitus naturalis. ¶ Quod aūt subsistere inquit. Hic phīa resumpta maiore concludit intentū dicēs. Quod autē appetit subsistere ac pmanere illud desiderat esse vnum. hoc enī sublato non permanebit cuiquā rei suum esse. di. Boe. verum est. Concludit ergo philosophia. Omnia igitur esse desiderant. et Boe. consentiens di. consensi. et tunc maiorem principalis sillogismi resumit vt concludat diffinitionem boni dicens. Sed nos monstrauimus vnum esse ipsum quod

escas sine cogitatione transigimus: quod in somno spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex anime voluntatibus: verum ex nature principiis venit. Nam sepe mortem cogentibus causis quas natura reformidat: voluntas amplectitur. Contraqz illud quo solo mortaliū rerum durat diuturnitas gignendi opus quod natura semper appetit interdum coercet voluntas: ideo hec charitas non ex animali motione sed ex naturali intentiōe procedit. Dedit enim prouidentia creatis a se rebus hāc id est maximā manēdi causam: vt quoad possunt naturaliter permanere desiderēt. Quare nihil est quod vllo modo queas dubitare cuncta que sunt appetere naturaliter constantiam permanēdi: deuitare perniciē. Boe. Confiteor inquā nūc me indubitato cernere: que dudū incerta videbātur. Philosophia. ¶ Quod autem inquit subsistere ac permanere appetit: id esse

bonum est. di. Boe. Ita quidem. Tunc phia concludit intentū formando diffinitionē boni dicēs. Igi tur cuncta bonum petunt. qđ bonū licet. i. licitum est vt ita describas. Bonū est quod desideratur ab omnibus. ꝛ di. Boe. nihil verius cogitari potest: quia vel ad nihilū cuncta referūtur ꝛ destituta vno ver tice. i. principio cūcta fluitabūt sine rectore: aut siquid est ad quod vniuersa festinēt: illud erit summū oīm bonorum. ¶ Notandum ꝙ omē quod est vel appetit perfici vel in sua perfectiōe saluari. Cum igit perfici ꝛ in pfectione saluari sit bonum: omīa appetunt bonum. ¶ Nota cum dicitur oīa appetūt bonum: ibi non accipit bonū p̄ ꝑ se p bono morali nec ꝑ se pro naturali: sed pro bono cōiter accepto: quod bonum cōiter acceptum est esse essentiale vel accidentale conueniens rei vt perficiatur vel in sua perfectione saluetur. ¶ Et illa nimiū iquit. Hic phia ex dictis reducit Boe. i cognitionem cuiusdā quod supra se ignorare confessus est sup. qs sit finis oīm rerum. ꝛ primo cōmendat dictum Boe. di. O alūne nimiū letor: quia tu fixisti. i. attigisti notam. i. cognitionē mēte medie veritatis. i. perfecte veritatis que est in medio. sed hoc patuit tibi qđ dicebas te ignorare pauloante sup. in primo libro sexta ꝓsa. ꝛ querit Boe. quid in ꝙ sup. est illud. di. phia. quis sit finis omniū rerum. et subdit. is enī est finis oīū rerū qđ desideratur ab omibus: quod quia bonum esse collegimus vt patet ex diffinitione boni: oportet vt fateamur bonum esse finem oīm rerum. ¶ Notandū ꝙ per noticiā medie veritatis itelligit noticiā diuinam. sicut enim punctum est medium circuli a quo oēs linee ducuntur: sic deus est mediū veritatis a quo oēs veritas procedit. ¶ Notandū ꝙ omīa appetunt suū finem cū finis sit perfectio rei. et res destituta suo fine frustratur: cum igitur de ratione finis sit esse bonum quia auferētes finē auferūt naturā. et scđo metha. id finis oīū rerū est bonū. ¶ Metrū vndecimū tertij libri.

vnum desiderat. Hoc enim sublato: nec esse quidē cuncta permanebit. Boe. Verū est inq̄. Philosophia. Omnia igitur inquit vnum desiderant. Boe. Cōsensi. Phia. Sed vnum id ipsum monstrauimus esse qđ bonum est. Bo. Ita quidē. Phia. Cuncta igitur bonum petunt: quod quidem ita describas licet ipsum bonū esse quod desideretur ab omnibus. Boetius. Nihil inq̄ verius excogitari potest. Nam vel ad nihilum cuncta referuntur: et vno veluti vertice destituta sine rectore fluitabunt: aut siquid est ad quod vniuersa festinent: id erit oīm summū bonorū. Phia. ¶ Et illa nimiū inquit O alūne letor: ipsam enī medie veritatis notā mēte fixisti. Sed in hoc patuit tibi quod ignorare te pauloāte dicebas. Boe. Quid in q̄? Philosophia. Quis esset inquit rerū omniū finis. Is est enī profecto quod desideratur ab omnibus: quod q̄ bonum esse collegimus oportet rerum oīm finem bonum esse fateamur.

¶ Metrū vndecimū tertij libri.

Quisquis profunda mente vestigat verum

Quisquis ꝓfunda mente. Istud est vndecimū metrū hui⁹ tertij quod dicitur gliconicū ab inuētore: iābicū a pede predominātē. in quo metro phia ostendit quomodo possimus cognoscere bonum ꝛ verū ꝛ peruenire ad cognitionē rerum. et quo Boe. prius confessus est se modo scire quod pri⁹ ignorabat. Primo ergo ostendit modū q̄ possimus deuenire in cognitionē veritatis. Scđo assignat cāz eius: ibi. Nō omē. di. primo.

Metrum undecimum.

Quisquis vestigat.i.investigare vult verum .pfunda mēte.i.subtiliter.p .τ ille cupit falli nullis devijs id est falsis opinionibus que faciunt a vero deviare:ille revoluat in se.i.exerceat inti a se lucē.i. speculationem:intimi visus.i.ratōis τ intellect⁹ interioris:τ ipse cogat.i.reducat:longos motus.i.operationes anime procedentes ab omnia inflectens eos motus in orbe.i.in circulū redeūdo ad aīam. τ quicquid aīm doceat molit.i.laborat speculādo:extra.i.circa res exteriores:ille doceat aīm retrusuz.i.ad se reuersum possidere suis thesauris.i.potentijs: q̄ sunt memoria τ intellectus. τ tunc illud qd̄ atra nubes.i. obscuritas ignorātie:dudū texit.i.occultauit: illud lucebit.i. oppa:ebit perspicati⁹ id.est euidēti⁹ ipso phebo.quasi dicat : quod longo tempore fuit obscurū: lucidum apparebit itellectui.¶ Notandū φ qui vult cognoscere verum dirigat rationē τ intellectū ad ipsam rem extra τ ad rez .pprietates:τ si aliquid cognoscit ex his nō statī iudicet sed in se reuertatur deliberando an ita sit vel nō sit: quia sepe videtur homini esse quod non est: τ nō esse quod est.sine cū deliberatōe non est iudicandū qd̄ non est longa deliberatiōe .pbatum. ideo dicit phīa:reuoluat in se lucem intimi visus. ¶ Notandū φ orbis ē linea circūducta redēs ad idem. inflectere ergo ad longos motus in orbem est cum virtus anime ab anima vsqz ad ipsam rem diuertitur: τ ad animaz reuertitur deliberando an ita sit vel non sit scd̄m quod cognoint. ¶ Non omne namqz mente depulit lumen τc. Hic phīa assignat cām eius quod dictū est: scz quare possumus cognoscere veruz, di. Nā corp⁹ inuehēs.i. inducēs obliuiosam molē.i.grauitatem qua homo sit obliuiosus:non depulit omne lumen id est cognitionē veritatis:mente.i.de mente:quia habitus principioꝝ manet in mente.τ subdit.profecto.i..p certo semen.i. principiū veri.i.veritatis:heret.i.manet introrsum.i.intrinsec⁹ in omina qd̄ excitatur;ventilante.i.exercente doctrina.φ autē semen veri sit in anima .pbatur per hoc φ puer ignarus quando recte respōdet ad interrogata:vt verum qualitas sit numerus par vel impar. vnde dicit.naz cur rogati.i.interrogati: censetis.i.iudicatis vel respōdetis recta;spōte.i. voluntarie:ni.i.nisi:fomes.i.radix veritatis:mersus.i. latens: viueret alto corde.i. .pfunda mente.τ subdit φ si musa.i.sapientia Platonis psonat: verū illud quod quisqz discit recordatur īmemor.i. oblitus. ¶ Notandū φ Platoni imponitur φ voluerit animas omīa sciuisse anteφ coniūgerētur corporib⁹:sed adiūcte corporibus omīa tradidisse obliuioni: sed per studium τ exercitium sapientiam recuperasse:ergo voluit φ scire nō est aliud nisi quoddam antiquorum reminisci.ad quam intentionē videtur hic loqui phīa. sed non est dicenduz φ scire fiat per reminiscentiam:sed scientia de nouo acquiritur per inuentionez vel doctrinam. verum est φ intellectus noster naturaliter habet se in cognitionem principioꝝ: per que virtute intellectus agentis τ per doctrinā deuenit in cognitionem principiatoꝝ.vide Lincolniensis primo posterioꝝ di. Non solum vox doctoris exterius sonans:nec littera visa docet:sed hec duo mouent τ excitant docentem.sed ille verus doctor est

Capitqz nullis ille deuijs falli
In se reuoluat intimi lucem visus
Longosqz in orbem cogat inflectēs motus
Animūqz doceat quicquid extra molitur
Suis retrusum possidere thesauris
Dudum quod atra texit erroris nubes
Lucebit ipso perspicatius phebo.
Non omne namqz mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuehens molem
Heret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina:
Nam cur rogati sponte recta censetis
Ni mersus alto viueret fomes corde:
Quod si platonis musa personat verum
Quod quisqz discit immemor recordatur.

qui mentem interius illuminat ⁊ veritatem ostendit. ¶ Notandum ꝙ sicut sanitas quandoqꝫ causatur a principio intrinseco scʒ a corde: quandoqꝫ a principio interiori ⁊ exteriori puta a medico ⁊ corde: sed nunꝙ causatur a principio exteriori sine interiori. sic scia quandoqꝫ acquiritur a principio interiori puta ab intellectu agente sicut ptʒ in habētib⁹ sciam per intentionē quādoqꝫ accipitur ab interiori ⁊ exteriori simul sicut a doctore ⁊ intellectu agente: nunꝙ aūt acquirit a principio exteriori sine interiori.

¶ Prosa duodecima libri tertij.

Tum ego platoni inquā vehemēter assentior. nam me horum iam secundo cōmemoras. Primū ꝙ memoriā corporea contagione: dehinc cuʒ meroris mole pressus amisi. Phia. Tū illa. si priora inquit concessa respicias: ne illud quidē longius abierit quin recorderis quod te dudum nescire confessus es. Boe. Quid inꝙ? Philosophia. Quibus ait illa gubernaculis mundus regatur. Boe. Memini inꝙ me inscitiā meam fuisse confessum. Sed quid afferas licet iaʒ prospiciā plenius tamen ex te audire desidero. Philosophia. ¶ Mundus hunc inquit deo regi paulo ante minime dubitandum putabas. Boeti. Nec nunc quidem arbitror inquam nec vnꝙ dubitandum putabaʒ. Philosophia. Quibusqꝫ ad hoc rationibus accedam breuiter exponaʒ. Mūdus hic ex tam diuersis contrarijsqꝫ partibus in vnam formam

¶ Prosa duodecima tertij libri.

Tum ego platoni inꝙ. Ista est duodecima prosa ⁊ vltima huius tertij in qua philosophia reducit Bo. in cognitōeʒ alterius cuius ignorantiā prius cōfessus est sup. quib⁹ gubernaculis mundus regatur. prōo facit hoc. scdo Boe. mouet quandā questioneʒ phie. scda ibi. Ludis ne me. primo ostendit phia ꝙ deus oīa gubernat sua bonitate. scdo ostēdit modū quo oīa gubernat: ibi. Sʒ quod dicam. tertio ex his cōcludit malū nihil eē: ibi. Sʒ vis ne. primo Boe. assentit dictis Platonis in metro; ⁊ ostēdit phia ipsum posse deduci in cognitioneʒ cuiusdam cuius ignorantiā confessus est. scdo phia reducit ipm in cognitionē illi⁹. scda ibi. Mundum hunc. Primo dicit. Tū prouunc. ego Boe. inꝙ vehementer assentior. i. cōsentio Platoni. naʒ me. o phia horuʒ sup. ꝙ deus sit finis oīm rerū ⁊ summū. scdo cōmemoras. i. recordari facis primum quod amisi memoriā. i. qd̄ erat in memoria corporea contagione. i. corporis grauedine. dehinc id est secundo commemoras. o bonuʒ cum amisi memoriā pressus mole id est pōdere meroris. tunc phia ostendit ꝙ non tantuʒ horū recordabitur ppter dicta: sed cuiusdam alterius qd̄ ignorare se dicebat: dicēs. si illa priora concessa respicias non abierit longi⁹ scʒ a memoria tua quin facile recorderis quod dudum confessus es te nescire id est ignorare in primo libro ⁊ querit Boe. quid inꝙ. di. phia. Quibus gubernaculis regatur mundus. ⁊ dicit Boe. Memini inꝙ me fuisse confessum inscitiam id est ignorantiam meam. ⁊ licet iam prospiciam id est agnoscaʒ: tamen desidero prius audire ex te quid afferas id est quid de hoc dicas. ¶ Nota ꝙ Boetius di. se secundo commemoratū predictorum ꝙ deus sit finis rerum ⁊ ꝙ sit summuʒ bonum. primo postꝙ mole corporis oppressus est amisit memoriam eorum: ⁊ postea per studiuʒ recordatus est. scdo quia merore et tristicia affectus in ignorantiaʒ eorum lapsus est: sed postea per instructionē philosophie ad memoriā rediit. ¶ Mundum hunc inquit deo regi. Hic philosophia vult ostendere intentum. ⁊ primo ammonet Boe. de quodam prius concesso. et Boe illud fatetur ⁊ ratione confirmat. secundo philosophia ostendit quibus gubernaculis regatur mundus; ibi. Tum illa inquit. primo dicit, o Boe, tu pauloante

[illegible] in primo libro putabas minime dubitandum hunc mundum regi a deo. dicit. Boe. Minime arbitror dubitandum: nec vnquam putabo. et ego breuiter exponam quibus rationibus accedam ad hoc probandum [illegible]. Boe. rationes suas dicens. Hic mundus minime conuenisset in vnam formam ex tam diuersis et contrarijs partibus: nisi esset vnus qui tam diuersa coniungeret supple qui est deus: et ipsa diuersitas naturarum huius mundi discors inuicem dissociaret atque diuelleret coniuncta: nisi esset qui contineret id est conseruaret quod nexuit id est coniunxit quod sup. est deus. Ordo vero nature tam certus non procederet nec explicaret tam dispositos motus id est ordinatos motus locis temporibus efficientia spacijs qualitatibus nisi esset vnus qui ipse manens scilicet immobiliter disponeret has varietatum mutationes. quicquid autem hoc est quo condita id est creata manent: agitantur id est mouentur: illud vsitato cunctis vocabulo nomino deum. ¶ Nota Boe. innuit tres rationes quod mundus regatur a deo. Prima sumitur ex diuersarum rerum coniunctione que talis est. Diuersa et contraria non vniuntur inuicem per se: cum igitur mundus vnitus sit ex partibus contrarijs vt ex elementis: oportet vt a liquo sit vniens: hoc est deus: ergo mundus regitur a deo. Hanc rationem tangit ibi. Mundus hic. Secunda ratio sumitur ex contrariorum simul coniunctorum conseruatione que talis est. diuersa et contraria ex proprietate sue nature dissociantur ad inuicem nisi ab aliquo conseruentur: sed partes mundi sunt diuerse: ergo etc. hanc rationem tangit ibi. Coniuncta vero. Tertia ratio sumitur ex ordinata motuum dispositione que talis est nihil certitudinaliter et regulariter mouetur secundum dispositionem loci temporis efficientie spacij et qualitatis: nisi

minime conuenisset: nisi vnus esset qui tam diuersa
coniungeret: coniuncta vero naturarum ipsa diuersi-
tas inuicem discors dissociaret atque diuelleret: nisi
esset vnus qui quod nexuit contineret. Non tam ve-
ro certus nature ordo procederet: nec tam dispositos
motus locis temporibus efficientia spacijs qualitati
bus explicaret: nisi vnus esset qui has mutationum
varietates manens ipse disponeret. Boetius. Hoc
quicquid est quo condita manent atque agitantur: vsi
tato cunctis vocabulo deum nomino. Philosophia.
¶ Tum illa. Cum hec inquit ita sentias paruam
mihi restare operam puto: vt felicitatis compos pa-
triam sospes reuisas: sed que proposuimus intuea-
mur. Nonne in beatitudine sufficientiam numerauimus:
deumque beatitudinem ipsam esse concessimus? B. Ita
quidem. Philosophia. Et ad mundum igitur inquit re-
gendum nullis extrinsecis adminiculis indigebit: alioquin

sit vnum rectificans et regulans. sed motus eorum qui sunt in mundo fiunt regulariter secundum predicta quinque: ergo necesse est ponere rectificantem et regulantem quod est deus. ergo mundus regitur a deo. Hanc rationem tangit ibi. Non tam vero certus. ¶ Notandum quod regulares motus fiunt in mundo locis quantum ad approximationem et elongationem solis in obliquo circulo fiunt etiam temporibus quantum ad variationem diei ac noctis. fiunt efficientia quia luna efficit augmentationem et diminutionem humidorum secundum sui crescentiam et decrescentiam: et efficit fluxum maris. fiunt etiam ordinati motus spacijs: quia luna et alij planete maiori spacio quandoque distant a sole et ab inuicem. etiam fiunt qualitatibus quia in estate causatur calor: in hyeme frigus. ¶ Tum illa cum hec inquit ita. Hic philosophia supposito quod mundus regatur a deo. probat quod regatur ab ipso per suam bonitatem. et dicit. O Boeti. cum hec ita sentias quod mundus regitur a deo: puto mihi restare paruam operam id est paruum laborem: vt tu compos. id est potens felicitatis: sospes id est sanus: reuisas patriam. id est cognoscas beatitudinem. Tunc probat quod deus regat mundum sua bonitate

dicēs. Intueamur que proposuimus. nonne numerauimus supra in nona prosa in beatitudine esse sufficientiam et concessimus deum esse ipsam beatitudinem. di. Boe. Ita ē quidem. Et hoc cōcludit philosophia deum nullo indigere ad regendum mundum di. ergo ad mundum regendum deus nullis extrinsecis adminiculis indigebit: alioquin si ita esset ꝙ aliquo egeat non habebit plenam sufficientiam et dicit Boetius. Illud inq̄ est necessarium, ideo concludit philosophia. Deus cuncta disponit id est regit per se solum. di. Boe. Negari nequit: sed deus monstratus est esse ipsum bonum. memini inq̄ dicit. Boe. ergo per bonū deus cuncta disponit: siquidem per se regit omnia que consensimus esse bonum. et hic est deus veluti quidam clauus atq̄ gubernaculum quo machina mundana seruatur stabilis et incorrupta. Dicit Boe. vehementer. id est valde assentior: et illud te dicturam pauloāte prospexi: licet tenui suspicione. Dicit philosophia. Credo inquit ꝙ hec prouidistiam enim vt arbitror vigilantius ꝙ̄ prius deducis oculos ad vera cernēda. ¶ Notandū ꝙ ex littera accipiuntur due rationes ad probandum intentum. Prima ratio probat ꝙ deus per se regit omnia et taliter. In beatitudine est summa sufficientia: sꝫ deus est beatitudo: ergo in deo est summa sufficientia. tale autem non indiget extrinsecis gubernaculis: ergo deus per se regit omnia. Secunda ratio ꝓbat ꝙ deus per suam bonitatē que non distinguitur a deo regit omnia sicut deus per se regit omnia vt visum est: sed deus est ipsum bonum: ergo per bonū regit omnia: vt patet de se quia sua bonitate et clementia. ¶ Sed quod dicam. Hic ponit per quem modum deus omnia gubernat. Et primo ostendit ꝙ omnia gubernat suauiter: q2 oīa sibi obediūt. Scdo ꝙ gubernat oīa fortiter: q2 nihil sibi resistere pōt. Scda ibi. Quid si conc. Prio di. Illud qḋ dicam non minus patet ad cōtuendū. i. ad ꝯsiderandum. et dicit Boe. Quid inq̄. Et di. phīa. Cū de9 iure credatur oīa gubernare clauo bonitatis sue: et oīa festinēt naturali intētōe ad bonū sicut docuit p9 in ꝓsa vndecia. Nū ꝑ nunqḋ pōt dubitari quin voluntarie regātur sponte: et cōuertant se ad nutum disponētis veluti conueniētia. i. obedientia: et cōtēperata. i. coaptata suo rectori. di. Boe. Ita inq̄ necesse est: quia non videretur beatum esse regimen dei si foret iugum detractantium id est recusantium: sicut bos lascinus recusat iugum: et si non esset salus obtemperantium id est obedientiū. ergo di. phīa. Nihil est quod naturam seruans conetur id est laboret contraire deo. di. Boe. Nihil inq̄. ¶ Nota ꝙ cum gubernare nihil aliud sit nisi in finē ordinare: nec illud est deus

si aliquo egeat: plenam sufficientiam non habebit. Boe. Id inq̄ ita est necessarium. P. Per se igitur solum cuncta disponit. Boe. Negari inq̄ nequit. P. At qui deus ipsum bonum esse monstratus est. B. Memini inquā. Philosophia. Per bonū igitur cuncta disponit. Siquidem per se regit omnia que bonum esse consensimus: et hic est veluti quidam clauus atq̄ gubernaculum quo mundana machina stabilis atq̄ incorrupta seruatur. Boetius. Uehementer assentior inq̄: et id te pauloante dicturam tenui licet suspicione prospexi. Philosophia. Credo inquit: iam enim vt arbitror vigilantius ad cernenda vera oculos deducis. ¶ Sed quod dicam non minus ad contuendū patet. Boeti. Quid inq̄? Philosophia. Cum deus inquit omnia bonitatis clauo gubernare iure credatur eademq̄ omnia sicuti docui ad bonum naturali intētione festinēt. Nuz dubitari pōt quin voluntarie regātur: seq̄ ad disponentis nutum veluti cōuenientia cō

per bonitatem gubernare q̃ per bonitatem in finem dirigere. ⁊ cum oĩa naturaliter tendant ad bonũ tanq̃ in finem manifestum est q̃ oĩa sponte in finẽ dirigũtur: ⁊ ita naturaliter omĩa spõte obediunt gubernanti: ⁊ p̃ ɔsequẽs deus regit oĩa suauiter. ¶ Notandũ q̃ voluntariũ scdm̃ perfectã sui rationẽ tantum inuenitur in habentib⁹ voluntatẽ, sed extẽdendo voluntariũ ad oẽm appetitũ nõ coactũ: sic põt reperiri in oĩbus ⁊ sic accipit̃ hic. ¶ No. q̃ nihil seruãs naturã repugnat deo. lz em̃ peccator videat̃ deo

temperataq̃ rectori sponte conuertant? Boeti⁹. Ita inq̃ necesse est: nec beatum regimẽ esse videretur siquidem detractantium iugum foret nõ obtemperãtium salus. Phia. Nihil est igitur quod naturaz seruãs deo cõtraire conetur. Boe. Nihil inq̃. P. ¶ Quid si conetur ait: num tandẽ proficiet quicquã ⁊ aduersus eũ quẽ iure potẽtissimuz beatitudinis esse cõcessim⁹? Boe. Prorsus inq̃ nihil valeret. P. Nõ est igit̃ aliq̃d quod summo huic bono vel velit vel possit obsistere. Boe. Nõ inq̃ arbitror. P. Est igit̃ summũ bonũ inq̃t quod regit cũcta fortiter suauit̃q̃ disponit. Bo. Tuz ergo. q̃ me nõ modo ea. q̃ cõclusa summa rationũ: verum multo magis hec ipsa quibus vteris verba delectant: vt tandem aliquando stulticiã magna laceran tem sui pudeat. P. Accepisti iquit in fabulis lacessentes celum gigantes: sed illos quoq̃ vti cõdignũ fuit benigna fortitudo disposuit. ¶ Sz vis ne rõnes ipsas inuicem collidamus: forsitã ex huiusmodi conflatione

repugnare: ipse non seruat naturaz quia peccm̃ diminuit ⁊ deprauat naturam, etiam Boe. loquitur hic de appetitu nature vt p̃z ex supioribus. ¶ Quid si conet̃ ⁊c. Hic ostendit phĩa q̃ deus regit om̃ia fortiter: quia nihil ẽ q̃d possit sibi resistere. Scdõ cõfirmat hoc per quandã fabulã: ibi accepisti. Primo dicit. Si quid conetur resistere deo: nũquid aliquid p̃ficiet aduersus eum quẽ concessimus esse potentissimum iure btũudinis id est ex eo q̃ est beatitudo, di. Boeti⁹ Prorsus nihil valeret sup. i. resistere. Igitur dicit phĩa. nõ est aliquid q̃d huic summo bono vl' velit vl' possit obsistere. di. Boeti⁹. nõ arbitror. ideo dicit phĩa. summũ bonum est quod regit cuncta fortiter suauiter q̃ disponit. di. Boe. q̃ id ẽ q̃tuz me ea summa rationum que modo ɔclusa est nõ modo id est non tm̃ modo me delectant: verum p̃ sed hec ipsa verba quibus vteris multo magis delectãt me. ita vt stulticiã id ẽ me stultum lacerãtez id ẽ mala reprehendẽtem magna que tãgunt diuinam gubernatõem pudeat sui. Tũc ɔfirmat p̃ fabulaz q̃ nihil potest resistere deo que talis est. Gigantes volentes expellere deos de celo posuerunt montẽ super montẽ vt ascenderent; quod videns iupiter ipsos fulmine deiecit ⁊ mõtib⁹ depressit: ⁊ hec in secundo methamorphoseos. vnde dicit. o Boeti.

Accepisti id ẽ didicisti in fabulis: gigantes lacessentes id est lacerare volentes celuz: sed fortitudo benigna scz dei illos disposuit id est deposuit vti condignũ fuit. ¶ Nota philosophia hic alludit verbis sacre scripture que dicit. Attingit ergo a fine vsq̃ ad finez fortiter: ⁊ disposuit omnia suauiter: adeo dicit Boetius se non tantum delectari in istis rationibus quantuz in suis verbis ¶ Sed vis ne rationes ipsas inuicem. Hic philosophia concludit ex dictis q̃ malum nihil sit. Primo petit assensum Boetii dicens, vis ne ipsas rationes id est propositiones ratiõe probatas: inuicem collidam⁹ id est componamus: forsitan ex conflicatione huiusmodi dissiliat id est procedat quedã pulchra scintilla veritatis dicit. Boetius. fiat inq̃ tuo arbitratu id est tua voluntate. Tunc ponit propositionẽ manifestam dicens. Nemo dubitauerit deum esse omnipotentem. dicit Boetius. Nullus prorsus ambigat qui mẽte

consistat id est qui sane mentis est. Tunc assumit aliam propositionem dicens. Qui vero est omnipotens nihil est quod ille non possit. dicit Boe. Nihil inquam. Tunc ponit aliam propositionem. Deus non potest facere malum. et dicit Boe. Minime inquam. igitur concludit philosophia. Malum nihil est cum illud facere non possit ille qui nihil non potest facere id est omnia facere. ¶ Nota sicut deus est causa efficiens omnium ita est finis omnium. vnde quicquid fit ab eo ordinatur ad ipsum tanquam ad finem. si ergo deus faceret malum ordinaretur ad ipsum tanquam ad finem. et cum ipse sit bonum malum ordinaretur ad bonum: ergo deus non potest facere malum tanquam aliquid per se intentum. est ergo conclusio quam philosophia infert quod malum nihil est. Ratio conclusionis est. deus potest facere omne quod est cum sit omnipotens: sed deus nō potest facere malum: ergo malū nihil est. Et si diceres. si malum nihil est cum homo damnetur pro malo damnatur pro nihilo. dicendum quod malum dicit defectum boni non negatiue sed priuatiue: et ideo malum est defectus boni quod deberet habere. in potestate hominis est illud habere: et si non habeat illud bonum cum deberet habere: ideo damnatur. et ponitur exemplum. Aliquis tenetur soluere centum libras: et si non soluat incarcerabitur. certum est quod non soluere non est aliquid sed nihil. non tamen simpliciter dicitur aliquis incarcerari pro nihilo: sed ideo quia nihil erat quod debuit aliquid esse. ¶ Ludis ne inquam. Hic Boetius mouet questionem philosophie. Secundo philosophia soluit ibi. Tum illa. Primo Boetius admirans de connexione et conuolutione rationum quibus philosophia vsa est. Querit vtrum ista connexio rationum sit ex deuolutione philosophie. vel proueniat ex natura rei. et breuiter illas rationes recolligit et dicit. O philosophia ludis id est deludis ne me texens id est formans labyrinthum id est laborem difficilem rationibus faciendo rationes circulares: quo scilicet labyrintho egrediaris ea parte qua introieras: et egrediare eo loco quo introieris: tu complicas quidem orbem admirabilem diuine simplicitatis id est facis mirabilem circulationem rationis in diuina simplicitate. et tunc breuiter recolligit rationes dicens. Tu pauloante incipiens a beatitudine dicebas eam esse summum bonum: quem beatitudinem tu loquebare esse sitam in summo deo: et differebas deum esse summū bonum et plenam beatitudinē: ex quo dabas. i. inferebas: quasi munusculū id est corelarium: neminē esse beatum nisi esset deus. rursum tu loquebaris formā boni esse substantiā dei et beatitudinis: et dicebas ipsum vnum esse idipsum quod bonum: et illud bonum dicebas esse quod peteretur a natura omnium rerū. et tu disputabas id est disputando probabas deum regere vniuersitatē gubernaculis bonita

pulchra quedā veritatis scintilla dissiliat? Boe. Tuo inquā arbitratu. Philosophia. Deum inquit esse omnipotentem nemo dubitauerit. Boe. Quinquidē inquam mente consistat nullus prorsus ambigat. Phia. Qui vero est inquit omnipotēs nihil est quod ille nō possit. Boe. Nihil inquam. Philosophia. Num igitur deus facere malum nō potest? Boetius. Minime inquā. Philosophia. Malum igitur inquit nihil est: cum id facere ille non possit qui nihil non potest. Boetius. ¶ Ludis ne inquam me inextricabilem labyrinthum rationibus texens: quo ne quidem qua egrediaris introeas: nunc vero quo introieris egrediare: admirabilem quandam diuine simplicitatis orbem complicas. Et enim pauloante a beatitudine incipiens eam summū bonum esse dicebas quam in summo deo sitam loquebare: ipsum quoque deū summū esse bonū: plenāque beatitudinē differebas: ex quo neminē beatum fore nisi

cis: et cuncta volentia parere id obedire deo: nec vllam esse naturam mali. et hec omnia explicabas nul
lis rationibus sumptis extrinsecus id est non accipiendo principia extrinseca: sed insitis id est intrinse
cis: et domesticis id est proprijs et cōuenientibus probationibus rei de qua agebatur altero assumpto:
trahente fidem id est certitudinem ex altero. Nota labyrinthus dicebatur domus dedali: quam cum
aliquis intendebat intrare exiuit, et exeundo intrauit. et consueuit depingi circularibus protractioni-

qui pariter deus esset quasi munusculuz dabas. Rur
sus ipsam boni formam dei ad beatitudinis loqueba
ris esse substantiam: ipsumqz vnum idipsum esse bo
num dicebas quod ad omnium rerum naturam pete
retur. Deuz quoqz bonitatis gubernaculis vniuersita
tem regere disputabas: volentiaqz cuncta parere illi:
nec vllā mali esse naturaz: atqz hec nullis extrinsecus
sumptis sed altero ex altero fidē trahente insitis do-
mesticisqz probationibus explicabas. P. ¶ Tuz illa,
minime īquit ludimus: remqz oīm maxime dei mu-
nere quem dudum deprecabamur exegimus. Ea est
enim diuine forma substātie: vt neqz in externa dila-
batur: nec in se externū aliqd ipsa suscipiat. Sed sicut
de ea Permenides ait: omnez tu circulo adducis spō
te multitudinē: id est rerū orbem mobilē rotat: dū se
mobilem ipsa cōseruat. Qd si rōnes quoqz non extra
petitas: sed intra rei quam tractabamus ambitum

bus. et transsumitur hic ad desi
gnandum circulares et reuoluti
ones rationum. ¶ Nota φ cir-
cumlocutio et connexio rationum
quibus philosophia visa est non
est sic circularis φ vna et eadez
propositio sit principium et con
clusio respectu eiusdem: quia sic
non contingit demonstrare circu
lo vt patet primo posteriorum.
sed dicitur connexio circularis:
quia rationes ex se inuicem de
pendent: ita φ propositio cōclu
sa in vna sit principium alterius
conclusionis in alia. nec propter
istas diuersas conclusiones est
aliqua diuersitas in deo: sed om
nia sunt idem simpliciter. ¶ Tuz
illa minime inquit. Hic philoso-
phia respōdet Boet. ad questio
nem et di. minime ludimus: sed
nos exegim⁹ id ē perfecim⁹ mu
nere dei quem dudum depreca-
bamur rem maximam omnium
rerum. ea enim id est talis ē for
ma id est dispositio diuine sub-
stantie: vt neqz in externa id est
in exteriora dilabatur id est ca
dat: nec ipsa suscipiat aliquid
externum id est extrinsecum in
se. quod probat auctoritate Per
menidis que primo ponit in gre
co. deinde sensum eius subiun-
git in latino dicens. Sed sicuti
Permenides ait de ea scilicet
substantia diuina φ diuina sub-
substantia rerum orbem mobilē
rotat id est mutat res circulati-
one generationis et corruptio-
nis et mutando res ipsa non mutatur sed se immobilem conseruat. O Boeti si nos agitauimus id
est cognouimus rationes non extra id est non ab extrinseco petitas id est sumptas: sed collocatas in-
tra rei ambitum: quam scilicet rem tractabamus: nihil est quod de hoc ammirere, cum id est ex quo tu
didiceris Platone sanxiente id est confirmante sermones oportere esse cognatos id est proprios cō-
uenientes reb⁹ quibus sup. rebus loquūtur. ¶ Nota φ sermones accipiendi sunt secundum materiam
subiectam: quia certitudo non est simpliciter querenda rationibus: ex primo ethicorum vbi dicitur φ di
sciplinati est tantū inquirere cert... secundum vnūquodqz genus quantū natura rei patitur. Cum
igitur deus sic regat oīa preter hoc φ cōmisceatur cum eis: ex libro de causis. Sermones de diuina sub-

stantia accipiendi sunt sm intranea diuine substantie et non sm extranea: cum non cō misceatur cum eis.

¶ Metrum duodecimum tertij libri.

Felix qui potuit boni. Istud est duodecimum metrum et vltimū huius tertij quod dicitur gliconicum ab inuentore: coriambicum a pede predominante. Primo enim ponit spondeus dicendo. Felix. Secundo coriambus dicendo. Qui potuit. Tertio pyrrichius vel trocheus. In quo metro postquam philosophia ostendit que sit vera beatitudo et vbi sit sita: hortatur nunc ad perseuerandum in contemplatione illius beatitudinis. Et primo ponit illum esse felicem qui relictis terrenis vacat diuine contemplationi. Secūdo ostendit quid huiusmodi contemplationem impediat. Tertio illud īpedimentū vitare docet. Secūda ibi. Quondam. Tertia ibi nos hec fabula. Primo dicit. Felix supple est qui potuit videre id est desiderabiliter videre lucidum fontem boni id est deum qui est fons omnis boni. et felix est qui potuit soluere vincula id est affectiões grauis terre. i. terrenorum q̄ sua grauitate trahūt hominem deorsum. ¶ Notādum ꝙ felix est qui speculatur fontē boni et qui contēnit delectationes terrenas. vnde in libro de pomo et morte Aristo. scribitur. Beata ē aīa que nō est īfecta prauis operationibus huius mūdi: et intellegit suum creatorem. ipsa ē que reuertetur in locum suū in delicijs magnis. ve aūt aīe q̄ non habet posse redeundi ad patriā suam. turpia enī opera et delectatiões corporales īpediunt ascēsum eius sursum. ¶ Quondā funera coniugis vates. Hic ostēdit quid impediat cōtemplationē diuinorum: quia affectus terrenorum: qd̄ declarat per quandam fabulam que talis est. Orpheus filius Caliope fuit cytharista. qui tanta dulcedine cythare resonabat: ꝙ non tantum homines: sed etiam bruta allexit: et intantum ea demulsit ꝙ īpetus suos naturales dimittebāt fluuios currere: flumina stare fecit. hic habuit vxorē dictā Euridicē: quā cū pastor Aristeus adamare vellet: ipsa fugiēs per prata calcato quodā serpēte interijt: et ad inferos descēdit: quā Orpheus volēs ab inferis reducere: deos supernos sua cythara placare cepit: sed cū non proficeret ad infernū descēdit: et intantum deos infernales deliniuit ꝙ et cōcessa est ei vxor tali cōditione ꝙ antequā exiret infernū nō flecte-

collocatas agitamus: nihil est quod ammirere: cum Platone sanxiente didiceris cognatos de quibus loquuntur rebus oportere esse sermones.

¶ Metrum duodecimum tertij libri.

Felix qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix qui potuit grauis
Terre soluere vincula.
Quondam funera coniugis
Vates traicius gemens
Postquam flebilibus modis
Siluas currere mobiles
Amnes stare coegerat
Iunxitque intrepidum latus
Seuis cerua leonibus
Nec visum timuit lepus
Iam cantu placidum canem.
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris vreret
Nec qui cuncta subegerant

ret retro aspectum vxorem respiciendo. Cum autem iam prope exiuisset. Orpheus amore allectus retrospexit et sic vxorem perdidit. Circa istam fabulam sic procedit. Primo ostendit quomodo orpheus ad inferos descendens pro vxore rogauit. Secundo quomodo monstra infernalia placuit. tertio ostendit quomodo vxor ei concessa fuit et eam perdidit: secunda ibi. Stupet. tertia ibi. Tandem. dicit primo. vates traicius id est orpheus de traicia prouincia oriundus: dictus vates id est sapiens a multis: ille quondam

Mulcerent dominum modi

Inmites superos querens

Infernas adijt domos

Illic blanda sonantibus

Cordis carmina temperans

Quicquid precipuis dee

Matris fontibus hauserat

Quod luctus dabat impotens

Quod luctum geminans amor

Deflet trenara commouens

Et dulci veniam prece

Umbrarum dominos rogat.

Stupet tergeminus nouo

Captus carmine ianitor

Que fontes agitant metu

Ultrices scelerum dee

gemens id est deplorans: funera id est mortem coniugis: postquam coegerat amnes id est fluuios stare: siluas currere mobiles post ipsum: flebilibus modis id est modulationibus cytharae quas flendo formauit. et postquam cerua iunxit intrepidum latus senis leonibus: quia cerua cum leonibus incedebat sequendo modulationem Orphei: nec lepus timuit canem visum: iam placidum id est placatum: cantum id est sono cytharae: quia lepus et canis simul sequebantur ipsum. Cum autem feruor id est amor flagrantior id est ardentior: vreret intima id est interiora pectoris orphei: et cum modi id est modulationes: qui cuncta subegerant id est subiecerant: non mulcerent i. non placarent: dominum i. orpheum: ipse querens superos. i. deos: inmites quia placari non poterat: adijt domos infernas id est infernales: illic temperans blanda carmina sonantibus cordis: ipse deflet id est flebiliter decantat in cythara. quicquid hauserat ex precipuis fontibus matris scilicet dee caliope: et ipse deflet quod luctus impotens qui facit hominem impotentem sibi dabat. i. concessit: et deflet illud quod dabat sibi amor geminans luctum: quasi commouens trenara. i. inferna: et rogat dominos vmbrarum id est infernales: dulci prece veniam id est relaxationem sue vxoris. ¶ Nota secundum Aristo. ij. metha. et commentatorem tertio celi mundi. Non omnes accipiunt veritatem per eundem modum. tum propter diuersam consuetudinem: tum propter diuersam naturam: tum propter paucitatem instructionis in logica. Unde quidam recipiunt veritatem per modum demonstrationis. quidam per modum auctoritatum. quidam per modum fabularum. vt ergo phia talibus satisfaciat aliquando demonstrationibus: aliquando auctoritatibus vtitur: aliquando fabulas interserit sicut in proposito. ¶ Notandum quod orpheus dicitur vates quia carmina composuit dicitur autem vates a vi mentis vel a video ¶ Notandum quod trenara dicuntur quasi lamentabilia a trenus trenum quod est lamentacio. et trenarus in singulari numero est nomen cuiusdam montis in quo dicitur esse via ad infernum. in plurali numero trenara significat loca infernalia sicut dicit Hugu. Communiter autem inuenitur istud nomen scriptum sine r in prima syllaba et dicitur tenara vel tenario: sicut in doctrinali. Tenarus infernus. Tamen Hug. scribit totum per r vt trenarus et trenara. Unde forsan ex vicio scriptorum quandoque subtrahitur. ¶ Stupet tergeminus nouo Hic ostendit quomodo orpheus monstra inferni placauit. dicit. Ianitor inferni qui dicitur cerberus quasi vorator carnium: ille tergeminus id est habens tria capita canina captus fuit: nouo carmine. i. melodia prius inaudita: et stupet. i. admiratur.

Tunc ostendit quomodo alia monstra placauerint dicens ꝙ tres furie infernales Tesiphone Allecto Megera: que sunt vltrices scelerum inferentes metum peccatoribus: iste lacbrymabantur propter dulcedinem cythare. vnde di. dee id est furie vltrices scelerum id est peccatorum: que dee agitant id est verant sontes id est petõres metu id est timore: iste meste iam madent id est fluunt lacbrymis. Tũc tangit remissionẽ pene quorũdam in inferno ⁊ primo Jxionis. Ubi sciendũ ꝙ Jxion voluit cõcubere cum Junone cũ aũt Juno īterponeret Nubẽ Jxiõ piecit semẽ ĩ Nubẽ ex q̃ nati sũt cẽtauri. ipe aũt adiudicat⁹ ĩ īferno ꝑpetuo volui ĩ rota q̃ rota stetit Orpheo modulãte. vñ di. velox rota nõ p̄cipitat. i. non deiecit caput Jxionũ. i. Jxionis sup. Orpheo canẽte. Tũc tãgit remissionẽ pene Tãtali. Ubi nota ꝙ Tãtalus d̃r lacerasse ꝓpriũ filiũ dãs eũ dijs ad comedẽdũ ꝓ quo dãnatus fuit. D̃r aũt in īferno hr̃e aquã vsq3 ad mentũ ⁊ poma pendẽtia ante os et tñ deficere siti ⁊ fame. Cũ eni3 vult sumere aquã vel pomu3 fugiũt ab eo. iste Tãtalus spernit flumina Orpheo canente. vñ d̃r Tãtalus ꝑditus. i. cõsumpt⁹ longa. i. magna siti spnit fluia. Tũc ondit remissionẽ pene Titij. Ubi sciẽdũ ẽ ꝙ Tici⁹ voluit cõcubere cũ Latona matre apollinis quẽ apollo īterfecit ⁊ in inferno relegauit: cui⁹ iecur vultur deuorat. Orpheo aũt canẽte vultur cessauit laniare iecur eius. vñ di. Du3 vultur ẽ satur modis. i. modulatõib⁹ orphei. nõ trarit. i. nõ laniauit iecur Tytij. Tandẽ vincimur arbiter. Hic ondit q̃ñ Orpheo vxor sua cõcessa fuit ⁊ quomodo eã perdidit di. Tandem arbiter id ẽ iudex vmbrarũ iste miserãs. i. miserãs hũs ait nos vincimur: donam⁹ ac restituim⁹ viro. s. orpheo comitẽ coniugẽ emptã. i. cõparatã carmine suo. sed lex. i. cõditio coerceat ista donatiue phas sit sibi deducẽti vxorẽ flectere lumina id ẽ oculos respiciẽdo vxorẽ dũ liquerit. i. reliquerit tartara. Et tunc exclamat di. Quis dat. i. īponit legẽ amãtib⁹ q. d. amor non debet coerceri lege: q2 amor maior lex est sibi. i. amor maior est lege. et subdit. Heu prope terminos noctis. i. inferni Orpheus Erudicẽ vxorẽ suã vidit respiciendo a tergo: eam perdidit ab inferis non ducendo: occidit in inferno eã relinquendo. ¶ Notandũ ꝙ apud inferos arbiter id est iudex vmbrarum d̃r radamantus qui cogit aĩas ad fatendũ peccata commissa: et vnicuiq3 ſm merita sua penam distribuit. Jste radamãtus dixit. Donemus viro coniugem. ¶ Notandũ ꝙ amor nõ potest lege coerceri: nam ex intenso amore homo sepius transgreditur legem: et amor fortior est ad aliquid implendum ꝙ lex ad coercendu3: iõ dicit, q̃s legẽ dat amãti

Jam meste lacbrymis madent
Non Jxionum caput
Uelox precipitat rota
Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus
Uultur dum satur est modis
Non trarit ticij iecur
Tandem vincimur arbiter
Umbrarum miserans ait,
Donamus comitem viro
Emptam carmine coniugem
Sed lex dona coerceat
Ne dum t'rtara liquerit
Phas est lumina flectere
Quis legem dat amantibus
Maior lex amor est sibi
Heu noctis prope terminos
Orpheus erudicem suam
Uidit perdidit occidit.

busmaior lex est sibi. q. d. ppter quid lex amor datur amantibus cu per se lex dura sit amare. ¶ Vos hec fabula respicit. Hic phia applicando fabulam ad ppositum hortatur nos vitare impedimentu co templationis summi boni et dei O homies quicuq querens. i. vultis ducere mente. i. mentis ptemplatio nem in superu diem. i. in supernam claritate hec fabula iam dicta respicit vos: quia ad vestram infor matione inducta. Nam qui victus affectu terrenoz flexerit lumina. i. oculos rationis et intellectus in tar tareum specus. i. in terrena q ducunt ad terrenam pfunditatez.

Vos hec fabula respicit
Quicunq in supernum diem
Mentem ducere queritis
Nam qui tartareum in specus
Victus lumina flexerit
Quicquid precipuum trahit
Perdit dum videt inferos.

Quicquid precipuum. i. bonum trahit laborando: aliud perdidit dum videt infernos. i. dum intendit terrenis et tepalib q sunt infima. ¶ Nota q pcupiscentia et affect terrenoz impedit contemplatione summi boni. vn Bo. in tractatu de summo bono di. In ordinata concupiscentia multos impedit a summo bono. Quosdam enim pigritiaz sequi videm. quosdam enim delectatiões sensuales. quosdam enim desideria auri et argenti: exceptis paucis viris honorandis philosophis: q contemnunt sensus desideria et sequuntur desideria intellectus. et prope finem eiusdem tractatus di. phus maxie delectatur in primo principio in contemplatione sue bonitatis: et hec sola recta e delectatio. hec enim est vita philosophoz sine qua nemo viuit vita recta. et subdit. philosophuz autem voco oem hominem viuentem ordine nature: tendentez in

¶ Liber quarti prosa prima.

Hec cum Philosophia dignitate vultus et oris grauitate seruata leuiter suauiterq cecinisset. Tu ego nondum penitus insiti meroris oblit; intentio-

alta et finientem vitam: qui acquirit vltimum finem et optimuz vite humane qui est deus gloriosus be nedictus in secula seculorum. Amen.

¶ Explicit liber tertius de consolatione philosophie.

Incipit liber quartus.

Hec cu philosophia dignitate vultus. Hic incipit liber quartus de consolatione phi losophie cui hec est prosa pria in qua philosophia assignat causas quare mala co cedantur in regno dei: cuz omniu rerum rector bonus existat scz deus. et probat bo nos semper esse potentes et malos impotentes. et sicut vicia nunq sunt sine pena: ita virtutes nunq sunt sine premio. Probat etiam q omnis fortuna tam prospera q aduersa bonis est ad profectum: malis autez ad interitum. Etiam probat q om nia que fiut a deo recte fiunt: et alia plura sicut patebit. Et diuidit iste liber in qua tuordecim partes: quia septem sunt prose et septem metra huius quarti. de quibus patebit in pcessu. Primo ergo ostendit Boe. quomodo intentionem philosophie adhuc parantis plura dicere interru pit proponendo causas sui doloris. Secundo philosophia promittit sibi perfectam curaz. Tertio dat modum curandi ipsum. secunda ibi. Tum illa et esset tertia ibi. Et quoniam. Et quarto prosequitur inte tionem ipsum curando in sequenti prosa: ibi. Tum ego. Primo ostendit quomodo interrupit intentio nem philosophie volentis plura loqui. Secundo probat causas sui doloris. secunda ibi. Sed ea ipsa est. Primo dicit. Cum philosophia cecinisset id est decantasset hec scz predicta: seruata leuiter id est de lectabiliter: q pro et suauiter id est dulciter: seruata dignitate id est reuerentia vultus scz sui et grauita tis id est sermonis sup. sui. Tum id est post hoc ego scz Boe. nondum. i. non adhuc oblitus id e im memor penitus id est omnino: insiti meroris id est intrinseci doloris, ego Boeti. abrupi id est interrup

phi intentionem .i. propositum philosophie: parantis .i. intendentis dicere adhuc aliquid, et inquam .i. dico: premia .i. preambula: veri luminis .i. perfecte cognitionis. s. illa que tua oratio .i. tuus sermo: fudit .i. locutus est: huc usque id est ad istum librum quartum. patuerunt .i. manifesta fuerunt: inuicta .i. insolubilia: tum .i. aliquando diuina speculatione .i. sancta contemplatione: tum .i. aliquando sui .s. ipsius: tum .i. aliquando tuis rationibus .i. demonstrationibus. sed ea .i. illa predicta: et si pro quamuis oblita mihi: nuper .i. aliquando ob dolorem iniurie sup. quam perpessus sum a Theodorico rege gottorum: non tamen dixisti prorsus .i. omnimodo hec scilicet predicta ignorata .i. ignota: ante hac .i. huiusque. ¶ Nota quod dignitas est honesta et ipsius auctoritas. Dicitur autem philosophia habere dignitatem vultus propter suam honestatem: quia secundum Tullium. Sola sapientia est que meretur honores: et propter suam auctoritatem que digna est imitatione, etiam philosophia dicitur esse grauis ore, .i. stabili sermone: quia sermones philosophi firmitate omnium sunt stabiliti. ¶ Nota cum philosophia ostendisset quid sit summum bonum et in quo situm sit: et fecisset exortationem ad illud querendum: intendebat ostendere modum quo ad illud peruenitur, sed antequam expleret illam intentionem, Boe. velut auidus ad sciendum quedam quorum ignorantia detinebat ipsum in merore: interrupit intentionem philosophie volentis plura dicere. ¶ Nota quod philosophia dicitur preuia veri luminis: quia ipsa clarificat animam et extrahit eam ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie et ad claritatem intellectus, ex libro de pomo Ari.

nem dicere adhuc aliquid parantis abrupi, et inquam. Veri premia luminis que huiusque tua fudit oratio: tum sui speculatione diuina: tum tuis rationibus inuicta patuerunt. Eaque mihi et si ob iniurie dolorem nuper oblita: non tamen ante hac prorsus ignorata dixisti. ¶ Sed ea ipsa est vel maxima nostri causa meroris: quod cum rerum bonus rector existat: vel esse omnino mala possint vel impunita pretereant. Quod solum quanta dignum sit ammiratione profecto considera. atque huic aliud maius adiungitur. Nam imperante florenteque nequitia: virtus non solum premiis caret: verumetiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur: et in locum facinorum supplicia luit. Que fieri in regno scientis omnia: potentis omnia:

Vel ideo dicitur preuia veri luminis: quia per ipsam tanquam per viam homo peruenit ad cognitionem veri luminis quod est deus: quia scribitur in libro de pomo quod per philosophiam homo cognoscit summum creatorem qui de nihilo fecit omnia: qui est inceptor omnium inceptorum et omnium principiorum principium. Et ibidem scribitur. O porteret vt philosophia mitteretur ad instruendum ignorantes et eos qui non cognouerunt summum creatorem. ¶ Sed ea ipsa est. vel maxima. Hic Boe. proponit causas sui meroris dicens. Sed ea ipsa est causa nostri meroris: et maxima causa quod cum rector rerum scilicet deus bonus existat vel esse mala omnino possint vel pretereant impunita: quod si autem si nullum aliud inconueniens sequeretur: considera quanta sit dignum ammiratione, atque pro sed huic adiungitur id est additur aliud maius supple ammirandum. nam pro quia imperante id est precipiente: et florente id est vigente: nequitia id est nequitiosis hominibus: virtus id est homo virtuosus: non solum id est non tantum caret premiis: verumetiam ipsa virtus subiecta id est subdita calcatur pedibus id est potentiis: sceleratorum id est malorum: et ipsa virtus luit id est patitur supplicia id est penas in locum facinorum id est viciosorum loco: que scilicet predicta fieri id est permitti: in regno id est in mundo scientis omnia scilicet dei et potentis omnia: sed volentis et intendentis tantummodo bona: nemo satis nec ammirari nec conqueri potest id est querimoniam facere. ¶ Nota quod mala fiunt in mundo: patet quia ratio semper deprecatur ad bonum. cum ergo mali non regantur iudicio recte rationis sed vincantur passionibus ire et concupiscentie: ideo deficiunt a bono. Item superabundantia et defectus sunt de genere malorum cum virtus consistat in medio. cum igitur in pluribus sit superabundantia et defectus: patet quod mala sunt in mundo. Cum autem omnia dependentia a deo tendunt et tota natura et deus essentialiter sit bonus: mirabile est quomodo mala esse

possint vel saltem permaneant impunita. ¶ Nota quod quia boni attingunt finem omnium rerum .i. summum bonum ideo sunt potentes. mali autem quia hoc ipsum attingere non possunt impotentes. et quia Boe. in primo libro. sexta prosa. dicit se ignorare quid sit finis omnium rerum: ideo putabat bonos esse impotentes: malos autem potentes. et de hoc Boetius ammirabatur vt patet in littera: et ista est vna causa sui doloris. ¶ Tum illa et esset inquit. Hic philosophia promittit Boetio perfectam curam que consistit in pertractione huius materie dicens.

sed bona tantummodo volentis dei: nemo satis potest nec ammirari nec conqueri. Philosophia. ¶ Tum illa et esset inquit infiniti stuporis omnibusque horribilius monstris sicuti tu estimas in tanti velut patrisfamilias dispositissima domo vilia vasa colerentur preciosa sordescerent. Sed non ita est. Nam si ea que paulo ante conclusa sunt inconuulsa seruantur: ipso de cuius nunc regno loquimur auctore cognosces: semper quidem potentes bonos esse: malos vero abiectos semper atque imbecilles: nec sine pena vnquam esse vicia: nec sine premio virtutes: bonis felicia: malis semper infortunata contingere. Multaque id genus que sopitis querelis firma te soliditate corroborent. ¶ Et quoniam vere formam beatitudinis me dudum monstrante vidisti: quo etiam sita sit agnouisti: decursis omnibus que pretermittere necessarium puto: viam tibi que te domum reuehat ostendam. Pennas etiam tue menti quibus se in altum tollere possit affigam: vt perturbatione depulsa sospes in patriam meo ductu mea semita meis vehiculis reuertaris.

O Boet. et esset infiniti stuporis id est ammirationis: et esset horribilius omnibus monstris id est difformitatibus si in dispositissima id est in ordinatissima domo scilicet in mundo tanti patrisfamilias scilicet dei colerentur id est honorarentur: vilia vasa id est id est mali homines: et si preciosa vasa id est boni homines sordescerent id est vilescerent sicut tu estimas. sed non est ita. nam si ea que pauloante conclusa sunt seruantur inconuulsa id est integra in sua veritate: tu auctore id est doctore ipso deo de cuius regno nunc loquimur cognosces semper bonos esse potentes: malos vero impotentes: nec vnquam vicia sine pena: nec sine premio esse virtutes, et cognosces bonis semper contingere felicia et malis infortunata. et cognosces multa id genus id est huius generis que corroborent te firma soliditate. sed contra aduersitatem fortune querelis tuis sopitis id est remissis. ¶ Notandum sicut postea patebit, omnia fiunt recte a deo. cum igitur ordo iusticie requirat vicia puniri: virtutes remunerari: si mali manerent impuniti et boni irremunerati: esset sic peruersus ordo in domo dei scilicet in mundo: quod est horribilius omnibus monstris. ¶ Et quoniam vere formam. Hic philosophia dat modum curandi ipsum Boe. dicens. Quoniam dudum scilicet in tertio libro vidisti formam vere beatitudinis me monstrante id est docente: omnibus decursis id est pertransitis que puto necessarium pretermittere ostendam tibi viam que te reuehat id est reducat domum id est ad cognitionem vere beatitudinis et ego affigam .i. apponam tue menti pennas id est rationes quibus mens possit se tollere in altum: vt depulsa perturbatione contingente tibi ex affectu bonorum temporalium: reuertaris sospes in patriam meo ductu mea semita meis vehiculis: id est meis rationibus demonstrabilibus. ¶ Nota quod per pennas quas philosophia promittit affigere menti Boetij intelligitur speculatio rationis et intellectus: virtus et sapientia. sicut enim auis volando in altum deducitur auxilio pennarum: sic mens humana speculatione rationis et intellectus virtute et sapientia erigitur in contem

plationem summi boni.

¶ Metrum primum quarti libri.

Sunt etenim penne volucres mihi. Istud est primum metrum huius quarti. cuius pri mus versus dicitur metrum alemanicum ab inuentore: dactilicum a pede predominan te. secundus versus dicitur metrum archiloicum ad inuentore: iambicum a pede pre dominante. In quo metro philosophia ostendit viam per quas peruenitur ad cognitionem summi boni. et est per considerationem creaturarum que gradati sunt transcendendo quousque inueniatur aliquid quod preemineat omni creature: et istam viam tradit sub similitudine auis volantis. Primo ergo tradit viam qua mens perueniat ad cognitionem summi boni. Secundo ostendit quid mens iudicabit cum illic peruenerit. secunda ibi. Hincte. Primo di. dixi quod affigam pennas menti tue. Sunt etenim mihi pene volucres. i. veloces. s. virtus et sapientia qui conscendant. i. penetret celsa. i. alta poli. Quas. s. pennas cum mens velox sibi induit. i. assumit: ipsa perosa. i. odio habito terras despicit eas querendo vlterius creatorem: et mens superat globum. i. spericum corpus immensi aeris cognoscendo quod vltra aerem est creator. Nubes videt post tergum: quia vltra nubem querit cognitionem summi boni: et transcendit verticem. i. summitatem ignis: qui ignis calet ex agili. i. veloci motu: etheris. i. celi. et vlterius procedit mens inuestigando donec surgat. i. eleuetur: in domos astriferas. i. in orbem planetarum: et coniungat vias suas phebo id est soli: inuestigando quod sol non est deus: donec comitetur iter gelidi senis id est saturni qui est supra solem. mens inquam existens miles chorusci syderis id est dei quod est splendidum sydus: et vlterius ascendit supra orbes planetarum donec recurrat. i. pertranseat circulum astri id est celum stellatum: quo scilicet astro pingitur id est ornatur micans nox: quia nox stellis firmamenti illuminatur. vbi id est postquam satis fuerit exhaustum. i. speculatione euacuatum quod nulla stellarum est deus mens vlterius transcendit: donec relinquat extimum polum. i. est vltimum celum: quod pro et premat dorsa velocis etheris. i. firmamenti. i. compos. i. potens verendi luminis. s. dei. hic supra vltimum polum dominus regum tenet sceptrum. i. imperium: et temperat. i. moderatur habenas id est regimina orbis: et supple manens stabilis in se. regit volucrem. i. velocem: currum idem

batione depulsa: sospes in patriam meo ductu: mea semita: meis etiam vehiculis reuertaris.

¶ Metrum primum libri quarti.

Sunt etenim penne volucres mihi
Que celsa conscendant poli
Quas sibi cum velox mens induit
Terras perosa despicit
Aeris immensi superat globum
Nubesque post tergum videt
Quique agili motu calet etheris
Transcendit ignis verticem
Donec in astriferas surgat domos
Pheboque coniungat vias
Aut comitetur iter gelidi senis
Miles chorusci syderis
Vel quocunque micans nox pingitur
Recurrat astri circulum
Atque vbi iam exhaustum fuerit satis
Polum relinquat extimum
Dorsaque velocis premat etheris

circularem motum corpoꝝ celestium: deus existens choruscus arbiter. i. splendidus iudex reꝝ. ¶ Notandum ꝙ dicit ignē calere motu celi: ex quo videtur ꝙ calor nō sit ꝓpria ⁊ per se q̄litas ignis cū sibi debeatur per motū celi. Sed dicendū ꝙ locus non solū est causa ꝯseruatiua locati: sed oīū accidentiū naturaliter ꝯsequentiū. vnde quia celum est loc⁹ ignis: sed etiā ipsius caloris ignē ꝯtētio. ⁊ q̄ ꝓpria dispositio celi scōm quā hꝫ caliditatem sup oīa est mot⁹ eius: ideo dicit ignē calere motu celi: nō excludēs per hoc quī calor per se sit qualitas ignis. ¶ Notandū ꝙ saturnū vocat gelidū senē: non ꝙ sit gelid⁹ formaliter sed effectiue. Est enim effectiuus gelu ⁊ frigoris. ⁊ dicitur senex: q̄ mot⁹ ei⁹ tard⁹ est ad modū senis. naꝫ cursum suū complet pluri tēpore q̄ sol vel luna. ¶ Huc te si reducē. Hic ostendit phīa qd mēs indicabit cū ñ āscēdit creaturas ⁊ puenit in cognitionem dei di. O mens si via referat. i. ducat te reducem. i. reuertentē a tpali b⁹: huc. i. ad cognitionem dei: quā viā nunc immemor requiris: tu dices. Ego memini q̄ obnubilata fui affectu tpaliū. Hic scꝫ in ꝯtemplatōe dei est mihi patria. hinc. s. a deo est ortus me⁹: q̄ ad eius imaginē creata: hic sistam. i. in ꝯtemplatōne dei figam gradum. i. ponam finalem quietē. Qđ si placeat tibi existēti in cognitione dei visere. i. cum desideris videre noctē terraꝝ relictam: tu cernes. i. videbis: toruos tyrannos. i. crudeles principes quos miseri populi timēt: illos toruos esse exules a vera patria sua. ¶ Notādū scōm apostolum. Non habemus hic manentem patriam sed futuram inquirimus. hec enī est vera patria a qua aīa ratiōalis per creatorē a deo exiuit: ad quā si reuertatur: esse quod a deo accepit affectione terrenoꝝ deturbata ꝓsus amittit. propter qđ di. in. ij. metro tertij libri. Repetunt ꝓprios queq; recursus. Reditu suo singula gaudent. Nec manet vlli tradit⁹ ordo. Nisi quod fini iunxerit ortum. Stabilē q; sui fecerit orbem.

Compos verendi luminis

Hic regum sceptrum dominus tenet

Orbisq; habenas temperat

Et volucrem currum stabilis regit

Rerum choruscus arbiter.

Huc te si reducem referat via

Quam nunc requiris immemor

Hec dices: memini patria est mihi:

Hinc ortus: hic sistam gradum.

Quod si terrarum placeat tibi

Noctem relictam visere

Quos miseri toruos populi timent

Cernes tyrannos exules.

¶ Prosa secunda quarti libri.

Tum ego pape inquā vt magna promittis: nec dubito qui possis efficere: tu modo quē excitaueris ne moreris. Phia. ¶ Primum igi

¶ Prosa secunda quarti libri.

Tum ego pape inq̄. Hic incipit secunda prosa huius quarti. Circa quam est sciendum ꝙ philosophia in primo libro sexta ꝓsa inuestigando cām ⁊ radicē infirmitatis Boe. cognouit ꝙ Boe. ex ignorātia finis reꝝ malos hoīes potētes: bonos vō īpotētes putabat. Itē ꝙ ignorabat q̄busnā gubernaculis mūd⁹ regat̄: fortuitas vices estimabat fluitare sine rectore. q̄ vō phia ostēdit qđ sit finis reꝝ ⁊ q̄b⁹ gubernaculis mūd⁹ regatur: nūc phia vult adhibere Bo. pfectā curā remouēdo dolores in quos Boe. incidit ex ignorātia premissaꝝ. Et pmo phia hoc petit. ⁊ phia scđo illud ꝯsequitur: ibi. Primū igitur. Dicit pmo. Tum igit̄ scꝫ finito sermone phīe. Ego Boe. inq̄. Pape ē admiratio. O philosophia tu magna pmittis: nec dubito

tur inquit bonis semper adesse potentiam: malos cũ ctis viribus esse desertos agnoscas licebit: quorũ qui dem alterum demonstratur ex altero. Nam cum bo num malumqȝ contraria sint: si bonuȝ potens esse cõ stiterit: liquet imbecillitas mali. at si fragilitas cla rescat mali: boni firmitas nota est. sed vti nostre sen tentie fides abundantior sit alterutro calle procedã: nũc hinc nũc inde proposita confirmãs. ¶ Duo sunt quibus omnis humanorũ actuum constat effectus: voluntas scȝ ac potestas: quorum si alterutruȝ desit: nihil est quod explicari queat. deficiente enim volun tate nec aggreditur quidem quisqȝ quod non vult: ac si potestas absit voluntas frustra fit. quo fit vt si quẽ videas velle adipisci quod minime adipiscatur: huic obtinendi quod voluerit defuisse valentiam dubita

quin possis efficere .i. in effectum producere: tu modo ne moreris id est non protrahas me: quę erectã uel ris scȝ ad audiendum. ¶ Notandum ꝙ sapiens nihil promittit quod adimplere non possit: qȝ opus sapientis est non mentiri. ergo di. Boe. phie. Sicut magna promittis non dubito quin efficere possis. ¶ Primũ igitur inquit. Hic philosophia ꝓsequitur intentum. ꝛ primo ꝓbat bonos semper esse poten tes ꝛ malos impotentes. cuius oppositũ putabat Boe. Et tangit primo modum per quem vult hoc ostẽ dere. Scḋo ostẽdit et probat in tentum suũ rationibus: ibi. Duo sunt. Primo dicit. O Boeti pri mum licebit vt agnoscas bonis semper adesse potentiam: ꝛ ma los esse desertos id est priuatos cunctis viribus: quorum alteruȝ scȝ bonis semper adesse potẽtiã demõstratur ex altero scȝ ex hoc ꝙ mali sunt viribus deserti. ꝛ hu ius causam subdit dicens. Naȝ cum bonum ꝛ malum sint cõtra ria: si bonum esse potens consti terit: liquet id est manifestũ fue rit: imbecillitas id est impoten tia mali: at si fragilitas clarescat mali: firmitas boni nota est. Sȝ vti. p sicut abundantior sit fides nostre sentẽtie alterutro calle id est vtroqȝ via procedam confir mans proposita: nũc hinc scȝ ex firmitate boni: nunc inde ex fra gilitate mali. ¶ Notandũ ꝙ phi losophia dictum suum ꝙ si boni sunt potentes: mali sunt impotẽ tes: fundat super consideratõeȝ topicam: si ꝓpositũ in ꝓposito: ꝛ oppositũ in opposito: vt si sa nitas est bona: egritudo est ma la. dicit ꝙ velit ꝓcedere vtraqȝ via ex potentia bonorũ probãdo impotentiam malorum: ꝛ ex im potentia malorum potentiã bo norum: quia si tantum vnuȝ isto rum probaret ꝛ ex hoc reliquũ concluderet per locum a contrarijs: esset argumentum verisimile ꝛ non necessarium: ꝛ ideo vtrumqȝ partem vult probare ꝛ ex vtroqȝ reliquũ concludere. ¶ Duo sunt quibus omnis humanorũ actuum constat effectus. Hic philosophia probat intentum rationibus. Scḋo exclu dit quandam dubitationẽm: ibi. Sed possunt. Tertio confirmat principale intentum auctoritate Pla tonis: ibi. Ex quibus omnibus. Primo probat bonos semper esse potentes: malos impotentes duab' rationibus. Secundo ad idem ostendendum coaceruat breues rationes: ibi. Sed quoniã ꝛc. Prima in duo scḋm duos rationes. Secunda ibi. Rursus inquit. Primo premittit duo necessaria ad primam rationeȝ. Secundo ex his arguit: ibi. Omnes igitur homines. Primo premittit vnũ necessariũ. Scḋo aliud: ibi. Meministi igitur. Primo dicit. Duo sunt principia quibus cõstat id est permanet omnis affe ctus humanorũ actuum: scilȝ voluntas ac pro et potestas: quorum si alteruȝ desit nihil est quod queat effectu explicari id est fieri: quod declarat. deficiente enim voluntate nullus effectus producitur: quia nullus aggreditur quod non vult: ac si potestas absit voluntas frustra fit: quo fit id est ex quo sequit: vt si videas quem id est aliquem velle adipisci quod minime adipiscatur: non possis dubitare huic de fuisse valentiam id est potentiam obtinendi quod voluerit. ꝛ ideo dicit Boetius. perspicuum est: nec vllo modo negari potest. ꝛ subdit philosophia. Quem vero videas effecisse quod voluerit. num id est

non dubitabis eum: licet potuisse non habuisse potentiam. Et dicit Boe. Minime. Tunc philosophia concludit tanq̄ manifestū ex dictis dicens. Illud quod quisq̄ potest: in eo est validus id est potens: quod vero non potest: in eo est censendus id est iudicandus imbecillis id est impotens esse. et dicit Boe. fateor inq̄. ¶ Nota q philosophia dicit nullus aggreditur quod nō vult. Contra. aliquis nolens interficit hominem vel ledit hominem: ergo aliquis aggreditur quod non vult. Item aliquis cogitur face-

re non possis. Boe. Perspicuum est inquam: nec ullo modo negari potest. Phia. Quē vero effecisse quod voluerit videas num etiam potuisse dubitabis? Boe. Minime. Phia. Quod vero quisq̄ potest in eo validus: quod vero non potest in hoc imbecillis esse censendus est. Boeti. Fateor inquā. Phia. ¶ Meministi igitur inquit superioribus rationibus esse collectū intentionem omnem voluntatis humane que diversis studijs agitur ad beatitudinem festinare? Boeti. Memini inquam id quoq̄ esse demonstratum. Philosophia. Non recordaris beatitudinē ipsum esse bonum: eoq̄ modo cum beatitudo petitur ab omnibus desiderari bonum? Boetius. Minime inquam recordor: quoniā id memorie fixum teneo. Philosophia. ¶ Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentione ad bonum pervenire nituntur. Boetius. Ita inq̄ consequēs est. Philosophia. Sed certum est adeptione boni bonos fieri. Boe. Certum.

re aliquid contra voluntatem suam: et sic aggreditur quod non vult. Dicitur q philosophia loquitur hic de effectu spontaneo: qui ex intentione procedit: nō de eo qui casu cōtingit. Unde dicendū ad primū q voluntas potest cōparari vel ad ipsā actionē quā aliquis primo aggreditur: et sic non deficit voluntas, vel potest comparari ad consequens illam actionē. et sic potest deficere voluntas: ut si aliquis nolens hominem interficit. Ad scdm dicēdū: illud quod quis coactus facit est voluntarium mixtum: tamē simpliciter est involuntariū, aliquis enī coactus magis hoc vult facere quā sustinere penam vel perdere vitam: et ita respectu talis defectus non deest voluntas sed quantum ad actum interiorem voluntas semper libera est et cogi non potest. ¶ Meministi igitur inquit. Hic philosophia premittit scdm utile ad rationē. et est resumptio quorūdā prius dictorum dicens, Meministi ne esse collectum id est conclusū superioribus rationibus omnē intentionem humane voluntatis festinare id est tendere ad beatitudinem: que voluntas agitur. i. ducitur diversis studijs. Respōdet Bo. Memini inq̄ illud esse demonstratū. Item querit philosophia. Nunquid recordaris beatitudinem esse ipsum bonū: q pro eo modo desiderari bonū ab omnibus: cum beatitudo petitur id est desideratur. Respondet Boe. Minime recordor. quoniā pro quia illud teneo fixum id ē stabilitum memorie. ¶ Notandum q recordari est aliquid reducere ad memoriam quod per oblivionem est elapsum a memoria. et quia beatitudinē esse ipsū summū bonū non exciderat a mente Boe. sed semper remanebat in habitu: ideo dicit se non recordari de hoc: sed in memoria tanq̄ fixum tenere. ¶ Omnes igitur homines. Hic philosophia arguit ex dictis probans bonos esse potentes: et malos impotentes tali ratione. Quicunq̄ adipiscuntur quod volunt sunt potentes: et qui non adipiscuntur quod volunt sunt impotentes ex primo preambulo. sed boni adipiscuntur quod volunt scilz summum bonum: mali licet velint non adipiscuntur ipsum: quia si mali adipiscerentur summū bonum nō essent mali: ergo boni sunt potentes: mali impotentes. unde dicit in littera. Omnes homines boni pariter et

mali nituntur peruenire ad bonum indiscreta intentione id est indiuisa intentione. dicit Boe. Ita con sequens est ad dicta. subdit philosophia. certum est bonos fieri adeptione boni. Certuz est dicit Boe. Igitur concludit philosophia. boni adipiscuntur quod appetunt id est volunt. dicit Boe. sic videtur. et dicit philosophia. si mali adipiscerentur bonum quod appetunt non possent esse mali. ita est dicit Boetius. Igitur concludit philosophia. Cum vtriqꝫ petant bonum: sed hi. s. boni illud adipiscantur: illi vero mali minime: nō est dubiū bonos esse potentes. qui vero mali sunt imbecilles id est impotentes. Respondet Bo. Quisquis id est quicunqꝫ dubitat de hoc non potest considerare naturaz rerum nec consequentiam rationum. ¶ Notandum ꝙ quia veritas propositionum fundatur super naturam reruz quam qui negat veritatem ꝓpositionum nō potest cōsiderare consequentiā rationum: quia consequentia rationum supra veritatem propositionē fundatur: ideo dicit Boetius. Qui dubitat de premissis non potest considerare naturaz rerum: nec consequentiam rationum. ¶ Rursus inquit. Hic philosophia ponit secundā rationez dicens. Si sint duo quibus sit idem propositum id est eadē intentio faciendi aliquid secundū naturam: et vnus eorum agat id ipsum: et perficiat ipsum naturali officio id est naturali organo: alter vero minime queat administrare id est adimplere illō officium naturale: vero pro sed alio modo ꝙ̄ nature conuenit: nō impleat ꝓpositum: sed imitetur implentem quem horum duorū decernis id est iudicas esse valentiorem id est potentiorem. dicit Boe. etsi pro q̄uis coniecto id est considero quid velis tamē ego desidero plenius audire de te. Tūc philosophia declarat sibi in exemplo dicens. Non negabis motum ambulandi hominibus inesse scd̄m naturam. dicit Boe. minime nego. Et philosophia. Etiam non dubitas eius rei id est actus ambulandi esse officium naturale pedum. dicit Boeti. nec hoc dubito. Et philosophia. Si quis igitur ambulet valens incedere pedibus. alius autem cui hoc officium desit manibus nitens id est laborans ambulare conetur: quis horum potest existimari valentior. dicit Boetius. contexe cetera. quasi dicat. procede in ratione tua: quia nullus ambigit quin potens naturalis officij sit valentior eo qui nequeat id est non potest in idem officium. Tunc philosophia isti propositioni premisse tanꝙ̄ maiori adiungit vnam minorem dicens. Sed summum bonum ꝙ eque bonis et malis est propositum: boni quidem petunt id est adipiscuntur offi

Philosophia. Adipiscuntur igitur boni quod appetunt. Boeti. Sic videtur. Philosophia. Mali vero si adipiscerentur quod appetunt bonum: mali esse non possent. Boeti. Ita est. Philosophia. Cuz igitur vtriqꝫ bonum petant: sed hi quidem adipiscantur: illi vero minime: non dubium est bonos quidem potentes esse: qui vero mali sint imbecilles. Boeti. Quisquis ineꝙ̄ dubitat: nec rerum naturam nec consequentiaz potest considerare rationum. Philosophia. ¶ Rursus inquit. si duo sint quibus idem secundum naturā propositum sit: eorumqꝫ vnus naturali officio id ipsum agat atqꝫ perficiat: alter vero naturale illud officium minime administrare queat: alio vero modo ꝙ̄ nature conuenit: non quidem impleat propositum suum: sed imitetur implentem: quem nam horum valentiorem esse decernis? Boeti. Etsi coniecto inquā quid velis: plenius tamen audire desidero. Philosophia. Ambulandi inquit motum secundū naturā esse hominibus num negabis? Boetius. Minime inquā

cio naturali scilicet virtute: mali vero conantur adipisci ipsum per variam cupiditatem rerum tem/poralium quod non est officium naturale adipiscendi boni. An tu o Boeti existimas aliter. Cui Boeti/us. Minime inque. et Boetius quasi precurrendo concludit principale intentum dicens. Nam etiam il/lud quod est consequens patet mihi: ex his enim que concesserim necesse est bonos esse potentes: ma/los vero imbecilles id est impotentes. Et philosophia applaudens Boeti. dicit. Recte inquit precur/ris: et illud ē signū sicut medici solent sperare iudicium: id est signū erecte nature: et nature resisten/tis supple ipsi morbo. ¶ Notandum q ex littera formatur talis ratio. quando duo intendunt ali/quod propositum naturale: quod id propositum consequitur officio naturali est potens: et quod non sequitur illud propositum naturali est impotens: sed tam boni q mali naturaliter ten/dunt ad beatitudinem: et boni ipsam consequuntur naturali officio: scilicet virtute: mali autem non: ergo boni sunt potētes: mali vero impotentes. ¶ Notandū circa vltimum q medici solent accipere signa prenostica sanita/tis ex egro. quando patiens erigit se et per se nititur fortiori remedio. sic in Boetio signum erat conualescentie et sanitatis q ipse rationem phie remediantem quasi precurrens per se compleuit. ¶ Sed quoniam te. Hic phi/losophia coaceruat quasdam alias rationes breues ad propositum ostendendum: et sunt quattuor rationes. Secunda ibi. Considera vero. tertia ibi. In qua re. quarta ibi. Cur enim. Primo dicit. Sed quoniam te conspicio promptissimum ad intelligendū ego coarceruabo id est compo/nam crebras ratiōes. vides etiā quanta pateat infirmitas vicio/sorum hominum: qui nec ad hoc queunt peruenire ad quod ducit ac compellit connaturalis intē/tio. et quid esset de istis malis cē/sendū si desererētur hoc auxilio nature preeūtis tā magno ac pe/ne inuicto. q.d. nihil aliud cēsen/dum est nisi q impotentie eorū hoc ascriberetur. ¶ Notandū q tam boni q mali vniuersaliter tendūt ad bonū: et mali deficiunt ab eo qd̄ compețit eis secundū naturā. Ex h̄ arguitur sic. Maxima impotētia est deficere ab eo quo natura tendit: sed hoc faciunt mali: ergo mali sunt impotētes. ¶ Notandū q dicat pene inuicto q appetitus

Philosophia. Eiusq rei pedum officium esse natu/rale nō dubitas? Boe. Nec hoc quidem inquā. Philo/sophia. Si quis igitur pedibus incedere valens am/bulet: aliusq cui hoc naturale pedum desit officium manibus nitens ambulare conetur: quis iure horum valentior existimari potest? Boet. Contexe inque cete/ra. nam qui naturalis officii potens eo qui idem ne/queat valētior sit nullus ambigat. Philosophia. Sz summum bonum quidem eque malis bonisq propo/situm: boni quidem naturali officio virtutum petunt: mali vero variam per cupiditatem quod adipiscen/di boni naturale officium non est: id ipsum conātur ad/ipisci. An tu aliter existimas? Boeti. Minime inque. Nam etiam quod est consequens patet. Ex his enim que concesserim bonos quidem potentes: malos ve/ro esse necesse est imbecilles. Philosophia. Recte in/quit precurris. Idq3 vti medici sperare solent iudici/um ē erecte iam resistentisq nature. ¶ Sed qm̄ te ad intelligendū promptissimū esse cōspicio: crebras coa/ceruabo rationes. Vides enim quanta viciosorum ho/

naturalis boni non habet contrarium repugnans quo vincatur. sed tamen per ignorantiam et errorem viciorum perueniunt: et ita aliquo modo vincitur; licet non directe. ¶ Considera vero quanta. Hic philosophia ponit secundam rationem: et dicit. Considera ex his que dicam quanta impotentia habeat sceleratos homines. Neque enim petunt premia leuia et ludicra id est iocosa, que consequi atque obtinere non possunt id est nequeunt; sed ipsi deficiunt circa ipsarum rerum summam id est perfectionem atque verticem. Nec contingit ipsis miseris effectus boni in eo id est propter hoc quod ipsi moliuntur id est laborant acquirere dies: quod pro et noctes id est transitoria et temporalia bona. ¶ Nota ex littera formatur talis ratio. quanto maius est illud a quo aliquis deficit: tanto maior est suus defectus et in maiorem impotentiam cadit. sed illud a quo mali deficiunt non est quid vile et modicum sed est summum bonum: ergo malorum maxima est impotentia. ¶ In qua re bonorum. Hic philosophia ponit tertiam rationem probando bonos maxime esse potentes per tractando exemplum supra positum: et ex hoc concludit malos maxime esse impotentes: et dicit. In qua re: scilicet assuetudini boni desiderati eminent vires bonorum supple et vires malorum. Sicut enim censeres id est iudicares esse ambulandi potentissimum: qui pedibus incedens potuisset peruenire usque ad eum locum quo vlterius nihil peruium id est manifestum iaceret incessui: ita necesse est quod eum iudices potentissimum qui apprehendit finem expetendorum quo nihil amplius est vltra. Tales autem sunt boni. et quo fit id est sequitur quod huic obiacet. i. contrarium est: vt ijdem scelesti mali videantur deserti omnibus viribus. ¶ Notandum quod sicut viator aliquis dicitur potens cum ambulat ad eum locum vbi nihil amplius restat de via, sic boni quando perueniunt ad finem et ad bonum quod transcendi non potest. ideo dicuntur potentes; mali autem quia ipsum attingere non possunt dicuntur impotentes. ¶ Cur enim relicta virtute. Hic philosophia ponit quartam rationem. Secundo excludit quandam dubitationem: ibi. Quod quidem. Ratio quam intendit in summa est ista. Mali quando relicta virtute declinant ad vicia: aut sciunt bonum esse adherere virtuti aut nesciunt. Si nesciunt peccant per ignorantiam. Nihil autem est impotentius ignorantia. ergo mali peccantes ignorantia sunt impotentes. si autem sciant bonum esse adherere virtuti et declinant ad vicia: aut volentes derelinquunt bonum: aut non. si non volentes sed attracti libidine passionum conuertuntur ad vicia sequitur quod sint impotentes. quia maxima impotentia est non posse resistere passionibus. si autem sciens

minum pateat infirmitas: qui nec ad hoc quidem peruenire queunt ad quod eos naturalis ducit ac pene compellit intentio. Et quid si hoc tam magno ac pene inuicto preeuntis nature desererentur auxilio. ¶ Considera vero quanta sceleratos homines habeat impotentia: neque enim leuia aut ludicra premia petunt que consequi atque obtinere non possunt: sed circa ipsam rerum summam verticemque deficiunt: nec in eo miseris contingit effectus quod solum dies noctesque moliuntur. ¶ In qua re bonorum vires eminent. Sicut enim eum qui pedibus incedens ad eum locum vsque peruenire potuisset quo nihil vlterius peruium iaceret incessui ambulandi potentissimum esse censeres: ita eum qui expetendorum finem quo nihil vltra est apprehendit potentissimum necesse esse iudices: ex quo fit quod huic obiacet: vt ijdem scelesti viribus omnibus videantur esse deserti. ¶ Cur enim relicta virtute vicia sectantur: inscitiane bonorum? sed quid eneruatius ignorantie

tes ꝛ volentes relinquūt bonum: sequitur ꝙ non sunt tantum impotētes sed etiam ꝙ oīno nō sunt. Cū enī oīs natura in q̄tum huiusmodi habeat ordinem ad finem: inquantū aliquid desistit ab ordine ad finem intantū deficit a natura: ꝛ per consequens ab esse ipsius nature. istaꝫ ratione ꝑtendit in littera di. Cur enī relicta virtute mali sectatur vicia: ue pro nūquid hoc est ex inscitia .i. ignorantia bonoꝝ. sed q̄d est enei natius .i. debilius cecitate ignorantie. q.d. nihil. An ipsi nouerūt sectāda bona sed eos trāsuer-

cecitate? An sectanda mouerunt: sed transuersos eos libido precipitat. Sic quoqꝫ intemperantiā fragiles sunt qui obluctari vicio nequeunt. An scientes volentesqꝫ bonum deserunt: ad vicia deflectuntur. sed hoc modo non solum potentes esse: sed omnino esse desinunt. Nam cōmunē omniū que sunt finem relinquūt pariter quoqꝫ esse desistūt. ¶ Quod quidē cupiā mirum forte videatur: vt malos qui plures hominū sunt eosdem non esse dicemus: sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt eos malos esse non abnuo: sed eosdem esse pure atqꝫ simpliciter nego. Nam vti cadauer hominem mortuum dixeris: simpliciter vero hominem appellare non possis: ita viciosos malos quidem esse concesserim: sed esse absolute nequeam confiteri. Est enim quod ordinem retinet. Seruatqꝫ naturaꝫ. Qd vero ab hac deficit esse: etiam quod in sui natura si-

sos libido .i. cōcupiscentia ꝑcipitat in vicia: ꝛ sic ipsi fragiles intēperātia .i. ꝑpter intemperantiā libidinis: nequeūt .i. nō possunt vicio obluctari .i. resistere. An scientes ꝛ volentes deserunt bonū ꝛ deflectūtur ad vicia voluntate ꝛ sciā. sed hoc modo nō solū potentes esse desinunt: sed omnino desinunt esse. cui⁹ assignat rationem. nam qui relinquūt cōmunem finem oīm que sunt: scꝫ deū qui est ipm esse: pariter esse desistunt. ¶ Notandū ꝙ primū ens verissime habet eē. ipsum enī est causa esse omibus vt sint: vt pꝫ per cōmentatorē .ij. methaphi. et primo celi ꝛ mūdi. Ab hoc enī deriuatum est singulis esse ꝛ viuere. quanto ergo magis ꝑ vicia recedūt a pmo esse: tanto magis desinunt esse. Unde btūs Greg. in libro moralium loquēs de diabolo di. ꝙ diabolus bene dicitur non esse: quia a sūma essentia recessit. et per hoc quotidie ex crescēte defectu tendit ad non esse: quoniā ab eo qui verum est esse cecidit. ¶ Nota ꝙ phīa tres assignat causas ex quib⁹ oē pctm̄ procedit. Omnis enim peccans vel peccat ex ignorantia: ꝛ hunc modū primo tangit. vel peccat ex impotentia resistendi: ꝛ istum scdo tangit. vel ex volūtate ꝛ malicia: ꝛ illorum modum qua gra

uiorem vltimo ponit. ¶ Quod quidem cupiam. Hic philosophia excludit dubitationeꝫ. aliquis enī dubitaret quomodo aliquis posset esse malus ꝛ tamen dici non esse. hoc excludit phīa di. Omīꝫ forte videatur cupiam .i. altan vt malos qui plures sunt hominū dicamus eosdeꝫ non esse: sed ita res sese habet ꝙuis mirum videatur. Nam qui sunt mali eos esse malos non abnuo id est nego: sed simpliciter et pure eosdem esse nego. Nam vti pro sicut cadauer hominem mortuū dixeris: simpliciter autē hominē appellare non possis, ita viciosos malos esse concesserim: sed nequeam confiteri ipsos absolute esse sine determinatione distrahente. ꝛ replicat causam prius dictam di. Solum enī est illud quod ordinem recte seruatqꝫ naturam. quod autē ab hac natura ꝛ ab ordine deficit: etiam quod in sui natura situꝫ est derelinquit. ¶ Notandū ꝙ malum est determinatio distrahens sicut ꝛ mortuū. Unde sicut concedendum est cadauer hominis esse hominē mortuū: non tamen simpliciter concedendū est cadauer esse hominē. sic quēcunqꝫ malum concedendū est esse malum: non tamen simpliciter concedendū est ipsum eē. vnde sicut patebit tertia prosa: homines conuersi in maliciam humanā amiserunt naturam: ergo per ma

tum est derelinquit. ¶ Sed possunt inquies mali ne ego quidem negauerim: sed hec quidem eorum potētia nō a viribus: sed ab imbecillitate descendit. Possunt etiam mala que minime valerent si in bonorum efficientia manere potuissent. Que possibilitas eos euidentius nihil posse demonstrat. ¶ Nam sicuti paulo ante collegimus malum nihil est: cum mala tantū modo possint nihil posse improbos liquet. Boe. Perspicuum est. Phia. ¶ Atq͡ꝫ vt intelligas quenā sit huius potētie vis: summo bono nihil potentius esse paulo ante diffinimus. Boeti. Ita est inquā. Phia. Sed idem inquit facere malum nequit. Boeti. Minime. Phia. Est igitur inquit aliquis qui omnia posse homines putet? Boe. Nisi qui insaniat nemo. Phia. At qui idem possunt mala? Boeti. Utinam quidem inquā non possent. Philosophia. Cū igitur bonorū tantum

liciam homines desinūt esse quod fuerant. ¶ Sed possunt inquies mali. Hic philosophia excludit dubitationem contingentē circa principale ꝓpositum. Ostensum enī est ꝙ mali sunt impotentes. Aliquis dubitaret quomō hoc verum sit: cum tamen consuetum sit dicere ꝙ mali possint. hoc soluit phia. Secundo ostendit ꝙ potentia malorꝫ nulla sit: ibi. Nā sicuti. di. pmo. O Boe. tu inquies obijciendo ꝯtra ꝑdicta ꝙ mali possunt scdm consuetū modū loquēdi. Respondet phia. Ego nō quidē negauerim quin mali possunt: sed hec potētia eorum nō descendit a viribus: sed ab imbecillitate. i. a fragilitate. qd declarat: quia mali possunt quedam mala que minime valerent id est possent: si potuissent manere in efficientiā corꝫ bonorꝫ. i. si efficiētia malorꝫ esset talis qualis illa quam habēt boni: que potissima est vt patet ex dictis. Que possibilitas malorꝫ qua possunt mala demonstrat eos euidentius nihil posse. ¶ Notandū ꝙ dicit malos minime posse mala si ꝑmaneant in efficiētia bonorꝫ. ex quo videtur ꝙ boni non possunt facere malū: nec per cōsequens peccare: quod falsuꝫ est: cum iustus septies in die cadat: et fortior resurgit scdm scripturam. Ad hoc dicenduꝫ ꝙ boni non possunt facere maluꝫ ex electione recte rationis que semper deꝑcatur ad optima: licet de potentia absoluta possunt facere malum. inquātum tamē potentia corꝫ ꝯiungitur voluntati et electioni: quia eligūt bonū et non malū: sic dicunt nō posse facere malum. ¶ Nam sicuti paulo ante. Hic probat ꝙ potētia malorꝫ nulla sit triplicit. Secūda ibi. Atq͡ꝫ vt itelligas. Tertia ibi. Huc accedit. Primo dicit vti pro sicut colligim⁹ paulo ante malum [illegible] est et mali tantuꝫ possunt mala: ex hoc liquet improbos nihil posse. et di. Boe. perspicuum est. ¶ Notandum ꝙ ratio sic formatur. posse malum est posse nihil cum malum nihil sit: sed mali tantum possunt mala: ergo possunt nihil. et per consequens nulla eorum est potentia. ¶ Notandum de hoc ꝙ malum nihil sit visum est p[illegible]us. et dicit beatus Augustinus. Cum vniuerse nature per verbum dei facte sint: iniquitas per ipsum facta non est: quia iniquitas nulla substantia est et peccatum non est natura: sed vicium nature appetentis illud quod non est sui ordinis. ¶ Atq͡ꝫ vt intelligas quenam sit huius. Hic probat idem alio modo. di. O Boeti. quenam sit vis huius potentie qua mali dicuntur posse: sic considera ex dicendis. nos paulo ante diffinimus nihil esse potentius summo bono scilicet deo. Ita est. dicit Boetius. Et philosophia. Sed idem scilicet summum bonum nequit id est. non potest facere malum. Minime dicit Boetius. Et philosophia. Est igitur aliquis qui putet homines omnia posse. Nemo dicit Boeti. nisi qui insaniat. et idem homines possunt mala facere: vtinam quidem non possent dicit Boeti. igitur philosophia arguit. Cum igitur tantummodo potens bonorum possit omnia: non autem queant id est possunt omnia potentes

modo potens possit omnia: non vero queant omnia potentes, etiam malorum: eosdem qui mala possunt minus posse manifestum est. ¶ Huc accedit ꝙ omnem potentiam inter expetenda numerandam: omniaqꝫ expetenda referri ad bonum velut ad quoddam nature sue cacumē ostēdimus: sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est: omnis potentia expetenda est. Liquet igitur maloꝝ possibilitatem nō esse potentiā. ¶ Ex quibus omnibus bonorum quidem potentiam malorū vero minime dubitabilis apparet infirmitas. Veramqꝫ illam platonis esse sententiam liquet: solos quod desiderāt posse facerere sapientes: improbos vero explere quidem quod libeat: quod vero desiderant explere non posse: faciunt enim que libet dum p ea quibus delectantur id bonum quod desiderant se adepturos putāt: sed minime adipiscuntur quoniaꝫ ad beatitudinem probra non veniunt.

malorum: manifestum est eosdem minus posse, qui mala possunt. ¶ Nota ꝙ posse mala magis arguit impotentiam ꝙ potentiam: quia si argueret potentiam tunc deberetur omnipotentissimo scilicet deo quod falsum est. Unde potest argui ex littera sic. Deus potest omnia et non potest maluꝫ: mali nō possunt omnia et possunt malum: ergo posse malum magis arguit impotentiam ꝙ potentiam. ¶ Huc accedit. Hic probat idem tertio modo dicens. huc accedit ꝙ omneꝫ potentiaꝫ esse numerandam inter expetenda ꝛ omnia expetenda id est desideranda referri ad bonum velut ad quoddam cacumen id est ad perfectionem sue nature. sed possibilitas id ē potentia patrādi sceleris id est faciendi malum non potest referri ad bonū igitur expetenda non est. omnis autem potentia expetenda est. liquet igitur possibilitateꝫ id est valentiam sive potētiam malorum non esse potentiam. ¶ Notanduꝫ ꝙ ratio sic potest formari et littera. Omnis potentia q̄ est potentia natiua est appetenda et refertur ad bonuꝫ: ergo potentia mali non ē potentia. ¶ Ex quibus omnibus bonorum quidem potentiam malorum. Hic ex dictis concludit conclusioneꝫ principalem confirmando eam auctoritate Platonis dicēs. Ex quibus iam declaratis apparet minime dubitabilis potētia bonorum: et infirmitas malorū: qꝫ pro et liquet veram esse illam sētentiam Platonis: solos sapientes posse facere quod desiderāt Improbos vero explere posse quod libeat id est quod libidini placeat: quod vero desiderant rationali appetitu malos explere non posse. faciūt enim supple mali que scilicet libido: libet id est expetit dum putant se adepturos bonum quod desiderant per ea quibus delectantur. Sꝫ minime adipiscuntur quoniam probra id est vicia vel homines viciosi non veniunt ad beatitudinem. ¶ Notandum ꝙ desideriū est appetitus rationalis: libitum autem spectat ad appetitum sensualem. licet ergo mali affectent beatitudinem appetitu rationali: tamen quia faciunt quodlibet sequentes appetitum sensitiuum: ideo ad beatitudinem non perueniunt. sapientes autem qui contemnunt delectationes sensuales et nituntur in tellectualibus: ipsi sunt qui perficiunt animam suam sciētia sui creatoris qui de nihilo fecit eus vt scribitur in libro de pomo. Anima non tristabitur neqꝫ turbabitur cum recedit a corpore: vt scribitur in eodem libro.

¶ Metrum secundum quarti libri.

Quos vides sedere celso. Istud est metrum secundū huius quarti. et ē metrum mixtū primum dicitur alemanicū ab inuentore: trochaicum a pede predominãte. secundum dicitur ferecratium ad inuentore: spondaicum a pede predominante. In quo metro phia ostendit quō potentia malorum sit considerāda: in quibus maxime videtur esse sicut sunt reges et principes. et dicit incipiendo constructionē in septimo versu. Si q̄s detrabit. i. remoueat p considerationē et intellectum tegmina. i. tegumina vani cultus exterioribus superbis regibus quos reges vides sedere celso culmine i. altitudine solij. i. cathedre: quos vides claros purpura nitēte: septos i. circundatos armis tristibus. i. cōtristantibus. Reges inq̄ cōminētes. i. minas īponētes miseris: toruo ore. i. crudeli aspectu: anhelos. i. cupidos vel festinos: rabie cordis. i. crudelitate mortis. Iam videbit dn̄os tales ferre intus i. in aīa artas cathenas. i. vincula viciorum: qđ manifestat subdens. Hinc enim. i. ex vna parte: libido id ē concupiscentia versat. i. precipitat corda talium tyrannorū auidis venenis. Hinc id est ex alia parte: ira turbida flagellat id est punit mentem ipsorum: ira inq̄ tollēs id est excitās: fluctus id est disturbia: aut captos infortunio aliquo meror ipsos fatigat: aut spes lubrica. i. vana torquet. Cum ergo cernas vnū caput id est vnum principē ferre. i. sustinere tot tyrãnos id ē passiones tyrānisantes: ipse pressus iniquis dominis id est vicijs dominātibus nō facit qđ optat. ¶ Nota ꝙ intentio philosophie est dicere si quis visu posset penetrare corda principū quos videt sedere in altis solijs ornatos claris indumentis habentes arma terrētia: toruo vultu respiciētes miseros: statim visu cognosceret ligatos multis cathenis insolubilibus passionibus ire spei timoris: et sic ligati passiōibus non faciunt quod optant: et per consequens sunt impotentes. ¶ Notādum quođ dicit ꝙ homo pressus iniq̄s dominis id est vicijs dominātibus non facit quod optat. dicit beatus Augu. in libro de ciuitate dei. Bonus etiam si seruiat liber est: malus autē si regnat seruus est. Nec vnius hoīs: sed qđ grauius ē tot dn̄orum seruus ē quot viciorum.

¶ Metrum secundum quarti libri.

Quos vides sedere celso
Solij culmine reges
Purpura claros nitente
Septos tristibus armis
Ore toruo comminãtes
Rabie cordis anhelos
Detrahit si quis superbis
Vani tegmina cultus
Iam videbit intus artas
Dominos ferre cathenas:
Hinc enim libido versat
Auidis corda venenis:
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens:
Meror: aut captos fatigat:
Aut spes lubrica torquet.
Ergo cum caput tot vnum
Cernas ferre tyrannos
Non facit quod optat ipse
Dominus pressus iniquis.

¶ Prosa tertia quarti libri.

Video ne igitur. Ista est prosa tertia huius quarti in qua ostendit philosophia malis nunquam deesse supplicia: et bonis nunquam deesse premia. Et primo philosophia continuando se ad precedentia primo premittit intentum suum. secundo prosequitur intentum: ibi. Rerum etenim. Primo dicit sic. Video ne igitur o Boe. in quanto ceno id est in quanta vilitate impotentie voluantur probra id est homines probrosi et viciosi. video etiam qua luce id est quanta claritate potentie resplendeat probitas virtuosorum hominum. in quo sicut in suo antecedente perspicuum est hoc consequens scilicet nunquam bonis premia nunquam sceleribus id est hominibus sceleratis deesse sua supplicia. ¶ Notandum quod mali dicuntur volui in ceno: quia mali et maxime libidinosi suibus assimulantur sicut postea patebit: qui a voluuntur in ceno sicut illos. Sus magis in ceno gaudet quam fonte sereno. De quibus dicit scriptura. Perierunt iumenta in stercore suo probi autem luce resplendent: quia virtus et probitas vltra humanam naturam hominem provehit et dijs assimilat. ¶ Rerum etenim que geruntur. Hic philosophia prosequitur intentum. et probat primo quod bonis nunquam desint premia. Secundo ostendit quid sit illud premium: ibi. Ad cuius premij. Primum probat duabus rationibus. secundam ponit ibi. Postremo. prima ratio talis est. Omnis res propter quam geritur est premium illius rei que geritur: sed propter bonum omnia fiunt et geruntur: ergo bonum est premium omnium que geruntur. sed bonum a bonis separari non potest: quia iam non essent boni: ergo bonis nunquam desunt sua premia. vnde dicit in littera.

¶ Prosa tertia libri quarti.

Vides ne igitur: quanto in ceno probra voluantur: vides qua probitas luce resplendeat. In quo perspicuum est nunquam bonis premia: nunquam sua sceleribus deesse supplicia. ¶ Rerum etenim que geruntur illud propter quod vna queque res geritur: eiusdem rei premium esse non iniuria videri potest: vti currenti in stadio propter quam curritur iacet premium corona. Sed beatitudinem esse idipsum bonum propter quod omnia geruntur ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum veluti premium commune propositum: atqui hoc a bonis non potest separari. neque enim bonus vltra iure vocabitur qui careat bono: quare probos mores sua premia non relinquunt. quantumlibet igitur seuiant mali sapienti: tamen corona non decidet: non arescet. neque enim probis animis proprium decus aliena

Rerum que geruntur id est fiunt: illud propter quod vna queque res geritur id est fit illud videri potest non iniuria esse premium illius rei. hoc declaratur exemplariter. vt curenti in stadio id est in aliquo spacio: corona est premium propter quam curritur. sed ostendimus prius beatitudinem esse idipsum bonum propter quod omnia geruntur: ergo ipsum bonum est veluti commune premium actibus humanis propositum: sed hoc bonum non potest separari a bonis. Non enim iure vocabitur bonus qui careat bono: quia probos mores id est homines bene morigeratos non relinquunt sua premia. Quantumlibet ergo seuiant mali contra bonos: tamen sapienti non decidet corona id est premium nec arescet id est minuetur: quia aliena improbitas non decerpit id est non aufert proprium decus probis animis. quod si boni accepto premio extrinsecus letarentur poterat hoc aliquo auferre ab eis: vel saltem ille qui contulisset. sed quoniam pro qua illud premium sua probitas vnicuique confert. tunc quilibet carebit suo premio cum

na decerpit improbitas: ꝙ si extrinsecus accepto le-caretur poterat hoc vel alius quispiam vel ipse etiam qui contulisset auferre: sed quoniam id sua vnicuiq3 probitas confert: tum suo premio carebit cū probus esse desierit. ¶ Postremo cū omne premium idcirco appetatur quoniam bonū esse credatur: quis boni cō potē premij iudicet expertuz? ¶ At cuius premij oīm pulcherrimi maximiq3. Memento enim illius corre larij qđ paulo ante precipuum dedi ac sic collige. Cū ipsum bonum beatitudo sit: bonos omnes eo ipso qđ boni sunt fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt deos eē cōuenit. Est igitur premiū bonorū qđ nullus dete rat dies: nulli⁹ minuat potestas: nullius fuscet impro-bitas deos fieri. ¶ Que cū ita sint de maloꝝ quoq3 īseparabili pena dubitare sapiēs nequeat. Nam cum

desierit esse probus. ¶ Notandum ꝙ consuetudo fuerat apud romanos currere in stadiū id ē in aliquo spacio quod vocabant stadium: et qui citius venit ad metam sustulit premium scilicet coronam vel a-liquid aliud sicut dicit apostolus. Nescitis ꝙ hi qui in stadio currunt omnes quidem currunt: sed vnus accipit brauium: sic currite vt apprehendatis. ergo hoc propter quod curritur est premiuz currentium ¶ Notandum ꝙ homo non potest carere premio: quia illud a quo homo denominatur bonus est vir-tus vel operatio virtuosa: quia sm Aristotelem. secundo ethicorum. Omis virtus erit vtiq3 habit⁹ ex quo hō fit bonus: ppt qđ dignitas virtutis est premium virtuose operātium: sed operās virtuose non potest priuari vir tute: ergo non potest carere suo premio. ¶ Notandum quantum cumq3 mali seuiant: tamē sapiē ti non decidet corona; quia sm Senecam. xiij. epistola ad Lucillum. Nunq̄ inualescet ad tantuz maliciam: neq3 ad tantum excedit contra virtutes: vt non nomen philosophie sacrum et venerabile permaneat. Et similiter est de malis et stultis respectu bonoꝝ et sapientum. ¶ Postremo cum omne premium. Hic ponit secundam rationez que talis est. Premium non habet rationem premij: sed bonus est compos boni ergo erit cōpos premij. dicit er-go in littera Postremo cum om-ne premium idcirco appetatur quia credatur esse bonum: quis iudicet compotem boni expertū esse premij. quasi dicat nullus. ¶ Nota ꝙ argumentum philoso phie simile est isti ac si argua tur homo non habet rationem homi nisi quia rationalis. quicum ꝙ igitur est rationalis est homo sic similiter premium non appetitur nisi quia bonum. qui ergo est compos boni est compos premij: sed bonus est compos boni: ergo non deest sibi premiuz. ¶ At cuius premij. Hic ostendit quid sit illud pre mium quod boni assequuntur scilicet maximum et optimum quod est fieri deos. vñ. di. At cuius premij scilicet boni non sunt expertes id est carentes. Respondit philosophia. Omnium pulcherrimi extimari ini premij. quod probat per quodam correlario supra declarato dicens. Memento correlarij illius qđ precipuum pauloante dedi: ac pro et sic collige id est ex illo correlario conclude. cum ipsum bonum sit beatitudo: liquet omnes bonos eo ipso ꝙ boni sunt fieri beatos: sed qui beati sunt eos conuenit esse deos. igitur premium bonorum est fieri deos: quod premium bonorum nullus dies deterat id est con sumat: nullius potestas minuet: nullius improbitas fuscet id est obfuscet. ¶ Nota ꝙ in ista deductione philosophia non accepit beatitudinem pro statu quem boni habituri sunt post hanc vitam: sed p ista tu beatitudinis qualis in hac vita haberi potest: quem homo consequitur per virtutes. vnde qui essen tialiter est bonus essentialiter est beatus et deus: et qui non est essentialiter bonus sed participatiue: hic etiam ē participatione beatus et deus. ¶ Que cum ita sint. hic ostendit phia ꝙ malis nunq̄ desunt sua supplicia. Secūdo ostendit quale sit illud suppliciū: ibi. Uides autem. Prima in duas secūdum duas rationes. secūda ibi. Jam vero. Primo dicit. Que cum ita sint. s. ꝙ boni nunq̄ carēt p̄mijs: sequitur ꝙ

sapiens nequeat id est non possit dubitare de inseparabili pena malorum. Nam cum bonum ⁊ malum pena atq₃ premium aduersa fronte dissideant id est opponantur ad inuicem: necesse est que in boni premio videmus accidere: eadē necesse est ꝙ respondeant contraria parte in pena mali. sicut igitur probis id est bonis ipsa ꝓbitas sit premiū: ita nequitia ipsa est improbis suppliciū. ¶ Notandum quādocūq₃ subiectis contrarijs insunt contrarie passiones: si vni subiectoꝝ ostēditur inesse sua passio: tunc per locum a contrarijs relinquitur quo subiecto assignatur inesse similiter sua passio. cum igitur bonum ⁊ malum sint diuersa subiecta: premiū ⁊ supplicium sint diuerse passiones: si ostenditur bonis non deesse premia: ostensum est malis non deesse supplicia.

bonum malumq₃: item pena atq₃ premium aduersa fronte dissideant: que in boni premio videmus accidere: eadem necesse esse est in mali pena contraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa sit premium: ita improbis nequitia ipsa supplicium est.

¶ Jam vero quisquis afficitur pena: malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi estimare velunt: possunt ne sibi supplicij expertes videri? Quosomnium malorum extrema nequitia non afficit modo: verumetiam vehementer inficit. ¶ Uide autem ex aduersa parte bonorum que improbos pena comitetur. Omne namq₃ quod sit vnum esse: ipsumq₃ vnum bonum esse pauloante didicisti. Cui consequēs est vt omne quod sit: id etiam bonum esse videatur. Hoc igitur modo quicquid a bono deficit eē desistit: quo fit vt mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis reliqua species

¶ Jaz vero quisquis. Hic ponit secundam rationem que talis est. Pena non habet rationem pene nisi ex hoc quod malum est quoddam: ergo qui est affectus malo ipse est affectus pena: sed mali sunt affecti immo infecti malo: ergo sunt affecti pena: et per consequens supplicio. Unde dicit in littera. Jaz vero quisquis afficitur pena malo nō dubitet se esse affectum: cum supple pena non habeat rationem pene nisi quia mala. igitur si ipsi mali sese id est seipsos extimare velint: possunt ne sibi videri expres supplicij: quos malos omnium malorū extrema nequitia id est maxima in genere mali nō modo id est non tantummodo non afficit: verum pro sed etiam vehemēter inficit. q. d. nō. ¶ Notandum ꝙ sicut argumētum tenet sub hac forma. homo non est homo nisi quia est rationalis et homo: ergo qui est rationalis est homo. sic arguitur ī proposito. pena nō habet rationem pene nisi q: malum est quoddam. ergo qui est affectus malo est affectus pena: sed mali sunt affecti malo; ergo mali non deest malis: et per consequens supplicium. ¶ Uide autē. Hic philosophia ostendit quale sit premium malorum scz transformatio in bestialitatem. Secūdo ostendit quomodo per diuersa vicia homines trāsformātur in diuersas bestias: ibi. Auaricia. Primo dicit. Uide. O Bo. que pena comitetur improbos ex aduersa parte bonorum id ē per ꝯtrarium ad bonos. didicisti enim pauloāte in tertio libro: omne quod existit esse vnum. ⁊ didicisti vnum esse bonum: cui consequēs est vt omne quod sit etiā videatur esse bonum. igitur quicquid deficit a bono desistit esse. quo fit vt mali desinant esse quod fuerant: sed ipsa reliqua species humani corporis adhuc manens in eis ostentat malos fuisse homines. Quare conuersi in maliciā amisere humanam naturam. Sed cum sola probitas possit quemcūq₃ hominem prouehere vltra homines scilz in naturam diuinam: necesse est vt quos improbitas ab humana conditione deiecit: ipsa detrudat hominem infra meritum id est dignitatem hominis in naturam

bestialitatis: igitur euenit vt non possis estimare hominē sed bestiam quem videas vicijs transformatum. ¶ Notandum q cum gradus entium distinguantur scd̄m nobilitatem et ignobilitatem: quia nō potest accipere duas species eque perfectas: sed vna est dignior alia: ideo oportet q omne ens quod non est homo sit supra hominē vel infra hominē. mali autem vt pbatum est per maliciam desinunt esse homines: ergo necesse est malos esse supra homines vel infra. cum autē sola probitas vehat hominez supra naturam humanā: scz ad naturam deorum: sequitur q malicia deijcit malos infra naturam humanam scz ad naturaz bestialitatis. ¶ Auaricia feruet. Hic philosophia ostendit qualiter homines per diuersa vicia trāsformātur in diuersas bestias dicēs: q si quis homo feruet auaricia: scz violentus ereptor: id est ablator alienarum opum: talem dixeris similem lupi. sed homo ferox et inquietus qui exercet linguaz litigijs: talis comparabilis est cani. Homo occultus īsidiator: qui gaudet surripuisse aliena fraudibus: talis exequetur id est cōparatur vulpeculis. sed homo intemperans id est intemperatus superare fremit: talis credatur gestare animum leonis. sed homo pauidus ac pro et fugax qui formidat habeatur similis ceruis. homo autem segnis et stupidus: ille torpet: id est tardus est: et talis viuit asinuz id est asinine. homo autez leuis et inconstans qui permutat studia sua id est opera nil differt ab auibus. sed homo qui immergitur fedis: q p et immundis libidinibus ille detinet voluptate sordide suis id est comparatur suibus: et sic de ceteris vicijs cōtingit loqui. vnde cōcludit philosophia dicēs. Ita fit vt qui deserta probitate desierit esse homo: cum non possit trāsire in conditionem diuinam: vertatur in beluam id est in bestiam. ¶ Notandum q in nobis est duplex virtus, cognoscitiua scilicet intellectus et sensus. Intellectus est quid diuinū in nobis per quez ad superiora ascendimus: et deo similes sumus. Sensus autem inquantū non obedit rationi est quid brutale in nobis: per quem infra naturam humanam redigimur: et bestijs similes efficimur. Ideo dicit Boeci. in tractatu de summo bono. Ue vobis hominibus qui de numero bestiarum computati estis: diuinum hoc quod in vobis est non cognoscentes: propter quod ad superiora ascenditis et deo similes estis. Diuinum autem in homine vocat intellectum et rationem.

cie ostentat quare versi in maliciam humanam: q̄s amisere naturā. Sed cum vltra homines quē quā prouehere sola probitas possit: necesse est vt quos ab humana conditione deiecit infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur vt quem transformatum vicijs videas: hominez estimare non possis. ¶ Auaricia feruet alienarum opuz violentus ereptor: similem lupi dixeris. Ferox atq inquietus linguam litigijs exercet: cani comparabilis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet: vulpeculis exequetur. Ire intemperās fremit: leonis animū gestare credatur. Pauidus ac fugax n[illegible]denda formidat: ceruis similis habeatur. Segnis ac stupid⁹ torpet: asinuz viuit. Leuis ac incōstās studia permutat: nil ab auib⁹ differt. Fedis imundisq libidinibus immergitur sordide: suis voluptate detinetur. Ita fit vt qui probitate deserta homo esse desierit: cum in diuinam conditionem transire non possit: vertatur in beluam.

¶ Metrum tertium quarti libri.

Vela naricij ducis. Istud est metrum tertium huius quarti quod dicitur gliconicum ab inuentore: coriambicum a pede predominante. In quo philosophia ostendit transformationem hominum in bestias per quandā fabulā. Secūdo ostendit trāsformationem mentis per vicia esse peiorem transformatione corporis: ibi. O leuem. Fabula quā intendit est de transformatione sociorum Vlixis, et est talis. Vlixes post bellum troianum cum redeundo ad proprios diu errasset in mari peruenit in quandam insulam quam inhabitabat quedam dea nomine Circe filia solis: que per gramina et potiones consueuit hospites suos mutare i diuersas bestias: q etiam socios Vlixis qui ad ipsam peruenerant per suas potiones mutauit. Sed mercurius dedit vlixi albū florem per quem vitauit transformationem et potiões veneficam. Quis autem socij sui essent mutati i bestiam quantum ad figuram corporis: tamen remansit in eis mens integra exclusa oī bestiali seuitia. vñ dicit in lra. Eurus vētus talis appulit vela ducis Naritij. i. Vlixis q denoiatur naricius a loco vel a regione de qua oriūdus erat: et appulit vagas rates. i. naues pelago. i. mari cuidā insule: q. i. in q insula residens pulchra dea Circe edita. i. gēita ex semine solis: illa miscet nouis hospitib9. i. socijs Vlixis pocula tacta carmine id est i cantatiōe: quos. s. hospites: vt. i. postq manus Circe herbipotēs i. potens herbarū: vertit. i. mutauit socios vlixis i varios modos i. in varias figuras bestiaꝝ: hūc i. vnū illoꝝ tegit facies apri. ille id est alius marmaricus leo et africanus leo factus crescit dente et vnguibus. Hic. i. ali9 nuper lupis addit9. i. coniunctus dū parat flere ꝓpter suā trāsformationē: ipse vlulat. ille id ē alius obābulat. i. circuit tecta. i. domus mitis vt indica tigris id ē tigris indie. Sz lz numē. i. deitas archadis i. mercurij qui colitur i archadia qui dr ales eo q fingitur habere alas in pedibus ad designandum velocitatem sui motus: ille mecurius miserans ducē. i. Vlixem obsitum id est circundatum varijs malis: ipse soluerit id est liberauit eū a peste hospitis Circe. tamen remiges id est socij Vlixis iam traxerant id est biberant mala pocula ore: et iam sues effecti verterant id ē mutauerant pabula id est cerealia nutrimenta panis: qui panis est cibus hominū: glande id est in glādes qui ē cibus suis: et nihil manet integrū. s. de figura humana: ipsis perditis. i. mutatis voce et cor-

Metrum tertium libri quarti.

Vela naricij ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule
Pulchra quā residens dea
Solis edita semine
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula
Quos vt in varios modos
Vertit herbipotens manus
Hunc apri facies tegit
Ille marmaricus leo
Dente crescit et vnguibus
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat vlulat
Ille tigris vt indica
Tecta mitis obambulat
Sed licet varijs malis
Numen archadis alitis
Obsitum miserans ducem

pore. sola autem mens stabilis manens gemit supra monstra id est supra transformationem corporis quam patitur. ¶ Notandum quod transformatio hominis in bestiam remanente aia rationali non est possibilis secundum rem: quia si esset possibilis vel esset possibilis secundum transformationem substantialem vel accidentalem. non secundum substantialem quia per talem introducitur nova forma substantialis. et sic due forme substantiales specifice differentes ut forma lupi et hominis simul informarent idem corpus quod falsum est. nec est possibilis secundum accidentia propria que disponunt materiam ad determinatam formam: quia impossibile est materiam secundum unam et eandem dispositionem proportionari diversis formis. Unde omnino est impossibile animam intellectivam uniri materie disposite ad formam lupi: ergo transmutatio de qua hic loquitur si est possibilis erit solum secundum accidentia individui provenientia ab exterioribus causis: quemadmodum videtur contigisse de rege Nabuchodonosor de quo legitur in Daniele quod ex hominibus electus est et fenum comedit ut bos: et rore celi corpus eius infectum est donec capilli eius crescerent in similitudinem aquilarum et ungues eius quasi ungues avium. et quia transmutatio secundum talia accidentia ducit ad expressa representatione speciei humane propter difformitatem figure: adeo ut sic potest dici transmutationem esse factam in bestiam aia remanente. Alii dicunt quod hominis transmutatio non sit possibilis secundum rem sed secundum quandam apparitionem fantasticam Unde non videtur rationabile quod Nabuchodonosor transtulerit se ad iumenta comedendo fenum: nisi quod quadam insania et apparitione fantastica agitatus seipsum reputabat iumentum aut bestiam: propter quod a consortio hominum eiectus est et cum feris habitabat. ¶ O levem nimium

Peste solverit hospitis.

Jam tamen mala remiges

Ore pocula traxerant.

Jam sues cerealia

Glande pabula verterant.

Et nihil manet integrum

Voce corpore perditis.

Sola mens stabilis super

Monstra que patitur gemit.

O levem nimium manum

Nec potentia gramina

Membra que valeant licet

Corda vertere non valent.

Intus est hominum vigor

Arce conditus abdita.

Hec venena potentius

Detrahunt hominem sibi

manum. Hic ostendit transformationem mentis per vicia esse deteriorem transformatione corporis: eo quod mens nobilior est toto corpore. et dicit. Ego dico manum Circe id est potestatem esse nimium levem id est imbecillem. nec dico gramina eius esse potentia: quia licet valeant vertere membra scilicet corporis: non tamen valent vertere corda: quia intus est vigor hominum conditus id est absconditus: sed hec dira venena. i. vicia potentius detrahunt hominem sibi: que vicia penitus meant. i. penetrant et non nocentia corpori seviunt id est sevire faciunt hominem vulnere mentis. ¶ Notandum quod quia anima nobilior et excellentior est corpore: transmutatio facta in anima de virtutibus ad vicia stante corpore humano: ipsa est deterior quam facta transmutatione corporis humani in speciem bestie: aia remanente intransmutata: quia anima intransmutata dato quod corpus transmutetur. adhuc homo dicitur homo ratione anime: sed remanente corpore humano et anima transmutata: iam homo dicitur non homo nisi equivoce: ergo transmutatio anime peior est transmutatione corporis anima remanente intransmutata.

Prosa quarta quarti libri.

Dira quo penitus meant:

Nec nocentia corpori

Mentis vulnere seuiunt.

¶ Prosa quarta libri quarti.

Tum ego fateor inquam nec iniuria dici vi-deo viciosos: tametsi humani corporis speciem seruant: in beluas tamen animorum qualita te mutari. Sed quorum atrox scelerataqz mens bo-norum pernicie seuit: id ipsum eis licere noluissem. Philosophia. Nec licet inquit vti cōuenienti mōstra-bitur loco: sed tamē si idipsum quod ei licere creditur auferatur: magna ex parte sceleratorū hoīm pena re-leuatur. ¶ Etenim quod incredibile cuiqz forte vide atur infeliciores esse necesse est malos cum cupita per fecerunt: q si ea que cupiūt implere non possunt. Nam si miserū est voluisse praua: potuisse miserius est: sine quo volūtatis misere langueret effect9. Itaqz cū singu lis miseria sit triplici īfortunio necesse ē vrgeāt quos

Tum ego fateor inquam. Ista est quarta prosa huius quarti in qua principaliter tria ꝓbat. Primo probat malos esse miseriores si sint impuniti q si sint puniti. Tertio ostendit illos esse miseriores qui faciunt iniuriā q illi qui patiuntur. scd'o ibi. Nā hoc quoqz. ter-tia ibi. Nam ne illud. Primo Boe. consentiēs predictis facit quoddā notū. et philoso-phia sibi respōdet. Scd'o philo-sophia ꝓsequitur principale in-tentum: ibi. Etenim. Primo dicit. Tum ego Boe. finito carmine in quo id est dixi. ego fateor: id est cō-cedo verum esse quod dictum est: nec iniuria id est non iniuste vi-deo dici viciosos mutari in bel-uas id est bestias: qualitate id est vicio animorum: tametsi pro quo-uis seruant speciem humani cor-poris, tunc Boe. facit notum di-cens. Sed eis quorum mēs atrox id est crudelis seuit pernicie bo-norum: idipsum noluissem eis li-cere. s. vt seuiant in ali in bonos. Respōdet philosophia, nec licz inquit vti mōstrabitur conuenie-ti loco: tamē si idipsum qd' credi-tur eis licere si hoc auferatur a malis: reuelatur pena scelerato-rum hominum ex magna parte. ¶ Notandū q licet credatur ma-lis licere q seuiant ꝯtra bonos, non tamē in rei veritate licet: q2 in sexta prosa huius quarti ostē-dit philosophia nihil licere ma-lis contra bonos nisi quantum per-mittitur ex ordinatōne diuine ꝓ-uidētie ad vtilitatē bonorū. ¶ Et-enim qd' incredibile. Hic phūs ꝓ-sequitur principale intentū ꝓ-bando q improbi sunt miseriores q cupita pficiunt q qui pficere nō possunt. Scd'o ostēdit q ī hac vita nihil est diuturnū in ꝯpatiō-ne ad vitam eternam. Tertio ps-tit ammirationē Boe. super qd' daz scd'a ibi. Neqz enim. tertia ibi. Tum ego. Primo dicit. Necesse est malos esse miseriores cum perfecerint cupita q si non possint implere: quod forte videtur cuiqz id est alicui incredibile. cuius probatio est. Nam si miserum est voluisse praua: miserius est potuisse: si ne quo scilz posse langueret id est deficeret effectus misere voluntatis. itaqz cum singulis tribus scilz voluntati potentie et effectui sit sua miseria: necesse est vt illi vrgeantur triplici infortunio id est malo quos videas scelus velle: scelus posse: scelus perficere. dicit Boeti. Accedo inquam id est consentio: sed ego vehementer exopto vt mali deserti possibilitate ꝑpetrandi sceleris cito careant hoc infortu-nio. et dicit philosophia. Carebunt inquit ocius id est citius q si tu forsitan velis id est velle doleas: vel q illi existiment sese id est seipsos carituros. ¶ Nota q philosophia dicit q posse malum sit pe-ius q velle malum, hoc videtur falsum: quia posse peccare, non est malum: sed velle peccare. Unde

scd'm Senecam, oe peccatum in actione est: omnis actio est voluntaria: ergo oe peccatuz est voluntarium. pro tanto etiam dicit Augustinus. Tolle voluntatez et infernus nõ erit: ergo peius est velle malum q̃ posse malum: cuius ꝯrarium hic dicit. Ad hoc dicendum ꝙ si posse et velle scd'm se et absolute cõsiderantur: tunc peius est velle malum q̃ posse. Si autẽ accipitur posse vt sequens malã voluntatez et subsequens eidez vt volũtas mala pficiatur in exteriori opere: sic peius est posse q̃ velle: quia sine tali posse langueret voluntatis effectus id est nõ perficeretur opus eius extra. sicut autẽ dico modo peius est posse malum q̃ velle. sic peius est perficere malum q̃ posse: ita ꝙ vnũquodq; istorum trium: velle: posse: perficere aliquid mali addit supra pcedẽs. ¶ Neq; enĩ est aliquid. Hic philosophia quia Boe. optauit malos citius carere potentia patrãdi sceleris: probat ꝙ in hac vita nihil est diuturnuz vel diuaturũ in comparatiõe ad perpetuã vitaz dicens. Neq; enĩ est aliquid serum id est tardum vel diuabile in taz breuibus metis id ẽ terminis presentis vite quod imortalis animus putet per longum temp⁹ expectare id est manere, quorum malorum magna spes quam habent de longanimitate vite: et excelsa machĩna id ẽ magna potentia facinorum sepe destruitur fine id est morte: fine inq̃ insperato et repentino: quod scilicet finiri morte statuit ipsis malis modum id est terminum sue miserie: quod ꝓbat per hoc. Nam si nequitia facit miseros vt patet ex dictis; necesse est vt diuturnior neq̃ sit miserior: quos malos iudicarem infelicissimos si non extrema mors eorum maliciã finiret. Si enĩ conclusimus vera de ĩfortunio prauitatꝫ: quo infortunio id est malo tanto est maius, quanto est diuturnius: liquet miseriaz eoꝝ esse infinitam quã constat esse eternã. Esset autẽ miseria maloꝝ eterna si morte nõ finiretur. ¶ Notandum ꝙ de oppositis opposito modo iudicandũ est: cum oppositorũ opposite sunt cause. Sicut ergo in bonis illud quod est diuturnius est melius: sic in malis qd' est diuturnius est peius. Cũ igitur malicia facit miseros malos: infinita esset eorum miseria si perpetuo perdurarent in vita. Sed quia mors terminat eorum maliciam: ideo eorum miseriam et infelicitatem diminuit. ¶ Tum ego. Hic philosophia ponit admiratione; Boe. super deductiõe phie dicens. O phia mira est illatio tua et concessu. i. ad concedendũ difficilis. quia ꝓbatur miseria maloꝝ diminui per mortẽ: sed cognosco ea nimiũ conuenire his que concessa sunt prius. dicit phia. Recte inquit estimas scꝫ ꝙ predicte illationi difficile credimr: sed quid dimũ. i. difficile putat accedere cõclusioni ipsam ꝯcedendo; equũ est vt ipse demonstret aliquid falsum pcessisse in pmissis: vel ostendat colla

videas scelus velle et posse perficere. Boeti. Accedo inq̃: sed vti hoc infortunio cito careant parandi sceleris possibilitate deserti vehementer exopto. Philosophia. Carebunt inquit ocius q̃ vel tu forsitan velis: vel illi sese estiment esse carituros. ¶ Neq; enim est aliquid in taz breuibus vite metis ita seruz quod expectare longum immortalis presertim animus putet: quorum magna spes et excelsa facinorũ machina repẽtino atq; insperato sepe fine destruitur. Quod quidem illis miserie modum statuit. Nam si nequitia miseros facit miserior sit necesse est diuturnior nequam. Quos infelicissimos esse iudicarem: si non eorum maliciam mors extrema finiret. Etenim si de prauitatis infortunio vera conclusimus: infinitaz liquet esse miseriam quam esse constat eternam. Boe. ¶ Tum ego mira quidem inq̃ et concessu difficilis illatio: sed his ea que prius concessa sunt nimiũ cõuenire cognosco. Philosophia. Recte inquit estimas: sed qui conclusio

nexionem ppositionū necessarie conclusionis non esse efficassem: alioquin concessis precedentib⁹: nihil est q causetur, i. cōqueratur de illatōe; vnde necessariū est eū concedere quātūcūq; videatur durū. ¶ Notandū q si nō consequitur cōclusioni hoc est vel ppter peccatū in materia vel ppter pctm̄ in forma, ppter peccatū in materia: vt si aliqua p̄missarum sit falsa, ppter pctm̄ in forma: vt si non fit debita cō nexio ppositionum respectu conclusionis incidente aliqua fallacia. Si autē nihil istoꝝ accidit necessario sequitur conclusio, ex p̄missis

hi accedere durum putat: equū est vel falsuz aliud precessisse demonstret: vel collationem propositionū non esse efficassem necessarie conclusionis ostendat: alioquin concessis precedentibus: nihil prorsus est quod de illatione causetur. ¶ Nam hoc quoq; quod dicam non minus mirū videatur: sed ex his que sumpta sunt eque est necessarium. Boe. Quid inq̄? P. Feliciores inquit esse improbos supplicia luentes: q̄ si eos nulla iusticie pena coerceat. neq; id nunc molior q cuiq̄ veniat in mentem corrigi vltione prauos mores: et ad rectum supplicij terrore deduci. Ceteris quoq; exemplum esse fugiendi culpanda: sed alio quodammodo feliciores esse improbos arbitror punitos: tametsi nulla ratio correctionis: nullus respectus habeatur exempli. Boe. Et quis erit inq̄ preter hos alius modus? Philosophia. ¶ Et illa. Bonos inquit esse felices: malos vero miseros nonne concessimus? Boetī. Ita est inq̄. Philosophia. Si igitur inquit miserie cuiuspiā bonū aliquod addatur: nonne felicior est eo cuius pura ac solitaria sine cuiusq̄ boni admixtione miseria

¶ Nā hoc quoq; quad dicā. Hic phia probat malos esse miseriores si non puniantur q̄ si puniātur, scd̄o soluit quoddam dubiū, tertio ponit quendam epilogum predictoꝝ. Scd̄a ibi. Sed ques. Tertia ibi. Id vero hactenꝰ. Primo p̄mittit pclusionem quā pbare intendit excludēdo quosdam modos pbationis quibus conclusia pbari posset, scd̄o ponit alium modū probationis ab ista; ibi. Et illa. Primo dicit. hoc quoq; quod dicam non minꝰ videatur mirū sz eque necessariū videatur; cōcludit ex his que sumpta sunt; et querit Bo. Quidnā est hoc. dicit phia. Ego dico improbos esse feliciores luentes supplicia q̄ si nulla pena iusticie eos caerceat id est puniat; sz ego non molior id ē non intendo nunc q alicui veniat in mentem prauos mores id ē hamica prauos morigeratos corrigi vltione id est pena et terrore supplicij ipsos deduci ad rectuz: et non itenndo ceteris hominibus penā malorū esse exemplū fugiendi culpanda id ē mala. sed pter istas duas causas est alia a predictis qua arbitror improbos esse feliciores punitos: tametsi p eos nulla ratia correctionis et nullus respectus exempli habeatur. et querit Bo. quis erit preter hos alius modus. ¶ Notandum q duo sunt cause ppter quas, videtur melius malos esse punitos q̄ impunitos, vna est: quia p penam mali corrigūtur et resipiscūt a malo. Secūda causa est: quia alij timore pene malorum declinant a malo: et sic pena maloꝝ est exemplum alijs fugiendi malum, licet iste due cause sint vere: tamen philosophia de eis non intendit: sed vult assignare aliam causam preter istas. ¶ Et illa. Hic philosophia ponit alium modum preter predictos probando malos impunitos esse miseriores q̄ punitos. Secundo declarat quoddam assumptum in probatione: ibi. Sed puniri. Primo resumit quod supra probatum est tertia prosa dicens. Nonne concessimus bonos esse felices: malos vero miseros, dicit Boe. Ita est inquā. et philoso-

phia. Si miserie alicuius addatur aliquod bonum: nonne ipse est felicior eo cuius miseria est pura ac pro et solitaria sine admixtione alicuius boni. dicit Bo. Sic inquit videtur. Ulterius querit philosophia. Si eidem misero qui cunctis careat bonis aliud malum fuerit annexum: nonne censendus est multo infelicior eo cuius infortunium. i. malum: releuatur. i. temperatur participatione boni. dicit Bo. Quid ni inquit id est quare non: igitur dicit philosophia cum mali puniuntur habent aliquid boni annexum scilz penam que ratione iusticie bona est: et cum idem improbi carent supplicio id est pena: inest eis aliquid alterius mali scilz ipsa impunitas: quam ameriro id est iure iniquitatis confessus es esse malum. dicit Boetius. negare non possum. Igitur concludit philosophia quod improbi multo sunt infeliciores donati id est additi: iniusta impunitate id est mala impunitate quam puniti iusta vltione id est pena. ¶ Notandum quod ratio quam philosophia intendit est ista: cuiuscunque bonis malicie additur aliquid boni: ipse felicior est eo cuius malicie nihil boni additur: sed cum malus bono punitur sue malicie additur aliquid boni scz pena que ratione iusticie est bona: cum autem non punitur eius malicie additur aliquid mali scz impunitas que mala est: ergo malus punitus felicior est malo impunito. ¶ Sz puniri improbos iustum. Hic philosophia declarat quoddam assumptum in probatione scz quod pena malorum sit bona et quod impunitas sit mala di. manifestum est quod puniri improbos est iustum: et impunitos iniquos elabi id est euadere: et iniquum esse id est iniustum manifestum est. dicit Boeti. Quis neget illud subiungit philosophia. Num quid illud aliquis negabit omne quod est iustum esse bonum: et econtra id est per contrarium quod iniustum est liquet id est manifestum est illud esse malum. ego Boe. dixi ista iam dicta consequentia sunt eis que pauloante conclusa sunt.

est? Boeti. Sic inquit videtur. Philosophia. Quid si eidem misero qui cunctis careat bonis preterea: quibus miser est malum aliquid fuerit annexum: nonne multo infelicior eo censendus est cuius infortunium boni participatione releuatur? Boeti. Quid ni? Philosophia. Habent igitur improbi cum puniuntur quidem bonum aliquid annexum: penam ipsam scz que ratione iusticie bona est: idemque cum supplicio carent eis inest aliquid alterius mali: ipsa impunitas quam iniquitatis merito malum esse confessus es. Boeti. Negare non possum. Phia. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati quam iusta vltione puniti. ¶ Sed puniri improbos iustum: impunitos vero elabi iniquum esse manifestum est. Bo. Quis id neget? Phia. Sed ait: nec illud quidem quisque negabit bonum esse omne quod iustum est: contraque quod iniustum est malum liquet esse? B. Tum ego: ista quidem consequentia sunt eis que pauloante conclusa sunt. ¶ Sed queso inquit: te nulla ne animarum sup

¶ Notandum quod philosophia innuit duplicem rationem. prima talis est. pena malorum est iusta. sed iustum est bonum: ergo pena malorum est bona. Secunda ratio est. Impunitas malorum est iniusta: sed iniustum est malum: ergo impunitas malorum est mala. ¶ Sed queso inquit. Hic Boeti. soluit dubium. Querit enim Boe. philosophia queso te inquit: numquid nulla animarum supplicia post defunctum corporis id est mortem: quorum malorum alia ego puto exerceri id est puniri penali acerbitate sicut mala damnatorum: alia vero puto exerceri id est puniri purgatoria clementia. i. igne purgatorio sed differere id est disputare de his penis que debentur animabus post mortem: nunc non est consilium. ¶ Nota quod peccatum quandoque est tale quod per ipsum habituatur volutas ad malum cuius

modi est mortale peccatum. pecantes ergo mortaliter in tali peccato descendentes puniuntur eterna pena post mortem. Nam secundum beatum Gregorium. Ad magnam iusticiam dei iudicantis ptinet vt nunquam careat supplicio qui nunquam carere voluit peccato. Quandoque autem peccatum est tale quod constat cum voluntate habituata ad bonum sicut est peccatum veniale. tale non punitur eternaliter post mortem: sed qua ad iusticiam dei pertinet vt nullum peccatum maneat impunitum: ideo oportet vt homo puniatur ad tempus pro peccato veniali. et quia per talem penam anima purgatur ad receptionem pleni premij: ideo illa pena dicitur pena purgatoria. ¶ Id vero hactenus egimus. Hic philosophia ponit quendam epilogum supradictorum. Secundo ostendit Boetius opinionem vulgi esse contrariam opinioni philosophie: ibi. Tunc ego. Primo dicit. Id egimus. i. pertractauimus hactenus id est hucusque vt potestas malorum que tibi videbatur indignissima nullam eam esse cognosceres: sicut ostendimus in secunda prosa: et illos malos quos tu querebare impunitos tu nunquam videas carere supplicijs sue improbitatis sicut ostensum est tertia prosa. et nos etiam egimus vt licentiam seuiendi contra bonos quam tu cito precabaris finiri diceres eam non esse longam: et infeliciorem esse potentiam ad malum si esset diuturnior: et infelicissimam esse si esset eterna: sicut in illa prosa ostensum est. Post hec probatum est eadem prosa improbos esse miseriores dimissos. i. relictos iniusta impunitate quam punitos iusta vltione. Cui consequens est eam credantur esse impuniti vrgeantur grauioribus supplicijs. Notandum circa predicta cum dicitur illum esse miseriorem qui peccat impune quam qui punitur pro peccato: hoc est intelligendum de miseria presentis vite vtrobique vt sit conformis comparatio Accipiendo enim miseriam presentis vite ex vna parte et ex alia parte miseriam que est post mortem esset difformis comparatio: et esset extra propositum: quia non loquitur de miseria que est post mortem. ¶ Tunc ego. Hic Boe. ostendit opinionem vulgi esse contrariam opinioni philosophie. Secundo ostendit philosophia non esse consentiendum opinioni vulgari. secunda ibi. Quid igitur. Primo dicit O philosophia cum ego considero tuas rationes id est inquisitiones puto nil verius dici supple illis: sed si reuertar ad iudicia hominum vulgarium supple aliter videtur. Quis enim est ille cui hec supple dicta tua non modo id est non tantum videantur non credenda: sed saltem pro etiam non audienda. dicit philosophia. Ita est vt vulgares nequeunt oculos rationis et intellectus assuetos. i. assuefactos tenebris passionum: attollere id est erigere ad lucem perspicue veritatis sup. verum videant iudicio recte rationis: et sunt similes auibus. s. noctuis et bubonibus: quarum intuitum id est visum

plicia post defunctum morte corpus relinquis? Philosophia. Et magna quidem inquit quorum alia penali acerbitate: alia vero purgatoria clementia exerceri puto: sed nunc de his disserere consilium non est.

¶ Id vero hactenus egimus: vt que indignissima tibi videbatur malorum potestas eam nullam esse cognosceres: quosque impunitos querebare videres: nunquam improbitatis sue carere supplicijs. Licentiam quam cito finiri precabaris: nec longam esse diceres: infeliciorem que fore si diuturnior: infelicissimam vero si esset eterna. post hec miseriores esse improbos iniusta impunitate dimissos: quam iusta vltione punitos. cui sententie consequens est: vt tum demum grauioribus supplicijs vrgeantur: cum impuniti esse creduntur. B.

¶ Tum ego cum tuas inquam rationes considero: nil dici verius puto. At si ad iudicia hominum reuertar: quis ille est cui hec non credenda modo sed saltem non audienda videantur? P. Ita est inquit illa. Nequeunt

nox illuminat ⁊ dies cecat. dum enim vulgares nō intuntur ordinem rerum: qui hʒ se ad modū lucis sed intuntur suos affectus. i. desideria que habent se ad modū tenebrarum: ipsi putant felicem esse ī punitatem scelerum. i. malorꝫ: vel licentiā sup: seuiendi contra bonos quod tamē non est. Uide aūt quid sanxiat id est statuat: eterna lex. i. diuina prouidentia: si conformaueris animū tuum melioribus id est virtutibus nihil est tibi opus iudice extei iori deferente premiū: qꝛ tu te ipse adiddisti excellentioribus. i. virtutibꝰ: ⁊ per ꝯñs o factus es deus. Si autem studiū deflexeris ad peiora. i. ad vicia: ne pronō quesieris extra vltorē id est vindicem quia tu te detrusisti ī deteriora. ⁊ per ꝯsequēs factus es belua. hoc declarat in simili: veluti si respicias humum ⁊ celum vicibus. i. vicissim: nunc celum nunc terram cunctis sup. iudicijs extra cessantibus: tūc tu ipse sola rōne cernendi videaris nūc interesse sceno. i. terre: nunc syderibus. i. celo sup. eodem modo cunctis extra cessantibꝰ: ipsa sola rōne operandi bene vel male assequeris premiū vel suppliciū diuina iusticia hec ordināte: st ꝓ sed vulgus ista non respicit ꝓpter predictam causam. ¶ Nota qꝛ natura visus reqrit mediū illuminatū: iō ꝫm cōem naturaꝫ visuo noctue et bubones melius deberet videre in die ꝙ in nocte cuꝰ tamē contrariuꝫ accidit eis: vel propter debilitatem naturalem visus sicut in noctuis: de quibus dicit Isido. ꝙ orto splendore solis visus noctue ebetabat: vel propter consuetudineꝫ ad tenebras sicut credit esse de bubone. cum enim bubo habeat alias aues sibi inimicas: ideo de die in cauernis latitat: ⁊ alijs auibus quiescentibus propt necessitatē victus de nocte volat. ¶ Notanduꝫ ꝙ dicit vide quid eterna lex sanxiat: vt dicit beatus aug. in li. de libero arbitrio. Lex eterna est qua iustū est vt oīa sint ordinata ⁊ iō ꝫm ordinē eius nūꝙ iustus destituitur premijs nec malus supplicio. ¶ Quid igitur his ne accedamus. Hic ostendit philosophia non esse consentiendum opinioni vulgari dicens: o Boeti. quid igitur dicis: numquid debemus accedere per consensum his vulgaribus quos modo straumus similes eē beluis id est bestijs. quasi dicat non. ⁊ hoc manifestat per exemplum dicens quid dicis. si quis homo amisso penitus visu obliuisceretur et seipsuꝫ habuisse intuitū id est visuꝫ ⁊ arbitraretur nihil deesse sibi ad perfectionē humanā. Nū. i. numquid hoīes videntes iudicantes eadē cū ceco putaremꝰ eē cecos. q. d. imo sup. sic ⁊ si vulgares dicerēt se recte iudicare ⁊ se nō esse beluas adhuc non esset eis consentiendū. ¶ Notandū ꝙ vulgares ⁊ iperiti iudicant tanꝙ longe distantes a veritate: qꝛ iudicāt ꝫm ꝯcupiscētiā non scdm rei veritatem: propter quod non est standum eorꝫ iudicio. Uñ Seneca in remedijs fortuito-

enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere: similesque auibus sunt quarum intuitum nox illuminat: dies cecat. Dum enim non rerum ordinem: sed suos intuntur affectus: vel licentiam vel impunitatem scelerum putant esse felicem. Uide autem quid eterna lex sanxiat. Melioribus animum si conformaueris: nihil opus est iudice premium deferente: tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studium ad peiora deflexeris: extra ne quesieris vltorem: tu te ipse in deteriora detruxisti: veluti si vicibus sordidam humumque celumque respicias cunctis extra cessantibus ipsa cernendi ratione nunc sceno nunc syderibus interesse videaris. At vulgus ista nō respicit. ¶ Quid igitur his ne accedamus quos beluis similes esse monstrauimus. Quid si quis amisso penitus visu ipsuꝫ etiam se habuisse obliuisceretur intuituꝫ: nihilque sibi ad humanā ꝑfectionē deesse arbitraretur: nū videntes eadeꝫ ceco cecos putaremus?

rum dicit. Male opinantur homines de te sed mali: moueret autem si sapientes hoc loquerentur, nunc autem malis displicere est laudabile male de te loquuntur, moueret si hoc iudicio facerent. nunc autem mo ignorantie faciunt: male de te loquuntur: quia bene nesciunt loqui. ¶ Nonne illud quidem acquiescerent. Hic philosophia primo ostendit illos esse miseriores qui faciunt iniuriam quam qui patiuntur. Secundo ex hoc concludit quod iniuria non est ipsius patientis sed inferentis. Tertio inuehitur contra oratores. secunda ibi. Hinc igitur. tertia ibi. Atqui nunc.

¶ Nonne illud quidem acquiescerent quod eque validis rationum nititur firmamentis: infeliciores esse eos qui faciunt quam qui patiantur iniuriam? Boe. Vellem inquam has ipsas audire rationes. Phia. Omnem inquit improbum num supplicio dignum negas? Boeti. Minime. Phia. Infelices vero esse qui sunt improbi multipliciter liquet. Boeti. Ita est inquam. Phia. Qui igitur supplicio digni sunt miseros esse non dubitas. Bo. Conuenit inquam. Philosophia. Si igitur cognitor ait resideres cui supplicium inferendum putares: eine qui fecisset: an qui pertulisset iniuriam? Boetius. Nec ambigo inquam quin perpesso satisfacerem dolore facientis. Philosophia. Miserior igitur iniurie illator quam acceptor esse videretur. Boeti. Consequitur inquam. ¶ Hac igitur aliisque de causis ea radice nitentibus: quod turpitudo suapte natura miseros faciat apparet cui

Primo dicit. Nonne pro mirum quid vulgares non acquiescerent id est crederent illud quod nititur eque validis firmamentis rationum scilicet infeliciores esse eos qui faciunt iniuriam quam qui patiuntur. dicit Boe. vellem inquam audire has ipsas rationes. tunc philosophia intendit duos sillogismos ad probandum intentum. quorum primus est. Omnis improbus est miser: sed omnis dignus supplicio est improbus: ergo omnis dignus supplicio est miser: et per consequens quanto dignior est supplicio tanto est miserior. Secundus sillogismus est. quanto aliquis est dignior supplicio tanto est miserior: sed faciens iniuriam dignior est supplicio quam patiens: ergo faciens iniuriam miserior est quam iniuriam patiens. primo innuit primum sillogismum dicens. nunquid negas omnem improbum esse dignum supplicio Boe. dicit. minime nego. et multipliciter liquet eos infelices eo qui sunt improbi. ita est dicit Boe. Igitur dicit philosophia. qui digni sunt supplicio non dubitas eos esse miseros. dicit Bo. Conuenit inquam suppple predictis. innuit secundum sillogismum per modum interrogationis dicens. O Boeti si tu resideres cognitor id est iudex causarum cui putares inferendum supplicium: vel ei qui fecisset iniuriam vel ei qui pertulisset iniuriam. dicit Boe. non ambigo id est non dubito quin ego satisfacerem perpesso iniuriam: dolore id est cum supplicio facientis iniuriam. Igitur dicit philosophia. illator iniurie videtur tibi esse miserior quam acceptor iniurie. dicit Boe. Consequitur inquam supple predicta. ¶ Notandum quod ad eandem conclusionem sic potest argui. Quicunque operatur malum ex proposito magis peccat et miserior est quam ipsum sustinens sine proposito et voluntate: sed inferens iniuriam peior est et miserior patiente iniuriam. ¶ Hac igitur aliisque de causis. Hic philosophia concludit ex dictis quod quelibet iniuria non est miseria patientis sed inferentis dicens. Hac igitur de causis: quia inferens iniuriam miserior est patiente: et ex aliis de causis: ea radice id est fundamento nitentibus: hoc scilicet fundamento quod turpitudo faciat homines miseros suapte natura id est sua propria natura. Et hoc apparet iniuriam cuilibet illatam non esse miseriam accipientis id est patientis eam sed inferentis. ¶ Notandum quod ex littera sic potest argui. Turpitudo propria natura sua facit hominem miserum: sed turpitudo est in inferente iniuriam et non in patiente: ergo inferens iniuriam est turpis

et miseret: et per consequens iniuria non est miseria patientis sed eam inferentis. ¶ Atqui nunc ait. Hic philosophia inuehitur contra oratores. Secūdo ꝯcludit ex dictis q odiū non hʒ locū apud sapiētes: ibi. Quo fit. Primo inuehit̄ ꝯtra oratores qui inducūt iudices ad miserandū patienti iniuriā: cum tamen potius miserandum sit facienti iniuriam: z oratores. i. causidici quoꝝ officio est ꝑsuadere iudici: isti faciunt nūc coꝝ arti: quia ipsi conant̄ excitare miseratonē iudicū ꝑ eis q perpessi sunt graue acerbum.

Quid enī magis iustior miseratio debeatur admittentibꝰ id est facientibus malum: quos iniuriātes oportebat duci ad iudicium veluti egros ad medicū. non ab iratis accusatoribꝰ sʒ a ꝓpitijs: q ꝑ z miserātibꝰ vt resecarent morbos culpe supplicio. i. pena. Quo supple ordine pacto si homines mouerentur misericordia erga facientes iniuriā: opera id est diligētia defensoꝝ. i. defendere volentiū ipsos: illa tota frigeret. i. cessaret. vel si mallēt ꝓdesse hominibus iniuriātibꝰ: tūc defensio coꝝ verteretur in habitū accusatōis. ita q ille qui fuit defensor fieret accusator. Ipsi quoqʒ improbi si essʒ eis ꝓbas aspicere virtutē relictā aliqua rimula. i. cognitōe ipsi viderent se depositūros sordes vicioꝝ cruciatibus penarū ꝯpensatōe. i. cū adipiscende ꝓbitatis: nec ipsi dicerent id est reputarēt cruciatus: sed ipsi repudiarent. i. spernerēt operam. i. diligentiā defensoꝝ. ac pro et se totos ꝓmitterent accusatoribus z iudicibus. ¶ Notandū q mīa et miseratio est virtus scd̄m quam aliquis compatitur aliene miserie. Cum ergo maior est maior miseria: ei debetur maior misericordia sed declaratum est maiorem esse miseriam inferentis iniuriam q patientis: ergo ad miserandum eis maxime debent induci iudices: cuiꝰ ꝯtrariū

libet illatā iniuriā. P. ¶ Atqui nunc ait cōtra faciūt oratores. pro his enim qui graue quid acerbum perpessi sunt: miserationem iudicum excitare conantur: cum magis admittentibus iustior miseratio debeat: quos non ab iratis sed a propitijs potius miserantibusqʒ accusatoribus ad iudicium veluti egros ad medicum duci oportebat: vt culpe morbos suppliciorum secarent: quo pacto defensorum opera vel tota frigeret: vel si prodesse hominibus mallēt in accusationis habitum verteretur. Ipsi quoqʒ improbi si eis aliqua rimula virtutem relictam ꝓbas esset aspicere: vicioꝝ qʒ sordes penarum cruciatibus se depositūros viderent compensatione adipiscende probitatis: nec hoc cruciatus esse dicerent: defensorūqʒ operam repudiarent: ac se totos accusatoribus iudicibusqʒ permitterent. ¶ Quo fit vt apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nā bonos quis nisi stultissimꝰ

faciunt oratores: quia inducunt iudices ad miserandum pacientibus iniurias. ¶ Notandum q facientes iniuriam accusandi sunt non ex ira sed ex compassione et misericordia vt penali remedio morbus culpe eorum auferatur. Sicut enim egris non est insultandum: sed potius condolendum: sic et istis qui morbo viciorum affecti sunt: et potius sunt accusandi q defendendi: vt penali acerbitate eorum malicia minuatur. etiam si mali perpenderent sordes viciorum et digni tates virtutum non reputarent cruciatus: sed se accusatoribus z iudicibus voluntarie offerrent puniendos. ¶ Quo fit. Hic philosophia ex dictis concludit q odium non habet locum apud sapientes et dicit. Quo fit id est ex dictis sequitur vt apud sapientes nullus locus relinquatur odio. Nam quis oderit bonos nisi stultissimus: malos vero odisse caret ratione id est est irrationabile. Nam sicut languor est morbus corporum: ita viciositas est morbus animorum. Cum ergo egros corpore minime iudicemus dignos odio

fed potius miseratione:multomagis non insequēdi sunt odio:sed potius miserandi quorum mentes vrget improbitas id est malicia existens atrocior id est crudelior omni languore corporali. ¶ Notandū q sapiētes non debēt odire malos:q2 dicit Sene. ad lucillum: hunc affectum sapientes habeāt aduersus malos:quem habet mediens aduersus suos egros:qui eos non odio:sed remedis studet contractare:qui nec reliquias egrorum:nec non effusa dedignatur non intueri.

oderit:malos vero odisse ratione caret. Naz sicuti corporum languor:ita viciositas est morbus animorum Cuz egros corpore minime dignos odio:sed potius miseratione iudicemus:multomagis non insequendi sed miserandi sunt quorum mentes omni languore atrocior vrget improbitas.

¶ Metrum quartum libri quarti.

Quid tantos iuuat excitare motus
Et propria fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis propinquat ipsa
Sponte sua:volucres nec remoratur equos.
Quos serpens leo tigris vrsus aper
Dente petunt:idem se tamen ense petunt.
An distant quia dissidentq3 mores
Iniustas acies et fera bella mouent
Alternisq3 volunt perire telis?
Non est iusta satis seuicie ratio.
Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige iure bonos et miserere malis.

¶ Prosa quinta quarti libri.

¶ Metrum quartū libri quarti.

Quid tantos iuuat excitare motus. Hic incipit quartū metrū huius quarti qd dr valenticum ab inuentore. Scdm dicitur pentametrum siue elegiacū. in quo phia exclamat contra homines qui bellicis motibus ex odio se metipsos ad mortē deducūt dī. Quid iuuat id est q vtilitas est excitare tātos motus.s. odij: et qd iuuat sollicitare.i.sollicite exquirere fatum .i. mortē ppa manu.quasi diceret nulla ē vtilitas. Est autē rō hec.quia si mortē petitis id est desideratis: siue vestram siue alior propinquat spōte sua nec remoratur.i. retardat volucres.i.veloces equos. Mirādum est etiaz q hoīes quos leo tigris:vrsus:aper:dente petunt id est inuadūt:q idem homines petūt id est inuadūt se ense vt se mutuo interficiāt. Et querit philosophia. numquid homines mouent iniustas acies et fera bella et volunt perire alternis telis id est mutuis sagittis:ideo q2 mores eorum distant:q3 pro et dissident id ē discordāt. Certe ista ratio seuitie non est satis iusta:vis ergo referre.i.reportare aptam vicem id est vicissitudinem meritis tā boni q mali:dilige bonos et miserere malis. ¶ Notandū q dicit mortem non tardare suos equos. per equos mortis intelliguntur partiales dispositiones periodi per quas homo ad mortem tendit. Quilibet enim homo habet certam et determinatam periodum sue vite:eo q forme omnium rerum sunt in terminis id est in corporibus celestibus virtualiter: vt patet scaundo de generatione. ¶ Notandum q philosophia hic non excludit licentiam gerendi iustum bellum sed iniustum:quia dicit iniustas acies. bellum enim iustum cōceditur:et ideo geritur vt aliquis nitens contra iusticiam ad iusticiam reducatur.

¶ Prosa quinta libri quarti.

Huc ego video. Ista est quinta prosa huius quarti: quia Boe. prius conquerebatur bonis mala et malis bona contingere; propter quod etiam reputabat istarum fortunarū vices non ex ordine diuine prouidentie: sed ex casu prouenire. ideo philosophia super hoc consolatur Boe. assignādo causas: quare bonis mala et malis bona contingunt. et primo Boe. exprimit suum dolorem in hoc q̄ vices fortunarum videntur confuse et inordinate dispo-

ni. Secūdo assignat philosophia causam huius apparentie. tertio ipsum consolatur assignādo causas predictorū. Secūda ibi. Nec mirum. tertia ibi. Ita inq̄t. primo Boe. premittit quedam. Scdo exprimit cām sui doloris ibi. Cū p̄sertim. primo dicit ego video hic. i. ex dictis q̄ felicitas sit ꝯstituta in meritis ꝓbor. s. deos fieri: et q̄ sit miseria cōstituta in ipsis meritis īprobor scz trāsformari in beluas: sꝫ ego ꝑpendo. i. iudico: non nihil. i. aliq̄d boni: vel pro vel mali esse in hac fortuna populari. i. in ꝓsperitate fortunata. qd̄ ꝓbat. Nec enī quisq̄ sapientum malit. i. magis vult esse exul: inops: ignominiosus id est infamis potius q̄ pollēs opib⁹: q̄ reuerendus honore: validus potētia: et in sua vrbe ꝑmanens florere: sicut enī ꝑ hmōi bona fortune officiū sapientis tractatur clarius: et ꝑ ꝯtestatus. i. cū maiori testimonio: quia talib⁹ plus creditur: cum beatitudo regentium trāsfunditur id est dilatatur in populos contingentes id est vicinos. ¶ Notandum q̄ in bonis fortuitis est aliquid boni: q2 per ipsa sapiēs expeditius tractat officiū gubernādi subditos. Qui enī diuitijs potētia et fama precellunt alios: aptiores sunt ad subueniendū oppressis et ad deprimendum malos: ad ꝓtegēdum bonos: ad expugnādum inimicos, et ita sapiēti qui tractat negocium reipublice necessaria est potentia et diuitiarum abundantia. sed sapiēti q̄ vacat contēplationi diuitie sunt honerose et nimias inde gerit sollicitudinē. ¶ Cū presertim carcer lex ceteraq̄ legalium tormenta. Hic Boe. exprimit cām sui doloris et admirationis di. Cū lex et carcer et cetera tormenta legaliū penarum debeantur perniciosis. i. malis ciuibus propter quos constituta sunt. ego vehementer admiror cur hec tormenta viceuersa id ē contrario modo mutentur: ita vt supplicia scelerum id est malorum premant bonos: et mali rapiant p̄mia virtutum id est virtuosorum: et ego desidero o philosophia scire: ex te que videatur esse ratio id est causa tam iniuste confusionis. minus etenim mirarer si crederem omnia misceri fortuitis casibus. Nunc autem deus rector omnium exaggerat. i. augmentat stuporem meū: qui deus cum sepe bonis iocunda: malis aspera tribuat: et ꝑ ct contra id est ꝑ cōtrariū bonis dura malis optata cōcedat: nisi deprehendatur id est cognoscatur cā huius: quid est q̄ hoc videatur differre a fortuitis casib⁹. q. d. nihil

Huc ego video inq̄ que sit vel felicitas vel miseria, in ipsis ꝓborum atq̄ improborum meritis cōstituta. Sꝫ in hac ipsa fortuna populari non nihil boni maliue inesse perdēdo. Neq̄ enim sapientū quisq̄ exul inops ignominiosusq̄ esse malit: potiusq̄ pollēs opibus honore reuerēdus potētia validus in sua permanēs vrbe florere. Sicut enim clarius testatiusq̄ tractat officiū sapiētis: cū in cōtingentes populos regentiū quodāmodo btitudo transfunditur. ¶ Cū presertim carcer lex ceteraq̄ legaliū tormēta penarum ꝑniciosis poti⁹ ciuibus propter quos etiam cōstituta sunt debeantur. Cur hec igitur versa vice mutētur: scelerumq̄ supplicia bonos premāt: p̄mia virtutū mali rapiāt vehementer admiror: queq̄ tam iniuste confusionis ratio videatur ex te scire desidero. Minus etenim mirarer si misceri omia fortuitis casibus crederem. Nūc stuporem meum de-

ris rector exaggerat: qui cum sepe bonis iocũda: ma lis aspera: cõtraq3 bonis dura tribuat: malis optata cõcedat: nisi causa deprehendatur: quid est q a fortuitis casibus differre videatur. P. ¶ Nec mirũ inquit siquid ordinis ignorata rõne temerarium cõfusumq3 credat. Sed tu q̃uis causam tante dispositionis igno res: tñ quoniam bonus mundum rector temperat: recte fieri cuncta ne dubites.

¶ Metrum quintum libri quarti.

Si quis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi:
Cur legat tardus plaustra boetes
Mergatq3 seras equore flammas:
Cum nimis celeres explicet ortus
Legem stupebit etheris alti.
Palleant plene cornua lune
Infecta metis noctis opace
Queq3 fulgenti texerat ore

¶ Notandũ q tormẽta legalia sicut carcer: mẽbrorum mutilatio: flagella ⁊ huiusmodi sunt inuenta ppt malos: ⁊ ista sepius videntur infligi bonis: mala euadẽtib⁹. sup hoc admirat Boe cũ tñ deus debeat punire malos ⁊ remunerare bonos. ⁊ nisi hui⁹ rõ cognoscat quare hoc ꝯtigat nihil ẽ qui talia videã tur ꝯtingere a casu ⁊ a fortuna ⁊ non subiacere regimini prouidentie diuine qđ absurdum est ¶ Nec mi rum inquit. Hic phia assignat causam apparẽtie talis ꝯfusiõis: q2 sic videt eẽ ppter ignorãtiã cause. ⁊ di. Nec mirum si quid credatur ꝯfusum ⁊ temerariũ .i. casuale in istis iferiorib⁹ ignorata rõne or dinis diuine puidẽtie. sed q̃uis tu ignoras causam tãte dispositi ois diue: tamẽ bon⁹ rector .s. de⁹ tẽperat mũdũ sua bõitate: iõ nõ dubites cũcta recte fieri ¶ No. q mir est cui⁹ cã nescit. p tanto eni multi mirant de eclipsi solis q2 cãm ignorant: ⁊ q Boe igno rabat cãm hui⁹ ꝯclusionis qua re bona mala ⁊ mala bona cõti gant: iõ hoc ammirabatur: ⁊ cau sa ãmirationis ei⁹ fuit ignorãtia dispositionis diuine puidentie.

¶ Metrum quintũ libri quarti.

Si quia arcturi sydera nescit. Istud ẽ quintũ metrum huius quarti qđ dr a lemanicum ab inuẽtore: dactilicum a pede pre dominante. tetrametrũ .i. q̃tuor pedũ. ypcatbaleticũ id est abũ dans in vna syllaba. In quo metro philosophia declarat quomodo ea quorũ cause nõ apparẽt viden tur mira. Secundo ostendit quõ cognita causa cessat ãmiratio: ibi Nõ miratur flamma. Primo ostn dit q ppter latentiã cãrũ hoĩes mirãtur: ⁊ inducit de hoc exẽpla Primũ ẽ de eo qđ accidit i stell iuxta polũ septẽtrionalẽ: q2 ille stelle ceterĩ stellis remotiorib⁹ tar dius mouent: ⁊ tñ veloci⁹ oriũt. q̃ aũt ignorat cãm hui⁹ illi videt hoc mirum. vñ di. Siquis nesciat sydera arcturi idẽ maioris vrse labi id est volui ppinqua summo cardine id ẽ cardini: ponẽdo ablatiuũ p datiuo causa metri. id est polo septentrionali: ille stupebit id est ammirabitur: legem alti etheris id est firmamẽti. cur boetes id est stella: tardus legat id est pertranseat plaustra id est stellas plaustri scilicet maioris vrse: et mergat seras flammas equore: loquens more poetico: q̃ sequentes indiciũ vul gi dicunt stellas tingi in mari quando occidunt. et dicitur boetes mergere seras flammas id est lumi na sua tarda: quia nunq̃ ea mergit: et est modus loquẽdi id quod nunq̃ tarde fit. cum tñ boetes expli cet ort⁹ nimis celeres: eo q in principio noctis nobis statim apparet. Secundum exemplum est de eclipsi lune: q nescientes causã adeo aliqui admirãtur q putant ei⁹ eclipsĩ ꝯtingere p incantationẽ: ⁊ volẽtes auxiliari lũe ⁊ ĩpedire ne audiat ĩcãtationẽ ꝯcutiũt oĩa vasa erea ⁊ sonora tpe eclipsis. vñ dicit

in littera. Cornua plene lune palleant: qr incipiente eclipsi luna incipit apparere corniculata cornua infecta metis. i. terminis: opace noctis. i. vmbre terre: et phebe. i. luna cōfusa priuatione luminis: detegat. i. apparere faciat astra minora q texerat. i. latere fecerat: fulgēti ore. i. abūdātia sui fulgoris. Tūc publicus error quo putatur luna incātari cōmouet gētes: et lassant. i. fatigāt: era. i. vasa erea vel cāpanas crebris pulsibus. ¶ Notandū q arcturus dr ab arctos qd est vrsa q est quoddā signū iuxta polū septētrionalem qd nos vulgariter plaustrū noīamus. Et sic accepit beatus Greg. sup Job di. Arcturus septē stellis mattis lucet: sp mouetur et nūq mergitur. ¶ No. q stelle circa polū arcticū mote sicut arcturus et alie stelle mouent tardius alijs stellis remotioribus a polo arctico: qr minorē circulū suo motu describūt et stelle remotiores maiorē. vñ cū stelle remotiores in equali tpe pertrāseant maiorē circulum: in quo stelle ppinquiores minorē: qr ambo circūuoluūtur semel in die naturali pz p diffinitionē velocitatis et tardatio q stelle ppinquiores polo tardius mouentur et remotiores velocius. Illud enī mouetur tarde qd in equali tpe pertrāsit minus spaciū. et illud mouet velociter qd in equali tpe ptrāsit maius spaciū. ¶ No. q luna recipit lumē suū a sole. si g corpus opacū iterponit ipediēs ne lumē solis puenīat ad lunā vel in toto vel i pte: necce ē lumē lune deficere vel in toto vl in pte: et hoc est lunā eclipsari. ¶ Nēo miratur flamina. Hic ostēdit q cognita causa cessat admiratio di. Nēo miratur flamina chori talis vēti: tūdere. i. pcutere littus frementi fluctu. s. maris. et hoc di. p tanto: qr vēto flante aqua maris cedit et ad littus resistēs repercutitur. nec etiā aliqs

Confusa phebe detegat ore:
Commouet gentes publicus error:
Lassantqꝫ crebris pulsibus era.
Nemo miratur flamina chori
Litus frementi tundere fluctu:
Nec niuis duram frigore molem
Feruente phebi soluier estu:
Hic enim causas cernere promptum:
Illic latentes pectora turbant:
Cunctaqꝫ rara prouehit etas
Stupetqꝫ subitis mobile vulgus:
Cedat inscitie nubilis error
Cessant profecto mira videri.

¶ Prosa sexta libri quarti.

Ita est inq: sed cū tui muneris sit latentium rerū causas euoluere velatasqꝫ ca

miratur molē. i. magnitudinē niuis frigore durā. i. cōgelatā soluier. i. solui. et hic ē peragoge. i. additio syllabe ad finē dictionis ppt necessitatem metri: ergo pōitur soluier p solui feruēte estu phebi. i. solis. Hic enī. i. in istis exēplis pmptū sup. cernere cās qre vētus ipellit mare: qre solliquefacit niuem: sz illic in prioribus exēplis latētes cause turbāt pectora sup. p admiratione. et mobile vulgus stupet. i. miratur subitio id ē de subitaneis euentibus: et stupet cuncta que prouehit id ē producit rara etas. i. que raro eueniunt: sed si vis cessare admiratione nubilus error inscitie in est ignorātie causarum cedat id ē recedat: et accedat noticiam causarum profecto. i. pro certo: tunc cessant videri mira q prius stāte ignorātia videbātur mira. ¶ No. q sacerdotes in egypto ppter admirari inceperunt philosophari. vidētes enim eclipses solis et lune ignorantes causas mirabantur causasqꝫ earum inquirentes: quibus inuentis habuerunt sciētiam earum eclypsium: eo q scire est cām rei cognoscere. cognita ergo causa cognoscitur res: et per ɔsequēs cessat admiratio.

¶ Prosa sexta quarti libri.

Ita ē inq. Hic incipit psa sexta huius qrti: in q psa phia ɔsolādo Bo. assignat causas p

dictorum que videntur mira in diuina gubernatione propter ignorãtiam cause. ⁊ p̃mo Boe petit sibi explicari istas causas. ⁊ primo tãgit difficultatẽ explicationis eaꝝ. secũdo promittit se velle assigna re causas. ⁊ tertio eas assignat. scḋa ibi. Sed qm̃. tertia ibi. Omnium generatis. Primo Boe. p̃cedit quod dictũ est de ãmiratione hominũ propt̃ ignorantiam causarũ di. Ita est inq̃. Tunc petit explica ri causas admiratiois eoꝝ que contingunt in diuina prouidentia ⁊ dispositione di. O philosophia

ligine explicare rationes: queso vtiqꝫ hinc discernas ⁊ quoniã hoc me miraculũ maxime perturbat edisse ras. Phĩa. Tum illa paulisper arridens: ad rẽ me in quit oĩm q̃situ maximã vocas: cui vix exhausisti q̃cq̃ satis est. Talis namqꝫ materia est vt vna dubitatõe succisa innũerabiles alie velut ydre capita succrescãt: nec vllus fuerit modus: nisi eas qui viuacissimo mẽtis igne coerceat. In hac enim de prouidentie simplicita te: de fati serie: de repentinis casibus: de cognitione ac predestinatõe diuina: de arbitrij libertate queri so let. Que quanti oneris sint tu ipse perpendis. ¶ Sed quoniã hec quoqꝫ te nosse quedã medicine tue portio est: quãq̃ angusto limite temporis septi: aliquid ta mẽ deliberare conabimur: q̃ si te musici carminis ob lectamẽta delectant: hanc oportet paulisper differas voluptatem: dum nexas sibi ordine contexo ratio

cum euoluere. i. elucidare cãs la tentiũ reꝝ sit tui muneris. i. tue gratie: ⁊ explicare ratõnes vela tas caligine. i. rõnes obscuras ⁊ difficiles. Queso vt hic. i. de ista difficultate discernas. i. iudices: et edisseras. i. disputes: qm̃ hoc miraculũ maxime me pturbat q̃ re malis bona ⁊ bonis mala eue niant. ⁊ phĩa paulisper arridẽs Boe. inquit. ad rẽ maximã oĩm queritur. i. ad maximã q̃stionem vocas. i. incitas me: cui vix quic q̃ exhausisti satis est ei: ad quã exhauriendã ⁊ soluendã vix ali quid sufficit. Talis nãqꝫ est ma teria q̃ petis declarari: vt vna dubitatione succisa. i. soluta innu merabiles alie succrescãt: velut capita hidre quoꝝ vnis ablatis tria succrescebant: nec fuerit mo dus. i. terminꝰ dubitationũ: nisi q̃ eas coerceat viuacissimo igne i. ardẽti inuestigatõe mẽtis. In hac enĩ materia q̃ri solet de p̃o uidentie simplicitate: de serie fa ti: de repentinis casibus: de p̃de stinatõe diuina: de libertate arbi trij: q̃ oĩa quãti oneris. i. difficul tatis sint ad determinandũ tu ip se p̃pendis. ¶ Notandũ q̃ sapiẽ tia est scire oĩa vt cõtingit ex p̃o hemio methaphisice. ⁊ eũ scire sit p̃ cãz. p̃mis posterioꝝ. Sapiẽ tis est euoluere causas reꝝ latẽ tiũ. Ideo dicit Boe. ad phĩam. Tui muneris ẽ euoluere cãs. ¶ Notandũ q̃ dicit phĩam paulisp̃ sibi arrisisse. p̃ hoc phĩa imit moreꝫ ⁊ habitũ sapientũ: q̃ audita simplicitate imperitoꝝ arridet eis: cõgratulãds q̃ ipsi cũ auiditate sapiẽtiã querũt. ¶ Notandũ scḋm fabulas ydra fuit serpẽs in lerna palude hñs plura capita: quoꝝ vno succiso tria excrescebãt: quẽ cũ Hercules sagittis interficere nõ posset: greco igne ipsũ cõsumpsit. ¶ Sꝫ qm̃ hec. Hic phĩa p̃mittit velle assignare cãs di. Qm̃ hec nosse te est quedã portio. i. ps tue medicine: q̃q̃ simꝰ septi. i. cõclusi angusto. i. breui limite tp̃is: tñ aliq̃d deliberare conabimur. sed si delectant oblecta menta. i. suauitates musici carminis. i. metri: op꜄ q̃ differas paulisper. i. modicũ hãc voluptatẽ: donec cõ texo. i. formabo ratões sibi nexas. i. cõiũctas ordine. di. Boe. Ut libet inq̃. i. vt tibi placet. Tunc phĩa or sa. i. incipiens loqui velut vt ab alio principio ita disseruit. i. disputauit. ¶ Notandũ p̃ h̃ q̃ dicit. Nos se pti angusto limite tp̃is: innuit phĩa p̃sentem materiã adeo esse difficilem q̃ totũ tp̃s p̃sentis vite quod breue est vix sufficit ad p̃dicta plenarie declaranda. ¶ Notandũ q̃ di. phĩam orsam fuisse ab alio p̃nci pio. nã illa q̃ phĩa p̃us p̃bauit deducũtur ex hoc principio q̃ deus est p̃fectũ bonũ: ⁊ vltimꝰ finis oĩm. q̃ autẽ nunc vult demonstrare deducũtur ex hoc principio q̃ deus est principiũ effectiuũ oĩm vt patebit.

¶ Omniū generatio rerū cunctosq; mutabilium naturarū progressus ⁊c. Hic philosophia prosequit intentum volens assignare causas quare bonis mala ⁊ mala bonis contingant. ⁊ primo declarat quedam ad suam determinationem necessaria. Scḋo ponit suam determinationem. secūda ibi. Que vero inquies. Primo phia determinat de prouidentia diuina et de fato. Secundo ostendit que sunt ea que fato disponuntur. scḋa ibi. Ea series. Primo ostendit quid nominetur diuina prouidentia ⁊ quid fatum.

nes. Boe. Ut libet inq̄. Philosophia. Tum velut ab alio orsa principio ita disseruit. ¶ Omnium generatio rerum cunctosq; mutabilium naturarū progressus: ⁊ quicquid aliquo mouetur modo causas ordinem formas ex diuine mētis stabilitate sortitur. hec in sue simplicitatis arce composita multiplicem rebus gerendis modum statuit: qui modus cum in ipsa diuine intelligentie puritate conspiciatur prouidētia noiatur. cum vero ad ea que mouet atq; disponit refertur: fatum a veteribus appellatum est. ¶ Que diuersa esse facile liquebit siquis vtriusq; vim mente conspexerit. Nam prouidentia est ipsa illa diuina ratio in summo omniū principe constituta que cuncta disponit. Fatum vero inherens rebus mobilibus di

Secundo tangit differentiā inter ea assignando diffinitiones vtriusq;. Tertio ponit diuersas opiniones circa fatum. Quarto infert quandā ꝯclusionem circa fatum ⁊ prouidentiam. scḋa ibi. Que licet diuersa tertia ibi. Siue igit. quarta ibi. Quo fit. Primo dicit. generatio omniū rerū cūctosq; progressus naturarum mutabiliū: quicq̄d aliquo mouetur illud sortitur causas gn̄ationis ⁊ mutationis ⁊ ordinē generationis ⁊ mutationis ⁊ formas quibus generantur vel mouētur substantiales vel accidētales: omnia ista sortitur ex stabilitate diuine mentis. Hec eñ mens diuina composita id ē stabilita in arce id est in altitudine sue simplicitatis statuit rebus gerēdis id est fiēdis multiplicē modū: qui modus cū ꝯspicitur. i. ꝯsiderat in ipsa puritate diuine intelligētie id ē scḋm esse quod habet in intellectu diuino nominat prouidentia. Cum vero iste modus refertur ad ea q̄ mouet ⁊ disponit a veteribus id est ab antiq̄s fatum appellatum est. ¶ Nota q̄ omnia a pmo sunt mutabilia. Aliqua mouētur secūdū substātiā: vt generabilia ⁊ corruptibilia, quātū ad illa di. Omniū generatio rerū. Alia aūt sunt mutabilia scḋz locum ⁊ non scḋm substantiā vt corpora celestia, quantū ad illa dicit. Cunctosq; mutabiliū naturarum progressus. Alia sunt mutabilia solum scḋm operationē. i. scḋm intelligere nō scḋm subam nec scḋz vbi ꝓpter sicut intelligētie. quantum ad illa di. Et quicq̄d aliquo mouet modo. Aliter exponit q̄ in reb⁹ mutabilib⁹ triplex ē dispositio. vna est qua transeūt de nō esse ad esse p gn̄ationē. quātū ad h̄ di. Omniū gn̄atio rerū. Aut res pmanēt i existētia p aliqd tp̄s postq̄ gn̄ate sunt. quātū ad illas di. Cūctosq; mutabiliū naturarū pgressus. Aut res pcedūt de esse ad nō esse p corruptōez. quātū ad illas di. Et quicq̄d aliq̄ mouet mō. ¶ Notādū q̄ q̄daz dicūt fatū eē quādā dispositōez derelictā i reb⁹ iferiorib⁹ ex actōe corporū celestiū scḋm quā iferiora necessitāt ⁊ ꝯstriguntur ad imobiles effect⁹: ⁊ sic btūs Gre. in omelia epiphanie iprobat fatū di. Absit a fideliū cordib⁹ vt fatū aliq̄d eē dicam⁹ sup. necessitās iferiora: q: oīa venirēt ex necessitate. Alio mō accipit fatū p dispositōe rex scḋm quā res depēdēt ex diuina voluntate ⁊ ptāte: ⁊ sic fatū cōcedit aliq̄d esse. Est ḡ puidētia diuina ordiatio siue dispositio exñs in mēte diuina q̄ cūcta iferiora sunt ꝓuisa scḋm statū sue nature. Fatū aūt est dispositio diuina exñs in reb⁹ mobilibus q̄ singla suis ānectūt ordinib⁹ vt magis patebit. ¶ Que diuersa esse facile liq̄bit. Hic ponit dñam inē puidētiā ⁊ fatū assignādo diffinitōes vtriusq;. Scḋo oñdit q̄ vnū eorū depēdet ex altero: ibi. Que licz diuersa. Pmo di. Que duo. s. fatū ⁊ puidētia diuinā liq̄bit. i. patebit diuersa siq̄s mēte ꝯspexerit. i. ꝯsideraverit vtriusq; viz. i. naturā ⁊ essentiā. ⁊ diffinitōes puidētiā di. Prouidētia est ipa diuina ratio q̄

est in summo princi pe omnium rerum constituta: que scilicet ratio cuncta disponit. Tunc diffiniens fatum dicit. Fatum est dispositio inherens rebus mobilibus .i. tēporalibus: p quā dispositionē ꝓuidētia nectit queqȝ suis ordinibus. Tūc declarat istas diffinitiones ex ꝓprietatibus vtriusqȝ: intendēs ꝙ prouidentia cōplectitur oīa simul: sed manifestum ē ꝙ omnia nusqȝ sunt simul nisi in mente diuina: ergo oȝ ꝙ ꝓuidentia sit ratio existens in mēte diuina. ad fatum vero spectat vt ea que fato subduntur distribuentur p loca ⁊ tpa: ita ꝙ ordo fatalis quādā successionē tēporalē īportat. talis autē successio nō ē nisi in ipsis rebus mobilib⁹: quare apȝ ꝙ fatū sit in reb⁹ mobilibus. Unde di. in littera ꝓuidentia nāqȝ cuncta cōplectitur pariter: q̄uis diuersa ⁊ infinita. fatū vero digerit .i. diuidit singula distributa in motu locis formis ac tēporibus: ita .s. vt hec tēporalis explicatio q̄ ad fatum ꝑtinet. adunata .i. cōspectu diuine mētis fit prouidētia. Eādē vero adunatio digesta .i. diuisa et explicata tēporibus q̄ successionē īportāt vocet fatū. ¶ Notandū ꝙ quia ꝑus dixit ꝙ diffinitio rerū faciendarum vt est in intellectu diuino dr ꝓuidentia: vt aūt refertur ad res mobiles dr fatum. Posset alicui videri ꝙ fatū ⁊ ꝓuidētia significāt eandem rem sub diuersis rationibus: iō pħia hic excludens ostēdit ea realiter distingui ponēs diffinitōeȝ vtriusqȝ. ¶ Notandum ꝙ cognitio dei hȝ se ad res sicut cognitio artificis ad artificia. sicut ergo omnia artificia subduntur ordini ⁊ rationi artis: sic necesse est omēs res subdi rationi et ordini diuine ꝓuidentie: propter quod ostendit ꝙ prouidentia est diuina ratio q̄ cuncta disponit. ¶ Notandum ꝙ dispositia q̄ ponitur in diffinitione fati accipitur ꝓ ordine. et dicitur iste ordo inherens rebus mobilibus ad drām ordinis qui est in ipsa ratione diuina quē iam vocamus ꝓuidētiā: sm quē ordinē ꝓuidētia diuina annectit queqȝ suis ordinib⁹ .s. vt illa eueniant illo tpe: ⁊ alia illo tēpore. hec prius: illa posterius. ¶ Que licet diuersa sint. Hic ostēdit ꝙ licet fatū ⁊ ꝓuidētia differāt: tamē vnū dependet ex altero dicēs. Que licet sint diuersa: tñ alterū dependet ab altero scȝ fatū depēdet ex ꝓuidentia. nā ordo fatalis procedit ex simplicitate prouidentie sicut declarat in simili dicens. Sicut eñ artifex puta edificator formā faciende rei sicut dom⁹ mente ꝑcipiēs .i. prospiciens: mouet .i. producit effectum operis: ⁊ qđ simpliciter ⁊ presentarie prospexerat mente scȝ formā dom⁹ cum suis ptibus simul ducit ꝑ tēporales ordines sup. ad effectū. primo fundamentū: postea parietes: vltimo tectū. Ita deus prouidentia sua singulariter id est simpliciter et stabiliter disponit oīa facienda: sed fato id est ꝑ fatum ea que disponit temporaliter administrat. ¶ Notandum ꝙ prouidentia diuina habet esse in prima causa: fatum vero in rebus causatis. Item prouidentia diuina habet motū vnicū qȝ est in vno simplici scȝ in mente diuina: fatū autē habet motum pluralitatis quia in pluribus causatis habet eē. Itē fatum dependet a prouidentia diuina sicut effectus a sua causa: sed nō econuerso. Sicut eñ forma rei artificialis dependet a forma preexistente in mente artificis et nō econuerso. sic fatum dependet a

spositio per quam ꝓuidentia suis queqȝ nectit ordinibus. prouidentia namqȝ cuncta pariter q̄uis diuersa q̄uis infinita cōplectitur. Fatuȝ vero singula digerit in motu locis formis ac tēporibus distributa: vt hec temporalis ordinis explicatio in diuine mentis adunata prospectu prouidentia sit. Eadem vero adunatio digesta atqȝ explicata tēporibus fatum vocet. ¶ Que licet diuersa sint alterum tamē pendet ex altero. Ordo namqȝ fatalis ex prouidētie simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciende rei formam mente percipiens mouet operis effectuȝ: et quod simpliciter presentarieqȝ prospexerat per temporales ordiēs ducit. ita de⁹ prouidētia q̄dē singulariter stabiliterqȝ facienda disponit: fato vero hec ipsa que disponit multipliciter ac temporaliter amministrat. ¶ Siue igitur

famulantibus quibusdam prouidentie diuinis spiritibus fatum exerceatur: seu aīa: seu tota īseruiente natura: seu celestibus syderum motibus: seu angelica v̄tute: seu demonum varia solertia: seu aliquibus horū: seu omnibus fatalis series texitur: illud certe manifestum est immobilem simplicemq3 gerendarum formam rerum esse prouidentiam: fatum vero eorū que diuina simplicitas gerenda esse disposuit mobilē nexum atq3 ordinem tēporalē. ¶ Quo fit vt oīa quē fato subsunt prouidentie quoq3 subiecta sint: cui etiam ipm subiacet fatum. Quedā vero q̄ sub prouidētia locata sunt fati seriez superent. Ea vero sunt q̄ p̄xie propinqua diuinitati stabiliter fixa fatalis ordinē mobilitatis excedunt. ¶ Nā vt orbium circa eundem cardinem sese vertentium qui est intimus ad simplicitatē

prouidentia diuina non autem econuerso. ¶ Siue igitur famulantibus. Hic ponit diuersas opiniones circa fatum et dicit Siue fatum exerceatur quibusdā diuinis spiritibus famulantibus diuine prouidentie: siue exerceatur anima: siue tota natura inseruiente: siue exerceatur motibus celestibus syderū id est corporum celestium: siue angelica virtute: siue demonum solertia: siue aliquibus horum vel omnibus hoc est incertum tamē illud est certe manifestum prouidentiā diuinā esse immobilem et simplicē formā rerum gerendarū .i. sciendarū. sed fatū esse mobilē nexū .i. dispositionē et ordinē tēporalē eorū que diuina simplicitas disponit esse gerenda .i. producenda. ¶ No. q̄ fatū ē tp̄alis dispositio rerū inq̄tū ea que prouisa sunt a deo producuntur ad effectū mediantibus causis secūdis ām̄inistrātibus: de quib⁹ causis diuerse fuerūt opiniones quas Boe. tāgit in littera: s3 nullā earum affirmat. Nā quidā antiquorum dicebāt fatū exerceri mediantib⁹ diuinis spiritibus deo famulātibus. Alij dicebāt ipm exerceri ab aīa mūdana sicut platonici: qd̄ alij exponūt de anima hūana: q: p̄ ipsam tanq̄ per cām scdam exercent act⁹ liberi arbitrij q̄ sub diuina p̄uidētia cadūt Alij dicerunt fatū exerceri tota natura inseruiēte: intelligēte eo p̄ totā naturā cōplexionē oīm elementorum. Alij dicūt fatū exerceri motibus corporum celestiū sicut astrologi. Alij p̄ variā solertiā demonū. et dr̄ demones in p̄posito spūs habitātes circa humectā partē aeris s̄m doctrinā quorūdam platonicorū q̄ dr̄ cacodemones .i. malū scientes. Alij dr̄ fatum exerceri angelica v̄tute.

¶ Ubi notādū q̄ in p̄ia opiniōe fatum dr̄ exerceri mediātibus spiritibus deo famulātibus qd̄ est intelligendum de spiritibus omnia desponētibus. sed immobiliter permanētibus. Qd̄ aūt dr̄ in q̄nta opinione fatū exerceri v̄tute angelica intelligendū est de angelis siue spiritib⁹ applicātibus se diuersis locis missis in ministeriū. Angelus enim nuncius interpretatur: et est nomē officij nō nature s̄m beatū Gregoriū. ¶ Quo fit vt oīa. Hic infert quādā cōclusionē circa fatū et p̄uidentiā. Scd̄o declarat eā ī exēplo: ibi. Nā vt orbiū. P̄mo di. ex quo dictū est fatum dependere a p̄uidētia diuina: quo fit id est ex quo sequitur vt oīa q̄ subdūt .i. subiacent fato etiā prouidentie sunt subiecta, cui etiā prouidentie ipm fatum subiacet: licet nō ecōuerso: q: quedā q̄ locata sunt sub prouidentia superēt seriem fati .s. ea que imediate p̄ deū administrantur: sicut creatio rerū et glorificatio creaturū rōnaliū. ea vero que sunt propinqua p̄me diuinitati stabiliter fixa .i. imobilia hec excedūt ordinē fatalis mobilitatis .i. mutabilitatis. ¶ Notādum q̄ q: fatū dependet a p̄uidentia sicut effectus a sua cā: necesse est illa que dependēt a fato etiam a p̄uidētia dependere: nō aūt econuerso q: effectus nō adequatur cāe. Prouidētia aūt ad diuinū intellectū spectat: fatū vero ad ea q̄ in creaturis gerūtur. ¶ Nā vt orbiū. Hic declarat illā cōclusionē p̄ exēplū di. q̄ño quedā subiacēt fato magis: quedā minus. et quedā totaliter excedūt fatū. Scd̄o ex dictio cōcludit habitudinē fati ad p̄uidentiam p̄ quedā silia: ibi. Igitur vti est. dicit p̄mo. nā sicut orbiū .i. circulorū vertentiū .i. mouētiū

se e circa eundē cardinem .i. axē. ille qui est intim⁹ .i. vicinior siue ꝓximior axi: accedit ad simplicitatē medietatis .i. axis vel centri: q: tardiori motu mouet: et ideo magis accedit ad imobilitatē axis. et iste circulus respectu exterioris h3 se ad modū centri circa qð exterior versatur. vñ subdit q est veluti quidam cardo .i. centrū ceterorūq3 orbiū extra locatorū circa quē versentur. Sicut medio⁹ in rota adheret axi: et est sicut cardo quidā circa quē voluūtur cāti et radij. Extim⁹ vero .i. vltim⁹ orbis exterior rotat⁹ .s.

medietatis accedit. Ceterorūq3 extra locatorum veluti cardo quidam circa quē versentur existit. extim⁹ vero maiore ambitu rotatus quanto a puncti media indiuiduitate discedit: tanto amplioribus spacijs explicatur. Si quid vero illi se medio cōnectat et societ et in simplicitatē cogitur: diffundiq3 ac diffluere cessat. Simili ratione quod longius a prima mēte discedit: maioribus fati nexibus implicatur: ac tanto magis aliquid fato liberum est: quanto illum rerum cardinez vicinius petit. Quod si superne mentis beserit firmitati motu carens: fati quoq3 supergreditur necessitatem. ¶ Igitur vti est ad intellectum ratiocinatio: ad id quod est id quod gignitur: ad eternitatē tēpus: ad punctum medium circulus. ita est fati series mobilis ad prouidentie stabilē simplicitatē. ¶ Ea series celū ac sydera mouet: elementa in se inuicē temperat: et alterna commutatione transformat. Eadez

motus maiore ambitu tanto explicatur amplioribus spacijs quanto discedit a media indiuiduitate pūcti .i. centri. Si q̄d vero illi medio se cōnectot: illud cogitur .i. cōpellitur in simplicitatē .i. imobilitatē axis: et cessat diffūdi et diffluere per magnū spaciū. Simili ratione illud quod longi⁹ a prima mente discedit sicut creature corruptibiles maiorib⁹ nexibus fati implicatur. et tāto magis aliquid est liberū a fato: quanto vicinius petit .i. occedit illū cardinem rerū .s. deum. quod si firmitati superne mentis beserit supergreditur necessitatez fati. ¶ Notādo magis entia sunt ꝓpinqua primo causato min⁹ sunt mutabilia: et q̄to remotiora tāto magis mutabilia. qð declarat phīa exēplo diuersorū circulorū ab eodem centro ductorū: in quibus circul⁹ remotior a centro est maior: et velocius mouetur: quia maius spacium pertransit in equali tempore. Qui aūt est vicinior cētro minor: est et tardius mouetur min⁹ spaciū perti āscendo. circuli vero medij medio mō se habēt: et ē optima ꝯparatio centri circuli ad creatorē, sicut eñi centrū est indiuisibile et ab ipso possent plures circuli ꝓcedere; ita creator vn⁹ et indiuisibilis existēs infinita creat et gubernat. ¶ Igitur vti est. Hic phīa concludit habitudinē fati ad prouidentiā diuinoꝝ per quedam similia, et dicit, series fati ita est .i. ita se h3 ad stabilē simplicitatē diuine ꝓuidētie: vti ꝑ sicut rōcinatio se h3 ad intellectū. Ubi sciendū q illud qð itellect⁹ simplici ꝯtate itelligit: rōcinatio ꝑ modū discursus et successiue apꝑhēdit. etiam fatū se h3 ad ꝓuidentiā sicut illud qð gignit h3 se ad illud qð est. Ubi sciendū q illud qð gignit est in quadā fluxibilitate et motu. qð vero actu est genitū: est in quadā ꝑmanentia. etiā se h3 fatum ad prouidentiā sicut tēpus ad eternitatē. Ubi sciendū q in tpe est successio ptiū tpis p̄sentis p̄teriti et futuri. Eternitas aūt est sine successione tota simul existēs. Itē fatū h3 se ad ꝓuidentiā sicut circul⁹ ad mediū pūctū. Ubi sciendū q circul⁹ distendit et ꝑ ptes diuidit mobilis existēs, punctū aūt est imobile et indiuisibile; q: ex ꝑmis euclidis. Punctū est cui⁹ ps nō est. ¶ Ea series celū ac sydera. Hic phīa ostendit que sint illa que fato disponūtur. Scdo ꝯcludit q ista que intellectui confusa videntur in diuina gubernatione sunt rationabiliter ordinata: ibi, Quo fit. Primo dicit, q series fati de qua dictum est mo-

net celum:ac pro et sydera:temperat elemēta in se inuicē:ne totaliter se corrūpant:⁊ trāsformat ipa al terna cōmutatōe:ita φ ex aqua fiat aer ⁊ ecōuerso.⁊ eadē series fati renouat oīa nascentia ⁊ occidentia.i.mouētia p similes ꝓgressus fetuū quoad animalia:⁊ seminū quo ad vegetabilia.⁊ fatū etiam cōstringit indissolubili ꝯnexione causarū act⁹.i.opationes ⁊ fortunas hoīm. que oīs res cū ꝓficiscant.i.ꝓcedant ab exordiqa diuine ꝓuidentie necesse est ipsas esse imutabiles.Ita eīn res optime regūtur id est gubernanf: si simplicitas manēs in diuina mente ꝓmat.i.explicet indeclinabilē.i.imutabilem ordinē causarū.Hic aūt ordo diuine ꝓuidētie coerceat ꝓpria incōmutabilitate res mutabiles ⁊ alioquin temere.i.casualiť fluituras. ¶ Notandū φ fatū ꝯsideratur dupliciter. Uno mō vt est in causis secūdis quarū ordo ⁊ dispositio dicitur fatum.⁊ sic fatuz est mobile:⁊ res a fato subiacētes sunt mobiles. Alio mō ꝯsideratur fatum scđm φ dependet a ꝓuidentia diuina que oīno immobilis est:⁊ sic fatum sortitur immobilitatē:⁊ sic etiā res fatales:et sic scđm subam sunt immobiles. ¶ Notanduz φ si aliquid posset declinare ab ordine diuine ꝓuidentie:tunc prouidentia diuina deficeret a suo effectu:et hoc redūdaret in impotentiā regētis. Et si dicis. omnia subiacent prouidētie diuine: ergo oīa eueniūt ex necessitate. Dicendū φ nō:qꝛ deus prouidet res sicut sunt future.quedam ꝓuidet necessario euenire ⁊ quedam ꝯtingenter:⁊ de hoc videbitur magis in quinto hui⁹ ¶ Quo fit. Hic pħia ostē dit φ ea que apparēt in reb⁹ cōfusa in diuina gubernatōne sunt ordinata dī. Quo fit.i.ex hoc φ diuina prouidentia incōmutabilez ordinem reb⁹ ꝯstituit: sequiť vt ⁊ si vobis minime valentib⁹ considerare hūc ordinez rerū videantur nobis oīa confusa ⁊ ꝑturbata:nihilomin⁹ tamē modus su⁹.i.ordo propri⁹ diuine prouidentie disponit cuncta dirigens ea ad bonū.nihil eīn est qđ fiat causa mali.nec etiā ab ipsis improbis quos bonū querentes prauus error euertit vt prius demonstratū est:nedū.i.multominus ordo fatalis ꝓficiscēs de cardine summi boni.i.ab ipso deo deflectat a suo exordio.i.a deo qui est finis ⁊ principium oīm. ¶ Nota φ dicit malos nihil facere causa mali:cui⁹ oppositū pꝫ,multi eīn mali seipos interimūt.dicendū φ nullus opatur respiciēs ad malū:quia oīa bonū appetunt. Si quis aūt malū opatur hoc ꝯtingit sub fantasia boni. Nam aliquis in magna anxietate existēs estimat esse bonuz fugere anxietatē: ⁊ nihil aliud ipse considerans sequiť hanc estimationē seipsuz interficiēs:⁊ talis ꝑuana se bono ducit fantasia boni.qꝛ pro tunc putat bonū esse effugere anxietatē ꝑuatōe vite. ¶ Que vero inquies pōt vlla iniquior esse ꝯfusio. Hic pħia soluit questionē quare bona mala ⁊ mala bonis contingāt. Et pꝛīo hoc ostēdit in generali, Scđo magis in spāli:ibi. Sed si aliqs. Pꝛimo assignat causam ꝑdicti accidētis ex defectu

nascentia occidētiaqꝫ omnia per similes fetuū: seminumqꝫ renouat progressus. Hec actus etiam fortunasqꝫ hominum indissolubili causarū connexione cōstringit: que cum ab immobilibus prouidentie proficiscantur exordijs:ipsas quoqꝫ immutabiles necesse est esse. Ita enim res optime reguntur:si manens in diuina mente simplicitas indeclinabilem causarum ordinem promat. Hic vero ordo res mutabiles ⁊ alioquin temere fluituras propria incōmutabilitate coerceat. ¶ Quo fit vt tametsi vobis hunc ordinem minime considerare valentibus confusa omia perturbataqꝫ videantur:nihilomin⁹ tamē suus modus ad bonum dirigens cuncta disponit. Nihil est enim qđ mali causa nec ab ipsis quidē improbis fiat quos vt vberrime demōstratum est bonū querentes prauus error euertit:nedū ordo de summi boni cardie proficiscēs a suo quēqꝫ deflectat exordio. ¶ Que vero iquies po

so iudicio hoim. scdo ex ɔtrario iudicio dei ꝛ hoim: ibi. Nam vt pauca. Primo facit qd dictum est. Scdo declarat ꝑ se simile: ibi. Non eni dissimile. Prio di. O Bo. tu inquies q̃ ꝑ ōt esse vlla iniquior ɔfusio q̄ vt bonis aliqñ ꝓspera aliquādo aduersa eueniant: cuꝫ semꝑ bonis deberēt ꝓspera euenire. ꝛ malis ꝑ ɔtrariū aliquādo ɔtingant optata: aliquādo odiosa: cū semꝑ malis deberēt odiosa euenire. dicit phia. Num ꝓ nunqd hoies degunt. i. viuūt ea integritate. i. integro iudicio mētis: vt necesse sit eos esse probos vel improbos quos ipsi cēsuerint. i. iudicant esse tales. At- qui ꝓ certo in hoc depugnant. i.

test vlla iniquior esse confusio: q̄ vt bonis tū aduersa tum prospera: malis etiā tum optata tū odiosa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt: vt quos probos improbosue cēsuerint: eos quoq vti existimāt esse necesse sit? Atqui in hoc hoim iudicia depugnāt: vt quos alij premio: alij supplicio dignos arbitrātur. Sed cōcedam⁹ vt aliquis possit bonos malosue discernere. Num igitur poterit intueri illaꝫ intimā temperiē velut in corporib⁹ dici solet animorū? ¶ Non eni dissimile est miraculū nesciēti cur sanis corporib⁹: his quidē dulcia: illis vero amara cōueniant. Cur egri etiā quidā leuib⁹: quidā vero acribus adiuuātur. At hoc medicus qui sanitatis ipsius atq egritudinis modū tēperamentūq dignoscit minime miratur. Quid vero aīor alud sal⁹ videtur esse q̄ probitas? quid egritudo q̄ vicia? Quis eni alius vel seruator bonorū vel malor depulsor q̄ rector ac medica

ɔtrariātur iudicia hoiꝫ: vt quos alij ꝑmio: alij arbitrātur dignos supplicio. sed ɔcedam⁹ vt aliqs possit discernere bonos ve ꝓ vel malos. Num ꝓ nunquid ipse poterit intueri illam intimā temperiem. i. interiorē conditionē ꝛ qlitatē animor veluti solet dici in corporib⁹: q̄si di. Ego loquor de animis scdm q̄ homies consueuerunt loqui de corporib⁹. ¶ Notandū q̄ ꝓpter defectuosum iudiciū hoim contingit q̄ iudicant eos esse bonos qui mali sunt et ecōuerso. si ergo iudicāt malos esse bonos ꝛ si illis eueniāt mala putant bonis euenire mala: ꝛ si bonis quos iudicēt malos eueniant bona: putant malis euenire bona. Et ideo etiam sepe putant bonos deprimi cuꝫ mali deprimūtur iudicantes malos esse bonos. ꝛ putāt malos extolli cū boni extolluntur: q: iudicant bonos esse malos. ¶ Non eni dissimile est miraculuꝫ. Hic phia declarat se per simile di. Istud miraculū non est dissimile: īmo est valde simile ad ꝓpositum: nescienti alicui cur sanis corporib⁹: his cōueniāt dulcia: his amara. etiā nescienti alicui cur quidam egri adiuuātur leuib⁹: q̄dā acerbis. licet hoc videatur miruꝫ nescienti: tamen medicus de h̄ minime miratur qui dignoscit modum ꝛ temperamentum sanitatis ipsius egri ꝛ causam egritudinis. sic similiter licet homo ignoret quid conueniat bonis ꝛ malis: tamen deus qui est scrutator cordium ista cognoscit: videns q̄ bonis aliquando conueniūt aduersa: malis quandoq prospera. ideo sic eis distribuit. ꝛ hoc est quod subdit applicando similitudinē ad aīm dicens. Quid eni aliud videtur. i. apparet esse salus animorū q̄ ꝓbitas. Quid aliud est egritudo animor q̄ vicia. Et quis ali⁹ seruator est bonorum ꝛ depulsor malor q̄ deus rector ꝛ medicator mentiū. Qui cum respicit ex alta specula ꝓuidentie ipse cognoscit quid vnicuiq ɔueniat: ꝛ qd iam nouit conuenire hoc accomodat. hinc. i. ex quo qd dictuꝫ est fit insigne miraculum ordinis fatalis. i. fit illud quod admirantur homines in ordine fatali: cum a sciente. i. a deo illud geritur. i. fit quod ignorantes stupeant id est admirantur. ¶ Notanduꝫ q̄ est bona comparatio sanitatis ꝛ egritudinis corporalis ad medicum: ꝛ ꝓbitatis ꝛ vicij animor ad deum. sicut enim medicus cognoscens causas sanitatis ꝛ egritudinis scit quid conueniat sano ꝛ egro alijs ignorā-

tor mentium deus. Qui cum ex alta prouidentie specula respicit quod vnicuiqz conueniat agnoscit: et quod conuenire nouit accommodat. hinc iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum: cum a sciente geritur quod stupeant ignorantes. ¶ Nam vt pauca que valet ratio humana de diuina profunditate accipere perstringam. de hoc quez tu iustissimum et equi seruantissimum putas oia scienti prouidentie diuersum videtur: et victricem quidem causam dijs: Victam vero Catboni placuisse familiaris noster Lucanus ammonuit. Hic igitur quicquid citra spem videas geri: rebus quidem rectus ordo est: opinioni vero tue peruersa confusio. ¶ Sed sit aliquis ita bene moratus: vt de eo diuinum iudicium pariter humanumqz consentiat: sed est animi viribus infirmus: cui siquid eueniat aduersi desinet colere forsitan innocentiam: per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaqz sapiens dispensatio ei quem deteriorem facere possit aduersitas: ne cui non conuenit

tibus et mirantibus. Sic deus cognoscens qualitatem animorum scit quid bonis conueniat et quid malis: et vnicuiqz sibi conuenientia tribuit: quandoqz malis prospera: bonis aduersa: de quo stupent ignorantes. ¶ Notandum quod specula dicitur locus altus aptus ad circumspiciendum: et quia deus per prouidentiam oia circumspicit: ideo similitudinarie ipsa prudentia dicitur specula. ¶ Notandum quod quia homines ignorant qui sunt boni vel mali: ignorant etiam quid vnicuiqz conueniat: ideo aliqua creduntur conuenire bonis que secundum iudicium dei eis non conueniunt: et ideo homines mirantur quare deus eis non attribuat que videntur eis attribuenda. Ideo dicit philosophia. Ex dictis contingit hoc miraculum quod ignorantes stupent que fiunt a deo sciente. ¶ Nam vt pauca. Hic philosophia ostendit quod bonis mala et malis bona contingunt ex contrario iudicio dei et hominum di. Ut ego pauca perstringam que humana ratio valet accipere de diuina profunditate illud superius declarabo. O Boeti. de hoc superius homine quem tu putas esse iustissimum et seruantissimum equi id est equitatis. diuersum videtur. i. aliter videtur prudentie scienti omnia. i. deo: quod confirmat auctoritate Lucani qui describens bellum inter Pompeium et Julium cesarem. cum quereretur ab eo cuius causa esset iustior: dixit. victrix causa dijs placuit: sed victa Cathoni. vnde dicit: victricem causam scilicet Julij cesaris placuisse dijs: victam vero causam scilicet Pompeij placuisse Catboni ammonuit Lucanus noster familiaris. Ex quo concludit ea que contra spem hominum veniunt esse confusionem in opinione hominum: non tamen in re. di Quicquid igitur videas geri. i. fieri vel euenire contra spem hominis causam ignorantis. hic id est in rebus est rectus ordo: sed opinioni tue est peruersa confusio. Notandum quod Catho vticensis propter suam sapientiam et virtutem maxime fuerat auctoritatis in populo. Cum autem Julius pugnaret contra Pompeium cito indicauit Pompeium esse iustum attribuens sibi causam victricem. Alij autem iudicabant Julium cesarem esse iustum attribuentes sibi causam victricem. ex quo patet quod de eodem contrario modo iudicabant dij et homines sapientes qui Cathonem sequebantur. ¶ Sed sit aliquis. Hic philosophia assignat causas speciales quare bonis et malis indifferenter eueniunt nunc prospera nunc aduersa. Secundo excusat se ampliori pertractatione huiusmodi causarum. Secunda ibi. Neqz enim probas. Primo declarat intentum suum de bonis. secundo de malis: ibi. Nam id quoqz. Primo assignat causam quare aliquibus bonis non eueniunt mala. Secundo quare aliquando contingunt eis mala: ibi Alijs mixta. Primo ostendit quare bonis non contingant mala. secundo quare contingant eis quandoqz bona: ibi. Fit autem. Primo assignat duas causas quare bonis non eueniant mala. Secunda ibi. Est aliis. Prima causa est infirmitas animi

alicui⁹ boni cui si adueniret aduersitas ipse deteriorareť. vñ di. in lřa. Sed sit id est ponamus φ aliqs sit ita bene morat⁹ .i. morigeratus φ diuinũ ⁊ humanũ iudiciũ ɔsentiãt de eo. forsan ipse est infirmi viribus animi non potens resistere aduersitatibus. Cum si eueniat quid .i. aliqd aduersi. forsitan desinet colere innocentiam .i. exercere virtutẽ. per quẽ non potuit .i. nequit retinere fortunã: qꝛ imputabit sue innocentie φ ꝓsperitas sua recessit. quẽadmodũ legiť de Job cui vxor sua ĩproperabat di. Adhuc

laborare patiať. ¶ Est ali⁹ cũctꝫ ꝟtutib⁹ absolut⁹ sctũs ꝗ ac deo ꝓxim⁹. Hũc cõtigi ꝗbuslibet aduersiſ nephas ꝓuidẽtia iudicat: adeo vt nec corporeis quidẽ morbis agitari sinat. Nã vt quidã me quoqꝫ excellentior ait.

Uir autem sacerdotalis veris non laborat: sancti viri corpora autem sua edificauerunt virtutes. ¶ Fit autem sepe vti bonis summa rerum gerenda deferatur: vt exuberãs retundať ĩprobitas. Alijs mixta quedã pro aĩarum q̃litate distribuit. Quosdã remordet ne lõga felicitate luxuriẽt. Alios duris agitari: vt virtutes aĩ patientie vsu atqꝫ exercitatione confirment. Alij plus equo metuũt qđ ferre possunt. Alij pl⁹ equo despiciũt qđ ferre nõ possunt: hos in experimentum sui tristib⁹ ducit. Nõnulli venerãdũ seculi nomẽ glo⸗ ꝓcio mortis emerũt: qdã suppliciis ĩexpugnabiles exemplũ ceteris ꝓtulerunt inuictam malis esse virtu⸗

ꝑmanẽs ĩ simplicitate tua benedic deo ⁊ morere. parcit itaqꝫ illi sapiẽs dispensatio id est ꝓuidentia dei quẽ aduersitas possit facere deteriorẽ nec patiatur eum laborare aduersitate cui nõ cõuẽit. ¶ No. φ qdã boni sunt ita imbecilles aĩ φ ex modica tẽptatione aduersitatis mutareť: qđ videns de⁹ ꝑcit ipsis ne eos ad uersitate deijciat. vnde apl's. Fidelis de⁹ qui nõ patiť vos temptari vltra id qđ potestis. ¶ Est ali⁹ cũctis ꝟtutib⁹ absolut⁹. Hic assignat aliã cãm q̃re quibusdã bonis nõ adueniant mala di. Est ali⁹ bõ absolut⁹ .i. ꝑfect⁹ cunctis virtutib⁹ ⁊ sctũs ⁊ proximus dõ hũc hoĩem ɔtigi .i. tãgi ꝗbuslibꝫ aduersis ꝓuidẽtia sup. diuina iudicat nephas: adeo .i. intñ vt nec finat ipm agitari morbis corporeis: quod confirmat auctoritate cuiusdam phĩ. di. Nã vt ait qdã phs excellẽtior me: cui⁹ auctoritatẽ ponit ĩ greco q̃ tantũ sonat in latino Corpo sua viri scĩ id est sacri edificauerũt ꝟtutes sup. ꝓseruãdo ipo ob aduersis. Aũt ꝑ sedvei⁹ vir sacerdotalis nõ laborat supple in prosperis. ¶ Nota φ secunda causa quare aliquib⁹ nõ aduenit aduersa est excellẽs sanctitas ipsorum. sicut enim deus excellẽter malos nõ tñ puniť ĩ futuro sꝫ etiã ĩ pñti: sic aliquos excellẽter bonos nõ tñ ꝓmiat ĩ

futuro sed ĩ pñti ob aduersitate custodit. ¶ No. q̃re phĩa dicat excellẽtior me di. cũ nullus sit excellentior phĩa. dicẽdũ φ lřa dꝫ sic expom nã quidã phs excellẽtior alijs phĩs me .i. ꝑ me phĩaꝫ di. ¶ Fit aũt sepe. Hic osñdit q̃re bonis sepe ɔtigãt bona di. Fit aũt .i. ɔtigit sepe vt sũma rerũ gerẽda .i. ꝑncipot⁹ gerẽdi res deferať .i. cõcedať bonis .i. ꝓbis: nõ tñ ꝓpter vtilitatẽ bonorũ hoim: sꝫ vt ĩprobitas exuberãs .i. abundãs malorũ retũdatur .i. compescatur vel reprimať. Tũc assignat causam quare bonis quãdoqꝫ contingont mala di. Alijs id est bonis deus distribuit quedam mixta .i. nunc bona nunc mala pro qualitate animorũ. quosdam enĩ bonos deus remordet aduersitatib⁹ ne luxuriẽt .i. superbiant longa felicitate .i. ꝓsperitate. Alios bonos patitur agitari id est vexari duris id est aduersitatib⁹: vt virtutes aĩmi ipsorum confirmẽt vsu ⁊ exercitatiõe patiẽtie: vt patet in Job. Alij plus equo metuũt quod bene ferre possunt: sicut Thomas formidauit ingressum iudie dicens. Dñe mitte me quo vis preter φ ad indos. Alij plus equo despiciũt quod ferre non possunt: qꝛ quasi presumendo despiciunt temptationes quas tñ ferre non possunt: vt sanctus Petrus q̃ dixit. Et si oportuerit me mori tecũ non te negabo. qui ad tẽptationẽ ⁊ accusationẽ ancille xp̃m negauit. hos vtrosqꝫ ducit id est temptat tristibus id est aduersita

tibus:in experimentum sui.i.in recognitionem sui: vt sciant quid possint ꝛ quid nō possint. ꝛ nōnulli.i. aliqui emerunt precio mortis venerandum nomē seculi sicut martyres. quidā ierpugnabiles supplicijs pertulerunt ceteris exemplum virtutem esse inuictam a malis. q̄ omnia ꝙ recte ꝛ disposite fiant et eo rum bono quib⁹ accedere videtur nulla est dubitatio. ¶ Notandū ꝙ quidā plus timēt ꝙ timere deberēt aliquā aduersitatē: de quibus d͛r in psalmo. Trepidauerūt timore vbi non erat timor. talibus deus im mittit aduersitates quibus resi stunt: vt cognoscant se gratia dei posse resistere ei quod timebant Alij autem presumentes de pro prijs viribus despiciunt tempta tiones quasi potentes resistere eis. illis deus temptationem im mittit et permittit eos succum bere: vt cognoscāt ꝙ fragilis sit humana natura sine diuina gra tia. ¶ Nam illud quoq;. Hic assi gnat causas quare malis quādo q; bona quādoq; mala cōtigāt. primo ostendit quare malis con tingant mala. Secundo: quare bona: ibi. Leta vero. primo dicit. Ex eisdem causis ducitur id est probatur ꝙ improbis nunc pro ueniunt tristia: nunc optata: sed de tristibus que malis eueniunt nemo miratur: quia omnes exi stimāt eos scilicet malos eē me ritos id est dignos malo: quorū malorum supplicia ceteros de terrēt: terrore retrahūt a sceleri bus: ꝛ ipsos.s. malos emendāt q̄ bus inuehūtur supplicia. ¶ No tādū ꝙ phīa innuit tres cās qua re malis eueniūt mala. Prima ē q: oēs hoīes estimāt eos dignos malo. Scd͞a q: p supplicia malo rū: alij a malo reti ahūtur. Ter tia cā est: q: mali supplicijs emē dant. ¶ Leta vo magnū. Hic as signat causas quare malis bona eueniāt. Scd͞o soluit tacitā obie ctionē: ibi. Nā vt pbis. Pͥo di. Leta vo.i. pspera q̄ malis eue niūt loquūtur.i. iudicant bonis magnū argumentū q̄d. iudicare debeant de huiusmodi felicitate quam sepe cernant famulari improbis. habent enim probi ex hoc cer tissimum argumentum ꝙ illa non est vera felicitas q̄ malis aduenit: sed falsa deceptio. Tunc assignat primam causam quare deus malis concedit bona et prospera: qui quidem mali p pspera preseruātur a peioribus sceleribus ne fiant fures vel raptores. et dicit. In qua re ꝙ malis eueniant prospera: illud credo dispensari id est dispensatione ordinari: ꝙ forsitā natura alicuius mali tam preceps ē ad malum et importuna: vt inopia rei familiaris id est paupertas possit eum exacerbare id ē prouocare in scele ra id est ad furtum vel ad rapinam. huius morbo diuina prouidentia medetur remedio collate pecu nie. Tunc assignat secundam causam talem: ꝙ ideo malis eueniunt prospera vt prosperitate emendēt vitam: quam timentes ne propter maliciam amittant prosperitatē. Unde dicit. Hic id ē aliquis malus

tem. Que ꝙ recte atq; disposite et ex eorum bono q̄ bus accedere videntur fiant: nulla dubitatio est. ¶ Nam illud quoq; quod improbis nunc tristia: nūc optata proueniunt ex eisdem ducitur causis. Ac de tri stibus quidem nemo miratur ꝙ eos malo meritos omnes existimant: quorum quidem supplicia: tum ce teros sceleribus deterrent: tum ipsos quibus inuehū tur emendāt. ¶ Leta vero magnum bonis argumen tum loquuntur: quid de huiusmodi felicitate debeāt iudicare quam famulari sepe improbis cernant. In qua re illud etiam dispensari credo: ꝙ forsitan alicu ius tam preceps atq; importuna natura est: vt eum in scelera potius exacerbare possit rei familiaris inopi a. huius morbo prouidentia collate pecunie remedio medetur. Hic fedatam probris conscientiam spectās ꝛ secum fortunā suam cōparans: forsitā pertimescit ne, cuius ei iocūdus vsus ē fiat tristis amissio. Muta bit igitur mores: ac dū fortunam metuit amittere ne

spectans id est ɔsiderans conscientiā suam fedatam: probris .i. maculataȝ vicijs: ⁊ ipse comparās secū fortunam .i. prosperitatem suam: forsitā pertimescit ne cuius rei scȝ prosperitatis iocūdus est ei vsus: illi⁹ fiat ei istis amissio: ⁊ dum metuit omittere fortunā: mutabit mores ⁊ derelinquet nequitiā. Tūc ponit tertiā causam dicens. Alijs malis adueniet prosperitas vt incidant maiorē miseriam aduersitatis: q2 sicut dictū fuit secūdo li. prosa quarta. In omni aduersitate fortune infelicissimū genus infortunij est fuisse felicē. vnde dicit in littera q felicitas indigne aucta. Alia littera habet acta id est inducta alios malos precipitauit in meritam cladem id est miseriā. ⁊ addit q quibusdaȝ malis permissum est id est concessum ius puniēdi id est potestas: vt sit bonis causa exercitij in virtutibus patientia: ⁊ malis sit causa supplicij. ¶ Nota q felicitas quosdam precipitat in cladeȝ aduersitatis. vnde Samaricus. Promonet iustos fortūa volubilis: vt quos scandere precipites fecit ad yma rotet. Nam grauior ruit turris tumefacta ruina. Et grau⁹ pulsat alta cypressus humum. ¶ Et notandum q boni per aduersitates in virtutibus ⁊ patientia exercētur. vnde ideȝ pauper Henricus. Aspera ferre decet maturant aspera mentem Et bene natura plenius vna facit. Per nimios est⁹ gelidas trāsitur ad vndas. Sicqȝ p oppositū dulcia querit homo. ¶ Nā vt probis atqȝ improbis. Hic soluit quandā obiectionem. secūdo infert quandam ɔclusionem: ibi Ex quo sepe. Primo dicit. Aliqs diceret. dixisti q malis est cōcessum ius puniendi vt sint causa supplicij alijs malis. hoc non videtur verum: quia malus nō punit malum cum sint similes. hoc soluit philosophia dicens. Sicut probis ⁊ improbis nullum est fedus id est concordia: quia semper inuicem contrariantur. ita ipsi improbi nequeunt inter se cōuenire. Quid ni .i. quare nō esset ita cum quiqȝ .i. quilibet mali dissentiant a semetipsis vicijs discerpentibus id est distrahentibus conscientiaȝ ipsorū. ⁊ sepe mali faciūt que cum gesserint id est fecerint: decernant id est iudicent non fuisse gerenda id est facienda. ¶ Notandum q intantuȝ aliquis est bonus inquantum seruat ordinem in vltimum finem: qui finis est summū bonum. et quia illum finem ⁊ ordinē omnes boni seruāt: ideo omnes boni in eo q boni sunt inuicem concordāt: mali autem quia hunc ordinem non seruant et a semetipsis discordant mutuo sibi concordare non possunt ⁊c. ¶ Ex quo sepe summa illa. Hic infert quandam conclusionem dicens. Ex quo mali puniunt malos: ex hoc illa summa prouidētia id ē diuina protulit insigne miraculū scȝ vt mali facerēt malos bonos: quod declarat. Nam dū quidā mali videntur perpeti iniqua a pessimis flagrantes id est ardentes odio noxiorum

quitiam derelinquet: alios in cladem meritam precipitauit indigne acta felicitas: quibusdam permissum puniendi ius: vt exercitij bonis et malis esset causa supplicij. ¶ Nā vt probis atqȝ improbis nullum fedus est: ita ipsi inter se improbi nequeunt conuenire. Quid ni cum a semetipsis discerpentibus conscientiam vicijs quiqȝ dissentiant: faciantqȝ sepe que cum gesserint non fuisse gerenda decernant? ¶ Ex quo sepe illa summa prouidentia protulit insigne miraculum: vt malos mali bonos facerent. Nam dū iniqua sibi a pessimis quidem perpeti videntur noxiorū odio flagrantes ad virtutis frugem redire: dum se eis dissimiles student esse quos oderant. Sola est enim diuina vis cui mala quoqȝ bona sunt: cum eis competenter vtendo alicuius boni elicit effectum. Ordo enim quidem cuncta cōplectitur vt quod ab assignata ordinis ratione decesserit: hoc licet in alium tamen ordinē relabatur: ne quid in regno prouidentie liceat te

id est dampnorum suorum sup mali redierẽ id ẽ redierũt: ad fingem virtutis id ẽ ad vtilitatem: dũ tales studẽt se esse dissimiles illis malis quos oderãt. ⁊ addit. O sola diuina vis talis est: cui mala sunt bona.i.cedunt in bonũ sicut cum malis facit bonum malum. vnde subdit. Cũ deus vtendo cõpetenter eis scʒ malis elicit effectum alicuius boni. Ordo eñi fatalis cuncta cõplectitur: vtquod discesserit ab assignata ratione ordinis scʒ mali: hoc tamen ꝫ relabatur in aliũ ordinẽ. scʒ boni. ne in regno prouidentie dei liceat quid.i. aliquid

merit.ati Fortissimus in mundo deus cuncta peregit cum omĩa secula prouidet ac prospicit. ¶ Neqʒ enim phas est homini cunctas diuine opere machinas ingenio cõprehẽdere vel explicare sermone: hoc tamen prospexisse sufficiat qd naturarũ oĩm proditor deus idem ad bonũ dirigens cuncta disponat: dũqʒ ea que protulit in sui similitudine retinere festinat. Malum oẽ de reipublice sue termis per fatalis seriẽ necessitatis eliminat. quo fit, vt q̃ua in terris abũdare credũt: si disponentẽ prouidentiã spectes: nihil vsq̃ mali esse perpendas. Sed video iam dudum te et pondere questionis onera tum: et orationis prolixitate fatigatum aliquã carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur haustum quo refectus firmior in vlteriora contendas.

¶ Metrum sextum quarti libri.

temeritati.i.inordinationi. ⁊ ponit auctoritatem in greco que tãtum sonat. fortissimus in mundo deus cũcta peregit. ¶ Notandũ ꝙ boni ꝓueniẽs ex malicia improbo: non est imputandũ ipsis improbis: sed tantum diuine virtuti que nouit ex malis efficere bona: ⁊ lʒ deus malũ dirigat ad bonum sua intẽtione ⁊ ptãte: nõ tamẽ bono: ideo est etiã culpã qui illud malum agit mala intẽtione. ¶ Notandũ ꝙ alius est ordo naturalis: ali⁹ ordo a deo prouisus. Ordo naturalis est vt deum ⁊ ꝓximũ diligamus. ordo ꝓuisus ẽ tpalis rerũ dispositio que fatum vocatur. ⁊ licʒ ordinẽ naturalem sepe omittamus aliqd plus deo diligẽdo ⁊ ꝓximũ odiendo: tamẽ ordinẽ ꝓuisuʒ a deo nunq̃ effugies: quia nunq̃ aliter ꝓuenit q̃ deus ꝓuidet. vt si aliquid recedit ab ordine naturali relabitur in aliũ: vt si aliquid ẽ malum quo ad materiã: ipsum ẽ bonum in comparatiõe ad iusticiam: ita ꝙ in regno diuine ꝓuidentie: nihil relinquitur temeritati i.inordinatiõi. ¶ Neqʒ eñi phas est hominum. Hic phia excusat se de ampliori indagatõe causarũ. di. Neqʒ eñi phas est homini ingenio cõprehẽdere vel sermone explicare cũctas machinas.i.kãs vel dispositões diuini operis: hoc tamẽ sufficiat respexisse ꝙ deus ꝓditor.i.ꝓductor naturarũ disponat cuncta dirigens ad bonum. Et dum ea que ꝓtulit.i.ꝓduxit: per seriem.i.per ordinẽ fatalis necessitatis omne maliũ de terminis sue publice rei.i.mundi. quo fit vt mala credunt abũdare in terris: si spectes id est cõsideres ꝓuidentiã disponentẽ nihil ꝑpendas vsq̃ eẽ mali. Tũc inuocat Boe. ad cõsolationẽ metricã di. video te esse oneratũ põdere qõnis q̃ difficilis ẽ ⁊ fatigatũ ꝓlixitate orationis expectare aliquam dulcedinem carminis: igitur accipe haustũ dulcedinis metrice: quo refectus.i.recreatus firmiẽ cõtendas in vlteriora. ¶ Nota ꝙ dicit malũ nusq̃ esse in cõparatõe ad diuinã ꝓuidentiã: quia malum non est aliqua natura nec aliqua res: oĩs eñi natura ⁊ res appetit suam perfectionem. cum aũt appetibile habeat rõem boni: si malũ esset natura: ⁊ res appetens ꝑfectionẽ malũ esset bonũ. ¶ Notandũ ꝙ nullũ est malũ simplr ⁊ totaliter in mundo quin in cõparatione ad diuinã ꝓuidentiam habeat rationeʒ boni. vnde expedit multos defectus cõtingere in vniuerso ne multo bona tollantur. Si eñi nõ corrũperetur aer ignis nõ cõseruaretur: nec vita leonis cõseruaretur nisi occideretur agn⁹ vel asin⁹. neqʒ laudaretur iusticia nec patientia, si non esset iniquitas. ex quo pʒ ꝙ multa in cõpatõe ad nos sunt mala q̃ in cõpatõe ad diuinã ꝓuidentiã oĩa disponentẽ sm ꝙ meli⁹ cõpetũt vniuerso bona sũt. ¶ Metrũ sextũ quarti libri.

Metrum sextum.

SI vis celsi iura tonantis. Istud est sextum metrum bilius quarti. Sm quosdam adonicum: sm quosdam archiloicum: ab inventore tetrametrum: dactilicum a pede predominante. In quo metro philosophia commendat divinam providentiam in dispositione rerum. Et primo ex parte rerum que divina dispositione reguntur. Scdo ex parte rei regentis: ibi. Sed interea. Primo commendat divinam prudentiam in regimine corporum celestium, secundo in regimine elementorum, tertio in regimine temporum, quarto in regimine generabilium et corruptibilium. Secūda ibi. Hec concordia temperat. tertia ibi. His de causis. quarta ibi. Hec temperies.

SI vis celsi iura tonantis
Pura solers cernere mente
Aspice summi culmina celi:
Illic iusto federe rerum
Veterem servant sydera pacem:
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phebes impedit axem:
Nec que summo vertice mundi
Flectit rapidos vrsa meatus
Nunq̄ occiduo lota profundo
Cetera cernens sydera mergi
Cupit occeano tingere flammas:
Semper vicibus temporis equis
Vesper seras nunciat vmbras
Revehitque diem lucifer almum:
Sic eternos reficit cursus
Alternus amor sic astrigeris
Bellum discors exulat oris:
Hec concordia temperat equis
Elementa modis: vt pugnantia

Primo di. si tu solers id est sapiens vis pura mente cernere iura id est regimina quibus mundus regitur: celsi tonantis. i. dei: aspice culmina id est altitudines summi celi. Illic sydera servant veterē pacē. i. āntiquā ɔcordiā quā eis divina ꝓvidētia indidit iusto federe rerum. qr sol ɔcit⁹. i. ɔmotus rutilo igne. i. calore: nō impedit gelidū axem phebes. i. lune: nec vrsa que flectit rapidos meatus. i. mot⁹ circa polū septētrionalē: nūq̄ lota occiduo ꝓfūdo. i. mari occidentali: cupit tingere. i. mergere flāmas: occeano. i. mari cernēs cetera sydera mergi in mare. et loquit̄ more vulgari. credit enī vulg⁹ stellas q̄n occidunt descēdere in mare. et vesper. i. venus semꝑ equis vicib⁹ tp̄is nūciat seras vmbras noctis: et eadē ven⁹ existens lucifer revehit diē almū. i. clarū. Sic altern⁹ amor ꝓveniēs ex divina ꝓvidētia reficit alternos cursus sydeꝝ: sic. i. ꝑ talē mutuā cōcordiam bellū discors: exulat. i. expellitur ab oris astrigeris. i. a regionibus celestibus q̄ querūt astra. ¶ No. de hac dictione solers q̄ sm̄ Isi. interp̄tatur q̄si solut⁹ in arte vel vtilis: et sic debet scribi p̄ duplex. l. sed sm̄ Hug. dr̄ a solon qd̄ est totū vl̄ multum: et ars artis q̄si totus vel mult⁹ in arte: et sic dz scribi p̄ simplex. l. ¶ Nota q̄ deus magis denominatur tonās a tēpestate tonādi q̄ ab alia tempestate. qr maior horror per eā incurrit mētib⁹ hoīz q̄ per aliā. vnde p̄ tēpestatē tonandi hoīes magis inducūtur ad recogitandā divinā potentiā. ¶ Nota q̄ vrsa habens septē stellas circa poluz septētrionalē mota nunq̄ occidit: sed semꝑ nobis apparet: licet alie stelle nobis oriātur et occidāt. de venere aūt que de nocte sequitur solem: et de mane lucifer dicta precedit solem: visum fuit in libro secundo primo metro. ¶ Hec concordia temperet equis. Hic

philosophia cōmendat regimē diuine prouidentie in elementis dī. Hec cōcordia proueniens ex diuina prouidentia temperat elementa equis modis: vt humida elementa pugnantia .i. contraria cedant siccis: vicibus .i. viceuersa ꝙ qn̄qꝫ preualeāt humida: qn̄qꝫ sicca. ⁊ ꝙ frigora .i. elementa frigida iungāt fidem .i. concordiam .flammis .i. calidis elementis: ne vnum aliud totalit̄ corrumpat. ⁊ hec cōcordia facit vt pendulus ignis surgat in altum .i. moueatur sursum: ⁊ terre graues pondere sidant .i. deorsum resideant. Tunc commendat regimē dei circa tēpora dicēs. Hisdē causis .i. similib⁹ causis p diuinam prouidentiam ordinatis annus florifer .i. in quo abundant flores: spirat odores ipso vere id ē tempore veris: tepente id est: incalescēte. estas feruida siccat .i. matutat: cererem .i. fruges. Autūn⁹ remeat id est reuertit: grauis id ē onerosus pomis: ymber defluus irrigat hyemem. Tunc cōmendat regimē dei circa generabilia dī. Hec tēperies id ē temperata dispositio prouidentie diuine alit ⁊ profert quicqd in orbe spirat vitam id est quicquid viuit. et eadē temperies rapiēs ea que facit condit id est abscondit: et aufert scꝫ ab esse mergēs orta scilicet producta: supremo obitu id est vltima morte. ¶ Notandum ꝫm cōmentatorem. viij. phi. Primum antiquum nihil facit sine secundo antiquo id est celo. ergo prima causa generationem et corruptionem elementorum et omnium in mundo et tēporum distinctionē operatur mediantibus corporibus celestib⁹. Unde in li. de pomo Aristo. scribitur ꝙ creator oīm sua sapientia preparauit speras: et i qualibet spera stellas lucidas: et dedit ipsis virtutem dominandi in hoc mundo faciendi boni ⁊ malum: mortem et vitam si incedūt stelle ꝫm virtutem ipsis a creatore datam: scd̄m desiderium et voluntatem eius in ascendendo et descendendo: nunc de oriente ad occidentem: nunc de occidente in orientem sine cōtradictione. ⁊ omnes stelle sunt sicut serui domino obedientes. et cursus et motus earum non est a seipsis nec virtute earum: sed est creator qui facit eas moueri. ¶ Sedet interea conditor altus. Hic cōmendat diuinā prouidentiam ex parte regentis dī. Interea dum res sic geruntur: altus conditor id ē summus creator rerum deus sedet id est in se immutabiliter manet regens omnia: flectit id est moderatur habenas rerum id ē frena: existens rex per sapientiam gubernationis: dn̄s per potentiam creationis: fons omnis bonitatis ⁊ origo oīm et ipse a nullo: lex omia ligans: ⁊ sapiens arbiter id est iudex equi id ē equitatis oībus tribuens ꝫm iusticiā. qui. s. deus oīa regēs concitat .i. excitat entia: ire .i. pcedere ad esse motu .i. p motum: ⁊ sistit .i. permanere facit ad tēpus in esse retrahens oīa ad nō esse. ⁊ ipse firmat per grām vaga .i.

Vicibus cedent humida siccis:
Iungant fidem frigora flammis:
Pandulus ignis surgat in altum
Terreqꝫ graues pondere sidāt.
Hisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores:
Estas cererem feruida siccat.
Remeat pomis grauis autumnus.
Hyemē defluus irrigat ymber.
Hec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe:
Eadem rapiens condit et aufert
Obitu mergens orta supremo.
Sedet interea conditor altus
Rerumqꝫ gerens flectit habenas
Rex et dominus fons et origo
Lex et sapiens arbiter equi:
Et que cum motu cōcitat ire:

instabilia per naturam. Nam nisi deus reuocans rectos ictus id est rectum progressum qui est ab esse ad non esse cogat iterum .i. reducat etiam flexos orbes .i. in quasdam circulationes ea que stabilis ordo diuine prouidentie continet. ipsa dissepta .i. separata a suo fonte .i. a suo principio quod est cum deus fatiscant .i. deficiant et ad nihilum deueniant. Hic fons est communis amor cunctis entibus: et cuncta repetunt teneri .i. conseruari fine boni .i. per finem boni: quia res aliter non queunt .i. non possunt durare .i. in esse perpetuari: nisi econuerso amore refluant .i. redeant cause .i. ad causam primam que dedit eis esse per creationem.

Sistit retrahens: ac vaga firmat:

Nam nisi rectos reuocans ictus

Flexos iterum cogat in orbes

Que nunc stabilis continet ordo

Dissepta suo fonte fatiscant.

Hic est cunctis communis amor

Repetuntque boni fine teneri:

Quia non aliter durare queunt

Nisi conuerso rursus amore

Refluant cause que dedit esse.

¶ Notandum quod entia reguntur a deo per quandam circulationem secundum quam quodammodo perpetuantur in esse. Verbi gratia. deus disposuit sic res vt ex semine proueniat herba et econuerso ex herba producatur semen. sic in generatione elementorum fit quidam circulus: dum ex aere generatur ignis et iterum ex igne aer. Item in creaturis rationalibus que progrediuntur a deo productione nature fit iterum reflexio ad ipsum deum per reductionem gratie: vt sic nihil permaneat in rebus ens et perfectum nisi per quandam circulationem: et hoc innuit philosophia in littera. ¶ Notandum quod finis ad quem omnia naturali appetitu tendunt est ipsum summum bonum quod est deus. hunc finem subsequuntur rationabiles creature per operationem intellectus et voluntatis, sed irrationabiles creature consequuntur ipsum solum per hoc quod ipsum representant per quandam participationem essendi: et ideo eodem appetitu tendunt in suum vltimum finem: et hoc innuit in littera cum dicit Hic est cunctis communis amor.

¶ Prosa septima libri quarti.

Am ne igitur vides quid hec omnia que diximus consequatur? Boe. Quid nam inquam? Philosophia. Omnem inquit bonam prorsus esse fortunam. Boe. Et quid fieri potest? P. Attende inquit cum omnis fortuna vel iocunda vel aspera: tum remunerandi exercendiue bonos: tum puniendi corrigendique improbos causa deferatur: omis bona

¶ Prosa septima quarti libri.

Am igitur dico Ista est septima et vltima prosa huius quarti: in qua philosophia conducit quandam conclusionem ex premissis. Et primo facit hoc: Secundo subiungit quandam exhortationem. secunda ibi. Quare inquit. Primo ponit conclusionem intentam. Secundo comparat eam ad opinionem vulgi. Secunda ibi. Sed eam. Primo dicit. Vides ne iam o Boeti. quid consequatur hec omnia que diximus. di. Boe. quid inquam? Et philosophia. Omnem fortunam prorsus esse bonam di. Bo. Et quid nam inquam .i. quomodo hoc potest fieri. Cui philosophia Attende inquit cum omnis fortuna siue iocunda siue aspera deferatur causa remunerandi vel exercendi bonos: vel causa puniendi vel corrigendi improbos: patet quod omnis fortuna est bona quam vel constat esse iustam sicut illa que punit malos et premiat bonos: vel constat esse vtilem sicut que exercet bonos et corrigit malos. di. Boe. nimia .i. valde vera est ratio. et si prouidentiam quam pauloante docuisti et fatum considerem: tunc sententia est nexa .i. firmata firmis viribus id est rationibus. ¶ No. quod ex quo secundum diuinam prouidentiam bonis et malis nunc prospera nunc aduersa eueniunt: bonis propter remunerationem prospera: et propter exercitationem in virtuti

o

bus aduersa:patet φ prospera fortuna remunerans et aduersa exercitans est bona. Item cum prospera fortuna malos emendetiue visum est prius:τ aduersa ipsos corrigat et iuste puniat:patet etiā ipsam esse bonam. ¶ Sed eam si placet. Hic comparat hanc conclusionem ad opinionem vulgi ostendens eā vulgo esse inopinabilem:et inquirit quid vulgus sentiat de qualibet fortuna. Secūdo ex opinione vulgi concludit quoddam contrarium ipsi vulgo:ibi. Vide igitur. di. ergo O philosophia si placet eam opinionem φ omnis fortuna sit bona nūerem⁹ inter eas opiniones quas pauloante posuisti inopinabiles. di. phīa. quid. i. propter qd? Boe. di. quia cōis sermo hoīz istud vsurpat id ē in vsum capit quorūdā fortunā eē malā quorūdā bonam. τ di. phīa. Vis ne O B. accedam⁹ paulisp sermonib⁹ vulgi ne nimiū videamur recessisse ab hūanitatꝫ vsu hoīm. di. Boe. vt placet. τ phīa. Nōne cēsea bonūz qd̄ pdest. di. Bo. Ita est inq̄. Phīa. Fortuna quī aut exercet aut corrigit prodest. di. Boe. Fateor inq̄. τ iō concludit phīa. Oīs fortuna bona ē que exercet τ corrigit. di. Boe. qd̄ ni id ē quare nō. τ addit phīa. hec fortuna q̄ exercet est eorū hoīm qui positi in virtute gerūt bella τ contra aspera:sed fortuna que corrigit ē eorum hoīm qui declinātes a vicijs arripiunt iter virtutis. di. Boe. Negare nequeo. Querit phīa. Quid est de fortuna iocunda que tribuitur bonis in premium. Num id est nunqd vulgus dcernit id est iudicat eā esse malā. di. Boe. nequaq̄. verū pro sed cēset id est iudicat eā eē optimam sicut est. Querit vlterius philosophia. Quid de reliqua fortuna que punit:que cum sit aspera τ coercet malos iusto supplicio:num. i. nūquid popul⁹ i. vulgus putat eam esse bonam di. Boe. immo iudicat esse miserrimā oīz q̄ excogitari psit. ¶ Notandum φ oīs fortuna vel ē ad exercendum bonos et corrigendum malos homines:vel est ad

est quā vel iustā cōstat esse vel vtilē. B. Nimis quidē inq̄ vera rō. Et si quā pauloāte docuisti prouidētiaz fatū ve cōsiderē firmis viribus nexa suia. ¶ Sz eā si placet inter eas q̄s inopinabiles pauloante posuisti numeremus. P. Et qd̄ inq̄t. B. Quia id hoīm sermo cōis vsurpat et q̄dem crebro quorundā malā esse fortunā. P. Vis ne igitur inquit paulisper vulgi sermonibus accedamus? Ne nimium velut ab humanitatis vsu recessisse videamur. Boe. Vt placet inq̄. P. Nōne igitur bonum censes esse quod prodest? Bo. Ita est inq̄. P. Que vero aut exercet aut corrigit prodest. B. Fateor inq̄. P. Bona igitur. Bo. Quid ni? P. Sed hec eorum est qui vel virtute positi contra aspera bellum gerunt:vel a vicijs declinantes virtutis iter arripiūt. Boe. Negare inq̄ nequeo. Philosophia. Quid vero iocūda q̄ in premiū tribuitur bonis:non vulg⁹ malam esse decernit? Boe. Nequaq̄. verū vti ē ita quoq3 esse optimā cēset. P. Quid reliqua q̄ cū sit aspera et iusto supplicio malos coercet:nū bonā populus putat? Boe.

remunerandum bonos et puniendum malos: fortuna que est ad exercendum bonos et corrigendum malos homines vtraq3 est bona etiam sm̄ opinionem vulgi: quod probat philosophia. Illud quod prodest est bonum: sed fortuna que exercet bonos homines prodest bonis:et que corrigit malos prodest malis:ergo vtraq3 est bona. Fortuna autem que exercet ē bonorum que gerūt bellum contra vicia. fortuna que corrigit est malorum qui declinant ad virtutes. fortuna autem que remunerat bonos:bona est etiam sm̄ vulgares. sed que punit malos oīm pessima est sm̄ vulgares. et hanc opinionem vulgi de vtraq3 fortuna phīa tangit in littera. ¶ Vide igitur. Hic phīa ex concessis a vulgo concludit quod

dam inopinabile ⁊ contrariū vulgo.s. malā esse fortunā tm̄ malorꝫ: cū tn̄ opinet vulg⁹ vt plurimū esse malā fortunā euenire bonis. ⁊ di. vide ne nos sequētes opinionē ppli.i. vulgi: cōfecerim⁹.i. ꝯclusei im⁹ quoddā valde inopinabile apud vulg⁹. Quid inq̄. di. Boe. Ex his eni q̄ ꝯcessa sunt scd̄m opinionem vulgarē euenit ꝙ eorꝫ q̄ sunt in pfecta possessione virtutis vel in ꝓfectu vel in adeptōe virtutis oēꝫ fortunā eē bonā: siue sit ꝓspera siue aduersa, manētib⁹ aūt in iprobitate oēꝫ fortunā eē pessimā. ⁊ di. Bo. hꝫ verꝫ est scd̄ꝫ vulgares: tamētsi ꝓ q̄uis nemo audeat ꝯfiteri hꝫ ꝟitatē: q2 in rei ꝟitate oīs fortuna bona est tā bonorꝫ q̄ malorū vt ꝓbatū. ¶ Notandū ꝙ oīs fortuna vel est remunerās vel exercens vel corrigēs. fortuna remunerās est eorꝫ q̄ sunt in possessione virtutis. fortuna exercēs ē eorū qui sunt ī ꝓfectu virtutis. fortuna corrigēs est eorꝫ q̄ incipiūt esse virtuosi. Ex quo relinquetur ꝙ eorꝫ qui ꝑmanēt in malicia sit fortuna pessima: ⁊ hoc est verꝫ scd̄m opinionē vulgares. ¶ Nota ꝙ q̄libꝫ fortūa pōt dupliciter considerari. Uno mō in ꝯparatōe ad cām vlēꝫ q̄ oīa regit ⁊ disponit ordinando singula in finē eis ꝯuenientē. sic oīs fortuna est bona vt ꝓbatū est. vel pōt ꝯparari fortuna ad illum cui euenit: ⁊ sic solum illa dr̄ bona que aliqd̄ bonū confert illi cui aduenit: ⁊ illa mala q̄ nihil boni ꝯfert. ¶ Quare īquit. Hic facit quandā exhortationē dicēs. Ex quo oīs fortuna est bona: sapiens vir nō debꝫ moleste ferre quotiens adducit̄ in certamē fortune.i. cū fortuna: ⁊ non decet fortē virū indignari id ē turbari quotiēs increpuit.i. insonuit: bellic⁹ tumult⁹.i. strepitus. Nam ipsa difficultas bellandi ⁊ resistēdi fortune est vtricꝫ: viro forti et virtuoso materia id est causa glorie ꝓpagāde. exercitium eñ bellicū est causa glo

Immo oīm que cogitari possunt iudicat esse miserrimā. Phia. ¶ Uide igitur ne opinionē populi sequentes quoddā valde iopinabile cōfecerim⁹. Boe. Quid inq̄? Phia. Ex his eni ait q̄ cōcessa sunt euenit eorꝫ quidē qui vel sunt i perfectōe vel i ꝓfectu vel in adeptōe virtutis oēm quecūqꝫ sit bonā: in iprobitate vero manētib⁹ oēm pessimā esse fortunā. Boe. Hoc inq̄ verū est ita: tametsi nemo audeat cōfiteri. P. ¶ Quare inq̄t ita vir sapiēs ferre moleste non debet quotiēs in fortune certamē adducit̄: et virū fortē nō decet indignari quotiēs increpuit bellic⁹ tumult⁹: vtricꝫ enī huic quidē glorie propagāde: illi vero cōfirmande sapientie difficultas ipsa materia est. Ex quo et cū virtus vocatur quod suis viribus nitēs non supetur aduersis. neqꝫ enim vos in profectu positi virtutis diffluere delicijs et emarcescere voluptate venistis: prelium cuꝫ omni fortuna nimis acre conseritis. Ne vos

rie viro forti. Illi vero.s. viro virtuoso resistentia fortune est materia.i. causa: confirmande sapientie.i. virtutis: ex quo.i. ex qua victoria talis difficultas virtus vocatur. Dicitur eñ virtus eo ꝙ suis viribus nitens non superetur aduersis. ⁊ subdit. Neqꝫ eñ vos positi in profectu id est in via virtutis venistis in mundum diffluere delicijs ⁊ emarcescere voluptate: prelium nimis acre conseritis id ē iudicabitis fieri cum omī fortuna: ne tristis fortuna vos opprimat eijciendo in desperationem: aut iocunda corrūpat alliciendo ad voluptatem, occupate.i. tenete ergo medium virtutis firmis viribus: quia quicqd infra subsistit a medio ꝟtutis deficiēdo: aut vltra ꝑgreditur mediū virtutis excedendo: illud habet contemptum felicitatis.i. virtutis ⁊ non habet premium laboris: ⁊ in vestra manu.i. potestate situm est qualem fortunam velitis vobis formare scilꝫ bonam vel malam. Omnis eñ in fortuna que videtur aspera aut exercet bonos aut punit malos ⁊ sic est bona. ¶ Notādū ꝙ philosophia hortatur sapientes ad magnanimitatem cum dicit, Sapiens non debet moleste ferre fortunam. Nam secundum Aristotelem in

eluicis. Sapiens bene scit ferre fortunas quia bz se sine vituperio sicut tetragonū. Corp⁹ eñi tetragonū quocūq͵ pijcitur firmiter stat. ⁊ magnanim⁹ est qui ɔtra difformes insult⁹ fortune viuacium mentis constātia militat. ¶ Notandū q̄ virtus ɔsistit in medio inter duo vicia extrema ad quoꝝ vnū impellit ꝓspera fortuna: ad aliud aduersa. vel bi gratia. Aduersitas impellit ad desperationē ⁊ timiditatē: prosperitas aūt ad ꝑsumptionē ⁊ audaciā: inter q̄ ɔsistit mediū virtutis cui⁹ excessus, vel defect⁹ est vicio sus. ⁊ hoc innuit phīa in lrā. ¶ Nota q̄ in ptāte hoīs est facere fortunā qualē vult scz bonā vel malam: qḋ declarat phīa in aduersa fortūa: quia si eā accipim⁹ bono aīo ꝓ exercitio ⁊ correptiōe ipsa ē bona. Si aūt eā toleram⁹ inuiti etiā ꝓ pena: ipa est mala.

aut tristis opprimat aut iocūda corrūpat firmis medium virib⁹ occupate. Quicq̄d aut infra subsistit aut vltra progreditur: habet et contēptum felicitatis: nō habet premiūz laboris. In vestra est eniz situm manu qualē vobis fortunā formare malitis. Oīs eñi q̄ videtur aspera: nisi aut exerceat aut corrigit punit.

¶ Metruz septimuz quarti libri.

Bella bis quinis operatus annis
Ultor atrides frigie ruinis
Fratris amissos thalamos piauit:
Ille dum graie dare vela classi
Optat et ventos redimit cruore
Exuit patrem miserumq͵ tristis
Federat nate iugulum sacerdos.
Flevit amissos ytacus sodales
Quos ferus vasto recubans in antro

¶ Metrū septimū quarti libri. Bella bis quinis operat⁹ annis ⁊c. Hic icipit septimū metrū ⁊ vltimū metriz hui⁹ quarti qḋ dicit sapienū ab inuētore: trochaicuz a pede ꝑdominăte. in quo phīa cōfirmat suā exhortatiō exemplo viroꝝ fortiū qui spretis voluptatibus magnos subierūt labores spe laudis et glīe. Et primo ponit plura exempla. Scdo hortatur nos ad imitationē coꝝ ibi. Ite nunc fortes. ꝑma ps posset diuidi in tot partes quot exēpla ponit q̄ patebūt. Primū exēplū est tale. Paris filius Priami regis troiano ī greciā ꝓfectus rapuit Helenā vxorē Menelai: et duxit eam in frigiā regionē. Menelaus aūt cōquestus fratri suo Agamēnoni hoc factum. Menelaus ɔuocatis pricipib⁹ grecorū trāsfretauit in frigiā: et obsedit troiam decem annis: quā tandē destruxit: ⁊ maiorib⁹ interfectis populū captiuauit. Cū aūt Agamēnon ꝓficisceretur versus troiā per quandā insulā vbi factus est ei vent⁹ contrari⁹: requisiuit vates q̄d esset faciendū. qui dixerūt q̄ nō haberet ventū ꝓsperū nisi placaret dyanā sacrificādo et suā filiā. Cū lz hoc videretur duꝝ ꝓpter pietatē paternā: tñ suadēte vlixe spe laudis ⁊ glīe sup victoria obtinēda ɔsensit vt eā īmolaret: quo facto obtinuit ventū ꝓsperū ad voluntatē. Dicit ergo in littera. atrides id est Agamēnon atride filius et fīs vltor: opat⁹ bella bis quinis. i. decē annis: piauit. i. purgauit vlciscēdo: amissos thalamos. i. vxorē ɔtentā in thalamo fratris menelai: ruinis. i. destructiōib⁹: frigie. i. troie que sita fuit in frigia. dū ille Agamēnon optat dare. i. exponere: vela graie classi. i. naui grecali. ⁊ dū redemit ventos cruore filie sue: ipse exuit. i. deposuit patrē. i. pietatē paternam. ⁊ sacerdos tristis existens federat. i. in federe sacrificat: miserū iugulū. i. collum vel guttur: nate. i. filie Agamēnonis. scdm Hugui. eñi iugulū i. idem qḋ guttur vel gutturis incisio. ¶ Flevit amissos ytacus sodales. ¶ Hic phīa ponit scdm exēplū in quo declarat fortia acta ipsi⁹ vlixis intendēs talē fabulā. Ulixes rediēs de bello troiano decē annis errauit in mari sustinēs multa aduersa. tandē casualiter venit ad antrū poliphemi

qui erat maximus gigas habens vnicum oculū i fronte: q̄ socios vlixis occidit ⁊ vorauit: sup quo vlixes cōtristatus sustinuit vsq3 dum predict⁹ gigas cibo replet⁹ ob dormiret: quo dormiente oculū quē in frote habuit eruit. Qui euigilās furibūdus quesiuit vlixē sed excecat⁹ eum inuenire nō potuit. di. ergo i littera. ytac⁹. i. vlixes ab itaīia regione vel ab auo suo itaco sic dict⁹: ille fleuit. i. defleuit amissos sodales quos ferus poliph︤e︥m⁹ recubans. i. morans in vasto antro mersit imani aluo. i. magno ventre: s3 tñ vlixes

Flevit amissos ithacus sodales...

Mersit immani poliphemus aluo:

Sed tamen ecco furibundus ore

Gaudium mestis lachrymis rependit.

Herculem duri celebrant labores:

Ille centauros domuit superbos:

Abstulit seuo spolium leoni.

Fixit et certis volucres sagittis.

Poma cernenti rapuit drachoni

Aureo leua grauior metallo.

Cerberum traxit triplici cathena.

Victor immitem posuisse fertur

Pabulum seuis dominum quadrigis.

Hidra combusto perijt veneno.

Fronte turbatus achelous amnis

Ora demersit pudibunda ripis.

furibund⁹ repēdit. i. restituit gaudiū: mestis lachrymis. i. suis tristicijs: ore. i. facie poliphemo ceco. i. excecato ¶ Herculē duri. Hic pōit aliud exēplū i quo declarat acta Herculis ⁊ labores eius q̄bus fingit meruisse celū di. duri labores assūpti: celebrant. i. celebrem reddūt herculē. Cuius pōit p̄mum laborē. s. domationē centauroꝝ di. Iste hercules domuit supbos centauros q̄ eū ꝯtēpserunt. ¶ Ubi no. q̄ centauri monstra q̄dā dicta sunt ex medietate thauri: quos poete fingūt genitos ex semine Ixionis qd̄ p̄iecit i nubem qua iuno circūdederat se fugiens a facie ei⁹ volētis cū eo cōcūbere. hos centauros hercules domuit. Cū eni cōuenissent ad urbē palestine in monte foloe: hercules cōgressus cū eis ipos vsq3 ad effusionem sanguinis ꝓstrauit ¶ Abstulit seuo. Hic pōit scḋm laborem herculis di. Hercules abstulit spoliū. i. pellē seuo leoni ¶ Ubi no. q̄ in silua nemea fuit quidā leo crudelissimus q̄ boies totius regionis inuasit: quē aggressus hercules ꝓ liberatione patrie ipsū interemit: ⁊ excorians ipsum pellem pro spolio abstulit ¶ Fixit ⁊ certis. Hic pōit tertiū laborem di. Hercules fixit volucres. i. arpias certis sagitis ¶ Ubi notandum q̄ rex Fineus suos filios excecauit qui nouercam suaꝫ de stupro accusauerant: ꝓpter qd̄ inuidia deorum ipse est excecat⁹ ⁊ opposite sunt ei arpie. i. volucres virginei vultus rapiētes cibum de mensa eius: quas Hercules sagittis suis fixit ⁊ fugauit. ¶ Poma cernenti rapuit drachoni. Aureo leua. Hic tangit quartum laborem di. Hercules rapuit poma drachoni cernenti. i. custodienti: illa rapuit aureo metallo. i. cū claua aurea. Hercules inq̄ fact⁹ grauior. i. fortior leua id est manu. ¶ Ubi no. q̄ septem fuerunt filie athlantis habētes hortum aureum cum pomis aureis q̄ drachon custodiebat. Hercules autem superueniens drachoni poma aurea abstulit ¶ Cerberum traxit. Hic pōit quintū laborem di. Hercules cerberū. i. canem infernalem traxit ab inferis triplici cathena. ¶ Ubi no. q̄ Pirrithous volens sibi despōsare reginam inferni Herculem ⁊ Theseū ⁊ alios homines fortes assūpsit: quibus venientibus ad infernum Cerberus ianitor inferni ipsos latratu suo impedivit. Hercules autem ipsum tribus cathenis vixit. vel s̄m alios ipsum traxit de infernis triplici cathena: q2 dicitur habere tria canina capita triplici cathena vincta. ¶ Victor immitem. Hic pōit sextū laborem di. Victor scilicet Hercules, fertur posuisse imitē dominū. s. Diomedē in pabulū seuis quadrigis. i. eq̄s quadrigā trahētib⁹. ¶ Ubi notādū q̄ Diomedes fuit rex thracie q̄ equos suos pauit humana carne: quē Hercules īterfectū dedit suis ꝓprijs equis deuorādū. ¶ Hidra cōbusto. Hic pōit septimū

laborē di. hydra. i. serpēs perijt cōbustio veneno suo. ¶ Ubi no. ꝙ in lerna palude fuit quidam serpens hñs plura capita quoꝝ vno pciso succrescebāt tria: quē Hercules aggressus sagittādo cū non videret se pficere: cōgerie lignoꝝ ipm cōbussit. ¶ Fronte turbat⁹ Achelous amnis. Ora demersit. Hic ponit octauū laborē Hercu. Ubi sciēdū ꝙ cū Hercules vellet deducere filiā cuiusdā regis q̄ dicebat̄ Deianira: fluuius achelous quē debebat ti āfire mutauit se in diuersas formas repugnādo cōtra Herculē. Cū aūt vltimo mutasset se i spēciē thauri: Hercules ipo deiecto abstulit sibi vnū cornu qḋ sacrificauit copie. i. dee fortune: ppt̄ qḋ Achelous verecūdia ꝯfusus fugit et in aquo latuit. Uñ dicit ista Achelous amnis. i. fluui⁹ frōte turbat⁹ ppt̄ ablationē cornu: ipse mersit in ripis ora pudibunda q̄z latuit pre pudore in ripis. ¶ Strauit antheū. Hic ponit nonum laborē dicēo. Hercules strauit. i. occidit āthenū illū gigātem arenis libicis. i. i arenis libie regionis. ¶ Ubi no. ꝙ Anthe⁹ erat gigas de terra pgenitus: cuius erat talis ꝟtus ꝙ si aliqñ ex fatigatione fatigaret̄: tactu terre statī recuperabat vires. Qui cū exerceret tyrannidem in libia: aduenit Hercules et congressio cū eo diu simul luctabātur. Cū aūt Antheus sentiret se debilitari spōte cecidit in terrā ⁊ sic resumpsit vires. qḋ Hercules cognoscēs ipm a terra eleuauit et supra pect⁹ suū tenēdo oppressit quousq̄z spm exalaret. ¶ Cacus euandri. Hic ponit decimū laborē. Ubi notan. ꝙ Cac⁹ fuit monstrū euomēs ignē p os: cuius pater fuit vulcanus. manebat aūt cacus in monte auētino spoliās ⁊ occidēs boues ⁊ furto plurimū insistēs. Cū aūt Hercules veniret de hyspania ducēs secū multos boues: cacus quosdā boues herculis furabat̄: ⁊ traxit eos in antrū suū retrorsum p caudas ne furtū pateret. cū aūt hercules q̄reret boues: p mugitū vnius bouis puenit ad antrū caci. quo erto acto ipm interfecit: cuius morte placata ē ira euandri que ideē cacus multum offenderat. vnde dicit. Cacus sup. morte sua quā passus est ab hercule satiauit. i. cōpescuit iras euādri quē cacus multū offenderat. ¶ Quosq̄z pressurus. Hic ponit vndecimū laborem herculis. Ubi nota ꝙ in archadia erat quidā aper deuastans totam regionē: quē cum hercules agitaret aper sibi insultans humeros herculis spuma maculauit: quē aprū tandē interfecit. vñ di. Setiger. i. aper gerēs setas notauit. i. maculauit humeros herculis sup. spuma vel saliua: quos humeros altus orbis foret. i. erat pressurus: quia vt statī patebit hercules humeris suis celū sustulit. ¶ Ultimus celū. Hic ponit duodecimū ⁊ vltimū laborē ei⁹. Ubi no. ꝙ Athlas fingitur fuisse quidā gigas sup. portans celum humeris suis. hic fatigatus rogauit herculem vt celū supportaret quousq̄z ipse respiraret: quod et hercules fecit et per hoc celū meruit. vñ di. Ultimus labor herculis fuit quod sustulit. i. supportauit celū collo inreflexo. i. non inclinato. et rursus meruit celum tanq̄ preciū vltimi sui laboris. ¶ Ite nunc fortes vbi celsa magni. Hic hortat̄ pbia ad imitationem p̄dictoꝝ viroꝝ di. Ite nūc fortes resistētes aduersitatibus: ite illuc vbi ducit via celsa. i. ardua magni herculis que est via virtutis et via magni exēpli ad aggrediendum fortia. et nunc inuehitur contra tardos et viciosos di. Cur vos inertes id ē homines sine arte sicut homines desidiosi: cur nudatis terga. i. dorsa vestra fugiendo labores ⁊ aduersa. nā tellus. i. terrena cōcupiscētia superata donat hoī sydera. i. celū: q̄z superata terrena ꝯcupiscētia efficitur homo dignus celo quod est locus deoꝝ ⁊ spirituū. Nā. fm Arist. sedo celi ⁊ mundi. Omnes cū lo-

Strauit antheum libicis arenis.

Cacus euandri satiauit iras.

Quosq̄z pressurus foret altus orbis

Setiger spumis humeros notauit.

Ultimus celum labor irreflexo

Sustulit collo: preciumq̄z rursus

Ultimi celum meruit laboris.

Ite nunc fortes vbi celsa magni

Ducit exempli via: cur inertes

Terga nudatis? superata tellus

Sydera donat.

¶ Explicit liber quartus.

cū qui sursū est deo attribuūt: ⁊ barbari ⁊ greci quicunq3 putant deos esse. de quo loco di. Plato in fe done. Viri speculatiui vincētes scdʒ vitā cōtēplatiuā celestes sedes recipiūt in quibꝰ felicitate deorū po tiūtur: qua felicitate nos faciat participes ih̄s xp̄s q̄ cū p̄re ⁊ sp̄u sc̄o viuit ⁊ regnat deus sup oīa benedictꝰ in sc̄la sc̄loꝝ. Amē.

¶ Explicit liber quartꝰ Boe. de ɔsolatione phie.

¶ Incipit prosa prima libri quinti.

¶ Libri quinti prosa prima.

Dixerat orationisq3 cursum ad alia q̄dā tractanda et expeditēda vertebat Boe. Tū ego. Recta q̄dē exhortatio tuaq3 prosus auctoritate dignissima: sʒ q̄ tu dudū de prouidētia questionē pluribꝰ alijs implicatā esse dixisti expertor. Quero enī an esse aliquid oīno: ⁊ q̄d nā esse casum arbitrere? Phia. ¶ Tū illa. Festino: inquit debitū promissionis absoluere: viāq3 tibi qua patriā reuebaris aperire. hec autē etsi perutilia cognitu tamen a propositi nostri tramite paulisper auersa

Dixerat orationisq3 cursum. Hic incipit quintꝰ liber Bo. de consolatōne phie cuiꝰ est prima prosa: in qua phia studet soluere quedam dubia suam determinationem consequentia de fato ⁊ prouidentia. videtur enīʒ ex dictis q̄ casus non sit: quia si omīa sūt prouisa ita q̄ nihil eueniat preter ordinem diuine prouidentie: videtur q̄ nihil casualiter eueniat: q: casus īportat euentum inopinatum. Item videtur ex dictis q̄ liberum arbitriū nō sit: quia omnia disponūtur scd̄m ordineʒ fatalis necessitatis. liberum autem arbitriū necessitateʒ excludit: videt̄ ergo si ponit̄ prouidentia ⁊ fatuʒ q̄ oīno excludatur liberū arbitriū. philosophia ergo in presenti libro inq̄rit vtrū casus sit ⁊ quid sit. ⁊ inq̄rit vtrū liber arbitrium sit ponendo argumēta quibꝰ liberū arbitriū cū prouidentia diuīa nō videt̄ posse stare. post hoc ponit falsaʒ solutionē quorūdā quā īprobat ⁊ ponit propriaʒ quā rationibꝰ ɔfirmat: ⁊ de eternitate determīat: ⁊ alia plura sicut patebit. Et diuiditur iste liber in vndecim partes quia sex sunt prose ⁊ quinq3 metra cuiusq3 que partes et que in ipsis determinantur patebunt in processu libri. In prima prosa determinat de casu. ⁊ primo Boe. tangit acta philosophie commendans eius exhortationem factam: et mouet questionem de casu. Secūdo philosophia excusat se ab eius determinatione. et Boe. illam excusationem remouet. Tertio philosophia determinat de casu. secunda ibi. Tum illa festino. tertia ibi. Tum illa morem. Primo dicit. philosophia dixerat hec predicta: ⁊ vertebat cursum orationis. i. sermonis ad tractanda quedam alia atq3 expedienda. tunc ego Boe. inq̄. O philosophia recta est exhortatio tua et prorsus est dignissima auctoritate: sed quod tu dudum dixisti sexta prosa quarti libri: questionem de prouidentia implicatam esse pluribus alijs scilʒ questionibus: ego experior re id ē realiter. quero enim an arbitrere id est arbitreris casum omnino aliquid esse sup. in rerū natura: ⁊ quodnā arbitreris esse casum supple in rerūʒ natura. ¶ Nota per hoc q̄ dicit Boe. dixerat ⁊c. innuit philosophiā iam expediuisse que ad sui speculationem spectabant: ⁊ ita determinasse principalem huius libri intentionem. ⁊ philosophia vertebat cursum orationis id est orationem currentem: quia oratio philosophie nō impediebatur ignorātia docentis: nec tarditate discentis: hanc orationem vertebat ad quedā alia tractanda. que autem fuerunt illa Boe. non exprimit quia forsitan sua opinione nimis erant desiderāda: vel forsitan q̄tum ad propositum extranea. Nota q̄ di. exhortationem philosophie fuisse rectam: quia philosophia hortatur ad virtutes ⁊ ad contēptum fortunoꝝ. talis autē exhortatio que fit ad bonum prosequendum ad malum fugiendū recta est. ⁊ dicit exhortationem phie esse dignissimā auctoritate: quia q̄d a sapientibꝰ dicitur auctoritate sapiētis dignū reputat̄. ¶ Tum illa festino inquit. Hic phia excusat se de huiꝰ opinionis vel questionis determinatōe. ⁊ Boe. illā excusationem remouet di. Phia inquit. Ego festino absoluere. i. perficere debitum promissionis ⁊ aperire tibi viā qua reueharis ad pa

triam: hec autẽ que tu queris de casu etsi ꝓ q̃nis sunt ꝓutilia cognitu.i.cognitõe:tamẽ paulisp̄ auersa sunt tramite.i.via nostri ꝓpositi. ⁊ dicit paulisp̄: q2 non sunt totaliter auersa sed aliquantulum incidãt premissa. ⁊ est verendũ id est timendũ ne tu fatigatus deuijs.i.questionib⁹ extraneis nõ possis sufficere ad emetiendũ id est transeundũ rectum iter. di. Boe. O pbĩa ne illud verear e.i.non timeas: q2 hoc fuerit mihi loco quietis agnoscere ea quibus maxime delector: ⁊ cũ oĩne latus.i.omnis ꝯstantia tue disputationis mihi cõstiterit fide indubitata: nihil ẽ quod ambigatur de sequẽtib⁹. ℂNotandum ꝙ di. qua via vehebaris patriam: hic patriã vocat beatitudinẽ quã prius inuenire docuit. illa autẽ pet q̃ homo ꝑuenit ad ipsam sunt virtutes de q̃b⁹ Boe. intendebat agere: non in hoc libro sed in vltimis libris musice sue agendo de musica humana. intentionẽ aũt suã nõ ꝯpleuit q2 a rege Theodorico morte ꝑuentus fuit. ℂTum illa morẽ inq̃t. Hic pbĩa determĩat de casu soluendo premissas causas ⁊ q̃stiones. Pr̃o soluit p̃mã: An casus sit. Scdo secundã Quid sit casus: ibi. Licet igitur. Primo ostẽdit q̃d significet̃ ꝑ nomẽ casus: ponendo opinionẽ quorundam. scdo improbat illã opinionẽ: ibi. Quis enim. Primo di. O Boe. ego geram tibi morẽ.i. cõformabo me voluntati tue: ⁊ simul sic ẽ orsa.i. sic incepit. si aliquis diffiniat quo ad nomẽ dicens casũ eẽ euentũ productũ motu temerario id est improuiso: ⁊ nulla cõnexione causarũ. Ego pbĩa cõfirmo casum sic omnino nihil esse: ⁊ decerno id est iudico vocem casus prorsus esse inanẽ preter significationem rei subiecte: sicut hec vox chimera inanis est. ℂNota ꝙ q̃nis q̃stio si est precedit q̃d est scdõ ꝙ q̃stio q̃d ẽ querit de quidditate rei: q2 q̃d est rei nulli debet̃ nisi enti: tũ q̃stio q̃d est querẽs de qd̃ quid est nois est p̃ma cognitio ⁊ ideo ex quo quid est nois oportet scire de aliquo si est. Propter hoc pbĩa ad q̃rendũ de casu vtrum sit vel nõ accipit qd̃ quid est: qd̃ significat ꝑ nomẽ ⁊ dicit. Si aliqui dicũt casum esse euentũ temerariũ sine omni causa productũ ego video vocẽ casus esse inanem tanq̃ sibi nihil correspondeat in re. ℂQuis enĩ coercente. Hic pbĩa improbat opinionẽ istã ostẽdens casũ nihil esse ẽm eam. scdõ soluit ẽm rei veritatẽ: ibi. Aristoteles meus. Pr̃o ponit vnã rationẽ. scdõ aliã: ibi. Nã nihil. Antiqui dicebant ꝙ casus est euentus temerarius id est improuisus. contra hoc arguit pbĩa sic. Vbicũq3 omnia sunt prouisa ibi nihil est temerarium: sed oĩa que sunt prouisa sunt a deo: ergo inter ea que sunt nihil est temerarium. Hanc rationẽ breuiter tangit in littera di. Quis enim locus vllus potest esse reliquus id est relictus temeritati id est improuisioni deo coercente cuncta in ordinem scilic3 prouisum. quasi diceret nullus. ℂNotandũ ꝙ omnia a deo sunt prouisa: cuius ratio est. Quorumcumq3 deus est causa: omnia talia prouisa sunt a deo: sed deus est causa omnis entis: ergo omnia entia a deo sunt prouisa. ꝙ autem deus sit causa omnis entis patet. quia ab ipso dependet celum et tota natura: vt patet ex duodecimo methaphisice. ℂNam nihil ex nihilo existere. Hic ponit aliam rationem probantem ꝙ casus non potest esse sine omni causa productus: ista

sunt. Verendumq3 est ne deuijs fatigatus ad emetiendum rectum iter sufficere nõ possis. Boe. Ne id unquam prorsus verearę. Nam quietis mihi loco fuerit ea quibus maxime delector agnoscere simul: cũ omne disputationis tue latus indubitata fide cõstiterit: nihil de sequentib⁹ ambigatur. Pbĩa. ℂTũ illa morẽm inquit geram tibi: simulq3 sic exorsa est. siquidem inquit aliquis euentum temerario motu nullaq3 causarum cõnexione productum casum esse diffiniat nihil omnino casum esse confirmo: ⁊ preter subiecte rei significationem inanem prorsus esse vocem decerno. ℂQuis enim coercente in ordinem cũcta deo locus esse vllus temeritati reliquus potest: ℂNam nihil ex nihilo existere vera sententia est: cui nemo vnq̃ veterum refragatus est: quãq̃ id illi nõ de operante prin-

Prosa prima:

est dicebant antiqui. τ arguit sic. Quod est ex nihilo nihil est: sed quod est ex nulla causa ex nihilo est: ergo quod ex nulla causa est nihil est. sed scd̄m antiquos casus est ex nulla causa quia est productus sine omni cōnexione causarum: ergo casus nihil est. vnde dicit in littera. Vera sententia est cui nemo vnq̄ veterum refragatus est id est contradixit scʒ ex nihilo nihil existere: quāq̄ illi antiqui illā propositionem ex nihilo nihil existere iecerunt id est posuerunt: quasi quoddā fundamentum non de operante principio scilʒ de deo creatore: q2 ille ex nihilo aliqd fecit: ex nihilo aliqd fecit: sʒ intellexerūt hoc de materiali subiecto id est de tota natura fundata in materia. τ exponit seipsum di. Hoc ē de natura omniū rationū id est de materia que est subiectū formarū naturalium: sed si aliquid, oriatur ex nullis causis id videtur esse ortum ex nihilo: sed hoc fieri neq̄t vt aliquid oriatur ex nihilo: ergo nō est possibile casū ēē hmōi.i. talē qualem pauloante diffinimus s̄m antiquos q̄ sit euētus temerarius sine cōnexione causarum. Quid ergo dicendū est de casu querit Boe. Estne nihil in rerū natura quod iure possit appellari casus vel fortuitū: vel est aliqd tamen si p cūctis lateat vulgus cui ista vocabula cōueniāt. ¶ Notādū q̄ hec propositio ex nihilo nihil existere ē v̄a in cōparatione ad causaʒ pticularē que in sua actōne p̄supponit materiā: sʒ tñ in cōparatione ad causaʒ vniuersalem que est causa toti9 entis non est vera. vnde dixim9 deum omnia creasse ex nihilo τ fide tenem9. sʒ antiqui de isto mō pductionis p creationē non loq̄bātur sed primo modo. vñ Ari. p̄mo phisicorū. Impossibile est aliquid fieri ex his que nō sunt. in hac eñ opinione cōuenerūt oēs qui de natura senserunt. ¶ Aristo. meus id inquit in phisicis. Hic

cipio sed de materiali subiecto: hoc est omniū de natura rationum: quasi quoddaʒ fundamentū iecerint At si nullis ex causis aliquid oriatur: id de nihilo ortū esse videtur: q̄ si hoc fieri nequit: nec casum quidem huiusmodi esse possibile est qualē pauloāte diffinim9. Boe. Quid igitur inq̄: Nihil ne ē quod vel casus vel fortuitum iure appellari queat: An est aliquid tamet si vulgus lateat: cui ista vocabula conueniant. Phīa. ¶ Aristoteles meus id inq̄t in phisicis τ breui τ veris propinqua ratione diffiniuit. Bo. Quonam inq̄ modo? Phīa. Quotiens ait aliquid cuiuspiam rei gratia geritur: aliudq3 quibusdā de causis q̄ qd̄ intēdebatur obtingit casus vocatur: vt si quis colēdi agri causa fodiens humum defossum auri pondus inueniat: hoc igitur fortuito quidē creditur accidisse: verūʒ nō de nihilo est. Nam proprias causas habet quarūʒ improuisus īopinatusq3 concursus casum videtur opa

phīa soluit questionem de casu. Et primo ostendit eam esse solutaʒ ab Aristo. τ ostendit modum eius. Secundo declarat q̄ casus licet non habeat causas per se: habet tamen causas per accidens ibi. Hec sunt igitur. Primo dicit. Aristoteles meus id est doctrina mea imbut9 τ deditus diffiniuit casum in phisicis id est in scd̄o phisicorum breui ratione τ propinqua veris id est veritati. τ querit Boe. Quonam inq̄ modo. Dicit philosophia. Quotiens aliquid geritur id est fit gratia cuiuspiā rei id est alicuius rei τ aliud obtingit quibusdam de causis q̄ quod intendebatur illud vocatur casus: vt si aliquis causa colendi agri fodiens humum inueniat pondus auri defossum. hec inuentio auri creditur fortuito id est a casu accidisse: verum pro sed talis euentus casualis non est de nihilo id ē de nulla cā sicut dicebat diffinitio antiquorum. Nam euentus casualis habet proprias causas quarum concursus et inopinatus et improuisus supple ab eo qui aliquid fecit causa alterius rei videbitur operatus esse casum. nisi cultor agri foderet humum: que supple fossio est vna causa inuentionis auri: τ nisi eo loci id est loco de

positor obruisset id est abscondisset pecuniam suam: que est alia causa inventionis auri: aurum nō esset inventum. ¶ Nota φ casus scdm Aristo. est quādo aliquid fit ꝑpter aliquē finem: vt fossio agri ꝑpter seminationē: si aliquid aliud evenit ex quibusdā causis preter hoc qđ intendebatur hoc est casus: vt inventio thesauri casualis est que non intēdebatur a fossore agri. Ex quo ptz φ inventio thesauri est casualis: non ideo φ non est ꝓuisa a deo: sed quia non est preuisa ab homine: et ita casus nihil est quo ad deū sed est aliquid q̄ ad hoīem ꝓpter eius intentionē et ꝓuisionem evenit. ¶ Hec sūt igitur fortuiti cause compendij. Hic ostendit phīa φ casus non habet causas per se: sed per accidens di. Hec igit sunt cause fortuiti compendij id est fortuiti eventus: qđ fortuitū compendiū evenit ex causis obviis et ɔfluentibus: non ex intentione gerentis. Non enī ille qui aurum obruit: vel qui agrū exercuit. i. fodit intendit vt ea pecunia repperiret: sed vt dixi preter gerentis intentionē evenit huc fodere quo ille obruit pecuniā: et occurrit suppl. inventio pecunie. ¶ Nota φ causa efficiēs non agit nisi moveatur a fine. Finis autē non movet nisi scdm φ ē in intētione, et ideo respectu illius effectus q̄ est in intentōe agens est causa per se. si aliquid contingat in actione preter intentionē agentis illius: agens est causa ꝑ accidēs: et sic casus quia contingit preter intentionē agentis nō habet causam agentem per se sꝫ per accidens. ¶ Licꝫ igitur diffinire. Hic phīa soluit secūdā questionem ostendendo quid sit casus. Concludit ergo diffinitionē eius ex iam dictis dicens. Licet igitur diffinire casū esse eventū inopinatum ex causis confluentibus in his que geruntur ob aliquid aliud.

tus. Nam nisi cultor agri humum foderet: nisi eo loci pecuniam suam depositor obruisset: aurum non esset inventū. ¶ Hec sunt igitur fortuiti cause compendij qđ ex obviis sibi et confluentibus causis non ex gerentis intentione provenit. Neqꝫ enim vel qui aurū obruit vel qui agrum exercuit vt ea pecunia reperiretur intendit: sed vti dixi quo ille obruit hunc fodisse cōvenit atqꝫ concurrit. ¶ Licet igitur diffinire casum esse inopinatum et ex confluentibus causis ī his que ob aliquid geruntur eventum. Concurrere vero atqꝫ confluere causas facit ordo ille inevitabili connexione ꝓcedens: qui de providentie fonte descēdens cunctas suis locis temporibusqꝫ disponit.

¶ Metrum primum quinti libri.

Rupis achemenie scopulis vbi versa sequentum.

Tunc ostendit quomō effectus casualis cadit ab ordine ꝓuidentie. dictum est enī φ casus provenit ex causis confluentib⁹. φ autem cause confluant hoc provenit ex ordine ꝓuidentie. vnde di. Causas vero concurrere et cōfluere facit iste ordo sup. fatalis procedens inevitabili connexione. s. causarum: qui descendens sup. ordo de fonte ꝓuidentie cuncta disponit suis temporibus et locis. ¶ Nota φ diffinitio casus est bona: quia per eā casus distinguitur ab aliis. per hoc quod dicitur casus est eventus inopinatus excluditur effectus necessario eveniens: vel vt frequenter sicut solem oriri vel hominē nasci cum quinqꝫ digitis in vna manu. talia non eveniunt casualiter et inopinate per hoc quod dicitur ex confluentibus causis exclüditur casus primo modo dictus: qui secundū antiquos ponebatur produci ex nulla connexione causarum. per hoc autē quod dicitur in his q̄ geruntur ob aliqđ aliud: ꝑ hoc excludit a casu casualitas ꝑ se. casus enī et fortuna sunt cause per accidēs: et fiūt ꝑter intentionē agētis. ¶ Metrū primū quinti libri.

Rupis achemenie scopul. Istud est primū metrū libri quinti qđ dr metrū elegiacū: et primū metrū ē dactilicū exametrū. Scdm ē trochaicū pētametrū vl̄ dactilicū pētametrū. In q̄

pbīa ōndit qūo euent⁹ casualis se bz ad puidentiā dinā. Est aūt materia exēpli ꝙ tigris ⁊ eufrates sūt duo flumij ab eodē fonte ꝓcedētes q̄ postea ab inuicē diuidūtur: ⁊ si iterū ꝯcurrāt necesse ē naues ⁊ alia q̄ per ista flumina deferūtur cōcurrere: quiquidē ꝯcursus ꝓuenit in ꝯtū regūtur decursu istoꝝ fluminoꝝ ⁊ tn̄ est ꝑter intētionē istoꝝ q̄ regūt naues. Eodē mō cōcursus causaꝝ casualis ꝗuio fit ꝑter intētionē ipoꝝ agentiū, tn̄ cōcurrūt ꝓm defluxū ordīs fatalis ex regimine ꝓuidētie. ⁊ ꝗuio nobis ignoratib⁹ ordine ꝓuidētie videat̄ aliqd casuale ⁊ fortuitū: tn̄ in cōꝑatione ad deū oīa sūt ordinata ⁊ ꝓuisa vn̄ di. l̄ra. Tigris ⁊ eufrates resoluūt sese vno fonte: scopulis, i. cōcauitatib⁹: rupis achemenie, i. mōtis ꝑthie: vbi, s. ī ꝑthia fugax pugna versa spicula, i. sagittas figit pectorib⁹ sequētū. Est eñi cōsuetudo parthoꝝ ꝙ fugiēdo pugnāt sagittādo a tergo ꝯtra insequētes: ⁊ mox, i. post puū spaciū tigris ⁊ eufrates dissociātur adiūctis aq̄s sup. aliꝗ. ⁊ si dicti fluuij iterū coeāt, i. ꝯueniāt ⁊ reuocētur in vnū cursum cōfluat, i. opꝫ confluere aliud qd̄ vnda alterius vadi, i. vtriusqꝫ fluminis trahit, i. secū ducit, et cōueniāt puppes et trūci vulsi, i. eradicati flumine, i. ꝑ flumē, ⁊ vnda mixta, i. ꝯfluens īplicet, i. īplicabit fortuitos modos: q̄ vnda faciet ꝯuenire fortuitu naues ⁊ truncos: q̄s tn̄ vagos casus, i. casualis euēt⁹ regit ipe decliuia terre, i. decessio terre dās viā fluuio: ⁊ deflu⁹ ordo lapsi gurgitꝭ, i. currētis aq̄ regit illos vagos cursus. ⁊ ita ē de euētu casuali respectu ꝓuidētie. vn̄ di. Sors, i. casus vl̄ fortuna q̄ videt̄ fluitare ꝑmissis habenis, i. sine regimie: illa patit̄ frenos, i. regimē sa: ⁊ meat, i. trāsit ipa lege, i. ꝑ ipam legē diuīe ꝓuidētie. ¶ No. ꝙ scribit̄ ī Genesi. Tigris ⁊ Eufrates sunt flumīa quoꝝ ort⁹ ē in ꝑadiso. Sꝫ Hieronim⁹ auctoritate Salustij di. ꝙ ort⁹ tigris ⁊ eufratis demōstrant̄ in armenia, i. in parthia: cui videt̄ Bo. ꝯsentire. Btūs āt Augu. sup genesim ad l̄ram istā ꝯtrarietatē ꝯcordat di. Illō cōtingit ī istis fluminib⁹ qd̄ in alijs experimur. s. ꝙ aliqn̄ absorbētur a terra ⁊ iterū oriūtur: ⁊ q̄ hoc sepe ꝯtit ꝯtigere, iō de ortu ipoꝝ fluminoꝝ diuersa pn̄t dici. qn̄ eñi Moyses di. in genesi ꝙ oriātur in ꝑadiso pōt itelligi de pria origine eoꝝ: sꝫ ꝙ dr̄ ab alijs ꝙ alias oriātur: pōt ītelligi de ortu eoꝝ scd̄ario. ¶ No. ꝙ parthia ē regio quedā q̄ alio noīe dr̄ armenia. vn̄ dr̄ hoīes parthi q̄ vicūt hostes suos fugiēdo sagittas a tergo mittēdo: ⁊ sic amor vincēd⁹ est fugiēdo. vn̄ poeta di. Qua spē martis cedit victoria parthis. Cipris ea pte simili quoqꝫ vincit̄ arte Cyprus, i. venus q̄ colebatur in cypro. Et pauꝑ Ovid⁹ ꝓscribas igit̄ gladijs ⁊ fustib⁹ ipm. sup. amorem. Et fugiendo fuga que fuga sola fugat.

Pectoribus figit spicula pugna fugax

Tigris ⁊ eufrates vno se fonte resoluunt:

Et mox adiunctis dissociantur aquis.

Si coeant cursumqꝫ iterum reuocentur in vnum

Confluat alterni quod trahit vnda vadi:

Conueniant puppes et vulsi flumine trunci:

Mixtaqꝫ fortuitos implicet vnda modos:

Quos tamen ipsa vagos terre decliuia casus

Gurgitis et lapsi defluus ordo regit.

Sicqꝫ permissis fluitare videtur habenis

Sors patitur frenos ipsaqꝫ lege meat.

Prosa secunda quinti libri.

Animaduerto inq̄ idqꝫ vti tu dicis ita esse cōsentio. Sꝫ i hac herētiuz sibi serie ca-

¶ Prosa scd̄a quinti libri.

Animaduerto inq̄. Hic incipit secunda prosa huius quinti in qua incipit determinare de conuenientia liberi arbitrij ad ꝓuidentiam diuinam. Et primo querit an liberū arbitriū possit stare cū prouidētia diuina. et pbīa ꝓbat liberū arbitriū esse. Scd̄o ostēdit quomodo diuersificatur in diuersis. Et tertio ostendit actus liberi arbitrij cadere sub prouidentia diuina: scd̄a ibi. Sed hec. tertia ibi. Que tn̄. Pr̄io dicit. Animaduerto inq̄, i. cognosco quō casus stat cū prouidētia: ita consentio sicut dixisti. ⁊ q̄rit Boe.

rū est ne vlla nostri arbitrij libertas: an ipsos quoqz humanorum motus animorum fatalis cathena constringit? P. Est ne inquit: neqz enim fuerit vlla rationalis natura quin eidem libertas assit arbitrij. Nam quod ratio vti naturaliter potest: id habet iudicium quo quodqz discernat: per se igitur fugienda optandaue dignoscit. Quod vero quis optandum iudicat esse petit: refugit vero quod estimat esse fugiendum. Quare quibus inest ratio: illis etiam inest volēdi nolendiqz libertas. ¶ Sed hanc non in omnibus equā eē cōstituo. Nam supernis diuinisqz substātijs: & perspicax iudicium: et incorrupta voluntas: et efficax optatorum presto est ptās. Humanas vero aīas liberiores quidem esse necesse ē cum in mētis diuine speculatōe cōseruāt: minus vero cum dilabūtur ad corpa: minusqz etiā cum terrenis artubus colligātur. extrema vero ē seruitus cum vicijs dedite rationis ꝓprie possessione

Est ne vlla libertas arbitrij in hac serie causarum sibi herentium: an fatalis cathena id est fatalis necessitas constringit motus id est affectus humanorum animorum. Tunc philosophia probat liberum arbitrium esse dicens. Libertas arbitrij est non obstante predicta connexione causarum. neqz enim fuerit id est esse poterit vlla rationalis natura quin libertas arbitrij eidem assit: et accipitur natura large pro omni illo quod haber cognitionem intellectiuam. probat autem ꝙ omni nature rationali insit liberum arbitrium dicens. Illud qđ potest naturaliter vti roe hic hz iudicium quo discernat vnumqđqz: igitur per se dignoscit id ē discernit fugienda & optanda. qđ autem quis iudicat optandum id petit id est ꝓsequitur et refugit illud qđ estimat esse fugiendum: quare quibus inest ratio ill' inest libertas volendi & nolendi. potest ergo rō sic formari. Omnē quod potest vti ratione habet iudicium cognoscendi fugienda et optanda: sz quod quisqz iudicat optandū prosequitur & quod iudicat fugiendum hoc refugit: ergo omne quod potest vti ratione haber libertatem volendi et nolendi. ¶ Nō. ꝙ di. illud qđ vtitur ratione habet iudiciū quo discernat vnumquodqz: hoc dicit ad differentiam iudicij natural' qđ est brutis quo non iudicatur vnū quodqz agendum sz aliquod particulare. sicut ouis non iudicat de quolibet fugiendo sz tantum de lupo. & apes non habent industriam ad faciendū aliquod opus nisi ad fauos mellis. sed iudiciū rationis est de quolibet que agūtur ¶ No. ꝙ di. habens rationis iudiciū ꝑ se iudicat ꝓsequēdū vel fugiendū. lz enī bruta quodā modo cognoscant fugienda vel ꝓsequenda: non tamen per se qz nō sunt causa iudicij. homo autē non solum cognoscit finē et ordinata i finē: sz cognoscit ea vl' vl' per modum collationis vel per modum sillogisticum. etiā hō̄ sumit iudiciū iudicat & discernit: qz intellectus est virtus reuersa supra se. ¶ Sed hanc. Hic ostēdit phīa quō liberum arbitriū diuersificatur in diuersis. s. in angelis & hoīb' di. Hanc scz libertatem arbitrij nō ꝯstituo esse equā. i. eqlem ī omnib': qz maior est in substantijs diuinis ꝙ in hominib'. Nā supernis & diuinis substantijs inest ꝑspicax iudicium. i. infallibile iudicium & inest eis incorrupta volūtas. i. īflexibilis ad malū: & in eis ē ꝑsto. i. parata efficax ptās optatorum qz nō ē ī eis īpedimētū executōis. Humanas vero aīas necesse ē eē liberiores qñ ꝯseruāt se ī speculatōe diuine mētis. minus vero libere sunt cū dilabunt' ad corpa .i. ad curā rerum corpalium: et adhuc min' libere sunt cū colligant' terrenis artub'. i. affectib' quib' min' resistere pñt passionib' īsurgētib'. Extrema vero. i. maxīa est seruit' aīarū quādo dedite vicijs ceciderint a possessione ꝓprie rationis qua regi. i. dirigi debeāt ī agendo. Nā vbi. i. postqꝫ aīe deiecerīt oculos ratiōis & ītellect' a luce summe veritatis ad īferiora &

tenebrosa.i.ad terrena τ carnalia mox caligantur.i.obscurātur nube inscitie.i.ignorantie: τ turbanť per niciosis affectibꝰ.i.passionibꝰ:quibꝰ accedēdo τ ꝯsentiendo: adiuuāt.i.augmentāt s̄uitutē quā sibi iue xere.i.induxerūt.τ aīe viciosoꝝ sunt quodā mō captiue ꝓpria libertate. ¶ Notandū ꝙ liberū arbitriū est libertas iudicādi τ exequēdi res.vel scdm Boe.sup ꝑino ꝑiarmenias.liberū arbitriū est de volūta te iudiciū animi nullo extrinseco:aut violēter cogente:aut violēter impediēte: nullo cogēte ad faciēdū quod displicet: nullo impediēte ne fiat qd placet. ¶ Notandū ꝙ liberū arbitriū in duobꝰ ꝯsistit: τ in libertate iudicādi τ in libertate exequendi iudicata. Primū scz libertatē iudicādi impedit ignorātia:sed libertatē exequēdi impedit īpotētia executionis et corruptio volūtatis, quādoqȝ enī possumꝰ bonū ꝑficere:tamen voluntate corrupta vicio non perficimus.in substantijs aūt separatis nō est ignorātia iudicādi nec impotentia ꝑficiendi nec corruptio volūtatis:ergo in eis est maxima libertas arbitrij. Intelligētie enī in nullo fallunť:ergo bnt perspicax iudiciū: τ unqꝫ volūt nisi bonū,ergo inest eis incorrupta voluntas et possunt ꝑficere quicqd desiderāt,ergo in eis est efficax ptās optatoꝝ. ¶ Notandū ꝙ quidā dixerūt fuisse de intentiōe Platonis aīas hūanas simul eē creatas in celo τ postea descēdere in corpa τ in eis detineri tanqꝫ in vinculis.scdm illos gradꝰ libertatis aīaꝝ hūanaꝝ q̄s ponit in littera sic distinguť.scz ꝙ aīe cū sint in celo create in cōtēplatōe diuine mētis sunt maxime libere.cū aūt iā sunt colligate corpibꝰ adhuc sunt minꝰ libere.sed minima libertas est in eis quādo subdūtur vicijs.ista tn̄ expositio non tenet scdm veritatē.ideo aliter exponiť ꝙ illas aīas necesse est esse liberiores q̄ ꝯtemplationi diuine inseruiūt:vt aīe virtuosoꝝ τ ꝯtemplatiuoꝝ quoꝝ ꝯuersatio in celis est. Ille aūt sunt minus libere que dilabūť ad corpora.i.que descendūt ad curā rerū temꝑaliū: sicut sunt practici q̄ negociātur circa bona tꝑalia ad coēm vtilitatē dispensando.adhuc nullīꝰ libere sunt anime q̄ terrenis artubꝰ colligātur.i.que descendūt ad curandū ꝓpriū corpꝰ τ ꝓpriā vtilitatē,minime aūt libere sunt q̄ subdite vicijs rōnem amittūt.viciosus enī nō vniꝰ tm̄ dn̄i est seruꝰ:sed tot dn̄oꝝ quot vicioꝝ:scdm btm̄ Augu. ¶ Que tn̄ ille. Hic ostēdit phīa quō actus liberi arbitrij cadunt sub ꝓuidentia diuina:quia ꝓpter hoc ꝙ diuina cognitio se extendit ad oīa dicens:que oīa dicta quo ad diuersos gradus libertatis τ quo ad oēs actus inde ꝓuenientes cernit ille intuitus ꝓuidentie diuine cuncta ꝓspiciens:τ queqȝ ꝑdestinata dispo nit suis meritis reddendo bonis bona τ malis mala.τ hoc confirmat auctoritate greca que sonat in latino. Oīa videt deus:τ oīa audit.vel scdm alios sonat.Deus illustrat omnia clarꝰ q̄ sol. ¶ Notandū ꝙ lȝ diuina ꝓuidentia ab eterno oīa ꝓspexit:nō tamē ꝓpter hoc necessitatur liberū arbitriū ad faciendū bonū vel malū:quia scdm Arist.iij.ethicoꝝ.Hō est dn̄s suaꝝ operationū a principio vsqȝ ad finē.Et ergo scdꝫ merita operationū liberi arbitrij recipit penā vel p̄miū. ¶ Metrū scdm quinti libri.

Puro claꝝ lumine phebū. Istud est metrū scdꝫ huiꝰ quinti qd̄ dicitur archilocū ab inuctore

ceciderint. Nam vbi oculos a summe luce veritatis ad inferiora τ tenebrosa deiecerint:mox inscitie nube caliganturꝰ:perniciosis turbantur affectibus. Quibꝰ accedendo consentiendoqȝ quā inuexere sibi adiuuāt seruitutem:et sunt quodammodo propria libertate captiue. ¶ Que tamen ille ab eterno cuncta prospiciens prouidētie cernit intuitus:et suis queqȝ meritis predestinata disponit.

id est omnia videt et omnia audit.

¶ Metrum secundū quinti libri.

Puro clarum lumine phebum
Mellifluī canit oris homerus:
Qui tamen intima viscera terre

necessarium esse euentū rei ꝑ prescitaꝝ quoquo modo .i. quocunq3 modo se habeat ordo causarum. Et si pro ꝗntis prescientia non videatur inferre necessitatē eueniēdi rebus futuris: qđ declarat exēplo dicēs. Si aliquis sedeat necesse est opinionē esse verā que cōiectat eū sedere. ⁊ econuerso si de aliquo vera sit opinio: quia sedet: necesse est eum sedere. igitur in vtroq3. s. in opinione et sedēte ē necessitas. in hoc sc3 in sedente est necessitas sedendi: in altero sc3 in opinione est necessitas veritatis. sed nō idcirco quisq3 sedat supple casualiter quoniā vera est opinio: quia veritas opinionis non est causa sessionis: s3 hec scilicet opinio potius est vera quoniam precessit quempiā id est aliquem sedere. ⁊ ita cum causa veritatis ex altera parte procedit: tamen in vtroq3 ē communis necessitas. et eodē modo contigit arguere de ꝓuidentia ⁊ de hiis que prouidētur. Unde dicit. patet id est manifestum ē ratiocinari de prouidentia ⁊ de rebus futuris. Nam etsi pro ꝗntis idcirco prouidentur quoniam futura sunt: non tamen ideo eueniunt quoniam prouidentur: nihil ominus tamen necesse est a deo vel ventura prouideri vel prouisa euenire: ita ꝙ vtriq3 parti inē necessitas ꝗntis alteri casualitas quod solum satis est id est sufficit ad perimendam libertatē arbitrij. ¶ Notandum ꝙ responsio ista quam innuit in littera videtur fuisse ipsius Origenis: qui supra epistolā ad Roma. sic dicit. Non propterea aliquid erit quia illud deus scit futurum: sed quia futurum ē ideo scitur a deo anteꝙ̄ fiat. quod tamē potest intelligi dupliciter. Uno modo ꝙ euentus rei sit causa prescientie ꝑm rationem consequentie: ⁊ sic respōsio est vera. Alio modo potest intelligi ꝙ euētus rei sit causa prescientie ꝑm existentiam: et sic est est falsa: et hoc modo improbatur hic a Boe. Primo ergo ostendit Bo. ꝙ ista respōsio non est ad propositum. Secundo ostendit ꝙ non includit veritatem: ibi. ¶ Jam vero ꝙ̄ preposterum est. Hic phia ostendit ꝙ ista responsio includit falsitatem: quia ponit ꝙ aliqđ tꝑale sit causa eterni. dicunt enī ꝙ res future sint causa prouisionis eterne. vñ di. Jam vero ꝙ̄ posteꝝ id ē ꝯuersum ē: ⁊ euētus rerū tꝑalium dicaꝝ esse cā eterne ꝑscientie qđ dr̄ in ista respōsione: vñ subdit. Quid ē aliud arbitrari deū iō prouidere futura: qꝛ sunt euētura: ꝙ̄ putare que olim acciderunt id est ipsa futura esse cām summe prouidētie. q. d. nihil ē aliud dicere. ¶ No. ꝙ nullū tꝑale ē causa eterni: sed potius econuerso. Jndignius enī nō ē cā dignioris:

prescientia: ne futurorum necessitas sit: an futurorum necessitas causa prouidentie laboretur. At non illud demonstrare nitamur quoquo modo se habeat ordo causarum: necessarium esse euentū prescitarum reꝝ. Et si prescientia futuris rebus eueniendi necessitatem nō videatur inferre. etenim si quispiam sedeat opinionē que eum sedere coniectat veram esse necesse est. atq3 conuerso rursus si de quopiam vera sit opinio: quoniam sedet eum sedere necesse est. Jn vtroq3 igitur necessitas inest. Jn hoc quidem sedendi: at vero in altero veritatis. Sed non idcirco quisq3 sedet quoniam vera est opinio: sed hec potius vera est quoniam quē piam sedere precessit. Ita cum causa veritatis ex altera parte procedat: inest tamen cōmunis in vtraq3 necessitas. Similia de prouidentia futurisq3 rebus ratiocinari patet. Nam etsi idcirco quoniam futura sūt prouidentur: non vero ideo quoniā prouidentur eueniunt: nihilominus tamen a deo vel ventura prouideri vel prouisa euenire necesse est: quod ad perimendam arbitrij libertatem solum satis est. ¶ Jam vero ꝙ̄

preposterum est vt eterne prescientie temporalium rerum euentus causa esse dicatur. Quid est autem aliud arbitrari ideo deum futura quoniam sunt euentura prouidere: q̄ putare q̄ olim acciderunt causam summe illius esse prouidentie? ¶ Ad hec sicuti cum quid esse scio: ipsum esse necesse est: ita cum quid futurum noui idipsum futurum esse necesse ē. sic fit igitur vt euentus prescite rei nequeat euitari. ¶ Postremo siquid aliquis aliorsum q̄ sese res habet existimet: id nō modo scientia non est sed est opinio fallax a scientie veritate lōge diuersa. Quare siquid ita futurū est vt eius certus ac necessarius non sit euentus: id euenturum esse presciri quomodo poterit? sicut enim scientia ipsa impermixta est falsitati: ita id quod ab ea concipitur esse aliter q̄ concipitur nequit. Ea namq̄ causa est cur mendatio scientia careat: q̄ se ita rem quamq̄ habere necesse est vti eam sese habere scientia comprehēdit. ¶ Quid igitur? Quonam modo deus hec incerta

eo q̄ causa dignior est effectu, temporale autē est indignius eterno: sicut corruptibile incorruptibili ergo &c. ¶ Ad hec sicuti cum quid esse scio. Hic ponit secundā responsionem ad probandū secundam conclusionem di. ad hec sup. predicta addenda est hec ratio. sicuti cum scio esse quid id est aliquid necesse ē ipm esse: ita cū noui quid futurū necesse ē idipm esse futurum. sic igitur fit. i. contingit: vt euentus rei prescite nequeat euitari. ¶ Nota q̄ rō sic pōt formari. sicut se habet scia respectu scibilis p̄ntis: sic scientia respectu effect⁹ futuri. Sz cum scio in p̄nti aliquid eē necesse est ipm esse: ergo cū prescitur aliquid futurū esse: necesse ē ipz eē. sz deus prescit oīa futura: ergo necessario eueniūt: & sic iterū tollitur libertas arbitrij. ¶ Postremo siqd aliquis. Hic pōt tertiā rōnem ad idem di. Si quis existimet aliqd eē aliorsum. i. aliter q̄ res se habeat: illud nō mō. i. nō tm̄ non est scientia: sed ē fallax opinio longe diuersa a veritate scientie: quare si aliquid ita futurū est vt ei⁹ euent⁹ nō sit certus & necessari⁹: quomō illō poterit presciri euētur⁹. q. d. nullo mō. Cui⁹ rōnē assignat di. Sicut ipa sciētia est ipermixta falsitati: sic illud qđ ↄcipitur ab ea nō pōt aliter esse q̄ concipitur: q2 si posset aliter se habere. tunc scientia posset esse falsa. vnde subdit: ista est causa quare scientia careat mēdacio: q2 necesse est vnam quāq̄ rē ita se habere sicut scia cōprehendit eā se habere. ¶ No tandum q̄ ratio quā intendit est ista. Quicūq̄ existimat rē aliter esse q̄ est: eius extimatio ē falsa & non ē scia sed fallax opinio. ergo si de⁹ prescit aliquod futurū esse: et si ipsum non necessario eueniit sicut p̄sciuit: p̄sciētia dei si erit scia sz fallax opinio: ergo futura a deo p̄uisa necessario eueniunt: & sic perit liberū arbitriū. ¶ Quid igitur. Hic phia improbat modos quibus aliqui nitun tur saluare puidētiam. Et p̄mo querit quō possit saluari prouidentia dīna improbando duos modos quibus aliqui conabantur ipsam saluare. Secundo ponit tertium modum similiter ipsum improbando: secunda ibi. Quod si apud. Primo dicit. Quid igitur dicem⁹. Quonā modo dici potest q̄ deus prenoscat hec futura incerta. Primus modus est vt dicatur deus ea que prouidet iudicare infallibiliter: q̄uis possint non euenire: sed inconueniens est: quia tunc falleretur sua prouidentia. Unde di. Nam si deus censet id est iudicat euenire infallibiliter: que etiam possibile est non euenire fallitur, sup. deus. quod non modo id est non tantū nephas est sentire de deo: sed etiam nephas est voce proferre. Secundus modus est vt dicatur deum prouidere futura indeterminate sicut futura sunt: sed isto modo prouidētia dei non est certa, vnde dicit, Si deus discernit ista futura

esse que preuidētur indeterminate sicut sunt: vt scilicet cognoscat ea eque id ē equaliter posse fieri vel non fieri: que est ista prescientia que nihil certum nihil stabile comprehendit. quasi dicat. talis prouidētia nulla est. et quid hec prescientia differt ab illo vaticinio ridiculoso Tiresie: qui dicebat. quicquid dicam hoc erit vel non erit. Quo etiam id est in quo diuina prouidētia prestiterit id est preualebit humana opinione si iudicat incerta: sicut homines ea quorū euētus est incertus. quasi dicat in nullo differt.

futura prenoscit? Nam si ineuitabiliter ventura censet que etiam euenire possibile est fallitur: quo nō sentire modo nephas est sed etiam voce proferre. At si ita vti sunt ita ea futura esse decernit: vt eque vel fieri ea vel non fieri posse cognoscat: que est hec prescīētia que nihil certū nihil stabile comprehendit? aūt quid hoc refert vaticinio illo ridiculoso tiresie? quicquid dicam aut erit aut non. Quo etiam diuina prouidentia humana opiniōe prestiterit: si vti homines incerta iudicat quorum est incertus euentus. ¶ Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontē nihil incerti esse potest: certus eoꝝ est euēt⁹ que futura firmiter ille pscierit. Quare nulla ē hūanis cōsilijs actiōibusqꝫ libertas: q̄s mēs sine falsitatis errore cūcta prospiciens ad vnū alligat ꝛ cōstringit euentū. ¶ Quo semel recepto quātus occasus humanaꝝ reruꝫ cōsequatur liquet. Frustra enim bonis malisqꝫ pmia peneve ppo-

¶ Notandum quod cum Tiresias vidisset duos serpētes simul coire proiecto baculo ipsos separauit ab inuicem: permutatusque fuit in mulierem. post septēnium iterum serpentes coeuntes baculo separauit: et mutatus fuit in virum. Cum autem orta fuisset dissentio inter Iouem et Iunonem an maior esset delectatio ī coitu viri quam mulieris: electus fuit Tiresias in iudicem: qui expertus erat sortem vtriusqꝫ sexus. Cum autem diceret maiorem esse delectationem mulieris. Iuno cōmota excecauit ipsuꝫ. Iupiter autem sui misertus in recōpensam amissi visus dedit sibi spiritum vaticinandi. Fuit autem hec sua vaticinatio. quicquid dicam erit vel non erit. Si ergo deus non aliter presciret futura indeterminata nisi quia erūt vel nō erūt non differret sua pscīētia a pscientia Tiresie: quod est ridiculosū. ¶ Quod si apud illum. Hic ponit tertium modum conantium saluare prouidentiam. Et est vt ponamus omnia euenire de necessitate: et auferamus liberum arbitrium. Primo ergo ponit istum moduꝫ. Secundo ostendit que inconuenientia sequantur ad ipsum: ibi. Quo semel. Primo ergo concludit istum modum dicens: quod si apud illum certissimum fontem omnium rerum nihil potest esse incertum: certus est euentus eorum que ipse firmiter presciuerit futura: quare nulla erit libertas humanis consilijs et actionibus: quas diuina mens sine errore falsitatis cuncta prospiciens alligat et constringit ad vnum euentum. ¶ Notandum quod nulla mutatio cadit circa fontem omnium rerum quia cognitio eius non potest esse incerta: etiam si esset incerta esset imperfecta nec diuina. si ergo est certa respectu futurorum necesse est vt oīa futura prescita a deo necessario eueniāt. ¶ Quo semel recepto. Hic ponit incōueniētia que sequuntur si auferatur liberū arbitriū. Et primo ostendit q̄ inconuenientia sequuntur ex parte hoīm. secundo que ex parte dei. tertio que ex parte connectionis hoīm ad deum. secūda ibi. Quo nihil. tertia ibi. Igitur nec sperādi. Inconueniētia ex parte hoīm sunt. si nō sit liberū arbitrium frustra proponuntur hoībus pene vel premia: et iniuste puniuntur mali et premiantur boni: nec erunt vicia nec virtutes hoībus sicut nec in alijs que agunt necessitate nature et non libertate animi. vnde di. Quo semel recepto. i. posito. s. vt negetur liberū arbitriū liquet. i. manifestum ē quātus occa-

fus.i.quanta destructio humanaꝝ rerū cōsequatur. Frustra enī ꝑponunt bonis premia ꝛ malis pene ita statuta ꝛ leges humane erunt inutiles q̄ penas ꝛ p̄mia statuūt que nullus motus aīoꝝ liber ac voluntarius meruit. Et illud videbitur iniquissimū oīm qđ nūc iudicatur equissimū scꝫ puniri improbos ꝛ remunerari ꝓbos quos ad alteꝝ.i.ad ꝓbitatē vel iprobitatē nō mittit ꝓpria volūtas: sed cogit certa necessitas futuri. igitur virtutes ꝛ vicia non fuerint quicꝗ̄ sed potius erit mixta ꝛ indiscreta confusio oīm meritoꝝ scꝫ bonoꝝ ꝛ maloꝝ.

nuntur. Que nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. Ideꝗ̄ omniū videbitur iniquissimum quod nunc equissimum iudicatur: vel puniri improbos vel remunerare probos: quos ad alterutrū non propria mittit voluntas: sed futuri cogit certa necessitas. Nec vicia igitur nec virtutes quicꝗ̄ fuerint: sed omniū meritorū potius mixta atꝗ̄ indiscreta confusio. ¶ Quo nihil sceleratius excogitari potest: cū ex prouidentia rerum omnis ordo ducatur: nihilꝗ̄ fieri liceat consilijs humanis: fit vt vicia queꝗ̄ nostra ad bonorū omniū referantur actorē. ¶ Igitur nec sperādi aliquid nec deprecandi vlla ratio est. Quid enim vel speret quisꝗ̄: vel etiam deprecetur quando optanda omnia indeflexa series cōnectit? An feretur igitur vnicum illud inter homīes deumꝗ̄ cōmertium sperādi scꝫ ꝛ deprecandi. siquidē iuste humilitatis ꝓcio inestimabilē vicē diuine gratie ꝓmeremur: q̄ sol⁹ mod⁹

¶ Nota ꝙ oēs virtutes ꝛ vicia oriūtur ex libera electiōe boni ꝛ mali: ꝛ similiter punitio ꝛ remuneratio fiunt ꝓpter liberam actionem boni vel mali. Si ergo tollitur libertas arbitrij, nō erit libera electio: nec libera actio bona vel mala est. ꝛ per ꝯñs nulla erit virtus: nullū viciū: ꝛ iniuste malus punietur: cū ex necessitate malum operetur: et iniuste bonus p̄mietur: cum ex necessitate operetur bonū: quod est absurdum dicere. ¶ Quo nihil scelera tius. Hic ostendit inconueniens quod seq̄tur ex parte dei scꝫ qđ deus erit auctor maloꝝ. vnde dicit. Cum oīs ordo rerū ducatur ex ꝓuidētia diuina: ꝛ si nihil liceat habere fieri ex hūanis cōsilijs: fit.i. sequitur vt vicia nostra referantur in auctorē oīm sup. deū: quo nihil sceleratius excogitari potest ꝙ deū dicere auctorē maloꝝ: quod tñ necessariū est ablata libertate. ¶ Notandū ꝙ defectus in opatiōe: qui defect⁹ non est in potestate rei: vt cuiuscꝫ: necessario est ab agēte ꝛ a ꝓducente. si ergo actio volūtatis nostre nō est libera: defect⁹ actōis scđꝫ voluntatē reducitur in deū. et sic de⁹ erit causans defectū nostrū qđ est absurdū ¶ Igitur nec sperandi aliquid. Hic ponit incōuenientia que sequūtur ex coniunctione hoīs ad deum: q2 tolleretur actus deprecādi ꝛ act⁹ sperandi: quibus maxime coniūgimur deo. vnde di. Igitur si tollitur liberū arbitrium: nec vlla ratio ē sperandi aliquid: nec deprecandi inter deum ꝛ homines. Quid enī quisꝗ̄ deprecetur vel speret: .i. si series indeflexa cōnectit oīa optanda. q. d. frustra fieret. Vtroꝗ̄ igitur auferetur illud vnicum commercium scꝫ sperandi et deprecandi inter deum et homines. vocat autem spem et deprecationem commertium quia istis mercamur omnia beneficia. vnde subdit. siquidem precio iuste humilitatis nos homīes promeremur inestimabilem vicem id est retributionem diuine gratie: qui modus deprecandi solus ē quo homines videantur posse colloqui cum deo ꝛ coniungi inaccessibili luci supple deo priusꝗ̄ homīes impetrēt qđ petunt. prius enī preces porrigimus ꝙ effectum nostre petitionis consequamur que spes ꝛ deprecatio si nihil credantur habere virium i. ceepta id est concessa necessitate futuroꝝ: quid erit quo connectl id est coniungi atꝗ̄ adherere possumus illi summo principi rerum, quasi dicat nihil. quare

necesse erit genus humanum dissceptum.i.dissipatũ atqz disiunctum:suo fonte.i.a suo principio sup.a deo fatiscere.i.deficere vti pauloãte cãtabas in sexto metro quarti libri.¶ Notandũ φ act⁹ depcandi spectat ad intellectum.τ est oratio scðm Johannẽ damasce.ascensus intellect⁹ ad deũ vel in deũ: quo quidem actu insinuam⁹ deo indigentiã nostram.non φ deo per insinuationẽ nostrã aliquid innotescat quod prius ignorauerit:sed vt nos ipsa insinuatione vtendo considerem⁹ in his esse recurrendũ ad diuinum auxiliũ. Actus autez spei ãdi pertinet ad voluntatẽ:quia eius obiectum est bonũ futurũ. per istum actum adherem⁹ deo tanφ perfecto principio bonitatis intentes eius auxilio ad consequendum bonum quo indigemus. sed si huiusmodi bonum necessario eueniret vel impossibile esset euenire:vterqz act⁹ tam depcandi φ sperãdi esset inutilis.

est:quo cum deo colloqui homines posse videantur:illiqz inaccessibili luci prius quoqz φ impetrent ipsa supplicandi ratione coniungi:que si recepta futurorum necessitate nihil virium habere credantur:quid erit quo summo illi rerum principi connecti atqz herere possumus? Quare necesse erit humanum genus vti pauloante cantabas dissceptum atqz disiunctum suo fonte fatiscere.

¶ Metrum tertiũ libri quinti.

Quenam discors federa rerum
Causa resoluit?quis tanta deus
Veris statuit bella duobus
Ut que carptim singula constant
Eadem nolint mixta iugari?
An nulla est discordia veris
Semperqz sibi certa coherent:
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.

¶ Metrum tertiũ quinti libri.
Queenam discors federa rerum. Hic incipit tertium metrũ huius quinti qð dicitur adonicum vel scðm alios gliconicum ab inuentore:dactilicum a pede pdominante.vnde facit exclamationem super incõpassibilitate qui apparet inter prouidentiam et liberum arbitrium.Et primo quare sint incompassibilia cum per se considerata sint passibilia. Secũdo ponit responsionẽ ad hoc. Tertio ɔtra responsionẽ obijcit. Quarto obiectionem soluit.scða ibi.An nulla.tertia ibi. Sed cur tanto.quarta ibi.An cum mentẽ. Primo di. Quenam discors causa resoluit id est separat: federa id est concordias rerum scz prouidentie diuine et liberi arbitrij ne compatiãtur se simul. aut q̃s de⁹ tanta bella statuit duob⁹ veris τ singula vel atqz que carptim.i. sigillatim vel diuisim accepta cõstant id est permanent:eadem tamen mixta id est cõiuncta nolint iugari id est copulari se inuicem compatiendo. Tunc ponit responsionem dicens φ istis duobus veris scilicz prouidentie et libero arbitrio nulla est discordia:sed apparentia discordie prouenit ex debilitate nostri intellectus. vnde dicit. An est nota solutionis nulla est discordia veris si semper certa coherent sibi: sed mens nostra obruta id est oppressa membris cecis id est cecantibus animam:illa nequit igne id est oppressi luminis scilicz intellectus noscere tenues id est subtiles nexus id est coniunctões rerũ que videtur discordare. ¶ No. si ɔsiderem⁹ prudentiã diuinã p se:possibile ẽ cã esse.si ɔsiderem⁹ liberũ arbitriũ p se:etiã possibile est eũ eẽ vt pz ex dictis. Sz si ɔsiderem⁹ vtrũqz simul tũc videt̃ incõpassibilia:sicut pz ex rõib⁹ supiorib⁹ ẽ.Fz.

veritatem ante se bene copatiunt. sed nobis no apparet: qr intellect9 noster oppressus mole corporis non potest se eleuare in huiusmodi cognitione. Na sm sapientem corpus qd corrupit aggrauat aiam, et terrena habitatio opprimit sensum multa cogitante. ¶ Sed cur tanto flagrat amore. Hic phia obijcit contra solutione. Si eni aia ignoret istas subtiles connectiones, vnde e q desiderat eas scire: cu nihil ignotum possit desiderari, vn di. Sed cur aia flagrat. i. ardet tanto amore. i. desiderio repire notas

Sed cur tanto flagrat amore

Veri tectas reperire notas?

Scit ne quod appetit anxia nosse?

Sed quis nota scire laborat?

At si nescit quid ceca petit?

Quis enim quicq nescius optet?

An quis valeat nescita sequi?

Quoue inueniat quis repertam

Queat ignotus noscere formam.

An cum mentem cerneret altam

Pariter summam et singula norat:

Nunc membrorum condita nube

Non in totum est oblita sui:

Summamque tenet singula perdens.

Igitur quisquis vera requirit

Neutro est habitu: nam neque nouit

Nec penitus tamen omnia nescit:

Sed quam retinens meminit summam

tectas. i. notificationes latetes veri. i. veritatis? Scit ne mens illud qd ipsa anxia. i. sollicita appetit nosse. q. d. non: qr neo appetit scire illud qd scit, et hoc est qd di. Quis laborat scire nota. q. d. nullus. oportz igitur dicere q nesciat, et tunc sequitur aliud inconueniens. s. q aia desideret illud qd nescit. vn di. Si nescit illud qd petit qd petit. i. desiderat mens ceca. i. ignorans? Quis eni nescius optet. i. desideret qcq. An quis pot sequi nescita? aut quis nescius potest noscere quo inueniat sup. illud qd querit? et quis ignotus. i. nesciens queat id est pot noscere formam repertam? q. d. nullus. ¶ No. q dictu est in responsione q aia ignorat copassibilitate prouidentie et liberi arbitrij: sed desiderat eam scire. Contra hoc arguit sic. Nullus appetit scire qd scit. Si aia desiderat scire aliquid: vel ignorat illud vel scit. si scit: ergo non desiderat ipsum scire quod scit: quia nullus appetit scire qd scit: cum omnis appetitus sit ratione carentie. Si aute ignorat qd desiderat: quo ignotum desiderat cum voluntas no querit incognitum: ideo si ignorat nunq cognosceret. Quis enim ignotum inueniet. Si enim pater familias quereret seruum fugitiuu que ignoraret: posset sibi multotiens decurrere q ipsum no inueniret: sicut dicit Lincoleñ super pris posterioru. ¶ An cu mente cerneret altam. Hic soluit obiectione. Ubi notandum est q Plato posuit aimas esse in celo creatas et habere cognitionem omnium perfectam: sed per lapsum ad corpora eam obliuisci cognitionem reruz in particulari et retinere eam in vniuersali: et postea per exercitium recuperare cognitionem rerum in particulari. vn le dicit sic. An est nota solutionis cum anima cerneret id est speculatetur: altam mentem id est profundam mentem dei: ipsa pariter et simul norat id est nouerat summam id est vniuersalem cognitionem et singula id est singularem cognitionem rez: sed nunc ipsa condita id est tecta nube membrorum non est oblita sui: in totum id est totaliter: sed ipsa tenet summam id est cognitionem vniuersalem rerum perdens singula id est singularem cognitionem. igitur qsquis requirit id est inuestigat cognoscere vera: talis est neutro habitu supple vt perfecte cognoscat vl

q omnino ignoret. v. ii di. Nā neqꝫ nouit .s. in speciali ⁊ perfecte illud qd̄ requirit: nec penitus nescit oīa sed ipse meminit .i. in memoria hꝫ summas .s. vlem cognitionē quā retinēs cōsuluit sup. actuali ɔsideratōe retractās .i. reuocās p studiū: arte .i. subtiliter: visa .i. prius in spāli cognita vt ipse q̄at addere oblitas p tes partibus seruatis sup. in memoria. Nota q ɓm istam viā Platonis absolueretur ratio prius tacta: vel aīa scit qd̄ desiderat vel nescit. dico q nescit in speciali ⁊ in propria forma: sed scit in vli. ⁊ cū dr̄ nullus desiderat ignotū: verū ē sicut ē ignotū in vli tn̄ desiderat ipm vt est ignotū i speciali ⁊ cū dr̄ si ignoret nunq̄ inueniet: verū est si ignorat tā in generali q̄ in speciali et si ignorat in potentia et in actu: si tamen scit in potentia et in vniuersali: et ignorat actu in propria forma potest ipm inuenire et addiscere.

Consuluit alte visa retractans
Ut seruatis queat oblitas addere partes.

¶ Prosa quarta libri quinti.

Tum illa. vetus inquit hec est de prouidentia querela: a marcoqꝫ tullio cum diuinationē distribuit vehementer agitata: tibiqꝫ ipsi res diu prorsus multum quesita: sed haud quaq̄ ab vllo vestrum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita: cuius caliginis causa ē q humane ratiocinationis motus ad diuine prescientie simplicitatem non potest admoueri. que si vllo modo cogitari queat: nihil prorsus relinquetur ambigui quod ita demuꝫ patefacere atqꝫ expedire temptabo: si prius ea quibus moueris expandero. ¶ Quero enim cur illam soluentiū rationem minus efficacē putes: que q̄ prescientia non eē futuris causam neces

¶ Prosa quarta quinti libri.

Tum illa. vetus inquit. Hec ē ɔsa quarta huius quinti in q̄ pħia incipit dissoluere questionē de compassibilitate prouidentie et liberi arbitrij et primo tāgit difficultatē huiꝰ questionis et cām difficultatis. et tangit modū ɔcedēdi circa eiꝰ solutionē. Scḋo dissoluit eā ibi. Quero ei. Prio dī. hec querela .i. questio hec de prouidētia ē vetus: ⁊ ē vehementer agitata .i. ptractata a Marco tullio: cū distribuit .i. diuidit diuinationē in lib. diuinationū: vbi diuidit diuinationē in suas spēs: non solum hoc: sed tibiqꝫ ipsi ⁊ res multū diu quesita. Sed haud q̄ q̄ id ē non alicubi ab vllo vestrū satis diligenter ⁊ firmiter expedita: cuius caliginis .i. difficultatis causa est q motus .i. actꝰ humane rōcinationis non pōt admoueri .i. applicari ad simplicitatē diuine prescientie .i. ɔuidētie: que si vllo modo queat excogitari: nihil relinquet̄ ɔrsus ābigui qd̄ scꝫ idez ⁊ cām difficultatis: ita demū patefacere et expedire tēptabo: si prius expādero .i. declarauero ea q̄bus tu moueris. ¶ No. q q̄stio de ɔuidentia dīna ⁊ libero arbitrio est oīu questionū difficillima de qua multi antiquoꝝ dubitabant: ⁊ nōnulli modernoꝝ ɔpter eiꝰ difficultatē lapsi sunt: quā Tullius in li. diuinationū ptractans ⁊ non valens dissoluere eius difficultatē: negat penitus ɔuidentiā ⁊ prescientiam futuroꝝ a deo in predicto libro diuinationū. ¶ Quero enim. Hic pħia accidit ad solutionē questionis. ⁊ primo discutit motiua Boe. scḋo soluit dubitationē siue q̄stionē ibi. Qm̄ igitur. Circa primū sciendū q duo fuerunt motiua Boetij principalia circa hanc questionē. Primum quia videtur necessariū si deꝰ ɔuidet futura q necessario eueniūt. Scḋm motiuū q futura quorum euentus est incertus sicut sunt futura contingentia nō possint a deo certa prouideri. Primo ergo pertractat primū motiuum. Scḋo scḋm ibi. Sed hoc inquis. Primo ostendit q si deus preuidet futura non ɔpter hoc necessario eueniunt. Scḋo mouet dubitationē: ibi. Sed qui fieri pōt. Primo ostendit q ex prescientia dei non infertur necessitas libero arbitrio. Scḋo ondit q prescientia dei nō sit signū

sitatis existimat: non impediri prescientia arbitrij libertatē putat. non eni͂ tu aliunde argumentū futurorum necessitatis trahis: nisi q͡ ea que presciu͂tur non euenire nō possunt. si igitur preuotio nullā futuris rebus adijcit necessitatē: quod tu etiā pauloāte fatebare: quid est q͡ voluntarij exitus rerū ad certum cogātur euentum. Etenī positōis gratia vt quid consequatur aduertas statuamus nullā esse pscientiā. nū igitur quātum ad hoc attinet q̄ue ex arbitrio eueniūt ad necessitatē coguntur? Boe. Minime. Phia. Statuam⁹ iterū esse sed nihil rebus necessitatis iniūgere: manebit vt opinor eadem voluntatis integra atq͡ absoluta libertas. ¶ Sz prescientia inquies tametsi futuris eueniendi necessitas non est: signum tamē est necessario ea esse ventura. Hoc igitur modo etiā si pcognitio nō fuisset: necessarios futurorū exit⁹ esse constaret. Omne etenim signum quid sit ostendit: nō vero efficit quod

necessitatis futurorum ibi. Sed prescientia. Circa primū sciendū est q͡ primo improbauit quandā responsionem qua quidam nitebantur impedire rationem ostendentē non eē liberum arbitriū propter prescientiā diuinam: quam responsionē hic resumit ostendens eam aliquo modo esse bonam: quia sufficienter impedit intentionē aduersarij. Nam aduersarius ex nullo alio pbat necessitatem futurorū: nisi quia sunt prescita a deo. Cū igitur ex responsione habeatur q͡ prescientia nullā causalitatem habet super futura videtur sufficienter ostēsū esse q͡ ea que procedunt ex libero arbitrio non sunt necessaria. Primo ergo ponit istam responsionem resumēdo ei⁹ solutionem dicens. Quero eni͂ cur illam rationem soluentium, putes minus esse efficacem que putat libertatem arbitrij non impediri a prescientia: quia estimat pscientiam non esse causam necessitatis futurorū. q͡ autē per istam responsionem impediatur illatio necessitatis futurorū p3 ex hoc: quia tu nō trahis aliūde argumentū necessitatis futurorū nisi q͡ ea que presciuntur non possunt nō euenire. Si igitur preuotio .i. prescientia futurorum nullā adijcit .i. imponit necessitatem rebus futuris vt dicit responsio: vt tu etiam fatebare pauloante; quid est id qđ esse poterit q͡ voluntarij exitus cogātur ad certum euentum rerum. et ita per istam responsionem excluditur necessitas futurorū. et manifestat se in exemplo dicens. Ut aduertas quid consequatur gratia positionis id est exempli: statuamus id est ponamus per impossibile nullam esse prescientiam futurorū: igitur hoc posito q͡tum ad hoc .i. q͡tum ad istam illationē qua ex prescientia concluditur necessitas futurorū: ea que eueniūt ex arbitrio coguntur ne ad necessitatem. dicit Boe. Minime. et phia. Statuamus iterū esse prouidentiam: sed nihil necessitatis iniūgere rebus futuris; manebit vt opinor eadē libertas voluntatis integra et absoluta ab omni necessitate. ¶ No. q͡ prior solutio improbata fuit bona et mala. In hoc fuit bona quia posuit prescientiā non esse causam necessitatis futurorū. dicit eni͂. Ideo futura eueniunt: nō q2 de⁹ ea preuidet. sed in hoc fuit mala: quia posuit futura esse causa prescientie dei. dixit. eni͂ quia futura sunt ideo deus ea preuidet. p3 ergo ex responsione antiquorū q͡ prescientia non est causa necessitatis reb⁹ futuris. ¶ Sed prescientia inquies. Hic ostendit phia q͡ pscientia diuina non sit signum necessitatis rebus futuris. Scđo ostendit q͡ modus pbandi ex signo non est efficax: ibi. Iam vero pino dicit. Tu inquies .i. dicere poteris: tametsi p q͡uis pscientia non sit necessaria eueniēdi reb⁹ futuris: tamē ē signum ea necessario eē ventura: et ita pscientia pōt inferri necessitas futurorū tanq͡ ex signo. Hoc igitur modo ponendo prescientiā eē signum necessitatis futurorū cōstaret exit⁹ .i. euentus futurorū eē necessarios: etiam si non fuisset pcognitio: quod pbat ex natura signi dicens. Omne namq͡ signum tantum ostēdit q̄d sit .i. ma

nifestat illud cuius est signum:sed non efficit qd̄ signat:quare vt prenotionē.i. prouidentiaz appareat esse signum necessitatis futurorū:demonstrandū erat prius nihil ꝯtingere nō ex necessitate.i. oīa eueniūt e necessario:alioquin si hec necessitas futurorū nulla est:nec illa prescia poterit esse signum eius rei que non est.ꝛ ita non valet arguere necessitatem futurorū ex prescia tanꝗ̄ ex signo. ¶ Nota ꝙ signū nō est causa eius cui⁹ est signum:sed tantū manifestat signatuz esse:vt circulus non est causa venditionis vini:sed tantū est signum vendi tōis. Si ergo prescia esset signū necessitatis futurorū p̄supponeret futura eē necessaria. ꝛ sic ad ostendendū presciam eē signum necessitatis futurorū: oporteret prius ostendere futura necessario eē futura anteꝗ̄ prescia esset signū necessitatis futurorū:alias prescientia eēt signum alicui⁹ rei que non est: quod est absurduz. ¶ Jaz vero. Hic ostendit modū ꝓbandi ex signo nō eē efficacē. ꝛ dicit. Constat.i. manifestuz est rationem subnixam.i. firmā probatione i. demonstratione eā nō eē ducendā ex signis neqꝫ ex argumentis extrinsecus petitis.i. acceptis:sed firma ratio ducenda ex conuenientibus.i. ex ꝓprijs et necessarijs causis. Cum ergo predicta ratio ꝓcesserit ex signo non est efficax ꝛ demonstratiua: cum sit a posteriori. Demonstratio autē que est potissima probationum ipsa est a priori:cū sit ex causis per se inmediatis prioribus ꝛ notioribꝰ.ꝛ pro tanto etiā demonstratio est sillogismus faciēs scire efficax ad probanduz: ex primo posteriorū. ¶ Sed qui fieri pōt. Hic pħia mouet quandaz dubitationem ꝛ soluit eam. videtur enī ex dictis sequi ꝙ aliqua possint presciri q̄ tamen nō necessario eueniunt. si autē non necessario eueniunt possint non euenire.ꝛ sic sequitur ꝙ aliquo prescitum adeo non eueniat. Primo ergo pħia dubitando de hoc querit dicens. Et quo ita est ꝙ ea que sunt prescita non sunt necessaria:sed possunt non euenire:qui.i. quomodo fieri potest vt ea que prouidentur futura eē non proueniant. Tunc soluit dubitationem dicens: ꝙ nō negatur ꝙ prescita non eueniant:imo oportet dicere ꝙ prescita eueniant:sed tamē non eueniūt de necessitate. vnde dicit. quasi vero.q.d. Ista dubitatio ꝓcedit quasi non credamus ea que prouidentia prenoscit,non esse euentura;sed hoc non est verum:sed potius arbitremur illud scilicet ꝙ lꝫ futura eueniant:nihil tamen necessitatis habuisse in sui natura vt euenirent. id manifestat in exemplo quomodo aliquid certe comprehēdit: quod tamen nō est necessarium dicens:ꝙ aliquid cognitum eueniat: ꝛ tamen non necessario licebit ꝙ tu hoc perpendas hinc id est ex tali exemplo. intuemur enī plura subiecta oculis dum fiunt id est dūz sunt in fieri:sicut ea que videntur aurige facere in moderandis ꝛ flectendis quadrigis ꝛc. Uidemus ad hūc modum vt que fiunt in alijs actibus voluntarijs nunquid vlla necessitas compellit aliquod illorū ita

designat: quare demonstrandum prius est non nihil ex necessitate contingere: vt prenotionem signum esse huius necessitatis appareat: alioqui si hec nulla est: nec illa quidem eius rei signum poterit esse que non est. ¶ Jam vero probationē firma ratione subnixam constat:non ex signis neqꝫ petitis extrinsecꝰ argumētis:sed ex conuenientibus necessarijsqꝫ causis esse ducendam. ¶ Sed qui fieri potest:vt ea non perueniant que futura esse prouidentur? Quasi vero non ea que prouidentia futura esse prenoscit non euentura credamus:ac non illud potius arbitremur licet eueniāt: nihil tamē vt euenirent sui natura necessitatis habuisse Quod hinc facile perpendas licebit. Plura enim dū fiunt subiecta oculis intuemur: vt ea que ī quadrigis moderandis atqꝫ flectendis facere spectantur aurige atqꝫ ad hunc modum ꝛc. Num igitur quicꝗ̄ illorū ita fieri necessitas vlla cōpellit? Boe. Minime. P. Fru

fieri sicut oculis videtur. et di. Boe. Minime. et assignat rationem. frustra eni eet effectus artis si oia mouerentur coacta. et si instra eet ars flectendi quadrigam si necessario flecteretur. igitur illa que cum fiunt carent necessitate existendi eadez sunt futura sine necessitate priusq̄ fiant. Ex quo pcludit q quedam sunt euentura quoz exitus. i. euetus est absolut9 ab oni necessitate, et forsan aliquis diceret. nam ea que nunc fiut nō erāt futura priusq̄ eent. hoc excludit dicēa, nullū arbitror eē dictuꝝ q que nunc fiunt

frustra enīz esset artis effectus si oia coacta mouerētur. que igitur cuz fiunt carent existendi necessitate: eadē priusq̄ fiant sine necessitate futura sunt. Quare sunt quedam euentura quorum exitus ab omni necessitate absolutus sit. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum: q que nunc fiunt priusq̄ fierent euētura non fuerint. Hec etiā igitur precognita liberos habent euentus. Nam sicut scientia presentium reruz nihil his que fiūt: ita prescientia futurorū nihil his que vētura sunt necessitatis importat. ¶ Sed hoc inquis ipsum dubitatur an earum reruz que necessarios exitus nō habēt vlla possit esse prenotio: dissonare eteni videntur: putasq̄z si prouideantur consequi necessitatem: si necessitas desit minime presciri: nihilq̄z scientia comprehendi posse nisi certum. Quod si que incerti sunt exitus ea quasi certa prouidētur: opinionis id

euētura non fuerint: hoc eni eēt nimis irrationabile. ideo necessario pcluditur q hec etiam precognita habent euētus liberos. quia sicut sciētia presentiū nihil importat necessitatis his rebus que fiunt in presenti: sicut ptz in exemplo predicto de regimine quadrige. ita prescientia futurorum nihil importat necessitatis his que ventura sunt. ¶ Nota q lz futura in comparatione ad diuinam prouidentiam sint necessaria necessitate cōditionata: nō tamē oia sunt necessaria necessitate absoluta. Multa eni libere eueniūt sicut ea q̄ fiūt ab arte et volūtate ad reginē q̄drigarū. si eni regimen q̄drigaꝝ necessario eueniret: frustra eēt ars regēdi q̄drigā. ¶ Notanduz q sicut res actu fiunt: ita erunt future: sed q̄daz actu libere fiūt: g̃ erunt libere future: et per pñs non oīa sunt necessario futura: licet necessitate conditionata in quātum cōparantur ad pūdentiam diuinaz: non tamen in sui natura considerata necessario eueniunt necessitate absoluta: sicut postea videbitur. vbi distinguit duplicem necessitatem: pditionataz et absolutam. ¶ Sed hoc inq̄s. Hic phīa discutit motiuū Boe. vtruz futura incerta sicut sunt contingētia possint certe presciri. Et primo mouet dubitationem de hoc: et tangit rationem dubitationis. Secūdo assignat causam erroris: ibi. Cuius erroris causa est. dicit p̄mo Sed tu inquis o Boe. hoc ipsum dubitatur an possit eē vlla prenotio. i. prescia illarum rerum que nō habent necessarios exitus id est euentus. hoc eni nullo modo videtur possibile. Cum eni videntur dissonare prescientia et contingētia: tu eni putas si preuideantur contingentia necessario ipsa consequi. et si necessitas desit minime ipsa presciri. et putas nil posse comprehendi prescientia diuina nisi certum: et si ea que sunt incerti exitus id est euentus sicut contingentia: si prouidentur illa quasi certa: tu putas illud eē caliginem opinionis non veritatez scientie. et in hoc tu deciperis: cuius deceptionis causa est error tuus circa iudicium cognitionis. Credis eni diuersum esse ab integritate scientie aliter arbitrari rē q̄ se habeat: et in hoc erras. ¶ Nota q quia nos non possimus futura contingentia certe pnoscere: putamus similiter deum hoc non posse. res enim eodem modo se habens diuersimode a diuersis potest cognosci. Unde cognoscere rē aliter q̄ se habeat ex parte rei cognite non est scientia. Sed cognoscere rem aliter q̄ se habeat ex parte cognoscentis bene est scientia. et sic futura contingentia licet in se sint

incerta: possunt tamen presciri a deo sine errore falsitatis. ¶ Cuius erroris causa est. Hic assignat causam erroris. Ubi no. ꝙ causa erroris quare putamus futura incerta nõ posse certe presciri ẽ. quia putatur ꝙ facultas cognitõis sit ſm facultatem rei cognite ⁊ non ipsius cognoscentis quod est falsuz. Primo ergo premittit huiusmodi causam erroris secũdo ꝓbat ipsam: ibi. Nam vt hoc breui. dicit p̃io. Cuius erroris causa est: quia existimatur ꝙ omnia q̃ quisqꝫ nouit illa cognoscit tantum ex vi ⁊ natura ipsorum que sciuntur ⁊ non ex vi cognoscentis. quod totum est ꝯtra id est per contrarium: quia res magis cognoscũtur ſm naturam cognoscẽtis. Omñe enĩ quod cognoscitur non comprehenditur scdꝫ sui vim. i. scdm modum sue nature: sed potius ſm facultatem cognoscẽtis. ¶ Nota ꝙ si cognitio esset scdm facultatem rei cognite: tunc res ab omnibꝰ eodẽ modo cognosceref: ⁊ sic comprehẽderetur aliquid eodeꝫ modo ab intellectu humano ⁊ diuĩo quod falsum est: quia que sunt incerta comprehensione hũana sunt certa comprehẽsione diuina. cognitio ergo potius attenditur scdm facultatem potentie cognoscentis: ita ꝙ q̃to potentia est efficatior ⁊ certior: tanto certius ⁊ limpidius rem comprehẽdit. ¶ Nã vt hoc breui exemplo liqueat. Hic probat ꝙ facultas cognitionis est ſm facultatem potentie cognoscentis ⁊ non rei cognite. Primo declarat hoc exẽplis. Secũdo probat hoc idẽ per rationem: ibi. Ipsum quoqꝫ. Primo dicit ꝙ cognitio sit scdm facultatẽ cognoscentis liquet breui exẽplo. nã visus aliter cognoscit eandem corporis rotunditatem ⁊ aliter tactus. Ille enim visus: manens eminus id est a longinquo intuitur totum corpus simul iactis radijs visualibus. Hic vero supple tactus coherens ⁊ coniunctus orbi id est rotunditati ⁊ motus circa ipsum ambitum id est circa corpus rotundum: comprehendit scilicꝫ eius rotunditatem partibus id est per partes. ¶ Nota ꝙ innuit duplicem differentiã inter modum cognoscendi visus ⁊ tactꝰ. Prima est ꝙ visus a remotis existẽs cognoscit aliquod corpus rotundum. Tactus autem non cognoscit ipsum nisi coniunctus. Scda differentia est ꝙ visus totum corpus simul comprehendit: tactꝰ aũt per partes. talis autem diuersitas in cognoscendo non esset si res cognosceref ex sui natura: cum eadẽ res maneat in vtraqꝫ cognitione. ¶ Notandum ꝙ quidam dixerunt visionem fieri per emissionẽ radiorum visualium ab oculis vsqꝫ ad rem visam. sed hec opinio est contra Aristotelem. visio enĩ non fit extramittendo sed intus suscipiendo. patiẽte enĩ aliquo sensitiuo fit ipsum videre. ij de anima. Hic autez loquit opinione antiquorũ cũ dicit ꝙ visus totum corpus intuitur iactis radijs. ¶ Ipsum quoqꝫ hominem. Hic ponit scdm exemplum in virtutibus cognoscitiuis subordinatis. Scdo ostẽdit quomodo iste

esse caliginem non scientie veritatem. Aliter enĩz sese res habeat arbitrari ab integritate sciẽtie credis esse diuersum. ¶ Cuiꝰ erroris causa est ꝙ oĩa que quisqꝫ nouit: ex ipsorũ tantũ vi atqꝫ natura cognosci estimat que sciuntur: quod totuz contra est. Omne enĩ quod cognoscitur nõ scdm sui vim sꝫ scdꝫ cognoscentiũ potius comprehenditur facultatẽ. ¶ Nam vt hoc breui liqueat exemplo eandẽ corporis rotũditatẽ aliter visus aliter tactus agnoscit. Ille eminꝰ manens totum simul iactis radijs intuitur. Hic vero coherens orbi atqꝫ coniunctus circa ipsum motus ambitũ rotunditatem partibus cõprehendit. ¶ Ipsum quoqꝫ hominem aliter sensus: aliter ymaginatio: aliter ratio: aliter intelligentia contuitur. Sensus enim figuram in subiecta materia constitutam. Imaginatio vero solã sine materia iudicat figuram. Ratio vero hanc quoqꝫ transcendit: speciẽqꝫ suam que singularibꝰ inest vni

virtutes se habeāt ad inuicē:ibi.In quo illud. Primo ergo declarat quō idē a diuersis potētijs diuersi modo cōprehēditur dicēs:sensus exterior aliter contuitur ipm hoīem:aliter imaginatio:aliter rō:aliter intelligētia diuina. Sensus enim exterior sicut visus iudicat figurā hoīs in subiecta materia.i.in sensibili materia,sed imaginatio solū figurā discernit sine materia.i.in absentia rei materialis. Ratio vero hāc imaginationē transcēdit:et ipam spēm.i.naturā specificā hoīs q̄ singularib⁹ inest:perpendit.i.di

uersali consideratione perpendit. Intelligentie vero celsior oculus existit. supergressa nāq3 vniuersitatis ambitum ipsam illaz in simplicē formā pura mētis acie contuitur. ¶ In quo illud maxie cōsiderandū est. Nam superior vis cōprehendēdi amplectitur inferiorem: inferior vero ad superiorē nullo modo cōsurgit. neq3 enim sensus aliq̄d extra materiā valet: vel vniuersales spēs imaginatio contuitur: vel rō capit simplicē formā: sed intelligētia quasi desup spectans cōcepta forma que subsunt cuncta dijudicat: sed eo modo quo formam ipam que nulli alij nota esse poterat comprehendit. Nam et rationis vniuersum: et imaginationis figuram: et materiale sensibile cognoscit: nec ratione vtens: nec ymaginatione: nec sensibus: sed illo vno ictu mentis formaliter vt ita dicam cuncta prospiciens. ¶ Ratio quoq3 cuz q̄d vniuersale re

scernit vli consideratione. oculus vero.i.cōsideratio intelligētie est celsior:q2 intelligētia diuina supgressa ābitū vniuersitatis q̄ existit in singularib⁹ illā simplicem formā.i.ideā hoīs q̄ est in mēte diuina cōtuitur pura facie.i.speculatione pure mētis. ¶ No. q2 primū exēplū fuit de ptutib⁹ cognoscētibus nō subordinatis sicut de visu et tactu.istud aūt exēplū est de ptutib⁹ subordinatis q̄ sunt quattuor.s.sensus exterior q̄ inest oībus aīalibus,ymaginatio q̄ tm̄ inest aīalibus pfectis.rō q̄ tantū ē in hoībus:et intelligētia per quā intelligit diuina cognitionē. iste ptutes hīt diuersum modū cognoscendi eandē rē scz hoīem vt declarat in littera:qd non eēt nisi cognitio fieret fm̄ facultatez virtutū cognoscētiū et non rei cognite. ¶ In quo illud maxie cōsiderandū est. Hic ostēdit phīa quō pdicte ptutes cognoscitiue se hīt ad inuicē: ostēdens q2 q̄cq̄d pōt ptus inferior:pōt etiā et superior:et āplius. Et primo hoc ostēdit de intelligētia respectu aliarū ptutū. Scdo ostēdit idē de rōe. scda ibi. Rō q3. Primo di. In q̄.e.in ordine istaz ptutū illud ē maxime cōsiderādum q2 vis cōprehēdendi superior āplectit in se inferiorē:q2 virtus superior cognoscit oē illd quod inferior. Inferior aūt nō cōsurgit ad superiorem ita vt apprehendat illud qd superior:qd manifestat in exēplo di. Neq3 enī sensus aliquid valet apprehēdere extra materiā,et ymaginatio cōtuitur spēs vlēs.i.minus pticulares.sed rō capit simplicē i.vlem formā. Intelligentia autē diuina quasi desuper spectāns:cum sit in supremo gradu cognitionis ipsa concepta forma ideali dijudicat etiā cūcta que subsunt illi forme:vt cognoscēdo ideā hoīs cognoscit omnia que sunt in homine.sed eodē modo comprehēdit ipam formā que nulli inferiori virtuti nota esse poterit. Nam ipsa cognoscit vniuersum id est,vniuersalem formā rationis et figuram ymaginationis et materiale sensibile quod spectat ad sensum exteriorem non vtens ratione nec ymaginatione nec sensibus:sed prospiciens cuncta vno ictu mentis id est absq3 decursu cognoscit quod non facit ratio. ¶ Nota q2 virtus superior virtutem includit inferiorem sicut tetragonū includit trigonū:vt patet ij.de anima.ideo quicquid potest virtus inferior:potest et superior et magis:quia modo magis vniuersali cōprehendit quod inferior:modo magis particulari l3 non econuerso:adeo que potest intelligentia humana cōprehendere potest et diuina intelligentia:licet nō econuerso. ¶ Ratio quoq3 cum q̄d respi

est. Hic ostendit idem ratione: q sicut intelligentia comprehendit alias tres virtutes inferiores: sic rõ etiam cprehendit sub se alias duas virtutes. s. imaginationẽ τ sensuz di. q cũ ratio, respicit qd vl'e non vtens imaginatione nec sensibus: τ cõprehendit imaginabilia τ sensibilia vli cõprehensione. Hec em̃ est ratio q̃ ita diffinit vl'e sue cõceptionis. homo ẽ aial bipes rõnale. q̃ diffinitio cum sit vl'is notio id ẽ notificatio: cum nullus etiã ignoret rem esse imaginabilẽ sensibilẽ: q̃ hac diffinitiõe explicatur. Illa rõ considerat vniuersale non vtens imaginatione vel sensu sed rationali cceptione. Tunc ostendit q sicut ratio comprehendit imaginationem et sensum: sic imaginatio sensuz cõprehẽdit dicẽs. imaginatio quoqz tametsi pro q̃uis sũpsit exordiũ ex sensib⁹ visendi τ formandi figuras: tñ absente sensu exteriori imaginatio collustrat. i. cognoscit queqz sẽsibilia: non sensibili sz imaginaria rõne iudicandi, τ tunc cõcludit dicẽs. Uides ne igitur q̃ñ cuncta potius vtantur sua. i. propria facultate in cognoscẽdo: q̃ facultate eorũ q̃ cognoscuntur. ¶ Nota q lz ratio in cprehẽdendo suũ vl'e non vtatur imaginatione τ sẽsu: tñ in actu suo p̃supponit imaginationem τ sensum: qr nihil est i intellectu nisi fuerit in sensu. Similiter lz imaginatio i sua operatione nõ vtatur sensu: tñ presupponit sensum fuisse in actu: qr fãtasia quã hic vocat imaginationem est motus fact⁹ a sensu ẽm actũ: vt scđo de anima. ¶ Neqz id iniuria. Hic confirmat dictum suum per rationem dicẽs. Illud scilicet q res cognoscitur nõ ẽm sui naturã sed ẽm naturã cognoscentis: illud non cognouit iniuria. i. irrationabiliter. Nam cum omne iudicium cognitionis sit actus et operatio iudicantis id ẽ potẽtie cognoscitiue: necesse est vt quisqz cognoscens perficiat suam operam id est suam operationez cognoscendi; non ex aliena potestate scilicz rei cognite: sed ex propria potestate id est ex virtute cognoscentis. ¶ Nota q ex littera formatur talis ratio. Omnis actus et operatio sequitur conditionem illius potentie cuius est actus et operatio. sed iudicare sine cognoscere est actus et operatio potentie cognoscentis et non rei cognite: ergo iudicare et cognoscere sequitur modum et conditionem potentie cognoscentis et non rei cognite.

spicit: nec ymaginatione: nec sensibus vtens ymaginabilia vel sensibilia comprehendit. Hec est enim que conceptionis sue vniuersale ita diffinit. Homo est animal bipes rationale. que cum vniuersalis notio sit: tñ ymaginabilem sensibilemqz esse rem nullus ignorat: quod illa non ymaginatiõe vel sensu: sed in rationali conceptione considerat. Ymaginatio quoqz tametsi ex sensibus visendi formandiqz figuras sũpsit exordiũ: sensu tamẽ absente sensibilia queqz collustrat: non sensibili sed ymaginaria ratione iudicandi. Uides ne igitur vt in cognoscendo cuncta sua potius facultate q̃ eorum que cognoscuntur vtantur? ¶ Neqz id iniuria. nam cum omne iudicium iudicantis actu existat: necesse est suã quisqz operam: non ex aliena: sz ex propria voluntate perficiat.

¶ Metrum quartum quinti libri.

Quondam porticus attulit
Obscuros nimium senes:

¶ Metrum quartum quinti libri.

Quondã portic⁹ attulit. Istud ẽ quartũ metrũ hui⁹ q̃nti qđ dr̃ gliconicũ ob inuẽtore: coriãbicũ a pede predominãte. In quo metro ĩprobat opinionẽ stoicoꝝ: ex qua videtur

sequi contrariū dictis suis. Fuit enim opinio stoicorum q̄ cognitio intellectiua solū perficeretur ex hoc q̄ corpora exteriora suas similitudines imprimūt in mentē: ita vt mens solum se habeat in ratione patientis: τ res extra in ratione agentis. Ex quo sequitur cum patiens trahatur ad naturam agentis et non econuerso: q̄ cognitio sequeretur naturā rei cognite τ non naturam cognoscentis: quod est contra dicta. Primo ergo ponit opinionem stoicorum. Secūdo improbat eam: ibi. Sed mens. Primo dicit. Quondam porticus attulit senes sup. stoicos: qui dicebāntur senes propter maturitatē morum. senes nimis obscuros sup. i. sententijs: qui stoici credūt sensus τ ymagines. i. rerum sensibiliū formas: imprimi mentibus: ex corporibus extimis. i. exterioribus. τ posuerunt corpora illa eo modo imprimere ymagines mentibus: vt quondam mos fuit alicui scribenti celeri stilo: figere pressas litteras equore. i. in planicie pagine: que pagina nullas prius notas habebat. ¶ Nota q̄ stoici dicuntur a stos grece quod est porticus latine: quia athenis in manifestissima portico τ alijs locis publice stoici disputare solebant. illi posuerūt animā tm̄ habere se in ratione patientis respectu rerū exteriorum: τ quia cognitio magis videtur sequi virtutem actiuam q̄ passiuam: ideo s̄m eos cognitio potius debet attēdi s̄m facultatem rei cognite que est actiua: q̄ anime cognoscētis que est passiua. ¶ Sz mens si proprijs vigēs. Hic improbat hanc opinionem. Secūdo ponit suam veritatē: ibi. Hec est efficiēs. primo ergo deducit ad plura inconueniētia istam opinionē dicit. Sed si mēs vigēs nihil explicat proprijs motibus. i. si nullam actionem propriam habet: sed tantum iacet patiēs subdita notis. i. similitudinibus corporum. τ si ipsa reddit. i. representat cassas ymagines rerum. i. similes in vicem speculi. i. ad modū speculi: tunc queritur vnde viget hec notio. i. hec cognitio animis q̄ anima est cernens omnia: non tantum corporalia sed etiam incorporalia. ¶ Nota q̄ primum inconueniens est si cognitio intellectiua fieret per solam impressionem corporum in anima: tunc nō esset virtus per quā anima cognosceret incorporalia. nunc autē manifestum est q̄ etiam incorporalia cognoscit. aliud inconueniēs ponit dicit. si aīa tantum est passiua: q̄ vis aīe cognita singula perspicit. i. iudicat: aut q̄ vis aīe cognita diuidit: diuisa recolligit. aut q̄ vis aīe legēs. i. apprehendēs alterum iter proponendi τ diuidēdi: nūc inserit caput summis. i. generalissimo ascēdendo a specialissimis ad generalissima colligēdo multitudinē: τ nūc decidit vel descedit

Qui sensus et ymagines

Et corporibus extimis

Credunt mentibus imprimi

Ut quondam celeri stilo

Mos est equore pagine

Que nullas habeat notas

Pressas figere litteras.

Sed mens si proprijs vigens

Nihil motibus explicat

Sed tantum patiens iacet

Notis subdita corporum

Cassasq̄ in speculi vicem

Rerum reddit ymagines

Unde hec sic animis viget

Cernens omnia notio?

Que vis singula perspicit

Aut que cognita diuidit

Que diuisa recolligit

Alterumq̄ legens iter

Nunc summis caput inserit
Nunc decidit infima
Cum sese referens sibi
Veris falsa redarguit.
Hec est efficiens magis
Longe causa potentior
Quam que materie modo
Impressas patitur notas.
Precedit tamen excitans
Ac vires animi mouens
Viuo in corpore passio:
Cum vel lux oculos ferit:
Vel vox auribus instrepit:
Tum mentis vigor excitus
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans
Notis applicat exteris
Introsum reconditis
Formis miscet imagines.

Sm aliam literam. i. cadit in infima. i. in spālissima ꝓcedēdo, a generalissimis ad spālissima diuidēdo. Cum. i. tandez: aīa referens. i. ꝯparans sese sibi redarguit falsa veris. i. ꝑ vera. ¶ No. ꝙ ex litera talis formaꝛ ratio. Illa aīa non est tm̄ passiua sed actiua q̄ iudicat ꝯponit ⁊ diuidit ⁊ vera falsis redarguit: sed anima intellectiua est hmōi: ergo ⁊c. Maior nota est: quia iudicare: ꝯponere: diuidere: redarguere videntur esse ꝯparatōes actiue. minor apparet, qꝛ aīa iudicat inter verū ⁊ falsum: ꝯponit p̄dicatum cum subiecto: aliquādo diuidit p̄dicatū a subiecto: ⁊ falsas opiniones redarguit. ¶ Hec efficiens magis. Hic phīa ponit veritatē di. Hec mens est magis causa efficiens que est causa longe potentior q̄ illa que modo materie id est similitudine materie patitur notas impressas, ⁊ quia aliquis crederet ꝙ in ꝯnima nullis esset passio: ideo subdit quedam passio precedit opationes aīe in viuo corpore excitans ⁊ mouēs vires animi ad operandū, vt quādo lux ferit oculos: tunc patitur visus, vel cum vox insti epit. i. insonuit auribus: tūc patitur auditus, ⁊ tandez vigor mentis excitus. i. excitatus vocans species quas intus tenet ad similes motus: applicat eas notis exteris id est similitudinib⁹ exterioribus: et miscet id est applicat ymagines exteriores corporū: formis id ē spēbus introrsum. i. in aīa reconditis. ¶ Notandum ꝙ Boe. hic vtitur sentētia platonica que ponit species rez a principio naturaliter inditas aīe: s; aīa sopita est in corpore: ita ꝙ nō intelligit per eas nisi excitet ꝑ immutationem sensuū exterioꝝ: excitata aūt euocat spēm similē illi quaz sensus exterior imp̄ssit: ⁊ applicando eam rei exteriori: ⁊ sic intelligit per eā. ad hanc intentionez etiā loquit Lincolneū. prio posterioꝝ di. Ratio i. nobis sopita non agit nisi pri⁹ ꝑ opationes sensuū quibus admisceri fuerit expreta. ¶ No. ꝙ ex lra videtur ꝙ intellect⁹ passibilis intelligendo etiā sit actiu⁹ cū sit causa efficiēs: vt d̄z in lrā. Aristo. aūt. iij. de aīa vult ꝙ intelligere sit pati: ⁊ ꝙ intellectus nullā hz naturā nisi ꝙ est passibilis vocatus. Ad hoc dicūt aliqui ꝙ cꝫ aīa ꝯphendit tā intellectum passibilē q̄ agentē: aīa est actiua: imo causa effectiua intellectōis rōne intellect⁹ agētis: sed est passiua rōe itellect⁹ passibil'. vel dicēdū ꝙ itellect⁹ passibil' est potētia passiua saltē quo ad p̄mū ei⁹ actū cū itelligere sit pati. S; oīs potētia passiua de necessitate relinqt potētiā actiuā q̄ reducat ipaz ad actū. Tale aūt actiuū nō pōt ēē res corpalis extra: cū agēs sit p̄stōi⁹ passo: ꝯ tale actiuū ex pte aīe erit itellect⁹ agēs cui⁹ opatio ē facere potētia itellecta actu itellecta: ita ꝙ a reb⁹ extra ꝯtruē itellect⁹ agēt

imprimitur aliquid intellectui passibili: per quod in actum intelligendi reducitur. Non est ergo intentio Boe. negare quin mens sit passiua ratione intellectus passibilis: sed vult q mens siue anima magis habeat efficientiam in intellectione q sit passiua ab ipsis corporibus extra, et per pñs efficientia intellectus non debet attribui rebus extra: quod erat de intentione stoicorum.

¶ Prosa quinta libri quinti.

¶ Prosa quinta quinti libri.

Quod si in corporibus sentiēdis: q̄uis afficiāt instrumēta sensuū forinsec⁹ obiecte q̄litates: aīeq3 agētis vigorē passio corpis añce dat: q̄ in se actū mētis puocet: excitatq3 interi q̄escentes itrinsecus formas: si i sentiēdis inq̄ corpib⁹ aīmus nō passione insignit̄ s3 ex sua vi subiectā corpi iudicat passionē: q̄to magis ea q̄ cunctis corporū affectionibus absoluta sunt in discernendo non obiecta extrinsecus sequuntur: sed actum sue mentis expediunt. ¶ Hac itaq3 ratione multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantijs. Sensus enim solus cunctis alijs cognitionibus destitutus immobilibus animantibus cessit: quales sunt cōche maris queq3 alia saxis herentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus beluis quibus iam inesse fugiendi appetendive aliquis videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis est sicuti sola intelligentia diuini: quo fit vt ea noticia ceteris prestet que suapte

Quod si i corporib⁹ sentiēdis. Hec est quinta prosa hui⁹ q̄nti libri: in qua probat specialiter diuinā cognitionem esse secūdu3 motum cognoscentis et non rei cognite. Secūdo ostendit insufficientiam eoꝝ qui ex nostro mō cognoscēdi iprobāt puidentia3 diuina3: ibi. Quid igit̄ ꝛc. Pri͂o facit qđ dictū est. Secūdo īfert duas cōclusiōes: ibi. Hac itaq3. Pri͂o di. Si in sentiēdis .i. in cognoscēdis corporibus aīmus nr̄ nō tm̄ insignit̄ .i. afficit̄ passione corpoꝝ: s3 ex sua vi iudicat passionē subiectā corpi: ita q in cognoscēdo seq̄tur ppriū motū: q̄uis q̄litates obiecte forinsecus afficiāt .i. mutēt īstrumēta .i. organa sensuum: ꝛ passio corpis aīcedat vigorem agētis animi: q̄ passio puocet actū mētis in se: ꝛ excitat formas intrinsecus quiescētes. Si hoc ē in aīo nostro multo magis ea que absoluta sunt cunctis affectionibus .i. qualitatib⁹ corporum sicut intelligentie separate ꝛ precipue deus: illa in discernēdo non consequuntur obiecta extrinsecus: sed expediunt id est pficiūt actum sue mentis .i. opationem intellectiuam scđm naturam propriam. ¶ Notandū q ꝛ̄ł litera potest sic argui. Si id de quo minus videtur inesse inest ꝛ de quo magis: sed minus videt̄ q animus noster in cognoscēdo sequatur motum suum ꝛ non rei cognite: et tamen sequitur facilitatem sue cognitionis: ergo multo magis intelligentia diuina sequitur in cognoscendo proprium motum sue cognitionis q̄ ipsius rei cognite. ¶ Hac itaq3 ratione. Hic infert duas cōclusiones ex premissis. Pri͂o di. Ex quo cognitio sequitur naturam cognoscentis et nō rei cognite ꝛ cū cognoscētia sint diuersa secūdum naturam: oportet diuersis cognoscētibus cōuenire diuersas cognitiones. vñ di. Hac itaq3 ratiōe: q2 cognitio sequitur naturam cognoscentis: multiplices cognitiones cessere .i. cesserunt diuersis ac differētibus substātijs. Sensus enim solus destitutus alijs cognitionibus cessit aīantib⁹ imobilibus: q̄les sunt conche maris et quecunq3 nutriuntur herētia saxis. Ymaginatio vero cessit mobilib⁹ beluis q̄ iā

uentur motu progressiuo quibus videtur inesse affectus id est appetitus fugiendi malum vel appetendi bonum. Ratio vero per quam comprehendimus vniuersale tantum est humani generis: sicut intelligentia est diuini generis. Tunc ponit secundam conclusionem q illa conclusio est notior et nobilior que non solum apprehendit proprium obiectum: sed etiam obiecta aliarum noticiarum. i. cognitionum. Unde di. Quo fit vt ea noticia id est cognitio prestet id est nobilior sit ceteris: que sua apte natura id est propria natura non modo id est non tummodo proprium obiectum cognoscit: sed etiam cognoscit subiecta ceterarum noticiarum. ¶ Nota circa primam conclusionem q cum actus et operationes diuersificentur secundum diuersitatem agentium et operantium: sequitur si agentia et operantia sint diuersa q habeant diuersas operationes et cognitiones. propter quod sensus sine aliis cognitionibus cessit animalibus ignobilibus: et accipitur hic sensus stricte pro apprehensione sensitiua que solum innitur ad presentiam sensibilis. Sic enim distinguitur contra imaginationem que non tantum apprehendit rem presentem: sed etiam absentem. ¶ No. circa istam conclusionem q quecunque potentia plura agnoscit videtur esse prestantior ea que cognoscit pauciora. si ergo aliqua potentia cognoscit proprium obiectum et cum hoc obiecta aliarum potentiarum inferiorum sicut est intelligentia diuina et non econuerso: sequitur q potentia superior plura cognoscens sit nobilior inferiori. ¶ Quid igitur. Hic philosophia ostendit insufficientiam eorum qui ex modo cognoscendi nostro improbant diuinam prouidentiam. Secundo hortatur nos ad considerandum modum diuine cognitionis: ibi. Quare in illius. primo manifestat insufficientiam eorum per simile. Secundo applicat simile illud ad propositum: ibi. Simile est. similitudo autem quam intendit talis est. Sensus et imaginatio sunt cognitiones inferiores q ratio. si ergo sensus et imaginatio vellent iudicare modum cognoscendi rationes ex modo cognoscendi proprio et dicere q vniuersale nihil esset quod ratio apprehendit: vel si verum esset iudicium rationis: vel si esset particulare et sensibile. ratio vero dicere contrarium manifestum est: q nos qui vigemus vtraque cognitione potius assentiremus rationi iudicando motiuum sensus et imaginationis esse insufficiens. Dicit ergo. quid igitur si sensus et imaginatio refragentur id est contradicant ratiocinationi dicentes nihil esse vniuersale id quod ratio putat se intueri: sic arguendo. Quod enim est sensibile vel imaginabile id non posse esse vniuersum id est vniuersale habet iudicium sensus et imaginationis. aut igitur iudicium rationis necesse esse verum: et per consequens necquicq esse sensibile: quod est absurdum. Aut quoniam notum sit tibi scilicet sensui et imaginationi plura esse subiecta sensibus et imaginationi que necesse est esse sensibilia; crederet esse conceptionem rationis esse inanem que considerat illud quod est sensibile

natura non modo proprium sed ceterarum quoque noticiarum subiecta cognoscit. ¶ Quid igitur si ratiocinationi sensus imaginatioque refragentur: nihil esse illud vniuersale dicentes quod sese intueri ratio putet. Quod enim sensibile vel imaginabile est id vniuersum esse non posse: aut igitur rationis verum esse iudicium nec quicquam sensibile: aut quoniam sibi notum sit plura sensibus et imaginationi esse subiecta: inanem conceptionem esse rationis que quod sensibile sit ac singulare quasi quoddam vniuersale consideret. Ad hec si ratio contra respondeat se quidem et quod sensibile et quod imaginabile sit vniuersitatis ratione conspicere. Illa vero ad vniuersitatis cognitionem aspirare non posse: quoniam eorum noticia corporales figuras non possit excedere De rerum cognitione firmiori potius perfectiorique iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite nos quibus tam ratiocinandi quam imaginandi: etiam sentiendique vis in

ſibile τ ſingulare quaſi quoddā vniuerſale. Ad hec ſi ratio reſpondeat conſpicere in rōne vl̄ illud qđ eſt ſenſibile et imaginabile. Illa vero .ſ. ſenſum τ imaginationē non poſſe aſpirare .i. peruenire ad cognitionem vniuerſitatis .i. vniuerſalis: q2 notio .i. cognitio eo2 nō excedit figuras corpales. τ diceret rō potius eſſe credendum firmiori et perfectiori iudicio rerū. In huiͦ igitur lite .ſ. inter ſenſum τ imaginationē ex vna parte et rōnem ex altera parte: nos quibus ineſt tam vis ratiocinādi φ̄ imaginandi et

eſt; nonne rōnis potius cauſam probaremus? ¶ Simile eſt qđ humana ratio diuinā intelligentiā futura niſi vt ipſa cognoſcat nō putat intueri. Nā ita diſſeris, ſi qua certos ac neceſſarios habere non videant euētus: ea certo euentura preſciri nequeunt. Hay igitur rerū nulla eſt preſcientia: quā ſi etiam in his eſſe credamus: nihil erit qđ non ex neceſſitate proueniat. Si igitur vti rōnis participes ſumus: ita diuine iudiciū mētis hr̄e poſſemus: ſicut imaginationē ſenſumq3 rationi cedere oportere iudicauim⁹: ſic diuine ſeſe menti humanā ſummittere rōnē iuſtiſſimū cenſerem⁹. ¶ Quare in illius ſumme intelligentie cacumē ſi poſſim⁹ erigamur. Illic eni ratio videbit qđ in ſe nō poteſt intueri. Id autē eſt quonāmodo etiā que certos exitus nō habent: certa tamen videat ac diffinita prenotio: neq̄ id ſit opinio: ſed ſumme potius ſcientie nullis terminis incluſa ſimplicitas.

¶ Metrum quintum libri quinti.

ſentiendi: nōne potius probaremus cām rōnis: τ reputaremus motiua ſenſus et imaginationis eſſe inſufficientia: q.d. imo. ¶ Notā φ iudicio nobilioris potentie potiꝰ eſt aſtandū φ̄ iudicio potentie ignobilioris, cū igit rō ſit potentia nobilior φ̄ ſenſus τ imaginatio: eo φ rō cōprehendit ꝓpriū obiectū τ obiectū ſenſus τ imaginationis τ nō econuerſo: ḡ potius aſtādū eſt iudicio rōnis φ̄ potētia3 iferio2. ¶ Simile ē. Hic applicat illud ſimile ad ꝓpoſitū τ dicit. illđ qđ ē dictū de ſenſu τ imaginatōe reſpectu rōnis: ſimile eſt ei qđ humana rō nō putat diuinā intelligentia3 intueri: niſi vt ipſa rō cognoſcat: qđ apparet ex ipſo mō arguendi. Nā ita differis .i. arguis, ſi qua videantur non habere certos ac pro et neceſſarios euētus: talia nequnt pſciri ea certo euentura: igitur harū rei ū nulla ē preſcientia: quā .ſ. preſciētiā ſi credam⁹ eē in his nihil erit qđ nō ꝓueniat ex neceſſitate. Si igit vti ꝑ ſicut ſumus participes rōnis: ita poſſemus hr̄e iudicium diuine mētis: ſicut nūc iudicauim⁹ imaginatōe3 τ ſenſu3 oportere cedere .i. locū dare rōi: ſic cēſerem⁹ .i. iudicaremus iuſtiſſimū humanā rōnem ſeſe ſubmittere diuine mēti. ¶ Notā φ ſimile eſt de iudicio ſenſus τ imaginationis reſpectu rōnis: et rationis reſpectu intelligētie diuine. Nam ſenſui et imaginationi videtur φ rō aliter nō poſſit cōprehendere rem: niſi ſicut ipſa cōprehēdit: qđ falſum eſt. Sic ſiliter videtur rōni humane φ intelligētia diuina nō poſſit res incertas cognoſcere aliter φ̄ ipſa cognoſcit qđ falſum ē. nā que ratio humana incerte cognoſcit: intelligētia diuina ſūme cōprehēdit. ¶ Quare in illi⁹. Hic phia hortat vt erigam⁹ nos ad cognitionē diuine intelligētie di. Quare ſi poſſim⁹ erigamur ꝑ diligētē cōſiderationē i cacumē illi⁹ ſūme intelligētie ſup. diuine. Illic eni rō videbit qđ in ſe non pōt intueri .ſ. quō certa τ diffinita ꝑnotio dei cognoſcat illa q̄ nō hn̄t certos exit⁹. et illud non erit opinio: ſed potius erit ſimplicitas ſumme ſcientie nullis terminis incluſa: q2 ſimplicitas ſumme ſapientie eſt infinita. ¶ Notandū φ ſi cognitio ſequeretur facultatem rei cognite et nō virtutis cognoſcentis: tunc ſicut ratio humana cognoſcit futura contingentia incerte: ſic ſiliter intelligentia diuina

ea incerte cognosceret. sed qr facultas cognitionu est sm facultatem virtutu cognoscentium: et intelligetia diuina. i. cognoscetia diuina in cognoscendo excedit ratione humanam: poterit ipsa certe cognoscere q ro humana incerte cognoscit.

¶ Metrum quintum libri quinti.

Tum varijs terras a͡ialia pmeat figuris:
Nãqz alia extēto sūt corpe pluereqz vrūt
Continuumqz trabunt vi pectoris incitata sulcum:
Sunt quibus alaruz leuitas vaga verberatqz vētos
Et liquido longi spacia etheris enatāt volatu.
Hec precessisse solo vestigia gressibus gaudent
Uel virides cāpos transmittere vel subire siluas.
Que varijs videas licet omnia discrepare formis
Prona tamen facies ebetes valet ingrauare sensus:
Unica gens hoim celsum leuat altius cacumē
Atqz leuis recto stat corpore despicitqz terras:
Hec nisi terrenus male decipis admonet figura
Qui recto celum vultu petis exerisqz frontez,
In sublime feras aim quoqz ne grauata pessuz
Inferior sidat mēs corpe celsius leuato.

¶ Prosa sexta et vltima.

Quoniā igitur vti pauloante mōstratum

Tum varijs terras. Hic incipit quintū metrū huius quinti qd dr archiloicū ab inuentore: bacchilicū a pede predominante. In quo ondit hoiem esse dispositū ad cōtēplationē celestium ex figura corporis sui. Et primo describit figurā corporalē aliaz bestiarum. Scdo figuram hois: ibi. Unica gens. Primo di. A͡ialia permeāt terras q varijs. i. valde varijs figuris: nāqz alia a͡ialia extento corpore sicut sunt serpentes: sicut sunt reptilia. illa verrunt. i. vertūt puluerē: et incitata. i. mota vi pectoris trahunt continuum sulcū sup. in puluere. Sunt alia a͡ialia quib9 inest vaga leuitas alarum q verberant ventos et enatant et transeunt liquido volatu spacia longi etherz. i. aeris. Sūt alia q gaudēt vestigia pcessisse solo. i. terre gressib9 sup. suis et trāsmittere. i. ptrāsire virides cāpos et gaudēt subire siluas. q oia a͡ialia lz videas eas discrepare varijs formis tn facies eoz pna. i. ad terram inclinata valet ingrauare. i. ingrauatos ostendere sensus ebetes. ¶ No. q pbia tāgit tria genera a͡ialiu. s. reptilia: volatilia: et gressibilia: q lz differāt in formis: qr quedam formantur ad reptandum vt serpētes: quedā ad volādū vt aues: quedā ad gradiēdū vt bestie: tamen in hoc oia cōueniunt q hnt faciē inclinatam ad terram. ¶ Unica gens hoim. Hic describit figuraz hoīs dicens. Unica gens hoim. i. solū genus humanuz leuat celsum cacumen. i. caput suū altius: et leuis stat recto. i. erecto corpore et despicit terras vultu eleuato ad celū. tu hō terrenus qui recto vultu petis celum: et exeris. i. erigis frontem: hec recta figura admonet te q tu male decipis: nisi etiam feras. i. extolles aim tuum in sublime. i. in celestia: ne mēs grauata id est grauedine depressa pessum. i. sub pedibus vel subtus: et est pessum aduerbium loci: ne illa mens sidat id est resideat inferior leuato corpore celsius. ¶ Nota cum hō habeat figurā corporis erectā ad celū si aīa non erigeretur ad contemplationem celestium videretur corpus esse nobilius anima. ¶ Nota sm Aristotelem in. xvi. de animalibus. Homo inter omnia animalia habet figuram rectilinearem: de qua figura etiam loquitur Ouidius in. i. metha. di. Pronaqz cum spectant a͡ialia cetera terram. Os homini sublime dedit celumqz videre iussit: et erectos ad sydera tollere vultus.

¶ Prosa sexta et vltima.

Quoniam igitur vti pauloante. Hic incip't sexta psa ⁊ vltima hui⁹ libri quīti in qua determīat veritatē de ↄpassibilitate psciētie diuine ⁊ liberi arbitrij. Et pmo ponit suaȝ determinationē. Scd̄o subiūgit vtilē exhortationē circa finē libri ibi. Aduersamini igit. Pmo ostēdit modū diuine cognitōis. Scd̄o soluit obiectōes factas ↄtra diuinā puidentiā. Tertio ↄcludit cōpassibilitatem liberi arbitrij cum puidentia diuina, scd̄a ibi. Quid igitur postulas. tertia ibi. Que cum ita sint. Primo determinat de statu dei qui est eternitas. Secundo ex hoc declarat modum diuine prouidentie; ibi. Omne igitur omne iudiciū. Primo pmittit q̄ determinanduȝ sit de eternitate. Scd̄o determinat de ea; ibi. Eternitas igitur est interminina. ⁊c. primo di. Omne monstratum est pauloante q̄ omne qd̄ scitum cognoscit̄ nō ex sui natura. i. ex natura rei scite; sed ex natura com̄phendentiū. i. cognoscētiuȝ. intueamur nunc q̄tum pbas est quis sit status diuine essentie vel substātie: vt possim⁹ agnoscere q̄ sit eius sciētia. ⁊ subdit q̄ cōe iudiciū cūctoꝝ degentiū. i. vtentiū ratōe est deū esse eternū: io cōsideremus quid sit eternitas. hec enī nobis patefecit pariter naturam ⁊ diuinā sciam. ¶ No. q̄ viri degentes rōne sunt viri pditi luce sapiētie: ⁊ oēs isti ↄcedūt deū eē eternū. Naȝ phūs. viij. phisi. Ex eternitate mot⁹ ostēdit eternitatē motoris. ⁊ oēs tā greci q̄ barbari putantes deos esse estimant eos imortales. ¶ Nota q̄ q̄r eternitas dei ⁊ natura ⁊ sciētia dei nō differūt fm̄ subam: iō cognita eternitate cognoscit̄ natura ⁊ sciētia dei. ¶ Eternitas igitur est.

est: oē qd̄ scitur nō ex sua sed ex cōprehēdentiū natura cognoscit̄: intueamur nunc q̄tuȝ fas est q̄s sit diuine substātie stat⁹: vt quenā etiā sciā e⁹ sit possim⁹ agnoscere. Dm̄ igitur eternuȝ esse cunctoꝝ rōne degentiū cōe iudicium est. Quid sit igit̄ eternitas cōsiderem⁹. Hec enī nobis naturā pariter diuinam sciamq̄ȝ patefecit.

¶ Eternitas igitur est interminabilis vite, tota simul ⁊ perfecta possessio. ¶ Quod ex collatōe tēporaliū clarius liquet. nam q̄cquid viuit in tēpore: illud p̄sens a preteritis in futura procedit. Nihil est in tēpore cōstitutum qd̄ vltimum vite sue spaciuȝ pariter possit amplecti. Sed crastinuȝ quidē nonduȝ apprehēdit. Hesternum vero iaȝ perdidit. In hodierna quoq̄ȝ vita nō amplius viuitis q̄ in illo, mobili transitorioq̄ȝ momēto. Quicquid igitur temporis patitur conditionem:

Hic prosequitur de eternitate, ⁊ primo ponit eius diffinitionem. Secundo declarat eam ibi. Quod si ex collatione. Primo di. Eternitas est possessio vite interminabilis existens tota simul ⁊ perfecta. ¶ Nota scd̄m Albertum supra li. de causis. Aliquid est eternuȝ ⁊ est in eternitate: ⁊ est ipsa eternitas sicut deus. Aliqua sunt eterna ⁊ sunt in eternitate. sed non sunt ipsa eternitas sicut substantie separate. Alia sunt eterna nō in eternitate: nec sunt ipsa eternitas vt mot⁹ temp⁹ ⁊ mūdus. ¶ No. cuȝ di. eternitas est possessio: ibi vtitur noīe possessionis ad designandū inmutabilitatē ⁊ īdeficientiā eternitatis: quia ipsa firmiter possidetur ⁊ quiete habetur. ⁊ di. vite ad innuendū q̄ nō vīuētia nō mensurātur eternitate. ⁊ di. īterminabilis ad dr̄aȝ illi⁹ vite q̄ hȝ terminū a pte añ ⁊ a pte post sicut vita hoīs. vel a pte añ tm̄ sicut vita angeloꝝ. ⁊ di. tota sil' ad dr̄am vite angelice. qm̄s enī eē angeli fm̄ subaȝ sit totū simul: nō tñ fm̄ opationē cū habeat opatiōes successiuas ⁊ ītellectōes. ⁊ di. pfecta ad designādū q̄ eternitati nihil deest. pfectū enī est cui nihil deest. pmo celi ⁊ mūdi. ¶ Qd̄ ex. Hic declarat diffinitionem. Scd̄o redarguit quosdā qui vocabulo eternitatis abutebant̄: ibi. Unde nō recte. pmo ergo declarat diffinitionem eternitatis in ↄpatōe ad tempus di. Unde dictū est q̄ eternitas est possessio tota simul interminabilis vite: qd̄ liquet clari⁹ ex collatōe. i. ex ↄpatōe tpaliuȝ. Nā q̄cquid viuit i tpe illud p̄sens pcedit p successiuā mutabilitatē a preteritis i futura. ⁊ nihil ē in tpe ↄstitutū qd̄ ꝑit poss' cōplecti. i. ↄphēdere vltimū spaciū vite sue. sȝ crastinū nōdū apphēdit. Hesternū pō tps iā pdidit. ⁊ i hodierna vita nō āpli⁹

viuitis.i.nihil plus est presens de hodierna vita nisi qđ in illo mobili ⁊ transitorio momēto cōiunctur de vita. ⁊ dr̄ momentū illud indiuisibile instans quo futurū copulatur cum pterito. quicquid igitur patitur tē-
poris conditionē.i.successionē: sꝫ nunq̄ ceperit esse nec desinat esse: sicut Aristo. censuit de mūdo: sꝫ vita
id ē duratio eius tendatur.i.extendatur cū infinitate temporis: nondū tamē tale est vt merito credatur eē eter-
num: quia nō cōprehēdit neq̄ cōplectitur simul totū spaciū vite.i.sue duratiōis: sꝫ infinite.i.infinito tēpo-
re duret: sed futura nondum ha-
bet transacta.i.ptransita ⁊ prete-
rita non habet. Quod igitur nō
comphendit et possidet pariter
totā plenitudinē iterminabilis vi-
te cui nihil absit futuri nec ali-
qđ fluxerit preteriti: illđ iure per-
hibetur esse eternum: quia illud
eternum sui compos eo quod ni-
hil sibi desit necesse est semp si-
bi assistere presens ⁊ est necesse p-
sentē habere infinitatē.i. infini-
tam durationem temporis mo-
bilis.i.successiui. ¶ Nota q̄ quia
per cognitionē temporis deueni-
mus in cognitionē eternitatis: eo
q̄ opposita iuxta se posita magis
illucescunt: ideo p naturā ⁊ succes-
sionē tpis declarat nobis natu-
ram eternitatis. Sicut enī ratio
tēporis cōsistit in successiōe ⁊ ap-
prehēsione prioris ⁊ posterioris
in motu cuius vna pars preterit
⁊ alia futura est, sic ratio eterni-
tatis per oppositū cōsistit in ap-
prehēsione vniformitatis illius
quod oīns est extra motū com-
phendens simul preteritum ⁊ fu-
turum tanq̄ presens. ¶ Nota q̄
ipsius eterni nil transit in preteri-
tū: ideo semper sibi presens as-
sistit. quia vero nunq̄ deficiet si-
cut nec vnq̄ incepit cum habeat
vitam interminabilē: necesse est
q̄ assint quelibet differētie tēpo-
ris: etiā si ponatur tempus infi-

licet illud sicut de mundo censuit Aristoteles: nec ce-
perit vnq̄ esse nec desinat: vitaq̄ eius cū tēporis in-
finitate tendatur: nondū tamē tale est vt eternū esse
iure credatur. Non enim totū simul infinite licet vite
spaciū comprehēdit atq̄ cōplectitur: sꝫ futura nondū
transacta iā non habet. Quod igitur interminabilis
vite plenitudinē totā pariter cōprehēdit ac possidet:
cui nec futuri quicq̄ absit: nec preteriti fluxerit: hoc
eternum esse iure perhibetur. Idq̄ necesse est et sui cō-
pos presens sibi semper assistere: et infinitatē mobi-
lis temporis habere presentē. ¶ Unde quidā non re-
cte cum audiunt visum Platoni mundū hunc nec ha-
buisse initiū temporis nec habiturū esse defectū: hoc
mō conditori cōditū mundū fieri coeternū putant.
Aliud ē enī p interminabilē duci vitā qđ mūdo Plato
tribuit. Aliud interminabilis vite totā pariter cōplexā eē

nitum. et quia eodem modo assistit differentijs tempoꝛ per quem modum in se subsistit: motus autē
quo in se subsistit est presentarius: ideo etiam assistit differentijs tēporis per modū presentem; ideo dicit
q̄ necesse est et eternū presentē habere infinitatē tpis mobilis. ¶ Unde quidā nō recte. Hic phīa reprobat
quosdā qui abutebantur vocabulo eternitatis. Scđo docet pprium modum loquendi ibi. Ita si digna.
Primo facit qđ dictum est. Scđo manifestat quomō tēporalia deficiunt a simplicitate diuine nature
quā nituntur imitari: ibi. Hunc enī. Primo dicit. Dictum est q̄ eternitas non solū dicit interminabilita-
tem sed etiam simplicitatem. vnde non recte quidam putant qui cum audiunt visum esse Platoni mun-
dum hunc non habuisse initium temporis nec habiturū defectum.i.finem: hoc modo putant mundū cō-
ditum fieri coeternū conditori. Causa autē quare non recte putant est: quia aliud est duci per intermina-
bilem vitā cū quadam successione: quod Plato tribuit mundo. ⁊ aliud est simul esse cōplexā totā presen-
tiam vite interminabilis qđ est pprium diuine mentis. ⁊ quia aliquis diceret. Si mundus nunq̄ ince-
pit videtur esse coeternus deo. Ad hoc respōdet q̄ deus est prior mūdo nō antiq̄tate tpis sꝫ simplicitate na-
ture. Unde dicit. Neq̄ enī deus debet videri antiquior rebus cōditis quātitate tpis sed potius pprietate simp-

plicis nature. ¶ Notandum sicut patet ex li. thimei Plato voluit mundũ incepisse sz finẽ nõ hr̃e: et hoc idẽ Aristo. sibi īponit in libro celi et mũdi dicẽ. q solus Plato generat mundũ. quid ē ergo qd̃ di. Boe. q Plato nõ posuit mundũ incepisse. Ad hoc dr̃ q dũ Plato dixit mundum habuisse initiũ intelligitur q habuit initium institutionis nõ aũt tp̃is: sicut ponit exẽplum de vestigio pedis: vt si pes ab eterno stetisset in puluere: pes eēt cã vestigij naturaliter p̃cedẽs vestigiũ lz nõ tp̃e. ¶ Hunc enim vite. Hic manifestat qñs tp̃alia deficiũt a simplicitate diuine nature quã nituntur imitari di.

presentiaz: qd̃ diuine mẽtis p̃priũ esse manifestum ē. Neqz deus cõditis reb⁹ antiquior videri dz tp̃is quantitate: sed simplicis poti⁹ proprietate nature. ¶ Huc enĩ vite īmobilis presentarium statũ infinit⁹ ille tp̃alium rez mot⁹ imitaẽ. Cumqz eum effingere atqz equare nõ possit ex īmobilitate deficit ī motuz: ex simplicitate presentie decrescit in ĩfinitaz futuri ac p̃teriti quantitatẽ. Et cũ totã p̃iter vite sue plenitudinẽ neq̃at possidere: hoc ip̃o q aliquo mõ nunq̃ eē desinit: illd̃ qd̃ īplere atqz exprimere nõ pōt aliq̃tenus videẽ emulari: alligãs se ad q̃lemcũqz p̃ntiã hui⁹ exigui volucrisqz momẽti. Que qm̃ manẽtis illi⁹ presciẽtie quãdam gestat ymaginẽ: q̃buscũqz cõtigerit id p̃stat vt eē videantur. Quonĩã vero manere nõ potuit ĩfinitum tp̃is iter arripuit: eoqz modo factũ est vt continuaret vitã eundo: cuius plenitudinẽ cõplecti non valuit p̃manẽdo. ¶ Itaqz si digna reb⁹ nomina velimus impónere platonem sequẽtes: deum quidem eternum: mundũ

Ille infinit⁹ mot⁹ rez tp̃aliũ imitaẽ q̃tũ pōt hũc p̃sentariũ statũ vite īmobilis. i. eternalitatis. et cũ nõ pōt effingere. i. exprimere et eq̃re: deficit ab ei⁹ īmobilitate successiue accipiendo qd̃ hr̃e nõ potuit et ex simplicitate presciẽtie decrescit in infinitã q̃titatẽ p̃teriti et futuri: et cũ neq̃at possidere pariter totã plenitudinẽ vite sue: h̃ ip̃o q aliquo mõ nũq̃ esse desinit: videẽ aliquatenus emulari illud qd̃ īplere non pōt alligãs se. s. status tp̃alis ad q̃lemcũqz p̃ntiẽ hui⁹ momẽti. i. instãtis exigui. i. īdiuisibilis et volucris. i. trãsitorij. q̃. s. p̃ntia instãtis tp̃is gestat. i. hz quãdaz imaginationẽ: manẽtis p̃sciẽtie. i. eternitatis: et prestat q̃buscũqz ptigerit vt illa esse videantur. Nã illa dicim⁹ esse q̃ sunt in p̃nti momento: q: vero nõ potuit manere. s. p̃ntia instãtis p̃pter natuũ rei mobilis: io rapuit ĩfinitũ iter tẽporis p successionez. et eodẽ mõ factũ ē vt cõtinuaret vitã eundo de vno esse in aliud: cui⁹ plenitudinẽ non valuit. i. potuit complecti permanẽdo. ¶ No. q infinit⁹ mot⁹ rez tp̃aliũ q̃tũz pōt imitaẽ statũ eternitatis: q: nõ pōt eum totaliter exprimere: q: stat⁹ tp̃alis ē successiu⁹: status eternitatz non. et status tp̃alis respicit p̃teritũ et futurũ: stat⁹ eternitatis tm̃ p̃ñs: et tñ h̃ imitaẽ statũ eternitatz q sicut eternitas nũq̃ deficit: sic infinitus mot⁹ rez tp̃aliũ nunq̃ esse desinit. et sicut in tp̃e est dare instãs qd̃ hz quãdã imaginem cuz eternitate: ita q sicut in eternitate aliquid dr̃ esse. et sicut illa dicim⁹ esse q̃ sunt in p̃nti instãti. io status rez tp̃aliũ licet non possint imitari statũ eternitatz p̃ntialiter p̃manẽdo: tñ ip̃m imitaẽ suã durationẽ successiue cõtinuãdo. ¶ Itaqz si digna. In ista parte ph̃ia docet qño proprie loquendũ sit de deo et de mundo dicẽs. Si nos sequẽtes Platonem velimus imponere nõia digna. i. cõuenientia rebus: dicam⁹ deũ esse eternũ: mundũ vero dicam⁹ perpetuũ. et hoc consonat dicto auctoris Brexiensis. Eternum vero sine principio sine fine. Perpetuum an principium sed fine carebit. ¶ Quoniam igitur omne iudiciũ. Hic ph̃ia ex dictis ostendit modũ sciẽtie diuine. Pri͂o ergo oñdit q̃lis sit sciẽtia diuina et qualiter sit nominãda di. quoniaz omne iudiciũ

comprehendit ea que sunt sibi subiecta id est sua obiecta scdm sui naturā id est scdm naturam virtutis cognoscentis. Natura autem dei talis est ꝙ semper ipsi deo est status eternus et presentarius. ex quo sequitur ꝙ scientia dei supergressa omnem motionem temporis manet in simplicitate presentie: ⁊ complectens infinita spacia preteriti et futuri temporis omnia ꝯsiderat quasi iam id est presentialiter gerantur in sua simplici cōditione. Tunc ostendit quō scientia dei est nominanda. di. Itaqꝫ si velis pēsare presciētiā q̄ cūcta dignoscit: non dices diuinā sciāʒ eē p̄sciētiā q̄si futurū: sed rectiꝰ estimabis diuinā sciam esse instātie .i. presentie nūꝙ deficientis: quod confirmat per ethimologiā huiꝰ nois ꝓuidentiā di. vn̄ cognitio diuina nō dr̄ preuidentia quia illa importat ordinē ad futuꝝ. sꝫ dr̄ ꝓuidētia quasi porro .i. ꝓcul ab rebꝰ infimis ꝯstituta: q̄si ab excelso cacumine reruꝫ cuncta prospiciat. ¶ Nota ꝙ cognitio sequitur modum rei cognoscētis: iō cognitio et scīa dei sequitur statum ⁊ dispositionem dei. status aūt dei ē eternꝰ ⁊ presentarius: cū eē diuinum mēsuret eēnitate: ergo scīa dei erit eterna et p̄sitaria: ita ꝙ omnia q̄ sunt p̄terita ⁊ futura cognoscit q̄si sint p̄ntia. ¶ Notandum ꝙ aliquis diceret. Nō ens non pōt alicui eē presens: sꝫ preteritū ⁊ futurum ē non ens: ergo non pōt esse p̄ns cognitioni diuine. Dicendū ꝙ duplex est nō ēs: quoddā quod nullo modo ē ens nec potest eē ēs: ⁊ tale nō est realiter p̄ns alicui cū nihil sit. Aliud est nō ens non simpliciter sꝫ q̄ actu non est ens: ⁊ licet huiꝰ modi ens non possit realiter coexistere tēpori p̄nti: potest tn̄ coexistere eternitati: q̄ eēnitas cuꝫ sit infinita excedit tp̄us presens extendēdo se ad preteritū ⁊ futurum. Et sic p̄teritū et futuꝝ sunt eternitati coexistentia presentialiter: q̄ in eternitate non ē successio. vn̄ nō sequit̄ si aliq̄d coexistit eternitati ꝙ tanto simpliciter existat: q̄ eternitas etiam extēdit se ad non existens sicut ad preteritum et futuꝝ. ¶ Nota ꝙ deo omnia sunt presentia et sibi nihil est futurum: iō scientia sua non est dicenda prescientia que sonat aliquid futurum: nec debet dici preuidētia propter eandem causam: sed debet dici prouidētia q̄si procul ꝯstituta a rebꝰ inferioribus oīa ꝓspiciēs. ¶ Quid igitur. Hic soluit obiectiones superius factas ꝯtra prouidentiam. Primo ergo ōndit qualiter huiusmodi obiectiones soluuntur. Secundo resumit primam obiectionem ipsam fortificādo vt formalꝰ soluatur. secunda ibi. Hic si dicas. Circa primum notandum ꝙ erant rationes quarum prima ⁊ secunda fundantur super hoc scilicet ꝙ nihil potest esse prescitum a deo nisi id sit necessarium. Tertia fundatur super hoc ꝙ euentus incertus non potest certitudinaliter cognosci. Facit ergo duo. Primo ostendit ꝙ prescientia non imponit necessitatem rei prescite: per quod soluitur prima et secunda ratio. Secundo ostendit ꝙ scientia dei non mutat naturam rei: sed simul stant certitudo a parte scientie et incertitudo a parte euentus: p quod etiam soluitur tertia ratio. secunda ibi. Quare hec diuina. Primo di-

vero dicimus esse perpetuum. ¶ Quō igitur omne iudicium scdm sui naturaꝫ que sibi subiecta sunt cōprehendit: est autē deo semper eternus ac p̄sentarius status. Sciētia quoqꝫ eius omnem temporis supergressa motionem in sue manet simplicitate presentie: infinitaqꝫ preteriti ac futuri spacia complectens omnia: quasi iam gerantur in simplici cognitione considerat. Itaqꝫ si prescientiā pēsare velis qua cuncta dignoscit: non esse prescientiā quasi futuri sed sciētiaꝫ nunꝙ deficientis instātie rectius estimabis. Unde non preuidentia sed prouidētia potius dicitur ꝙ porro ab rebꝰ infimis cōstituta quasi ab excelso rerū cacumine cuncta prospiciat. ¶ Quid igitur postulas vt necessaria fiāt que diuino lumine lustrantur: cū nec homines quidem necessaria faciāt esse que videant. Num enī que presentia cernis aliquam eis necessitateꝫ tuus addit

tis. Ex quo deus cognoscit oīa tanq̄ p̄ntia: quid igitur postulas vt illa fiant necessaria q̄ lustrentur id ē que comprehendūtur diuino lumine.i.diuina cognitione: cum nec hoīes faciāt ea necessaria que p̄ntia liter vident. verbi gratia. Quod homo videt in presenti non facit esse necessarium. Num pro nunquid enim intuitus tuus addit.i.dabit aliquā necessitatē eis que tu cernis p̄ntia.di. Boe. Minime. Et phia. Si est digna collatio diuini et humani intuit⁹ respectu p̄ntis vti .p sicut vos videtis: quedam hoc pre-

intuitus? Boeti. Minime. Philosophia. Atqui si est diuini humaniq; presentis digna collatio: vti vos ve stro hoc temporario presenti quedam videtis: ita il le omnia suo cernit eterno. ¶ Quare hec diuina pre notio naturam rerum proprietatemq; non mutat. Taliaq; apud se presentia spectat: qualia in tempore olim futura prouenient. Nec rerum iudicia cōfundit: vnoq; sue mētis intuitu tam necessarie q̄ non neces sarie ventura dignoscit. Sicuti vos cū pariter ābula re in terra hoīem et oriri in celo solem videtis: quanq̄ sit simul vtrumq; cōspectum: tn̄ discernitis: et hoc vo luntarium: illud eē necessarium iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens diuinus intuitus qualitatem rez minime perturbat apud se quidē presentium: ad cōdi tionē vero tp̄is futurarū. Quo fit vt hec nō sit opinio: sed veritate potius nixa cognitio: cum exiturum quid

senti temporario.i.in p̄nti t̄pe. ita deus suo eterno intuitu om nia cernit tāq̄ p̄ntia. ¶ Notādū q̄ ītuitus noster rei p̄ntis nullā ponit necessitatem rei p̄nti: q2 vi sio fortis currētis nō imponit ne cessitatē forti currēti: q2 pōt for tes currere vel non currere. sic etiā intuitus diuin⁹ qui oīa pre sentialiter cognoscit nullā impo nit rebus necessitatem: sz videt ea p̄ntialr̄ sicut futura sūt necessa rio futura ↄtingētia videt conti genter futura. ¶ Quare hec di uina prenotio. Hic ostēdit q̄ ↄtīn ↄtingētia simul stant certa cognitio dei et incertus euentus rei.di. Quare hec diuina p̄notio qua de⁹ nouit futura illa nō mu tat ↄprietatē rerū quo ad neces sitatē et ↄtingentiam. q2 non im ponit necessitatē rei que contin gēs est: sed talia apud se spectat p̄ntia qualia olim p̄uenient futu ra: nec ↄfundit rez iudicia et con tingēs faciat nō eē ↄtingēs: sed vno intuitu mentis dignoscit taz necessarie q̄ nō necessarie ventu ra.i.futura. quod declarat in exē plo dicens: sicuti vos homines qū pariter.i. in eodē instanti vi detis hoīem ambulare in terra: et solem oriri in celo: lz vtrūq; si mul sit conspectū: tn̄ discernitis hoc esse voluntarium scz hoīem ambulare in terra: et illud esse

necessarium scilicet solem oriri. Ita similiter diuinus intuitus cuncta despiciens id est deorsum aspici ens minime perturbat rerum qualitatem scilicet contingentiam et necessitatem rerum. Dico apud se presentium rōne eternitatis: sed futurarum ad conditionem temporis. Quo fit vt cognitio futurorum dei tanq̄ presentium non sit opinio: sed cognitio veritate nixa id est confirmata: cum cognoscit aliquid esse exiturum.i.futurū: quod idem non nesciat.i. bene sciat carere pōt necessitate exīdi. ¶ Notandū de hoc quod d̄r: deum omnia presentialiter cognoscere scz preterita et futura ponūt quidā exemplum d̄ baculo fixo in aqua qui successiue toti flumio presens est cum partibus eius. sic eternitas simul est cuz toto tempore: et cum omnibus que fiunt in tempore: ita q̄ totum tēpus et quicq̄d est successiuū in t̄pe est presens eternitati: vt si ponatur eternitas sicut centrum: et totum tempus sicut circūferētia: tunc lz circumferentia cōtinue moueatur et pars toti succedat: tamen in comparatione ad centrum vniformiter se habet. Aliud exemplum ponitur de aliquo qui vadit per viam et nō videt hoīes post se venientes. sz ille qui de alta turri respiceret videret totam viā et hoīes per eā transeūtes tam precedentes q̄ sequē tes. sic deus de speculo sue eternitatis respiciens omnia presentialiter videt tam presentia q̄ futura.

¶ Hic si dicas. Hic p̄hia redit ad primā rōem superius positā ipam fortificādo vt formalius soluat ꝛ fortificat eā. Scḋo soluit. Tertio solutionē declarat. scḋa ibi. Respō debo: tertia ibi. Due enim. si dicas hic obijciendo illud non posse nō euenire qḋ deus videt nō euenturū: q2 tūc deus falleretur. quod autē potest nō euenire id ex necessitate pōt contingere: ꝛ sic altringas me ad nomē necessitatis: vt cōcedā contingēs aliquomodo esse necessariū. Ego fatebor rem solidissime veritatis cui vix aliquis accesserit eam concedendo nisi speculator diuini id est diuine nature. Tunc soluit obiectionē dicens. Si coartaueris me vt cōcedā aliquā necessitatē futurorū: respondebo idem ꝙ futurū est quo ad nos cū refertur ad diuinā notionē cui ipsum est p̄sis. Dico necessariū eē necessitate cōditionata scꝫ rōne p̄ntie. cū aūt idē futurum ppenditur in sui natura rōne cui⁹ hꝫ futuritionē et determinationē in sui causa necesse est videri liberū. ¶ Notādū ꝙ sicut illud quod in se est contingens quando est nobis presens ratione presentie sortitur quandam necessitatem qua necesse est ipsum esse dum presens sit: quia omnia sunt deo presentia, rōne istius presentie in ordine ad ipam diuinā cognitionē sortiūtur quādā necessitatē: lꝫ in sui natura prorsus videātur libera. ¶ Due eēn sunt necessitates: simplex vna. Hic p̄hia declarat solutionē per quādam distinctionem necessitatis ꝛ eam applicat ad ꝓpositū. Scḋo excludit ex p̄missis simul stare ꝙ aliqua sunt ẜm se contingētia ꝛ incerta: q̄ tñ eueniunt certitudinaliter: inquātum a deo precuisa. scḋa ibi. Fiet igitur procul dubio cūcta. primo di. Due sunt necessitates: vna simplex que est necessitas nature: sicut oēs hoīes necessario eē mortales. Alia ē necessitas conditionis: vt si scias hoīem ambulare illum necesse ambulare est. quia quod quisqꝫ nouit illud non pōt aliter esse q̄ notum ē. sed hec cōditio. i. necessitas cōditionata minime trahit secū simplicē necessitatē: q2 necessitatē conditionia nō facit propria natura: sed adiectio conditionis. Nulla eēn necessitas cogit incedere id est ambulare: voluntate gradientē id est ambulantem q̄uis necessarium sit eum ambulare tunc cum graditur id ē ambulatur. hāc distinctionē applicat ad propositum dicēs. Eodem mō siquid prouidētia diuina p̄sens videt: illud esse necesse est scilicet ea conditione qua prouisum est et ea qua ponitur tibi presens q̄uis nullam habeat necessitatem nature. Sed ea futura contuetur tanq̄ presentia que ex libertate arbitrij prouenimt. hec relata ad intuitū diuinū fiunt per cognitionem notionis. per se vero. i. in sui natura non habito respectu ad diuinam cognitionem: ipsa non desinūt id est deficiūt ab absoluta. i. a perfecta liberta

esse cognoscit: quod quidē existendi necessitate carere non nesciat. ¶ Hic si dicas ꝙ euentūm deus videt id nō euenire non posse: qḋ autē non potest non euenire id ex necessitate contingere ꝛ meqꝫ ad hoc nomen necessitatis astringas. Fateborrem quidē solidissime veritatis: sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo namqꝫ idem futurum cū ad diuinam notionē refertur necessarium: cū vero in sua natura perpēditur liberum prorsus atqꝫ absolutū videri. ¶ Due sunt enim necessitates: simplex vna: veluti ꝙ necesse est oēs hoīes esse mortales. Altera cōditionis: vt aliquē ambulare scias eū ābulare necesse est. Quod enim quisqꝫ nouit id esse aliter q̄ notum ē nequit: sꝫ hec cōditio mīme secū illā simplicē trahit. Hāc enim necessitatē nō propria facit natura: sed cōditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: q̄uis eū tum cum graditur incedere necessariū sit. eodem igitur mō siquid prouiden-

te sue nature. ¶ Nota scdm intentionē Bo. ista ratio. Quicquid est pũisum a deo necessario euenit. sol uitur dicendo q verũ est q necessario euenit necessitate ꝯditionata: sed non necessitate absoluta. Aliq̃ ali ter soluãt q illa ꝓpositio ē vera in sensu ꝯposito: sed falsa in sensu diuiso. vñ cũ dr. Quicq̃d ꝓuisũ ē ne cessario euenit: verũ est in sensu ꝯposito: quia impossibile est ꝓuisum a deo non euenire: tñ in sensu diui so falsa est: quia euent⁹ rei salte᷑ contingẽtis in se non est necessitatio. ¶ Fiũt igr̃ ꝓculdubio. Hic pbãs

tia presens videt id esse necesse est: tametsi nullam ha beat nature necessitatē. At qui deus ea futura que ex arbitrij libertate proueniũt presentia contuetur. Hec igitur ad intuitum relata diuinum necessaria fiunt ꝑ conditiōem diuine notionis: per se vero considerata absoluta nature sue libertate non desinunt. ¶ Fiunt igitur proculdubio cuncta que futura deus esse pre noscit. Sed eorum quedam de libero proficiscuntur arbitrio: que q̃uis eueniant existendo tamen propriã naturam non amittunt: quia priusq̃ fierent etiam nõ euenire potuissent. ¶ Quid igitur refert nõ esse neces saria: cum propter diuine scientie conditionē modis omnib⁹ necessitatis instar eueniãt? Hoc scʒ q ea que pauloante proposui sol oriẽs et gradiens homo que dũ fiunt nõ fieri nõ possunt: eorũ tñ vnũ pri⁹ quã q̃ fieret necesse erat existere: alterum vero minime. Ita etiã q̃ p̃ntia deus hʒ ꝓculdubio existũt: sʒ eorum hoc q̃dē de rerũ necessitate descẽdit: illud ꝟo de ptãte

cõcludit ex p̃dicto q ista fiunt stãt: q aliqua h̃m se sunt contin gẽtia ⁊ incerta que tamẽ certitu dinaliter eueniũt inq̃tum ꝓuisa a deo. Scdo obijcit cõtra h̃: ibi. Quid igitur refert nõ esse neces saria cum prio di. Proculdubio cuncta futura sunt que de⁹ ꝓno scit esse: alioquĩ falleref diuina ꝓuidentia. sed quedã eorũ ꝓfici scũtur. i. ꝓcedunt de libero arbĩ trio: ita q quantũ est de seipsis poss̃t non euenire. vñ subdit. que q̃uis eueniãt tñ nõ amittũt pro priã naturã libertatis: q priusq̃ fierent potuissent non euenire. ¶ No. q tota intẽtio Bo. funda tur super hoc q aliq̃d libere fu turum ex sui natura in ꝯpositione ad p̃sciam diuinã necessario eue nit. ⁊ talia est necessitas ꝯditio nata: q inq̃tuʒ p̃uisum est sicut necessario euenit: sed non absolute circũscripta p̃uisiõe. ¶ Quid igr̃ tur refert non eē necessaria. Hic obijcit ꝯtra solutionē ⁊ soluit ob iectionem. Scdo cõtra illã solu tionē iterũ obijcit: ibi. Sed si inq̃ es in mea. Obiectio in hoc cõsi stit. Ex quo futurũ contingẽs p̃ scitũ certitudinaliter euenit ĩne cessario nõ videt eē dr̃a inter cõ tingẽs ⁊ necessariũ. vñ di. Quid igitur refert ꝯtĩgẽtia ⁊ libere fu tura non esse necessaria cuʒ ista eueniãt instar. i. ad similitudinē necessitatis. Tũc soluit dicẽs. q inter euentũ necessariũ ⁊ contin gentem hoc refert qd̃ manifestũ apparet ꝑ exẽpla q̃ pauloãte ꝓ posui. s. q sol oriẽs ⁊ hõ gradiẽs q̃ dũ fiunt nõ fieri pñt: ⁊ ita vtrũq; est necessariũ sub ꝯditiõe p̃sentie. p̃sentia enĩ necesse est eē dũ sunt p̃sentia: tñ vnũ eorũ scʒ sol oriẽs priusq̃ fieret necesse erat existere. Al terũ vero scʒ hõ gradiens minime hʒ necessitatē fieri anteq̃ fiat. ita etiam illa q̃ deus hʒ in p̃sentia pro culdubio existũt ꝓpter necessitatē ꝯditiõis qua sunt p̃uisa euenire tanq̃ p̃sentia. sʒ eorũ q̃ sic sunt p̃uisa hoc de rerũ necessitate descẽdit sicut solē oriri. aliud de ptãte facientiũ. s. hoīem ãbulare. Ex quo ꝯcludit Idea non iniuria diximus hoc paulo q illa que contingẽter eueniunt si referãtur ad diuinã noticiã sunt necessaria. s. ex conditione diuine sciẽtie. si vero per se ꝯsiderẽtur ipsa sunt absoluta a nexibus. i. a vinculis necessitatis: quod manifestat per simile. sicuti si id quod pʒ sensib⁹ si referas ad rõnem tunc ē vni uersale. si aũt referas ad sensum tunc est singulare. ¶ Nota q si idem relatum ad diuersa põt esse vnĩ

uersale et singulare: videtur similr̃ q idem comparatū ad diuersa possit eē contingens et necessariū. Nam particulare habet rationem contingētis et vniuersale rationē necessarij. Sed videmus q huma na natura ꝯparata ad intellectum agentē abstrahentē a ꝯditionib⁹ indiuiduātib⁹ et ꝯparata ad intelle ctum possibilē h3 rationē vniuersalis. sed ꝯparata natura humana ad sensum q̄ ꝑticulariter ꝯphendit rationem singularis. Nam vniuersale est dū intelligitur particulare dum vero sentitur similiter erit de futuro contingenti q ipsū ꝯparatum ad diuinam ꝑscientiā est necessariū conditionaliter: in se autē consideratum habet se con tingēter. ¶ S3 si inquies in mea Hic obijcit contra solutionem iā dictam: et soluit illā obiectionē. Secundo mouet dubitationē: ibi. Quid igitur. Primo di. Tu obijcies contra solutionē sic. Si in mea potestate est mutare pro positum meū scilz currendi vel non currendi ego euacuabo id ē frustrabo prudentiam diuinam cum ego mutauero illa que ꝑns scit esse futura. ipe soluit. Ego re spondebo te posse deflectere id est mutare ꝓpositum tuum: sed veritas prouidentie illa intuet illud te posse scz mutare ꝓposi tum et an facias quod ꝓpositum mutas: et intuetur quo conuertis ꝓpositum tuū: ideo scias te nō posse vitare diuinā prescientiā: sicuti ꝑntis libera volūtate con uertas in varias actiones tu nō potes effugere intuitum presen tis oculi. ¶ Nota q licet homo possit mutare ꝓpositum suum ꝑ hoc non tamen effugit prescien tiam diuinam: q3 deus illam mu tationem prenoscit. Posito enī q deus preuideret te cras ituru ad forum q̄uis possis non ire et proponas non ire nō tñ nō ibis: quia deus prouidet simul et pro positum et potestatem non eūdi et mutationem propositi actionē eundi: et ideo non potes aliquo modo effugere ei⁹ prescientiā. ¶ Quid igitur inquies. Hic mo uet dubitationē dicens. Tu for te inquies. quid igitur cōtingat ex ista solutione mutabitur ne scientia diuina ex mea dispositione id est ex mea variatione scilicet cum ego nunc velim hoc nunc aliud: videatur ne prescientia diuina ex hoc alternare id est mutare vices su as noscendi est cognoscendi. Ipse respondet. minime contingit hoc q diuina scientia mutetur: quia diuinus intuitus precurrit omne futurum et retorquet illud ad prescientiā proprie cognitionis co gnoscendo omnia simul tanq̄ presentia: nec alternat id est mutat vices suas prenoscendi nunc hoc nunc illud successiue sicut tu estimas: sed manens libera mutatione vno ictu, preuenit et comple

facientium. Haud igitur iniuria diximus hec si ad di uinam noticiā referantur necessaria: si per se conside rētur necessitatis esse nexibus absoluta: sicuti omne quod sensibus patet si ad rationem referas vniuersa le: si ad seipsa singulare respicias. ¶ Sed si inquies. in mea ptāte situ ē mutare propositū euacuabo pro uidentiā: cū que illa prenoscit forte mutauero. Respō deo propositū te quidē tuū posse deflectere: sed quo niā et id te posse et an facias quoue cōuertas presens prouidētie veritas intuetur: diuinā te presentiā non posse vitare: sicuti ꝑsentis oculi effugere nō possis in tuitū: q̄uis te in varias actōes libera voluntate con uertas. ¶ Quid igit inqes? Ex mea ne dispōne sciā diuina mutabit: vt cū ego nūc hoc nunc aliō velī: illa quoq3 noscēdi vices alternare videat? B. Minime. P. Omne nāq3 futurū diuin⁹ ꝑcurrit intuit⁹ et ad ꝑsen tiam proprie cognitionis retorquet ac reuocat: nec al ternat vt tu estimas nunc hoc nunc illud prenoscendi vices: sed vno ictu mutationes tuas manens ꝑcue

citur suas mutationes: quam presentiam comprehendendi. visendi oīa tanq̄ presentia deus non est sortitus ex rebus futuris: sed ex propria simplicitate. ex quo resolvitur .i. declaratur illud q̄d paulo ante posuisti. scʒ indignū esse si futura nostra dicantur prestare cām sciētie dei. virtus enim sciētie divine cū cta cōplectens presentialiter ipsa īponit modūʒ oībus rebus: quia scientia dei est causa rerum. ipsa vero nihil debet ipsis rebus: quia nihil ab eis accipit sicut nos accipimus scientiam a rebus. ¶ Nota si

nit atqʒ complectitur. quā comprehendēdi oīa visendiqʒ presentia ex futurarum proventu reꝝ: sʒ ex ꝑpria deꝰ simplicitate sortitꝰ ē. ex quo illō q̄ʒ solūt q̄d paulo ante posuisti: idignū eē si scie dei cām futura nr̄a prestare dicātur. Hec eīm scie vis p̄ntaria notione cuncta complectans rebꝰ oībus modum ipa constituit: nihil vero posteriorib꞉ dʒ. ¶ Que cuʒ ita sint manet īteme rata mortalibus arbitrij libertas: nec inique leges solutis omni necessitate voluntatibus premia penasqʒ proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorum prescius deꝰ: visionisqʒ eius p̄ns semꝑ eternitas cuʒ nostroꝝ actuū futura qualitate concurrit: bonis premia: malis supplicia dispensans: nec frustra sunt in deo posite spes precesqʒ: q̄ cum recte sint ineffica ces esse nō possunt. ¶ Aduersamini igit̄ vicia: colite ꝟtutes: ad rectas spes aīm sublevate: humiles ꝑces ī excelsa porrigite. Magna vobis est si dissimulare nō vultis necessitas indita probitatis: cum ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis.

deus simul non cognosceret ea que successive eveniūt in tempore: tūc sciētia dei esset variabilis propter hoc q̄d ad cognitionem unius succederet cognitio alterius. sed quia omnia simul cognoscit tanq̄ presentia: ideo in scientia nō cadit variatio: ut prius nesciat esse aliquid: ꝛ postea sciet. vel q̄ priꝰ sciat hoc nō eē et post ea eē: immo simul omnia cognoscit: et ideo simul scit aliquid nō esse in una differentia temporis mensurantis rem: et esse in alia differentia temporis. ¶ Que cuʒ ita sint. Hic concludit ex premissis cōpassibilitatē liberi arbitrij cum prescientia divina dicens. Que cum ita sint ut predictum est manet libertas arbitrij mortalibus intemerata id est incorrupta: nec leges proponūt hoībꝰ penas ꝛ premia inique .i. iniuste voluntatibus nostris solutis .i. liberatis ab omni necessitate. manet etiā immobiliter deus prescius cunctorum: et p̄ns eternitas sue visionis cōcurrit cum futura qualitate scʒ bonitate ꝛ malicia nostroꝝ actuū: dispēsans .i. distribuēs bonis premia ꝛ malis supplicia. nec frustra sunt posite preces ꝛ spes in deo que nō p̄nt eē inefficaces cū sint recte. ¶ Nota ex quo propter liberū arbitriū possunt res sic aliter evenire: nō iniuste bonis premia ꝛ malis supplicia ꝑponūtur: nec spes ꝛ ꝑces frustrātur. frustrarēur autē omnia hec si omnia vinculo necessitatis vterentur sicut patet ex dictis. ¶ Aduersamini igitur vicia. Hic philosophia subiūgit exhortationem utilem dicens. Ex quo sic est q̄ non estis coacti necessitate ad faciendum aliquid; sed manet in vobis libera voluntas: ideo aduersamini id est spernite vicia per ea iuste incurratis penas: colite id est exercete virtutes propter quas merita consequamini: sublevate animum vestrum ad rectas spes que in veram beatitudinem tendunt: porrigite in excelsa scilicet ad deum humiles preces: ꝛ hoc merito faciatis: quia si non vultis dissimulare avertendo animum vestrum ab his: tunc magna vobis ē indita necessitas probitatis .i. virtutis: q̄ illud quod agitis non potest latere eum qui est iudex actuum ve

Finis.

ſtrorum. vnde ſubdit: cum agatis ante oculos id ē cum actiones veſtre ſint in proſpectu iudicis cuncta cernentis: ſcilicet dei. ¶ Nota vicia ſunt ſpernenda que reddunt hoīem ſeruilem. nam qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Et Seneca dicit. Si ſcirem deos peccata ignoſcituros τ homines ignoraturos: adhuc propter vilitatem peccati peccare erubeſcerem. virtutes autem ſunt colende: q2 virtus eſt que habentem perficit τ opus eius bonū reddit. Recta ſpes τ recte preces ſunt deo porrigēde: q2 his deo coniungimur et ipſum alloquimur. τ ſi nos diſſimulamus negligendo predicta magna virtutes probitatem nobis indictam et promiſſam inde conſequemur: qū omnia que agimus ſunt in proſpectu dei cuncta cernentis. ſic enim ſcribitur ad Hebreos. iiij. Omnia nuda τ aperta ſunt oculis eius qui eſt deus benedictus in ſecula ſeculorum Amen.

Finit Boetius de conſolatu philoſophico cum commento ſancti Thome.

Prohemium.

In diui Seuerini Boetij de scholarium disciplina cōmentarium feliciter incipit.

Olim hominem nexum fore dei et mundi Hermes ipse philosophorū pater ad esculapium scribens iam longe testatus est: eo q intellectum diuinum in se habet per quem aliquando supra mundum ita eleuatur vt etiā mundi materia sequatur conceptiones eius. Et hoc in optime natis potissime videmus hominibus: qui suis animabus agunt ad corporum huius mundi transmutationem ita vt miracula facere videantur. Et ideo in ea parte homo ipse ad dei imaginem factus quia mundo ipso nectitur non modo subijcitur sed preponitur vt rector et gubernator. Et hoc dauid ille iustus psalmorum libro nono rat cum dixit. Minuisti eum paulominus ab angelis. &c. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Quod equidem et tunc maxime fieri liquet: cū doctrinis disciplinisq; in mētis culmen trahitur: ibiq; in arcē cōstituit velut specula corpus hoc mortale quod animā aggrauat respicit dirigit et gubernat. Quas ob res non ab re estimandum putatur vt homines plus ceteris arte et ratione degētes natura sed domini et rectores aliorum existant. Veruntamen si vel per electionem aut inclinationis irrefrenate affectum homo ipse mundo se inferiorem fecerit: iam quasi honore humanitatis exutus; ac sic tandem in aliarum terga ferarum se transformans; proprietatem bestie accipit. Sic per cōcupiscentiam porcus efficitur; per iram canis: per rapinam leo; perq; alia et alia in aliarum bestiarum transmutationem. Et hanc transmutationem Plato ipse scdam aliorum incorporationem dicebat. Atqui nedum hanc mentis alterationem putandum est; verum qui sic mundo inferiorem se fecerit: necesse est vt etiam ab expressa membrorūq; specieiq; representatione quomodolibet abdicatur. Ex quo fit vt Aristoteles inquit in ethicis q laborantes in passionibus venereis et crapule maxime scdm corpus alterantur. Et huius signum est animalia multū coeuntia cito senescere: pluresq; gula q gladio interire. Elaborandum ergo totis viribus totoq; conamine ne ipsis concupiscentijs atq; indignationum affectibus homo ipse imago quidem atq; specimen sui creatoris mētis ab arce detrahatur vt sic mundo inferior fiat; sed perturbationes illas quas greci pathe dicunt concupiscentias scilicet atq; indignationem affectus aut eradicet et extirpet; vel saltem frangat; moderetur; regat; et quasi ifrenes equos quibusdam rationis ipsius lupatis vt ita dicam coerceat; vt quod fragili caducoq; nature negatum extat: magni ypocratis exemplo studio atq; disciplina consequatur. Huius nempe discipuli sicut Aristoteles ait: atq; post eum Albertus magnus cum iam eius sanctissimos mores diuinamq; sapientiam mirarentur vice quadam Philemoni Phisionomo ypocratis ymaginem ad indicandum hominis mores detulerunt. Quam cum Philemon arte inspexisset: atq; membrum membro comparasset vtriusq; signorum naturalium que supra corpus et animam significare clarum est cautius aduertisset pronunciauit: quia vir luxuriosus esset: deceptor atq; coitus amans. Illis vero indignantibus atq; Philemonem inculpantibus: quoniam de optimo viro cui vix natura similem efficere posset tanta cōuicia pronunciasset: iudicium ypocrati detulerunt. ypocras autem morum suorum atq; inclinationum conscius Philemonem vera protulisse confessus est: verum est phie amore atq; honestatis concupiscentias sui cordis se vicisse dixit: et sic quod nature negatum fuerat per phiam accepisse. Quam quidem nil aliud fore Aristoteles docuit q doctrinam atq; concupiscibilium abstinentiam. Plato autē donū dixit optimum quo ad bene beateq; viuendum nil melius excogitari posset. Tullius vero inuentum deorum referebat et eam alius omnium disciplinarum parentem atq; vite ducis alūnam dixit: ad quā haud facile sine disciplinabilitate q homo plus ceteris animantibus prestare debet peruenire contingit. Has ob res Seuerinus Boetius ad martiani rogatum atq; erudiendorum profectū librum edidit: cuius institutis veluti quodam duce methodo atq; tramite quilibet in vberrimum phie campum a cunabilis vt aiunt propensius perducatur. Ad libri autem seriem priusq deueniatur actorum more ea premittenda sunt que causam suscepti operis elucidant: titulum declarant: intentionem actoris atq; phie partem cui liber subordinetur demonstrāt. Circa primum igitur quoniā nihil fit vt Plato in thimeo censuit: cuius ortum non legitima causa et ratio precedat Cause libri quattuor enumerande sunt: finalis scilicet prima que in intētione ponitur: formalis: efficiēs et materialis. Materialis que et subiectum dicitur eo q circa ipsam actoris versatur intentio: est aptitudo recipiendi doctrinam a docente. Circa hoc enim versatur Boetij intentio vt erudiendum aptum reddat ad doctrinam preceptoris incipiendam. Causa finalis quoq; que etiā vtilitas libri dicitur est erudiendorum vtilitas: q est vt per lecto hoc libro a rudibus: ipsi suis institutis ad veritatis phice cognitionē perducātur. Causa efficiens duplex est: mouens et motā. Mouens quorundam opinione Marcianus capella qui et

librum nuptiarum Mercurij τ philologie conscripserat: quē𝔮 τ Boetiū in cōsolatu philosophico inscri-
bendo secutus fuisse dicitur: sed tamen in hoc parum momenti habere arbitrandum est. cum Marti-
anus ipse tanta doctrina atq𝔷 scribendi copia pre ceteris doctus euaserat: vt si quid conscribendū ad
scholarium vtilitatem cōspexisset: non subrogatum quēpiam sed seipsum opus ipsum subiturum non
dubitasset. veruntamen est Martianum quēdam quicūq𝔷 ipse sit Boetius tamen earum eidez h' opus
inniuxisse: quēadmodum ex libri probemio luculenter innotescit. nunquid enī Uestra nouit intentio.
τc. vestris Matiane petitionibus tentabo acquiescere. τ hec causa mouens atq𝔷 suscepti operis esse
poterit. Causa autem efficiens mora est ipse Boe. vti in ipsius libri titulo statim subiungetur. Sed
causa formalis libri huius sicuti τ aliorum librorum duplex est. vna enim est forma tractandi alia for-
ma tractatus. Forma tractandi in modo consistit procedendi: τ hic modus diffinitiuus est diuisiuus
atq𝔷 exemplorum positiuus quēadmodum intuenti libri processum clarius innotescit. Forma vero tra-
ctatus est libri diuisio in capitula: atq𝔷 capitulorū in suas partes τ partium in particulas. Et hec de
causis libri sufficiant. Nunc de libri titulo diutius immorandum est. Unde notandum. Titulus est bre-
uis annotatio eorum que diffusius in sequenti opere continentur. Et dicitur a titan quod est sol vel
illuminās quasi titanus: q2 librum illuminat atq𝔷 sequētia declarat. Titulus ergo libri hic est. Anicij
Manlij Seuerini. Torquati Exconsulis. Patricij. Ordinarij. Boetij viri illustris de scholariū disci-
plina liber feliciter incipit. Sed forte querat aliquis quare tot nomina Boetio imponantur. Ad qd'
respondendum est q2 consuetudo romanorū fuit aliorum noīa sibi ascribere. vel q2 ob honorē τ lau-
dem hec sibi imponuntur. Dicitur ergo anicius a romano quodam eius noīa: vel anicī⁹ quasi inuict⁹
ab a quod est sine τ nicos victoria. vinci enim minime potuit. neq𝔷 eū vnq̄ in prosperis elatum se nō-
uerat: neq𝔷 depressum in aduersis. semper enim equo aīo se prebuit. veluti sine vituperio teti agonis:
quod vbicūq𝔷 proijciatur recte stat: sic τ Boetius nec amore nec odiis vinci poterat: quod τ ipse testa-
tus est libro primo prosa quarta consulatus philosophici cum inquit. Nunq̄ iure ad iniuria me quisq̄
detraxit. Manlius a manlio romano sui generis dictus est. Torquatus a Torquato eadem ratione.
Seuerinus a seueritate. Seuerus enim fuit cum Theodoricorum regi gottorum ob rem saluandam
puplicam se opposuit: propter quod papie in exilium missus multo cruciatu vexabatur: sicut τ ipse tā-
git in libri huius principio cum dicit. τ in humani regis cruciatu corrosus τc. τ plenius i libro de cōso-
latione phie. quē vt cruciatus sui miseriam deplāgeret ad hoc aptissime conscribebat. Exconsul vero
fuit quia vnus ex consulibus romanis. vel exconsul q2 extra consulatum positus. Patricius q2 vnus
ex patribus qui populo romano senatuiq𝔷 prefuerant: qui τ patres conscripti dicebātur eo q2 eorum
noīa litteris aureis in capitolium scribebantur. Ordinarius q2 tanta morum atq𝔷 sapientie preroga-
tiua extulit vt hic cuilibet ordini dignus putaretur. Boetius vero dicebatur a boetus quod adiutor
sonat discussorum publicarum rationū: vt vult glo. m. l. Boetos. L. de tabularijs li. x. τ hinc Boetius
nomē cepit q2 fuit coadiutor ad puplicas rōnes discutiēdas: vt dicit Johānes d' platea in dicta. l.
Boetos. Hec ergo nomina vel agnomia aut cognomia boetio attribuata sunt. aut cognatōe: aut ami-
citia: aut certe euētu necesse ē: sicuti τ reliquis romanis noīm pluralitas attribuebatur: sicuti Mar.
Tullius. Cicero: Publius. Uirgilius: Maro τc. Additur in titulo scholarium disciplina vt actoris insi-
nuetur intentio. Cum enim vidisset ipse Boetius innumeros pene erudiendos preter modum ordinē
atq𝔷 regulam ad doctrinam anhelare: τ ea propter minime doctos euadere: ipse cōl misertus vtilitati
rudium vt tante inordinationi obuiam iret: modum atq𝔷 discendi formam instituit in hoc libro: in quo
ipsis rudibus primo prima elemēta subministrāda censuit: adultos discipline magistratuiq𝔷 subijciē-
do cōmonuit: elatos reprimit: proficientes sagaci prouisione refouet: prouisos magistratuiq𝔷 venera-
biles reddit: atq𝔷 tandem ipsorum magistrantium statum erga subditos ɔcludit. Subditur in titulo
Feliciter incipit. feliciter inq̄ tamen a felicitate qua summum bonum est: q̄ que fortune bonis consistit.
Est enim liber iste gradus atq𝔷 scala qua in cognitionem veritatis peruenitur qui est sapientia: qua
adepta oīa bona tā fortune q̄ animi pariter cum illa adipiscitur: vt salomon ipse testatur. Postremo
autem cui parti phie subordinetur videndum. Subordinatur autem ethice: q2 de moribus discipuli
erga magistrū loquitur quod ad ethicam reducitur. Declarata ergo sunt hic quinq𝔷 si recte considera-
bis que auctorum more in librorum principijs frequenter recitantur τ his metris comprehendantur.
Utilitas titulus intentio pars q𝔷 sophie. Quattuor ac cause rem totam perficientes. qua de re ad litte-
ram accedamus.

Estra novit intentio &c. Presens liber Boetij qui est de scholariū disciplina prima sui divisione in duas partes dividitur scz in pohemiū et tractatū. Tractatus incipit ibi. Cum igitur indiscreti. Prohemium in tres partes dividitur. In prima ponit intentionē suam atq; intē tionis causam subiungit. In secunda ordinem dicendoꝝ in hoc opere servandum premittit. In tertia modū pcedendi ponit. scda ibi. In primis prima. tertia ibi. Hec autem. Prima pars in duo dividitur. In primo facit quod dictū est intētionem suā ponēs. In scdo causā itētionis assignat ibi. Quid enī gymnasioꝝ. Prima iterū in duas. in prima facit quod dictū est. In scda arrogātiā devitat: ibi. O utinam. Et dicit Boe. O Martiane. & in hoc benivolentiā captat ipsū pprio nominando noīe. Vestra intentio novit postulare. i. petere tractatum cōpendiosum. i. brevē & utilem. et hoc ad pfam dispendij dictum est qd plixū et inutile censetur. Hortaturq; in hoc auditorem ad docilitatē ex doctrine cōpendio de scholarium disciplina. i. dicendi norma & in hoc auditorem attentū reddit ex doctrine utilitate. Et sic in hac parte prima tria facit. benivolentiam captat. ad docilitatē hortat': atq; attentionem auditorū suscitat. & sequitur O utinā subaudi illud postularet a parvitate mei spiritus. i. ingenij: devitat enī in hoc

Incipit Prohemium.

Estra novit intētio de scholariū disciplina cōpendiosum postulare tractatum. utinā a spūs mei parvitate putfacultas suppetit igenij declivitas erumnarum mearūq; tenacitas amicis vestris o marciane petitōib' tentabo acquiescere. Et licet duplici genere commentorum sim ipeditus; nō tamē omnino diversoꝝ in quasdam Aristotelis necnō aliorū philosophorū editōes; pprios attenuat' studio: & ibiiani regis gottorū cruciatu corrosus; philosophico me pveniēte cōsolatu extrēaq;

arrogātiā. Tūc Boe. scribēdi on' acceptās dicit Parvitate mei īgenij nō obstare: ego Boe. tētabo acq̄escere. i. pdescēdere amicis. i. amicabilib' tuis petitōib': & hc pūt. i. iustū facultas. i. sapiētia mea suppetit. i. subministrat: & iustū declivitas. i. debilitas igenij mei: qz pt tenacitas. i. duricies: vl' ppassio erūnarū mearū. i. calamitatū mearū subaudi suppetūt: lz p qūis sim ipedit' subaudi: sic ut id haud facile efficere possim duplici gnē. i. manerie pmētoꝝ: hc ē quorūdā libroꝝ expositoꝝ: tū nō olno. i. penit' diversoꝝ pmētoꝝ dico: in quasdā editōes. i. pilationes Aristo. illi' pipatetici: aliorū philosophoꝝ: eas subaudi exponendo: ac quasdam e greco in latinum transferendo: qz pro et licet sim attenuatus. i. virib' exhaustus proprio studio: ut sic vix promissis vacare possim: & licet sim corrosus. i. attenuatus: transsumptive loquimur: nā corrodere proprie est dentibus dilaniare: cruciatu. i. tormento inhumani. i. crudelis regis gottorum scilicet Theodorici: et hoc philosophico pslatu. i. libro quem de consolatione philosophie ediderat perveniente: qz pro et licet sim pervolutus. i. attenuatus: extrema. i. summa perspicatione. i. subtilitate trinitatis profunde. i. alte quo ad intelligendum. q. d. licet omnibus his supra viꝛes impediar: nichilominus quoniam tanta vis est inter nos amicicie ut nichil tuarum petitionum tibi negare queam: propterea tuis petitionibus acquiescere tentabo. ¶ No. Boe. librum suum nominat de scholarium disciplina. unde inter disciplinam et facultatem hoc interest: quoniam disciplina a discendo dicitur quod scientiam recipere sonat: quare disciplina in discipulo est: doctrina vero in magistro. facultas autem est scientia vel profectio in utroq;: disciplina et doctrina in motu sunt facultates in quiete. ¶ Notandum circa hoc quod dicit: licet duplici commentorum Boe. intelligens homines non dum sub ypsis fore natos: sed amicis et patrie atq; communi omnium utilitati. Sic nempe divinus ille Plato Architam tarentinum monuit ut non solum sibi natum se meminerit sed patrie et suis: ut perexigua pars sibi relinquatur quod prospiciens Boe. ut posteris memoriale quoddā eternū post se relinqueret: nunc in philosophorum libris exponendis: nunc i grecis codicibus ut latine nobis coram loquerentur transferendis: nunc etiam in proprioꝝ traditione dies noctesq; explevit: q̄ ī re tāto nisu tātaq; lucubratōe ī dies tenebatur ut materiā sue criminationi daret. Dū ei studio atq; expositioꝝ libroꝝ commentarijs reliquisq; oib' que ad hec attinēt sedulo vacaret. mois sui extitit ut bonis

profũde trinitatis perspicatõe permolit⁹. Quid enĩ in gymnasiorũ exercitu lucidius: q̄ in artificiali et naturali progressione debita cognitio: et q̄ virium intelligentie gradualis exhibitio? Eloquentie enim partes decenti artificialium et naturalium in processu: et perspicua intelligentia comprehensione nominis

nium consortia fugeret: atq; in bibliotecã quã domi phie ꝯstituerat refectissimã se reciperet: quas ob res morũ suorũ emuli ipm de noibus colloquẽtẽ falso criminabãt ad instar magni Socratis: de quo et Apuleius impune opinanis est: q̄ familiarẽ deũ haberet sibi obsequentem: de quo ꝛ librũ edidit quem de deo Socratis intitulauit, a qua criminatõe se excusans Boe. lib. pmo de ꝯsolatõe ꝓsa quarta: phiam ita alloquit. Atqui ꝛ tu insita nobis oĩm rerũ mortalium cupidinẽ: de nostri animi sede pellebas et tuis oculis sacrilegio pbas locũ esse nõ erat: instillabas enĩ auribus cogitatõibusq; quotidie meis pictagoricũ illud Deo nõ diis seruiendũ: nec ꝯuenibat vilissimorũq; me presidia spirituũ captare: quẽ tu in hanc excellentiam componebas vt consimilem deo faceres. hec ille. ¶ Notandum q̄ ingenium est interior vis animi quo sepe inuenimus q̄ ab aliis nõ didicimus: dictũ quasi intus genitũ scz a natura. Nota erũna. i. miseria uostra calamitas. Et dicit ab. e. et nũe quasi extra numen. i. eibũ. unde erũnosus. Item cõmentũ est pluriũ studiis vel doctrina in mente habitorũ in vnũ collectio. et secundũ h̃ quilibet liber põt dici ꝯmentũ: sed in nr̃o vsu ꝯmentũ dr̃ liber expositorius. s. q̄ deseruit expositioni mẽtis alicuius libri: ꝛ nõ ꝯstructioni littere: ꝛ scdm hoc põt sic diffiniri. Cõmẽtũ est expositio verborũ mẽtem nõ ꝯsiderãs sed sensum. ¶ Quid enĩ in gymnasiorũ. In hac parte Boe. assignat causam intentõis sue atq; suscepti opis. primo enĩ dicit q̄ nõ obstãtibus ipedimẽtis tum studiorũ atq; erumnarũ multimodis se velle ĩceptũ opus aggredi: posset quis hmõi causã sciscitari cui vt satisfaciat causaz reddit. Et duo facit. nam pmo cãm sue intentionis atq; suscepti opis explicat. scdo cãm ipsam confirmat. scda ibi. Eloquẽtie enĩ. Dicit ergo pmo antipophorisãdo isto modo: qd enĩ pro certe est lucidius i. splẽdidius: qua propter ꝛ vtilius in exercitu. i. exercitatõe gymnasiorũ. i. studiorũ ꝛ trãsũptiue loquitur: q̄ debita cognitio in ipso discipulo scientiis ꝛ doctrinis erudiẽdo in ꝓgressiõe. i. ꝓfectu artificiali: ꝛ hoc quo ad artes ꝛ doctrinas: et naturali h̃ quo ad mores studio confirmandos. Aliter etiam exponitur: vt ad duplicem ordinem ista referantur scilicet ad ordinem doctrine quo a communioribus ad specialiora procedatur. secundũ quem dictum est primo phisicorum. Innata nobis via est procedendi a communioribus ad specialiora: ꝛ ideo dicit artificialium: quod autem subiũxit naturalium quo ad ordinem nature dixit quo a specialioribus ad vniuersaliora fit processus. ea enĩ q̄ nob ignotiora sunt nature notissima esse dicunt. quo fit vt scdo metha phisice dr̃. Sicut se hẽt oculus nicticorãcis ad solis lumẽ: sic se hẽt itellectus noster ad ea q̄ manifestissima sũt nature. Deinde sequit in textu ꝛ insup qd est lucidius in ipso magistrãte q̄ exhibitio. i. subministratio gradualis. i. bene ordiata virium intelligẽtie. s. doctrinarũ. quasi dicat nichil. Et hui⁹ rõem subiũgẽs inqt: enĩ ꝓ qr sup. nos Boe. nonim⁹ stabilii. i. firmari: partes eloquẽtie in ꝓcessu. i. in ordine atq; modo debito naturaliũ ꝛ artificialium. similr etiã in cõprehẽsiõe ꝓspicua. i. subtili itelligẽtia doctrinarũ. ¶ Notandũ q̄ intẽtio Boe. fuit rudi tati erudiẽdorũ obuiare: atq; eos ab ignorãtie nebul' ad apicẽ sciarũ transducere. verũ qr modus ordo atq; regula in hoc potissima fore noscuntur: iuxta illud. Est ordo summa limes sapientis in arte. Et item Horatius. Est modus in rebus sunt certi deniq; fines. Ultra quos citraq; nequit consistere rectum. ideo Boe. opus hoc scribendum assumpsit: in quo modum atq; ordinem tradit quo quisq; faciliter in culmẽ scientiarum eleuatur: ibiq; constitutus splendidus celebris atq; gloriosius stabiliet. ¶ Notandum gymnas dis. pugna vel lucta dicitur. Et dicit a gymnos. i. nudus: qr nudi talib⁹ i ludis solebant exerceri. unde hoc gymnasium locus in quo talia quondam fiebant: et hinc facta transumptione studium scholarium atq; magistrorũ gymnas dicitur: atq; locus studii gymnasium: ꝛ quandoq; ipsum studium dicitur vt in proposito: quia sicut in palestra corpus: sic in studio animus exercetur et inde accidit vt omnium pene artium exercitium vel locus exercitii gymnasium dicatur vt schola: ꝛ vt quidã dicunt gymnasiũ grece latine exercitiũ dr̃. ¶ Notandũ inter intellectũ itelligẽtiã atq; intelligibilitatem hoc interest. Nam intellectus proprie vis anime est comprehensiua incorporearum substantiarum formis substractarum vel formarum circa eas. Intelligentia vero vis est anime que aspirat vt aliquid circa diuinam substantiam comprehendat. Intelligibilitas vero vis quedam est ani

me omnium formarum in quadam simplicitate complectiua absq; ordine naturali vel tēporali: et ta li modo solus deus comprehendit res: quia eas omnes vno intuitu absq; successione dicitur cōprehē dere. ¶ In primis ꝛc. Hec est secunda pars principalis huius prohemij: in qua postq̄ intentionem suam atq; intentionis sue causam explicuit: nūc ordinem suscepti operis ꝛ quicquid in toto libri pcess͞ sit peragendū sit luculenter insinuat. Et diuiditur hec pars in sex partes. In prima monstrat quid in p̄mo capitulo sit ptractādū. In scōa q̄d in scōo: et sic de singu lis. scōa ibi. Scōo videlꝫ tertia ibi. Tertio d̄ eoꝝ. q̄rta ibi. Quar to de scholariū. q̄nta ibi. Quīto qualiter. sexta ibi. Sexto de ma gistrantium ꝛc. Et dicit ꝙ in pri mis id est in primo capitulo ob lectamina al's est oblectamēta id est documenta leuia puerorū sunt prelibanda id est ptractan da vel premittenda. Et ratione huius ponit albertus super stis primi libri phisicorum cum dici tur ꝙ pueri primo appellāt om nes viros patres ꝛc. quoniā ipsi pueri cerebrū habent humidū ac frigidum sic ꝙ rerum sensi bilium differentias minime ca pere possunt. sed cum cerebrum in eis magis exsiccat̄ tūc in eis cognitio magis erit nota. quare a facilioribus et communioribꝰ inchoandum erit ordine ipso do ctrine et transeundum ad diffici liora et ad specialiora. hec enim via nobis innata est primo phi. Secūdo vero videbitur hoc est in secundo capitulo qualiter ela tio id est superbia adultoruꝫ id est etate iam maturorum sit sub iicienda id est supponenda ma gistratui ꝛ connectenda id est coniūgenda discipline: Elatio nempe atq; superbia discipulum nullo modo studere permittit cum sapiens dicat. In maliuolā animā non introibit spiritꝰ sapientie. Et hinc in tertio capitulo docetur de reprimendo id est corrigenda elatione eorū scilicet adultorum. ꝛ hoc est ponendo distincte id est succincte commendationem exemplorum ad propositū comprobandū. Quar to autem capitulo sup. tractabitur de sagaci id est prouida prouisione scilicet rerum exteriorum sine quibus difficulter philosophari contingit: propter quod ꝛ sacerdotes in egipto vt Aristo. in methaphisicis testatus est, acquisitis rebus necessarijs propter admirari primo inceperūt philosophari. Quin to sup. capitulo determinatur qualiter venerabilis id est honorabilis ac syncera id est pura deuotio id est intentio scholarium est proferenda. i. exhibenda vel offerenda ad magistratū. Sexto. i. in sex to capitulo tractat̄ de norma magistrātiumq; ꝑ ꝛ trina diuisione. i. partitiōe magistrorum: q; pro ꝛ de statu ipsorum erga subditos: ꝛ hoc p̄cognito. i. p̄scito modo docendi. i. informandi. ¶ No. sagax ois ge neris idē est q̄d ingeniosus ꝓuidus astutus ꝛ prescius futurorum: inde sagacitas. Itē syncerus. ra. rū. vel synceris in eodē sensu. i. sine cera. s. purus constans mūdus sine vicio. i. labe: ꝛ ꝓducit e. Vn̄ Hora tius in epl. in fine scōe eplē. Syncerū nisi vas quodcūq; infundis acessit. Itē Virgiliꝰ in moreto. Sub cidit syncere foraminibusq; liquatur Emūdata ceres ꝛc. ¶ Hec autem ad intelligētie cognitionē. Hec est tertia pars principalis huiꝰ prohemij in qua Boe. modū procedendi in hoc libro p̄mittit. Et diui dit̄ in duas ptes. In p̄ma facit q̄d dictū est. In scōa cām dicti assignat. scōa ibi. Quī in maiori ꝛc. Et dicit sic. aūt ꝓ certo nos Boe. suscepimus h̄ supradicta peragēda. i. pficienda ad cognitionē intellige tie: nos inq̄ obmittētes fere. i. totaliter modū p̄stinū. i. p nos obseruari solitū: tractādi. i. scribēdi: nūq̄

stabiliri. In primis ergo prima scilicet puerorum ob lectamenta sunt prelibanda. Secundo videlicet qua liter adultorum elatio magistratui subijcienda sit ꝛ di scipline connectenda. Tertio de eorum elatione re primēda: exēplorum cōmendationem distincte expo nēdo. Quarto de scholariū sagaci prouisione eorūq; graduali statione. Quinto qualiter scholarium vene rabilis ac syncera deuotio ad magisterij proferenda sit. Sexto de magistrantium norma trinaq; diuisio ne: statuq; erga subditos modoq; docendi precogni to. Hec autem ad intelligentie cognitionem suscepi mus peragenda: pristinū moduz tractandi fere omit tentes nunq̄ leuiori stilo perusi: quoniam in maiori parte pro rudibꝰ informandis est executio: ꝛ tanto

id est nullo tempore penitus leuiori id est planiori stilo id est modo scribendi: quoniam et hic causam dicit assignat: quia executio subaudi presentis operis pro maiori parte est pro rudibus id est indoctis informandis id est instruendis: quo calle ad scientiarum apicem valeant pertingere: subaudi ea propter hec translatio: alia littera habet transactio dilucidandi id est decorandi hanc semitam atque callem erit tanto leuior id est planior. ¶ Nota in littera committitur color rhethoricus qui vocatur lepos. et est ad aliquam singularem personam per verbum pluralis numeri causa honoris vel ornatus facta locutio vt Cicero scribatis. nos Boetius suscepim⁹ hec peragenda.

leuior dilucidandi debet esse translatio.

Finit prohemium. Sequitur tractatus.

Capitulum primum.

Cum autem indiscreti et impotentis septennis infantia ducitur ad imbuenduz cauendum est ne mēbrorū indecens sit dispositio: vtpote integralium: et ne aeris intēperies vtpote constringētis hyemis obtusitas: et cōburētis

Cum indiscreti etc. Finito prohemio consequenter incipit tractatus in quo ea que in prohemio peragenda promiserat: nunc ordinate exequitur. Et diuiditur totus tractatus in sex capitula: in quorum primo ostendit qua manerie rudes atque indiscreti ad discendum introducantur. In secūdo quomodo scholares ipsi magistratui subijciantur. In tertio quomodo elatorum superbia cōpescatur. In quarto qualiter scholarib⁹ ipsis per res exteriores quarum fortuna est domina sagaciter prouideatur. In quinto qualiter scholarium sincera deuotio ad magisterij celsitudinē subuehatur. In sexto magistrantium norma plenius edocet. secūdum ibi. Visis autē scholarium rudimētis. tertium ibi. Cum autem discipul⁹. quartum ibi. Oīa siquidem. quintum ibi. Cum ad magistrat⁹. Sextum ibi. Expeditis autem his. Et hec tot⁹ tractatus competentior censet fore diuisio. Constat enim Bo. ipsum in prohemio hoc ordine diuisisse: quāuis plerique existāt q totalē librum trib⁹ partialib⁹ arbitrantur prtēdum. Capitulum autem primum quod est de primeua iudicum atque indiscretorum introductione in duas partes diuidit. In quarum prima de his que circa exteriora introducendis: videlicet circa corpus atque corpori adiacentia attendūtur tractatur. In secūda vero de his que circa aīm atque aīm exornātia et fouētia vt sunt doctrine et scientie edocet. secūda ibi. In primis igitur Prima harum adhuc in duas. In prima determinat de his que circa corpus introducēdum attendēda sunt priusque doctrine mācipet. In secūda que circa corpus ipsius attendēda sunt pertractat postque doctrine noviter mācipatus existit. secūda ibi. Cibariorum autem. Prima quarum adhuc in duas. In prima facit quod dictum est. In secūda hoc ipsum exēplis confirmat. secūda ibi. Legitur. Prima harum iterum in duas. in quarum primo declarat illa que circa corporis introducēdi mēbra cauenda sunt. secūdo que circa introductionis tempus. secūda ibi. et ne aeris intēperies. Dicit ergo Bo. primo q cum infantia. i. pueritia septēnis i. septē annorum: et hac etate infantia finitur ac pueritia incipit: indiscreti. i. indocti et impotentis subaudi virium corporis: ducitur ad imbuēdum. i. erudiendum: cauēdum. i. prospiciendum est ne dispositio subaudi naturalis mēbrorum sup. corporis infantilis integralium i. integrātium vt pote manuum et pedum similiter et aliorum mēbrorum sit indecēs. i. incōposita imperfecta disproportionata aut natura turpis: et subaudi cauendum cum indiscret⁹ ille ad imbuendum ducitur: ne intēperies. i. disproportionatione qualitatum dominantium temporis: vtpote per sicut obtusitas. i. duricies hyemis constringētis propter excessiuum frigus cui⁹ natura est constringere homogen⁹. vel profunditas. i. excessiua estatis combutentis: propter caloris excellentiā generet incrementum. i. augmētum periculi subaudi ipsi introducēdo: hec enim ipsa nisi cautius prouideātur magna quidē incremēta periculi pueritie adducūt tenericati. ¶ Notandum in hoc q dicit Bo. septēnis infantia etc. intelligere facit pueros ipsos infantia literis mācipādos. Etas namque ipsa ad hoc apta tunc est: quāuis parum adhuc viderat quare oīa sibi noua rerumque rerum auida: et quicquid audiat admiret dubitet ac interroget: licet post hec mētis sumpto robore quod nō a testa ceperat retineat firmius clari⁹que intelligat. Hac nempe etate vt tāgit Quintilianus libro primo institutionum. quicquid cōcipit facilius radicatur. vnde Varro in sententijs. Sapit vas quicquid primo acceperit: sic inquit est de infantibus. et Augustin⁹ li. confessionum primo de seipso lamētabiliter fatet iuuētutē ludis et nō studijs se exposuisse in scholas tradit datus sum vt litteras discerē: in quibus quid vtilitatis esset ignorabā miser sed ludere delectabar. Et est infantia prima etatum homo q septēnio durat: a quo inchoans pueritia que est pura ad gignendum mo

nime apta in quartūdecimū excurrit ānū:a quo adolescētia adulta ad gignendū apta q̄ in vicesimū octauū ꝓrogatur ānū.a quo iuuētus incipit vsq3 ad quinquagesimū annū ꝓtēsa.et ab hoc senoris etas quā greci presbitem vocāt sumēs originē.in senecta hoc est septuagesimū ānū ꝓgreditur q̄ nullo ānorum numero perficitur. sed post quinq3 illas etates quātūcunq3 vite superest ipsi in labore ac dolore deputatur. ¶ Notandum q̄ Bo. dicit summopere cauendum ne litteris imbuendus membrorum oīs

estatis profunditas periculi generet incrementum

Legitur enī3 Timothei filium lepra incumbente castratum: loripedem: gibbo tumente3 doctrine mācipatū plebeia3 extitisse obiectionē suorūq3 sociorū detractionem ridiculosam. Similiter ꝑtoris suburbani filiolum canicula instigante litteris vidimus mancipatum. Cum autem solita non gauderet vmbrella: propria virtute destitutus: hicteritie pena permollitus: vitalibus tandem spiritibus attenuatus:

proportionem habeat. decenti3 membrorum inepta monstruositas monstrum in anima iudicare necesse ē. vt ꝓbilemō: Palemon. Loxus Aristoteles ⁊ alij multiplurimi retulerūt: q̄m aīe ipse sequitur corpora et secūdū se non sunt impassibiles a corporum morbus: et hoc manifestū fit valde in ebrietatibus ⁊ egritudinibus: motus nāq3 aīe mutate videntur a passionibus corporeis: ex quo et illud vulgare sumpsit exordiū. Rusticus in co[r]pore Rusticus ⁊ in aīa. Cū enī mēbrorū figura et habitudo et generentur ⁊ nutriant ex sanguine: similiter q3 et spūs qui vehicula sunt virtutum aīe ex humore sanguinis generātur: ꝯsis est vt ex ipsa membrorum habitudine inclinationes passionu3

cognoscantur: ipsamq3 animam vectam in multis motum sui vectoris sequatur: propter quod sapiēs Ptolomeus dicit q̄ hūmāo melius et verius pronunciat accipiēs iudicium a stellis secundis: secundas vocans stellas figuras et accidētia mūda in rebus ꝓhibiels a superioribus impressa sunt. hoc enī iam impressum scimus materie: quare pro certo pronūciamus totu3 ad accidentia illa esse inclinatum que fit vt et molles quidem carne aptos mente dicimus. distortūq3 vultum sequi distortia motum. ¶ No. circa hoc qd̄ dicit: et ne aeris intēperies. ⁊c. sicuti docet auicēna secūda sen. primi canonis capi. iij. summe prime: quod est de iudicijs tēpoꝝ et eoꝝ mutationibus. oīe tēps q̄ cōplexionem habet sanā ꝓportionale est ei cōueniens. cū aūt infantiū cōplexio in calore fere temperato et humiditate fere superflua existat: vt eodē canone fen. i. doctrine prime: capitulo scdo cōueniēs est vt ipso imbuendo ꝓportionale tēps sue eligatur nature. hoc aūt inter quattuor anni tēpa ver est a puncto equinoctiali incipiēs vsquequo in mediū thauri deueniēs estate minuetur. Est enī in tertis tēpus hoc tēperatius quoniam non tantum necesse sunt res calefacientes propter frigus vt sit inde multum calidum: neq3 euentatio ꝓpter calorem: ⁊ in ipso quidem est principium frondendi arbores: et eius tempus est tempus apud medicos inter equalitatem vernalem existens: aut ante ipsam: aut post ipsam parum: donec sol sit in medio thauri: cūius apud astronomos in estiuum tropicū prorsus extendatur post quod tempus tēperiei vicinus Autumn⁹ ē: reliqua aūt duo tpa aut excessiuo frigore aut abūdāti calore intemperiei sunt subiecta: quo fit vt imbecillis īfantia aut vere aut autumno plus tamē vere litteris duntaxat mancipetur. ¶ Legitur enī Thimotei filium. In hac parte Boetius supradicta exemplo corroborat qualiter sc3 minima superiorum obseruatio magnum periculi dederat incremētum. Et diuiditur in duas partes secundum q̄ ponit duo exempla. In prima enim ponit exemplum quo ad corporis membra. In secūda vero quo ad temporis intemperiem. scda ibi Similiter pretoris Et dicit sic. enim pro certo legitur sup. in exemplo filium thimothei castratu3. i. testiculis exutū ⁊ hoc incumbente. i. imminente lepra illo morbo: loripedem. i. claudu3 vel pede tortum: q3 pro et tumentem gibbo id est struma in dorso: mancipatum id est traditum doctrine extitisse: obiectionē. i. despectionē plebeiam id est plebis: q3 pro et detractionem id est subsannationem ridiculosa3 socioꝝ suoꝝ. Similiter supple alio exemplo vidimus filiolum pretoris. i. prepositi suburbani mancipatum litteris: canicula illa stella instigante. i. furente autē ꝓ certe cū subaudi ille ꝑtoris filiolus nō gauderet. i. frueret solita vmbrella. i. consueta vmbra: ipse destitutus. i. derelictus ꝓpria virtute: q3 ꝓ ⁊ permolitus. i. afflictus pena. i. morbo hictericie, tandē. i. finaliter attenuatus. i. cōsumptus spiritibus vitalibus: occu

buit.i.vitam clausit:morbo limphatico.i. aquatico:qui est ydropisis:et relinqui.ecce.i.vide quātū dif-ficultatis indispositio mēbrorum sup. in Timothei filio ⁊ intemperies aeris subaudi in pretoris filio cōtulerunt teneritati puerili:ille nāq; abiectio plebis extitit.hic vero infirmitatibus diē vite sue mise-rabiliter clausit. ¶ Nota circa hoc quod dī canicula.Duplex in celo canis est:maior ⁊ minor. Maior alio nōie dicitur Syrius:⁊ habet in forma stellas.viij.extra vero.xi.Minor anticanis nominatur stel-

limphatico morbo occubuit. Ecce quantum difficul-tas mēbrorū indecens indispositio:et aeris intempe-ries teneritati puerili contulerunt. Cibariorū autē mediocris sit facultas.potius autē sit tenuis eiusdem q; parcitas. Vestium autem similiter absit penuria. In primis igitur figurarū elementa representātiū ī-primēda est dilectio: coniungēdarūq; litterarū non parum artificiosa coniunctio.Nec tali laborioso cer-

latū.ij.Cum vero sol canem ma-iorem intrat calor duplicatur:⁊ egritudines in humanis corpo-ribus generantur:quib⁹ ad exi-tum multi perveniunt: ⁊ ab hoc a-ne dies caniculares dicti sunt. Et de hoc Persius inquit. Iam sicca canicula messes excoq̄t: et in hunc canē licētia poetica fin-git̄ dicat in caniculā fuisse mu-tatā. ¶ Nota q lepra est morb⁹ cōsimilis corrūpens figuram ⁊ formā et compositionē membro-rum:et sic finaliter ipsum corri-mum sottens pueriens ex ma-teria melācolica dispsa per totū corpus.Et hec aut intro ducit ab vtero aut post. Si ab vtero hoc est q2 generat⁹ ē tēpore mēstru-orū:aut q2 ē fili⁹ leprosi:aut q2 le-prosus ꝯcubuit cū muliere pregnāte. Si post vterū hoc pōt esse;q2 aut aer est mal⁹ ⁊ corrupt⁹ pesti-lentialis:aut cōtinuauit cibaria melancolica:scz lētes et alia legumina:et carnes melencolicas: vt vul-pis ⁊ vrsi et apri ⁊c.¶ Notandum est q hictericia est vniuersalis defedatio cutis:sicuti morphea ē de-fedatio cutis maculosa : sed tamen differunt in hoc : quia morphea est propter errorem tertie dige-stiue.hictericia propter errorem secunde.Et sunt tres species scilicet citrina : viridis et nigra:et hunc morbum frequenter ydropis sequitur : qui est error virtutis vnitiue ī toto corpore sequēs mutationē virtutis digestiue in epate:et ita ydropis est error virtutis digestiue in epate. Item loripes.i: clau-dus habens pedē tortum ad lori similitudinem:vel hñs pedē ligneū lateris alligatum.de quo Iuue-nalis.Loripedē rectus deridet ethiopē albus.Item gibbus.i.struma:sed interest.nā struma ī pecto-re ē:gibb⁹ in dorso.vnde Iuuenalis Strumosum atq; vtero pariter gibboq; tumentē.¶ Cibariorū autē In hac parte Boe.ptractat de his q̄ circa iam nouiter introductū respicienda sūt.s.debita ci-borum pot⁹ atq; vestimentorū subministratio:et hoc in generali.In tertio autē capi.magis speciali-us.Et dicit:aūt ꝓ certe facultas cibariorum sit mediocris.s.neq; abūdās neq; deficiēs.pot⁹ autē te-nuis sup.sit q; pro et parcitas id ē modicitas ei⁹:et penuria id est carentia vestiū absit.¶ Notandū q natura per se non est sufficiens ad speculandum: sed oportet cibum et potū et reliquum famula-tum preexistere.sed hec nullo modo excessiua:cum natura modicis minimisq; contēta sit:libro secun-do de consolatione philosophie ꝓsa quinta.Toleranda ergo fames est inquit Seneca. xv.epistola quam tolerauerunt quidam in obsidione: exemplo maiorum nostrorum qui terras lustrabant:ac ma-ria non vt mulsum vinum preciosisq; cibus fauces eorum transiret:sed soli contemplationi dediti ma-luerunt potius comedere vt viuerent q̄ viuere vt comederent.Tyrannideo enim atq; subuersiones vrbium belliq; vel hostilia vel ciuilia vel Hieronymus in epistolis testatur non pro simplici victu olerum pomorumq; excitari.Diogenes asseruit:sed pro carnibus epularumq; delicijs legamus pre-decessorū libros antiquorūq; volumina. Dicearchi:xenopontis:Iosephi:Euboli,reliquorūq; pene omniū qui hystoriā scribunt ⁊ nil aliud reperiemus q̄ vilibus cibis et his mediocriter veteres illos ob studium vitasse:crapulam quoq; atq; delicias veluti contemplationum impedimēta penitus cui-tasse.ipse enim delicie mentem deijciunt:atq; cum corporeis nexibus retentum:ne in apicem contem-plationis eleuetur prepediunt.Molestia autem victualium econuerso quo fit vt Iuuenalis graculū esurientē in celū eleuet.Persius quoq; flacuo Psitacū picas cor uosq; nostra inquiat verba cōnati:di-cit Iuuenalis de graculo.Graculus esuriens ad celū iusseris ibit.Et item de reliq̄s Persius Quis expediuit Psitaco suum chere.Coruos quis olim suum concauum salutare.Picasq; docuit nr̄a ver-ba conari.Magister artis ingenijq; largitor.Venter negatas artifex sequi voces.¶ In primis figura

rum. Hec est secunda pars principalis huius primi capituli in qua Boetius pertractat de his spe-
cialiter que circa erudienda animum versantur atq; eum exornāt fouentq; uti sunt doctrine et scien-
tie quibus ipsi rudes iam primū lr̄is mancipati sunt erudiendi. Et diuidit hec secūda pars i tres par
tes. In quarū pima ostēdit in quibus ipsi rudes primitus sunt inbuēdi. In scda in q̄bus scdo ibi. Cō-
pleto. In tertia in quib⁹ tertio: ibi. Uisis autē leuitatū. Prima harū adhuc in duas partes subdiuidi

tamini multum est insistēduz: nec cito vt Seruio pla
cet abeunduz: quoniā fiuisus est in multis prōptior: i
aliis reperitur tunc τ abilior. Secundum laboriosi
certaminis stat edificium in Probi Didymiq; tra-
ditionib⁹: necnō aliorum philosophorū quos venera
bilis commendat autoritas. Animaduertendum est
autem in huiusmodi vt fideli resolutioni subiaceat
latina traditio: et addiscentis ideoma verborum

tur. In pima ōndit quomodo ru
des pmit⁹ in grāmatica ībuant
poesi τ rhetorica. In secunda
cautelaz circa hoc subministrat:
ibi Cauendū. Prima iterū in du
as. nam pmo ōndit q̄ō i gram-
matica erudiantur: scdo quomō
in poesi τ rhetorica: ibi. Gene
re traditio. Prima adhuc i duas
nā primo facit qd̄ dictū ē quoad
pmeua grāmatice elemēta. scdo
quo ad scdaria fundamēta: ibi.
Secūdū laboriosi. Prīa iterū
in duas. primo facit qd̄ dictū ē.
Scdo tpūs circa hoc statuit in
quo hmōi eruditioni sit immo-
randum: ibi. Ne tali laborioso.
Et dicit primo Boe. q̄ dilectis
figuratuz representatiū elemē
ta. i. lr̄as est imprimenda rudi-
bus in primis. i. in principio: q; pro et cōiunctio. i. cōbinatio coniungendarum subaudi literarū ad-
syllabas τ dictiones facienda: cōiunctio inq̄ artificiosa nō parum. i. multum τ tangit ibi liptote. dein-
de tempus quo hinc sit immorandū studio adiicit dicens: nec est insistendum. i. immorandū multū ta
li laborioso certamini id est studio: nec est abeunduz id est recedendū cito: vt Seruio illi magistro pla
cet: et est parenthesis: qm̄ subaudi si puer visu fuerit promptior. i. potentior ex frequenti supradicto
rum visu in multis. i. multo: tunc reperitur abilior in aliis scientiis subaudi altioribus. ¶ Notandum q;
Boe. di. rudes primum i grāmatica imbuendos: et ratio huius est qm̄ vt vult Alforabius ipa grāma
tica mater ē aliarū artiū: q̄ a litteris nomē accepit: τ dr̄ eīm grāmatica a grāma quod est lr̄a τ leos scīē
tia. ipa eīm est q̄ concept⁹ humani demū cuncte doctrine aptius liberiusq; significantur. hanc necessi
tas adinuenit. cū enim ante eius inuentionē homo inordinate atq; p libito τ sine arte loquerent: eue
niebat vt minus bene cōceptus suos exprimere: sed et min⁹ apte intelligere valerēt: quo fiebat: vt tar
dius ac difficilius scīas tradere possent: qua de re curauerūt sapiētes hās icōmoditates tollere: ita
dixerūtq; artificiosū loquēdi modū vniformē ac cōgruū: vt oēs cōceptus hūani demū cūcte doctrīe
per eādem artem liberi⁹ significarent τ addiscerent ¶ Notandū q; Boe. vocat oīs lr̄as elementa et
nō incongrue. sicut eīm ipsa elemēta pncipia sūt oīz elementatorū: sic lr̄e pncipia sūt oīm dictionū τ ex
de orationū quo fit: vt sicuti ex diuersa cōmixtione elemētorū diuerse fiant elemētatorū spēs: sic quo
q; ex diuersa combinatiōe literarū diuersa fit vocum dictionū τ orationū replicatio. Et has lr̄as mul
tiplici manerie fore nosam⁹: quasdā eīm hebreas: alias chaldeas: alias egyptiacas: alias grecas: ali
as latinas. hebrearū lr̄arū quas primo dicūt inuētor erat moyses: et sunt numero. xxii. Syrorū aūt
et chaldeorū hebreis litteris numero τ sono cōcordantes: solis caracteribus differētes lr̄as Abrahā
inuenisse creditur. Egyptiorū vero lr̄as Isis regina. Inachi filia de grecia veniēs i egiptū reppertit τ
egyptiis tradidit. Lr̄arū autē grecarū vsum primū Fenices reppererūt vnde Lucanus Fenices pmi
fame si creditur ausi Mansurā rudibus vocē signare figuris. Sed Cadmus Agenoris filius grecas
litteras ex Fenice. xv. attulit in greciā: quibus Ipodames in troiano bello tres adiecit. Post quem
Symonides artificialis memorie inuētor tres alias addidit. Latinas vero litteras vt refert Isid.
cui in his maior est auctoritas Carmētis nympha pmo ytalicis tradidit: verū. xvii. lr̄as solū exhibu-
it: q̄ sunt. a. b. c. d. e. f. g. i. l. m. n. o. p. r. s. t. v. postmodum aūt. h. lr̄a p nota aspirationis addita est. lr̄am
etiam. q. in pcessu tpis latini inuenerant: loco cuius veteres. c. scribebāt. tum suo Salusti⁹ indi magr̄
primo. k. adinuenit loco cui⁹ veteres. c. scribebāt atq; . q. Insup ex pte Aug. x. littera adiūcta ē. τ pos-
tremo eiusdē Augusti tpe Latini a grecis duas lr̄as mutuauerūt. i. y. et. z. pptet nola greca melius
scribēda: q̄bus oīb⁹ adunatis latinū ydeoma. xxii. litteris integratū manifestū ē. ¶ Secūdū labori

explicatū sit: fundamenti enim tenacitatē his opor-
tet cōsistere. Nec mēstruoso saltu phebes abeūdū est
nec solari cursu tm̄ cōfirmādū: sz expleto mercurij in-
tervallo: eodēq; fere duplicato diligēter īmorādum.
Diligētia enī cuiuslibet operis obtusitas pmollitur

ost. In hac pte ondit qbus debēt rudes informari post pma grāmatice elemēta atq; elemētorum com-
binationes. Et duo facit. nam primo facit qd dictum est. scdo circa hoc eruditionem hmōi modū tē-
pusq; discerint: ibi. Nec aduertēdū. Et dicit scdm edificiū hū qdem edificium similitudine qdā dictum
nā sicut sapiens architector domū construēdam ex minimis fundamētalibusq; partibus ordinare
integrat: sic et magister pe erudiēdum ipm singulis doctrinarū periculis fundamētoq; atq; base in-
tegrare debet. Illud ergo scdm
edificium laboriosi certaminis
i. studij hui⁹. stat. i. firmaꝰ in tra-
ditiōibus sz scriptis Probi: q;
pro et Didymi: horū grāmaticorū:
et aliorū sz grāmaticorū quos au-
ctoritas venerabilis cōmendat.
Tūc modum in hmōi traditōib⁹
obseruādū ondit. d. Certe aīad-
uertendū. i. cōsiderādū est in hu-
iusmodi traditionibus stati me-
moratis: vt latina traditio sub-
iaceat. i. correspondeat: fideli re-
solutioni. i. expositioni et declara-
tioni: vt sz ignota per ignotiora: vel vnū p reliquo nō interptētur. Et aduertēduz ē vt ydeoma. i.
loquendi proprietas addiscētis sit explicatum. i. declaratum verbotenus. i. de verbo ad verbum: enī
pro q: tenacitatem. i. firmitatem fundamenti sz grāmatice: et per ꝯñs oīm aliarum artium oportet
i. oportunū est cōsistere in his sz superiorib⁹ traditionibus. q. d. cū hec ita sint: oportunū est vt hec fi-
deliter et clare doceātur ¶ Nota q nrē grāmatice plures fuerūt precipui scriptores: sicut Donat⁹ cui⁹
magister Didymus fuisse dicitur in littera positus. Priscianus. Varro et Quintilianus et reliqui mul-
tiplurimi: inter quos potest numerari Ennius qui metra composuit primus: cui successerūt Anacreon-
ton: Sapho: Archilocus: Simonides: Calofonicus: Asclepius et multi alij quos longum enarrare fo-
ret horum scripta: et si non omnia: tamē aliqua leuiora post prima elementa videnda sunt. ¶ Nec mē-
struoso. Hic subdit quanto tempore in hoc secundo addiscēdi ordine immorandum sit: et dicit. nec est
abeundum. i. recedēdum subaudi a studio et certamine predictarum traditionum menstruoso. i. defe-
ctuoso: saltu. i. cursu lune: qui cursus mēse complectur. Nec est immorandum tm̄. i. solummodo: cursu so-
lari. i. anno. per annum enī motus solis perficitur: sed est immorādum diligēter expleto. i. completo:
vel toto interuallo. i. motu mercurij illius planete et non vnico: sed eodem. s. interuallo duplicato: fere
i. quasi. et q: mercurius annis duobus cursum suum perficit: quibus duplatis quattuor efficiuntur: li-
quet quatenus superioribus doctorum traditionibus quattuor annis diligēter sit immorandum. Di-
ligēter inq̄: q: obtusitas. i. hebetudo cuiuslibet opis peragēdi pmollit. i. facilitatur diligētia. ¶ Notā-
dum lz sm pbm. viij. politi. vtile et cōmēdabile sit participare aliqū liberales artes atq; mathemati-
cas: qñ luz vsus ordinat ad exercitiū excellētiāq; doctrinaruq; ad certū terminū: tn̄ ꝯtinue et assidue
exercere se in eis vsq; ad quācūq; pfectionē nōnūq nociuū ē: q: ꝯtinua consideratio in illis retrahit
aut simplr aut p pte ab vsu virtutis moralis: quare ē statutus termin⁹ q ipis et earū cuiuslibet erit im-
morāduz. Notādū sicut iā pluries in phicis atq; mathematicis pbatū est: corpora ipsa sydera tam
planetarū orbiū q octaui celi: qd Aristoteles primū mobile arbitrat⁹ ē: lumē atq; claritatē a sole reci-
pere: ipe enī est fons luminis: vti corporis sui testaꝰ imēsitas qua terrā vti Ptolome⁹ docuit cēties
sexagesies et sexies excipit: simlr i eo vir⁹ est vnitissima: qd corporis sui pbat ꝯpactio: simlr quoq;
in eo lux ē diffusior. qd sua. in medio orbiū ondit situatio: verūtn̄ in mō receptionis lucis hmōi inter
corpora est dfia. Nā alia qdē in pfundo recipiūt: vt sunt corpora trāsparētia et diaphanica: sicuti sūt
fere oīm stellarū corpa. Alia in supficie tm̄ vti sunt corpa opaca: quorū numero luna ē. quocūq; tū mō
sint necesse ē radiorū lucis ꝓiectioni sint obiecta: et quātomagis ab hmōi radiorū ꝓiectiōe elogātur:
tātomagis ab ipsa luce deficiūt: quo fit vt lunā solū mestruā. i. defectiuā īter corpora celestia existime-
mus tam quo ad nos q quo ad rei veritatē: quo ad veritatē qdē cū terre diametralis interpositiōe ra-
dijs lucis illuminetur ipaz obnubilat: qd in eclipsi manifestū ē: quo ad nos autē cum noua nob̄ re-
voluitur: tps quoq; revolution o hui⁹ veteres mē'ez noīauerūt: qd defectū sonat: hinc mēstruosam lu-
nam dicimus q si mēse quolibet defectiuā. Volēs itaq; Boe. certū terminū in grāmatice rudimentis
addiscēdis constituere: dixit nō fore adeūdū a studio hoc lunari revolutione: ne q mēstruosaz dixit
sz mēseāne solari cursu. hoc est āno. sol enī vti astrologicis ꝯsideratiōib⁹ iādudū demōstratū ē die q-
libet. lix. minutis. et. viij. scdis i zodiaco fere gradiꝰ. quib⁹ p. ccclxv. dies cōgregatis: atq; ad integros

gradus reductis.ccclx.zodiaci.gradus constituuntur:et his.xij.signa integrantur: q̄re manifestum ē
solem totum zodiacum.ccclxv. diebus qui ānum efficiūt indubie paragrare neqȝ etiā illo spacio ab h
certamine abeūdum Boe.statuit:sȝ īmorādum est quattuor ānis:quos p mercurij motuȝ explicauit.
¶ Senece traditio:Lucani in expletio. In hac pte Boe. ostēdit quib⁹ doctaꝝ eruditionibus post su-
pius memoratas doctrinas rudes ipsi sunt imbuendi. Et diuiditur in duas partes. In pma dicit q

Senece traditio:inexpletio Lucani:Virgilij prolixi-
tas:ꝛ Statij vrbanitas:dura Flacci trāslatio durior
Persij editio:Martiani nō indigna lesio:Nasonis di
scretio sunt indagāda memoraliqȝ cellule cōmēdāda
Ceterorūqȝ philosophorum ꝓut ingenij suppetit ca-
pacitas non sub silentio est preterenūda moralitas:vt
sic sententiosa dictaminis vigeat serenitas ꝛ metroꝝ
floreat iocūditas. O q̄ tullij venerabilis facūdia sum

post supradicta l pactaꝝ tradi-
tionib⁹ in qbus maior ps gram
matice ꝯstituta ē:ipsi rudes eru
diunt. In scda quaten⁹ in rhe-
toricis instituitis:q poetrie ꝯiū-
ctissima dinoscitur postea ibuē
tur:ibi Ceteroꝝ aūt. Et dicit hic
i.p⁹ supradicta sūt idagāda.i.pq̄
rendis hec.s.Senece traditio.
i.editio.Lucani inexpletio: quī
anteq̄ librū suū ꝑficeret morte
ꝑuentus ē. Virgilij ꝓlixitas.i.i
scribēdo.Statij vrbanitas.i.cu
riolitas.sp enī ierū vrbanaꝝ scri
ptorē extitit.Flacci.i.horatij du-
ra trāslatio:qꝫ viciorꝝ reprehēsi-
na. Persij flacci editio durior
subaudi q̄ Horatij tam stilo q̄
viciorꝝ reprehēsione. Martiani
lesio.i.reꝑhensio nō indigna imo digna. Nasonis sup. Ouidij discretio:hec oīa indaganda sunt atqȝ
cōmendenda id ē imprimēda:cellule memoriali.i.memoratiue. ¶ Nota licet ars ipa poetica intrinse-
cas computetur: atqȝ plato poetas a ciuitate expelli iuberet:eo q dicebat eos virtutū inimicos in
quo et euȝ Tullius li.ij.tusculanaꝝ questionū ꝯmendat:nihilominus vtilis ē si suo debito iutaf: atqȝ
vsu licito exerceaf.addiscūtur nēpe in ipsa verba valde vtilia. Augustino libro pmo cōfessionū teste
sententijs grauissimis referta ipsius etiā studia iuuētutē agunt senectutē oblectāt:scdas res ornant
aduersis perfugium ac solatium prebent:delectant domi nō impediunt foris pernoctāt nobiscū pe-
grinātur:rusticātur:nec mirū est ꝛ Democritus tradidit bonos poetas diuino quodā spū inflāmari:
ex quo cecinit Ouidius Est deus in nobis:sunt ꝛ cōmertia celi. Sedibus ethereis spūs ille venit. Ip-
sa etiā poesis rhetorice eloquētie maximū prestat additamētum:quare et rhetorice cōiunctissima est
atqȝ bene germana. Est enī vt inquit Cicero finitimus oratorꝝ poeta numeris astrictior paulo:verboꝝ
aūt licētia liberior:multis vero ornādi generibus socius ac pene par. Cū ergo oīa hec poetriā afferre
re Boe.ipse agnosceret:hortaf vt maiorꝝ vestigia seq̄ntes,rudes ipsi poetas sūmopere āplectētur: et
hos maxime quos in textu cōmemorat inter quos Matuanus vates Virgilius tāto extollif: vt op-
timus poetaꝝ dici mereref. ¶ Ceteroꝝ aūt phōꝝ. In hac pte Boe.ostēdit qūo post grāmaticā atqȝ
poesim rudes in rhethorica sunt erudiēdi. Et diuiditur in duas.nā primo facit qd dictū est.scdo anto
nomasice circa M.Tullij Cicerōis facūdiam versandū statuit.ibi.O q̄ū.et dicit etiā ceteroꝝ phōꝝ
moralitas nō est preterenūda sub silētio:imo ex totis uiribus amplexāda.h q̄tum capacitas.i.valen-
tia ingēij ipsius erudiendi suppetit:vt sic serenitas.i.splēdor dictaminis vigeat sententiosa.i.plena
phōꝝ sententijs atqȝ iocūditas metroꝝ floreat.ꝛ subdit O quātum facūdia venerabilis Tullij ē col
locāda summis desiderijs:q̄n sicuti Aristoteles inf phōs:īter poetas Virgilius:sic q̄ ipse Marcus
Cicero inter oratores excellit. ¶ Notandū circa hoc qd dicit. vt sic dictaminis sentētiosa ꝛc. Cicero ip-
se ꝛ reliq qui rhetoricā docuere fassi sunt:eloquētiaꝫ sine sapientia obesse plurimū ꝛ ꝓdesse nūq̄ sapi
entiā ꝟo sine eloquētia plurimū ꝓfuisse.hoc inquā arbitrātes eloquētiā nō debere iudicari atqȝ lau
dari ꝟboꝝ solo sȝ lēdore:sȝ ꝟꝫ grauissimas suas a vera sapīa sapiēter elicitas. Parū ḡ substātie ꝛl' vir
tutis aut solide pulchritudinis orōni afferre videtur:qui soli rhetorice eloquētie vacat:velut qui nu
da ex aliena preciosaqȝ materia verba ligat. Qua de re Marcus Cicero in eo libro quem de oratore
ad Quintum fratrē edidit:ꝛ ipse quintilianus cū de institutione oratoria ageret:rarum aut nullū fatē
tur optimū esse ea etate oratorē:cui⁹ rei asserunt nō insulsaꝫ cām.nā oratoreꝫ in omni sapiētie genere
persuadere oportet vt sic qui alibi didicit cū splendore dicendi ꝓferat:ꝛ bene quidē:quo enim pacto
in sacris litteris persuadebit:qui eas nunq̄ legit.aut quis naturalib⁹ qui Aristotelē reliquosqȝ phi-
losophos nō viderit.certe nullo. Coniugenda est ergo sapientia cum dictamine:vt sic qd in aliena ꝛo

mis desiderijs est collocanda. Cauendum autez est in huiusmodi ne contingat vt Jotario cōtingebat. Ipse enim triginta annis ignorātiam suam predictoruz philosophorum in gymnasijs tradidit imbuendā. Cuz vero dies vt preesset mediocribus aduenisset: cuius vxor esset Eneas dubitasse se diutius asserebat: quez in emistigioruz Uirgilij serenitate inuenisset. Requisitusq3 a quodam suorum discipulorum qualiter primā hui9 dictionis syllabā magister vertere versū posset: respōdit absurduz esse tāti noīs primam syllabaz abbreuiari: sed potius acuto accētu pronunciari. Ecce quātuz dure ceruicis obtusitas pdidit tpis ⁊ expēse. Cōpleto autē nō indebite huiusmodi gymnasij ru

ctrina concipitur sub decore rhetorico proferatur. ¶ Cauendum autem est et cetera. In hac parte Boetius cautelam circa omnia predicta subiungit: innuēs per eam superioribus docu mēs adhuc diligenter atq3 cum profectu inuigilandum. Et tria facit. Primo ipsum inconueniens precauendum ostendit: Secundo predicta epilogat concludendo ibi. Ecce quātum. ⁊c. Et dicit. cauendum est autem in superioribus traditionibus et cū ea eas adipiscendas: ne id contingat alicui quod contingit id est euenit Jotario sic dicto: ipse enim scilicet Jotari9 tradidit ignorātiam suā imbuendam id est erudiendam: gymnasijs id est studijs predictorum philosophorum: subaudi tam grammaticorum q3 poetarum et rhethorum. xxx. annis id est spacio. xxx. annorum. Cum vero dies vt preesset scholaribus mediocribus: subaudi eos erudiendo aduenisset scilicet post explenum studium xxx. annorum: asserebat id est affirmabat se dubitasse diuti9 cuius vxor esset eneas: quam sup. eneam inuenisset in serenitate carminis: dico emistigiorum id est versuum imperfectorum virgilij. Et rursum idem Jotarius requisitus id est interrogatus a quodam suorum discipulorum: qualiter id est qua mensura posset vertere versum id est in versu primam syllabaz huius dictionis magister. Respondit subaudi Jotarius: absurduz id est inconueniens fore abbreuiari. i. corripi scilicet in metro primam syllabam tanti nominis: sed sup. ai biti atus est eam pronunciari acuto accentu id est prolatione longa. estimabat enim ob honoris causam absurdum nimium primam syllabam eius corripi. Tunc epilogando concludit dicens. Ecce quantum tempus quia. xxx. annos: et quantum expense perdidit obtusitas id est ebetudo dure ceruicis. ¶ Notandum quoniam omnis cognitio teste tullio in dialogo ad Hortensium multis est obstructa difficultatibus. Est enim et in ipsis rebus obscuritas: et in iudicijs nostris infirmitas: qua ex re Socrates ipse nihil se scire dicebat. Inuigilandum est igitur studio sine desidia: quemadmodum veteres ipsi sapientie studuerunt: vt sic quantum mens imbecilla atq3 ceruicis excludit obtusitas: tantum nigis atq3 diligens vigilantia adiscat: sic Socratis memorati fuere studia quoniam vt ait Ualerius libro octauo: addiscere quotidie non desistebat. De pictagora etiam fertur q3 doctrinis iugiter insistebat. vnde et Ennodius ait. Artium magister est instantia: nouerca eruditionis est negligentia. Hinc Catho moralis monuit. Instrue precepta animū ne discere cesses. Nam sine doctrina vita est quasi mortis ymago. Non sic Jotarius cuius mores precauendos Boetius asserit. Hinc nempe licet annis. xxx studio incubuisset: nulla tamen scientia conualuit cum se recipientem vt decuit tradendi concordia non sociauit. ¶ No. Uirgilius post multa atq3 diuersa sua opera tandem eneidem aggressus est. Librū quidem nominibus ac rebus grecis et latinis cōem: reliquitq3 in eo morte preuentus quedā imperfecta: ⁊ propter hoc ea igni ipm concremari iussit: sed istud haud factuz ē. Augustus vero iussit Tuccā atq3 Uarrum viros ea etate excellentes hac lege ipsum emēdare: vt superflua demerent: nil adderent tn̄. vnde ⁊ semiplenos inuenimus eius versiculos quos emistigia dicunt. De qua re Supplicij carthaginensis extant huiusmodi versus. Iusserit hec rapidis adoleri carmina flāmis Uirgilius phrigium q3 cecinere ducem. Tucca vetat varrusq3 simul tu maxime cesar Non sinis ⁊ lacie ꝯsulis hystorie ⁊c. Et in his emistigijs Jotari9 ipse imbecilla mēte Eneā repeniēs: ipz vxorē fore cuiusdā estimabat: nesciēs phrigie ducē Anchisis patre venere matre procreatū Eneā. ¶ Nota ceruic

propile posterior pars colli est. et quādoq accipit̄ p superbia: quādoq p toto capite: et hoc mō h̄ capi potest cum dicit̄ dure ceruicis. i. dure capitio ad recipiendū alta doctrinam. ¶ Completo autem non indebite. Hec est scđa pars scđe partis principalis huius pmi capituli: in qua postq̄ Boe. ostēdit quibus pmo ob infantia imbuēdi sunt iuuenes: nūc declarat in quibus erudiēdi sunt scđo. s. in ipsis pmordialibus logice artis institutis. Et diuidit̄ hec pars in duas partes. In quarum pma se ꝑforibus ꝑmunians vt iformādos et erudiēdos attētos faciat: logicā apte ꝯmēdat. In scđa ordinē modūq i logica ꝓficiscēdi demonstrat: ibi. Ad huc. Prima i duas. Nā pri mo dicēda dictis ꝯtinuat, scđo logicā ꝯmēdat ibi. Sciētie inq̄. Et dicit q̄ ꝯpleto et ꝑtrāsito nō indebite: subaudi sicuti Jorani ipse sine fructu: sed diligenter rudimēto. i. noua instructōe huius gymnasij. i. studij grāmatice sez et poetrie atq rethorice: pcedēdum est ad limina id est introitus sciētie que maioris est inquisitionis id est inuestigationis. Nunc ad commendationem ipsius logice accedit ibi Sciētia inq̄. Et diuiditur. Nam primo

dimento ad maioris inquisitōis scientie limina pcedendū est. Scientie inq̄ quā veri falsiq nouim⁹ indagatricē solāq scientiā scientiarū titulo subtilitatis obstipantem subiecta. Hec est inquā scalaris dn̄a: que penetranti vestiū natura ad scientiarum quarūlibet fastigia ꝑbet incrementa virtutū. Quid autē lucidi⁹ cognitōe quoq vniuersaliū: q̄ est triuialium sciētiarū magistra: quadriuialiū potētia: collateraliū sciētiarū

commendat ipsam quo ad se totam Secundo quo ad partem: ibi. Quid autem lucidius cognitione. Primo cōmendat ipsam totam vno modo, secundo alio modo: ibi. Hec est inq̄. Et dicit, post predicta accedendum est ad limina scientie maioris inquisitionis. Scientia inq̄ quam nouimus solam esse indagatricem veri et falsi: et hec est ipsa logica: cum verum et falsum non indagantur nisi argumentatione mediante: sola autem logica argueꝛe docet: quare ipsam solam inuenimus scientiam scientiarum per antonomasiam ratione communitatis eius atq administrationis: adminiculatur nempe omnibus scientijs: et ea re commentator ipsam modum sciendi vocat. cum dicit. Impossibile enim est scientiam simul querere atq sciendi modum: licet hoc aliqui solum de logica vtente intelligant. scientiam inq̄ sciētiarū obstipantē. i. circūeuntē titulo. i. honore subtilitatis: subiecta. i. obiecto aliarum scientiarum. Post hoc ꝯmēdat eā alio modo et dicit. hec scilz logica ē dn̄a scalaris. i. gradualis. p ipsam enī ad culmina oīm aliarum sciētiarū ꝯscēdit̄: cū ipsa ad oīm methodorū pncipia viā habeat. et hoc ē qđ subdit: q̄. s. logica ꝑbz penetrāti. i. rimāti fastigia. i. sumitates q̄rūlibz sciarū: icremēta. i. augmēta ꝟtutū attingēdi. et h̄ natura vestiū. i. ꝓmissarū scz maiore et minore mediāte. Et vocat ipsas ꝓmissas scz maiorem et minorem extremitates vestes per simile, sicut enim vestes ipse corpus circundant atq contegunt: sic et premisse conclusionem ipsam includunt. Quo ex re dictum est q̄ ipsis premissis positis et concessis necesse est aliud scilicet conclusionem euenire ex his que posita sunt et concessa. Tunc commendat ipsam quo ad partem. Et dicit: sed quid est lucidius cognitione vniuersalium id est ea parte logice que de vniuersalibus est: que scilicet cognitio est magistra id est magistrantium teneus triuialium artium id est inter triuiales artes: que sunt grammatica: logica: rhethorica: q̄ pro et ē potentia id est vis quadriuialium artium scilicet arismetice: geometrie: astrologie: et musice. ipse namq steriles mute atq impotentes sunt sine logica: q̄ pro et ipsa est plenitudo artium collateralium scilicet omnium aliarum. ¶ Nota logica inter artes liberales secunda ponitur q̄uis Boe. ipsam post rhetoricam moneat addiscendam: et rationalis dicitur. Ipsa enim diffinire docet atq diuidere: verum q̄ a falso discernere. necessaria certe et vtilis oībus: quia secundum Hugo. in didascolicon per eam subtilibus obiectionibus latens veritas reperitur. Hanc sapientissimus Solomon in prouerbijs addiscendam admonet: dum nos hortatur vt intelligamus sermones prudentie versutiasq verborum necnon parabolas et obscurum sermonem: et dicta sapientum simul et enigmata: que omnia vt Hieronimus ad magnum oratorem ait dyaletica sunt. Augustinus etiam inter ceteras artes logicam commendat: quia exercitatiora potioraq reddit ingenia. Hec nempe disciplina est. vt dicit Isid. lib. ij. q̄ ad differendas rerum causas est adinuenta: quopropter scientia scientiarum est sine qua nulla aliarum scientiarum perfecte haberi potest. ¶ Nota q̄ vniuersale est quid vnum versum in multis: et hoc duplici quidem ratione: phisica scilicet atq logica. Phisica nempe ratione est ipsa communis natura

plenitudo. Ad huius autē īperialis domine apicem scādendū est hoc ordine. In primis igitur terminorū intrinseca cognitio: eorūq; in propositione nō latens copulatio; ppositionūq; nō indigna cōnexio sūt apponēda. Terminorū autē determinatōes quas sincathegoremata appellam⁹ memorialiter mēti sūt īprimēde: vt q̄ pote sophistice nō parū deser uiūt fātasie. Horum autē noticiā. Trebatiū virū meminim⁹ prudētissimum: sed in hoc imperitum: quasi indignā sciētiam relatu sub silentio preterisse Hic autem conflictus adueniente eundem miserrime ab his sophistica vinceri

apta nata in multis reperibilis et ab eisdem participabilis equaliter: vt humanitas: secundum quā dictum est q̄ participatione speciei plures homines sunt vnus homo ex natura rei. Et ibidem. Gen⁹ quidem potentia multas in se habet species: actu vero nullas. Logica vero ratione est ipsa vniuersalitatis intentio ꝑut intellectu conficitur: vt genus species ꝛc. ꝛ secundum hanc dictum est. Intellect⁹ est qui facit vniuersalitatem in rebus. Et sunt harum intentionum vniuersalium quinq; manerie. vna quidem genus. species alia. tertia differentia. quarta ꝓprium accidens quīta. quarum certa cognitione nihil vtilius exstitit. q̄ propt̄ ꝛ eadē nihil incidi⁹. vnū⁹ īquātū ad p̄dicamētoꝝ Aristo. doctrinā. cū nihil ī ipā ordīatiōe p̄dicamētali situet̄ nisi aut gen⁹ aut spēs ꝛc. Descēdētī ei a generalissimo ad spēʒ spēalissimam Plato iubet quiescere Similiter ad diffinitionum assignationem: cum diffinitio quid ē cē rei indicet. Esse autem nihil est aliud q̄ sua quidditas: quā certe differentia generi adueniens constituit: et ex his diffinitio integratur: et rursum ad ea que in demonstratione sunt vtilia: videlicet diffinitio et reliqua In textu ibi rudimentis id est nouo inditio: noua instructione: et dicit a rudis rudis. Itē ibi limina. limen terminus domus vel edmuris: limes vero regionum. vnde Prosper Augusto virtus limite celsa petit. Item ibi. fastigia id est altitudines summitates Est etiam fastigium honor. ¶ Ad huius autem imperialis In hac parte postq̄ Boe. logice commendationem premiserat: nunc vero qualiter in ea erudiendum sit manifestat. Et diuiditur in duas partes. In prima ordinem in ea procedendi demonstrat. In secunda vero modum procedendi circa ordinem ipsum subiungit. secunda ibi. Ad istorum et ceterorum. Prima in duas. nam primo facit hoc quod dictum est circa logicam positiuam. secundo vero circa sophisticam siue priuatiuam: ibi Huius autem imperialis. Prima in duas. nam primo facit circa terminos cathegorematicos. secundo circa sincathegorematicos: ibi. Terminorum autem. Prima in tres secundum tres ordines circa eam obseruandos. Et dicit primo scandendum id est gradatim ascendendum est ad apicem id est summitatem huius domine imperialis scilicet logice hoc ordine scilʒ qui sequitur: quoniam cognitio intrīseca terminorum scilicet incomplexorum: vt nominis et verbi subiecti ꝛ predicati ꝛ hoc quo ad primum ordinem: q; pro et copulatio id est vnio non latens eorum scilicet terminorum predictorum in propositione: et hoc quo ad secundum ordinem: q; pro et connexio id est coniunctio non indigna propositionum scilicet in silogismo: et hoc quo ad tertium ordinem: hec sup. predicta omnia sunt in introitu logice apponenda id est applicanda rudibus ¶ Notandum q̄ intrinseca cognitio terminorum de qua in littera nil aliud est q̄ nosse quid sit nomen et quid verbum apud logicos: et qua manerie propositionem ingredi valeant: quidq; terminus communis: et quid singularis: et quid genus: quos terminos incomplexos dicimus. Copulatio vero horum nil aliud est q̄ eorum in propositione apta positio atq; tunc complexionem ingrediuntur. Rursum propositionum connexio silogismus est siue sit cathegoricus siue ypotheticus simpliciter dict⁹: demonstratiuus probabilis vel sophisticus. De quibus omnibus abunde in libris Aristotelis Porphirij atq; Boe. tractatum est. Verum quia diuerse atq; varie huiusmodi propositionum connexiones minime fieri possint sine sincathegorematum noticia: que propositiones tam in qualitate q̄ in quantitate diuersificant: terminosq; ipsos cathegorematicos nunc ampliant: nunc restringunt: nunc artant: aliaq; et alia faciunt que in logicis instituta sunt. quā de re Boe. horum noticiam preterendam minime monet ratione atq; exemplo dicta confirmans. Dicit enim determinationes. i. signa taꝫ

unu ersaliatem particularia etiam reliqua terminorum: quas scilicet terminationes appellamus sin
cathegoreumaticas id est consignificatiuas sunt imprimende menti memoraliter. Et rationem sub-
dit dicens: quoniam deseruiunt non parum immo multum sophistice fantasie id est illi parti logice.
et subaudi non tantum sophistice. sed et cuilibet logice parti Deinde exemplis predicta confirmat di-
cens. certe nouimus Trebatium virum prudentem: sed imperium in hoc scilicet preterisse id est tran-

de detentuz vidimus: et indecenter a suorum collegio
sequestratum. Quid vlterius angustia pudoris cōfu
sus: quod prius censebat indignuz eloquio postea so
ciatim mēdicabat. Huius autē īperialis domine fim
brijs dotata ars sophistica petulenti aīo confusa: nu
gatorieqꝫ locacitatis eulogio perusa: mulieris fuco
vultu perfusa barbaras natiōes obliquo sydere respi
ciebat: quā in cōmētarijs Alexādri et nostris nouim⁹
decoratā et trāslatōe ꝑfectā summopere esse curandā

siuisse: sub silentio id est nulla
facta mentione: notiam horum
scilicet terminorum quasi scien-
tiam indignam relatu. sed quid
dic conflictus id est disputatio
nis adueniente vidimus eundē
detentum id est ad metam re-
dargutionis deductum miserri-
me ab his scilicet sincathego-
reumatibus sophistica scilicz ar
te vincente: et vidimus eun-
dem indecenter id est opprobri
ose sequestratum id est diuisum
a collegio suorum scilicet socio-
rum. quid vltra subaudi accidit
idem trebatius angustia confu
sus id est turbatus mendicabat
et mendicando impetrabat: post
ea sociatim id est per socios: il-
lud quod censebat id est repu-
tabat prius indignum eloquio
scilicet noticiam terminorum sin
cathegorematicorum. ¶ Notandum sincathegoreuma id est consignificatiuum: a sin id est con et ca-
thegoreuma: vnde omnes alie partes orationis a nomine et verbo sm logicos dicuntur sincathego-
reumata. ¶ Notandum fantasia est de cognitis species in animo figurata: sed fantasma est de in-
cognitis: et hinc tractum est vt sophistica fallacia dicatur fantasia: cum apparet aliud q̄ sit. sunt enim
sophistici elenchi non veri elenchi q̄uis ita videantur sed paralogismi. id est elenchi. ¶ Huius au-
tem imperialis domine. Postq̄ Boetius ostendit in superiori parte modum procedendi circa logi-
cam positiuā: nunc facit hoc idem circa ipsam logicam sophisticam. Et dicit. autē pro certe: ars sophi-
stica id est ars illa. que est de sophisticis elenchis: dotata id est decorata: fimbrijs id est extremitati-
bus: que fimbria premissa nunc dicuntur et bene consonum illi est quod sup. proximo dixerat: que pe-
netranti vestium natura &c. Huius domine scilicet logice imperialis etiam confusa id est prolixa: pe-
tulanti id est superbienti audaci lasciuienti. et importune potenti animo. hec oia bene posita sunt ad
sophistarum cautelas insinuandas. Debetur enim habere sophistica confusum atqꝫ prolixum in di-
sputando morem: vt nemo suas rationes intricatas repetere valet. similiter sit petulans atqꝫ audax:
vt vult Aristoteles in elenchis. et sequitur: qꝫ pro et perusa. id est perfecte vsa: eulogio id est testimo-
nio nugatorie. i. fatue: locacitatis id est garrulitatis. etiam cautela sophistarum est: vt loqui multipli-
cent vt sic a circumstantibus docti videantur. qꝫ pro et perfusa irrigata: vultu id est ostentatione: fu-
co mulieris id est apparentia vere sapientie quamuis non sit: respiciebat barbaras id est ignaras na-
tiones: sydere id est oculo obliquo: quam scilicet artem nouimus decoratam in commentarijs alexan
dri: subaudi peripatetici: et nostris supple commentarijs: quamq̄ etiam perfectam id est completam
translatione subaudi hac qua de greco ipsam in latinum vertimus: nouimus curandam summope-
re id est diligenter. ¶ Notandum sophistica ars duplex est. nam quedā docens est: altera vero vtēs
Docens quidem que docet cognoscere silogismum sophisticum eiusqꝫ principia causas atqꝫ passio-
nes. Et est vera scientia veruscꝫ habitus demonstratione acquisitus. Alia autem vtens per quam si-
logismo sophistico vtimur ad disputationes: et de hac in proposito. Hanc tamen vtendā Boe. mini-
me ꝯmonet: sed ad versutias deceptionesqꝫ euadēdas sophisticas summopere adipiscendaz suadet.
ipsa enī nulla sapientia est: sed in loquēdo deceptio verboꝝ intricatio apparēs sapientia nō existens
De hac Gregorius loquitur cum dicit. Silogistica inquit disputatio quid aliud ē q̄ verbis ꝯtendere
et audientes subuertere: et in ea vt Augu. placet victoria ꝯborum et ostētatio ꝯtētiosa querit. nec mo

do tardos. sed plerūqꝫ ingeniosus decipit. quapropter in libro de doctrina xpiana vsum sophistice disputādi dicit execrabilem libidineqꝫ ritandi. studende tñ sunt vel sutie: non vt quisquis exerceat: sed vt valeat summopere precauere. Item fimbria fimbrie dr extremitas vestis vel filū quod appendit in decorem vestium. hic vero capitur aut pro extremitatibus sillogisticis per similitudinē vel appendicijs logicalibus quibus vtitur sophista in suis argumentis. Item eulogiū sapientia vel bona fama

¶ Ad istorum ceterorūꝫ perfectionē triplici solemus vti recordatione: quarum prima est vocalis: secunda mentalis: tertia vero cōmunis. Vocalis sophisticūꝫ facit: mētalis, iudiciū: cōmunis si cōtinuata fuerit facit perfectū: vocalis cecitatem: mentalis scientiā: cōmunis vsum: vsus autē ad magisteriūꝫ pperare festinat. Sicut enim prudētia sine iusticia parū vel nihil pdest: iusticia autē sine prudētia multū: sic sciētia sine vsu prodest parū: vsus autē sine sciētia pdest multūꝫ

vel testimoniū dr. Itē fucus color est adulterinus. inde fucata vt dicit papias depicta tincta adulterio colore contaminata: fucta non vera apparentia. ¶ Ad istorūꝫ. In hac pte Boe. postq̄ ordinē pcedēdi in ipsis primordijs logicalibus ostēdit: nūc vero circa ordinē ipsūꝫ modū atqꝫ normam obseruādos subiūgit. Et diuiditur in duas ptes. nam pmo facit qd dictū est. scdo cuidaꝫ tacite q̄stioni respōdet: ibi. Si vero. prima in duo. nam primo modū ponit quo in acquirendis logice institutis vtendū sit. scdo vero tres effectus ex hoc pcedentes ostēdit: ibi vocalis. Et dicit q nos solemus vti triplici recordatione ad istorūꝫ scꝫ supradictorū ac ceterorūꝫ scꝫ dicendorū perfectionē. vult dicere in omni sciētia adipiscēda triplici vtimur recordatione: quarū prima est vocalis. i. nuda dictionū retentio. scda mentalis. i. vocū sententie recordatio. tertia cōmunis scꝫ ex voce et sententia cōsistens. et subiungens effect9 harum triū recordationum tria facit p ordinē. Nā primo primos tres effectus ponit. Scdo secundos tres effectus subiūgit. Tertio tertiā recordationē pre ceteris confirmat. secunda ibi. Vocalis cecitatem. tertia ibi. Sicut enim. Dicit ergo q recordatio vocalis facit sophisticum id est apparentiam: quoniam nuda voce aures replet quid nominis ignorans. Mentalis facit iudicium id ē certitudinem. alia littera habet rudem: quoniaꝫ facit intellectum inter verū ac falsum discernere q impotens sit hanc discretionem voce significare. Cōmunis vero scilicet q̄ tam vocum q̄ sententiarum est. si fuerit continuata scilicet comparendo rem ad vocem: facit perfectū subaudi in arte: quoniam sicuti ipsa mentali recordatione conceperat: sic vocali comparata voce significat. Exinde ponit secundos tres effectus prefatarum recordationum. Et dicit vocalis recordatio generat cecitatem id est hominem ignorantem. q̄uis enim voces ipsas cognoscat: virtutes tamē ipsarūꝫ vocum minime recordatur: quapropter facilī paralogisatur primo elencorum. Mentalis generat scientiam id est hominem scientem reddit sed impotentem: cum ea que mente nouerat verbo explicare non queat. Cōmunis vero recordatio vsum generat quia potentem facit. sicut enim natura facit habilem: ars facilem. sic quoqꝫ vsus vel Victorino visum est potentem reddit. vsus autem festinat id est accelerat properare ad magisterium: quare de primo ad vltimum cōmunis recordatio ad magistratum festinat. et hoc confirmans per simile subdit. sicut enim prudentia parum vel nihil prodest sine iusticia: iusticia autē sine prudentia multum. sic scientia sine vsu prodest parum: vsus vero sine scientia multum. ¶ Notandum circa hoc quod dicit prudentia sine iusticia parum vel nihil pdest. Cuius ratio est quoniā iusticia omniū aliarūꝫ virtutum est cōtentiua: malorumqꝫ omniū destructiua: quare et plus ceteris mundo necessaria. Primum est phi. v. ethicorum vbi dicit. iusticia est quodāmodo omnis virtus: et subdens rationem dicit. Ex eo q includit in se actus omniū virtutū. Et Tullius li. iij. officiorum. iusticia est vna oīm dn̄a reginaqꝫ virtutum. Secundum patet quoniā ipsa est omniū malorum inhibitiua: ergo per locum ab opposito iniusticia est malorum permissiua. quare est perfectum malum. perfectum autem malum seipsum destruit. iiij. ethicorum. ergo &c. Tertium autem declaratur. per iusticiam tuetur innocentia: punitur malicia: frenatur audatia: atteritur superbia: secura redduntur omnia: quare hec virtus scdm Isidorū quinto ethymologiarūꝫ. Non immerito regina nūcupatur. quapropter Augu. li. ij. de ciuitate dei. c. xxij. de ipsa iusticia plenissime tractās concludēdo dicit. Hoc verissimum est sine iusticia rempublicam regi non posse. et pro tanto Tullius asserit: q nul

tam amicorū ciuitati vel regno ꝗ iusticia: ob quam res cetere virtutes sine ipsa parū aut nihil proficiunt atqꝫ simile est de vsu atqꝫ scientia. nam vt dicit Seneca. Nihil odibilius est scientia vbi sola est: intelligens ipsam parum aut nihil prodesse sine vsu eius. quod bene subdens idem Seneca inquit. Quid enim prodest scientibus consumere dies in his qui nec domi nec militie nec foro nec in curia: neqꝫ alicubi prosint: nisi dūtaxat in scholis: scientia ergo sine vsu nihil prodest atqꝫ infecunda est: ipsa enim vsu sumit incrementum in exercitio: sicut ars ꝗlibet. ff. de lega. iij. l. legatis. §. ornatricibus. ꝙ si scientia ab vsu districta fuerit certe vtilior est vsus artis ꝗ ars ꝗ sui vsum nō habet refert Policrates li. v. ¶ Si vero bone. Hic Boe. antipophorisando cuidā tacite rūdet ꝗstioni. Posset enī aliqs dicere O boeti cōgruū bene est addiscere volēti singula ꝗ monueras mēte cape. sꝫ qd cū ea oia ordine ꝗ tu disposueras retinere tum ingenij paruitate: tū etiā alia ꝗuis occasione minime valebunt. Cui respōdens ait. certe si tyrūculus id est nouus scholaris nequeat id ē nō valeat ꝯprehendere seriatī id ē vtiliter intēte sedulo: totā ordinationē. i. lectionem bone scientie: rapiat id ē potēter capiat saltē. i. ad minus

Si vero bone indolis scientie tyrunculus totam nequeat seriatim comprehendere orationem: saltem primam rapiat pronunciationem donec gradatim procedendo continuū possit producere effectum. Visis autem leuitatum scientijs de speculatione Porphiriana quinqꝫ vniuersalium que ab Aristotele monstra vocantur: attendendum est ad ipsius cathegorias necessarias ꝗ luce expositionis in commentarijs nostris his patefecimus. Quartuꝫ vtilitatis habetur in

primā pronūtiationem ⁊ hoc ꝓcedendo gradatim: subaudi pro parū: scdo plus capiēdo: ⁊ hoc tamdiu donec ipse tyrunculus possit ꝓducere id ē ꝓpalare effectū continuū. i. orōnem totā. ¶ Nota ꝙ aia ipa a sue creationis primordio vt in aristo. iij. de aia visuꝫ est: facta est tabula nuda in qua nihil depictū est: depingi tñ apta nata. Hec aūt depingendi aptitudo nō tumultuoso strepitu neqꝫ magna ꝯfusaqꝫ specierū mole a principio in actum reducenda est: sed passim atqꝫ graduali ordine scientiarū flosculis adornanda. reficitur enim intellectus atqꝫ tandē fida cōceptoꝝ seruatrix memoria et laboris pars maxima detrahitur si nō vno spū audito lecta conceptaqꝫ passim memorie demādentur. diuturno etiā iugiqꝫ hoc labore mens animusqꝫ cōficietur. nā que concepta sunt nisi repetita fuerint sicuti vero luti ⁊ caduca euanescunt. ¶ Nota tyro grece latine fortis dr̄. inde tyro. nis. i. nouus miles nouiter electus ad militiam: qr fortis ad hoc eligi solet. ⁊ per similitudinē tyro dr̄ quilibet ignarus ⁊ rudis cum aliquid exercendū aggreditur. Inde tyrūculus diminutiuū. Itē saltē cōiunctio aduersatiua cū diminutione: et est tractatū a captiuis q cum loqui pre timore nō valentes dicebāt saltē: ꝗ si dicerent vt vitā ⁊ salutē nō amitterent. ¶ Visis aūt leuitatū scientijs. Hec est tertia pars scōe ptis principalis huius primi capituli. in qua Boe. postꝙ ostendit in quibꝰ ipsi pueri primo imbuendi sunt: ⁊ in quibus secundo. Nunc vero ostēdit in quibꝰ tertio instruendi sunt. Et vult ꝙ post supradicta ꝗ oia sunt quasi rudimenta scientiarū: erudiendi sunt ipsi scholares in scientijs ꝗ maioris sunt inquisitiōis: videlicet in scientia vniuersaliū ⁊ ꝑdicamētoꝝ ⁊c. Et diuiditur hec ps in duas ptes. nam primo ponit modū atqꝫ ordinem quibus circa partē logice magis speculabiliorem sit insistendum. secundo quoddam prius dictum repetit vt precedētibus addat: ibi. Nec dum hec. Prima in tres ꝫm tres ordines libroꝝ circa hanc partem necessariorum scilicet vniuersalium atqꝫ predicamentorum ex parte vna: diuisionum atqꝫ thopicorum Boetij ex parte alia: ⁊ post hoc omnium reliquorum librorum logice Aristo. scilicet priorum posterioꝝ ⁊c. scōa ibi. Nostris qꝫ. tertia ibi Aristoteles quoqꝫ. Prima in duas. nā primo erudiendus monet in his libris predicabiliū Porphirij. scōo ex vtilitate sui ipsa predicabilia recōmēdat: ibi. Quartuꝫ. Et dicit visis sententijs leuitatū. i. leuium documētoꝝ subaudi ꝗ leuiter ducūt in cognitionē logice: attendendū est de speculatione. i. speculatiua cōsideratione porphiriana. i. porphirij quinqꝫ vniuersaliū scꝫ generis speciei ⁊c. de quibus sunt oēs sciētie primo posteriorum ꝗ scꝫ vniuersalia vocantur ab Aristo. scꝫ primo posterioꝝ: monstra. i. res extra naturā existens: vniuersalia dico: necessaria. i. vtilia ad cathegorias. i. predicamēta Aristo. ꝗ vniuersalia nos Boe. patefecimus. i. declarauimꝰ his in cōmentarijs nr̄is. et hoc luce expositionis. i. declaratione expositoria. deinde vniuersaliū sciam ex sui

vtilitate commendat. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est, secundo errores ab eadē remo uet: ibi. Nonne litteralis. et dicit. O q̃tum vtilitatis habetur in his scilicet vniuersalib⁹ si cognoscan tur noticia intrinseca id est intranea. Postea errorē remouēs dicit. nonne id est nunquid facultas lit teralis id est sola vocalis doctrina Sofronici illius magistri est notanda vitio id est reprehēdenda: inq̃ id ē dico. q. d. doctrina illa sofronici quoniam solas verborum garrulitates docuit: qui sophisticam atq̃ apparentem faciunt in horum vniuersalium doctrina: peni tus abolenda est atq̃ verborum vis attendenda. ¶ No. prout re fert. Aristo. in multis passibus Opinio Platonis fuit ipsa vni uersalia eē essentias per se existē tes et ab ipsis singularibus sepa ratas sūt esse: dantes tū nomen et rōnē ipsis singularib⁹: quā q̄ dem opinionē Platonis tanq̃ erroneam atq̃ vere phie disso nā Aristoteles ipse in septimo methaphisice multis impugnat rationibus: quare ipsam ridicu lo teneri a primo posteriorum in quit in hunc modum Gaudeāt genera et species q̃sī si sic sunt subaudi quēadmodū Plato po

bis: si intrinseca habeatur cognitio. Nonne litteralis Sofronici facultas est vicio notanda inq̃. Nostra quoq̃ volumina stili stemate decorata non sunt omit tenda. Aristotelis quoq̃ tota succincta breuitas: li cet voce tediosa: non tamen infructuosa. Malui enī potius fideli deseruire translationi: q̃ arrogantie re phendi temeritate. Quid enī Aristo. lucida veritate serem⁹. Nec dum hec gerūtur: grammatice fructuosi

suit monstra sunt: quapropter in prohemio de anima dicit vniuersale, scilicet Platonicū nihil est: aut est posterius suis singularibus: et ad hoc propositum locutus est Boe. cum dixerat q̄ ab Aristotele monstra vocantur: subaudi in derisionem Platonis. ¶ Item cathegoria est predicamentum vel pre dicatio vel significatio. vnde predicamenta Aristo. cathegorie dicuntur. ¶ Nostraq̃ volumina. In hac parte tāgit scđm ordinem librorum in hac parte addiscendorū. Et dicit etiam volumina nostra. s. per nos facta vt est liber diuisionum atq̃ liber topicorum decorata stemate stili id est nobilitate sti li non sunt omittenda post lectionē vniuersalium. q. d. quoniam in his magnum emolumentum consi stit. vnde Stema tis. neutri generis nobilis: honor: dignitas: corona vel ornamentū significat. vnde Juuenalis. Stemata quid faciūt &c. ¶ Aristotelis quoq̃ succincta. In hac parte Boetius ponit ter tium ordinem librorum in hac parte addiscēdorum. Et diuiditur in duas partes. nam primo facit qđ dictum est. in secunda parte ipsos libros auctoris nobilitate cōmendat: ibi. Quid eniz Aristotelis pe ripatetici. Prla in duas partes. nā primo facit qđ dictū est. scđo cuidam tacite questioni q̄ ex preliba tis elici posset respondet: ibi. Malui vero. Et dicit etiam breuitas: alia littera habet veritas succincta subaudi quoniam plus sententiis q̃ verbis abundat: licet tediosa voce id ē tedij generatiua ꝓpter di uitiam translationis: nec tamen infructuosa subaudi sententiarum vbertate sup. nō est omittēda. Ex his aūt verbis posset quis occasionē querendi sumere: cur tam duro atq̃ inculto stilo tanti phi verba verteret: et sic equo stemate atq̃ stili alacritate. quib⁹ in greco iacet haud quaq̃ trāsferebat. Cui Bo. certe malui. i. magis volui: subaudi ego Boe. deseruire fideli trāslationi vt sic verbū verbo cōmuta rem: q̃ reprehēdi temeritate. i. presūptione arrogātie. s. superbie. inde cōmendat doctrinā Aristo. enī ꝓ quia q̄ i est serenius. i. trāquillius lucida veritate Aristo. q. d. nihil. ¶ No. vti refert Laerti⁹ Aristo teles Platonis discipulus plurimos libros tum in logicis tū in phis tū q̃ in mathematicis atq̃ alijs scripsit: vt sic librorū numerus trecētos ascēdat. atq̃ alibi dictū est ipsum tractat⁹ mille edidisse: quorū tū voluminū aut trāslatorum inopia: aut alia quadā occasione copiā oēm nō hēmus et: his tū q̄ ad nos deuenerint ex logicis sunt liber cathegoriarum periarmenias priorum analeticorum: topicorum: elēchorū: quo rum licet fuerit durus interpres: veritate tū refertissimi existūt. qua ex re dictū est. Qui ab Aristotele recedit a veritate recedit. Auer. natura enim vt idē inquit Auer. ingenerauit nobis virum illū vt per eū secreta phie nobis reuelarētur: quapropter non immerito nature regulam ipsuz appellare pbas est. de quo vtili Aristo. Platonem diuinitatis secretarium sepius clamitasse legimus. cum lectoro non affuerat intellectus abest: surdum est auditorum huius ergo doctrina nequaq̃ omittēda est. ¶ Nec dū hec In hac parte Bo. post predicta quoddā prius dictū repetit vt ipsum ꝓcedētib⁹ addat. Et duo fa cit. nā primo facit qđ dictū est. secūdo dubiū quoddā remouet: ibi Quadriuialiū. Dicit ergo cū omnia supradicta q̄ logice sunt geruntur. s. alio: fructuositas grāmatice nō est relinquēda aliquo mō. Et rōnez

huius reddit di. quoniã possessio cuiuslibz artis cõmendabilis. i. laudabilis redditur iocunda per eã ipsa enĩ vti superius visum ẽ mater est oĩm artiũ sine qua oĩs alie sese penit⁹ obmutescũt: qz pp̄ ꝛ le-pos rhetorice. i. ornatus rhetorice: subaudi nullaten⁹ relinquẽdus est rõne supradicta. Et ĩde quoniã dubitari posset: qm̄ hec oĩa q̃ mõstrata sunt circa triuiales artes paguntur: de quadriuialib⁹ artib⁹ q̃d estimãdũ sit. Quã dubitationẽ soluẽs dicit. Etiã honos. i. dignitas quadriuialiũ artiũ. s. arithmetice geometrie: astrologie atqz musice acquisita cõparatõe. i. coemptione studij non debet omitti.

tas nullatenus est obliquenda: per eam enim cuiusli bet artis commendabilis redditur possessio iocũda. Rethoriceqz lepos: quadriuialiũ quoqz honos: studij comparatione aquisita pro posse non debent ob-mitti. In his autem studij proteruitas florem gene-rat: fructumqz parturit: si dubitationi permixta fue-rit et tempestiua.

Capitulum secundum.

Visis autez scholariũ rudimẽtis ꝛ ꝯtutũ incremẽtis: nũc de eoꝝ subiectiõe [illegible]

Et rationẽ reddens inquit: qm̄ proteruitas. i. furiosa curiositas studij in his. s. scientijs mathematicis generat florez subaudi scientiarũ: qz pp̄ ꝛ parturit fructuz: et hoc sup. si studij hui⁹ proteruitas mixta fuerit dubitationi: quoniam dubitatio magnũ scientie prestat incrementum. Ex quo illud phi. Dubitare autem de singulis nõ oĩno inutile est: atqz etiam subaudi florem fructũqz parturit si fuerit tempestiua. i. congrua tempore suo: quoniã sicuti decens ꝛ incertum terminũ in mathematicis ꝓtẽsa occupatio magnum scientiarũ p̄stat documentũ: sic econtra in ipsis assiduitas inexecrabile inducit detrimentũ: qm̄ vt supra dictũ est continua in illis cõsideratio maxime aut simpliciter aut pro parte abvsu retrahit virtutis. ¶ No. Plato in. vij. de republica mathematicas disciplinas quas quadriuialiũ nomine censemus ad veri cognitionem ꝛ demonstrationez in primis dixit esse necessarias. sunt enĩ in primo certitudinis gradu: dixitqz eas esse tanq̃ gradus ad superiora cognoscenda. his enĩ disciplinis inquit in oĩbus anime instrumentũ perditũ vt sic dixerim: aliisqz excecatum exercitijs expurgatur ꝛ in melius erigitur. has Aristo. methaphisice commnerat ꝛ cum illa conuenisse. vtraqz enĩ considerat de q̃titate sed dispariter. methaphisicus enĩ oẽs q̃titates ꝓut sunt entia considerat quarto methaphisice. mathematic⁹ vero de ipsa tanq̃ de subiecto agit. mathematice autem discipline quattuor sunt: quapropter ꝛ quadriuiales dicũtur: quoniã oĩs quattuor circa q̃titatem versantur: inter quas subiecti nobilitate astrologia prior est: quã vti Ipocrates ait: natura induxit: ratio probat ꝛ vtilitatis experiẽtia approbat. ipsa nẽpe iter ẽ q̃ corporũ supiorꝝ cursus figuras ꝛ habitudies circa se ꝛ circa terrã indagabili rõne ꝑcurrens: veritates eoꝝ ꝛ qualiter agãt in oĩbus infra sperã lune demõstrat. post hanc musica est q̃ consonã multitudinẽ ꝓportionũ suaꝝ in quadã equalitate vocum cõciliat. Hanc plato potentissimã artiũ nõiat. hui⁹ enĩ in thimeo inquit. armonia virtus est ad mitigãdos dolores aĩaꝝ humanaꝝ ipsasqz letificãdas. Hanc Socrates senex didicit atqz adolescẽtes in ea erudiri iussit. Hanc sequitur arithmetica quã doctissimã scriptores primã fore d[illegible] quoniam vt sic ipsa nulla alia indiget disciplina vt ait Boe. Ars certe magne virtutis: cum suos cultores ad oĩs disciplinas acutiores reddat: sicuti Plato in. vij. de republica aiebat. Aiadnertisti enĩ inquit Socra. eos: quia natura arithmetici sunt ad oẽs fore disciplinas acutiores apparere. qui aũt ingenio hebetiores fuerint: si in hac erudientur etiam si nil ampli⁹ vtilitatis cõsequãtur seipsis tñ ingeniosiores effici solent. Ultima inter has Geometria dicitur ab egyptijs primũ reperta. inundante nãqz vti Strabo in libro de orbis situ pertractat parte. xv. Nilo ꝛ nio ꝛ oĩbus possessionib⁹ ci⁹ limo obducctis: initium terre diuidende per lineas et mensuras nomen arti dedit que deinde latius acumine sapientum expensa est.

Capitulum secundum.

Visis aũt scholariũ rudimẽtis. Hoc ẽ scdz caplz h⁹ libri de disciplina scholariũ. i. q̃ post q̃ Bo. docuit de aptitudĩe quã scholaris hr̃e dz circa sciaꝝ oblectamẽta sibi iprimẽda: que in ordinato ꝓcessu ad scias ipsas ꝯsistit: nũc cõsequẽter in hoc scdo capitulo

determinat de aptitudine que est respectu scientiam scholaribus ministrandis: et hec in subiectiōe scholarium erga magistrum consistit. Et dividitur totum hoc capitulum in duas partes principales. In prima facit qđ dictum est. In secunda vero ponit impedimenta quedam que euenire possunt ad scholarium subiectionē remouendā: ibi Non sit aūt discipulus. Prima in duas. nā primo dicta dicendis continuat. Secūdo intentum suū ꝓsequitur: ibi Debet aūt discipuli. Prima harū adhuc in duas nam primo dicta dicendis cōtinuat. secūdo huius cōtinuatiōis cām reddit: ibi Cum qui non nouit. Dicit primo sic. Uisis rudimentis hoc est leniorībus documentis atq; incrementis virtutum: hoc est perfectionibus aliarum scientiarū ipsorū scholarium: subaudi prout in superiori capitulo exposita sunt: nunc i. in hoc secūdo capitulo est ordinandū. i. ordinate edocendum: alla littera habet ordiendum. i. inchoandū breuiter de subiectione. i. submissione eorū scꝫ scholarium erga magistrum. Et huius rōēz subiūgens dicit. quō qui nō nouit subijci se. i. submissum fuisse: hic idem necesse est vt se non noscat magistrari: qđ cōfirmās dicit. Quod si cōtingat eundem qui se non nouit esse discipulum

magistros breuiter est ordiendum: quoniam qui se nō nouit subijci: non noscat se magistrari. Miserum est enim eū fore magistrum: qui nūq̄ se nouit esse discipulum. Debet autem discipuli subiectio in tribus cōsistere: scilꝫ in attentione beniuolentia ꝛ docilitate. Attētus inq̄ exercitio: docilis ingenio: beniuolus animo. Attentus inq̄ ad audiendum: docilis ad intelligendum: beniuolus ad retinendum. Ista vero tria ad perfectionem concurrunt permutatim. Non

fieri magistrum: hoc tamen miserum est. i. detestabile. ¶ Notandum prout refert Hugo in didascolicon parte secunda: ex his que studendo maxime prosunt: mēs humilis atq; subiecta discipulo maxime necessaria est: q̄quidem aliud nihil est q̄ tradētis et accipientis iusta et approximata concordia: de q̄ loquēs Quintilian⁹ libro pmo istitutionū ait. Sicut officiū pceptoꝝ docere ē: sic discipulorū dociles se pbere. Scīa enī cōualescere neq̄t: nisi tradētis et accipiētis cōcordia sociata fuerit. sic sub Dyogene. Socra. qui vt refert Tulli⁹ lib. v. tusculanaꝝ q̄stionū. Philaꝫ deuocauit e celo et in vrbibus collocauit. sicq; sub Socrate Plato diuinitatis secretariū: atq; sub Plato. Aristo. peripateticoꝝ dux: sic tandē sub reliquis reliq̄ humili et subiecta mēte extiterūt: vt exinde phie āplissimi fontes dici mererent ¶. Debet aūt discipuli subiectō. Postq̄ Boe. dicta dicēdis cōtinuauit: nūc intentū suū ꝓsequit circa subiectionē discipli erga magistrū. Et diuiditur in duas ptes nā primo pōit in quo cōsistit ista subiectio: secūdo hoc magis declarat ibi. Ut sit attēt⁹. Et dicit primo q̄ subiectio discipuli debet cōsistere in his trib⁹. s. in attētiōe beniuolētia et docilitate: et hoc declarās subdit. s. vt subaudi scholaris attēt⁹ in exercitio. i. labore studij: studiose animū vel his magistri accōmodādo: hoc enī exercitiū facilitat quēlꝫ operātē: sit etiā beniuolus aīo atq; ingenio docilis. qđ declarās subdit. Ego inq̄ q̄ discipul⁹ sit attentus ad audiēdū verba magistri: nō vt ex verbis rē capiat: sed ex reb⁹ in verboꝝ seriē deueniat: et inq̄ q̄ discipl's sit beniuol⁹ ad retinēdū sup. audita. Et hec beniuolētia addiscēdi amor ē q̄ doctrina forti⁹ kpmit. ꝛ inq̄ sit docilis ad itelligēdū: ꝓ o ꝑ sꝫ ista tria. s. attētio: beniuolētia atq; docilitas: cōcurrūt i. cōueniūt ad perfectionē subaudi discipli: pmutatī. i. ordine diuerso ac pmutato: vt scꝫ nūc attent⁹ sit nūc docilis: nūc aūt beniuol⁹ nō attēto qđ eoꝝ primo statuatur. ¶ Notādū q̄ tria hec attētio beniuolentia atq; docilitas discipulū maxie magistro atq; doctrine submittūt: mai⁹ tū hoꝝ addiscēdi amor est quo corda erudiēdoꝝ ad doctrinaꝫ capescendā forti⁹ alliciūtur. Et hic amor ex trib⁹ cōstare dicit scilicet erudiētiū dilectiōe viscerosa: fruct⁹ reficiētiū adeptiōe: atq; naturalis appetit⁹ scīe terminatione. Dilectiōe enī intima erudientis audita credibiliora redduntur in recipiēte: et hec dilectio in timore atq; reuerētia tradētis sita ē de q̄ dictū ē ad hebꝫ. xij. Patres carnis nrē hui⁹ eruditores et reuerebāt eos. i. reuerenter timebāt. Et hinc Catho. Magrm metue. Hui⁹ exēpla in Traiano atq; Alexādro aperte cōspicim⁹. Traian⁹ nāq; imperator Plutarchū preceptorē suum vt legit summopere reuerebatur. sic et alexāder Socratē quem cū semel obuiā habuisset de curru ꝓsiliēs ipm reuerēter recipit. Secūdum quo amor ad discentis stabilitur est fructus recipientis adeptio: qua ad disciplinam discipulus allicitur. fructus aūt sapiētie est donū inq̄ dei: vt Augustin⁹ dicit. xij. de ciuitate dei cui nil occurrit

preferendum:nulli precio potest comparari:de qua Tullius libro secundo officiorum:quid eniꝫ post deos optabilius:quid prestantius:quid melius:quid omnino dignius sapientia.q.d.nihil. Tertium vero quo amor addiscendi stabiliter est naturalis appetitus sciẽtie terminatio.de hoc appetitu primo methaphisice dicitur Omnes homines naturaliter scire desiderant.Finis vero atqꝫ terminatio appetitus huiusmodi non nisi intelligere est cuius perfectio in sola veritatis cognitione cõsistit: nõ l

Sit autem scholaris discolus. Dicitur enim discolus quasi a schola diuisus. Schola enim grece dicitur vacatio latine:inde discolus quasi a vacatione diuisus.Discolus autẽ dicitur ille qui discurrit per vicos et plateas et tabernas et meretricuꝫ cellulas:ꝑ publica spectacula:per pompas et choreas et per cõmessationes et per publicas cenas: et hoc vagis oculis et effrena lingua:petulanti animo:vultu incomposito:oibus his schola postponitur.Quodam vero

solius superficiei comprehensione.non enĩ addiscẽti sufficit vt superficialiter legat:nisi intelligat atqꝫ intus latentia preuoinat:ac ea memorie reddat. Et ad hoc optime facit qđ trãsumptiue scribit Hiero. in canone. Marchiõ ⁊ Basilidis.i.q.i.vbi dr nec putem⁹ in verbis scripturarum fore euangeliũ sed in sensu:nec in supficie sed in medulla non in semionum folijs: sed in radice rationis.Tunc enim discipulus ꝓficit cum atrente aduertit:audita docuiliter intelligit:atqꝫ intellecta beniuole scrutinio cordis recõmendat. ¶ Non sit autem scholaris.Hec est secũda pars principalis huius capi. in qua Boe. quedam ponit impedimenta:que circa istam aptitudinem scilicet.subiectionem discipuli erga magistrũ euenire possent.Et diuiditur in tres ptes sm ꝙ ponit tria ipedimenta: videlicꝫ discolie:violentie et iniurie.secunda ibi. Non sit autẽ violentus.tertia ibi.Iniurie autẽ. Prima adhuc in duas.nã pmo ponit impedimentũ discolie cautius euitãdũ.secũdo hoc exemplo confirmat:ibi Quodã vero tpe prima adhuc in duas.nã primo facit qđ dictũ ẽ.scđo qđ sit discolus declarat:ibi Discolus ãt.et di.pmo scholaris apicẽ sciẽtiũ cupiẽs attingere nõ sit discolus.i.a schola discors vel diuersus.Et hãc expositionẽ subiũgẽs di.Discolus.schola enĩ grece vacatio dr latine:inde discolus quasi a schola diuisus.Deinde vtvicũ discolie clarius euitãdũ demõstret di.Discolus est ille q̃ discurrit p vicos et plateas et tabernas ⁊ meretricũ cellulas:ꝑ publica spectacula.i.loca publica vbi ludi exercentur.Sunt enim spectacula loca vbi ludebant quondã comedi et tragedi vt dicunt greci.Et habetur in autentica de cõsulibus.l.et qui per pompas.i.publica ostẽtamenta:ꝑ choreas.i.tripudia:ꝑ comessationes.i.cõuiuia:per cenas.i.seriotinas comestiões:publicas.i.apertas:et hoc ab antiqs tractũ ẽ q in patibulo cenabãt:et hoc vagis oculis.i.hinc illincqꝫ respiciẽtibus:vultu incõposito.i.imorigerato atqꝫ distorto:effrenata atqꝫ dissoluta lingua:oibus enim his schola postponit. ¶ No.pnt dicit. Bo.studiũ est vehemens et assidua ad aliquẽ rẽ agendã cum summa volũtate animi applicatio:ex qua volũtate labor in opus deteri f:et ꝑdit laborio rediũ versum in oblectamentũ.hec aũt assidua vehementia si iterrupta fuerit certe nullius ꝯmoderit allatura.Interrũpitur aũt multis q̃ Bo.enumerat.f.vicoꝝ atqꝫ plateaꝝ frequẽtia:taberna:chorea:atqꝫ di publico spectaculo.in his enĩ oibus ingẽtatur animus q̃ soliũ ꝗescẽdo prudens fit:atqꝫ ab eo qđ iceperat longius elongat:qđ maioris nostri pscĩẽtes elegeiũt loca solitaria veluti studio atqꝫ cõtẽplatiõi aptissima.vñ A.Gel⁹li.i.noctiuꝫ acticarum.Socrates a solis ortu vsqꝫ ad occasum imobilis studio vacabat atqꝫ oculis in celũ erectis solus ꝯtẽplationi insistebat:de mũdi sollicitudine nihil curans.et Horatius de Aristipo sic inquit. Nollet aristipus si posset regibus vti. Reliquerũt enim veteres vt in epp̃lis refert Hierony.ob studiuꝫ frequentias vrbiũ et ortulos suburbanos:nec per luxũ et abundanciã copiaꝝ ai fortitudo mollesceret ⁊ eius pudicicia ꝯstiparetur.Sic Pictagorici desertis locis habitare preelegerãt:atqꝫ platonici in templorum locis.Plato aũt ipse cũ esset diues elegit sibi achademicã villã ab vrbe ꝓcul:nõ soliũ desertã sed et pestilẽteꝫ quidẽ:vt cura atqꝫ assiduitate morboꝝ libidinis frangerentur ipetus:discipuliqꝫ sui nullã aliã sentirent voluptatẽ nisi eaꝝ rerum quas discerẽt.oibus enim voluptatibus alijs schola p⁹ponitur. ¶ No.circa hoc qđ dicit.Et hoc vagis oculis Tul.li.i.offi.inquit.Adolescẽtis cõmẽdatio ꝓficitur modica disciplina parẽtuꝫ et de facili in bonũ deflectif:si cuꝫ bonis.⁊ honestis assiduus fue-

rit: quos si fugit ac libidinibus mādanis bereat: mores atq̧ ingenia desidiose iuuentutis corporꝫ ne cesse est. Componendi ergo sunt in moribus scholares ipsi: atq̧ bonis vsibus nō moꝝ discordia: neq̧ animi petulantia: sed his in quibus imposterum vitam ducere cupiunt summopere diligendi: iuxta p̄ceptum sapientis Ecclesiastici. Letare iuuenis in adolescentia tua et in bonis sit cor tuū in diebus iuuentutis tue. nā in his delectari est nobis naturale in quibus ab infantia delectari incepimus. v. ethicorum.

tempore cum causa sanitatis recuperāde: et ob aeris intemperiē: ritusq̧ galloꝝ facetos matronarumq̧ pios affatus nos ad galliā trāstulissemus: multos discolos vti meminimus visu percepimus in ciuitate Julij cesaris que Parisius dicebatur. Multos atq̧ artes mēdicare prospeximus: nullus eis pocula philosophie administrantibus. Flauosq̧ britones studij precio romam cōmeantes grauiter indoluim⁹: quia atheniensium scintillulis minime pascebātur. Tandē

Item petulans luxuriosus lasciuus importune petens plures petens idem: inde petulantia id est lascivia: libido: importunitas. ¶ Quodam vero tempore. In hac parte Boe. subiungit exemplum de discolia pluriū expertā p̄ seipsum. Et diuiditur i duas ptes. naz p̄mo facit hoc in generali. secundo in speciali: ibi Flauos. enim dicens. Cum nos Boe. transtulissemus nos in galliam id est in franciā et sic totum pro parte sumatur: quodam tempore causa sanitatis subaudi vel conseruande vel resumende: et ob aeris intemperiem id est infectionem qua patria sua turbata extitit: q̧ pro et facetos id est honestos ritus id est mores gallorum. id est illarū gentiū: q̧ pro et propter pios affatus. i. affabilitates matronarū subandi gallicarū: et hoc totum ad laudem gallie dictū est nos: vt meminim⁹. i. recordamur parēthesis ē: percepim⁹ visu multos discolos in ciuitate Julij cesaris q̄ dicebatur Parisius: atq̧ p̄spexim⁹ multos mendicare id est mēdicando inquirere artes: tū nullis magistris administrātibus eis pocula. i. documēta phie subandi vicio discolie detēti. ¶ Notandū. Gallia europe ē p̄uincia vt refert Isidorus li. ix. a cādore p̄p̄li gallia sic dicta. gela enī p̄e grece lac dr̄ latine. Et hic Sybilla gallos candidos vocitat dicens. tunc lactea colla auro humectātur. Et huius magna pars francia est a francis dicta: qui eam partem primo inhabitauerūt. vel a Franco carnifice qui parisius in regem successit. Hec cum multas ac nobiles habeat ciuitates: parisius tamen que quodam incorecta ciuitasq̧ Julij: non quia eam fundauerit sed quoniā ampliauit dicebatur principatum tenet. Nā sicut quondam athenarum ciuitas mater liberalium artium atq̧ fons omnium scientiarum greciam adornauit: sic parisius nostris temporibus non solum franciam immo totius europe partem residuā in scientia et moribus sublimant: in cuius laudem Architrenius in fine libri secundi sic loquitur. Exoritur tandem romana poetis. Attica phie: mundi rosa: balsamus orbis. Sydonis ornata cius mensis: cibosq̧ potu. Diues agris: fecūda mero: mansuera colonis. Messe ferax: inoperta rubis. nemorosa racemis. Plena feris: piscosa lacu: volucrosa fluentis. Munda domo: fortis dn̄o: p̄in regibus aura. Dulcis: amena: situ bona: quolibet omne venustum. Omne bonū si sola bonis fortuna faueret. ¶ Flauos britones. In hac parte facit quod proxime supradū generali peregit. Et diuiditur in duas partes. in prima facit id quod dictum est. in scd̄a cuidā tacite questioni respōdet: ibi. De nostris. et primo Boe. tria facit s. tria scholarium genera quos parisius vicio discolie detentos p̄spexit. secunda ibi. Germanici furoris paucos. tertia ibi. Magice. et dicit Certe nos indoluimus id est grauiter doluimus Britones scholares illius gentis flauos ab effectu: comeantes id ē proficiscētes: romam precio studij id est ob studium: quoniam pascebantur id est instruebantur minime: scintillulis id est documētis: atheniensium. i. philosophorum atheniensium. tandem tū ne totū tp̄s supervacue atq̧ ociis cōsumerent: idem britones inceperunt grecari id ē grece loqui: gallica lingua quā Parisius didicerunt: sed nullo iudicio id est nobis iudicantibus: non totū tēporis aliq̧ operis perdidissent si in suis partib⁹ inuenissent aliud documentum q̄ tortuosa volumina Lucretij illius magistri qui obscure et obliquo calle scholares instituit: quare et sua volumina tortuosa. i. in diuersum flexa obscura dicebātur. ¶ Notandū Britonia vt dicit Orosius occeani insula est passuū mille. lxxx. in longū: in latū vero ducentum. Et vt refert Plinius li. iiij. c. xvij. inter septētrionem et occidentē sita. insula a germanis saxoni

bus bello victa atq3 possessa. Anglia ab angela ducis soxonũ filia postea nominata est: quapropter et britones angicos nominare pbas est. Gens equidez libera atq3 ferox: colore flaua. i. alba rubeo mixta. color quidem medius est qui ꝛ vulgo ꝓprie blõdus dicitur: sic dicti sunt flaui anglici germani atq3 flandrẽses. Hanc insulam quidẽ describens sic inquit. Anglia terra ferax ꝛ fertilis angulus orbis. Insula predives que toto vix eget orbe. Et cui⁹ totus indiget orbis ope. Anglia plena iocis: gens libera et apta iocari. Libera gẽs: cui libera mẽs: ꝛ libera ligua. Sz lingua melior liberisq3 manus.

autez gallica lingua grecari inceperunt. Quod si alt quid aliud ꝙ tortuosa volumina Lucrecij in partib⁹ suis invenissent consilio nostro non tantũ operis perdidissent. Germanici furoris paucos inspexim⁹ intitulari. Magice antẽ delusionis arte de hyberia multos vidimus magistrari. De nostris antẽ lipientibus patet et cõvulsis oculis. Sz hec hactenus de discolo sufficiant. Non sit aũt discipulus violentus erga ma-

¶ Germanici fu. In hac pte Bo. ponit scd̃z genus scholarium quos vicio discolie depravatos parisius noverat di. Et nos Boe. inspexim⁹ paucos scholares germanici furoris. i. germanos furiosos intitulari. i. titulo magisterij decorari. ¶ Notãdũ vt refert Ysido. li. ethymologiarum. Germania nobilis ac generosa regio ẽ taz viribus ꝙ divitijs ac bellicoso populo constipata. vñ a fecũditate gignẽdorum pplorum a germinãdo germania dicta est. Ex regionis scole germani dicti sũt. Immania hñtes corpa: virib⁹ fortes: audaces vero aĩo atq3 ferotes. quapropter ꝛ furore notati sunt. Venationib⁹ cantibus atq3 saltibus plusꝙ litterarum studio occupati: facie decori ꝛ formosi: comati comossiani: liberales: aĩo hylares ꝛ iocundi: ꝛ boni, potissime sunt omnes. hec ille. Mores aũt illos ex celi regione traxerũt: quoniã septẽtrionales sũt. ¶ Magice aũt delusionis de hyberia ꝛc. In hac parte Boetius ponit tertiũ gen⁹ scholariũ quos vicio discolie detentos parisius cõsperit ꝛ dicit. Nos etiam Boe. inspexim⁹ parisius multos scholares de hyberia. i. hyspania magistrari arte delusionis magice: nõ aũt in alijs sciẽtijs salutarib⁹. ¶ Notandũ hyspania ab hybero amne primitus hyberia fuit vocitata: ꝛ postmodũ hesperia ab hespero stella que ibi occidit: tandem vero hyspania ab hyspalo flumio dicta est: et ad talem sensum Boe. loquens hyspaniam hyberiã nominat. ¶ Notandum ꝙ magica nihil aliud est ꝙ humanorum sensuum dyabolica illusio: vt scd̃m hoc incredibiles rerum mutationes fieri videantur: vt scilz terre cumulus castrum videatur: lapillus talentum: atq3 seges cohors militum galeata. Hec ars si ars dici mereatur in tantum hominum sensus prefasciat atq3 prestringit vt sic per eam miracula posse fieri videantur. Et de huiusmodi iudificationibus Apuleyus in suo libro methamorphoseos qui sic incipit. Certus quidem: eram quendaz nomine Socratem sic de quadam maga loquentem introducit. Saga: inquit et diuina potens celuz deponere et terram suspendere: fontes durare ꝛ montes defluere: manes sublimare: deos infirmare sydera extingnere: tartorum illuminare. De hac arte idem Apuleyus in libro quem de asino aureo edidit sic inquiens ꝙ artem ipsam libentissime didicerit asseverat: sed male sibi cessit ex hoc: quia dum artem illam volebat addiscere in asinum vt sibi videbatur: conversus est. Ars vero hec vt fertur ab antiquis plurimum exercebatur: ꝙuis lege duodecim tabularum vt inquit Cicero libro de republica prohibita fuerit. hec ars a persis ad romanos allata dicitur: qua etiam Pithagoras vsus est. vnde vt refert Valerius libro. viij. post Pithagoras egyptum petens eorum scientiam didicit ad persas profectus magicam artem percepit. huic arti magice hyspani multum insudarunt: et in tantum in ea invalebant: vt ne dum que artis limite complexa sunt exercere: sed et multas alias enormes spurcitias in quadam caverno hyspanie in christi blasphemiam humani generis seductore ministro attentare conati sunt. ¶ De nostris autem lippientibus. In hac parte Boe. respondet cuidam tacite questioni. Posset namq3 aliquis dicere. O Boe. exempla hec quibus discoliam refutandã cõmones nostratim sunt. quid autem de romanis censes: nunquid etiam hoc vicio devorantur? Ad hoc respondẽs dicit. de nostris id est romanis scholaribus patz. i. manifestum est etiaz lippientibus oculis ꝛ cõvulsis. vult dicere. discolia romanorum scholariũ tam patens est cũctis atq3 manifesta: vt nedum bene videntibus: sed etiam lippientibus ꝛ penitus convulsis oculis innotescat. Fuerant. n. nedum hoc vicio discolie depravati romani: sed et quolibet alio: vt scz haud aliquid novum in vicio attentari posset. hinc et

gistrum. Violentie autem Albinus Albei filius pro deat in exemplum: qui cum non esset filius dilectionis: magis vero infelicitatis precussor magistro suo Brillo quandoq̄ balbutienti manus iniecit scelera tas: ac caniciem eius venerabilem fedo pedu ʒ macu lauit accessu. Que tanti sceleris causa fuit: quia ad primam aeris impressionem totam nequiuit compre hēdere constitutionem. Proch dedecus proch fit in felicis discipuli in caput felicitatis accessus. Tā sce lerato Nero gaudeat herede. Tā ʒ coinquinato Ane

Junius iuuenalis vicia clamās romanoꝝ: hunc in modū romanos alloquit̄. Om̄e in precipici vitium stetit. nichil est quod nostris moribus addat posteritas: vt dicit Orosius poeta. Om̄e vicium q̄d excogitari potest iam totū ꝑpetratum. Deinde Boe. finē hui⁹ vicij discōne faciēs subiūgit cōcludēdo hāc partem: sed hec supradicta de discolo sufficiant hactenus .i. huiusq̄ ʒ. ¶ Nota lipitudo oculorum est infirmitas: et est quasi lacbrymatio vel putredo oculi: vnde lippus ꝛ lipiens qui h ʒ oculos lacbrymātes ꝛ marcore plenos. Et dicitur lippus a pus .i. putredo vt dermatio ab vlima syllaba sumatur. ¶ Non sit autē discipul⁹ violēt⁹. Hec est scḋa pars scḋe ꝑtis principalis hui⁹ capituli: in qua postq̄ Boe. remouit vnū impedimē tū de subiectōe debita q̄ cōsistit in habitudīe debita discipuli ad magistrū: nūc remouet scḋm ipedimentū .s. violentiā. Et diuidit̄ in duas partes. ꝑ͛o facit q̄d dictum est: scḋo exēplo dicta confirmat: ibi. Violētie āt. Et dicit q̄ discipul⁹ non sit violent⁹ magistro suo: q̄m violētiā hāc multa mala consequūtur ꝛ ip̄m maxime: q̄m qui m̄gro violent⁹ extiterit: nullaten⁹ sciaꝝ verus erit possessor. ¶ No. Boe. scholares quaten⁹ precēptori violentiā nō inferāt maxime monet: vt sic eū verbo nō blasphement atq̄ ʒ ope non offendāt. Hec aūt vt leuius vitentur ꝑpulsanda sunt ea que ad hoc maxime sunt inducentia: veluti est temeraria de seipso ꝑsumptio: proprie excellētie ambitio: atq̄ ʒ ꝑprie fragilitatis incōsideratio. Primū eo maxime vitandū est: quia auxiliū dei subtrahit. Judith. vi. Dn̄e ostende q̄ nō dimittis gloriātes in te: ꝛ de sua virtute gloriantes humilias. Vitanda etiam est tantopere ꝑprie excellentie ambitio: quātopere cōtra deū est et proximū. apud deum eīn nulla personaꝝ acceptio est: sed solum meritoꝝ: cum homines vno eodemq̄ ʒ patre creauerit vt attestatur Boe. in de cōsolatu ꝑhico di. om̄e hoīm genus in terris simili descendit ab ortu ꝛc. Vitāda insup est summopere ꝑp̄e fragilitatis incōsideratio. consilio saluatoris. Math. vij. Primo eijce de oculo tuo trabē; postea festucā eijcies de oculo fratris tui. vnde ꝛ vulgo d̄r. Festuca i alterius oculo reprehēdere habe ʒ. Qui solet in ꝑprio lumine ferre trabem. Hec cū deuitata fuerint nulla certe violentia cōmittenda admittitur. ¶ Violentie aūt Albinus. In hac parte Boe. quoddā exemplum premissoꝝ .s. violentie inducit. ꝛ duo facit. nā primo exēplū ꝑponēs Albinū quendā violentū discipulū introducit. scḋo cōtra ip̄m exclamando inuehit̄: ibi Proch dedecus. Prima adhuc in duas diuidit̄. nā ꝑ͛o facit q̄d dictū est. scḋo cām hui⁹ sceleris subiectit: ibi. Que sceleris causa. Et dicit Albinus filius Albei ꝑdeat in exemplū violētie: q̄ albin⁹ cū nō esset filius dilectōis: q̄ʒ magr̄m suū minime diligebat: s ʒ magis foret sup. ꝑcursor .i. nunci⁹ infelicitatis: iniecit q̄nq̄ ʒ sceleratas man⁹ ꝛ hoc ab effectu dictū ē m̄gro suo Brillo balbutiēti .i. titubāti: atq̄ ʒ maculauit canicē .i. senectā venerabilē .i. reuerēdā ei⁹ .i. sui magr̄i: fedo .i. turpi accessu pedū. Et cām hui⁹ sceleris subiūgēs dicit: q̄ cā est tāti sceleris. q.d. qua de re e hoc tm̄ scelus in suū magr̄m ꝑpetrauit. Et r̄ndens ad hoc dicit: q̄ʒ ip̄se Albin⁹ nequiuit cōprehēdere cotā cōstitutionē .i. lectionē ad primā aeris impssionē .i. ad primā ꝑnūciatiōnē dicti sui magistri. Post hoc inuehēdo di. Proch dedecus que interiectio doletis atq̄ ʒ vituperātis est. Et eā ip̄aʒ ex nimia indignatōe repetēs dicit proch accessus subaudi scelerat⁹ infelicis discipuli .s. Albini fit i caput felicitatis sup. Brilli. Et subiūgit Nero ille imꝑator Senece discipul⁹ cōsimili atq̄ ʒ sceleratori laborās vicio gaudeat. Ironice loquit̄ tā scelerato herede .s. Albino atq̄ ʒ Anet⁹ ille Socratis discipulus sup. gaudeat tā coinq̄nato .i. maculato: subaudi eodē facinore herede .s. Albino. Brillus aūt cū socrate gaudeat in ꝑpetuu: subaudi mortis senece. Hinc cōcludēdo dicit. Discipul⁹ ergo nō est dign⁹ sciā q̄ insurgit violēter ꝑceptori scie. ¶ Nota Socrates magr̄ qui prim⁹ vniuersaꝝ ꝑhiaꝝ ad corrigēdos cōponendosq̄ ʒ mores fecisse memorat̄ tpe assueri regis assyrioꝝ athenis claruit: habuitq̄ ʒ multos di

+

tus successore. Brillus vero cum socrate Senececꝫ gaudeat appetitu. Non est ergo dignus scientia que scientie insurgit preceptori. Luxurie a feruore stude/at se discipulus alienare. Hanc satyrici triplici par/titione diuiserunt. Quandam in ornatu vestium di/centes consistere: aliam in coitu: tertiam vero gulosi/tati afistricē. Cuiuslibet vero rabie feculenta frequē/ter nouimus labore subiectos. Cōtumelioso coitus appetitu sanguineum Lucrecij filium zenonisqꝫ disci

scipulos: quorū Anet⁹ dicit dux athenēsium vnus extitit. Eo aūt tēpore cū sapiētes plurimi a vulgari/bus psequerēt: qꝛ vnū deū predicabāt. Socrates ipse deꝑhēsus est: atqꝫ ab Aneto athenienſiū duce eiusqꝫ discipulo sibi dato mortis poculo ipso nō aliter ꝙ quodā īmortalitatis assumpto medica/mēto interijt. Et de hoc Tulli⁹. lib. tusculanaꝝ questionū loquēs inquit. Cicuta magnū Socratē in/terfecit. Ipse autē Nero quadā die respiciens Senecā magr̄m suū: ꝛ verbera q̄ sibi in pueritia inni/lerat ad memoriā reuocans lire/muit: actanꝙ iniuriatū vltionē de ipso cupiens ꝓcepit vt quod cūqꝫ gen⁹ mortis vellet eligeret. Sene. igit̄ q̄si suaue genus mor/tis arbitrās in balneo mori vti/usqꝫ brachij vene incisionē ele/git. vnde ꝛ quodā ꝓlagio hī vo/catū est nomē eius Senece idē se necās. Et hūc scūs Hiero. san/ctoꝝ cathologo cōnumerauit il/lis eplis ꝓuocatus que legunt̄ pauli ad senecā: atqꝫ senece ad paulum. bene ergo Boe. di. tam scelerato gaudeat Nero herede tam coinquato Anet⁹ successore. qꝛ sicuti Nero atqꝫ Anet⁹: sic ꝛ ipse Albin⁹ in gehennā demersi sunt. Brill⁹ aūt cū Socrate gau/debat Senece appetitu: quoni/am meliorē partē elegerat cum sanctoꝝ cathologo cōnumerat⁹ sit. ¶ Nota balbutiēs atqꝫ balb⁹ idem q̄d titubāns q̄ verba non exprimit sed frangit a balbādo dict⁹: sed blesus est qui litteras imperfecte profert. ¶ Luxurie a feruore ꝛc. Hec est tertia pars hu⁹ secūde partis principalis hu⁹ capituli in qua ꝓseqꝛ de scd̄o impedimēto subiectōis: ꝛ ꝓpꝛis habitudinis discipuli erga magr̄m q̄d est luxuria. Et diuiditur in tres partes scʒ tres luxurie species. scd̄a ibi. Co/messationib⁹. tertia ibi. Tertia vero spēs. Prima i duo. nā primo luxuriā in cōi fugiendā ꝓponit. scd̄o eam diuidens vnā eius speciem ꝓsequitur ibi Quem triplici. Et dicit ꝙ discipulus studeat se aliena/re a feruore luxurie. ¶ Nota luxuria in ꝓposito largo capitur vocabulo vt dicat̄ i coitu: superfluitate ve/stiū: in cibo atqꝫ vestitu. Et ſm hoc satirici triplicē luxuriā posuerūt: vt statim subijciet̄: quecūqꝫ tn̄ lu/xuries sit summope euitanda est: et ea spālīter que in coitu est: qꝛ ipsa mentē occupat: totum corp⁹ ex/tenuat: et tādē vires singulas destituit. ideo Didym⁹ ad alexandrū. Nos inquit Bragmani membra libidini non damus. Ea quoqꝫ que in comessationibus est diligenter cauenda est: qꝛ aīam ad praua allicit ꝛ more serpentino occulta sua venena diffundit: iuxta illud Vir. in bucolicis. Trahit sua queqꝫ voluptas. ꝛ legitur. Qui legitis flores ꝛ humi nascētia fragra. Frigidus o pueri fugite hinc: latet an/guis in herba: qꝛ scʒ in vita delicata ꝛ gulosa venena latitāt: q̄ ipsam aīaꝫ demergūt in gehennā. Rur/sum ea que in vestitu ponit̄ nō nim⁹ fugienda est: qꝛ nō habitu exteriori sed interiori glorificandū est. vnde Sene. di. Nullo quidē dicit gladiū esse bonū si balteus ei⁹ deauratus est: et vagina gemmis distincta. sed gladius bon⁹ dicitur qui bene incidit ꝛ bonū acumē hꝫ. vnde sunt versus. Aurea nobili/tas lutea si vestiat ollam. Non ideo sequitur hanc minus esse lutū. ¶ Hanc triplici satyrici. In hac pte Boe. luxuriā ipsam satyricoꝝ more diuidens: primaꝫ eius partem dissuadendā aggreditur. Et duo fa/cit. nam primo ipsaꝫ luxuriam trib⁹ spēbus diuidit: scd̄o primā ei⁹ spēm exemplo penit⁹ abhorrendā demonstrat: ibi. Et dicit satyrici: subaudi poete criminū atqꝫ vicioꝝ reꝑhensores diuiserūt hanc luxu/riam triplici ptitione. i. tribus speciebus dicētes quandā luxuriā cōsistere in ornatu vestiū: aliā in coi/tu: tertiaꝫ vero dicebāt assistricē. i. sociā fore sup. gulositati. i. illi vicio crapule. Et nos Boe. nouimus subiectos. i. scholares: laborare frequēter feculenta rabie. i. fetido furore cuiuslibꝫ haꝝ luxuriaꝝ. Poe/tarum quidā lirici dicti sunt: quidā comici: alij tragici: satyrici aūt a satyra dicti q̄d est carmen reꝑhen/soriū vel reprehēsio correctoria: qꝛ ad hoc reꝑhendit vt corrigat. Et hinc satyric⁹ satyrarū descriptor ꝛ ibi satyrici luxuriā in tres spēs diuiserūt vt pꝫ in lr̄a. Item feculen⁹ ta. tum. i. fece plen⁹ ꝛ fetidus. ¶ Cōtumelioso coit⁹ appetitu. In hac pte Boe. prime spēi luxurie scʒ coit⁹ feculentiā dissuadēs exem/plū ponit: ꝛ duo facit. nā primo facit q̄d dictū est. scd̄o ex ꝓposito exēplo hāc spēm summope detestā/

dam concludit: ibi. Ecce quantū. Prima adhuc in duas. nā primo facit qđ dictū est. secundo circa hoc notabile quoddā subiūgit: ibi. Filij patrē. Et dicit. prima species luxurie que in coitu consistit omnino spernenda est: ⁊ hoc ne nobis contingat queadmodum Sanguineo Lucretij filio zenonis discipulo quem inuiscatū. i. captum et detentum contumelioso appetitu coitus tota roma fleuit. Et ibi roma p populo romano posita est: qui scz sanguineus erat ortus clarissimis natalib⁹. i. parentib⁹: eratq₃ quan titatis pcere. i. formose: et qualitatis sanguinee id est complexionis sanguinee: mire quidē eloquentie id ē facundie: ingenij pspicacis id ē subtilis: sz ipse gaudebat quotidianis nuptijs id, ē venereis actib⁹: ⁊ hoc vltra debitum id ē supra vires nature sue patre deferente id est reportante penam huius ensrmitatis: vt statim subiūgetur. Patrimoniū enī et census id est redditus ac diuitias parentuz consumebat: cū pro et eminebat id est supcellebat: subaudi in hoc vicio cunctis zelotipis id est mechis: semper q₃ inhiabat id ē adherebat aleis id est ludo alearū atq₃ cellulis meretriciū. Quid vltra. idez sanguineus adhuc nō destitut⁹ id est demissus pprio pruritu. i. luxu intercutaneo: a parentibus postea electus ⁊ destitutus tandem id est finaliter amicis ⁊ cōsortibus id est sodalibus ⁊c fatigatus vndiq₃ a creditoribus: tādem studuit insistere id est adherere notis ⁊ ignotis: furtim id ē vicis furtiuitatē: quis ī vicis idez sanguineus deprehensus atq₃ semel ac sepius patibulo adiudicat⁹ atq₃ creberrime a parte ab angustijs crucis redemptus scz prece vel precio: vltimo redimi non potuit: et hoc penuria parentis subaudi impediente. Sed quid cuz amplius redimi a crucis patibulo minime potuisset: ipse Sanguineus inter carnificis manus existens compellebat eundem scilz suum parentem lachrymis venire ad se osculūq₃ paternum petebat voce querula. Mestis autez pietatis paterne erexit patrem ad filij petitionem: sed filius secuit nasū erecti scz patris morsu acutissimo dicens indignēter. Vae h memisse ii: quare ego miser euasi incastigatus id est non correctus supple a te patre a meis. i. de primis meis errorib⁹: subaudi quibus ī infantia pessime enutritus extiti: vt quid id est quare nō obediui documētis mei magistri: ⁊ quare ptēpsi meos socios subaudi eos non imitando in bonis. q. d. si oīa hec fecissem certe huic nephande crucis patibulo adiudicatus minime fuissem Exinde hoc posito exemplo quoddā notabile siue quādā sententiam generalem ex ipso elicit di. Qui cauere velit ne predicta eueniāt: necesse est patrem ipsum indulgere. i. vt pater indulgeat. i. operā det: castigationi. i. correctioni filij. ⁊ hoc ex parte patris. similiter necesse est magistrū ipsum informare id est q magister informet. i. doceat discipuluz mores: ⁊ hoc ex parte magistri dictū est. ¶ Nota vt refert Fulgentius scđo mitilogiaz: q̄uis in oībus libidinis amor turpis sit: turpior tamē est in honestis. nā ipsa luxuria maiestati contraria est. Turpissima ergo sanguinei qui in argumentū ducitur libido ē: cū clarissimis ortus natalibus: mirificis nature dotibus prepollebat: sed quoniā vltra nature debitū eis vtebatur: consequens erat vt viam perditionis ingrederetur. Amor enī ille exitiosus atq₃ fetidus concordat cum periculo. et duz ad illud solum vacat quod diligit: nunq₃ videt quod expedit: quia iuxta

pulū tota roma fleuit inuiscatum: qui tamen clarissimis ortus fuit natalibus: quantitatis procere et sanguinee qualitatis: mire siquidez eloquentie: perspicacis ingenij: sed quotidianis et vltra debitum nuptijs gaudebat: patre penam deferente. patrimoniū enim parentisq₃ census illicite consumebat: cunctisq₃ zelotipis eminebat. Aleis autem et meretricium cellulis semper inhiabat. Proprio autem adhuc non destitutus pruritu: postea a parentibus electus: tandem ab amicis et consortibus destitutus: a creditoribus vndiq₃ fatigatus: notis et ignotis: furtim studuit assistere: crucis ab angustijs a patre creberrime redēptus: vltimo tamen parentis pecunia redemi non potuit. Cruci ergo addictus eundem ad se venire lachrymis compellebat: osculumq₃ voce queru-

la patebat. Pietatis autem motio ad filij petitionem patrem erexit: erectique filius nasum morsu secuit acutissimo dicens. Quare a meis primis erroribus incastigatus enasi? Ut quid magistri mei documentis non obediui: sociosque meos contempsi? Filij patrem necesse est indulgere castigationi: magistrum que discipulum mores informare. Ecce quantum detestabilis est meretricum incursus. Est autem meretrix nouaria: inferni ianua: via iniquitatis scorpionis percussio: viscarium scelerum: puteus interitus: et si qua est alterius luxurie ignominia species qualibet alia grauior scelereque deterior. Interitus autem iacincti

rie amor cecus est: quobrem veteres libidinem spreuerunt tanque honoris inimicam. Sic Scipio nasica prohibuit theatra locaque meretricia: referente Augu. libro de ciuitate. Item zelotipus id est zelo plenus scilicet inuidiosus vel suspiciosus. et accipitur tam in actiua quam in passiua significatione: quorum nominum quinque sunt que hoc versu continentur. Uolpes zelotipus conuiuaque vector alumnus. Actum siue pati signare hec nola possunt. Dicitur etiam quandoque zelotipia mechia et zelotipus mechus: et hoc modo sumitur in proposito. Item pruritus id est prurigo, et dicitur ardor vel adustio carnis cogens ad scalpandum. hic autem pro luxuria sumitur: et non inepte. Item indulgeo diuersa significat indulgere enim gratis dare sonat: sic papa indulget potestatem: etiam significat remittere: vt indulge nobis peccata: significat quod operam dare. vnde Indulgere gulosi que ventris amica. et in hac significatione sumitur in proposito cum dicitur filij patrem etc. ¶ Ecce quantum detestabilis. In hac parte exemplo superiori inductus Boe. hoc vicium luxurie summopere detestandum concludit. et duo facit. nam primo facit quod dictum est quo ad coitum ordinatum. secundo quo ad inordinatum atque bestialem siue sodomiticum: ibi. et si q. Et dicit. ecce. i. vide. exemplo superiori quantum est detestabilis id est abhominabilis: incursus id est accessus meretricum quoniam ipsa meretrix nouaria: quia nouem penis punitur in inferno: vel hic nouaria vt infra proximo dicam est ianua inferni: via iniquitatis: percussio id est punctura scorpionis: viscarium id est reciaculum: scelerum id est peccatorum. puteus interitus id est mortis tam anime quam corporis: et si qua est alterius luxurie ignominia hoc est species innominanda ob dedecus enorme: illa species est grauior qualibet alia atque deterior omni scelere supple. interitus autem iacinctinus id est iacincti illius scholaris atque somnus id est somni pater cunctis: quoniam potius mori maluerunt quam hoc deformitatis vicio defedari. ¶ Nota vt refert Helinandus inter omnia spectacula que delectationem in suis libidinibus admittunt deterius est turpium feminarum collegium pro solo vicio congregatum: propriam enim carnem venditioni exponunt: et pretextu vite fornicatione vicium sibi acquirunt: que nec amant nec amare querunt: sed ex fediori luxurie parte sine execrabili cupiditati subseruiunt. de his Theodolus inquit. Omnis robusta viri leuitate cadit muliebri: quia scilicet femina impudica laqueus viri. et ideo subdit. Desient assyrij quod crediderant mulieri. Et insuper quidam. Femina corpus opes animam vim lumina voces Pollit annihilat enecat eripit orbat acerbat. et alibi Corpus opes alia in conforma federa famam Debilitat perdit necat odio destruit aufert. Et hanc amor teste Hieronimo contra Iouinianum prout ex dictis Aristoteles: et Plutarchi colligit: rationis est obliuio: et insanie proxima turbans consilia: altos et generosos spiritus frangens hominesque querulosos iracundos temerarios facit. et alibi Meretricis labia fauum distillant: sed absinthium eius nouissima subministrant. Quapropter non immerito fugiens est Demosthenis exemplo: qui Taydis meretricis mamillas ioco palpitans quesiuit quanti hoc est: que ait. mille denarijs: cui Demosthenes: ego precio tanto dolorem non emo. et merito. nam stultum est emere precio: cui dolor succedit. Item nouaria meretrix est: et dicitur a nona: quia ante nonam non licebat ei exire de prostibulo: ante enim illam horam mos erat antiquis de commodo reipublice disputare: quare vetitum erat meretricibus hucusque latere: ne iuuenes ad illicitas delectationes inclinarent. Item viscarium a visco venit quod dicitur gluten: a quo aues capiuntur: vnde viscarium. Item ignominia

infamia est q̄si contra nomen. est etiā peccatum tam sceleratū· vt nominari detestabile vt in proposito ¶ Comessationibus. In hac parte Boc. postq̄ primam luxurie speciem detestandam cō monuit: nunc facit hoc idem circa luxurie speciem: qui comessationibus ₇ ebrietatibus expletur. Et diuiditur in duas partes. nā primo facit qd̄ dictum est. scd̄o comparat hanc secūdam luxurie speciem ad primā et tertiā: ibi. Hec autē. Prima iterum in duas. primo persuadet ipsam fugiendam atq3 detestandā fore cuilibet: et hoc in semetipso. secūdo facit hoc idem in alio: ibi. Que etiā pestis consorte. prima adhuc in duas. primo intentum suū ponit. secundo conditiones detestabiles ebrietatis insinuat ibi. Non modice. Prima insup in duas. nā primo facit qd̄ dictū est. scd̄o quoddā documentum valens ad sequentia subnectit. ibi. Vinum autē. Et dicit q̄ secūda spēs luxurie dotata comessationibus id ē comestionib⁹ superfluis et ebrietatibus: vult dicere q̄ secūda species in voluptatibus gule consistit: sicut prima in coitu voluptate gaudet sustineri cum predicta specie scilicet prima permutatiue id est ordine ꝑmutato: sicut causa ad causatum. Et rationem assignans dicit. quoniam ebrietas fit propter coitum: necnon propter genera ceterorum viciorū: et hoc relatiue id est reciproce: quoniā sicuti ebrietas propter coitum

...nus cunctis patet et souinus. Comessationibus et ebrietatibus secunda species luxurie dotata permutatiue tanq̄ causa ad causatum cū predicta gaudet sustineri: propter coitū enim fit ebrietas relatiue necnō et ceterorū viciorum genera. Vinum autē modice sumptū intellectui videtur cōferre acumē: nō modice sumptū rationem perturbat: intellectum ebetat: memoriā eneruat: obliuionem immittit: errorē infundit: ignorātiam producit. Ubi enim ebrietas ibi furor dominatur: vbi furor: ibi nulla sapientia sed insipientia preuagatur. Huius aūt rationis q̄otidiana patent ex

sic: similiter q3 ₇ coitus propter ebrietatem. illud quidē vt propter finem: hoc aūt in genere cause efficiētis. et documētum subiūgens dicit. Vinum aūt modice sumptū videt̃ cōferre acumen. i. penetrabilitatē cognoscēdi intellectui. et deinde ꝯdiciones ebrietates cōnumerās dicit. Vinū aūt sumptū nō modice s3 excessiue perturbat rōnem ne verū cernere possit: intellectum ebetat. i. obtusū reddit in speculatione rerū atq3 substātiarū: memoriā eneruat. i. extenuat et destruit: q̄m obliuionē inducit qd̄ ad memoriā refertur: errorē īfundit qd̄ ad rōnem applica: atq3 ad ignorantiā perducit qd̄ itellectum ꝯformat. Et rōem hor annectans dicit. q̄m vbi ebrietas: ibi dn̄atur furor: nā teste Ouidio in libro de arte. Vina parāt animos faciūtq3 calorib⁹ aptos. Tūc veniūt risus ₇ pauper cornua sumit. sed vbi furor: ibi nulla sapientia: sed insipientia peruagatur q̄m sapiā non furore sed māsuetudine possidetur. sedendo enim et quiescendo aīa fit prudēs. Aristo. Huius autem rationis patent exempla quotidiana atq3 exinde sup. patent nō innumera detrimēta. i. minoramēta virtutum. ¶ Notādū sicut moderatus victus bonitatem corporis sanitatem quoq3 atq3 mentis ꝓsperitatem causat ac conseruat: sic vino imodestia necesse est vt eam corrumpat. Cauenda est ergo summopere scholasticis imoderata crapule frequētia ne illud psalmiste eis obijciatur. Turbati sunt et moti sunt sicut ebrius: ₇ om̄is sapientia eorū deuorata est. Copia enī ciborū et potuū vt refert Seneca subtilitas impeditur: q̄m teste Hieronimo epistola lxi. nō est eiusdē hois vina degustare ac ꝓbāa intelligere. Crapula nempe venerem excitat: cū venter mero estuans cito in libidinem despumet. xxxv. di. §. i. Et sicut venus mentem obnubilat: sic et crapulam ipsam obfuscare necesse est. Absit igitur a scholasticis viris crapula. nam veterea cā ꝑsimonia vixisse legūtur. Socrates ꝑtatissimus extitit: ₇ vnica refectione serotina contentabat̃ sciens paucis minimisq3 naturā contētari: nihilq3 viro isto congruētius arbitrans sobrietate qua corpia ac mētis ꝓsperitas roboratur. vn̄ Ennodi⁹. sobrietas semper studijs referatur honestis. Nulla fides letis integra nec dubijs. Amplector sanas q̄ dant bona semina frondes. Post culpas aīe sunt holocausta dei. Et Aulus Gelius li. i. inquit: q̄ parsimonia apud veteres romanos et victus atq3 cenarū tenuitas non solū domestica obseruatiōe ac disciplina: sed etiam publica aīaduersione legum custodienda est. ¶ Que etiam consorte vinoso. In hac parte hoc. ostendit summopere fugiendam hāc scd̄am luxurie

speciem precipue cōsistētem.i.cōsortibus. ꝓpterea q̄ꝫ magnū studiosis ipsis ꝯsortiis crapulosi atqꝫ vinosi inducit studij detrimētū: vt in lr̄a. Et dicit. Que pestis.i. qd̄ vicium: deterior et consorte vinoso .i.pleno vino.q.d. nullis. Et rōem annectēs dicit: q̄ꝫ vinosus cōsors si studere nequeat: tū corrodit.i.īpedit vicio ebrietatꝫ ceteros volētes ībiare.i.itēdeꝛ gymnasijs.i.scholasticis exercitijs: aut eciā errorē litis fouet.i.nutrit: vel saltem cesus.i.percussus pugnis: orat.i.deprecaꝛ opeꝫ.q.d. q̄cquid vinosus ille

exempla virtutum detrimenta. Que etiam pestis consorte vinoso deterior: quia si studere nequeat: ceteros gymnasijs inbiare volētes corrodit: errorē litis confouet: vel pugnis cesus opem orat. O qualis permixtio studentibus est cum dissoluto. Ejiciat ergo ab integritate consortij tales prudentum discretio ordine irregressibili: et hoc tempore determinato. Hec autem secunda species prime quandoqꝫ preambula posterioris aut pedissequaqꝫ appetitiua. O quantum erroris immittit ebrietas nisi freno sobrietatis vel castitatis castigetur ad vnguem. Tercia species luxurie est concupiscentia que ornatibus

agitat semper inquietudine torquetur atqꝫ ceteros torquet. O deuo sup. exclamatio est qualis pmixtio.i. perplexio atqꝫ desolatio est studentib⁹ cū dissoluto.i. vinoso. Ergo discretis prudētiū sup. scholariū eijciat.i. repellat tales.s. vinosos ab integritate cōsortij.i.societatis: ꝛ hoc ordīe irregressibili: vt scꝫ nūq̄ ꝛuertāꝛ ꝛ sup. reijciat ipsos nō tēpore ebrietatis sed determinato.i. cuꝫ ad sobrietatem reuersi fuerint. ¶ Notandum licet ebrietas plurima male operetur vt superius iam expositum est: habet tamē hoc ipsa vt mētem eberet: secreta reuelet: gestusqꝫ deturpet: eloquium eciā scādalisat: nunc lites generat: ac corporis vires extermināt: cadere iubet: bene agere prohibet: requiem impedit: sensum alienat: obliuioneꝫ inducit: libidinē mouet: nauseā ꝓuocat: visum minuit: et ab omi virtute hominem destituit. vn̄ Galter⁹ in alexā. Ratiōis vile sepulcruꝫ ebrietas. hinc Seneca epistola lxxxij. Nil aliud est ebrietas q̄ voluntaria insania. omne vicium intendit ꝛ detegit. verecūdiam remouet verba dulcia: oculos incertos: gressum errantem: vertiginem capitis ꝛ cetera huiusmodi causat: nā sero omnia promittunt ebriosi: sed mane obliuioni tradunt. vn̄ Marcialis coquus. Omnia promittis cū tota nocte bibisti. Nō faciāt quecꝫ poc'a nr̄a reū. Bene ergo dictū ē a Boe. cōsorte vinoso nil posse deterius extimari. Item vinosus sa.sūt.i. vino plen⁹ ebrius vel ebriosus: ꝛ cōparaꝛ cui⁹ superlatiuꝫ Plaut⁹ ponēs ait. Quid op⁹ ē verbis vinosissima est. ¶ Hec aūt scd̄a. In hac parte Boe. hāc speciem luxurie ad primā ꝛ ad tertiā cōparat. Et dicit q̄ hec species.s. q̄ in comessationib⁹ et ebrietatib⁹ constare probatur: est ꝑambula.i. antecessoria prime.s. spēi que in coitu cōsistit. Et ratio est⁹ simulꝛ ex āndictis cū inq̄t ipm̄ coitū ex ebrietate causari: ex eadē hec scd̄o spēs ē pedissequa.i.cōcomitās ꝛ famula appetitiua.i.cōsideratia posterioris.i.tertie spēi luxurie: q̄ in vestiū ornatu pōiꝛ. Eadē cū h̄ ita sint exclamādo ꝯtra h̄ viciū inuehiꝛ di. O q̄tū erroris ebrietas ipsa immittit sup. in mētes discipli nisi castigetur.i.refreneꝛ ꝛ restringaꝛ ad vnguē.i.ad pleuū freno sobrietatis vel castitatis. ¶ Tertia vero luxurie spēs. In hac pte Boe. post primas duas luxurie spēs detestādas tertiā ipaꝫ fugiēdā ostēdit. Et diuidiꝛ hec ps in duas. nā primo docet tertiā spēm fugere: scd̄o verificat dicta sua exēplis: ibi Eiū quodā. Prima adhuc in duas. nā primo ipam fere fugiendā ōndens: circa quos ipa p̄ncipaliter versaꝛ demōstrat. scd̄o ꝓo in quib⁹ cōsistit declarat ibi. Hec aūt gaudet. Et dicit p̄io q̄ ipa tertia luxurie spēs est cōcupiscētia.i. cupiditas quedā q̄ inhiat.i. intendit ornatib⁹ atqꝫ cōsistit maritata.i.cōiuncta ꝓgeniei potentū.i. magnatū et diuitum: ornatib⁹ dico quibus tota facultas.i. status paupertatis cedit.i. locum dat: inulcta id est nō superata eorum vanitate ¶ Notādum q̄ hec tertia species luxurie que ornatibus inhiat: non nisi extollentia est ad corporis ornatū: ꝛ que corporis sunt scꝫ ante tādem vestimētoꝝ: quecūqꝫ eciā sit superbia quedā est atqꝫ vana gloria: que vt Salustio Iugurtino videtur: sicut etiā ex experiētia exprobatur cōmune pl⁹ nobilitatis malū est q̄ humiliū: humileis nāqꝫ casas paupertas inhabitat: feriuntqꝫ summos fulgura montes. Paupertas nūq̄ tuta que vestem n

appetit corporis sed animi influentia: de qua dictum est per poetam. O vere tuta facultas pauperis augustique laris. O munera nondum intellecta dei. ¶ Hec autem gaudet. In hac parte Boe. ostendit in quibus hec tertia luxurie species ut plurimum posita est. Et dicit quod hec tertia luxurie species gaudet in frequenti varietate vestium atque earum sigillatione id est pictura: membratim id est de membro ad membrum: et supple gaudet polire id est ornare: cesariem id est capitis comam: at proprie virorum est ut dicit Huguitio. beneficio pectinis. i. illius instrumenti atque tortuositate calamistri id est illo instrumento tortuoso ab effectu cum ad crispandum crines principaliter excogitatum sit. et gaudet lasciuire id est luxuriari vel lasciue se gerere diuersitate florum seriatim id est in serto positorum: et gaudet perfundere id est perfundendo tingere gulam id est faciem: et hic pars pro toto posita est per sinodochen: fuco id est colore ficto: ut etiam supra capitulo expositum est in eo loco quo de logico sophistica dicitur: vultusque mulieris fuco perfusa etc. Etiam gaudet inhiare frequenti castigationi nouacule huius cultelli ad radendum barbas ordinati. Et dicitur a nouo nouas: quia hominem nouat. unde Iudicum. xiij. Nouacula non ascendet super caput eius. Et psalmista. Quasi nouacula acuta fecisti dolum. Et gaudet adimplere sinum id est gremium suum: aromatibus id est rebus odoriferis. Et dicitur est ab aroma: quia aris impositum diuinis inuocantibus aptum. Est etiam aroma in alia significatione unguentum quoddam preciosum ex thure mirrha nardo calamo cynamomoque compositum. unde versus. Contere thus mirrham nardum calamum cynamomum. His superinfundas oleum sic fiet aroma. Et sequitur in littera. Et gaudet ostendere plebi colla ornata monilibus illis ornamentis gemmatis id est plena gemmis: ventremque castigatum id est restrictum cingulis id est baltheis parthorum illarum gentium: qua a parthis cinguli illi preciosi romam adducebantur. Monile ut dicit Isid. ornamentum ex gemmis est: quod solet feminarum pendere collo. hoc etiam serpentum dicitur: quoniam constant ex ompborulis quibusdam aureis et variis gemmis in modum facture serpentis. Sumitur tamen pro quolibet ornamento. Et sequitur etiam gaudet incedere calceis id est sotularibus: rostratis et tabulatis id est depictis ut regina. Gaudetque incedere collo elato id est in fastum eleuato gutture: inflato supercilio id est illo ordine pilorum qui supra oculos est: mutilato id est truncato vel preciso: oculo impudico id est lasciuienti ad quelibet circumgyranti: et fastuoso id est superbo: incessu id est transitu: gaudet insuper ampullari id est verbis inflatis superbis atque sexquipedalibus uti: et illis raris et sermonibus parum modestis: immo intemperatis penitus: et appositis cibariis gaudet fastidire id est fastidio habere omnia sup. apposita. et gaudet affligere seruientes litibus id est rixis continuis: affines. i. vicinos probris ac ignotos cruciatibus: gaudetque interesse scholis raro: et si aliquando tamen ultimo atque parum prodesse: sed festinat ab eisdem abesse pre mo. His et aliis multis commotus Boe. quibus hec tertia lu-

inhiat: parentumque progeniei maritata consistit: quibus paupertatis tuta facultas cedit inuicta. Hec autem vestium gaudet varietate frequenti: earumque in sigillatione membratim: pectinis beneficio cesariem polire: et calamistri tortuositate: florumque diuersitate seriatim lasciuire: gulamque suam fuco perfundere: nouaculeque frequenti castigationi inhiare: sinum aromatibus adimplere: gemmatis colla monilibus: parthorumque cingulis ventrem castigatum plebi ostendere: rostratis tabulatisque calceis ut regina incedere: colloque elato gutture inflato: supercilio mutilato: oculo impudico: fastuosoque incessu semicirculariter incedere gaudet. Raris autem parumque modestis sermonibus ampullari: appositisque cibariis omnia fastidire: litibus seruientes: probris affines: cruciatibus ignotos affligere: ultimo raroque scholis interesse festinat. O

huius ſpecies deditiſſima eſt inuehendo cõtra ipſam exclamat. O qualis eſt vicij enormitate et quan/ta et eius magnitudine eſt permixtio viciorum: ſubaudi in hac tertia ſpecie. Faſtidio. i. e. quaſi horre/re ſpernere contendere tedere: unde verbalia et hoc faſtidium et faſtidioſus. ¶ Cum quodam tempo/re. In hac parte Boe. quãta ex huiuſmodi vicio mala eueniant exemplo corroborat dicẽs. Cum ego Boeti⁹ quodam tempore recepiſſem me athenis in hac ſcilicet vniuerſali ſchola grecie cauſa diſcendi: inſpexi Ganimedem filiũ pirrhi dictatoris laborãtem omnibus predictis: qui ſcilicet Ganimedes omnia huius vicij fedatus laſciua neſciens quomodo ſe gereret: inceſſit quãdoq; id ẽ nunc: pedulis id eſt ſotularib⁹ deſuper cõſcilis et libatis: quãdoq; id ẽ nũc caligis macularis id eſt diuerſorum colorum maculis ꝑſtrictis: at ꝓceſſit elatus tibijs cedrinis id eſt ad modum cedri erectis pedibus nudis: q; pro et vt ſtomachatus id eſt tumore ſuperbie inflatus impetijt id eſt indignanter petiuit Ariopagum illum vicum athenienſem quo ſtudium exercebatur: a quo et dionyſius ſanctus Ariopagita appellatus eſt. et ego Boet. prouidi caute et ſepiſſime ne mihi inſurgeret: quia eram alienigena. i. alteri⁹ gẽtis. Et dr̃ alienigena quaſi aliena regione vel gẽte natus: et dicitur ab alion id ẽ alienum et genios natura vel generatio: ſic et francigena terrigena que omnia talia ſunt cõmunis gñis. Et ſequit̃ his oĩbus viſis et enarratis; quid plura dicam: idez Ganimedes ad tantã deuenit inopiaz omnis ſumtus: vt

qualis quãtaq; viciorum eſt ꝑmixtio. Cũ quodã tempore me athenis cauſa diſcẽdi recepiſſez Ganimedez Pirrhi dictatoris filium oĩbus predictis laborãtem inſpexi: qui quãdoq; pedulis libatis: quãdoq; caligis maculatis per horam cedrinis tibijs elat⁹ nudiſq; pedibus inceſſit: ariopagũq; vt ſtomachatus ipetijt: cauteq; ſepiſſime prouidi ne mihi iſurgeret quia alienigena erã Quid plura dicã? ad tantaz licet nimitus deuenit inopiam; vt ea q̃ prius faſtidiẽdo cõtempſit mẽdicãs corrogãdo cõpoſuerit fortune meatu ꝑmutato: ſed hec hactenus dicta ſufficiãt.

Capitulum tertium.

Cum autem diſcipulus ad perfectionez tendere teneatur: effectiuam cauſam

ꝑmutato meatu. i. trãſitu fortune de ꝓſperitate in aduerſitatẽ mendicãs corrogãdo. i. petendo cõpoſuerit ea q̃ pri⁹. i. tpe ꝓſperitatis cõtẽpſit faſtidiẽdo. i. faſtu et ſupbia ſpernendo: ſz hec hacten⁹. i. huc uſq; ſufficiãt. ¶ Nota ſimile exẽplum apud valeriũ maximũ legit̃ de adoleſcẽte Polemone q̃uis nõ ſicuti Ganimedes in faſtu atq; ſuperbia dies cunctos ad virilẽ conſumeret. hic enim Polemon vt refert Va. li. vi. c. de mutatione morum: tantis illecebris deditus extitit: vt ipſa infamia gauderet: cũq; ſemel ex conuiuio poſt ſolis ortum ſurrexiſſet vino grauis et vnguentis opimis delibutus ſ'anticius veſte perlucida et ſertis capite redimito: et Xenocratis ſcholas apertas vidiſſet ante quas caſu tranſibat: intrauitq; prudentiſſima precepta temulẽtie laſciuijs derideret: cũq; omnes conſidentes indignarentur Xenocrates vultu maturo dimiſſa re de qua diſſerebat de modeſtia atq; temperantia loqui cepit: cuius grauitatem ſermonis Polemon audiens primo detractam de capite coronam ꝓiecit: poſtea pallium depoſuit: et conuiualis oris hylaritatem expreſſit: ad vltimum totam luxuriam depoſuit ſicq; vnius orationis medicina ſanatus: et infami⁹ philoſophus euaſit. Item limbare id eſt ornare. inde limbatus et limbus dicitur quam nos ornaturam dicimus. eſt enim faciola qui veſtium extremitatem ambit aut ex filis aut ex auro cõtexta. ¶ No. ſicut refert Rabanus ſuper pſalterio. Cedris arbor eſt altiſſima oĩm arborũ dñia et regina: aſpectu pulchra ſpretinẽs virorẽ ſuũ: cui⁹ odor ſerpẽtes fugat: et vt di. Iſid. lignũ ei⁹ nũq̃ teredine exterminat̃: tñ cedrin⁹ na. ui. i. ex cedro vel ſilitudinẽ cedri i bñs. Capitulũ tertium: Cum aũt diſcipul⁹. Hoc ẽ tertiũ capitulũ hui⁹ totalis libri in quo Boe. poſtq̃ꝫ in ꝓcedẽtib⁹ docuit q̃lio ꝓma oblectamenta ſcholarib⁹ ipſis miniſtrãda ſint: atq; qualiter

perfectionis: vtpote continuitatis constantiam pro-
ut facultas suppetit menti dinoscatur imprimere.
Quid enim in dilectionis opusculo lucidius constan-
tia? Quid inconstantia nequius? Prima parit: se-
cunda parta dissoluit. Prima procedit: secunda re-
trocedit. Prima colligit: secunda collecta dispergit.
Cum autem gymnasijs insudare decreuimus magi-
stratuq; vicem dignum duximus obtinere filium in-
constantie: immo vt verius dicaȝ ipsam met inconstā-
tiam fortuna nostris assignauit preceptis imbuen-
dum. Qui satyricis inhiabat attramentis mensurn?
Hystoriographis persepe diurnus. Elegiacis an-
nuus. Ratione vero differendi Aristotelem lamenta-
batur nocturnus. In editionibus quoq; philosophi-
cis mensirnus: duodecimq; tabularum cōpilationi-
bus quasi instantaneus. Omnibus siquideȝ in breui

Iam adultorum scholarium elatio magistratui subdenda est atq; discipline coniungenda. nūc vero de-
monstrat elationem subdentium summopere reprimandam. et ad hoc persuadendum introducit ip-
sam constantiam elationis atq; superbie pedissequā coniunctissimā atq; pene germanam: vt sic ea pe-
nitus spreta atq; confutata ad constantiā ipsam anheletur. Et diuiditur hoc capitulum in duas par-
tes principales. nam primo premittit intentum suū: scđo exemplum ipsum inconstātie introducit: ibi.
Cum in gymnasijs. Prima in du-
as. nam primo ostendit ipsaȝ cō-
stantiam summopere amplectan-
dam: scđo ipsam comparat ad
inconstantiam: ibi. Quid eniȝ lu-
cidius: et dicit. Cum discipulus
ipse teneatur tendere ad perfe-
ctionem dinoscatur id est cogno-
scitur imprimere id est q̄ impri-
mere debeat menti causam effe-
ctiuam perfectionis: vtpote id ē
sicut constantia ꝯtinuitatio sup.
in studio. hec enim est que opus
inceptum perficit atq; in opta-
tum finem perducit, vnde illud
vulgare sumptum est. Continua-
ta vigent: discontinuata peribūt
¶ Notandum quoniam nullum
opus laudabile aut inter coro-
nata merita computandum pu-
tatur si constantia continuitatis
atq; perseuerantia abesse nosca-
tur: quoniam vbi constans quis
permaneat sui operis precium a-
dipisci meretur. Legitime nāq;
certanti atq; vsq; in finem per-
seueranti corona dabit. Non enī
ex actibus sic nudis generatur
habit? nisi affuerit operis pseue-
rantia. Studēdum est ergo per-
seueranter cum inter occupatio-
nes humanas nil delectabilius
q̄ scientias iugiter meditari: ve-
ritates contemplari. atq; arti-
bus delectari. sed forte inquies
non semper studio intendere te
possē: cū et ipsum interrūpere alijs necesse ē. Huic dubitationi rn̄dens dico omnib? in agendis modū
fore ad bibendū. vt enī perseueres nō oportet vt laboribus incessanter assistas. sufficit enī si cōtinuo
studio ipso intendere neq̄as saltē dū intēdis diu pseueres: vt habitus quidē in aīo tuo radicetur. iux-
ta illud Senece in edippo. Quod sepe fieri nō potest fiat diu. et hoc ē quod ait Quintilianus li. iiij. d'
institutione oratoria. Perseuerādum saltē est q: sepius: et si vires deficiunt: aīo tñ intendendū ē. Ni-
hil enim vt in littera B. subdit est lucidius in opusculo dilectionis ipsa cōstantia. i. perseuerātia. et per
contrarium nihil nequi? incōstantia: quia prima parit. i. acquirit pfectionē ipsi discipulo. scđa. s. incōstan-
tia pta. i. acquisita dissoluit. prima ad perfectionē procedit: scđa ab ipsa recedit. prima colligit: id est
accumulat perfectionem: scđa collecta dispergit: iuxta vulgare hoc. Continuata vigent: discōtinuata
peribūt. ¶ Cū aūt gymnasijs. Hec ē scđa ps principalis huius capituli tertij: in q̄ Boe. q̄ de incōstā-
tia in cōparatione ad constātiam pmiserat nūc ea ipsa exēplo confirmat. Et diuiditur hec ps in duas
ptes: in pria facit qđ dictū ē. in scđa exēplo ꝓposito ipsam īconstātiā penit? fugiēdaȝ ꝯcludit ibi. Sic
ergo. Prima adhuc in duas sm̄ q̄druplex gen? diuersiōis et mutabilitatis ipsius incōstantie filij. scđa
ibi. Tādē mercator. tertia ibi. Cratonisq; studijs. q̄rta ibi. Cū igr̄ ista q̄stionū. Et prio dicit ipse Bo.
introducēs ipsam incōstantiā siue inconstantie filiū hoc mō. Cū nos Boe. decreuimus insudare id est

vacare gymnasijs id est scholasticis exercitijs atqꝫ duximus id est reputauimus: dignū obtinere vicem id est qꝫ obtineremus vicem id est locum magistratus ob studij nostri complementū. fortuna ipsa assi guanit nobis filium inconstantie animo vt verius dicamus parenthesis est: ipsam inconstantiam: imbuendam id est erudiendam in nostris preceptis id est documentis: qui scilicet inconstantie filius inbia bat preceptis id est documentis: satyricis id est poetarū et vicia reprehendētiū: menstruis id ē men se: et inbiabat hystoriographis

extiterat fastiditus. Si vero librorū inspectioni eo- rumqꝫ scripture aliquantulum indulsisset: qꝫ plures per horam inspexisset: nulliqꝫ licet breuissimo tem- pore manus imponeret perficientes. Tandem mer- cator incepit esse nauigio. Primo vero noctis spacio nausee inhiatum sentina cogente prouocatus: et de mum ponthi insulti perterritus inundantis: ortola nus esse cupiebat. Deficiente vero legumine militie se transtulit exercitui. Uisis autem hostium incur- sibus fuge terga commendabat. Cratonisqꝫ studijs

i. hystoriarū scriptoribus: sic di- cti ab hystoria et graphos scri- ptura: persepe cōpositū id est se pissime diurnus: elegiacis id ē scriptoribus elegiacis: annuus id ē per annū: vero pro sed lamē tabatur id est lamentando in- hiabat: et consequebatur. Aristo. nocturn⁹ id ē sola nocte. et h̄ nō nisi sola ratione differendi id est disputādi cogēte. In editionib⁹ quoqꝫ philosophicis. i. in libris philosophie atqꝫ in cōpilationi bus. xij. tabularū quasi incon- stantaneus versabatur. Unde hec lex. xij. tabularum totius iu ris origo fuit secundum glosam institutā de iure naturali. §. ex nō scripto. in versiculo origo. et ff. de orig. iur. l. ij. §. i. Et dē lex scripta in duodecim tabulis qua rum. x. a cūratibus athenien- sium et lacedemoniorum a. x.

viris fuerunt allate. Et due ad illarum declarationem per eosdē postea addite: vt vult glosa in capitu lo Moyses. de iudeis distinctione septima. Omnibus autem in breui fastiditus extiterat. ¶ Notan dum qꝫ hic inconstantie filius: qui a Boe. in argumentum introducitur similis illis extitit: qui vna die vota ieiuniorum celebrant: et altera studio tempus dispensant. orare nunc promittunt et continere f postterum preordināt: de quibus in epistolis Horatius. Quos petijt spernit: repetit quos nuper omi sit. Estuat: et vite disconuenit ordine toto. Talibus vtiqꝫ prodesset plus si studerant in bonis ceptis animos suos continuare: qꝫ sic nouitatū presidia prouoluere. sicut patet auctoritate vulgari. Nō enim versutus lapis ad loca multa volutus. sic neqꝫ animus pluribus ac diuersis muneribus illis nunc ad- herētes doctrinarum flosculis pullulare perhibetur. ¶ Tandem mercator incepit esse. In hac parte Boetius secundum genus diuersionis atqꝫ mutabilitatis inconstantie filij ostendit dicens. Item in constantie filius cum oīa supradicta sicut premissum est fastidierat: tandem ad secularia negocia se transferens incepit esse mercator nauigio. sed quid prime noctis spacio prouocatus in hiatum nausee id est vomitus: et hoc cogente id est instigante sentina id est illo loco in quem nauis superfluitates re cipiuntur: et demum perterritus saltu id est iactu inundantis ponthi id est maris cupiebat esse orto lanus. quid vltra deficiente legumine sup. ad seminandum: transtulit se exercitui militie: et amplius. visis incursibus hostium primus commendabat terga fuge: preeligens cum dedecore fugere: qꝫ bono re corpus in victimam exhibere. ¶ Nota Horatius li. sermonum contra hoc genus inconstantie atqꝫ mutabilitatis loquēs ita inquit. Qui fit mecenas vt nēo qꝫ sibi sortem. Seu ratio dederit: seu sors adiece rit illa. Contētus viuat laudet diuersa sequentes. O fortunati mercatores grauis annis. Miles ait multo confractus membra labore. Contra mercator nauem iactantibus austris. Militia est potior: quid enim concurritur hore. Momento cita mors venit aut victoria leta. hec ille. ¶ Cratonisqꝫ studijs. In hac parte Boetius tertiū diuersionis atqꝫ mutabilitatis genus inconstantie filij osten dit. Et dicit: cum ipse inconstantie filius tam ista qꝫ precedentia fastideret: diuertit se postea ad Cra tonis illius philosophi studia: cuius Cratonis capacitas semicirculi subaudi cathedre formidaba- tur multis questionibus. vnde Crato ille quandam habebat cathedram desuper in modum semicir- culi arcuatam: in qua arcuatione multa questionum genera triplici spacio conscribebantur. Et diuidi tur hec pars in tres partes secundum triplicem questionum in sede ipsa Cratonis descriptarum io

catione, secunda ibi. Circuli mapa secundi. tertia ibi. Ultima semicirculi planicies. Prima habet in. vij. secundam. vij. questiones in ipsa prima semicirculi planicie descriptas prout liquet in littera. Latitudo superioris circuli formata id est disposita planicie id est secundum planitiem zodiaci arcuiste supple inuenitur: draginis id est questionibus septemplicibus id est septe maneriarum. ¶ Notandum est quod auctor iste dicit ipsam semicirculum in sede Lratonis fore latum ad zodiaci formam dispositum: vt euitare faciat illud inconueniens quod obijci posset scilicet circulus est linea. sed linea est longitudo sine latitudine atque profunditate, ergo ad hoc excludendum dicit ipsam semicircularem latitudinem formatam ad modum zodiaci. qui zodiacus. xij. gradium latitudine ostenditur. vt sic circulus pro superficie circulari non pro circumferentia capiatur. ¶ Prima vero litteralis protractio. Hic ponit primam questionem in superiori parte semicirculi sedis Lratonis describtam: et dicit. Prima protractio

tutius subiabat: cuius semicirculi capacitas multis formidabatur questionibus. Superioris vero circuli latitudo zodiaci formata planicie draginis arcui sit septemplicibus. Prima vero litteralis protractio querit vtrum celi empirei dominatio terrenitatis aliqua participe natura possit obfuscari? Secunda vtrum spirituum vitalis

litteralis in hac sede quesiuit vtrum dominatio. i. deus a quo celum et tota natura dependet. xij. methaphisice ipsius celi empirei posset obfuscari i. obumbrari aliqua natura participante terrenitatis id est corruptibilitatis. ¶ No. duplex est huius tituli questionis expositio. vna quidem philosophorum assertio incognita, altera theologice veritati propinqua. Eius autem quam philosophica assertio complectitur mens est. Utrum deus ipse cognoscere possit vilia: et hoc nobilitati sue non repugnet. Ad cuius partem primam patet responsio quod sicut quanto aliqua virtus actiua est fortior: tanto in remotiora suam actionem extendit vt etiam in sensibilium actionibus apparet: vis autem diuini intellectus in cognoscendo res similatur virtuti actiue. Intellectus enim diuinus non recipiendo a rebus cognoscit: sed magis per hoc quod eis influit. Et igitur sic infinito virtutis in intelligendo oportet quod eius cognitio vsque ad remotissima extendatur. Sed gradus nobilitatis et vilitatis in omnibus entibus attenditur secundum propinquitatem et distantiam a deo qui est infinite nobilitatis: ergo quantumcumque vilissima in entibus deus propter maximam virtutem sui intellectus cognoscit. neque hec veritas repugnat dictis philosophi. xi. methaphisice. nam ibi intendit ostendere quod diuinus intellectus non intelligit aliud a se quod sit sui intellectus perfectio quasi principale cognitum. et secundum hoc dicitur quod vilia melius ignorantur quam cognoscuntur: quia scilicet est alia cognitio vilium et alia nobilium. et vilium consideratio nobilium considerationem impedit. Nec tamen vilitas cognitorum in cognoscentem redundat per se. hec enim est de ratione cognitionis vt cognoscens contineat species cogniti secundum modum. per accidens autem potest redundare in cognoscentem vilitas cognitorum vel eo quod dum vilia considerat a nobilioribus abstrahitur cogitandis, vel eo quod consideratione vilium in aliquas indebitas affectiones inclinatur. quequidem omnia in deo esse non possunt: quare etc. et huic consonat quod dicitur. Sapi. vij. de diuina sapientia quod attingit vbique propter suam mundiciam et nihil inquinatum incurrit in illam. Potest etiam titulus questionis intelligi: vt queratur vtrum deus posset sibi accipere humanitatem. Et ad hanc satis responsum est Johan. j. Et verbum caro factum est: vbi caro pro homine sumitur secundum. August. Supponenda est ergo pars ista questionis affirmatiua apud fideles: veluti fidei christiane principalius fundamentum. ¶ Secunda vero spirituum vitalis seruitus. Hec est secunda questio prime partis semicirculi cathedre Lratonis: cuius titulus sicuti et prime duplicem recipit interpretationem: quere et duabus responsionibus absoluetur, secundum primam expositionem questionis totalis mens est. Utrum substantie separate vt sunt angeli atque demones humana corpora assumere possunt. quantum vero secunde expositioni conuenit tantum sonare videtur. Utrum anima ipsa intellectiua corpori humano vniri possit vt forma. Quo ad primam questionis expositionem littera hoc modo supplenda est. Secunda inquam questionum in superiori parte semicirculi positarum hec est. Utrum seruitus. i. famulatus vitalis spirituum. i. angelorum deo famulantium aut demonum immo in semet spirituum queat. i. possit denigrari i. obfuscari vel detegi aut circumdari ambitu id est circuitu et vestimento terrene fecis id est corporis. et hoc subsidio id est auxilio nature. Et ad hoc respondendum est quod ex diuina permissione tam boni quam mali spiritus corpora assumere possunt. De bonis quidem manifestum est in hystoria thobie et precipue ca. xij. vbi dicitur est angelum ipsum Raphaelem comedisse. quod vtique actus corporis est. De malis similiter manifestum est in incubis atque succubis quos philosophi

seruitus terrene fecis ambitu queat nature subsidio denigrari: Tertia aūt an iudaice trine diuisioni polorum: an aristotelice simplici acquiescēdū sit ptitioni:

quidā vocant: sunt enī demones luxuriosissimi q̄ permissione dei ad opprimendas feminas vel se sup ponendos viris corpora assumūt. Sicut ergo istis sic et reliquis ꝓculdubio: vel ad tēptādos bonos vel castigādos malos assumere corpa pmissum est. Demonū enī tota intētio est: aut ad bonoꝝ fatiga tionē aut ad maloꝝ retentionē: quare ꝛ elemēta sepe ꝑturbant: tēpestates in mari ꝛ in aere sepe cōci tant: fruct⁹ terre corrūpūt ꝛ deuastant. Apoc. vij. Afflictões enī mstoꝝ semꝑ appetūt: sed si a deo pote statē non acceperint: ad temptationis articulū nullaten⁹ conualescūt. Quantū vero ad secūdā tituli expōnē sīa hec sonat. Vtrum seruitus vitalis .i. vita tribuens sp̄ ꝛtuū .s. aīaꝝ queat denigrari id ē vniri ꝛ vestiri vt forma ambitu terrene fecis .i. ipso corpore auxilio nature .i. natu aliter. Pro cui⁹ solutiõe notādū ē iter pħos diuersas de hac re extare opiniones naꝫ vt refert Arist. i. de aīa. ꝛ. vij. methaphisice. Plato posuit intellectū vniri corpori: nō vt formā materie: sꝫ vt motorē mobili: eo modo quo nauta vnitur naui atq3 intelligentia orbi. non per modū informatōis: sꝫ per ꝯtactū virtutis: qm̄ hoc contactu indiuisibile tan gere potest diuisibile quare dicit Plato ꝙ hō ipse nō est aliquod vnū per se compositū ex corpore et aīa intellectiua: sed est ipa aīa intellectiua vtēs corpe sicut hō vtitur indumēto. Cōmentator aūt ter tio de anima inqt ꝙ copulatur nobis intellectus ꝑ continuationē intentõis intellecte: qꝛ eadē est intē tio informans intellectū ꝛ virtutē ymaginatiuā: sed quia hec positões impertinētes sūt: vt pꝫ. Pria enī impertinēs est: nō qm̄ mobile non hꝫ esse formaliter ꝑ motorē: qa esse mobile prius est naturaliter in actu antēq̄ moueatur: qḋ enī mouetur ē in actu. v. phisicoꝝ: sed hō hꝫ esse formaliter ꝑ intellectū vel aīa quēt: ergo aīa intellectiua nō vnit corpori vt motor: vt voluit Plato: neqꝫ etiā vnitur ipi ꝑ fantasmata intellectiua: vt vult cōmentator. Probat spēs intellectiua ꝯpatur ad fantasmata: sicut spēs visibilis ad colores scḋm cōmentatorē .ij. ꝛ. iij. de aīa: ergo simul est cōtinuatio intellect⁹ possibilis ꝑ spēꝫ itelli gibilē cū fantasmate in nobis: ꝛ potēne visiue ꝑ spēm visibilē cū colore in lapide: sꝫ hec ꝯtinuatio nō facit lapidē videre. ergo ratiocinatio intellect⁹ possibilis i nobis cū fantasmate nō facit nos itellige re. ergo ꝛc. quare dicendū est cū Aristo. ꝙ aīa intellectiua vnit corpori substātialiter ꝑ informationē: ita ꝙ est forma substātialis corporis hūani: non solū dans operari sicut intelligētia orbi: sed etiā eē spe cificū ꝛ essentiale. pꝫ qꝛ differētia specifica ꝯstituēs aliquā spēm sumit a forma illi⁹ spēi: sicut pꝫ ex mente phi. ij. methaphi. dicētis ꝙ ꝯtraria sequētia materiā nō faciūt dr̄iam i spē: sed ꝯtraria ꝑsūa formā. modo differētia ꝓpria hoīs est rōnale: ergo sumit a forma humana: sꝫ rōnale sumit ab eo qḋ est itel lectiuū ꝛ rōnatiuū: ergo intellect⁹ est forma corpis hūani. quare vt dictū est in līa. seruitus vitalis id est vitā dās. ipsa enī aīa act⁹ ē corpis organici phisici vitā in potētia hntis. ¶ Tertia an iudaice trine diuisioni. Hec est tertia questionū in supiori pte cathedre Catonis positaꝝ ꝛ talis est. An potius sit acquiescendū .i. obtēperandū trine diuisioni iudaice poloꝝ .i. celoꝝ: an vero simplici partitioni .i. diui sioni aristotelice. ¶ Notandū vti hꝫ hebraica traditio vltra planetaꝝ orbes .iij. celos cōstare .s. celum stellaꝝ. celum aqueū siue cristallinū. atqꝫ celū empireū. quib⁹ oībus supesse celū ipm trinitatis theo logici nostri auctumāt: qḋ idē est scḋm rē cū deo differēs ratōe. nihil enī aliud est q̄ ꝟtutis dei excel lentia qua cōtinet ꝛ ambit oīa creata. post hoc celū empireū est inter oīa corpa simplicia; nobilissimū deoqꝫ ac sanctis igneū nūcupatū: nō ab ardore: sꝫ ꝓpter corpale lumē in eo diffusuꝫ: ad cui⁹ intelligē tiā nulli phoꝝ deuenerūt nisi forte iuxta. Damasceni sententiā: illi solū q̄ dogmata moysi legētes ea si bi attribuerūt. hoc celū vniforme est. qm̄ sicut āte multa necesse est vnū existere: sic quoqꝫ natura mul tiforme necesse est vniforme constare. Estqꝫ ipm imobile: qm̄ vniforme bonitatē ꝑticipans. Sed for te dices: oē corpus habet motuꝫ sibi naturalē. Respōdeo veꝝ est corpus ad generationē ordinatū. Empireum aūt celum eleuatū est huiōi supra ordinem. Tertiū vero celum aqueū siue cristallinū: qḋ Albertus opinando concedit: quia inter doctores multa de ipso sit diuersitas ex luce existere: sicut ex complemēto sui ꝛ ex perspicuitate tanq̄ ex dispōne materiali. ꝛ hoc primū motui subiacet: qua re ꝛ ipm primū mobile apud astrologos competebat nominari. Ipsumqꝫ philosophi secundū sensum solum loquētes scḋm rōnis conuenientiā scrutati sunt: tā ex parte motoris q̄ motu ac etiā vniformita tis: post qḋ celū firmamentū est qḋ Arist. licet falso primū mobile opinat⁹ est. Et nimirū falso: qm̄ vt Ambro. ait: philosophi⁹ ille in multis que supra lunā sunt errauit: quia nimirū si in hoc errauerit celū ipꝫ primū mobile dicēdo: qꝛ de re ꝯcludendo dicim⁹ nō aristotelice: sed iudaice assertioni circa hos ce los ꝛ potissime theologoꝝ traditioni acquiescendꝫ. Et ratio est quoniam spere ꝛc celi omnium has

bent quandam bonitatem pportionatam ipsi primo: aut ergo habent ipsam pportionatam sine motu et erit utique nobilius: quare celum ipsum empireum aut habet ipsam bonitatem proportionatam ipsi primo p motum: et hoc vel motu diverso et erit ipsum firmamentu quod duplici movetur motu: ergo necesse erit fore aliud quod habet bonitatem pportionatam ipsi primo per motum unu. hoc autem esse non poterit celum empireum quod imobile est: neque firmamentu quod duos motus continet: ergo erit quoddam prius firmamento ac posterius empireo: et hoc est ipsum celu aqueum sive crystallinu de quo dictum est. et divisit aquas ab aquis etc. ¶ Quarta si iudaice. Hec est quarta questionum in superiori parte sectio cratonis posita: que correlario quodam ex tertia elicitur. Et dicit quod si iudaice assertioni acquiescendu sit quadruplex celum distinguitur: an tunc termini id est extremitates sive superficies eorum celorum sint ex ipsis. i. continui: vel

Quarta si iudaice: an termini sint ex ipsis an in ipsis an quilibet sigillatim? Et si Aristotelice: cum partes tot' localiter moveantur quare totu non movetur? Quinta cur cõtinua elementorum sit transmutatio et an eadē sunt que prius fuerunt elemēta: an alia cõsistāt?

sint in ipsis scz contigui vel saltem quilibet. s. horum terminorum sit sigillatim id est cõsequenter se habēs. si vero acquiescendum sit aristotelice traditioni qui post planetarum orbes solum octavum circulum collocat: quare cum partes celi totaliter moventur totum ipsum celum localiter simul nõ moveatur? Unde ad primam harum questionum dicendum est breviter ipsos celos esse contiguos: et non solum celi superiores sed et planetarum orbes. hoc enim motus ipse diversus sperarum innuebit: atque deus optimus sic fore disposuit. sicut enim non continuari potest mobile cum imobili: sic nec ipsum primum mobile cum empireo pōt solidari: neque etiā octavus circul' q motui diurno remittit p primo mobili quolibet cõtinuatur: qd certe impedit mot' ipsius a primo diversitas atque motuu multitudo. Eandē etiā maneries in planetarum orbib' rōcinari pōt: tū pter motuū eorum diversitatē atque etiam sperarum ecētricitatē: quequidē oīa cõtinuationē superficierum nullo modo pmittunt. Ad reliqua autē questionū facile ptz rūsio: Ipsum enim celū totū moveri ad aliū locū dupliciter intelligi pōt: vel motu circulari: et dico ipsum totum moveri simul et semel ab oriente in occidens qualibz die naturali semel. vel ipso motu recto. Et dico q nullo mō: tū mot' ille pter celestis corporis summā pfectionē in celū cadere nō possit: cū ɔtrariū habeat sequeretur etiā illud absurdū extra celū locū fore atque vacuū qd falsum est: cū extra ipsum nihil sit neque locus neque tps neque vacuū: sed ibi sunt entia optiam vitā ducentia quā pficiunt in toto eterno. ¶ No. sigillatim. i. singulariter per unū quēque sepatim: et dr quasi singulatim. Prīs. ipz a singulis accipit: sicut ab hostiatim: cōiter ergo sigillatim p singulari dr. unde pphēta. Qui finxit sigillatim corda eorum etc. ¶ Quinta cur elemētorum. Hec est quinta questionū superioris ptis sectio Cratonis qua q̄rit. Cur trāsmutatio elemētorum sit cōtinua? Ad cui' q̄stionis solutionē notandū q elementorum quedā symbola sunt quedam dissymbola. Symbola que cõveniūt in aliqua qualitate pria: vt ignis et aer in calido. Dissymbola vero sunt q̄ non cõveniūt: vt ignis et aqua. Tū dico rñdens q̄stioni q elemēta nō trāsmutātur cōtinue: q̄m apta nata sunt ad trāsmutādū. hec autē aptitudo pvenit aut ex cõvenientia eorum in qualitatib' primis: aut ex cõtrarietate annexa: que qdē iter activa et passiva semp existit. q̄re dictū est q in symbolis b̄ntib' facilior est trāsmutatio: nō quidē rōne velocitatis sed rōne paucitatis corruptorum: q̄m dissymbola pp' ɔtrarietatē annexā citi' trāsmutationē ingrediūtur. Sz dico rōne paucitatis corruptorum ipsam trāsmutationē fore faciliorē: q̄m in symbolis b̄ntib' unū solū corrūpit: vt ex igne generat aer: solum siccitas ignis corrūpit. si vero ex igne. et aqua duo. s. caliditas et siccitas. natura g nō tm̄ laborat in trāsmutatōe symbolorum sicut in dissymbolis velocior pter ɔtrarietates anexas: vt dictū ē trāsmutatio fit. Et inde scda po questiōis p̄me ptis q̄si correlaria orit. s. hec. Cū ergo elementa continue trāsmutētur: vtrū cõsistāt. i. pmaneāt nūero eadē que pri' erāt vel nō. Ubi notandū cōvenit q aliqd esse idē qd prius fuerat tripliciter itelligit. vno mō pprijssime: quia nec in toto nec in pte est substātialiter variatū. et sic deus vel intelligētie sunt eadē nūero q̄ prius fuerūt. scdo pprie qr p̄s principaliores nec in toto nec in parte est substātialiter variata: et sic hō est illud qd pri' fuit. tertio large: qr dispositiões accidētales non sunt notabiliter et sensibiliter variate: et sic defunctū dicunt esse eundē qui prius. hoc viso sicut nulla earum inanimata: sic neque elemēta p totā suā piodū manēt eadē nūero secundo mō: sed bñ tertio mō. pz qr cū in subz talis nova forma ptalis et nova ptalis materia acqrit et similit depditur: manet tn̄ cõsimilis multitudo dispōnum accidētaliū: quare lz nullū pedale horum elementorum

existens ante millesimum annum fuerit: tamen hec elementa dicuntur continue fuisse: quia continuo apparuit consimilis dispositio accidentalium dispositionum in eis ¶ No. elementum dr quã elementum ab eis est primordiali materia: deus enim primo creauit ile et ex ile segregauit quatuor elementa. ¶ Sexta cum vnum elementorum. Hec est sexta questionum superioris partis cathedre Eratonis cuius thema hoc a Cũ vnũ elementorũ contrariorũ vt aqua accipiat accidentalem caliditatẽ: quare non econtra ignis accidentalẽ frigiditatẽ suscipere possit. Et ad hoc dicendũ est qd ignis inter oĩa elemẽta maioris ẽ actiuitatis ppt abundãtiã forme: quo fit vt olã alia in qbus nõ tãta reperitur actiuitas: sz magis passibilitas ppt abũdantiã materie q̃ subiectũ ẽ trãsmutationis atq3 passibilitatis i sui naturã facile reducẽ possit: facilius tñ quo ad pprietates approbatas ppt ɔtrietatẽ qd ppas sz ex ɔña ipãs ppas trãsmutare possit: neq3 tñ ɔ alia elementa i ignẽ ita fortiter agere valẽt vt eius caliditatẽ ad frigiditatẽ reducãt: & h sufficiẽtia actiuitatis phibente ¶ Septiã an aliqua zona a nra.

Sexta cum vnum elementorum cõtrariorum vt aqua accidẽtalem capiat qualitatem vt caliditatem: quare non ignis accidentalem accipiat frigiditatem? Septima an aliqua zona a nostra sit habitabilis? Que habitantium primeua natiuitatis: quis accessus eorum qualisq3 recessus? Circuli vero mappa secundi nouenaria occulos intuentium detinebat ĩspectione. Qua

qua zona a nra. Hec est septima & vltima questionũ circuli superioris sedis Eratonis q̃ qritur an sit aliqua zona. i. hemisperiũ hitabil' alia a nra. s. a nro hemisperio. & si sic q̃ tamen erat primeua natiuitas horum ibi habitantium: cum clarũ sit Adã pthoplaustuz ad has ptes haud quaq3 declinasse: & insupqs accessus ad eas ptes atq3 recessus ¶ No. qstionẽ hanc spãliter ppt ãtipodes fore motã: vñ ãtipodes ppli subterranei sũt ɔ nos pedes hñtes vt quidã putãt. Pap. vo dl. ãtipodes dictos eos qd nos ɔriis nris vestigiis putantur. Quare sciendã pro qstionis solutione antipodes existere dupliciter intelligi: vel et hemisperio inferiori habitent vel nobiscum in nostro: quo ad primum intellectũ dl. antipodes nullo mõ cõtra nos posse consistere: cum hec pars quam hemisperiũ inferius dicimus aquis totaliter sit submersa: quare & septa terra dicitur eo qd occeano circũambit. Insulaq3 atlantides vocatur sic. Marcus cicero in somnio scipionis. Omnis terra q̃ colitur a vobis lateribus latior parua quedam insula circumfusa illo mari quod atlanticum quod magnum quod occeanum appellatis &c. Cum ergo pars illa submersa sit ɔñs est vt solum ea q̃ aquis superextat quamq3 incolimus sola habitatione pagratur. Quantum vero ad secundum intellectum vt ipsi antipodes in nostro hemisperio habitant vel saltem habitare possunt non rationi absonum est. Non tamen secundum regionum latitudinem que ab austro in septentrionem ad maximã iusta Ptholomei sntiaz in lxxx. graduz prendit: qm directaz contra positionem q medium requirit circuli latitudinis terre breuitas impedire: sed secundum regionum longitudinem que ab oriente vsq3 ad occidentales fortunatarum insulas. clxxx. gradibus quod est medium circuli extenditur: non impossibile est antipodes collocari nam existentibus in virimis orientis finibus meridianus eorum. xc. gradibus ab equinoctiali distat. similiter & existentibus in vltimis occidentalibus locis quare sit cũ meridianus sit circulus sperã i duo equalia secãs p vtrorũq3 capita ac pedes ipm ptendi prius expositis. ɔñs ergo est occidẽtales ipos oriẽtalibus p dyametrum cõtraponi hos antipodes vl' ãtigenos ɔuenit appellari. nec obstat si diceretur ɔriorũ natura ẽ ivnũ ɔueniẽs sit i reliqui conueniens erit. si ergo hitatio orientis erit ɔueniẽs & salubris vite alãtiũ: ergo ibi p circulũ opposita erit disconueniẽs. Rñdetur qd illud verũ i formaliter oppositis nõ aũt situaliter sicut i ppolito. faciliter ergo aliã qstioni soluitur quo qritur q̃ sit primeua horũ natiuitas. dico Adã sicut & aliorũ. & similiter adiũ etiã alteri: qs accessus & q̃lis ab his recessus. Dico talis q̃lis ad reliqs: nisi gẽtiũ barbaries atq3 itinerii ignota spacia lustrãtes valeant impedire. ¶ Circuli vero mappa. In hac pte Boe. ponit scdm ordine qstionum in cathedra Eratonis descriptarũ: ad quas post primas filius incõstantie se diuertit. Et diuiditur in nouẽ questionũ genera: ptes sn pcessu patebũt. Et dicit primo qd mappa. i. planicies forma seu dispositio scdi circuli sedis Eratonis detinebat oculos ituentiũ nouenaria inspectiõe. ix. questionis: qrã. i. ix. qstionũ siue nouenariũ ĩspectionũ prĩa qstio sup. ɔtinebat latitudinẽ zodiaci illius celestis circuli modificatez. i. mẽsuratẽ q̃litatẽ circulorũ subaudi ceterorũ spere aliũ: vti sunt duo tropici: duo polares atq3 vn' oĩm medius quẽ equatorẽ siue equinoctialẽ dicũt. & dico modificatẽ ĩspectiue. i. scdm apparẽtiaz.

Capitulum

q̄ p̄ ꝛ modificantem diffinitiue id est essentias ostendendo colurorū illorū semicirculorū: q̄ p̄ et modificatē ꝑgressiue .i. scd̄m tōtis p̄m̄ am q̄titatis totius forme: subaudi mūdialis. ¶ No. em̄ est q̄ totius huius litere mens est ipsam scd̄am partē semicirculi cathedre Cratonis q̄stiōiis circulorū vniuersalis mūdi machine descriptionē atq; tandē et bis forme q̄titatis mēsurationē. Pro quorū oīm solutiōe notā ē i ipa mūdiali machina quosdā maiores ymaginādū fore: quosdam vero minores. Maiores inq̄ q̄ ipaz

ruz prima zodiaci latitudinē modificantē cōtinebat circulorū qualitatē inspectiue: colurorūq; terminos diffinitiue: totiusq; forme quātitatē ꝑgressiue. Scd̄a an stelle fixe sint in celo supiori: an in ꝓprijs circulis cōmeantes planetarū ad istar peruagari discernātur

speraz ad duo secāt equalia. Minores vero ad duo inequalia diuidūt. et maiorib⁹ zodiac⁹ ē quē circulum vite siue animaliū dicunt a zeos quod est animal: quoniā in ipso .xij. signa nominibus animalium nuncupata figurantur. Et hic sua longitudine sicuti q̄libet spatio circulus .ccl̄x. gradus astronomica diuisione continet. Latitudine vero .xij. quos .xij. linea quedam per medium in longum secat: quam eclypticam cōuenit appellari. Diuiditur q̄ hic circul⁹ scd̄m ꝓportiones lōgitudinū ptib⁹ .xij. q̄s signa vocam⁹: q̄rū initiū ab ariete sumens: ꝛ per thaurū: geminū: cancrū: leonē: v̄ginē: librā: scorpiū: sagittariū: capricornū ꝛ aquarium diuertit: quousq; in finē pisciū atq; tandē caput arietis iterū cōtingat ꝑueniri. Quare intelligendū ē raptu firmamenti ptes ipas zodiaceas quosdā sine dubio circulos ꝯtinuo designare: nō quidē reales atq; colore quodā vel alia idustria depictos. sz itellectuales solū atq; mathematicos. quorū maxim⁹ ab vtrisq; polis eq̄distās ꝛ ab oriente in occidētē iterūq; in orientem p̄ caput arietis ꝛ libre extēsus equator dr̄. Verum q2 sicuti ab ipso arietis atq; libre capitib⁹ p̄ reuolutionē diurnā circul⁹ h̄ cōsignatur: non cū minus per cācri atq; capricorni circūferētias duo tropici describūtur. Tropici inq̄ cōuersiui: q̄ cum sol ad eos circulos deuenerit. vel ad nos reuertit̄ vel saltē motu suo ꝓpo a nobis retrocedit neq; t̄n hij circuli e maiorib⁹ sunt: q̄ñ ad equalia speraz secat: insup̄ sicuti ab extremis zodiaci ptibus duos tropicos describi concedim⁹: sic q̄ q̄ñ zodiacus circulus obliquus ē atq; alios a polis mūdi polos suos habet quendā articū: q2 circa arctos: quendā vero antarticū: q2 circa ptē q̄ ꝯtra artos ponit̄ circulos p̄ polorū ipsorū zodiaci diuturnā reuolutionē describi fatendū ē: quorū tāta a mūdi polis ē equa distātia: quāta ipsorū tropicis distātia repitur. Rursum q2 p̄ motū solarē ꝓprisnūc equinoctia: nūc vero solstitia contingit fieri: necesse ē arcus quosdā tā equinoctia q̄ solsticia distiguētes imaginari: h̄ est p̄ caput arietis atq; libre ꝛ mūdi polos quo ad equinoctia: silr̄ p̄ cancri ꝛ capricorni atq; etiā mūdi polos transeuntes. ꝛ hos colros q̄si semicirculi appellāt. Hec aūt oīa a zodiaco vt videt̄ modificationē atq; designationē capiūt: quare ꝛ sufficienter c̄mis breuiter q̄stioni satisfactū fore putat̄. Itē mappa pictura vl̄ forma dr̄ sic ꝛ mappā mūdi dicim⁹. etiā togilla dr̄ a manua q̄si manupia .i. manū plās. Inde mapella le. diminutiuū. ¶ Scd̄a an stelle fixe. Hec est scd̄a nonē questionum in altera semicirculi cathedre Crato. positarū. ꝛ q̄rit an stelle sezille q̄ in octauo celo muti del ordinate sunt sint fixe .i. imobiliter locate sic q̄ nullo modo moueantur q̄ motu sui celi in suo superiori loco scilicet octauo celo. vel saltē cōmeantes .id est mote discernantur ꝑuagari .i. moueri: ad instar .i. ad similitudinē planetarū: hoc est an moueantur alio motu a motu ipsius firmamēti. Pro solutione q̄stionis huius aduertendum queadmodum patet ex astrologicis demōstrationibus deus ipse factor atq; genitor vniuersalis creature a quo quidem omnis inuidia relegatur: vt in thime. Plato censuit: non nisi pulchram facere volens machinam ipsa mundanam ad diuersam inferiorū generationē ac vitā stellis diuersis atq; innumerabilib⁹ adornauit: quasdā fixas statuēs quasdā vero erraticas. Fixas equidem non quia nullo modo moueantur: sed quoniā in suo celo tam clauate atq; firme consistunt: vt non alio q̄ sui celi motu circumferant̄ sub quibus orbium diuersitate stellas locauit erraticas. id est planetas quasi planitas quod errorem lenticus sonat. Errāt quidem non proprie sed quoniam motus sui a motu tam primi mobilis q̄ etiam firmamenti q̄libet die atq; momento diuersificant: que quidem diuersitas mortalibus errorē incutere videtur. horū autē planetarū quilibet proprio orbe circūfertur. orbe inq̄ aggregato ex multis: sed plurib⁹ circulis scd̄m motus cuiuslibet diuersitatem diuerso: prout hec omnia apud astrologicas obseruantias Ptholomei. alfragani. thebith. albategni. ꝛ aliorū demonstrata sunt. Quibus ergo sic vt prenotata sunt collectis atq; singulis singulo collibratis facile mota questio absoluitur: qua quesitū ē an stelle fixe proprio vel saltem planetarum motu moueantur. Inter stellam ac sydus hoc interest: q̄ñ stel-

la quelibet singularis dicitur: sydus vero plurium stellarum collectio: hec tamen nomina apud aucto- res crebro confunduntur vt stella pro sydere: sydus quoqz pro stella sumant. et dicitur stella a stādo: q̄- re et stelle proprie sunt que in firmamēto situantur. ¶ Tertia an comete etc. Hec est tertia de .ix. question- bus scōe ptis semicirculi cathedre Erata. quia queritur an comete .i. stelle comate: rubētes .i. lucētes quodam rubore prodigialiter quo ad futuri cuiusdam magni significantiā percurrant .i. moueātur: cir- culariter .i. motu circulari cū ce- teris planetis et ad eoꝝ similitu- dinem. an vero ipse subaudi co- mete existētes destructiue .i. an- nihilatiue creature istoꝝ inferio- rum reuertantur in suum chaos id est in suam materiā a qua ge- nerate sunt: et hoc permissione na- ture naturātis id est dei glorioſi. ¶ No. q̄ hec non aliud querit q̄ vtrum comete sint stelle vel im- pressiones in aere generate. et ad hoc respondendū dico apud an- tiquos de cometa magnā fuisse dissensionē. Pithagorici enī di- cebant cometā vnā de septē es- se stellis erraticis Anaxagoras aūt et Democrit9 dicebant ipsaꝫ de natura celi: sed q̄m oīs pars celi perpetua: sequitur cometas

Tertia an comete prodigialiter rubentes circulari- ter cū ceteris planetis percurrant: an destructiue cre- ature in suū chaos reuertātur nature permissione na- turantis: Quarta an inferioris nature cōplexionata virtutem siue eclypsim contrahant ex planetis an ex primis generantibus: Si ex planetis scōm necessita- tē: an secūdū euentū: Si vero ex generantib9: cū vnū generantiū sit albū et aliud nigrū: quare generatum

fore perpetuas: qđ est falsum. quare dicendum est cum Aristo. i. metheoroꝝ q̄ cometa est exalatio igni- ta de natura elementari. pꝫ quia cometa non est ignis nec aer: cum sit mixtum imperfectuꝫ: nec vapor et cum non ascendat ad tantam altitudinem. ergo est exalatio. ꝯña pꝫ: qꝛ nō videtur esse aliud. Scōa aūt ps pꝫ: qꝛ vel cometa est de natura celi vel de natura elemētari: ſꝫ nō de natura celi. ergo de natura ele- mētari. pꝫ ꝯña cāꝫ maior et minor declarat: qꝛ nulla pars celi gñatur vel corrūpitur primo celi: sed q̄libꝫ co- meta gñatur et corrūpitur. ergo etc. Ex his ergo facile q̄stioni r̄ndetur cometas nō eē stellas: ſꝫ exalatiōes. Et si dicatur: cōeta mouetur motu circulari: nulla aūt eleñta mouētur hac spē mot9. q̄re etc. R̄ndetur q̄ lꝫ eleñta nō moueātur nisi vno motu ab intrinseco deducta figa ꝯrīj .i. motu recto: tñ possunt moueri natura alr̄ ab ex- trinseco circulariter per influētiā: q̄ etiā influentia mouentur cūcta. sicut cū in aere supiori regiōe circulariter. Itē in textu ibi prodigialiter. prodigiū: gñ .i. mōstrū turpe et ad vastādū patrīā. et sic ibi destructiue. ¶ No. comete appitionē sp magnos ac malos ꝓsignare effect9. sicut enī vt vult Hali in ꝯmēto vltie ppōis cē- tiloquii Ptholomei atqꝫ Aristo. in primo metheoroꝝ: siccitatem magnā: terre nascentiū sterilitatē: ter- remotum atqꝫ ventoꝝ copiā: inundatōes aquaꝝ: mortē atqꝫ epidimiā: plia: translatōes regnoꝝ: et le- gum mutatione seu nouitatē sectaꝝ: et hec oīa s̄m diuersam cometaꝝ magnitudinē figurā colorē motum locum atqꝫ duratione. inde Seneca .li. naturaliū questionū duas insulas ꝓnunciante cometa submer- sas dixit. et vt refert Justin9 āno quo Mitridates nascebatur: cometa visa est quattuor horis tāto ful- gore celū replens vt quasi ardere videretur: ac solis radijs obūbraretur. Hic autē Mitridates .xlv. an- nis cū romanis bella gessit atrocia: vt inquit Valeri9 maxim9. de studio et industria qꝫ Solin9 auctu- mat libro suo de mirabilib9 mūdi. Quid vltra: regnāte Nerone senis mensib9 apparuit cometa. et idē re- fert Seneca vbi supra. sed q̄d peius illo tpib9 esse potuit q̄ viuere sub illo criminoso. de quo loquitur Johānes solobriēsis in policratōe .li. i. In tāta mole imperij oēm posuis ē grauitatē: vt pbiam perse- quēs quasi maiestatis imperij inimicā et nobiliora ingenia virt9 se cōsilijs subdidit distructioni. ¶ Quar- ta an nature inferioris Hec est quarta questionū scōe ptis semicirculi qua queritur an cōplexio nata .i. oīa ipsa generata inferioris nature .s. elementoꝝ ꝯtrahant virtutē .i. existentiā siue eclypsim .i. defectū ex planetis .i. influxu celesti. an ex primis generātib9 .i. parētib9. qđ si ex planetis: aut hoc scōm necessita- tem: aut saltē scōm euentum .i. a casu. si vero ex generantib9: cum vnū generantiū aliquando sit albuꝫ aliud q̄ nigrum: et econtra: quia generatū ex illo non est album et nigrū: et sic si sic: quia generatū assi- milatur quādoqꝫ in extremitatibus sup. corporis: vt manib9 pedib9 et reliquis: similiter quoqꝫ sexu pa- tri: et in ceteris morib9 assimilatur parturienti. q̄ñqꝫ vero neutri generātiū subaudi assimilatur. ¶ Pro ab- solutione hui9 q̄stionis atqꝫ quarūlibet primū eius aduertendū est q̄ in rebus ipsis generandis a qꝫ. producendis in esse triplex assignandum est formale principium. s. ipsum p̄m. ipsū primum atqꝫ princi-

pale quod est ipsa causa prima: que est regens moderãs atq3 ordinans ipsas causas scdas: vt ap tissime Boe. in tertio libro de consolatione metro nono inseruit: cum dicit. O qui perpetua mundu3 ratione gubernas. Terrarũ celiq3 sator 7c. Ab hoc quidem principio dependet celu3 7 tota natura. x. methaphisice. atq3 ab eo cunctis deriuatum est esse, et viuere: his tamẽ clarius: his vero obscurius. Est 7 aliud principium instrumentale videl3 ipsa corpa celestia. per que l3 deus optimus per se solu3 cuncta disponat vti sacra testa-tur auctoritas: tamen q̃ntum ad executionem inferiora per supe riora dispensat. quia de re dictu3 est primo methe orozu3 q3 oportet istum mũdum inferiorẽ esse con tiguum sup̱iorib⁹ lationib⁹ vt to ta ei⁹ virtus inde guberneť. Est etiam tertiũ rebus principiũ qḋ seminariũ dico. hoc aũt p̃cipiũ virtus est in alatoz semine con-sistens: sicut in artificiato arti-

ex his album, 7 nigrum non est: et quare generatum quãdoq3 in extremitatibus assimilatur patri: in cete ris parturienti: quandoq3 neutri generantium: Quin ta que proportio motus ad motum per planetas: 7 q̃

fex: 7 vocatur hec a quibsdam phis virtus firmatiua: a quibusdã bifinctiua: a quibusdã vero ymago mundi. hec autẽ tria principia sic se habent in animatoz p̱ductõe vt inferiori per superius influatur et non conuertitur: quare q̃tum hic suffict dicendum est q3 omnia etiam generata virtute ipsa3 perio-dum atq3 eclypsim sumunt ab ipso principio seminario veluti principio quodam immediate moto ab influentia celestium corporu3 nutu ac voluntate cause prime. neq3 tamen nisi ipsa causa prima sic dis-posuerit: hec quadam coacta necessitate fieri estimandum est: qm̃ impressiones causarum naturaliu3 i effectibus scḋm recipientium modum recipiunť: inferiora aũt sunt flutibilia 7 non semp eodem mo-do se habentia p̱pter ipsam materiam que est in potentia ad plures formas: 7 hoc est vt refert Alber tus primo mineralium quod Plato voluit cum dicit formas ipsas scḋm merita materie recipi: 7 hinc Ptholomeus in alba. effectus stellaru3 incertos 7 diuersos esse q2 inferioribus insiuta proueniunt p aliud 7 per accidens: per aliud q2 p virtutes elementares quas primo informant. p accidens qm̃ nõ p̱ueniunt ad inferiora nisi p esse vniuersale quod est confusum 7 incertaru3 dispositionũ. 7 ide3 Ptho. in quadripartito. Rni sus nec estimare debemus q3 supiora procedũt mutaliter: vt ea q̃ diuina dispo sitione contingunt 7 q̃. nullatenus sunt vitanda: necnon que veraciter 7 ex necessitate p̱ueniunt. In centilogio etia3 dicit. hec iudicia que tibi trado sunt media inter necessariu3 7 possibile. Absoluta ergo hec questionis pars est: an cõplexionata ipsa ex planetis vel a primis parentibus virtutes atq3 pe-riodum suscipiant: qm̃ tam ab his q̃ ab illis licet diuersa ratione: similiter si ab ipsis planetis an ne-cessitate vel a casu. Restat q̃ vt diuersa natorũ erga parentes assimilacio, quomodolibet absoluetur. Et dicendũ causa3 assimilationis horum vel dissimilationis tam ex influentia celestis corporis q̃ex tiã mate; iei recipientis has impssiones: similiter multas causas concomitantes atq3 superioribus anne-xas confirmari. 7 hinc ypocras dicit vt refert Galienus. q2 omnis substantia sit ligata et coniuncta in planetis 7 signis 7 rebus quattuor elementorum. 7 iõ Nectanabus naturalis Alexandri pater cum matre sua Olimpiade tempus obseruans coiuit sole leonẽ intrante 7 saturno in thaurum: a quis bus planetis filium suum volebat recipere figuram 7 potestatem. ¶ Quinta que est proportio mot⁹. Hec ẽ quita questio secunde partis semicirculi sedis Tratonis qua queritur q̃ sit porportio. i. habitu-do motus ad motum p planetas: hoc est qua habitudine se habeat motus vnius planete ad motum alterius: 7 que sit p̱nexio. i. ordinatio eorundẽ. s. planetarum: vt. s. quis eoru3 sub vel supra in corpore celesti ordinetur. Pro questionibus huius solutione notandum q3 motus planetarum diuersus est quẽ admodum eorum orbes diuersi demonstrantur. ex diuersitate enĩ3 motuum necessario diuersitatẽ or-bium deueniri phis visum est. Inter omnes autem planetas Saturnus omnium tardior est: qua propter 7 ipsum senem propter motus tarditatem dicunt: qm̃ cursum suum annis. xxx. solum perficit. Jupiter vero post hunc planeta beniuolus motum suum annis. xij. complet. Mars tribus. Sol vero omnium medius anno vno. similiter et venus. Mercurius similiter inter omnes laboriosus anno. Lu-na vero superiorum fer atq3 inferiorum puritas mense tantum. quare pauco concludendum cum que ritur que proportio motus vnius planete ad modum alterius eadem, est proportio que est numeri cu iuslibet ad quemlibet. hoc autem curiosius indaganti, ad arithmeticorum recurrendum est codices atq3 geometrorum: in his enim nedum horum sed 7 quorlibet proportio vberrime perdocetur. Or-do planetarũ sub octano circuli his versib⁹ cõmuniter memoratur. Octo sunt spere quas sic poteris retinere. Celum stellatum saturnus iupiter 7 mars. Sol venus 7 mercu, vltima luna subest. ¶ Ite3 no

ta proportio nihil aliud est ꝙ duarum quantitatum quecunque sint eiusdem generis certa alterius ad alteram habitudo. Et dicitur eiusdem generis vt numeri ad numerum: linee recte ad lineam rectam: superficiei ad superficiem: corporis ad corpus. non enim linea superficiei vel corpori proportionatur. quare etiam nulla diametri ad costam reperitur quantis reperibilis vt vult Aristoteles. ¶ Sexta cum saturnus inter planetas. Hec est questio sexta huius secunde partis semicirculi sedis Eratonis qua queritur. Cum ita sit ꝙ saturnus inter planetas seuissimus sit venusque benignissimus: an benignitas vnius. s. veneris veniens ex opposito super aspectu qui est per diametrum circuli: retardet. i. temperet atque refrenet malignitatem alterius super saturni. Pro huius questionis solutione dicendum. Inter planetas quosdam maliuolos: quosdam vero beniuolos iuxta traditiones sapientum dici. maliuolos vt saturnum qui et talce armatus depingitur veluti nature viuentis inimicus: ac Martem quem deum belli ponunt: et

eorum connexio? Sexta cum saturnus inter planetas sit seuissimus: venusque benignissimus: an benignitas vnius malignitatem retardet alterius, ex opposito adueniens? Septima cum chorus naturaliter frigidus et siccus sit: quare nobis contrarius apparet? Octaua que sit elementorum connexio proportionalis?

ob eorum malignitates eos infortunas vocant: quoniam nato atque cuilibet exordio infortunas machinantur. Beniuolos vero Iouem et heroum atque magnatum significatorem dicunt. similiter et Venerem totius beniuolentie significatricem: quapropter eos fortunas dicunt. et ex his solum in presenti de saturno et venere questio est. Ad quam respondendum ꝙ venus nullo modo ex opposito aspectu maliciam saturni minuit: quoniam maxima est apud sapientes ꝙ fortune cum aspiciunt malos minuitur eorum impedimentum. hoc si ex amicabili aspectu aspiciant: amicabilis autem aspectus solum trinus ac sextilis est. Mali autem cum bonos aspexerint ex quarto vel opposito bonorum beniuolentiam fortiter impediunt: quoniam aspectus malorum atque ab aspectu malo. et hec totum de hac questione. ¶ Septima cum chorus naturalis. Hec est septima questionum secunde partis semicirculi sepe dicti qua queritur: quoniam chorus alia littera habet nothus: et verius: ille ventus australis sit naturaliter frigidus et siccus: cum a parte australi et a polo antartico deueniat: cur nobis apparet contrarius scilicet humidus et calidus. Pro cuius questionis solutione notandum. xii. esse ventos secundum philosophum ii. metheororum: et hoc secundum duodecim celi signa super. quibus sol discurrens commouet et facit cessare ventos. Hi communiter his versibus retinentur. Sunt subsolanus vulturnus et eurus eoi. Circius occasum zephyrus fauonius afflant. Atque die medio nothus heret officius austro. Ac boreas aquilo veniunt chorus ab alto. Atque omnium horum ventorum materia est exalatio calida atque sicca: quapropter nulli ex substantia sua dicuntur frigidi atque humidi: sed solum ratione mixtionis eorundem cum aere: et ad illius mixtionis propositum loquitur littera cum dicit. Cum nothus sit naturaliter frigidus quantum est de sua primordiali mixtione cum aere frigido: qui in zona frigidissima iuxta polum antarticum oritur: que pre nimia eius frigiditate inhabitabilis dicitur. quare ergo nobis apparet calidus. Dico quoniam dum perflat zonam torridam que sub equinoctiali est calorem sibi assumit. et quia versus meridiem venit vbi est maior aquarum copia et loca vapore et rore plena humiditatem contrahit et acquirit alienam. vnde apud nos calidus et humidus reperitur: et ipso flante aer predicto vapore repletus in pluuias frequentius resoluitur. ¶ Octaua questio que sit elementorum. Hec est octaua questionum secunde partis sepe dicti semicirculi cathedre Eratonis: qua queritur que sit connexio. i. coniunctio proportionalis elementorum. Pro cuius questionis solutione aduertendum ipsa elementa proportionibus quibusdam colligari atque ordinari numeralibus prout etiam Boe. ipse in de consolatu philosophico li. iii. metro. ix. testatur cum inquit. Tu numeris elementa ligas: vt frigida flammis. Arida conueniant liquidis ne purior ignis Euolet: et mersas deducant pondera terras. sicut enim duo numeri conueniunt in vno numero proportionali medio: sic duo elementa contraria in duabus qualitatibus conueniunt in vno elemento medio proportionali. Exempli gratia, in numeris quadratis hic duo sunt quattuor: et tria sunt nouem. Accipe ergo vnum numerum que sic excedat quattuor primum quadratum sicut secundus. s. nouem excedit numerum inuentum: et est. vi. secundum eandem proportionem. et dicitur proportio sex qui altera vel emiola: sicut enim sex continent quattuor et medium de quattuor: sic nouem continent sex et medium de sex. Eadem est elementorum proportio. nam ignis et aqua in duabus qualitatibus contrarijs sunt: et hec colligantur vno medio. s. aere: qui sicut conuenit cum aqua in humiditate: sic etiam conuenit cum igne in calidita

te quare sequitur questioni proposite fore satisfactum. ¶ Nona questio quis solis etc. Hec est nona et ultima questionum secunde partis semicirculi cathedre Cratonis qua solis lune meatus atque considerantur effectus mirabiles indagantur. Pro cuius enodatione materie haud quaque deviantes deum optimum maximum inter ceteras stellas duo luminaria, scilicet solem et lunam mundo prefecisse auctumant, quod etiam socra atque vetusta testatur auctoritas atque quotidiana comprobat experientia: tribuitque eis motum inter se difformem et aliis quoque planetis sub signorum cingulo, quandoque enim a terra et se invicem elongata sunt quandoque approximant: quandoque seipsis coniunguntur: quandoque elongantur, aliaque et ad alia diversimode motu prout in theorematibus astrologorum et precipue ptholomei iamdudum certissime demonstratum est. Insuper dedit eis potestatem omnium generandorum atque generatorum sub supra eorum defectu quas orbes

Nona quis sit solis et lune meatus et effectus.

Ultima semicirculi planicies proponebat.

Cur tremor in terris.

Cur concremat aera fulgur.

non absurde dictum est ab Arist. cum inquit. Secundum accessum et recessum solis in octavo circulo fiunt generationes et corruptiones in istis inferioribus. Opus enim substantie solis maximum est: tum propter corporis sui magnitudinem que terram centies sexagiessexties excedit ut etiam supra diximus, similiter et luminis sui formalitatem: ab ipso enim veluti a fonte indeficienti cetera sydera lumen certum est mutuare: que et alia paucis metricalis complecti cupiens. Marcianus capella sic solem alloquitur. Ignoti vis celsa patris vel prima propago. Fomes sensificus mentis: fons lucis origo. Regnum nature decus atque assertio divum Mundanusque oculus: fulgor splendentis olimpi etc. quare et secundum pithagoricos cor celi dicebatur. Luna autem maris et aquarum et omnium que in eis sunt domina atque moderatrix constituta est: quod pluribus experimentis tam in mari fluminibus quam etiam in vegetabilibus acceptum est. horum enim humiditas maxima est uti cucurbitarum atque medullarum humanorum ossium ac omnium viventium astrorumque sapientes res multas in suis virtutibus experti sunt: quemadmodum suis scriptis posteritati reliquerunt. similiter et medici certificantes dies egritudines aut ad bonum aut ad malum secundum .xii. loca circuli quas luna pretergraditur quolibet terminari: quo spiritu prius pronosticorum ait ypocras. Est quoddam celeste in quo oportet ipsum medicum previdere. Cuius si tanta est prudentia mirabilis est nimirumque stupenda etc. His autem omnibus ut premissa sunt intellectis: consequens arbitror ultimo huius partis: et similiter omnes alias absolvisse questiones: quare et ad tertiam et ultimam semicirculi partem est accedendum. ¶ Ultima semicirculi planities. In hac parte Boetius ostendit tertium ordinem questionum in cathedra Cratonis descriptarum, ad quas sicuti post primas et secundas filius inconstantie arripiendos se divertit, sic quoque ad has tam primis quam secundis fastiditis tandem se devoluit. Et dividitur hec pars secundum questionum numerum in hac ultima semicirculi parte descriptarum: partes patebunt in processu. Et dicit quod ultima planicies id est superficies semicirculi proponebat: subaudi questiones que sequuntur. ¶ Notandum quod fere similes questiones sunt que apud Virgilium his versibus memorantur. Unde tremar terris. qua vi maria alta tumescant. Obicibus ruptis: rursusque in seipsa resident. Defectus solis varios lunęque labores. Unde hominum genus et pecudum. unde hymber et ignis. Arcturum pliadas hiadas geminosque triones. Quid tantum occeano properent se tingere soles Hiberni: et que tardis mora noctibus obstet. Potestque prima pars litere nostre metro legi sic. Cur tremor in terris. cur concremat aera fulgur. Cur maris exundat rabies gustusque malignus etc. ¶ Cur tremor in terris. Hec est questio prima huius ultime partis qua cause terre motus sciscitantur. Et dicendum quod cum de terremotu fit sermo non est intelligendum quod totius elementi terrei ascensus fiat sive descensus: neque etiam estimandum terram ipsam circulariter et celum quiescere: et sic de singulis: quoniam terremotus huius impossibilis omnino est: quoniam ut ex mente vult Averrois etiam si omnes dii descenderent terram hoc modo movere non possent: sed estimandum est terremotum ipsum esse ruinam tremoremque titubationem: pulsionem: perforationem: scissionem et subversionem uti vult Albertus ex exalatione calida et sicca in terra preclusa atque petente exitum. Unde considerandum quoniam sol et stelle calefacientes generant ex terra exalationes multas: que interdum non habentes facilem exitum ratione frigiditatis aut pluviarum claudentium seu constringentium poros invicem fugientes contrarium congregantur: et fortificate per antiparistasim violenter cum magno impetu exeunt causantes terremotum. Potest fieri terremotus ab exalationibus ventosis intrantibus terram de nocte propter fugam contrarii que faciunt consimilem motionem clausis poris terre a frigiditate noctis.

¶ Cur serenat aera fulgur. Hec est questio secunda huius vltime partis: et ea queritur quare fulgur concremat ab effectu aera. Hoc tantum querere est que sit causa generationis fulguris atque coruscationis. Unde nota secundum Aristo. in metauris coruscatio comprehendit fulgur et fulmen. nam proprie dicta choruscatio est aparitio subita vaporis subtilis inflammati euanescentis in aere sine descensu ad terram. Fulgur vero est ignis subtilis: grossior tamen choruscatione ad terram descendens: qui herbas penetrat atque res molles vt refertur. iij. metheororum Algazelis. fulmen vero est vapor igni tus compactus et solidus impetuose cadens maioris vis quam fulgur. percutit enim quod tangit penetrat et vrit: diuidit: scindit: et nihil corporale ei resistit quare dicit Ysidorus quod fulgere idem est quod ferire. hec tamen tria non differunt essentialiter cum sint de eadem materia specie. de eadem causa effectiua specie scilicet caliditate et frigiditate.

Cur maris exundat rabies?

Bustusque malignus?

Que sit natura pennorum estiualium in hyeme deficientium et conuersim?

Quid grandinis rotunditas?

Solum autem accidentaliter differunt vt supra dictum est quare expressa causa generationis vnius omnium generatio predicta est. quare dicendum cum Aristo. quod hec omnia causantur ex vapore aggregato in nubibus. et earum vehementi collisione attrito et inflammato: et secundum diuersitatem huius vaporis propter admixtionem diuersam terrestreitatis vel non diuersificantur solum accidentaliter vt dictum est: quare etc. ¶ Cur maris exundat rabies. Hec est tertia questio huius partis qua queritur quare rabies id est estus maris exundat. id est abundanter excrescit. Vult dicere que est causa fluxus ac refluxus maris. Et aduertendum mare fluere atque refluere tripliciter intelligitur. Uno modo ab aquilone in austrum et econuerso. secundo agitatione ventorum. tertio naturaliter et regulariter omni die naturali bis. Primus fluxus et refluxus est propter aquarum in eis locis habundantiam atque elationem. et ideo cum aqua naturaliter fluit in locum decliuiorem: necesse est aquam in austrum fluere. Econtra vero fluit ab austro in aquilonem propter aquam ibi multum tumefactam: et consequenter virtute solis multum eleuata. Secundus fluxus violentus est ad omnem differentiam positionum. tertius autem fluxus est ab influentia lune que tam lumine quam influentia huiusmodi causat fluxum ac refluxum. Et quod hoc sit verum quo ad lumen patet: quoniam rarefactio et tumefactio maris videntur esse ratione luminis lune. cum omne lumen sit calefactiuum et rarefactiuum. Quantum vero ad influentiam similiter patens est quoniam luna suo solo lumine hunc fluxum causare non posset. patet quia si sic tunc in quadraturis maior esset fluxus et refluxus quam in coniunctione: quod experientia falsum est. necesse ergo est vnam cum lumine influentiam coagere: vt sic. lumen cum influentia sint cause fluxus atque refluxus huiusmodi. est igitur dicendum quod sicut anima per caliditatem alterat cibum: et per aliam virtutem ipsum attrahit: ita cum fluxus dicat tumefactionem et alterationem luna mediante lumine tumefacit mare: et per virtutem occultam ipsum attrahit sicut magnes ferrum: ab oriente in meridiem atque ab occidente ad angulum noctis. a meridie autem in occidens et ab angulo noctis in oriens restituit. quia luna suis virtutibus peramplius directe non respicit mare. et sic quodammodo priuatiue dicitur causa refluxus: quare etc. ¶ Bustusque malignus. Hec est quarta questio de salsedine maris que rit vnde causetur. Quare iuxta Ari. sententiam notandum prout ipse vult in libro de sensu et sensato. Sapor est passio humidi a sicco terrestreitate quod ex alia mixtione sicci terrestris cum humido resultat alius et alius sapor. quare cum salsedo sapor sit: necessario prouenit ex sicci terrestris cum humido: sed non simpliciter sicci sed adusti: quod patet in lixiuio quod non fit excellenter salsum nisi fiat fortis calefactio et adustio cinerum. et similiter de vrina vt apud medicos probatissimum est: quare posita eternitate mundi necessario ponitur mare esse salsum: in eo enim est multum terrestre adustum derelictum ex alatione calida et sicca: et est ibi quodammodo aqua pura admixta superueniente calore solis decoquentis et facientis humidum eleuari: vt patet ad experientiam. ergo etc. Et bene dixi posita eternitate mundi: quoniam si mundus creatus fuerit: postea per magnum tempus mare salsum nequaquam existebat. ¶ Que natura sit pennatorum. Hec questio quinta querit de his auibus que hyeme recedunt a nobis et estate reuertuntur. Ad quod dicendum quod ex his auibus sunt communiter hirundo atque ciconia et id genus: et sunt ex auibus parum caloris naturalis habentibus que minime a frigoribus preseruari possunt: recedit que in introitu hiemis ad regiones calidiores: quibus tam victu quam aeris salubritate consoueri possint duce natura. ¶ Quid grandinis

rotunditas. Ad hanc questionem sextam dicendum grandinem continuo ad rotunditatem declinare eo quod generatur ex nube diuisa in guttas: que fugientes contrarium tendunt ad rotunditatem: que figura prima atque perfectissima vt alias habet declarari. Et est impressio que non generatur nisi in media regione aeris: quoniam non in suprema propter excessiuum calorem: nec in infima propter remissam frigiditatem ex reflexione radiorum solarium. multa enim et grossa materia non nisi per excessiuum frigus congelari potest: quare

Niuis prolixitas?

Nebule potentia?

An virtus lapidum ex complexione sit an ex materia

An adamantina attractio ex componentibus simul sit an ex vnius incursu tantum?

Quid pluuie dulcedo?

Putei hyemalis caliditas?

Estiualis frigiditas?

solum in media regione aeris generatur. ¶ Niuis prolixitas id est longitudo: quoniam non sicut grando ad rotunditatem tendit. Ad hanc questionem septimam dico quoniam nix generatur ex vapore eleuato sursum ad principium secunde regionis aeris: et ibi iste vapor congelatur propter frigiditatem non tamen excessiuam et propter defectum solis ipsum ad superiorem partem vel medium secunde regionis attrahere non valentis quapropter cadit in terram ita debiliter congelata et spongiosa atque rara de quo questio querit. ¶ Nebule potentia. Ad hanc octauam questionem dicendum prout refert Aristo. nebula est impressio facta ex resolutione nubium resolutarum in aquam pluuialem. vapores enim sic resoluti dispersi per singulas aeris partes ac diffusi nebulam gignant et inducunt. et quanto terre est vicinior: tanto spissior est et obscurior: a terra vero eleuata magis est soli peruia: et ideo nimis frigida et obscura. ipsa autem totaliter a sole attracta in materiam nubis conuertitur et ideo future pluuie est significatiua. ¶ An virtus lapidum. Hac questione de virtute lapidum queritur an scilicet lapidum virtus ex complexione lapidum sit, vel ex ipsa materia. Pro cuius questionis solutione premittendum est id quod a philosophis peritissimis iam longe ostensum est. omnis lapis materiam esse aut speciem cuiusdam terre: aut speciem quandam aque. vincit enim in lapidibus alterum istorum: et secundum diuersam victoriam diuersi lapides generantur occurrente super ipsa duo virtute minerali lapidum quam formatiuam dicunt. sicut enim in semine animalis quod est superfluum nutrimenti descendit a vasis seminariis vis formatiua animalis que format et efficit animal: et est in semine per modum illum qui artifex est in artificiato: sic est etiam in materia ipsa aptata lapidum virtus formans et efficiens lapides et producens ad formam lapidis huius vel illius. hec autem virtus formatiua in materia ipsa lapidum generatur et causatur ex virtute stellarum infusa ipsi loco. et hec omnia in fractione et commixtione lapidum reperta sunt. quare questioni satisfaciendo dicimus. cum virtus ipsa elementaris que materia lapidis est paucissimas post se relinquat operationes atque pene surdas: atque etiam infinitas pene et nobilissimas virtutes vt effugare venena: pellere antraces et similia: que ex virtute elementari esse non possunt in lapidibus consistere clarum est: concluditur necessario virtutem lapidum esse ab ipsa forma substantiali prio intentata a natura atque ab ipsa virtute formatiua a virtute celesti loco infusa in materiam ipsam elementarem introducta non quidem ab elementis vt Alexandro greco peripatetico opinatur: quoniam elementa operari non possunt nisi qualitatibus primis: virtutes autem ad qualitates primas reduci non possunt: neque etiam ab ipsis ydeis virtus lapidum est vt plato voluit: qui omnia inferiora sydera dicit a superioribus ydeis quos separatas et mire potentie esse dicebat. Ille enim sunt que generant quicquid generatur: vt asserit: licet falso: vti de hoc alias iam longe disputatum est. Sed pertractum est prout etiam vult Hermes philosophus pater et plures indorum virtus lapidum primo ex virtute stellarum et ymaginibus earum et secundum modum iam dictum per infusionem circuli alatur: descenditque hec virtus in res nature nobiliter et ignobiliter. Nobiliter quando materie recipientes has virtutes fuerint superioribus magis similes in lumine et perspicuitate. Ignobiliter quando materie fuerint confuse et feculente: quibus quasi opprimitur virtus celestis. sic secundum diuersitatem influxus illorum superiorum diuersas virtutes lapidum fore constat: sic saphirus suam: dianias suam. Carbunculus quoque atque magnes quilibet suas operatur virtutes. quare etiam dicendum adamantinam virtutem ex hac superiori constare virtute: non autem ex approximatione ferri ad ipsam: quamuis vt per virtutem operetur approximatio ista requiratur: et tantum de hac questione. ¶ Quid pluuie dulcedo? Hac questione queritur causa dulcedinis pluuia

um. Ad quod dicendum ꝙ calor solis attrahēs superi⁹ aquā: ⁊ vapores ipsos calefacit atq̃ digerit: ex qua digestione generat̃ dulcedo ī aquis illis sic attractis: quas aquas pluuias appellam⁹. ¶ Pu- tei hyemalis caliditas. Ad hanc questionem dicēdo scd̃m sententiā Alberti magni licet dissonam q̃si ab Aristo. sentētia notādū ipm elementū terre duas habet crustas: vnā interiorē que est calida ꝑpt exaltatiōes illic inclusas: ⁊ aliam exteriorē que est frigida ꝑpter frigiditatē ad eam expulsaȝ a caliditate cruste interioris. Et tunc dico ꝙ aqua fontium in estate, frigidior ē q̃ ī hyeme. Et ratio est: quia in estate crusta exterior terre est multū frigida ꝑpter duplicem antiparistesim. s. extrinsecā aeris calidi: ⁊ intrinsecaȝ cruste interioris calide. In hyeme aūt est calida ꝑpter caliditatem expulsam ad eā frigiditate aeris circunstantis: ꝑpter qđ aqua illic existens et inde nō exiens in hyeme tēpida reddit̃ vbi ī estate est excellēter frigida. Et similis ratio reddi pōt de aqua putealī. ⁊ hec est sentent. a Alber.

Uisus triplex emissio

Colorumq̃ concretio.

Cum igitur istarum questionum difficilium solutio animum mutationis non posset adimplere: vxori proposuit subiugari predictis postpositis. Uisis vndiq̃ virginibus in tedium ductus: parentibus sic

¶ Uisus triplex emissio Hec questio querit que ē triplex visus emissio: quod tm̄ sonat: ex quo videntiū triplex genus est. aliqui enim acute vident: alij acutius: tertij acutissime. Que causa redditur tā diuersorum visuum. Et ad hoc respondendū notabiliter aduertendū est: ꝙ in organo visiuo quidā neru⁹ est quem opticum dicunt: in quo virtus visiua consistit: non ꝙ si oculi eneruētur oculi adhuc viderēt: q̄m oculi hōis sunt videndi instrumēta: sed q̄m in neruo illo fortitudo est visionis: vt ⁊ alijs ꝑtibus corporis nerui corporei substētatio sunt corpis atq̃ robur. vn̄ dicendū ꝙ illi qui habēt oculos ī supficie capitis maxime ab hoc neruo distēsos: veluti quodāmō a sua fortitudine elongatos acute vident. nō ꝙ acutum excellentiā dicat: sed visionē ipsam dūtaxat ponat. Illi aūt qui hn̄t oculos aliquātulū fixos vidēt acutius: sicuti ad neruū opticū magis appropiquātes. Illi vero qui oculos habēt hn̄ fixos atq̃ in capite quasi inclusos: q̄m lineā ⁊ neruū opticū qui est visionis fortificatio ꝓxima attingūt acutissime vidēt. Uel posset aliter rn̄deri ꝙ hec diuersitas oritur ex diuersitate organorū visus in magnitudine atq̃ paruitate. Oculi nēpe magni ⁊ extensi debili⁹ vidēt ꝙ parui, ꝑpter dilatione atq̃ disiunctionem ipsoꝝ radioꝝ visualiū: cū oīs visio fiat p radios: vt in ꝑspectiua hꝫ declarari. adunatio ergo vel disiunctionū radioꝝ visualiū debilitatē vel fortitudinē visionis generat: cum certū sit omnē virtutem vnitam fortiorem seipsa dispersa fore ⁊c. Colorūq̃ cōcretā .i. inspectio: vt hoc nomen verbale a concerno deriuetur. Et querit hec questio de ipsius visus obiecto qđ est color: nō quidem stricte sumptus vt. s. extremitas ꝑspicui in corpore terminato ꝑut ipm diffinit Aristo. in. ij. de aīa. ⁊ in p̄mo de sensu et sensato: vt albedo et nigredo ⁊ hmōi qualitates resultātes ex mixtione q̃tuor qualitatuȝ primaꝝ: q̄ nūc lux nō p se videtur: sed color ip se cōit et sumpt⁹ q̄ est qualitas p se imutatiua visus sub rōne visus: ⁊ sic lux ⁊ lumen dr̄ colores a philosopho. ij. de aīa. Sic etiā de colore loquit̃ p̄mo p̄to de sensu ⁊ sensato di. Oīa corpa colore pticipāt: necnō etiā astrologi dicūt astra diuersis colorib⁹ colorari. Et tm̄ de hac ⁊ per ꝯñs de om̄ibus questionib⁹ in sede Catonis per diuersas semi. circuli partes motis atq̃ depictio: ad quas persoluēdas cū filius incōstantie fastidienti animo minime valebat: ad aliud inconstantie genus se diuertit, ꝑut in textu proximo apparebit. ¶ Cū igitur illaꝝ questionum ⁊c. In hac pte Boeti⁹ post p̄dicta quartū diuersionis sue mutabilitatis gen⁹ incōstātie filij ostendit dicēs. Cum solutio istaꝝ questionū difficiliū: subaudi p̄dictaꝝ non posset adimplere id ē pficere: animū mutationis. i. filij incōstātie postpositis id est dimissis p̄dictis omnib⁹ ꝑposuit sup. animo subiugari vxori hoc est matrimoniū contrahere: sed q2 ductus in tedium .i. attediatus vndiq̃ ab om̄i parte virginibus respondit parentib⁹ his versiculis. Improbo corruptas lectos detestor aniles. Nil mihi cū torua virgine: solus ero. Corruptas quo ad viduas dicit. Aniles vero lectos quo ad vetulas refert. quod aūt de torua virgine di. expone .i. aspera. scd̃m Hugutio. virgines eī̄ aspere ad cōsuspendum sunt: ⁊ his omnibus refutatis atq̃ spretis concludit. solus ero sup. sine coniugio. Spretisq̃ predictis quintū instabilitatis genus ipsius inconstantie filij annectēs di. Spretis predictis: vt pote. i. sicut solutionib⁹ difficilib⁹ questionū sup. p̄missaꝝ filij inconstātie inquit: ego insistam .i. intendā decetero .i. deinceps: aduerbiū est. difficilib⁹ preceptis .i. documētis Ptholomei illius astrologorū principis. s.

supple inquit, cum gradus ille portiones signorum supple celestium: atque discursus id est varij motus planetarum sine altitudine turris non possunt comprehendi faciliter visu: quid faciã? et prorsus desperano. Miserum inquit est me esse hominem: vtinam optantis est: possem exuere humanitatem atque asinitatem id est naturam asini inducere: et hoc specie permutata. ¶ Nota quod Ptholomeus de quo in littera agitur filius regis egypti extitit, de quo Aug. xviij. de ciuita. dei dicit quod multos iudeos in egyptum transtulit, neque Philadelphus quem et studiosissimum dicunt: sed vir alexandrinus philudensis sapientiarum almagesti dignissimus demonstrator: atque multorum voluminũ astrologie scilicet Quadripertiti Almur de Cosmographie opticorum planisperij ymaginum, atque aliorum plurimorum editiones nobilissimas posteritati reliquit. Hic idem Ptholomeus sicuti et sui predecessores plurimi Hermes scilicet atque Azarchelus et alij totalem celestem circulum xij. signorum ymaginibus quo ad eam partem quam zodiacum dicimus complete descripsit, quodlibet autem signum .xxx. gradibus secuit: ad quorum graduum noticiam cum fili inconstantie fastidio retentus peruenire minime valuit, similiter quoque planetarum motuum humanitatem in asinitatem optabat permutari: estimans melius sub rudi atque indocili asinitate vitam bestialem degerere: quam sub dei ymagine creatoris mirabilia indagare. ¶ Sit ergo discipuli summa etc. In hac parte Boe. ex exemplo preintroducto totius precedentis capituli seriem epilogando concludit dicens. Nec omnia ista que premisimus tam de inconstantie filio quam alijs in hoc atque in precedenti capitulo exemplariter recitatis in quo quod contingant. Sit discipuli summa subiectio magistratui: sitque discipuli attentio exercitij: et hoc quo ad primum in quo ipsa constare cognoscitur: cum animi beniuolentia et illud pro secundo atque docilitate ingenij quo ad tertium quia pro et euitatio id est fugatio specierum luxurie, scilicet que in costu que in ornatu que in crapula atque commessationibus consistunt prout hec atque alia in primo precedenti capitulo edocta sunt: atque sit discipuli professio debita, id est ordinata felicis constantie: et bene felicis: quoniam hec sola est qua quis premium sui laboris dignum consequitur: consecutique felicius stabilitur: prout hec et alia in principio capituli huius non incongrue adducta sunt: quare de hoc capitulo tertio atque precedentibus dicta sufficiant.

respondit. Improbo corruptas: lectos detestor aniles. Nil mihi cum torua virgine: solus ero. Spretisque predictis vtpote solutionibus questionũ difficilibus Ptholomei de cetero preceptis inquit insistam. Sed cum signorum gradus planetarumque discursus sine turris altitudine facili visu comprehendi non possunt: quid de cetero faciam. Miserum est me esse hominem. Vtinam humanitatem exuere possem et asinitatem induere: specie hominis permutata. Sit ergo discipuli summa magistratui subiectio: exercitij attentio cum animi beniuolentia et ingenij docilitate: specierum luxurie euitatio: felicisque constantie debita professio.

Capitulum quartum.

Omnia siquidem supius expedita de scholarium informatione sunt infixa. Nunc de eorum sagaci prouisione breuiter est tractandum. Cum ergo humani corporis complexio flegmate sanguinea colera et melancolia consistat

¶ Capitulum quartum.

Omnia siquidem superius expedita ℞c. Hoc est capitulum quartum huius libri totalis. In quo Boe. post predicta determinat de sagaci scholarium prouisione. Et diuiditur hoc capitulum in duas partes principales. nã in prima determinat de sagaci scholarium ꝓuisione et hoc quo ad eos scholares qui rerum copia prestãt: atq; necessarijs omnibus pleno cornu abundant. in secunda vero facit hoc idem sed quo ad illos q̃ paupertate grauati quotidianũ victum labore atq; industria mendicare cogũtur: ibi. Ne paupertatis. Prīa pars adhuc in tres partes diuiditur. nam ꝓmo facit qđ dictũ est quo ad ea q̃ complexiones scholarium respiciũt: in scđa quo ad ea q̃ res ipsas exteriores personã subsidiantes famulos concernunt. in tertia ꝓo q̃ socios fideles cõtingunt. secunda ibi. Cum autem nil discrepano. tertia ibi. Prudẽtis vero. Prima adhuc in duas nam primo facit quod dictum est. secundo quoddam prius dictum circa subiectionem discipuli erga magistrum reassumit: ibi. Felicis discipuli ℞c. Prima adhuc in quattuor secundum complexionum genera: partes patebunt. Et primo continuando se ꝓcedẽtibus di. ꝙ omnia que superius expedita sunt ipsa sunt insita id est data ⁊ dicta de scholarium informatione. nũc vero quoniã ip̃a natura ꝑ se non est sufficiens ad speculandũ nisi affuerint res scĩe quarum forma ẽ domina: ideo tractandum est breuiter de sagaci prouisione scholarium: et hoc ne penuria atq; egestate a doctrina atq; studio quomodolibet retrahantur. Sed cum complexio humani corporis consistat suffulta id est munita flegmate sanguinea colera et melancolia: his dico quattuor humoribus corporeis necesse est quẽlibet scilicet hominem elicere id est extrahere sup. ex his quattuor humoribus preeminentiam id est dominium quoddam quo denominetur. vult dicere: ex quo humanum corpus quattuor humoribus constituatur: necesse est cum huiusmodi humores alter ad alterum sint contrarij: quendam in ipso corpore dominari qui ip̃m denominet: vt scilꝫ sit aut melancolicum: aut flegmaticum: aut colericum: aut sanguineum. ¶ Nota humor est corporum sensibilium materiale principium. Et sunt in corpore humano quattuor vt iam dictum est: qui vt dicit Johannitius vocantur elementorum filij: eo ꝙ vnusquisq; eorum et ex eorum originaliter constet qualitate. hi quattuor humores in quãtitate ⁊ qualitate equalitatẽ proportione debita obseruantes: sola corpa sanguinem hñtia pficiunt nutriunt ac custodiũt in debita consistẽtia sanitatis: sicut econtrario ex eorum inequalitate siue infectione infirmitatẽ generẽt et inducunt. Fuerunt enim hi humores vt dicit Galienus super amphorismis ypocratis eos Chimos vocans necessarij multum ad temporis constitutionem: et ad ipsius regimen ⁊ cõseruationẽ. atq; continente deperditorum in corpore restaurationem. neq; tamen equalibus virtutibus simpliciter in corpore sunt subsistentes cum oppositi essent: ergo simul stare nõ potentes: sed solũ proportionaliter equalitate: vt sic inter eos vnus illorum dominiũ obseruet: quare dictũ ẽ in lr̃a necesse ẽ quẽlꝫ elicere ꝑeminẽtiã ℞c. i. hr̃e quẽdam humorẽ in se plus ceteris dñantem.

suffulta: ab aliquo predictorum necesse est quemlibet elicere preeminentiã. Melãcolico veró pigriciet tioriq; subiecte locis secretis ⁊ ãgulosis strepituq; carentibus lucisq; paruz recipientibus studere ẽ oportunum. Saturitatemq; declinem serasq; cenas precauere: potibusq; mediocribꝰ gaudere ad nature studiũ prout studij desiccatio exegerit. Plenaria potius receptione ad mensurã cõfoueri ne nimij studij proteruitas tisim generet ãhelam toracisq; strictitudine

¶ Melãcolico vero pigriciet ℞c. In hoc pte Boe. ostẽdit spẽaliter quõ discipulis ac scholaribꝰ scđm suã cõplexionẽ dꝫ ꝓuideri circa studiũ victu vestitu atq; loco: quo ad eos: spẽaliter q̃ in hũore melancolico plus ceteris supstare noscitur. Et dicit ꝙ oportunũ ẽ. i. cõgruũ melãcolico subiecto pigriciet studere locis secretis ⁊ angulosis. i. angulis plenis: qm̃ ipsi sunt timidi naturaliter: et iõ si in latis atq; speciosis domibus studio vacarent atq; a lõge vmbras respicerent. in timorem possent adduci atq; tandem studio frustrari. locis etiam carentibus strepitu: et hoc propter debilitatem complexionis q̃ non est capax tumultus. locis etiam parum lucis recipiẽtibus hoc est obscuris: ⁊ hoc ob visus debilitatem: et summarie omnibus in locis solitarijs ⁊ his que complexioni magis cõuenire noscuntur. In sup oportunum est ipsi melãcolico precauere saturitatem. i. ciborum repletionẽ: d... ẽ ab ...

onerosam. et hoc propter debilitatem virtutis digestiue: cum in ipsis calor naturalis tenuis sit atq; paucus. natura vero frigida ad modū superhabūdat: et ideo oportunū est ipsi precauere cenas serotinas. id est tardas: atq; propterea oportunū est ei gaudere potius mediocribus: prout desiccatio studij exegerit id est desiderat: vt scz acuitatem fumositatē nō habeat: vt est vinū fumosum quod omnino contrariū est sue nature sicuti et cuiuslibet. ipsū enim sicuti ꝛ in precedentibus iam edoctum est studium atq; contēpla tionem obnubilat atq; a via doctrine prorsus adducit: sz nihilominus oportunū est desi ipsū confoueri. i. nutriri plenaria. i. copiosa receptione potus: ꝛ hoc pro ut desiccatio studij requirit: nempe humiditas. id ē curiositas nimij studij sup. quo exsiccotiuum humoris est radicalis sicuti ꝛ quelibet cura: generet tisiz hūc morbum: anhelā id est anhelantē strictitudine thoracis id ē pectoris.

Flegmaticus vero licet strepitu vigentibus edibus lucisq; capacissimis: preceptis studij potest informari. Poculis plenioribus potest substentari. Cibarijs omnigenisq; cōfoueri. Venereoq; accessu si phas est

¶ No. melancolicus a melancolia dictus est: q̄ est sanguinis nigri cum felle mixtio: ꝛ ē complexionum pessima. dr nempe a melē qd̄ est nigrum et chole fel: eo q̄ ē ex nigri sanguinis fece ammixta abundantia fellis. Inde melancolicus cuius proprietates et mores atq; natura cōmuniter dio versibus recitātur. Inuidus ꝛ tristis: fallax luteiq; coloris. Non expers fraudis timidus dextreq; tenacis qm̄ parcus ē. Assimilaturq; hec cōplexio terrene cōplexioni q̄ frigida ē et sicca: sic ꝛ melācolia. ꝛ licet hec cōplexio deterrima sit vt predictū est. nō eo minus affirmandum ē pene oēs viros claros qui aliq̄d laude dignū posteris reliquerūt hac cōplexiōe abūdasse: cū cōplexio hec bonā p̄stet memoriaz propter aquā et terram vt ex mente probat Raymūdus lulli in suo opere astrologie. aqua enī vt inquit est restrictiua auara ꝛ impressiua: ꝛ terra est subiectū spissum in quo durat impressio spērum q̄ memorate sunt. doses ergo melācolici maxime disponūtur ad magnas scientias acquirēdas: ꝛ propter hoc ad multiplicationem plurium specierūq;. hincq; nō absurde putandum est maiorē partē philosophorū melācolicos extitisse: qd̄ attēdēs phūs libro problematū ait. Quicūq; excellētes fuerūt viri aut scdʒ philosophiaz aut politicā aut poesim aut artes vocātur melācolici: etenī Hercules fuit huius nature. ꝛ occupantur ab egretudinibus q̄ sunt a nigra colera: ideo epilēticoꝝ egritudinē ab Hercule antiqui faciū morbū ꝛ herculeū vocabant. ¶ No. tisis ē viceratio pulmonis cum cōsumptiōe totus corporis. strīgit nempe hec viceratio cannā pulmonis q̄ fit inspiratio ac respiratio aeris. ꝛ hinc tisim anhelā. i. anhelātē conuenit appellari vt in lrā. inde ptisicus. Itē thorax pect⁹ est vel pectoris ps illa q̄ ē a collo vsq; ad stomachū quā nos dicimus archā: qz ibi archanū fit. i. stratū quo cetera arcētur. Dr etiā thorax lorica alias. vn̄ Iobā. xli. sub sistere nō poterit nec asta nec thorax. ꝛ desinit actūs in em vel in a indifferent: thoracem vel thoraca. ꝛ actūs pluralis in es vel in as: vt thoraces vel thoracas. vn̄ Virgili. in. x. Telo trāca viri: ꝛ bis sex thoraca petitū ꝛc. ¶ Flegmaticus vero licz strepitu. In hac pte Bo. insinuat quis locus studij ꝛ q̄ dispositio nutrimenti competat flegmatico. Et dicit. Flo pro sed flegmaticus potest informari preceptis studij in edibus. i. in domibus vigentibus strepitu hoc est murmure atq; clamore: atq; dombus capacissimis lucis hoc est edibus amplis apertis [illegible] atq; lucidis. Et hec quo ad locum: potestq; substentari: id est confoueri poculis plenioribus id est plenis ꝛ habūdantibus. et hic continens pro contento positum est poculā pro potu. ꝛ potest confoueri cibarijs omnigenis id est omnium generum: ꝛ hec quo ad victus dicta sunt: ꝛ sequitur. ꝛ si esset phas id est licitum dicere: ipse flegmaticus deberet permoliri mensurnus id est in mēse semel accessu venereo. i. coitu. ¶ No. ex quo. cōplexio hec flegmatica aque simillima est: ideo frigida ꝛ humida collocat. quare somni multum appetitiua ex superabundantia aque ꝛ frigiditate. hinc non immerito congruum reputatur flegmaticū locis tumultuosis atq; lucidis informari: quoniam si in locis quietis atq; obscuris studio incumberet citissime natura complexionis instigante somnolentia detineret: sz quoniam complexio sua propter frigus atq; humidum obliuionis germana consistit: conueniens est ipsum poculis atq; cibarijs calidis atq; omnigenis: similiter et actu venereo qui cōfractione sua calorem excitat confoueri atq; permoliri: vt sic qd̄ natura negat ciborum atq; potuum diuersa et opposita tribuat exhibitio. habentq; spermatis abundantiā: quapropter non indecēs est ipsos post mensem actu venereo exhilarari. Conditiones autem flegmaticorum atq; natura simul et mores his versibus cōiter mēorātur. Hic somnolentus: piger: in sputamine multus. Nil retinens sensu: pinguis facie: color albus. ¶ Sanguineus autem. In hac parte Boetius ostendit quid locus studij et que dispositio nutrimēti cōpetat sanguineo

set dicere mensarnus permolliri deberet. Sanguineus autem cuius complexionis fauorabilior est compago: omnibus edibus vel locis potest adaptari: quem ludendo sepius nouimus confoueri grauissima questione: quam si obliquantibus hirquis parietes solus occillaret. Tamen in hoc semper non est confidendum. Hunc cibariis leuioribus: potibusque gratissimis decet hilarari. Colericus vero pallide effigiei plerumque subiectus solitudini semper supponatur: ne nimii strepitus auditu bilem effundat in totam cohortem sicque magistratus venerabilem ledat maiestatem. O quam magistratus lesio vitanda est. Hunc cena grandiori nouimus sustentari: potuque fortiori deliniri. Cauendum

Et dicit Sanguineus autem cuius compago id est coniunctio vel compositio complexionis est fauorabilior id est melior ceteris: quia temperatior atque purior propter sanguinis dominium: potest adaptari omnibus edibus vel locis. Et huius signum quasi subdens ait. Quem ipsum scilicet sanguineum nouimus sepius confoueri questione grauissima id est difficillima ludendo quam si occillaret id est videret atque respiceret parietes hirquis id est oculis obliquantibus id est obliquis. q. d. quoniam nouimus sepius plus proficere sanguineos ludendo quam profunde meditando. De hinc restringens hoc quod dixerat dicit: tamen non est confitendum in hoc sup. prenarrato: et decet id est decens est et oportunum hilarari id est letificari hunc scilicet sanguineum cibariis gratissimis atque potibus leuioribus. sicenim sua complexio expostulat que leuitatibus gaudet atque leticia cum aerea sit, calida atque humida ex natura. ¶ No. ex quo sanguineus hilaritatem propter bonitatem sue complexionis que calida est et humida quibus scilicet caliditate et humiditate vita hominis plus constat: conueniens est ipsum omnibus locis amenis letis atque mundis adaptari. Illud autem quod dicitur sanguineum plus ludendo quam meditando proficere non absurdum est. facit nempe hoc ingenii sui viuacitas que in subiecto molli sue imaginationis radicatur: neque tamen ita stabiliter intellecta atque comprehensa retinet sicuti melancolicus propter complexioni admixtam humiditatem que potius obliuionis quam memorie mater est: plus tamen flegmatico retinet propter calorem humiditati admixtum. Et horum sanguineorum conditio natura atque mores facile his metris denotantur. Largus amans hilaris ridens rubeique coloris. Cantans carnosus satis audax luxuriosus. Illa littera habet. Cantans carnosus etc. ¶ Notandum prout refert Seruius hirquus est oculorum angulus vbi putredo colligitur et quidem ex nimia lascivia solent retorquere oculos ad hircos: inde dicitur hircus hic caper animal lasciuum cuius oculi ad libidinem in transuersum aspiciunt et ad hircos retorquentur. Item hilaro. i. letifico. vnde Macrobius. Verba non minus quam vinum hilarant conuiuium. et corripit ra. vnde Ho. in epistolis. Oderunt hilarem tristes tristemque iocosi etc. ¶ Collericus vero pallide. In hac parte ostendit Boe. quis locus studii et que dispositio nutrimenti competat colerico. et dicit. Colericus vero subiectus plerumque. i. sepius pallide effigiei. i. faciei supponatur. i. submittatur semper. i. continuo solitudini. i. loco solitario: et hoc ne ipse commotus auditu nimii strepitus effundat bilem. i. iram in totam cohortem. i. societatem: et per hoc sic ledat. i. offendat venerabilem maiestatem magistratus. et exclamans in lesionem magisterii inquit. O quam vitanda est lesio ista magistratus. et hec circa locum dicta sunt. hinc circa nutrimentum loquitur dicit. Et nos nouimus sustentari hunc grandiori cena atque deliniri. i. nutriri potu fortiori. Et circa hoc cautelam obseruandam ostendit dicit. sed tamen cauendum est sup. in exhibitione cibi atque potus huiusmodi ne extrahatur. i. excitetur mentibus rabidis. i. furiosis istius scilicet colerici. error. i. confusio litis. et hoc ex potus huiusmodi ministratione. q. d. summopere preuidendum est ne nimia potus exhibitio coleram eius nimium commoueat atque accendat: ne sociis lis atque guerra hoc occasione suscitentur. ¶ Nota prout dicit Constantinus in pantegni. li. ix. c. ii. Si corpori dominetur colera cutis erit glauca vel citrina. et hoc est quod in littera dicitur colericus subiectus pallide effigiei etc. Suntque ipsi qui dominium hoc in humore patiuntur generaliter iracundi animo inmansueti leues: impetuosi: quos ob res solitudini addicari iubentur prout littera sanatiue bilem in socios effundat, et expone bilem id est iram. Est enim bilis vt volunt grammatici

dum est autem ne litis horror potus amministratio ne istius rabidis mentibus extrahatur. Si autem quali tates assignare ignorans sit societas theoricos consulat: seqꝫ sic cognoscat. Pluribus vero menti⸗bus intimatum est gnotis eautos. Feliscisqꝫ discipu li discretio magistratui gaudeat subijci: eumqꝫ metu endo diligat: diuesqꝫ existat. Nec ei sub picturate di lectionis obtuitu Albinus existat detrahēdo. Quid enim detractore nequius? Ue magistratus detracto ri. Etiamsi fuerint mille cum eo: venienti magistro assurgat pro loco ꝛ tempore salutando: caputqꝫ incli net: eūqꝫ si iubeat assequatur: mansioniqꝫ eius si possit inserat cohabitando; vt sic castigatus non solū se mor deat: verum etiam si locus affuerit ad eū cōfluat inq⸗

fre sedes vel amaricatio ex fellis commotione procedēs. Sicut in Persio: Turgessit vitrea bilis, id ē ira. Proprietas autem atqꝫ mores huius colerici communiter his versibus commemorantur. Hirsu tus fallax irascens prodigus audax. Astutus gracilis siccus croceiqꝫ coloris. ¶ No. cohors licet pro prie multitudinem rusticorum significet: vt sic maior cohors quingentos: minor vero tricentos conti neat communiter: tamen pro qualibet multitudine conuenit accipi; sicuti et in littera acceptū est. ¶ Si autē qualitates. In hac parte Boe. antipophorisando cuidam tacite questioni respondet. Pos set enim quis dicere. multa satis de complexionum materie pre missa sunt. Boe. qua autē via in cognitionē harum determina te deueniendum sit: haud quan qꝫ demonstratur quid amplius. Cui questioni Boe. respondēs ait: qꝫ si societas scholarium sit ignorans assignare id est discer nere qualitates id ē complexio⸗nes que ex quattuor qualitati⸗tatibus deriuantur vt supra de monstratum est: consulat theo⸗ricos id est sapientes medicos: et his consultis sine dubio se a⸗gnoscat atqꝫ complexionem su⸗am. Pluribus vero pro sed men tibus intimatum grecum illud ē gnotis eautos: quod in latinum versum tantum sonat qꝫtum. Co gnosce teipsum: quod de celo p cessisse legitur. vnde Macrobi⁹ li. i. de somno Scipionis. De ce lo inquit descendit gnotis eau⸗tos id est scito teipsum. ¶ Feli cisqꝫ discipuli. In hac pte Bo. quoddam pīo dictum circa sub iectionem discipuli erga magi⸗strum reassumit secūdū qꝫ subie ctio ipsa potissimum ad aptitudinem eius circa magistrum adminiculatur. Et duo facit. nā primo de bitam discipuli erga magistrum subiectionem vberius qꝫ ante commonet. Secundo circa hoc cuidam tacite questioni respondet: ibi Si autem discipulus magistro suo. Et dicit primo. Discretio felicis di⸗scipuli gaudeat subijci id est supponi magistratui id est magistro: qꝫ pro et diligat eum metuendo: et existat id est sit fidelis ei sup. tam verbo qꝫ opere: nec existat ei Albinus id est non insequatur mores atqꝫ violentiam Albini. qui nephando scelere magistro suo vti superius iam explicatum est manus iniecit violentas: scilicet detrahēdo ei sub obtuitu id est aspectu picturate id est ficte dilectionis. et de inde quasi inuehendo contra tales di. quid est ergo nequius id est peius atqꝫ sceleratius huiusmodi detractore? ve interiectio est execrantis vel maledicentis: ve detractori magistratus. inde reuertens ad persuadendum scholaris reuerentialem erga magistrum subiectionem dicit. Scholaris etiam as⸗surgat id est reuerenter magistro suo venienti etiam si fuerint mille cum eo supple in cōsortio: et hoc salutando eum pro loco et tēpore: qꝫ p et scholaris ipse inclinet caput suum in obedientie signum. qꝫ p et assequatur eū scꝫ magistrum: hoc est si iubeat id est mandet: qꝫ pro et sup. scholaris inferat id ē im mitat se mansioni .i. habitationi eius. id ē magistri cohabitādo cū ipso si pōt: vt sit ipse scholaris casti gatus. s. magistri pñtia: nō solū se remordeat .i. castiget atqꝫ mores ꝯprimat: verū pro sed etiā cōfluat .i. accedat ad eum inquirendo sup. de dubijs occurrentibus: et hoc si locus ꝛ tps .i. oportunitas circa hec affuerit. ¶ No. etiā sicuti in superioribus tactū est: ad h⁹ vt magister metuat atqꝫ reuereat dꝫ in se quattuor habere principaliter. primū qꝫ sit scia illustratus. ꝛ hoc est qđ sapientie. xvij. dictū est. Ante

ꝙ loquaris scz docendo disce prius audiēdo. scdm ꝙ sit humilis et benignus. et hoc dicit Grego. in canone. hoc hz. xxvi. di. terciū ꝙ sit innocentia decoratus: qm̄ vt ait Grego. omel. vi. li. ij. Cum vita docentis despicitur: et eius q; doctrina contēnitur. hinc Seneca epl'a. vij. Plus homines oculis ꝙ aurib⁹ credunt. quartum ꝙ sit experientia certificatus: vt scz recte doceat et artificialiter vnū quēq; scd'm cuiuslibet artis exigentiam: et hec omia clarius in principio sexti capituli huius declarabuntur. ¶ Si autem

rendo. Si autem discipulus magistro suo semper vt necessarium est nequeat exhibere presentiam: tum propter mansionis distantiā: tum propter alteri⁹ rei causaz: dicticas semper lateri suo habeat promptiores cedulasue: quibus diligenter imprimat qd' conscientie proprie nouerit intimatum: eiusq; explicite inquirat dubitatum. Cum autē indiscrepans cōueniensq; affuerit connexio cōmensalium annua vel citior secundum propositum cōmorandi voluntas: salis lignorū q; in estate fragmenta: autumnoq; copiaz vindemie: messe trituram: in capricorno congeriem carnium. O ꝙ proficiens est sanitatiq; consentaneū scdm facultatem in vnum componere: ne artocopi mucore antionarius anhelitum infirmet: et vini insipidi acor cordis secreta confundat. Carnium laniste rancor falisq; tritura fetor inclusus intestina corrumpat: lignorumq; defectus membra contrahat: et quod deteri

discipulus. In hac parte Boe. cuidam tacite questioni respondet. et dicit ꝙ si discipul⁹ nequeunt adhibere magistro suo presentiaz impeditus ac retractus: tum propter mansionis distantiam: tum propter causam alterius rei: sicut tamen esset necessariuz scdm pri⁹ dicta. quid agēdum. scholaris ipse sup. si hec facere nequeat habeat semper dicticas: has tabulas: promptiores id est promptas lateri: vel pro vel cedulam. s. papiream vel pecorinam: quibus scz vel dictica vl' cedula imprimat id est scribat diligenter id quod nouerit. i. senserit: intimatum. i. declaratū sup. a magistro vel alio quouis: proprie sue cōscientie. i. intellectui: q; pro et inquirat. i. interroget cum scz magistri habuerit copiam: explicite. i. manifeste dubitatum. ¶ Notanduz dictica est multiforiaris tabula pictorib⁹ apta. Et dicitur a dicto ctas. qd' rhetorū est. vnde quidā. Clerice dicticaz lateri teneas vt amicā. ¶ Cū autem indiscrepans rc. In hac parte secūda prīcipalis partis prīcipalis hui⁹ capl'i. postq; Boe. ostendit quomō scholarib⁹ prouidendum sit sagaciter in his que complexionem coruz respiciunt: nunc vero demōstrat quō prouidendū eisdē sit in his et circa ea que res exteriores personas subsidentes et famulos concernunt. Et duo facit. Nam primo facit qd' dictum est circa res ipsas. scdo circa personas ibi. Lotricum rc. Et dicit O ꝙ id est ꝙtum consentaneum id est congruū atq; proficiens est sanitati. s. scholarium: componere id est coaceruare in vnum ſm facultatem id est diuitias: subaudi suo determinato tempore: videlicz in estate fragmenta salis atq; lignorum: in autūno id est in hoc anni tempore: q; pro et copiam vindemie id est vini: in messe id est tempore messis trituram. i. bladum. In capricorno vero id est in ea parte anni qua sol capricornum ingreditur congeriem id est copiam carnium: et hoc dico cum indiscrepans id est concordans atq; cōueniens: cōnexio id est coniunctis commensalium affuerit annua: vel citior id est breuior voluntas ſm propositum commorandi. Et huius causam subiungens ait. Et predicta ideo ita conquirenda sunt suis temporibus: ne antionarius id est reuenditor infirmet anhelitum sup. scholaris mucore tali lanugine artocopi id est panis: et ne acor id est corruptio insipidi vini confundat secreta cordis. Similiter quoq; ne rancor id est ranciditas carnium laniste id est marcellarij corrumpat: q; pro et defectus lignorum cōtrahat id est gelu constringat membra: et quod est deterius: ne antionarius id est reuenditor incrass

tus est ne assiduis incursib⁹ incrassetur, anxionarius? Magna vero discipuli est commoditas prout facultas suppetit magistratui necessaria exhibere: ne dum eius inhiat executioni rerum venalium indulgeat cōparationi. O q̄ absurdum est magistratus egestas? Lotricum aūt vetularum remotio summopere est appreciāda: earumq; accessus quanto rarior tanto salubrior: ne dum venerit suggerat aliquid inquinatū: vel a mācipio aliquid extrahat permollito. Quoniā mancipiorum raro, invenitur clementia: rariorq; in agone constantia reperitur. Ve seducenti mancipio in quo plenarie confidit dominantis dilectio. Quid est tali fedius et quid tanto scelere gravius? Mundum hospicium: supellex munda et thoral dealbatum: mancipij, prudentia rerum exitus considerans

setur. i. ditetur assiduis incursibus id ē accessibus p rebus necessarijs pticulariter in dies comparandis. Deinde cuidā tacite questioni respōdens dicit. Forte dicis ea que diximꝰ circa puisiones faciendas tam p scholaribus q̄ eorū cōmensalibus rōne etiā cōmoda sunt si magistro impartiātur. Cui respondens ait q̄ exhibere magistratui. i. magistro necessaria. s. quo ad victū corporis put facultas id est copia scholaris suppetit. i. requirit: est magna discipuli cōmoditas. Et ratōem subiungens inquit: et hoc ideo ne dum magister ipse inhiat id est intendit executioni id ē informationi eius scz discipuli: indulgeat. i. vacet comparationi rerū venaliū. ¶ Nota citus. ta. tum. i. brevis velox vel repentinus: vt in Ovidio de arte. Arte cite velo naues remoq; reguntur. Arte levis currus arte regendꝰ amor. Et Horatius in sermonibꝰ Cita cū mors venit aut victoria leta. ¶ Nota inter acorē mucorem nidorē atq; pedorem hoc interest put hoc metro continetur. Mucor panis: acor vini: rācor quoq; carnis. Nidor ab assa fit carne: sz a pede pedor. Itē artocopus panis dicitur cū labore factus: ab artos quod est panis et copos labor. dicit etiā alio significato pistor quasi artifex panis. sic apud Iuvenalē sumitur cum ait. Salua sit artocopi reuerentia. Indulgere et inhiare in antehabitis exposita sunt. ¶ Lotricum autem vetularum. In hac parte Boe. post p̄dicta ostēdit qua manerie scholaribus ipsis in psonis famulantibus prouidēdū sit. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est quo ad vetustas lotrices. scdo quo ad famulos subsidiantes: ibi. Hospiciū et c. Et dicit p̄io. Remotio id est elongatio vetulatū lotricum id est pannos lavantiū est appreciāda, summopere: atq; pro et accessus scz earum vetularū quanto est rarior. i. tardior tanto salubrior. Et rationē subdens inquit: quoniam ne dum sup. ipsa venerit suggerat id est latenter in aures scholaris consulat aliquid inquinatum id est pollutum: quo scz animus scolaris a studio verteretur: vel etiam ne ipsa extrahat a mancipio. i. famulo pmollito. i. inclinato verbis vetule scz ex substātia dn̄i. et hoc ideo q̄m clemētia manciporū rara reperitur: sed in agone. i. necessitate in qua amicus pprobatur rarior cōstantia mācipiorū reperitur. Ve interiectio maledicentis est. Ve inq̄ mancipio. i. famulo seducēti. i. decipiēti: quo scz famulo dilectio dn̄antis. i. dn̄i confidit plenarie. et invehendo contra talē dicit. Quid tali fedi⁹. i. detestabilius: q̄m vt. Seneca refert: ipso nihil efficatius ad noscendū dn̄o reperitur: cū sit familiaris inimicus. Quid etiā tanto scelere gravius. q. d. nihil. ¶ Nota agon. is. pugna mortis dicitur. vnde canit In agone triumphali et c. hic autē p necessitate captū est. ¶ Hospiciū mundū. In hac parte Boe. de puisione famulorū subsidentiū exequitur. et duo facit. nam primo facit quod dictum est. scdo contra infidelitatē malorū famulorū invehitur: ibi. Quid mancipio et c. Et dicit primo q̄ hospiciū. i. habitatio mūdū: supellex. i. vtensilia domus munda: thoral. i. lecti cooperimentū dealbatū sꝫp. oīa ista sunt componenda. i. pcuranda atq; disponenda decēti vultu. i. dece... ordine atq; dispositōe prudētia mācipij. i. famuli cōsiderantis exitꝰ. i. fines rerū dominicarū. mācipij dico assistētis. i. intēdentis semper sedulitati id est curie dn̄ice. i. dn̄i. q. d. quecūq; pcuranda atq; disponenda sunt in scholarium macentijs atq;

necessarijs: hec omnia componēda sunt atqʒ procuranda prudentia atqʒ solertia fidelis famuli: non famuli infidelis ac neqꝫ qui facie picturata operas prestat dñis. quē vt subdit in littera, nil crudelius mancipio subtrahente et infideli. ¶ Nō. supellex lis. dr̄ substantia vel facultas et omne instrumentum et ornamentum domus: ꝛ scribitur cū vno p. quē primā syllabam corripit. vnde Hora. Iam dudū splēdet focus ꝛ tibi munda supellex. Itē thoral a thoro dictum est: ꝛ est longa mappa vel quicqd in lecto sternitur.

tis sedulitati dominice semper assistentis: decenti vultu sunt componenda. Quid mancipio subtrahente fedius? Cunctos terreat infelix elimax ab Elimādo dictus: nomen et re contrahens. Qui cum Nicostrati munera suscepisset primo ei vultu seruiuit blādiori omnia ad nutuʒ administrans: fidelisqꝫ per omnia existens fideliorem se promittens: quicquid Nicostrati fidelitas possedit: ipsius commissum est infidelitati. Quid plura: cum nequissimi Elimacis infelix prouidentia cuncta vidisset sibi suppeditari: carnium alimenta piscuimqꝫ fomenta ceterarumqꝫ reruʒ venaliuʒ commertia cuncta in duplo q̄ essent appreciata dominicis auribus intimabat: sicqꝫ totius substātie exhausit incremēta: Nicostratumqꝫ in summā traxit egestatem ꝛ creditorum diuturnam exclama

¶ Quid mancipio. In hac parte Boe. post premissam bonorum famulorum prouissionem: nūc inuehendo contra malos ꝛ q̄tum cauendi sunt prosequitur: ponens tria genera ex his pre ceteris fore fugienda. Et diuiditur in tres partes. sm̄ hec tria famulorum genera. naʒ in prima docet fugiendum seruos latrones. secūdo bilingues ibi. Seruus bilinguis. tertio crudeles: ibi. Seruorum siquidem Prima in duas. nam primo facit quod dictum est. secundo ꝓposita exemplo confirmat: ibi. Cunctos terreat. Et dicit primo q̄ famulus latro atqꝫ fur summopere ab hospitiis remouendus est: quoniam nihil hoc mācipio subtrahente crudelius reperit. quod exemplo Elimacis confirmans subdit: q̄ si exempla petis: infelix elimax ille scholaris infidelis dictus ab elimando id est corrodendo: et hoc dicis contrahens id est accipiens nomen a re: scilicet corrodēdo. hic elimax terreat cunctos sup. dominos: ne sibi similes in famulatum coemant. hic nempe elimax cum recepisset munera: Nicostrati illius sui magistri primo seruiuit ipsi vultu blandiore id ē blando atqꝫ placido: et hoc ministrans id est procurans omnia superius de fideli famulo dicta: ad nutum id est voluntatem supple dominiqꝫ pro et seruiuit dico existens fidelis primo tempore atqꝫ etiā promittens se fideliorem fore in futurum: sed mente subdola. quare quicquid fidelitas nicostrati predicti possedit commissum est subaudi ad disponendum infidelitati ipsius elimacis. sed quid plura cū infelix prouidentia id est astutia atqꝫ caliditas nequissimi Elimacis vidisset cuncta, sibi suppeditari id est gubernanda atqꝫ disponenda committi: ipse elimax infidelitatis seruus intimabat id est insinuabat auribus dominicis id ē ipsi domino: omnia alimenta carnium: et omnia fomenta piscium ceterarumqꝫ rerum venalium cōmercia fore appreciata id est empta plus duplo q̄ essent: qua quidem īfidelitatis rabie tanto insistit vt sic hausit id est in suos vsus cōuertit incrementa totius substantie id est facultatis dominice: qꝫ pro et traxit nicostratum ipsum in summam id est extremā egestatem atqꝫ diuturnam id ē quotidianam exclamationem et infestationem creditorum: qua scilicet exclamatione ꝛ molestatione nihil menti scilicet debitoris imprimitur amarius. ve ergo insanie id est furori creditoris. cum autē i hec omnia incostratus: tum extremam egestatem: atqꝫ creditorum furores incidisset: tandem penuria sua ipsum in cognitionem erroris id est facinoris sui elimacis perduxit: vero pro sed ipse nicostratus conuenit id est in causam vocauit elimacem super errore id est facinore suo: sed tarde. quo id est qua conuentione audita id est percepta: elimax ipse prorupit statim in verba contumeliosa id est iniuriosa: qꝫ ꝓ et sepeliuit. i. infodit mucronē. i. ensem in visceribus dñi; ꝛ q̄ prius obmiserit. i. re

liquerat hinc secum asportauit: atque pro et reliquit corpus ipsum dñicum id est dñi: deuorandū id est lacerandum canibus. Deinde inuehens Boe. contra hunc elimacem dicit. En. i. ecce quantum scelus id ē peccatū impietas detestabilis id ē detestanda proditoris perpetrauit, scz magistrum suum nedū bonis singulis expoliendo: verumetiam contumelijs afficiendo: atque tandem post necem nephariam corpus dilaniandum: auibusque deuorandum relinquendo. ¶ Notandum est quod cōuenire multa significat: que his metris cōmuniter recitātur.

tionem: qua nihil amarius menti imprimitur. ve credītoris insaniei. Maxima vero nicostrati penuria eū in mancipij erroris conditionem perduxit. Tarde vero elimacem super errore suo conuenit: quo audito statim in contumeliosa verba prorupit: dominique in visceribus mucronem sepeliuit: et que prius omiserat secū asportauit: dominicumque corpus canibus reliquit deuorādum. En quantū detestabilis proditoris īpietas scelus pperpetrauit? Seruus bilinguis procul expellatur et ipsius nequitia statim deponatur: licet cō sanguinitatis proximitate coniūctus existat. Seruorum siquidem crudelitate multos vidimus sociorum incurrere iacturā. Creditoribus aūt summa exhibeatur debitoris commendatio: dieique prefixe semper pro

Conuenit olloquitur decet id simul assimilatur. Et igit ad causas vocat cōpellit inestque. Pangit adiuatur et adunat conuenit cuius est. Item mucro cuiuslibet rei acumen est et dicit a macros quod est longum, vnde sepe pro gladio ponitur. Et sunt synonima ensis gladius mucro spata rumphea etc. ¶ Seruus bilinguis. In hac parte Boe. scdm genus improborum seruorum fugiendum fore ostendit: et dicit Seruus bilinguis id est fallax et duplex expellatur procul. Et nequicia id est falacia ipsius serui bilinguis eminente. i. apparente: deponatur statim id est mortuis etiam id ē non obstāte quod existat coniunctus sup. domino proximitate consanguinitatis vel aliorū quecūque vinculo proximitatis. ¶ Notandum quod nulla pestis ad nocendum efficatior est quod seruus nequā atque domino duplex et inimicus. ipse enim nosat cōscientiā dñi: atque secreta familie meditatur: seducit dominū: atque per adulationes impedit ne videat orientem scz ne agnoscat: suadetque occidētis intuitū et opa tenebrarū. ¶ No. bilinguis a bis et linga dr sicut trilinguis, et dr qui duas linguas loquitur et per similitudinē bilingues fallaces et duplices dicūtur: quod aliud in corde aliud in ore hñt. vñ grecista Duplicis ac cordis hō dicitur esse bilinguis. ¶ Seruorum siquidem. In hac parte Boe. tertiū genus seruorum improborū fugiendū fore declarat. et dicit seruus crudelis etiam fugiendus est: qui quidem Boe. vidimus multos sociorum id ē scholarium incurrere iacturam id ē graue dānum: crudelitate id ē malicia horum seruorum crudelium. sunt enim litiū excitatiui atque pacis destructiui. ¶ No. licet iactura proprie nautarū sit: tñ pro quocūque dāno alicui per violentiā illato capi pōt: et sic in pposito capitur est. ¶ Creditoribus autē summa. In hac parte Boe. circa predicta etiam dicenda quoddā de creditoribus scholarium inserit vt ostēdat qua manerie circa hos agendū sit di. Cū necessitas ipsa coegerit vt scholaris ipse a creditoribus res ipsas pro vite sustentaculo mutuo receperit quid agendum: scholaris inquit summopere prospiciat et cōmēdatio summa suis exhibeatur creditoribus: hoc est, vt summope creditoribus suis exhibeat commendatiōque pro et caueat vt fiat solutio id ē soluat debitum prefixe id est statute diei. i. termino pagamenti atque solutionis. scholari enim cui copia id ē fortuna non arriserit sup. in bonis ipsis exterioribus quorū ipsa est dña: pleno cornu. i. abundanter et affluenter: o quod dulcis est translatio, i. prestatio creditorisque pro et exhibitio. i. traditio suffragij. i. adiutorij affinitiū. i. amicorum. ¶ No. circa hoc qd dr: pleno cornu: quod cū Hercules vellet deducere filiā cuiusdā regis qui dicebatur Deianira: fluuius acheolus quē trāsire debebat in diuersas formas se mutauit. Cū aūt vltimo in thauri spēm se transformasset Hercules ipso deiecto vnū sibi cornu abstulit: quod copie id est dee fortune sacrificauit: quo quidem cornu fortuna mortalibus res exteriores impartiret: et hinc tractū est

quod dicitur fortunam pleno arridere cornu 7c. ¶ No. creditor dicitur qui alienam fidem sequitur mu‑tuatam pecuniam numerando. generaliter autẽ dicitur ille qui ex causa quacũq; alienam fidem sequi‑tur. 7 dicitur creditor q̃ credit debitori; debitor vere dicitur, cui creditur. ¶ Prudentis vero scholaris Hec est tertia pars prime partis principalis huius quarti capi. In qua Boe. postq̃ ostendit qualiter scholaribus ipsis sagaciter providendũ sit tam circa ea que scz eius cõplexionem respiciunt: q̃ etiam

posse debiti fiat solutio. Scholari vero cui pleno cor‑nu copia nõ arriserit: o q̃ dulcis est creditoris trans‑latio: affinitũq; suffragij exhibitio. Prudentis etiam scholaris constantia semper aliquo cõsorte gaudeat speciali: cui propriam possit detegere cõscientiã: qui‑q; nubila existẽte fortuna diligenter subveniat: mor‑boq; vrgẽte sedulũ se exhibeat. Et si tetra mortis ca‑ligo affuerit superstites facultates disponat: si vero vinnis euadat ab eo possit sustentari: pasci: deliniri: 7 consolari: cubitum duci: diversis etiam partibus pro‑curari: vigente autẽ valitudine libellis gaudeãt per‑mutatiz: questiũculis certatiz: cõmendabili recorda‑tione gradatiz: castigatõis felicitate cõversiz: diver‑

scz in his que res ipsas exteriores respiciunt: vt sunt psone subsidiantes concernunt. Nunc in hac parte facit hoc idez quo ad socios. Et dividitur hec pars in duas partes. nam pmo facit qd̃ dictum est. scdo dicta sua exem‑plis confirmat. Prima in duas. nam primo facit quod dictũ est scdo vtilitates dictorũ enarrat: ibi. Quid melius 7c. 7 dicit pri‑mo. Constantia prudentis id est sapiẽtis scholaris gaudeat sem‑per aliquo consorte id est socio speciali bono nõ ficto neq; adu‑lationis nota depravato: cui scz socio possit detegere id est ape‑rire conscientiam id est mentem ppriã: q̃ scz socius subveniat id est succurrat sup. scholari fortu‑na existente nubila id est adver‑sa: q; pro et qui scz socius exhi‑beat id est prebeat se seduluz id est diligentez subsidiis sup. scho‑lari vrgente id est premẽte mor‑bo scz aliquo: 7 disponat id ẽ or‑dinet: facultates id est res ipsas scholaris: superstites id est reli‑ctas: 7 hoc si tetra. i. fera caligo mortis affuerit: q; si evadat viv⁹ id est convalescat possit sustentari: pasci id est ali: deliniri id est confoveri: cõsolari id est prestolari: cu‑bitum duci: diversis etiam partibus procurari id est disponi 7 ordinari ab eo scz socio: 7 hec in adver‑sa valitudine dicta sunt. vigente vero valitudine id est sanitate 7 robore gaudeant id est gaudere va‑leant libellis supple suis permutatim. 7 sic amborum oĩa cõia sint: 7 gaudere valeãt questiũculis id ẽ dubijs 7 interrogationibus doctrinalib⁹ inter eos causa dicendi exortis certatim scz nunc arguendo nunc replicando aliã alia pagendo: que in scholastico certamine vtilia dinoscuntur: q; pro et gaudeãt gradatim id est ordinarie commendabili recordacione de qua in primo capitulo sufficienter dictuz est cum triplex recordatio docebatur: 7 dico gaudeant conversim id est mutuo et alternatim felicitate castigationis: vt scilicet se mutuo in enormibus charitative corrigent castigent atq; reprehen‑dant: 7 his omnib⁹ gaudeant dico obsequendo dulciter id est plane sine omni disturbio varijs: q; pro et diversis generibus iocorum consilio Catonis inquientis. Interpone tuis interdum gaudia curis. Ut possis animo quemvis sufferre laborem: vt scilicet mens amenitatibus atq; gaudiorum iocis al‑ternatim refoveatur: q; pro et integritas mutue dilectionis id est socialis amoris sic in tali modo ma‑neat id est permaneat inter eos: vt scilicet ros id est amor primevi temporis sit intellectualis id est contino infundens vel inguttans: in medio autem temporis sit inundans id est effluens: vero pro scd amor ille socialis existat inebrians id est satians et replens in fine. Vult dicere Boe. talis sic amor in‑ter eos sicut ros qui primo instillat. scdo inundat. tertio inebriat. sic quoq; amor eorum in dies ex‑crescat. ¶ Notandum q; socius hic de quo Boetius in littera loquitur; non discolus: non bi‑linguis neq; crudelis fore debet; sed ille de quo Seneca loquens ait. Nullius boni possessio iocun‑da est sine socio: qui certe conditionis proprietatesq; quas fidelis amicus in se habere debet iuxta illud. amicitia sublata tollitur omnis iocunditas ab hac vita: quarum prima est: q; sui et

sis etiam variisqz iocorum generibus dulciter obse-
quendo. Sicqz inter eos mutue dilectionis maneat
integritas: vt primeui tẽporis ros sit distillans: ĩ me-
dio mundans: in fine vero inebriãs existat. Quid enĩ
dulcius? quid ve preclarius? quid certe melius? Pre-
stantis enim amoris nulla fauoris adoptio prestat fi-
nem. Inuidia vero si scđm quid euenerit in discendo
videlicet gratuita est: simplex autẽ proprij actoris cõ-
sumptiua est. Cuz autẽ parentis mei prouidentia eius
colloquio vt assolet diebus paucis, pmittens cõsola-
ri: athenas studij ob causam me misisset: vnicum cu-
stodem vite mee inueni nomine Fauoneuz: nõ a vero

consocij idem nolle: idemqz velle existat: de quo phũs. viij. politi. Amicorũ idẽ nolle et velle est. et Tul-
lius contra Salustiũ. amicorũ est si veri amici fuerint idez velle et idem nolle. amicus et esse est alter ego.
Scđs est mori pro socio. de quo Varro in sentẽtijs. Pro amico sepe mori contingit. Tertia inseparas-
biliter cõsocio adherere: de quo sextus Pithagoricus. amicus minime erat ille qui, p amico aliquãdo
nisi morte interueniat separatur. Quarta est noxia pcauere: de quo Apulegius platonicus lib. de poli-
tico et ciuili. Socius vulpinus est
qui socio suo non pcauerit a pe-
riculo et delicto. Perfectus q̃ so-
cius est qui socio suo circũspe-
ctiões adhiber et cautelas. ¶ No-
ta Boe. appellat fortunã nubi-
lam id est obscuram siue cecam.
depingebatur enĩ fortuna anti-
quitus ceca: quĩ ex improuiso ac-
cedit et recedit: vel quia cecum red-
dit hoiez extollẽdo eũ in prospe-
ris et deprimẽdo eũ in aduersis.
et eadem pene verba sunt in de
cõsol. lib. pmo: metro pmo. cum
inquit Nunc quia fallacẽ muta-
uit nubila vultuz etc. ¶ Nota te-
ter tra. truz. i. niger vel fenus: sic
in cantica. Tetrũ chaos illabile.
¶ Quid enĩ dulcius. In hac p-
te Boe. ponit vtilitates qui ex
conquisitiõe socij fidelis oriuntur
di. Quid enĩ dulcius. i. iocundius
est: quid ve pclarius id est luci-
dius: quid quoqz melius: subau-
di hoc sociali amore atqz cõsor-
tio. q. d. nihil. et ratione huius sub-
iungens ait. quia nulla adoptio
id est confictio amoris prestan-
tis id est veri et perfecti: prestat. i. admittit: finem id est terminũ fauoris subaudi: sed in eternum est, duratu-
ra. Et tunc antipophorizando et cuidam tacite questioni respondendo dicit. Posset enĩ quis dicere. su-
pra proximo dixisti quod mutua inter socios debet esse questiuncularũ certatio: verũ si hec certatio quan-
dam inuidiam ingesserit: nunquid hec socialis nexus erit dissolutiua? Ad hoc respõdens dicit quod si in-
uidia scđm quid, imperfecta euenerit in discendo hec certe gratuita est: quia est intellectus acutiua: qua-
re societatis huiusmodi nullo modo destructiua. si vero simplex id ẽ perfecta inuidia irrepserit quod in
vera societate haud quaquam contingere pbas est: hec certe est consumptiua pprij actoris. ¶ Nota Boe-
tius in littera pretẽdit talez rationẽ. Illud cuius fauor et tranquillitas in euũ est ductura illo nihil est
lucidius: amor verus socialis est huiusmodi: ergo etc. maior nota. minor patet in littera. ¶ Nota circa hoc
quod dicit inuidia simplex pprij actoris est cõsumptiua. inter oĩa vicia minus excusabilis est inuidia
quia virtutum semper est impugnatiua. hic Tullius in rhetorica. Virtutis comes est inuidia. Et itẽ alius
Semper virtutes inuidia sequitur: feruntqz summos fulgura montes. Hoc vicium demones habent
humane inuidentes pli: quorũ filij pdictionis sunt homines mundi alterius bonum pferre dolentes
quibus mos omne proximorum appetere dicentes illud Ouidij primo de arte. Fertilior seges est alie-
nis semper in agris. Vicinũqz pecus grandius vber habet. Cuiusquidem vicij rabiem acerbi liuoris
vt claudianus ait in maiori. Nulla quies placare potest preterquam actor pprius. et inde Horatius in epi-
stolis. Inuidus alterius rebus marcessit opimis. Inuidia seculi non inuenere tyranni maius tormen-
tum: quoniam vt in littera Boe. ait. proprij actoris cõsumptiua est. ¶ Cum autẽ mei parentis. In hac
parte supradicta exemplo a seipso accepto confirmat dicens. Cum autez prouidentia mei parẽtis mi-
sisset me athenas ad has scholas vniuersales grecie ob causam studij promittens vt assolet: parenthe-
sis est. i. vt fieri solet consolare me sup. Boe. eius alloquio id ẽ litteris eius paucis diebus id est infra
paucos dies. ego Boetius. inueni athenis vnicum custodem et ducem vite mee nomine Fauoneuz de-
nominatum scilicet non a vento fauonio: sed a fauore id est amore. Hic nempe fauoneus cum inspe-

xisset primo me supple Boe. fatigatum.i.fessuz itinere: et vidisset me considerantez id est meditantē di/uersa atq; inspexisset me suspirantē creberrime.i.sepissime: tandem quesiuit cuias essem.i.cui' gentis q; pro et adduxit me secum consolano me curialiter: et hoc dico inquirendo breuiter si ob studij causaz illuc scz athenas venissem et cuius facultaris sup. si diues aut pauper cuiusq; pfessionis id est sciētie. ostendendo mihi Boe. post triduū id est post tres dies nomia vicoz atheniensiū: atq; confraga id est

sed'a fauore denominatū. Hic cum me inspexisset iti/nere fatigatum: diuersa considerantē: creberrime su/spirantē quesiuit cuias essem: secūq; me' adduxit curi/aliter cōsolans: breuiter inquirendo si ob studij cau/sam illuc venissem: cuiusq; professionis essez: cuiusq; facultatis post triduūz nomīa vicoruz ostendēdo an/gyportoz cōfraga dicens. Hic vigent presagia chal/deoruz. Ptholomei non latēs gloria. Aristotelis syn/cera veritas. Platonis pbata diuinitas. zenonis cō/cretio. Penbonij dilectio. Pithagore promissio. Ho/meri ylios: et labor Theseos. Euclidis theoreuma/ta: daretis porismata: ypocratz scrutinia: micbasi an/xiomata: hic vigz ariopagi efficatia: legū peritia: ypo/dromij cōfusa glīa: cynici victoria: palestra potētia: ce

tortuositates angyportorum illo/ruz vicoruz strictoruz vbi scho/le stabant atq; scientie exerce/bantur vt quidam sanciunt: vel confraga id est clamores aut lo/ca clamorosa angyportoz illoz portuum vel vicorum. Cape qd libet di. hic demōstratiue loqui/tur: hic id est in hac parte vigent id est docēt p̄sagia.i. futuroz p̄/scita chaldeozū harum gentiuz qui plus ceteris diuinationib' insistebāt. hic id ē in hoc loco vi/get non latens imo famosa glo/ria Ptholomei illius astrologi. hic sup. viget syncera ꝟitas Ari/sto. et dr̄ syncera: quoniam q̄ ab Aristo. recedit a ꝟitate quoq; re/cedit cōmentator. hic sup. viget probata diuinitas id est diuina sapientia Platonis. Hic nempe Plato tāta de diuinitate docue/rat: vt et diuinus appellari me/reretur. hic id est in alio loco scz viget concretio id est rationum compilatio zenonis illius philo/sophi: rationū inq̄ quibus qua/draturā circuli nitebat̄ pproba/re. Perihonijq; illi' magistri di/lectio id est doctrina qua de di/lectiōe pscripserat sup. viget' hic hic scz alio loco viget promissio Pithagore huius philosophi italici qui primitus aīas inuenit fore immortales: et de aliis corporibus transire promittebat di. primo se fuisse euforbū. scdo tantalidem. tertio hermotinum. quarto pirhum. vltimo Pithagoram. et hanc opinionē secutus Ouidius methamorphoseos lib. xv. de Pithagora sic inquit. Ipse ego nam memini troiani tēpore belli. Pantoides euforbus eram cui pectore quodam. Hesit in aduerso grauis hasta minoris attride. et Horatius in carminib'. Habētq; tartara Pantoidē iam orco dimissuz et c. Et hoc volens Boe. inquit. Pithagore promissio. Homeri ylios viget supple hic hoc est doctrina homeri quaz de bello troiano conscripserat: et hic viget labor Theseos id est illius ora/tonis. hic quoq; vigent theoreumata id est regule et propositiones geometricales Euclidis hui' phi/losophi atq; geometre. vnde theoreuma diligens et aperta verba descriptio vel regula est: inde regu/le geometrice theoreumata quasi apertiones dicte sunt sicut hec. omne totum est maius sua parte. simili/ter si ab equalibus equalia demantur remanentia erunt equalia. hic vero supple vigent anxiomata id est sophismata Michasi huius phi que de malica ediderat. vnde anxioma scdm Hug. conca tenatio loquendi dicitur: sicut sophismata. Papias vero dicit q' sunt proloquia: et maxime propositiones in topicis. hic autem supple vigent apor:smata. alia littera habet porismata: et verius, id est aperte p/bationes, et dicitur a porus ri. quod est apertio quedam: daretis illius hystoriaz troianorum scripto/ris qui animam post exutum corpus solā vmbram fore asserebat. Hic quoq; vigent scrutinia id est in/quisitiones ypocratis illius medici. et bene inquisitiones ypocratis documenta nominat: qui per mul/tas inquisitiones experimenta in artem operatiuam medicinalem deuentum est. hic id est in hoc lo/co supple viget efficatia id est vigor ariopagi id est vici vbi schole phōrum consistebant: a quo vico et

stus fulminatio: missilium elatio: nautarum excla-matio: iuuente peruagatio: choree conuentio. Cum er-go hec et alia multa Fauonei mihi intimasset libera-litas: quenam mihi esset facultas quesiuit: quanteque expense loculi mihi posset sufficere numerositas: cu-iusque discipline esset mihi promptior mentis inten-tio. Omnibus sibi igitur per ordinem responsis quod-dam memoria dignum amicis auribus instillauit: quod scilicet parcitati pecunie diligenter insisterem: quo-niam pudori consentaneum est stulte commissa dilapida-re: cogente necessitate pudore me repatriare confu-sum. aliud etiam noua via rationis exorbitans pro-palauit: vt si alicuius discipline me insererem prius diligenter inspicerem si bonis moribus obedire li-

Dyonisius sanctus ariopagita dictus est. Et dicitur ab ares quod est virtus et pagos quod est villa, quoniam in vico illo sciencia de natura discebatur: quia pro et peritia id est sapiencia legum viget hic. et ppter hoc iuris peritia dicitur et iurisperitus. post hec conuertens se ad publica spectacula ostendendo ex ordine sibi singula inquit. hic est confusa gloria id est inanis ypodromij illius loci quo probantur equi ad luctum. Et dicitur ab ypos quod est equus: et dromos grece quod cursus sonat. inde ypodromius id est locus quo equi cursu probantur vel secundum alios ypodromij id est loci deambulatorij sup. supra quem homines ambulant: et componitur ab ypos quod est sub: et dromos curuitas: vel ab diper quod est supra et dromos cursus: quia desuper homines currunt et ambulant: quoniam sunt arcus deambulatorij palaciorum. vnde dicitur in legenda sancti sebastiani: tunc iussit eum in ypodromio palacij tamdiu fustigari etc. vnde ypodromicus dicitur locus hic duodecimus. victoria cyrici illius loci viget hic. Palestra id est locus lucte viget hic et fulminatio. i. iactio cestus huius instrumenti viget hic. Est enim cestus cestus cestui corium cum plumbo infuso quo manus suas pugiles muniunt et se inuicem cedunt. Et dicitur vulgari vocabulo plumbata. Elatio id est eleuatio missilium. i. telorum viget hic. exclamatio nautarum viget hic. Choree id est iudicria saltationisque conuentio viget hic etc. ¶ Cum ergo hec et multa alia. In hac parte Boe. postquam ostendit quomodo fauoneus ipse cuncta que Athenis publica forent ostendit atque diuersas phorum sectas quibusque in locis studia sua exercebantur monstrauit. hic consequenter subiungit quomodo fauoneus studio atque manerie in his atque circa quelibet gerere debet. Et diuiditur in duas partes. nam primo dat ei plura documenta, secundo circa ea omnia quoddam notandum subiungit. ibi. Non est autem digna. Prima in duas. nam primo facit quod dictum est, secundo Boe. ponit tempus in quo athenas studuit. ibi Feliciter etc. Et dicit, cum mera liberalitas fauonei supra nominati intimasset. i. demonstrasset mihi hec omnia supradicta: atque alia plurima que forte breuitatis causa silentio pretermisit: quesiuit sup. fauoneus a me Boe. quenam esset mihi facultas id est rerum copia: atque preterea et interrogauit cui discipline intentio mee mentis esset promptior: tandem omnibus sibi per ordinem responsis quoddam memoria dignum amicis id est amicabilibus auribus instillabat meis. Et hoc primum documentum est quod sibi tradidit scilicet vt parcitati pecunie semper diligenter insisterem: non quidem illi parcitati que prodigalitati opposita est: sed mediocritati. Et rationem subiungens dicit. dilapidare id est multipliciter expendere commissa sup. a parentibus: consentaneum id est consonum est pudori. q. d. pudor est commissa stulte inutiliterque expendere: et cogente id est vrgente necessitate repatriare confusum pudore. Deinde secundum documentum subdit, di. Item etiam fauoneus propalauit aliud non exorbitans id est aberrans vel deuians a rationis via hoc scilicet vt si ego Bo. insererem id est immitterem me discipline alicuius scilicet magistri quod respicerem prius bene et maturo consilio conquirerem si magister ille obediret bonis et sanctis moribus: atque polleret id est resplenderet titulis id est insignijs liberalium artium: atque si ipse magister indulgeret id est vacaret promotioni suorum scholarium: et hoc remota omni negligentia inquirerem et prospicerem cuius perfectionis: atque per triduum eum audirem: cunctaque considerarem. vt si bonus esset, non discederem ab eo: licet

balbutientis id est male loquentis: vel si cecitas id est ignorantia scilicet magistri filius existens no/uerca id est contraria subtilitatis detineret aures stultorum id est indoctorum: simulatio id est fictio se falsa similitudine efficeret retrogradus: sic vt eum dimitterem sup. ammonuit Fanoneus. Hinc quoddam notabile dictum his adijciens inquit: siquidem pro certe malo id est magis volo deliniri: id est doceri: fructu id est doctrina balbutientis: licet tediosa id est tedium ingereret: q̃ gloriari dulcore id est ficta dulcedine seducentis, id est decipientis: cecitatis id est ignorantie

ber alium artiumq; vbertate titulis polleret: remota q; omni negligentia suorum promotioni indulgeret: cuiusq; esset perfectionis: vt per triduu[m] eum diligenter audirem: cunctaq; considerarem: vt si bonus esset licet balbutiens non tamen ab eo discederem. Simulatio detineret nouerca cecitas stultorum efficeret aures retrogradus: vt sic eum dimitterem. Siquidem malo deliniri licet tediosa fructu q̃ seducentis cecitatis gloriari decore. Feliciter autem his et alijs secretis instructis annis duobus de viginti athenis elegantia conualui: quicquid mali expertus ad boni tamen vestigia semper fui anhelans. Non enim est dignus dulcoris acumine qui amaritudi-

¶ Notandum Boetius prospiciens prodigalitates scholaribus sicuti et cuilibet nimium esse dampnosam atq; in miseriam egestatis interitum atq; tandem pudorem atq; fabulam nedum notis sed ignotis inductiuam summopere parsitatem hoc est liberalitatem que in modestia et temperantia consistit communiter amplectendam consilio Catonis. q̃ his versibus quasi idem precepit. Ne tibi quid desit quesitis vtere parce. Utq; quod est serues semper tibi deesse putato. sume cibum modice modico natura fouet ¶ Notandum circa hanc partem vbi dicit prius diligenter inspicerem etc. libros euoluere seu legere pro studio non sufficit: sed doctores idoneos audire congruit. Si quis ergo doctus fieri cupiat doctum virum eligat. cum doctorum insufficientia viam discipline claudat: doctum inquam illum Varrone consule elige: quem magis mireris in suis q̃ in alienis: nil enim magnificum docebit qui a seipso nil didicerit

quod etiam Boetius ipse in inferioribus attestans ait. Miserrimi quippe ingenij est vti inuentis et non inueniendis. ¶ Not. circa hoc quod dicit. Malo siquidem balbutientis etc. Nemo secundum exteriorem apparentiam quam natura sibi indidit aspernendus est quando ignoratur virtus intranea auctoritate ecclesiastes. xi. Non laudes virum in specie sua: neq; spernas hominem in visu suo. et Cato moralis. Corporis exigui vires contemnere noli. Consilio pollet cuivim natura negauit. vnde Quidam Nec te putes viles in paruo corpore vires. Ingenio plenus qui viribus extat egenus. Interdum enim preciosiora sunt parui corpusculi vascula: vti gemme lapillique testantur. Sic etiam. q̃ sagax natura balbutienti lingue vicio subtraxerat quandoq; consilio atq; intelligentia vberiore resarciuit. in se vulgare hoc. Meliora sunt vulnera diligentis: q̃ fraudulenta vel oscula blandientis. ¶ Nota balbutientis in superioribus expositum est. capitulo secundo in ea parte cum de violentia agebatur. Simulacrum imago vel effigies dicitur: et dicitur a simulo simulas: quasi rem aliter ostendens q̃ sit. ¶ Feliciter autem his et alijs secretis. In hac parte Boetius ostendit quanto tempore post superiorem instructionem Fanonei athenis in continuo studio permanserat doctrinis philosophorum insistendo di. ego Boe. instructus id est informatus his supple predictis et alijs secretis: subaudi ab ipso Fanoneo conualui id est permansi athenis annis duobus de viginti: elegantia est in annis. xviij. qui sunt viginti demptis duobus: anhelans. i. intendens semper ad vestigia. i. summitates boni. i. virtutis et scientiarum. quicquid etiam mali scilicet aut egestatis: aut penurie: aut etiam opprobrij expertus fui id est passus fui. Et inde quoddam subdens prouerbium inquit et his. Ille enim non est dignus acumine dulcoris: qui nequit inuiscari id est irretiri grauamine amaritudinis. iuxta illud. Dulcia non meruit qui non gustauit amara. Et sequitur quorum philosophorum documentis atq; institutis tanto tempore inuigilabat di. et ego Boe. adherens semper

institutis atq traditionibus Herodiani illius philosophi: atq Aristotelis illius phi commendaui me el mee scintillulas id ē documēta ⁊ traditiones aliorum philosophorum ⁊c. ¶ Notandū φ Herodianus summus fuit ille grammaticus athenienfis: vt quibusdā visum est: quem et Apolonium Priscianus insecutus est. Fuerunt illi duo vt priscianus ipse in maiori testatur excellentissimi apud grecos grāmatici: sz de Aristo. atq eius laude satis in superioribus dicta sunt cū de logicis institutis petracratum est. Similiter quid fastigium sit ibi dictum est: quare ibi videas. ¶ Ne paupertatis facultati. Hec est secunda pars principalis huius capituli: in qua postq̄ Boetius determinauit de sagaci scholarium prouisione: et hoc quo ad eos qui rerū copijs prestant atq necessarijs omnibus pleno cornu abūdant nunc vero facit hoc idem de his qui paupertate grauati quotidianum victum labore atq industria procurare coguntur. Et diuiditur hec pars secūda in quatuor partes. nam primo promittit paupertati ipsi consulere atq documentis quo ad possibile fuerit obuiare. secundo plurima enarrat q̄ vt plurimū scholaribus penuriam atq egestatem inducunt: et hoc ideo vt facilius remedia in contrariū subministret. tertio contra quēlibet predictorum consilium administrat. quarto et his omnibus q̄ manerie preferenda paupertas existat concludit. secūda ibi. Cū autem. Tertia ibi. Parentum detestabilia. Qrta ibi. Sit ergo tuta paupertas. Et p̄mo dicit. nos Boe. dignum duximus commitendum examini id est declarationi illud quod commune est nature clericoꝝ: et hoc ne simplicitas paupertatis deroget facultati presentis operis atq desperatio confundat: atq ne desolatio affligat. q. d. Sunt plurimi qui forte ob inopiam atq expensarum carentiam studijs vacare despiciunt: atq sic quod natura donauerat egestate atq rerum penuria deprauatur: ne quēq̄ paupertas hec ab hoc sancto proposito subtrahar: nos Boetius duximus dignum et rationi consonum paupertati scholariū: quoad possumus remedijs obuiare. Item duco plura significat vt hoc metro notatur. Duco responsat reputat trahit et proprium dat. In littera vero idem quod reputare significat sicut in litteris scribitur. dignum duximus vobis intimendum ⁊c. ¶ Cum autem scholaris. In hac parte Boetius enumerat ea que plurimum scholares in penuriam atq egestatem pertrahunt. et diuiditur s̄m φ ponit partes eorū qui egestatem causant. Et dicit. autem pro sed cum egestas id est penuria scholaris procedat id est causetur diuerso intuitu: hoc est ex diuersis causis; tum propter tenacitatem id est parcitatem affinium id est tam parētum φ amicorum. tum supple secundo propter penuriaz inundantis procelle id est fluctuantis et periclitantis miserie eorundem. tum sup. tertio propter inconstantiam iuuaminis id est adiutorij vitrici id est patrini vel patriastri: tum sup. quarto propter inconstātiā germane nubilitatis: hoc est propter desponsationem sororis: tum id est quinto propter inturiam. i. negligentiam militie dn̄ationis primogeniti. tum. i. sexto propter versutiam. i. prauitatem atq deceptiones adustionis familiaris. Cū ergo supradicta oīa sint q̄ pleruq penuriā scholarium procurēt: nos Boe. dignū duximus. i. reputauim᷒ cōsulendā sup. scholarium inopie generali scemate. i. discendi ordine. ¶ No. vitric᷒ patruus vel patriaster ē. s. q̄ vxorē ex alio viro filiū vel filiā hn̄tē duxit. ⁊ corripit penultimā. vn̄ Ou. de remedijs. Vitricus ⁊ gladijs ⁊ acuta dimicet hasta. Nouerca aūt ē q̄ maritū ex alia vxore filiū vel filiā hn̄tem duxit

nis nequiuit inuiscari grauamine. Herodiani Aristotelisq discipline semper adherens: aliorumqz scintillulas diligenter menti mee cōmendaui. Ne paupertatis facultati presentis operis deroget simplicitas cōfundat desp̄atio: affligat desolatio: quoddā clericorū nature cōe dignū duximus examini commitendū. Cū autē scholaris egestas diuerso procedat intuitu tū ꝑpter affiniū tenacitatē: tū ꝑpter eoꝝ inundantis procelle penuriā: tum ꝑpter vitrici iuuaminis incōstantiam: tum propter germane nubilitatis incōstantiam: tum propter ipsius p̄rogeniti militie nimiā iniuriam: tū propter familiaris adustionis versutiam generali scemate perusi dignū duximus cōsulenduz

ꝗas vtplurimum iniustas dicimus. vnde quidam. Gaudet in afflictos seuire nouerca potestas. Pa-
rentum ⁊c. In hac parte Boe. post enarrationē eorum quibus scholaribus ipsis vtplurimū paupertas im
mittitur: nunc remedia ad quelibet optima subiungit. Et diuiditur in sex ptes ſm sex remedia sex cau
sis paupertatem inducentibus appropriata. scḋa ibi Inundātis. tertia ibi Obsequio. quarta ibi Ger
manica festinātio. quinta ibi Germane nubilibꝰ. sexta ibi Tenacitas industrie. Ponit ergo prīo reme-

Parentū detestabilis adunca tenacitas precū instā
tia permollitur: tediosis affectibus plerūq dissolui-
tur: fletibus tempestiuis diliniturꝫ promissis fallaci-
bus plerumq excitatur: munusculis affectuosis dis-
soluitur: adulatiōe si tempestiua fuerit perforatur: si
minus solidatur adamantina licet fuerit exemplari
monitu destituitur: aliorūq rogatibus excitatur. In
undantis procelle penurie per laboris incrementa ꝓ
prij obtemperandū est scriptitando: trituras colligen
do: areas mundando: ad tempus seruiēdo. Si tamē
ingeniosa scribendi facultas motū coegerit volunta-

dium contra primū qḋ est parē
tum tenacitas: que qn̄q tanta
existit vt etiam nisi arte ⁊ obse-
quis flecteretur: filios in extre-
mam labi permitteret egestatē
Cuius tenacitatis moderamen
Boe. scolaribꝰ ministrās his in-
quit verbis. detestabilis. i. odio-
sa atq adonca. i. auara tenaci-
tas: ⁊ bene adūca ex silitudine
dictū est. adūcū enī curuū sonat.
vnde Curuū se pbet qḋ aduncū
crescere debet. Auaricia quoq
nimia sua inflexibilitate ⁊ tena-
citate merito curua dicitꝰ. vnde
adunca tenacitas. i. auara parci
tas parentum ꝑmollitur. i. dul-
cessit ⁊ flectit instātia: subaudi
multa precū. i. supplicationum:
q̄ ꝓ ⁊ dulcessit. i. ꝑmollit tedio
sis verbis subaudi deprecatiuis
frequēter geminatis: ⁊ ex conse
quenti nimia replicatiōe tedium
ingerētibꝰ: ⁊ plerūq. i. sepe sup.
tenacitas ipsa parentū dissolui-
tur affatibus. i. ornatis ⁊ politꝫ
persuasionibus filiorum: q̄ ꝓ ⁊ delinitur. i. permollitur fletibꝰ tēpestiuis sup. ꝓ loco ⁊ tpe: atq qn̄q te-
nacitas ipsa excitatur fallacibꝰ. i. falsis promissis. sicut dissoluitur iterū munusculis. i. donis affectuo
sis. i. affectatis. etiā perforatur. i. ingredit sepiꝰ adulatōe. i. blandimētis: ex hoc si tēpestiua fuerit sup.
loco ⁊ tēpore atq cōgrua manerie. q̄ si minus. i. non fuerit subaudi tempestiua ipsa adulatio certe te-
nacitas ipsa solidatur in peius: et insuper tenacitas ipsa parentū penitus destituit: monitu. i. ꝑsuasio
ne. exemplari. i. exēpla adducente: lꝫ ꝓ q̄uis etiā fuerit adamātina. i. amatissima ꝑ similitudinē dictū
est. sicut enī adamas ferrum attrahit: sic quoq parcus et auarus ꝯtinuo rebus non habitis inhiat. si-
militer quoq tenacitas parentū etiaꝫ excitatur. i. cōmouetur sepius rogatōibus. i. intercessionibꝰ alio
rum. i. amicorum. ¶ Nota scholares ipsi circa parētes ⁊ amicos tenaces ⁊ parcos qui difficile flecti que
unt sicuti gutta circa lapides durissimos se habere debent. respiciantem non vi casus atq ponderis
guttam cauare lapidē: sed assiduitate ⁊ instantia. sic etiaꝫ parentū parcitas lꝫ non vna sola instantia
flecti atq deliniri possit: ipsa saltē nōc decies imo pluries geminata valeat deliniri: qḋ si huic assiduitati
⁊ instātie ars affuerit: tūc item melius opus ꝓsperabitur. nā vt inqt Pamphilus. Ars animos frāgit
⁊ fortes diruit vrbes. Arte cadunt turres: arte leuatur onus. Et item Ouidius de arte. Arte cito ve-
lo naues remoq reguntur. Arte leuis currꝰ: arte regendus amor. ¶ Nota ſcḋm Tho. ſcḋa ſcḋe. q. cxv.
Inter placidum adulatorē ⁊ blanditorē hoc interest. Placidus enī ille est qui sola intētione delectan
di loquit. sed blanditor intentōe lucri ꝯsequendi. Adulator vero tn̄ter vtrisq attribui solet. verū tn̄
est q̄ vnum ꝓ reliquo apud auctores sepius repertū est. ¶ Inundantis ꝓcelle penurie. In hac parte
Boe. ponit ſcḋm remediū ꝯtra ſcḋꝫ qḋ est parentū inopia atq paupertas. ⁊ duo facit nam primo reme-
diū ponit. ſcḋo quoddā circa hoc remediū commodius subnectit ibi. Cauendū est enī. ⁊ dicit q̄ si parē
tuꝫ torqueat egestas obtēperandū. i. cōsulendū est penurie. i. miserie inundantis. i. abundantis vel ꝓ-
cliuātis fluctuātis ꝓcelle: ꝑ incremēta. i. augmenta laboris videlꝫ scripturādo. i. scribēdo. alia lr̄a ha-
bet scriptitādo: trituras. i. messes colligēdo. ⁊ dꝛ tritura a tero quia terit in area. Areas. i. domorum ⁊ ali
orum locorum planicies mūdādo: simt seruiēdo ad tps: sed tn̄ inter oīa hec nos ducimꝰ. i. reputamus di
gnū inhibere. i. cohibere ⁊ reseruare stimulū. i. puncturā necessitatis idest indigentie subaudi scriptus

ra: et hoc si facultas.i.ars ingeniosa coegerit.i.impulerit motu voluntario.i.ipsam voluntatē sup. ad hoc faciendum. ¶ No. paupertas huiusmodi de qua in hoc secundo remedio intenditur: et si supra vires inscendatur: patiēter tamē sufferēda est. Exemplo maiorum nostrorum qui paupertatē placidam atque acceptā ob amorem philosophie in diebus excoluerūt. sic Dyogenes philosophus vt refert Seneca paupertate gaudere voluit: paupertateque potentias seculi superare. Erat nempe Alexandro omnia possidente potentior: cum plus esset quod iste nollet accipere quam quod Alexander dare posset. Usus enim solus erat vt Hiero. contra Iouinianū refert: duplici pallio propter frigus. Peram pro celario habuit: atque clauam ob frigiditatē senectutis substentādā. verumtamē quoniam natura ipsa aliquibus indiget quibus ad philosophandum validius substentetur: cōgruū est vt quod fortuna ex rebus exterioribus assumpserat labore atque industria cōqueratur: vt sicuti in superfluis natura non abūdat: sic quoque in necessariis haud quaquam deficere dinoscatur: labores vero et industrie quibus hec necessitas reprimitur sunt quas litteras cōnumerat: quibusque in remediāda egestate si pursus fueris: nullo tibi tempore nature cōmoda deesse videbis. Area locus est ad excutiendū frumēta aptus. vel dicitur tabularum equalitas vel domorum latitudo. inde areola diminutiuū. quocunque tamen modo capiatur bene in proposito applicatum puta. ¶ Cauendum est tamen ne deliciosus. Hic Boe. circa proximo dictum remedium quoddam notabile obseruandū subnectit. et diuiditur in duo. nam primo facit quod dictum est. secundo exemplo dicta explanat: ibi. Glebeonis nequitia.

rium necessitatis stimulum dignum duximus inhibēre? Cauendum est tamen ne deliciosus mentem excitet appetitus: lucrumque eneruet sirenesum: cōmuniter scribentiū prodiga; raroque fidelis defraudet adulatio: familiarisque sinistra visu vel auditu ebibat quicquid scribentis dextera permollitur. Glebeonis nequitia non obstante parentele gratia quantum discendi incommodum virtutumque decrementum mihi contulit sub Herodiano militanti. Deficiente plerumque paterni census igniculo more pretaxato merorem cautius duximus mitigare aliquid imprimendo: arbitrantes tutius egere velle quam longi laboris itinera repatriando inuitis arripere: affinibus intimauit. Glebeonis nequitia me pestiferis scriptorum sedi

Et di. Boe. quod in his supradictis et precipue in scribendo summopere cauendū est ne appetitus deliciosus id est voluptuosus et luxuriosus tam ea luxuria que in ornatibus est: quam ea que in comessationibus atque coitu consistit iuxta satyricorum partitiōes: quecunque tamen sit cauendum est ne mentē scholaris excitet id est commoueat sup. ad aliquod turpe peragendum: atque sic eneruet id est extirpat funditus: quod per et eradicet lucrum sirenosum id est attractiuū et deceptorium: cauendum quoque est ne adulatio id est blandicies prodiga id est larga quo ad excessiuum quod per et raro fidelis defraudet sup. mentem scholaris. q.d. cauendum est ne adulatione et fictis oblectamētis scriptorum tanto inuiscetur: vt sic studiose posteriores constituat: quod per et summopere caueatur ne sinistra sup. manus hoc est infidelitas familiaris ebibat.i. subtrahat visu vel auditu quicquid.i. omne illud quod permollitur.i. lucratur dextera id est labor et fidelitas scribentis. ¶ No. circa litterā: tres sunt mala que principaliter scholares sicuti et quelibet ab abusu cōquestorum terrere debēt. Primū est spiritualium bonorum contēptus que abusum hunc consequitur: vt patet de Esau. Gen. xxv. qui potentis primogenita vendidit ipsa. Secundum est paupertas vsque ad mendicitatē. hoc patet in filio prodigo. Luce. xv. qui post dissipatam substātiā ad tantā penuriā deuenit quod cupiebat replere ventrē de porcorum siliquis: sed nemo illi dabat. Tertium est rapine periculum: et hoc tangit Catho cū dicit. Utere quesitis sed ne videaris abuti. Qui sua consumunt cum deest aliena sequuntur. ¶ Notandū circa hoc quod dicit sirenosum lucrum. Sirena vel sirē monstrū marinū est: quod dulcedine sui cantus nautas ad se trahit et submergi facit. hic a siren.i. tractu dictum est. Sic quoque lucrum dulcedine sua homines attrahit: ac tractos in gehennā perducit: quare dictū est Pecunia tua tecum sit in perditionem: bene ergo lucrū sirenosum d[illegible]

id ē attractiuum et dolosum. ¶ Blebeonis nequitia non obstante. Hic Boe. exēplum predictis subnectit di. quātūcūq; et incōmodū discendi et vīi tutis decrementū nequitia Blebeonis illius scholaris: non obstante gratia id est fauore parentele id est parentis mei qui sibi graciosus extitit contulit supple vt statim subiungetur mihi Boe. militanti id est studenti sub Herodiano id est sub isto magistro, nihilominus nos Boe. deficiente nobis plerūq; id est interdum igniculo id est adiutorio paterni cēsus, duximus mitigari e more id est remedio pretaxato id ē premisso merorem id est tristitiam paupertatis: aliquid impelmendo id est scribendo: arbitrātes tutius id est securius degere nos inuitum scz in labore et paupertate q̄ arripere itinera longi laboris repatriando. Deinde

bus imbui: lucroq; seducēti diutiꝰ gloriari. Ad malum plerumq; parentis, promptior intentio igne euaporauit intrinseco: solitoq; priuauit subsidio: et priusq̄ exitus acta, pbasset: nō declinauit amētia, preciuq; in nullo proficit istantia: post bimatū delatoris notoria traditio remansit: sed non multa recessit. Obsequio vitrici si nequeat cōsolari facultas nimis derogetur: tractuq; tempestiuo comminuetur: vt iocosa Proculi docet transactio. Germāni festiuantis incuria exemplari mitigetur eulogio: ipsiusq; propinqui-

Boe. incommoda sibi a prefato Blebeone illata enumerans dicit, sed quid cum nos Boe. vitā nostram labore manuum sic vt prefertur lucrarem: nequitia sinistra prauitas Blebeonis intimauit id est notificauit affinibꝰ id ē parētibus atq; amicis sup. meis: imbui id ē instrui me Boetium pestiferis sedibus id ē in cathedris pestem inferentibus scriptorum scilicet cathedrantium; atq; intimauit me gloriari id est q̄ gloriarer diutius lucro d est in lucro seducenti supple

quēadmodū superiꝰ ostēsum ē: q̄d vltra: intētio. i. amor parētis existēs: plerūq; i. sepiꝰ promptior ad malum sup. opinādum de filio: q̄ ad bonū: euaporauit. i. euanuit et exaltauit igne. i. ab igne intrinseco. i. ab ira incēsa subordināte Blebeone supradicto, q; ꝑ et sup. intētio parētiorsic vt pfertur euaporata atq; q̄si exalata: priuauit me subsidio solito. i. cōsueto, et hoc priusq̄ exitus. i. finis et rei veritas pbasset. i. manifestasset acta per me ppetrata: et itē amētia. i. parētū nō declinauit imo in dies inualuit: q; ꝑ et instātia precū penitꝰ pficit in nullo, q̄d amplius, traditio delatoris. i. acusatoris. s. Blebeonis remāsit notaria. i. manifestata post bimatū. i. post annos duos; sed traditio ista nō recessit. i. euasit inulta. i. impunita. ¶ No. q; inter vicia cetera detractionis viciū maxime odibile cēsendū est: q̄m primū lacerat ac q; ꝯfundit; aut eni bona diminuit: aut occulta denegat: aut falsa crimina īponit: q̄s ob res sapiēs admonet. Eccl'astici, xxij. ne hoc vicio inuiscatis ꝯsortes nos exhibeamꝰ: ne forte assiduitate sua infamati iproperiū ppetiamur. Cauendū ergo sūmopere scholaribꝰ ē ne talibus se associent: vt si q̄d Boetio Blebeone subordināte contigit se a similibus peniteāt euenisse. Itē bimatus. i. spaciū duorū annorū. s. biēniū. Et dr̄ a bimꝰ bima bimū q̄d cōponit a bis et ānus: quasi duorū annorum et c. Itē delator. i. accusator: et dr̄ a defero. i. accuso. vn̄ scdo Machabeorū. iiij. Symon aūt predictus pecuniarū et patrie delator et c. ¶ Obseq̄o vitrici si nequeat consolari facultas. In hac pte Boe. ponit tertiū remediū cōtra tertiū q̄d est vt plurimū egestatis scholariū ꝓcuratiuū scz vitricū atq; auorū tenacitas. Et' dicit q; si facultas supple scholaris nequeat ꝯsolari id est iuuari obsequio id est subsidio vitrici scz et auorū quid agēdū. Dico q; tenacitas bonum derogetur. i. diminuetur minis. i. cōminationibus: q; ꝑ et cōminet sup. quēadmodū premissum est: tractu. i. motu tempestiuo: vt id ē quēadmodū iocūda transactio id ē operatio Proculi illius magistri docet. Itē derogo derogas derogare maledicere detrahere vel diminuere ꝑ parte non ꝑ toto est. ff. de ꝟbo: ū obliga. i. derogato. ¶ Germani festiuantis incuria exemplari mitigetur et c. In hac pte Boe. ponit tertium remedium contra tertium impedimentū quod etiā vt frequenter penurias scholaribus infert di. Incuria id ē negligentia germani id est fratris festiuātis. i. festa quotidiana prodigaliter celebrantis: mitiget. i. castigetur: elogio id sermone persuasiuo blando atq; dulci sermone inq̄ exemplari id est exemplorum pleno: q; pro et versutia id est astuta nequitia subandi Germani prefati corrigat: āmonitu. i. āmonitione ꝑꝗnq̄tatis: vel depmatur amētia. i. stulticia ipsius hoc est negligētie. ¶ Notandū q̄m pater illo essendi causa ē nutriendi atq; discipline inter omnia

tatis ammonitu corrigatur: versutia vel amentia re-
primatur. Germane nubilibus annis affini quanto
tius obtemperandum est: ne per incurie vicium rosa
primula pollice carpatur indigno. O q̄ sororis com-
mendanda est pudoris professio: dolēdaq̄ contrarii
commissio: veluti vultum deturpantis pudore plena
pulpe resecatio. Obtēperāde germanitatis insignia
secundi Theofrastri Simachū iconomiū non sub silē
tio cōmittendū ē: q̄ vtroq̄ parentū viam vniuerse car
nis ingresso: imminentis infamie germane constan
tiam beneficio maritauit: seq̄ fortune meatibus ob-
tixe commendauit. Elisie marito naufragiis surre-
pto Simachum fratrem soror insequebatur. Elisia

que correctioni atq̄ erudicioni filiorum magis proficere atq̄ prodesse videntur sola est paternalis
tenera etate filiorū correctio atq̄ erudicio. nam qui bene eruditur in etate tenera quādo prouecti
sunt de facili ad bona inclinātur. non est tamen sue correctionis regula nimia feritas inserenda: quoniam
licet filios corripere bonum sit: exterminare tamen ipsos non licet: quia tunc paternalis disciplina
prodest quando clementia adest. sed proh dolor in hoc instanti tempore neq̄ disciplina neq̄ clemen-
tia studii corrigūt: quo fit vt qui
sperant ex eorū letari opibus
q̄nō liber desolatur. q̄ si tarda
atq̄ sera tunc adhibeatur corre
ctio: hec nō arduo sed blādo so-
lum eulogio ministret. Itē ger
mani ppe dicitur q̄ hīt eandē
matrē: sed diuersos prēs q̄si ab
eadē genitrice manātes. dicunt
tamen etiā qui eundē prēm et
matrē habēt. Itē eulogiū expo
situ ē supra vbi de sophistria a-
gebatur. ¶ Germane nubilibus
In hac pte Bo. ponit aliud re-
mediū cōtra quintū ipedimentū
paupertatis scholariū inductiuū
qd est sororis nubilitas. Et diui
ditur in tres partes. nā pmo re
mediū ponit cū cause subiectio-
ne. scdo cōtra eos inuehit q̄ ob
incuriā pudori castitatis nō in-
dulgēt: ibi. O q̄. Tertio q̄ddam
exemplū circa pdicta subiungit
ibi. Obtemperāde. & dicit primo
q̄ si scholaris in penuria exi-
stat: atq̄ tpus nubilitatis ger-
mane. i. sororis ppinquū sit: de-
bet supsedere p ea vice: vt soro
ri de matrimonio pvideat: quia
germane id ē sorori: affini. i. exi
stēti prime nubilib⁹ ānis. i. ānis pubertatis: q̄ anni ad nubendū habiles sunt: obtēperandū ē. i. succur
rēdū ē: q̄totī⁹. i. valde cito. & rōem subdēs dicit. & hoc iō ne pmula rosa h̄ ē v̄ginitas ipa: carpat. i. au
feratur & ppe fructū ē: indigno pollice trāsumptiue positū ē. i. indigna manu: et idigno amatore p vi
ciū icurie. i. negligētie. ¶ Notādū circa h̄ q̄ dr̄ pmula rosa Uirginitas ipa nomē honorabile ē: q̄re nō
imerito rose ꝯpatur: nō quidē simplicit̄ s; honorabili⁹. s. si bonis opibus illustret. nā in euāgelio v̄gi-
nes q̄nq̄ fatue legūtur: q̄ re ex sua v̄ginitate itroitū ad ianuā celestē meruisse nō credūtur. pulchrū q̄
ē esse virginē s; pulchri⁹ multo si cū v̄ginitate opibus floreāt factis: nūc orōni: nūc meditatōni sedulo
mentē exponēdo. His em̄ Hieronimo ad Eustochiū teste v̄gines dicūtur esse occupate. ¶ O q̄ soro-
ris &c. In hac pte inuehit ꝯ eas q̄ negligētia castitati nō preuidēt. & dicit O q̄ cōmendāda ē pfessio
s. obseruātia pudoris sororis: q̄ p & q̄ dolēda ē cōmissio ꝯrii. s. ipudicitie: dolēda inq̄ veluti resecatio
i. p̄cisio pulpe illius carnis supflue deturpātis vultum pudore. ¶ No. deus naturaliter in mulieribus
verecūdiā posuit: vt ipe ad peccm̄ & ipudicitiā pvocare formidēt: qd̄ attendētes antiquorū plurime in-
tantū sin carnē viuere spuerūt q̄ pus mori maluerūt q̄ v̄ginitatis florē fedo cōmaculare accessu. nec
solū xpianorū gloria exēplis hay referta est s; & paganorū ipm prorsus ignorātiū. sic apud valeriū ma
ximū: greca quedā Hippo vitā perdere maluit q̄ pudicitiā deturpare. sed & Pelagia vt refert Ambro
sius. c. iij. de virginitate cū esset annorū. xv. & p̄donib⁹ circūseptā se videret matre absente suisq̄ socia
bus in aquā se pcipit: malens mori q̄ violari. sic q̄ romanorū Lucretia quā in epitaphio dis versib⁹
cōmendat. Cū foderet gladio castū Lucretia pect⁹. Sanguinis & torrēs egrederet ait. Testes pcedāt
nō me fauisse tyrāno. Ante virū sanguis: sps an̄ deos. Quā bene pducti p me post fata loquet. Alter
apud manes: alter apud superos. Et s; hec viro nupta fuerit: maluit tn̄ gladio occūbere q̄ suā pudici-
tiā alteri⁹ cōmaculare thoro. Est ḡ summe ꝯmendanda sororis pudicitia: atq̄ ipudicitia quomodolibet

condolenda. ¶ Obtemperande germanitatis. In hac parte exemplo quodam superiora corroborat exemplo trahit a Simacho iconomo accepto qui pro maritanda sorore oia bona tradidit. q.d. sic a scholari vt sorori conualescat pudicitia: atq; iusto matrimonio cōbinctur: patienda atq; supportanda pro tempore est penuria: ne forte vt supra dixerat virginitas alieno atq; indigno viro maculetur. Dicit ergo. non est committenda silentio. i. non est tacendum Simachum iconomum filiū secundi Theofrasti

in multis seruiendo meritorum simulacro cuncta Simacho ministrabat. Nam propter carnis illecebris dum deesset facultas secretius florem exponebat. Maluit enī incurrere vicio clam Elisia succumbere q̄ fraterne fedus constantie se viua dirumpere. Nec ab iceptis retrograda permāsit quousq; inchoata fine terminauit ydoneo. Tenacitatis industrie rudimēto adustioni domestice succurrendum est: ne mutuate pecunie diligentia bilem infundat: alterius causa rei conflictus causam conferat. Quicquid sub his fiat caute conferendum est: ne pusilla rerum te

illius bona sup. q̄to amore atq; fidelitate se habuerit erga sororem suam Elisiam matrimonio collocandam: et ob hoc insignia temperande germanitatis: qui scilicet Simachus vtroq; parēte ingresso viam vniuerse carnis hoc est mortuo vtroq; parente: et est elegans satis locutio maritauit inconstantiam: quoniā vt sequitur pro maximo īfamie extitit: germane id est sororis īminentis id ē iam machinate infamie beneficio dotis: q; pro et sup. idem Simachus cōmendauit se meatibus fortune in totum q.d. totā facultatem Simach⁹ ipse sorori dotē constituit: nihil plus retinens meatibus se fortune commendauit. Sed quid vltra Marito sororis scilicet Helisie surrepto a naufragio. Helisia insequitur id ē vndiq; sequitur fratrem suū Simachum in multis seruiendo. q; pro et Helisia ipsa ministrabat fratri Simacho quasi ad inopiam deuēto cuncta necessaria simulacro id ē similitudine meritorum: hoc est in recompensam ministrate dotis. nam pro quia cum deesset facultas vt amplius fratri nil ministrare posset: exponebat scilicet Helisia secretius florem propter carnis illecebris id est luxibus atq; delectationibus venereis: scz vt vitam fratri lucretur. Ipsa nempe maluit id ē magis voluit succumbere vicio incurie. i. luxurie q̄ dirsipere fedus. i. amorem fraterne cōstantie: se scz Helisia viua permanēte. neq; ēt ipsa Helisia permāsit retrograda ab inceptis. i. premissis: donec et quousq; terminauit inchoata fine idoneo. i. decenti. q.d. Helisia hec et similia intantū exegit atq; his oībus insistit: quousq; fratrē a sua miseria ꝑsus liberauit. ¶ Notandū circa hoc q̄d dicit Simachū iconomū. hoc enī forte sibi nomē fuit: vel qm̄ dispensator extitit. iconomus enī vel economus et verius q̄ pecunie frugum et oīm q̄ possidentur est dispensator. inde economus. ma. mū Xenophontis pulcher liber est qui nobis gubernationis ville vel dispensationem vniuerse domus Tullio interpretante designat. ¶ Tenacitatis industrie. In hac pte Boe. sextū et vltimū remedium cōtra sextuz impedimentum paupertatis scholarii īductiuō ponit. Et diuiditur in duas ptes fm duo remedia. scda ibi. Nūquid sub his et c. ꝑmo dicit q; si domestica fuerit consumptio facultatis atq; penuria iminens q̄d agendō. succurrendum ē huic domestice adustioni. i. paupertati rudimēti. i. documento industrie. i. astutie et cautele tenacitatis. i. parcitatis: subaudi ne. s. cuiq; pecunia minuetur. Et hoc iō ne diligētia pecunie mutuate. i. prestite: infundat i. īmittit: bilem. i. iram. bilis enī ꝑ ira sepe posita est: vt hec etiā superius exposita sunt: ve ꝑ vel sup. ne diligentia conferet causam, cōflictus. i. tribulationis pugne vel dissentionis alterius rei. Deinde scdm remedium subdēs dicit: q; si scholaris hoc agere minime possit quin oporteat ipm pecunias suas mutuo dare: q̄ quid tunc fiat cum sup. hoc necessarium fuerit caute conferendum id ē considerandū est sub his id est in his prestationibus: ne pusilla. i. pauca et modica tenacitas rerum in posterum obstipet id ē inclinet vultū: iudicio id ē signo ruboris. i. verecundie: et dico ruboris: quoniam sicut mors palloris. sic verecūdia ruboris est causatiua. vult dicere Boe. cum ipse scholaris necessario pecunias suas prestare cogatur: caueat tamē rebus suis vt aut fideiussore aut pignore securus existat. Et non obstante q̄to modica fuerit mutui copia: qm̄ pleruq; id est sepius fortiora tabulata. i. edificia dissoluuntur ruere lesione

vnius scintille minimum ergo si parua. ¶ Notandum Boe. in hac parte summopere dissuadet pecunie prestationẽ atq mutui oblationem cum ad hoc tam diuina q̃ etiam humana obligamur lege : q̃obrem etiã a Christo iam lege consultum est Mutuum da. sed Boe. quid tandẽ respondemus. Respõdetur licet ea sint vt proximo indigẽti ad mutui prestationem legibus tam diuinis q̃ naturalibus teneamur vt necessitatibus suis charitatiue his mediantibus cõsolemur. Bo. tamẽ respiciens plerumq ex hmõi pstatõe lites & discordias exori

nacitas vultum ruboris indicio in posterum obsti-pet. Tabulata enim plerumq fortia vnius scintil-le lesione ritere dinoscuntur. Quid de caluo milite luce sapientie predito senserit canities cognoscatur: qui primeuo militie flore transitum faciendo latẽter sub birro amphoram quam secum detulit mancipij gratie cõmendauit: statuq leui permutato alterius vice m elegit cohortis: de ollaq fictili cocum conue-nit: rixe ra ncorisq freno dissoluto indigne cocus ran corem perferens canitiem fictili percussit: que licet postmodum hedera decorata esset: nullus tamen de cetero succi connexu in pristinum statũ poterat reuo-care lesionem ex incursu fictilis probaq stirpi contra

iuxta vulgare illud Si rẽ cõcedas nõ rehabebis vel nõ tãcito: si tãcito non tã carus: si tã carus vere perdo amicus. Hic Boe. ammonet hanc mutui prestationem summopere denegandã ne occasione beneficij maleficiũ fiat vt in exemplo prime sequẽti clare videtur. ¶ Quid de caluo milite luce sapiẽtie predicto &c. In hac parte Boe. circa hoc vltimũ remedium ipsius paupertatis que aliquãdo ex mutui datione oritur exemplum ad suũ documentum corroborandũ de caluo milite subiungit dicẽs. Cognoscatur sup. exemplo quid canicies id est antiquitas senserit de caluo milite predito id est nobilitato luce sapientie: hic ẽpe caluus militie faciendo transitum supple in expeditionẽ quãdam in primeuo flore militie id est cum adhuc militia florere-ret: detulit secum latenter id est clam sub birro id ẽ clamide: amphoram quandã: subaudi argẽteam vt quidam arbitrantur: alij luteam & verius prout sequitur: de ollaq fictili &c. vl' quasi inuentã fortuito. vel forte si qua necessitas ingrueret ea mediante commoditati consuleret quam scilicet amphoram commendauit id est tradidit gratie id est benignitati mãcipij id est famuli: sed quid: permutato leui statu id est modico tempore transacto caluus ipse elegit vicem id est locum alterius cohortis id est societatis: atq conuenit supple verbis amicabilibus. cocum de olla fictili vt eam restitueret. sed dissoluto freno rancoris : q pro et rixe id est iurgij supple inter militem caluum atq cocum: cocus ipse perferẽs id est patiens rancorem: percussit canitiem supple militis fictili. i. cum fictili olla sic q̃ opprobasse caput militis offendit. que canicies licet postmodum eẽt decorata id ẽ ornata ob triumphalis militie gloriam hedera: hac herba semper virenti: tamen de cetero miles ipse non potuit reuocare hoc est reducere lesionem id ẽ percussionem sibi factam in pristinum statum scilicet prout prius fuerat vt scilicet, nulla cicatrix permaneret : reuocare inq̃ connexu id est coniunctione vel medicamine vllius succi id est herbarum: contrahendo nihilominus ex incursu id est iactu atq percussione fictilis amphore : probra id est opprobria sibi simulq stirpi id est progeniei.
¶ Notandum circa hoc vbi dicitur hedera esset decorata &c. Mos apud antiquos extitit vt poete clariores ob dignitatis meritum atq ingenij acumen in signum virentis memorie atq intellectus hedera coronarentur : vel vti predictum est ob dignitatis meritum: vel saltem vt vapores caput ascendere impediret. hec enim herba huius nature est vt humores fumosos a stomacho ebullientes nequaq̃ caput ascendere permittat. Sic apud Virgilium legitur Pastores hedera crescentem ornate poetam. Et apud Persium. Quorum imagines lambunt hedere secaces. hoc autem non solum erga poetas obseruandum extitit: sed etiam apud milites cum quid gloria dignum bello gesserunt: et coronam vel heder. vel lauri meruerunt. ¶ Nota birrum est grossum vestimentum. Et dicitur a greco birrhos. Itẽ cohors in superioribus expositum est. ¶ Sit ergo tuta & cetera. In hac parte Boetius post omnia

supradicta que de egestate scholariū premiserat: nunc demum ex his oībus qua manerie atq; norma paupertas ipsa perferenda sit concludit dī. ergo. i. ꝓpter ea que dicta sunt. s. tuta facultas paupertatis sit munda id est nullo malo liuore infecta: anhelans id ē intendēs semper ad summū: sitq; contēta paruo id est modico scꝫ q̄tum nature sufficit: atq; sit perferēs. i. patiens viriliter. i. equo animo ad modum sapientū qui se habent sicut tetragonū sine vitupeio incursus. i. insultus fortune. sitq; omnibus

hendo. Sit ergo tuta paupertatis facultas munda: paruoq; contenta: incursus viriliter perferens: ad sūma semper anhelans: omnibus obediēns. Et sit prōpta famulatui: et ad loquendum, tarda: fidelis in obsequio: integra amore: dulcisq; colloquio: cordis tumorositate carens: quoniam eius oppositum cuꝫ eo commorari non appreciatur. Licet enim a multis destituatur laboris retributio: tamen ab aliquo promerebitur fauoris adoptio. Nonne in modico plerumq; in lapsu contigit: quod anno nequiuit produci circulo: adulatoris officio delatorisq; cōsortio pro loco negociorūq; temporis exterminatis.

obediens. s. in nullo rebellis: atq; sit prompta id est parata famulatui. i. seruitio: sit ad loquēdum tarda: quoniam in multiloquio raro mēdaciū deest: sitq; fidelis in obsequio. i. in seruitio. sitq; integra. i. non lesa sed plena amore: dulcis id est affabilis colloquio: atq; sit carens tumorositate id ē superbia atq; inflatione cordis: quoniā ei⁹ oppositum ꝛ oīm predictorū nō appreciatur id ē laudatur cum eo scꝫ paupere. Deinde apostrophando tuidam tacite respondet questioni. Posset eni quis dicere. sꝫ cuꝫ hec oīa pauper ipse in se habuerit: que laboruꝫ sibi retributio expetenda est. Ad quod respondens inquit. Licet ꝓ q̄uis retributio. i. cōpensatio laboris destituatur a multis: tamen adoptio amoris ꝛ fauoris promerebitur scꝫ virtute laboꝝ paupꝫtatis ab aliquo. quod cōfirmās per simile inquit. Nonne. i. nunquid contingit id est euenit plerumq; aliquid in modico lapsu

tēporis: quod nequit produci id est fieri circulo anno id est anni spacio: ꝛ hoc dico exterminatis id est propulsatis pro loco: q; pro ꝛ negotio temporis tam adulatoris officio q̄ delatorio id est accusatoris consortio id est societate. hi enim tales prout etiam pretaxatum est omnis mali procuratores existunt ¶ Nota circa hoc quod dicit paupertas sit munda id est non infecta cupiditatib⁹ terrenorum: quoniā huic cupiditati nihil satis est. de consolatione secundo libro quoniaꝫ inquit Seneca epistola septuagesima quinta. hec nihil suum esse credit: quia semper diffidit. qua de re non ad bona fortune sed ad summū bonum semper anhelet paupertas: ideo nempe omnis satietas est atq; appetitus nostri complementum: sit ergo paruo contenta: quoniā non rerum cumulus sed sufficientia ditat. Si tibi sufficiant paucula diues eris: vt refert matheus i thobia. Et idem in alexandre. Valerius lib. quarto. Animum nullius egentem non res efficiū sed sufficientia: q̄uis sit modicū si sufficiat null⁹ egebit. Quod si aduersum quid euenerit in his fortis animus prebeatur. Obediatur singulis: quoniam plus obedientia q̄ victima valere dinoscitur. Sit lingue summa modestia cum sermone promptissimo citius deliquatur. ꝛ si nihil difficilius a Quintiliano libro de causis credatur q̄ silentij virtutes habere: maxime tamen curandum est vt in sermone verecundia consetuetur: que nil aliud est q̄ verba superflua vel reprimere vel respuere. Habeat hec omnia tuta paupertas cum fideli obsequio: amore integro nō fatuo dulci colloquio atq; cordis humilitate: qua homo solum exaltatur vt in cantico marie dictum est. ꝛ exaltauit humiles. Fatuus autem cum fundamento careat in nullo roboratur: quare iusto ipsi dei iudicio casus congruit. iij. reg. xviij. Item succus a sacco dicitur eo q̄ ex sacco exprimatur: vt ptisana: apozima: zoma: ꝛ sunt greca hec nomina: vel a sugo dicitur: quia sugitur. ꝛ producit primā in eius sillabaꝫ vnde in aurora. In petra carnes poni succusq; iubentur. ꝛ quidam putant ipsum ascribi per duplex c alij per vnum.

Capitulum quintum

Cum ad magistratus excellentiã bone i/dolis adolescẽs velit ascendere: necessa rium est vt tria genera statuum que in assignatione probabilitatis innuit Aristoteles diligenter intelli/gat. Sunt autẽ quidam vehementer obbtusi: alij me diocres: tertij excellenter acuti. Nullum aũt vehemẽ ter obtusoꝝ vidimus vnq̃ philosophico nectare vehẽ menter inebriari. Istis autẽ mechanica gaudet ma ritari: mediocribus politica. Excellenter vero acu/

Cum ad magistrat⁹ excellentiã. Hoc est capl'm quintũ hui⁹ totalis tractat⁹ de disciplina scholarium in quo postq̃ Boe. in p̃cedentib⁹ capl'is ptractauit de p̃mis scholariũ ru/dimẽtis ⁊ quõ scholares ipsi magistrorum disciplineq̧ subijciãtur. similit' quoq̧ de eo/rũ elatione reprimẽda. et rursum de scholariũ sagaci ꝓuisione. nũc consequẽter i hoc quinto capl'o pertractat Boe. quomõ scholariũ syncera deuotio ad magisteriũ ꝓferẽ/da est. Et ratio/nem ordinis congrue ex prece/dẽtibus capere possumus: et si/gnanter ex eo qd̃ dicetat. Cũ indignũ se noscat fore magiste/rio q̃ se non nouit discipulũ exti/tisse. vel hoc modo. In p̃ceden/tib⁹ Boe. determinauit de his q̃ scholares aptos reddũt ad vlte/riores gradus sc; magisterij cõ/secutionẽ: nũc ostendit quõlibȝ ad magisteriũ ꝓuehãt. Et non obstante quorũdam libri huius alia partitione qua hoc capitu/lum librũ tertiũ esse volũt: nos tñ opinionẽ nostrã declinare nõ volentes quousq̧ apparentior ratio innotescat: capitulũ hoc q̃n tũ in duas ptes principales di/uidimus. nã primo ponit quedã preãbula ad magistratũ facien/tia. in scd'a de his que ad magi/steriũ acquirendũ necessario re quiruntur: ibi. Istis siquidẽ. ꝓrima ad huc in duas. nam p̃ma quandã diuersitatẽ scholariũ vt ex his eligantur valentiores ⁊ aptiores ipsi magistro ꝓmittit. scd'o ex hac diuersitate eligit: ibi. Nullũ autem vehemẽter. Et dicit primo. cũ adolescens bone indolis. i. ꝯditionis velit ascendere ad excellentiã ma/gistratus: necessariũ est vt itelligat diligenter tria genera. i. tres maneries statuũ: que sup. genera Ari/sto. ille peripateric⁹ i assignatõe ꝓbabilitatis. i. in libris topicoꝝ vbi de sillogismo ꝓbabili docet. ⁊ in/de diuisionem atq̧ hec genera tria ponens inquit: aũt pro certe quidaȝ sc; ex scholarib⁹ sunt vehemẽ ter obtusi. i. hebetes igenio: alij aũt scholares sunt mediocres sc; inter hebetudinẽ ⁊ acuitatẽ: tertij sunt excellenter id ẽ valde. acuti ⁊ ingenio subtiles. ¶ Notandũ Bo. in littera topica Ari. ꝓbabilitates vo/cat: et bene quidem. sunt cũ topice loci atq̧ methodi ꝓbabiles: a quibus de omni ꝓbleumate silogi/zare ꝓbabiliter possum⁹: p̃mo topi. In his cũ topicis Ari. inserunt hanc triplicem statuȝ scholarium maneriem: vt in littera. ¶ Nullum autẽ vehementer obtusorũ. In hac parte Boetius post premissam diuisionem ostendit ad quas scientias quilibet superiorꝝ statuum aptior fore noscatur cum vnius mẽ/brorum subdiuisione: et duo facit. nam primo facit qd̃ dictum est. scd'o cuidã tacite questioni circa hoc respondet: ibi. Mediocritas ⁊c. Et dicit. Nos autem Boe. non vidimus vllum vehementer obtusorũ: quod sc; erat primũ diuisionis gen⁹: inebriari id est repleri: vnq̃ id est aliquotiẽs nectare philosophi/co id est dulcedine philosophie. vero pro sed mechanica supple ars gaudet maritari id ẽ sociari istis sc; obtusis. mediocribus vero politica supple coniungi gaudet que de regimine ciuitatum est atq̧ cõ/munitatum. prout in lib. politicorum Aristotelis hoc clarius edocetur. deinde tertium membrum pre/fate partitionis subdiuidens dicit. vero pro sed nos inuenimus tres partitiones id est partes excellẽ/ter acutorum supple quod erat tertium diuisionis prefate membrorum: quorum quidam sunt excellen/ter acuti: alij id ẽ secundi sunt mediocriter acuti: tertij vero sunt excellẽtissime acuti. economica que de regimine familie est gaudet excellenter acutis: vero pro sed phisica. i. medicina: sub lunari globo id est lune subiecta: q̧ pro et apothecariorum practica gaudet mediocribus: autem pro sed cognitio scilȝ vniuersalium per experimenta ipsorum singularium supple gaudẽt sociari excellentissime acutis: quo/niam altioris quidem inquisitionis hoc negocium est. vñ Porphirius in principio ait ysagogaꝝ. Acu/tis inq̃ excellentissime: quos Aristoteles vocat maxime notos id est sapientes secundũ philosophiã. Et rationem huius tertij. quasi subdens ait. Et hec ideo talibus gaudet: quoniam supplẽ cognitio vni/uersalium per singularia est: triuialium artium domina: q̧ pro. ⁊ potentia quadriuialium quod expo/

ne quemadmodum in superioribus cum de logice commendationibus edoctum est clarius demonstratur. ¶ Notandum circa hoc quod dicit nectare philosophico: dulcis equidem philosophie speculatio est, nam vt refert Sen. li. iiij. naturalium questionum. Dulce spectaculum est singula nature scrutari. Est enim animorum ingeniorumque naturale quasi pabulum: vt inquit Tullius ad Hortensium contemplatio nature que philosophia est: ipsa enim celum vidimus pulchre formatum: et vt Didimi ad alexādrū

torum tres inuenimus partitiones: quorum quidam sunt excellenter acuti: alij mediocris: tertij excellentissime acuti. Excellenter acutis gaudet economica: mediocribus vero sub lunari globo phisica: apotecariorumque practica. Excellentissime acutis quos maxime Aristoteles notos secūdum philosophiam vocat vniuersalium per experimenta singularium ardet cognitio: hec triuialium domina est quadriuialiumque potentia: o quam ē felix exhibitio. Mediocritatis tamen extrema partitio bonos pfectosque licet sibi quandoque comparaunt, cum sudore magistratus: tamen do

verbis vtar. Videm⁹ signorū varietatem stellarum fulgorem rutilare. videmusque ipsum pelagus purpureo colore venustum germanam terrā amplecti: ipsa etiam camporum virentiū species miramur: volucrumque dulce melos ipsa discemimus: aliaque nature spectacula ipsa magistra contemplamur: que quidem refutare culpabile est atque difficile imitari. hec ille. ¶ Notandum artes mechanice in sola manuū exercitatiōe ꝯsistunt: omni operatione intellectus penitus aut pro maiori parte seclusa. Intellectus enim in suis operationibus quietus est. ipse autem artes plebeie intellectum mechari cogunt: quare non immerito obtusioribus qui solum singularia comprehendere valent ascribēde sunt. Politica vero quoniam ipsa scientia est: vt innuit Aug. de ciui. dei. li. xix. qua vrbes reguntur seu respublica dirigitur vt pace respublica fruitur: et sic maioris industrie atque prudentie virum exigit quam mechanica: ideoque bene mediocribus politica sociatur. Acutis autem excellenter economica: qua domesticarum rerum sapienter ordo disponitur: qua quilibet pater familias indiget vt domum regat: cum nō dominus ex domo: sed domus ex domino honestetur: vt refert Tullius libro primo de officijs. et Sene. idem de quatuor virtutibus cardinalibus. Medicina vero que corporum tuetur restaurat salutem: mediocriter acutis conuenit: veluti que philosophie finibus adherentes penitus cum superiora obseruat: inferioraque considerat: et quia teste ypocrate in prenosticis eo loco quo dicit. Est quoddā celeste in quo oportet medium prouidere et c. astrologia coniunctissima est: hinc bene in littera dicitur. Phisica subiecta lunari globo et c. Ipsa enim luna omnium humorum motrix est: quare et omnium egritudinum vel ad bonū vel ad malum fin sexdecim loca circuli: que indicatiuos periodos atque creticos dicimus quolibet directiua. excellentissime quoque acutis vniuersalium cognitio conuenit. quoniam hec intellectum illuminatū requirit: atque ab oībus exteriorib⁹ īpedimētis denudatū atque liberū: vt eo facilius et liberius speculatio substantiarum compositio diuisio ac discursus valeat inhiare. ¶ Mediocritatis tamen. In hac parte Bo. tacitē tacite respondet questioni. Posset enim quis dicere. Videmus sepe vicibus mediocriter acutos ad magnum sapientie apicem de facto sublimari: atque vt sic doctissimos euadere. quid ergo hoc vult quod dictum est excellentissime acutos solum hanc sublimitatem scientiarum attingere. Ad quod respondens Boetius inquit. licet extrema partitio id est illa que est excellenter acutorum quā economice ascripseram, similiter quoque mediocritatis id est illa medicina cōdonauimus: comparaunt sibi quandoque id est interdum perfectos id est doctissimos scientiarum: tamen ipsi sunt dotati honore magistratus cum sudore id est labore atque magna sollicitudine: et hoc flore iuuēte id ē iuuentutis consumpto. ¶ Notandum pro vlteriori huius dilucidatione quod dicit in littera cum sudore id est labore atque diligentia, recurre ad superius dicta cum dicebatur in capitu. i. quasi circa medium. diligentia cuiuslibet operis obtusitas permollitur. Item inter iuuentutem atque iuuentam hoc interest: quia iuuent⁹ collectio iuuenum est atque etas iuuenū plurimorum. iuuenta vero etas vnius. et est a. xxviij. anno vsque ad. l. ptensa ergo et c. ¶ Istis siquidem. In hac parte Boe. post pmissa preābula ad magisteriū faciē

tati sunt honore consumpto flore iuuēte. Istis siqui-
dē predictis: hoc modo est ordinandū. Primo vt quis-
q; que ad tanti nominis pertineat reuerentiam: vt
que scita sunt exprimere noscat: et ne scriptorum cō-
missioni se totaliter committat: vt Lucretius: qui cu-
iuslibet questionis nodum preposite inquirendo di-
misso comitatu cedulis confluebat. Secundo vt li-
brorum copiā sue acquirat excercitationi: vt cuz opus
fuerit eos consulat. Nec oīno eis credat: vt Jugio q̄
Montanum sui magistri monitis in tantam confisus
est q; oē verbū ab ipsius ore progressum quaternulis
exarabat et tanq̄ sacrum extimabat: nil aliud q̄ ma-
gistri vicem in scholis obtinens predicabat: vnde
multotiens pudore confusus abibat. Quippe miser-
rimi est ingenij semp inuētis τ non inueniendis vti.

tia: nunc cōsequenter tractat de his que necessario ad magistratū requiruntur atq; cōcurrere debent
Et est pars documentis. Diuiditur q; in partes sex: scdm documenta sex que ponit. secunda ibi. Secun-
do vt librorum. tertia ibi. Tertio vt quoddam. quarta ibi. Quarto ordinandū. quinta ibi. Quinto vt.
sexta ibi. Cum autem. Primo ergo Boetius primum ponens documentum dicit. Expeditis siquidem
istis supple sup̄ dictis ordinandū id est determinandum est postea hoc modo: vt scilicet quisq; sup.
qui ad magistratum anhelaue-
rit: sciat omnia hec que pertine-
ant ad reuerentiam tanti nomi-
nis scz magisterij: quorum vnuz
vt noscat exprimere sup. verbo
que scita sunt id est que scit ipsa
mēte: et ne committat se totaliter
cōmissioni id est traditioni scrip
ptorum scilicet librorum vt Lu
cretius ille faciebat: qui inquirē
do id est inuestigādo nodum. i.
difficultatem soluendi cuiuslibet
questionis sibi proposite ꝯflue
bat id est accelerabat cedulis
id est libris: τ hoc dimisso comi
tatu id est sociorum consortio. q.
d. non faciendum vti Lucretius
fecerat: qui cum sibi questio ali
quo soluenda ꝓponebatur illi-
co ad libros recurrebat: quibus
doctrinam suam non memorie i
presserat: vt sibi competenter di
cere licuit. In sacco sedeo: sedet
ac sapientia mecum ꝛc. ¶ Notā
dum q; docenti atq; magistran
ti congruit summopere eloquen
tem esse. Eloquentem inq̄: vt
que mente conceperit: verbo q̄-
at explicare. Verborum enim
honesta abundantia intentionē
declarat loquentis: qz teste Se
neca epistola. xxxviij. Inopia v̄
borum et exilitas minus inten-
tum auditorem facit: et plerum
q; contingit tamen et verborum inopiam ignorantia causet. vnde Ouidius secundo tristium. Quod
minime nouit dicere nemo potest. Ne quis igitur docere presumat quod nescit: attendat q̄ turpe sit p
priam ignorantiam sermone atteston. Legere discentibus prodest: sed viua vox magis. quare de vo
ce Simachus aiens inquit. Apertius est negocijs innuendis viue vocis iudiciū. ¶ Secundo vt libro
rum. In hac parte Boetius ponit secundum documentum ad magistrandos scholares necessariū: qđ
est circa librorum copiam. Et duo facit. nam primo multitudinem librorum conquirendam scholari-
bus ꝯmonet. secūdo ne tamen in his totalis fiducia constituatur exemplo dissuadet: ibi. Nec omnino
Et dicit primo. secundo supple necessarium est scholari ad apicem magistratus tendenti vt inquirat
id est comparet sue exercitationi id est suo studio librorum copiā: τ hoc ideo vt scilicet cū opus fuerit
consulat eos sup. pro questionibus exoluendis. τ deinde nimiam in eis cōfidentiam dissuadens exem
plo dicit: nec tamen scholaris ipse credat omnino id est totaliter eis sup. libris: vt scilicet penitus nul-
la memorie commendet: quēadmodum Jugio ille scholaris qui confisus est in tantum monitis id est
documentis sui magistri Montani sic dicti: sic q; omne verbum progressum id prolatum ab ore eius. s.
magistri exarabat id est inscribebat quaternulis id est libris supple: nulla penitus memorie tradens-
do. τ hoc ipsum sic ab ore receptum extimabat id est appreciabat tanq̄ sacrum quoddam: atq; ipse iu
gio obtinens tandem vicem id est locum magistri: nil aliud in scholis predicabat q̄ illud quod in quater
nulis suis magistro suo docente conscripserat. vnde id est propter qđ τ ipse abibat multotiēs confus-

sus pudore id est verecundia. qui nil aliud q̃ liber continuit scholaribus predicabat. Exinde notabile quoddam circa hoc subiungit quod est. quippe pro certe vti semper inuentis et non inuenie[n]dis est miserrimi ingenij: stultusq[ue] est confidere oi[m]no orationibus id e[st] documentis magistratus id est magisterij sed tamē credendum est primo donec id ē quousq[ue] videat quid sentiat sc[ilicet] magister. postea fingendum est illum scholarē magistrum errasse. i. q[uod] errauerit in docendo. Et hoc ideo vt si forte discipulus queat

stultius est magistratus orationibus omnino confidere: sed primo credendum est; donec videatur quid sentiat: postea fingendum est eundem in docendo errasse: vt forte reperire queat quid commisse obijciat sedulitati. Tertio vt quosdam habeat quos secrete doceat: librosq[ue] legat: alijsq[ue] rudimentis informet: vt sic intellecta sciat: scitaq[ue] exprimere discat: et expressione frequenti vsum comparet: vsus magisterium propinat. alios namq[ue] docere est proprie facultati indulgere. Quarto ordinandum est vt hos aliosq[ue] sibi alliciat: vt cum oportunitas magistrandi affuerit eorū intrinsecus gaudeat aspectu. Quid turpius q[uam] p[ri]mo inceptionis tēpore solus destitui: vt Flauius q[ui] ob sui generis imperii gazeq[ue] dominantis opulentiā cunctos sibi credidit subiugari: atq[ue] vero concursus elapso raro repperit

id est possit reperire quid. i. aliquid quod obijciat cōmisse id est tradite: sedulitati. i. doctrine Arist. namq[ue] sententia oportet addiscentem credere quousq[ue] melius sentiat &c. ¶ Notandum q[uod] quibus librorum copia multum distrahat vt refert Sene. epla. ij. ad Lucillum. Cum ipsorū copia solum honoret: atq[ue] nō instruat. Non enim finio est faciendi libros ecclesiastici. xij. que q[uam]uis ita sint: nō tamē refert quantos libros q[ui]s habeat si boni sunt: atq[ue] bonis institutis referti: quodq[ue] solum veteres attendentes ad modum eos in libris thesaurisasse legimus sic apud egyptum bibliotecam vnam quadraginta milia librorum volumina legimus habuisse. que tamē oīa annis ab initio mūdi transactis quinq[ue] milia centum trigintaquattuor. Anno ante x[rist]i natiuitatē. xcv. vnico igne cōsumpta sunt: hoc ē eo tempore quo Virgilius. Horatius. Salustius hystoricus. Plotinus. Possidonius stoicus: atq[ue] alij viri memoria digni apud romanos claruerūt. Imitanda sunt ergo in his maiorum exempla: qui non honoris causa libros sibi coemerunt: sed industrionis gratia comparaverūt. ¶ No. quaternus dicit a

quattuor. Codex enim est ex quattuor chartarum folijs colligatus: quinternus ex quinq[ue]: sexternus ex sex: ternus ex tribus. Item inter estimo et existimo hoc inter est: nam estimare putare est: existimare vero id est taxare vel p[re]ciare. ¶ Tertio vt quosdam habeat quis. In hac parte Boe. ponit tertium documentum magistrandis summe necessarium. Et diuiditur in duas partes. nam primo facit quod dictum est. s[ecun]do causam sui dicti subiungit ibi. Alios namq[ue] &c. Et dicit tertio. s. necessarium est magistrando vt habeat quosdam sc[ilicet] scholares quos doceat secrete: eisq[ue] libros legat: atq[ue] alijs rudimentis documentis informet: vt sic sciat intellecta scil[icet] firmius radicando: q[uod] pro et discat exprimere verbo scita supple quemadmodum in primo documento expositum est: et sic comparet sibi vsum supple artis sue frequenti expositione: qui vsus vt etiam superius cum de triplici recordatione dictum est: propinat id est ministrat magisterium. Et rationem horum dicit. Quoniam docere alios est indulgere id est operam dare proprie facultati id est scientie: iuxta illud. Qui alium docet seipsum instruit. Notandum in littera committitur gradatio qui color est rhetoricus: et fit cum de precedenti voce subseque[n]s formatur quasi per gradum vocum vt in hoc metro. Quid leuius fumo? flamen: quid flamine? ventus. Quid vento? mulier: quid muliere? nihil. ¶ Quarto. Hic Boe. ponit quartū documentū magistrādis necessarium Et duo facit. nam p[ri]mo facit q[uo]d dictū est. s[ecun]do exēplo dicta confirmat ibi. vt Flauius. et dicit quarto ordinādū. i. p[ro]uidendum ipsi magistrando vt alliciat id ē bonis suis moribus atq[ue] beniuolentia attrahat non precio coemat vt Flauius ipse fecerat. alliciat dico hos supple de quibus in proximo documento predictum est ex

alios q̃ plurimos: ⁊ hoc ideo vt cum oportunitas sup. temporis magistrãdi affuerit: gaudeat eorũ scʒ
predictorum intui infeco aspectu id est p̃sentia: quoniaʒ quid est turpius q̃ destitui id est derelinqui so-
lus sup. sine auditorum consortio p̃mo tẽpore inceptõis sup. honoris magistralis. Et exemplũ ponẽs
de Flauo dicit. Relinqui inq̃ vt Flauius ille scholaris: qui tẽpore exordij atq̃ noue inceptõis sue cre
didit subiugari sibi cunctos ob impetũ. i. potestatẽ generis sui atq̃ opulentiã. i. abundantiã dominã-
tis gaze. i. thesauri. sed quid ela-
pso tempore ↄcursus. i. disputa-
tionis magistrandorum atq̃ exa-
minis raro reppererit sodalẽ de re
adhesit. i. nomine conductõis: lʒ
ↄp̃iuis inuitiis addendo rega-
liter minas om̃igenas. i. oĩm ge-
neris. q. d. cuʒ se flauus ille ince-
ptionis tempore totaliter dere-
lictum videret: vt quasi null⁹ ip-
sum presentia honoraret q̃d fe-
cit: quos primo beniuolẽtia alle-
xerat: tandeʒ precio atq̃ minis
sibi coemit. Et subdẽs quoddã
notandum inquit: tamen cõsen-
taneũ. i. rationi consonũ est ge-
nerositati ꝓpter duplicem par-
titionẽ affinitatis fouere p̃sen-
tiã magistratus saltem ad tem-
pus. ¶ Nota gaze lingua persa-
rum dicũtur diuitie vel thesau-
rus. Jnde gazetuʒ gazarum reposi-
toriũ: q̃re q̃dã ciuitas palestie
Gaza dicta est: eo q̃ cãbises ꝑ-
sarum rex thesauros suos illic po-
suerit cũ egyptijs bella intulis-
set. ¶ Quinto vt quorum gratia ⁊c.
Jn hac parte Boe. ponit quin-
tũ documentũ nouiter magistrã-
tis oportunũ. Et duo facit. Naʒ
primo facit quod dictum est. scdo circa documentũ ipsuʒ notabile quoddaʒ subiũgit: ibi. Nec licet sum-
ma. ꝑrima in duas. Nam primo documentum ip̃m ponit. scdo ꝓteruitatẽ circa documentũ esse fugiẽ-
dam ostendit: ibi. Multos siquidẽ. Et dicit p̃mo. Quinto loco sup. ꝓspiciendũ est, vt magistrand⁹ ipse
si honorem in ꝓmotione sua cõsequi desideret vt obambulet. i. circũambulet peripatetice. i. peripate-
ticorũ more scholas illorum magistrorum quorum gratia coronand⁹ id est titulo magisterij insigniend⁹ est in
honore: q̃ pro et opponat scʒ dubia mouẽdo atq̃ respõsionib⁹ replicando: curialiter. i. curiose: atq̃ re-
mordeat. i. arguat acriter ꝓteruientes id ẽ ꝓterue respõdẽtes: atq̃ insideat ꝑ tẽpore. i. cũ temp⁹ re-
spõdendi ipsum tetigerit diligẽti⁹: ⁊ hoc ne si voluntas sup. scholaris ꝓmouendi muta fuerit imputet̃
ignorantie cecitati vel ascribat̃ temeritati arrogantie. i. superbie. ¶ Notãdũ phõrum varias fuisse sectas.
Alia quidem stoicorum quorum princeps zeno fuit ⁊ Crisippus vt ait. A. Gelius: ⁊ recitat Augusti. ix. de ci-
uitate dei capitulo. iiij. ⁊ Seneca dicit ad Elbiam. q̃ a zenone incipit rigida stoicorum sapientia. Alia fu-
it secta Achademicorum ab Achademico villa: quorum princeps erat Plato. hi de singulis dubitãtes nil
affirmabãt certuʒ quorum opinionẽ ⁊ Traditus videtur ↄfirmare. Alia epicureorum fuit secta ab Epicuro
athenensi dicta: qui voluptatẽ summũ bonũ posuit vt inquit A. Gelius li. xiiij. Ponit etiaʒ duo bona
scʒ corpus sine dolore: ⁊ alaʒ sine ꝑturbatõe: referẽte Seneca ep̃la. lxvij. ad Lucilliũ: que si in volupta-
te carnis fundata est reprobanda est: si in voluptate mentis supportanda. ⁊ ita posuisse epicurum Sene-
ca attestatur in lib. de cõstantia sapiẽtis. Est etiã aliorum phõrum secta que peripateticorum est quã Aristo.
ↄdidit. sic dicta a peri q̃d est circũ ⁊ patos calcãs quasi circũcalcãs vel obãbulans. hui⁹ enĩ secte phĩ
⁊ horum p̃cipue Aristo. deambulãdo disputabãt vel etiam de schola ad scholaʒ ambulãdo disputabant
⁊ inquirẽdo q̃d melius sue sñie possent acquirere ⁊ adiũgere. ⁊ ad tale ꝓpositũ littera loquit̃ cũ mq̃t
ad illorum scholarum peripatetice obambulet ⁊c. ¶ Multos siquidẽ ob responsionis. Jn hac ꝑte Boe. mo-

sodalem qui legi conductionis adhesit: licet inuitiis
minas omnigenas regaliter addendo. Generositati
tamen consentaneum est scdm duplicem partitionẽ
affinitatis magistrantis saltem ad tempus fouere
presentiam. Quinto vt quorum gratia coronandus
est in fauore illorum scholas semper peripatetice ob-
ambulet: curialiterq̃ opponat: proteruientesq̃ acri-
ter remordeat: diligentiusq̃ pro tempore respõdeat:
ne si muta fuerit voluntas ignorantie imputetur ceci-
tati: vel arrogantie temeritati. Multos siquidem ob
responsionis proteruitatem speculantiũ: licet inuite
vidimus precipitio frui. Non enim discentis interest
affatibus ⁊ contumeliosis regentem incitare probris:

Nec licet summa familiaritate coniunctus fuerit ipsius docentis secretis nisi iussus debet inhiare: iussus vero inuitus. Nonne Fontini proteruitas zenocratis scrutinia aperuit: edocta publice prius inspexit: seque magistrari credidit si omnes zenocratis abstulisset minervam: qua ablata zenocrates studere desijt: ablatisque Fontinus uti nesciens frenesi laborabat grandiori. proprio ergo discipulus labore confisus alieno nunquam inuidebit honori. Cum autem dies summe promotionis affuerit: breui scemate compendiosoque affatu veneranda commendetur sociorum collectio: sicque ad honoris initialis incrementa intrepide procedendum est decenti ornatu: festiuo apparatu si

net proteruitatem atque temeritatē in superiorib9 summopere precauendā fore. Et primo facit hoc. scdo causam subiungit: ibi. Non enī ⁊c. Et dicit nos Boe. vidimus multos speculantiū fuit precipitio id ē cadentia a gradu dignitatis magistralis ob proteruitatē respōsionis. non enī interest discētis incitare id est cōmouere regentem id est magistrū cōtumeliosis atque ꝑ et ꝓbrolis. i. opprobriū ingerentib9 affatibus: quia sicut deus atque parētes: sic quoque magister in honore ⁊ reuerētia remunerandus est: quia ipsis nullum ꝓ acceptis equiualens recompensari potest iuxta illō. Dijs parentibus ⁊ magistris nullum redditur equiualens. ¶ Notandum proteruitas ꝓprie est tā verbo ꝙ facto crudelitas ⁊ terribilitas. Inde proteruus hoc vicio notatus. vnde Grecismus. Improb9 est aliquis verbis factisque proteruus. et dicitur a ꝓ vel pros ⁊ toru9. sicut ergo nos facis in magistrum insurgere licet vt in scdo capitulo de violētia edoctū est: sic neque etiam in ipsum verbis proteruire: quoniam non est digni9 scientia qui scientie insurgit preceptori: ibidē. Quare ⁊c. ¶ Nec licet summa familiaritate. Hic Bo. post declaratum superius documentū quoddā notabile subiungit di. Scholaris ipse non debet inhiare secretis hoc est libris capse ⁊ cubiculo: licet ꝑ ꝙuis fuerit cōiunctus supple magistro suo summo familiaritate: ⁊ hoc nisi iussus: ⁊ si iussus tamen inuitus. Et inducens quendam Fontinū zenocratis discipulum qui magistri sui secreta perspiciēs ex his zenocratis totalem doctrinam adeptam arbitrabatur dicit. Nonne id est nunquid proteruitas Fontini illi9 scholaris apperuit scrutinia id est secreta monumentoꝝ suoꝝ zenocratis illius magistri: atque inspexit pri9 edocta publice scilicet in scholis: quare pro et credidit se magistrari ex hac furtiua atque proterua inspectione secretorum sui magistri: et nedum inspectione: sed tunc cum abstulisset vt sup. furto omnē mineruā id ē sapientiam libris suis commissam zenocratis: quod ⁊ factum est: quoniam omnes codices suos abstulit. quid vltra: ablatis singulis zenocratis libris: zenocrates ipse studere desijt librorum carentia. Fontinus autē nesciens id ē nō valens vti ablatis id est furto subtractis libris zenocratis. laborabat postea frenesi id est rabie mentis grandiori ꝙ ante. Ex his quoddam nota dignum concludens inquit: ergo id est propter supradicta discipulus quicunque fuerit confisus ꝓprio labore scilicet studij nunquā inuidebit honori alieno. ¶ Notandum prout latina tradidit auctoritas minerua dea est multarum inuentrix artium: sicuti lanificij oliue ⁊ fabrice: et ideo eam nō congrue pro sapientia ponit liber: hec etiam pallas dicta est a pallone tracie insula vbi nutrita fuit: vel quia pallantem gygantem occidit. Item scrutinium est quicquid interius de aliqua scrutatur re. sic propheta. Defecerunt scrutantes scrutinio ⁊c. Item frenesis rabies est: et dicitur a fren quod est furoris exagitatio a cerebro descēdens: vel ab impedimento mentis frenesis dicitur: quia greci frenas mentem dicunt ⁊c. ¶ Cum autem dies summe promotionis. Hoc est sextum documentum circa magistros attendendum. Et docentur per eum preparatoria dignitatis magistralis. Et duo facit Boe. in hoc documento. Nam primo documentum ponit. secundo cautelam circa hoc subiungit. tertio exemplum a cautela susceptum subnectit. quarto quoddam notabile circa omnia ipsa ponit. secunda ibi. Cautela. tertia ibi. Ericthonius. quarta ibi. O ꝙ felicis. Et dicit primo. Cum autem dies summe promotionis supple ad gradum magistralem affuerit: atque ꝑ

monendus ipse iam in cathedra magisterij se promotionis causa receperit: tunc veneranda collectio id est congregatio sociorum suorum sup. ipsum presentia sua honorantium: commendetur. i. laudetur ab ipso ꝓmouendo: breui stemate. i. breui aurēga: atq; affatu. i. oratione compendiosa: atq; ꝓcedendum est intrepide ꝛ audacter ad incremēta initialis honoris supple magistri: sic ornatu. i. vestimento decenti sup. sue facultati apparata id est preparatione ꝓuinali festiuo. i. celebri: apparatu inq; procurato id ē

facultas suppetit cunctis: vel ad libitum eiusdē salutem professionis splendide procurato. Caute tamen considerandum est cautiusq; inuestigandū ante magisterij elationem: vt primi anni decursu propria posset substentari si opus fuerit facultate. Turpe est enī ob reuerentiam tanti nominis prima fronte mendicare: vt Strictonino qui omnibus ad magisterium pertinētibus venerabiliter executio luce cepit tertia mendicare: tantiq; ausus mox enim penituit. Quid mirum: quasi instantaneus delusus abscessit: tāti honoris fastigia nunq; de cetero confessus. O q; felicis exitus veneranda est commendatio.

comparato splendide, id est honorifice cunctis sup. tam sue q; alterius secte magistris ꝛ scholaribus. ꝛ hoc si facultas suppetit: vel subaudi si nō sufficiat dūtaxat ad libitum id est voluntatem suam saltē magistris ꝛ scholaribus: vel solū magistris eiusdem sue ꝓfessionis, id est secte. ¶ Notandum circa hoc q̄d dicit breui sermone magnitudinē rei extollimus: quoniā in multo sermone raro mēdaciū ꝛ raro adulatio deest. hinc Catho. Parce laudato: bene parce quoniā nulla tam excelsa virtus ē que dulcedine glorie non tāgatur: vt refert Sene. ꝛ Ouidi. de tristib9. Deniq; non paruas animo dat gloria vires. Et fecūda facit pectora laudis amor. Qua ex re Hieronim9 ad Sabinianū sic inquit. Naturali vicio tum malor adulatoribus nostris libenter fauemus. Et quāq; nos respondeamus indignos ꝛ calidus rubor ora ꝑfundat. tamen ad laudem sui anima intrinsecus letatur. In de Claudianus. Gaudet enī virtus testes sibi iūgere musas. Carmen amat quisquis carmīe digna gerit. Parce igitur laudandum est. ꝛ laude inq; suffulta laudantis dignitate. Laudanti merito atq; rei qua laudatur magnitudine: q; si ista non affuerint non laus sed adulatio fore manifestū est. Item stemma quid sit in superioribus capitulis iaz monstratum est quare ibi videas. ¶ Caute tamen considerandum est ꝛc. Hec pars a multis cautela circa precedens documentum assignari solet: meo tamen videre conuenientius septimū assignaretur documentum. Sed quid de hoc fuerit solertie cuiuslibet recommitto. Hoc tamen dicendum est cum cautela superioris documenti fuerit: littera habet. Caute tamē. Si vero documentum littera habet. Caute etiam. Et scōm primam litteram hoc dicit, considerandum tamen est caute. i. sapiēter subaudi in his ꝛ circa ea que in superiori documento edocta sunt: cautiusq; inuestigandū est ante elationē. i. ꝓmotionem magisterij: vt decursu. i. curriculo primi anni: subaudi gradum magistralem ꝓxime sequētis: nouellus ipse magister posset substentari facultate ꝓpria si opus fuerit: enī pro quia turpe est mēdicare id est egere ꝑma fronte id est incontinēti: ob id: id ē ꝓpter reuerentiam tanti nomīs scz magisterij. q. d. turpe nimium est q; scholaris ꝓmouendus in adeptione magistralis dignitatis tanta expendat q; ꝓceits gradum adeptus fuerit, mendicare cogatur. Exemplū subdens de quodam Strictonio qui expletis ꝛ executis venerabiliter splendide ꝛ honorifice omnib9 ad magisterium pertinentibus incepit mendicare id est egere tertia luce id est tertia die proxime sequentiq; pro et penituit eum: impersonale est: mox id est statim: tanti ausus id est tante audacie: qua supra vires facultatis aggrediebatur dignitatem magistralē. quid mirū id est quare eū non penituisset. ipse enī Strictonius delusus. i. derisus recessit quasi instantaneus. i. incontinenti: q; ꝑ ꝛ nunq; cōfessus est de cetero fastigia. i. summitates tanti honoris. Et inde notandū quoddā ponens exclamat dicēs. O q;. i. quantū est veneranda id ē reuerenda commēdatio felicis exitus. i. felicis finis. Ipse enī est in quem omnia ordināda sunt. si ergo finis bonus est: totum laudabile ꝑbās est: qua de re non inepte dis

ctum est. Exitus acta probat .et item finis coronat.et super a fine omnia debo lari.

Capitulum sextum et vltimum.

Expeditis que ad scholarium eruditionē ꝛc. Hoc est capitulum sextum et vltimū huius totalis tractatus qui de scholarium disciplina est:in quo postea que in superioribus capitulis edocuit.et signanter postq̄ in proximo precedenti capitulo determinauit de quibusdam documentis ad dignitatem magistralem tum facientibus:tum quoq̄ necessario requisitis. Nunc consequenter in hoc vltimo capitulo principaliter de dignitate ipsa magistrali et que ipsam circumstant ꝛ concomitantur prosequitur. Et diuiditur hoc totum capitulum in tres partes principales sm̄ tres magistrorum manerieo. In prima nempe parte determinat de prīa magistrorū specie ꝛ de his que ipsos regulant:et non solum eos primos sȝ etiā alios cuiuscūq̄ maneriei existant. In secunda de secunda: ibi Extrema presentio voluminis. In tertia de tertia:ibi. Cum ob dulcorio ꝛc. Prima pars adhuc diuidit in duas partes.nam primo continuat dicta dicendis.secundo de statu norma atq̄ regula magistrantium determinat:ibi. Magistrorum talis.ꝛc. Item primo ponit intentionem suam respectu precedentiū. Secundo respectu sequentiū:ibi. Nūc ad. Primo facit qd̄ dictum ē. Scd̄o modum procedendi obseruandū ostendit:ibi. Nec augere. Tertio rōnē sui pcessus subiūgit:ibi. Qm̄ non solum. Dicit ergo primo. expeditis illis que sunt digesta.i.diuisim in superioribus tradita ad eruditionem.i. informationem scholariū:et hoc obseruata moderatione id ē modestia dilucidandi id est determinādi. et quia nos Boe.non curamus angariare id ē cōstringere lectionē breuitate sup. nostre editionis:nec etiam confundere dilatōne id ē plixitate.nunq̄ perusi leniori stilo id ē materia:atq̄ lucidiori stemate id ē verborum ornatu:et hoc qm̄ stilus subaudi totius nostri tractatus commendatur id ē traditur nō solum discretis id ē eruditis:verū pro sed etiam rudibus.i.indoctis:ꝛ hoc postposita id ē derelicta serie enigmatis id ē obscuritatis. Qm̄ autem hec ita sunt properādum id ē accelerandū est nunc scȝ in hoc loco ad venerabilem maiestatē magistroꝝ:subaudi determinādo de statu eoꝝ atq̄ norma: ipsos tam erga se q̄ ergo alios regulante. Item enigma enigmatis sermo est figuratiuus vel obscura locutio siue similitudo vel questio oculta vel obscura que difficile intelligitur nisi aperiatur: vt illud iudicum. De comedenti exiuit cibus ꝛ de forti egressa est dulcedo.significans ex ore leonis fauum esse extractum. ¶ Magistrorum autem talis habetur diuisio. In hac parte Boetius postq̄ in superioribus continuauit.nunc intentionē prosequitur. Et duo facit.nam primo quasdam magistrorum diuisiones premittit.scd̄o normā atq̄ ipsos regulātem modum demonstrat:ibi. Taliū namq̄. Prima in duas:nam primo primā distinctionem magistrorum premittit.scd̄o secūdam subiungit:ibi. Tam istoꝝ q̄ ꝛc. Et dicit primo q̄ diuisio magistrorum habetur talis sup. vt sequitur.nam quidam magistrorum morantur duabus vrbibus excellentioribus id ē clarioribus ceteris scȝ rome et athenis nunq̄ procedentes vlterius nisi forte inquantum fortuna succedit.i.arridet eis vt venerentur.i.eleuentur altius.i.ad altiora.vel sic nunq̄ procedentes vlterius scȝ ab vrbibus his:et hoc inquantum.i.q̄diu fortuna succedit eis vt altius venerentur. Et vult dicere q̄ quidam magistrorum.sunt qui solum in vrbe romana atq̄ athenienſi moram suam habent. Alij autem magistri sunt qui obmittentes fastigia.i.summitates predictarum vrbiū scȝ rome ꝛ athenarū querunt emolumēta.i.lucra oppidorum vel adiacentiū scȝ pre

Capitulum sextum.

Expeditis his que ad scholaris eruditionem digesta sunt dilucidandi moderatione obseruata: nec angariare lectores sermonis breuitate curamus: nec dilatione confundere: nunq̄ lucidiori stilo leniorique stemate perusi: quoniam non solum discretis verumetiam rudibus enigmatis serie postposita commendatur: nunc ad magistrorum venerabilem properādum est maiestatem. Magistrorū autem talis habetur diuisio. Tantorum quidē duabus vrbibus ceteris excellētioribus

dictis vrbibus duabus: subandi vel de longe vel de prope distantium. Et dico querunt tum. i. primo propter egestatem supple remediandam: dico novercam id est contrariam discipline. nam vt sepius dictum est. Natura non est sufficiens seipsa speculari sine rebus exterioribus. tum etiam id est secundo querunt emolumenta aliorum oppidorum propter dulcorem renitentem natalis patrie id paterni soli. Vult dicere ꝙ post magistros qui vrbibus roma atq; athenis commorantur: sunt alij magistri qui in oppidis: et hoc quidē in oppidis natalis soli. quidam vero i oppidis prorsus extraneis. Et de his omnibus suo ordine atq; loco pertractabitur in sequenti. ¶ Notandum sicut plurime philosophorum fuere secte: sic et plurima studiorum receptacula. Commemorando ergo historicorum sententia celebratiora: doctrinarum cōsilia bula: athenarum studia ceteris preclarissima extiterūt: ꝙ et ipsa Hieroni. commendans inquit. Studio athenis aptissimas fore. primū enim leges studium id tradidit: alysq; ciuitatibus in ra transmisit. in eo viguerunt pene omnia philosophie lumina quemadmodum tam longe fama extitit diuulgatū. Post athenarum studiū romanum floruit ytalicis philosophis cōstipatū: in quo Julius cesar viguit. li. i. de vita cesaris: ibi Catho floruit: vt ait Solinus li. i. ibi Virgilius. Tullius. Seneca. atq; reliqui multiplurimi valuerūt. Et hec duo studia littera commendat. Est et aliud parisiēse studium in superioribus satis collaudatum. Habet etiam etas modernior innumeras pene doctrinarum vniuersales scholas: quas si laudem aut vituperem nescio cum virtus constet in patenti: atq; extraneo non indigeat concinatori. Item emolumentum licet proprie molendine lucrum sit: ponitur tamen pro quolibet lucro vel commoditate. sic Malachie tertio. Et quod emolumentum quia custodimus precepta eius. ¶ Tam istorum ꝙ illorum. Hic ponit aliam magistrorum distinctionem dicens. Magistrorum equidem in ciuitatibus prefatis atq; oppidis circuniacentibus habitantium. quidam magistri sunt qui assumunt imperium id ē gradum atq; titulum magistralem ratione pulchre denominationis. i. fame: vt scilicet ab hominibus honorentur. Et hi sunt qui solum gloriam nominis querunt. Alij autem gradum assumunt supple magistralem ratione id est causa intelligentie: et hoc ideo ne confundantur ignorantia. Tertij vero sunt qui speculantes subtilius ꝙ superiores contrahunt paludamenta id est honorem: qui proprie in his vestimentis consistit magistralia id est magistrum ostēdentia. Vult dicere: tertij sunt qui magistralem dignitatem assumunt propter incrementa vtriusq; partis supradicte: scilicet tam propter apparere atq; vt honore celebrentur ꝙ etiam propter intelligentiam. ¶ Notandum ꝙuis scire bonum sit atq; pre ceteris delectabile: cum scientia ipsa cuncta cōplectatur atq; nihil ignorare permittat: scire tamen ipsum non omnino laudabile est quod ob fame gloriam dumtaxat comparatur: licet enim pulchrum sit digito monstrari et dici hic est. iuxta Persij flacci sententiam: non tamen sanctum est. Illud ergo scire eligendum est quod vitam virtuosam comitatur non glorie cupiditatē. Est igitur ex his magistrorum generibus solum illud laudabile quod ob ignorātie nebulam depellendam sciētie suscepit incrementa. Item paludamentū vestis regum genus

scilicet rome et athenis commorantur vlterius nusq; procedentes: nisi inquantum fortuna succedit eis vt altius venerētur. Alij predictorum obmittentes fastigia locorum oppidorum adiacentium querunt emolumenta: tum propter novercam discipline egestatem: tum propter natalis patrie dulcore renitentem. Tam istorum ꝙ aliorum quidam ratione pulchre denominationis imperium assumunt vt honorentur. Alij ratione intelligentie ignorantia eorum ne cōfundātur. Tertij subtilius speculātes propter vtriusq; partis incrementa magistralia contrahunt paludamenta. Talium namq; quicunq; venustatis assumpte debiteq; officij velit emolumēta prosequi: in vniuersa morū honestate oportet vt polleat preclarius: vt

est quo vtebantur ad ostendendū bellum ꝓximo futurū. Et dicitur a palā quia tunc omnibus palā bel/lū ostendebatur. Est quoq; vestimentū magistrale quo magistrādi induūtur ad futuroꝝ honoꝝ titulū ostendendū. ¶ Taltum namq; quicūq; venustatis assumpte debitiq;. In hac parte Boe. post superiorē magistroꝝ bipartitā diuisionē. nunc de quolibet norma atq; modo ipsos regulante tam in se q̄ quo ad alios subiungit. Et diuiditur hec pars in duas ptes. nā primo ponit Boe. ꝑcepta quedā magistros regulantia absolute ⁊ quo ad se: scḋo per comparationē quo ad alios. scḋa ibi. Hec autē. Prima adhuc in duas partes. nam primo facit quod dictū est. scḋo ponit quandam appellationē ꝑceꝑta excusantē: ibi. Si quid vero ⁊c. Et primo ponens documenta statum magistri regulātia dicit q̄ magister quicūq; ipse fuerit si velit ꝓsequi emolumenta assumpte venustatis. i. honoris magistralis: q; pro ⁊ debiti officij: oportet. i. oportunū ē vt polleat. i. resplendeat preclarius in vniuersa moꝝ honestate: vt scilꝫ sit in sermone verax: i iudicio iustus ⁊c. littera plana est. Et si quid contrarij acciderit superioribus: hoc solꝫ accidere appetitu humane fragilitatis. i. sua sensualitate. ipsa enī debilis est ⁊ ad malū ꝓna. Et quia debilis: nō ipsa debilitas morū plerūq; cōsequitur. debilitatē enī cōplexionis vt medicis visuꝫ ē sepi⁹ moꝝ sequitur debilitas.

sit vtiq; in sermone verax: in iudicio iustus: in consilio prouidus: et in commisso fidelis: constans in vultu: pius in affatu: virtutibus insignitus bonitateq; laudabilis existat. si quid vero contrarij acciderit humane fragilitatis appetitu accidere solet. Conuersatione etiam sit bonus. Nulla siquidem res est magis perniciosa discipulo vita magistri contumeliosa. Infusa enim vidimus sepissime confundi ex fetido vase: quia fetiduꝫ vas aquas īfusas corrumpit. Hec autem ad anime docentis informationeꝫ digesta sunt: nunc de ceteris primarijs non dico de primo primis

¶ Notandum lꝫ magister officia illa in se habeat que forma docendi ꝑtinet: vt sunt docendi consideratio: exēploꝝ ꝯformitas: et rursum eloquentia copiosa: hec tū minime sufficiunt nisi ea que verbo docet opere instituat. hec enī optima sapiētie via est opa sanis ꝯformare doctrinis. Vñ ꝓsper libro epigrāmatū. Nō satis est offi. ꝑcepta euoluere lingua. Is meminit legis qui memor est operis. Turpe enī est vt inquit Lactātius lib. de falsa sapiētia: ad pḋ iam ꝑgere ⁊ pbīc opa nō agere. talis enī vita nō vera sed palliata est. Opera aūt pbīc moꝝ sunt atq; diuinitatis instituta in quib⁹ magistratus sic polleat: vt discipulos nedum exēplo sit sed ⁊ decori. Ratio aūt oīm doꝝ hic ꝯ̄ir annexa est cū dicitur: q̄m nulla res est discipulo magis ꝑniciosa. i. dānosa q̄ ꝯtumeliosa vita magistri. enī pro quia nos Boe. vidimus infusa ex fetido. i. contaminato vase confundi. i. corrumpi sepissime: q̄m fetidū vas aquas infusas corrumpit. quasi dicat: sicuti aque corrumpūtur vase fetido: sic scientia doctore cōtumelioso. Pro quo notandū q̄ plurimi hodierni temporis sunt sapientū: qui lꝫ docti in o sanis intendant: vitam tamen brutalē ducunt: sicuti tangit Aristoteles ꝑmo ethicoꝝ: qui certe odio admoduꝫ habendi sunt: exemplo Pacuuij: qui oīs tales tanto fastidio renuit: vt nec verbo neq; facto eis cōicare dignum estimauit: put ponunt. A. Gelius atq; Elmandus in cronicis: de quib⁹ Lactanti⁹ in li. de falsa sapientia sic inquit. Quidam sub obtentu pbīc vicia sua celantes: vt sunt sophiste domi faciūt ea q̄ in scholis arguūt: sicq; docent tū nec faciūt. ipsiq; ꝑceptis suis pondus detrahūt. hoc tamen gen⁹ turpissimum est: teste Seneca ad Luciluꝫ epistola. xxiiij. Turpe enim inquit est aliud loqui ⁊ aliud sentire. Et item epistola. lxiiij. Hoc turpissimū est quod nobis obijci solet: verba nos pbīc nō opere tractare. Inde Cato. Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum. Cum ergo vita cuiusq̄ despicit: ei⁹ quoq; necesse est vt doctrina despiciatur: vt vult Gregorius in omelia. vi. lib. ij. Discant sermonib⁹ hic viri prudentes docendi formā: suosq; discipulos studiosos fieri studeant: non solum libros euoluendo sed etiam mores componendo. Item pernicies mors vel interitus: inde perniciosus ꝑniciosa ꝑniciosum dampnosum letiferū ⁊c. ¶ Hec autē ad anime docentis. In hac parte Boe. postq̄ posuit documenta regulatiua magistros quo ad seipsos: nunc vero facit hoc idem quo ad alios. Et hec pars diuidit in duas partes. nam primo ponit normam magistros regulantem quo ad discipulos: secūdo quo ad

al'os a discipulis:ibi. Cum autem ob festiuitem temporis ꝛc. Prima in duas: nam primo facit hoc quo ad morum obseruantiā: secundo quo ad subditorum informationē: ibi. Cū autē bone inquisitionis. Pria adhuc in duas. nam primo se dictis dicendisqꝫ continuat. scdo intentum prosequitur: ibi. Tenetur quoqꝫ doctor ꝛc. Et primo ponit intentionē suam respectu precedentiū. scdo respectu sequentium: ibi. Nūc de ceteris. Et dicit pmo. oīa hec subaudi ꝙ dicta sunt: sunt digesta id est declarata ꝛ tradita ad informationem anime docentis subaudi quo ad morū suorū honestatem absolute ꝛ in se. nūc autē est differendū de ceteris primariis id est documentis supple ipsis regulantibꝰ: non tamen dico de pmis primis: quia de istis iam dictum est: sꝫ de secūdo pmis. Sūt nempe vltima respectu precedētiū ꝛ prima respectu sequentiū: quare ꝛ secundaria prima dicūtur. Item differo id est diuersis modis explo. ¶ Tenet quoqꝫ doctor. In hac pte psequit Boetius de documentis regulantibus ipsum magistrū per comparationem ad scholares. Et duo facit. nam primo facit hoc in generali. scdo in speciali de qualibet: ibi. Sit inqꝫ eruditus. Et dicit primo ꝙ doctor tenetur esse eruditus: māsuetus ꝛc. put hec sūm in processu declaranda sūt: quare sequitur. ¶ Sit inqꝫ eruditus. In hac parte ea que premiserat in generali: nunc in speciali prosequit. Et diuiditur in tot quot in generalitate pmiserat partes. Et ponens primo pximum documentū dicit. Ego Boetius inqꝫ id est dici ꝙ magister ipse sit eruditus id est doctus. Et rationem annectens dicit. enim pro quia oportet id est oportunū est ꝙ magister ipse prius discat anteqꝫ discipulos suos doceat. Et scientiam triuialem circa bene eruditionem maxime preualere insinuando eam recommendando dicit. siquidem nos nouimus comparationem id est acquisitionem doctrine triuij fore valde aptam assistricem supple in his. Et quoddam annectens notandum dicit. valde enim absurdum est ꝛ iniquum ꝙ imperiti id est indocti preferantur peritis id est doctis: nouelli supple in scientijs antiquis supple preferantur: atqꝫ rudes id est imbecilles emeritis. ¶ Notandum ꝙ ascendens ad gradum magistralem oportet ꝙ scientijs subijciatur: alias caueat ne sibi dicatur illud ad romanos vndecimo. Qui alios doces teipsum non doces. ideo sapientie. xviij. dicitur. Anteqꝫ loquaris scilicꝫ docendo disce scꝫ audiendo. Et Jacobi tertio. Nolite plures magistri fieri: In hoc etiam canones satis concordare videntur lix. distinct. Ordinarios. lx. distin. Miserum et. xvi. q prima. Si quis clericato. ꝛ extra de elect. Cum enim. Item eruditus id est instructus: quasi extra ruditatem positus. ¶ Mansuetus quoniam quandoqꝫ discipulorum. Hic ponit secundum documentum de mansuetudine magistrorum. Et duo facit. nam primo documentum ponit. secundo exemplo ipsum corroborat: ibi. Magister franco. Et dicit ꝙ magister etiā aliquomodo mansuetus dꝫ esse scholaribꝰ. Et rationem assignans dicit: quoniam cum quandoqꝫ oportunum est pati elationem discipulorum: consequens etiam est mansuetudine vtendum. Virtus enim illa est que irascibilitates reprimit et moderat iras: quare et multorum malorum fomenta refrenat: qua certe si vsus magister Franco fuisset: cuius exemplū immediate subiungit: non laqueo collū strangulasset: hic enim cū vidisset arrogantiam id est superbiā discipulorum vtendū sua

sed de secundo primis differenduꝫ est. Tenetur quoqꝫ doctor eruditus esse: mansuetus: rigidus: antiquus non annis: nō negligens: nec arrogās. Sit inqꝫ eruditus: priꝰ enī oportet vt discat ꝙ doceat. Triuij siquidem cōparationeꝫ doctrine nouimus assistricem. valde vero absurdum est ꝛ iniquū vt imperiti peritis: nouelli antiquis: rudesqꝫ preferantur emeritis. Mansuetus: quoniā quandoqꝫ discipulorum elationem pati oportunū est: ergo mansuetudine vtenduꝫ est. Magister Franco in mansuetudine prodeat in exemplum: qui ob discipulorum suorum nobilitate sua vtentiū irrefrenabilē arrogantiam laqueo se suspēdit: sapientius autem egisset si māsuetudine vsus

nobilitate: arrogantiam non irrefrenabilem .i. incorrigibilem laqueo suspendit: qui tamen sapientius egisset si mansuetudine hac virtute usus fuisset. ¶ Rigidus in scholarium amplexu. Hoc est sextum documentum de magistrorum rigiditate erga subditos, et dicit quod magister etiam debet esse rigidus id est durus et validus, et dicitur a rigeo riges. quoniam frui id est uti rigore id est rigiditate in amplexu scholarium comodissimum est; ut sic errantibus id est delinquentibus imponat vindictam: atque dissolvat lites sophistarum id est disputantium: atque remordeat .i. pullat oblatrantes id est continue contra ceteros ridentes: et a canibus sumptum est: similiter et reprimat obloquentes id est ipsos diffamantes: atque castiget virga rectitudinis protervientes id est protervum quid attendentes: quod pro et totam determinationem id est illam omnem que inter scholares tam ex parte morum quam etiam doctrinarum facienda est: faciat dyaleticam id est ad utramque arguendo ut scilicet partem plene discutiat hincinde: postea quod determinet et faciat quemadmodum premissum est ¶ Nota magistrum fore rigidum hoc eo modo intelligendum est quo canones intelligunt. Sit namque rigidus ita tamen ut non assit seuitia scilicet nimis corrigendo hac est verberando aspere. talis nempe rigiditas culpe imputanda est. Levis nempe castigatio solum magistris permissa est. extra de homi. cap. ad audientiam et. xxiiij. q. vi. capitulo .i. et hinc est quod si levi percussione scholaris moriatur magistrum non teneri: ut vult Vincentius. et hoc si sanus est puer et robustus. secus autem si tener: quia non est levis percussio. ff. ad .l. aquiliam. qua actione. §. si quis. hoc etiam notatur in decreto. Cum inmagistrum. extra de electio. ¶ Sit antiquus non annis. Hoc est quartum documentum quod est de magistrorum longa experientia et perpetua scientia. Et dicit. magister etiam sit antiquus id est experientia suffultus: et hoc bene innuens dicit. antiquus quidem non annis sed perpetuali scientia id est scientia firmiter in eo radicata: sed tamen si utrumque affuerit scilicet antiquitas cum scientia conditio sua fuerit sanior. ¶ Nota per hoc quod dicit antiquum fore magistrum vult ipsum longa experientia doctrinis atque docendi forma fore exercitatum. In doctrinis uti in primo documento edoctum est. In docendi autem forma ut scilicet doceat recte et artificialiter unumquemque secundum suam capacitatem et secundum cuiuslibet artis exigentiam. Et hanc docendi formam optime tangit Palladius libro primo de agricultura cum inquit. Pars prima prudentie est ut consideres personam eius cui precepturus es. nam stultum est rusticos peritissimorum virorum alloqui stilo. hec ille. ut ergo quis bene doceat expedit ut modum audienti utilem exquirat eiusque capacitatem etatem et sensum concernat: nec extruere incipiat artes sed prius mutuat partes. et hinc sumptum est vulgare illud. Artes post partes veteres didiscere magistri. ¶ Non negligens. Hoc est quintum documentum quod est de magistrorum perseverentia et dicit. magister etiam nullo modo negligens existat sed perseverans. quoniam sicut in unoquoque opere invenitur constantia et diligentia veluti mater: ita etiam per contrarium universe doctrine et discipline noverca est id est inimica negligentia: qui fit ut deservire mechanice arti et scientie: est oportunius quam onerari iugo negligentie. ¶ Notandum. vir piger indignus bonis est: et iste qui fortitudinem non habet nullo modo meretur beneficio dotari. ad hoc enim natus est homo ut laboret corpore pro victu: mente pro virtutibus: atque non solum sibiipsi: verumetiam ut Plato ait ad urbitam patrie atque amicis. Pigritia enim multos facit desideriosos quod incepta salubria continuare fo

---

fuisset. Rigidus: in scholarium enim amplexu rigore frui comodissimum est: ut sic errantibus vindictam imponat: sophistarum lites dissoluat: oblatrantes atque remordeat: obloquentesque reprimat: protervientes castigat: totamque determinationem dyaleticam faciat. Sit antiquus vero non annis sed perpetua scientia. Si vero utrumque affuerit sanior conditio erit. Non negligens: quoniam sicut in unoquoque opere diligentia mater invenitur constantie: ita universe doctrine et discipline noverca est negligentia. Oportunius enim esset mechanice deservire arti quam negligentie

iugo onerari. Non sit arrogans: quoniam vivax pauperum scintillula extinguitur magistrantis arrogātia: voluntasq̃ discēdi a divitibus sequestratur: quoniam arrogantis magistri sedulitas nunq̃ fideliter hominem instruxit. Hi sunt qui quod sciunt humiliter docere contemnunt: et que ratione sapiunt recte monstrare nequeunt: quoniam in fastigio positi mentes merentiũ despiciunt fastidiēdo: nec in delatorem scientie causam referunt: sed propriam in se respiciũt excellētiam. Hi etiam sunt qui fimbrias dilatãt: phylateria magnificãt: in publicis spectaculis eminētiora sedilia querunt: et ab oībus rabbi nomine vocari et salutari desiderant. Tales siquidem omnium ho-

[commentary]

midat. et hi solum molles sunt ut vult Aristo. ipse. iiij. ethi. ubi dicit Mollicies est fugere laboriosa. Hec autem ipsis magistris summe cavenda est: atq̃ etiam perseverētia equo animo firmiter amplexanda: quaq̃ amplexata atq̃ etiam retenta honores virtutes scientie divine solent adipisci. Tardis enim mētibus non facile virtus committitur: teste Tullio li. iiij. tusculanarum questionum. Et Vir. in buccolicis. Tardi venere bubulci. Omnis nempe tardus bravio caret. ¶ Non sit arrogans. Hoc est documētum sextum quo suadetur arrogantia fore vitanda magistris. Et duo facit. Hoc circa hoc documentum nam primo ostendit arrogantiam summopere vitādam fore: secundo demonstrat qui sunt hi magistri qui arrogātiam consonent: ibi Hi sunt. et dicit q̃ magister nullo modo arrogans existat quoniam arrogantia nullum penitus erga discipulos boni operata est: et hoc ostēdit tam circa pauperes q̃ divites et dicit: q̃m vivax scintillula id est amor sciendi pauperis extinguitur arrogantia magistrantis: et hoc quo ad pauperes dictum est: q̃ pro et voluntas discēdi sequestratur id est separatur a divitibus: subaudi. ipsa arrogantia: quoniã sedulitas id ē diligentia arrogantis magistri nunq̃ instruxit hominē fideliter. Item arrogãs superbus iactator elatus et inflatus idem. differt tamen arrogantia a superbia. nam superbia inanis est gloria de eo quod q̃s habet: sed arrogantia de eo quod non habet et cum quis credit ea scire que nescit vel habere que non habet: sepe tamen apud actores hec duo confunduntur. ¶ Hi sunt qui id quod sciunt. In hac parte ostendit qui sunt magistri hoc vicio arrogantie notati. Et duas facit sm duas manerias arrogantie: quarum una in docendo est. secunda in ornatu. secunda ibi. Hi etiam sunt. Et dicit. Hi supple magistri arrogantes sunt qui contemnunt docere humiliter ea que sciunt et nequeunt monstrare recte ea que sapiunt ratione id est intellectu: quoniam positi in fastigio id est superbia et fastu despiciunt mentes merentium id est desiderantium doctrinam: fastidiendo id est quasi fastidium eis ingerent. hi etiam arrogantes nec referunt causam sue scientie in delatorem scientie id est deum gloriosum a quo omne datum optimum et omne donum perfectum. Johan. primo. Hic enim affluenter omnia attribuit et non improperat: tribuitq̃ plusq̃ rogatur. In hunc dico non referunt causam sue scientie: sed respiciũt propriam excellentiam in se solum: estimantes ea que sciunt propria sui e excellantia. Et inde secundos arrogãtes prosequitur dicens. Hi etiam supple arrogantes sunt qui dilatant id est extendunt fimbrias scilicet vestimentorum: appetunt enim quotidie epulari splendide atq̃ indui purpura et bisso ut eis dicatur: ecce rabbi. vel sic dilatent id est rotũdo ore manifestant et declarãt fimbrias id est scientias suas: et magnificant philateria sua id est vanas arrogantias. Sũt enim philateria ꝓprie breviculi in quib⁹ quondã scribebatur lex et scruabat: q̃s deferebãt ãn frontē vl' pect⁹ ut sic ipsi viderentur religiosi: sed hoc non fiebat nisi causa iactantie. Et ad huiusmodi similitudinem loquitur in littera. Et verba sumpta Mathei. xxiij Dilatabant enim phylateria sua et magnificãt fimbrias. Hi etiam sunt qui querunt sedilia id est recubitus eminentiora id est prima in publicis spectaculis. atq̃ desiderant salutari id est salutando vocari nomine rabbi id est magistri. Et subdit. omē collectio id est cetus horum scholarium relegabit id est separabit tales scilicet arrogantes a se: et hoc ablato. i. remoto iure sedulitatis et scientie. ¶ Notandũ q̃ arrogãtes hi de quibus lr̃a sonat ypocritay

quasi pelle superuestiuntur: qui salutationes appetunt in foro: atque primos recubitus in conuiuio: laudeo amant: iactantiasque faciliter producunt: adulari gloriantur: a quolibet venerari expectant: quicquid agunt arbitrantur bonum: corrigi nolunt. Arbitrantur enim proprio sensu se regere posse. Aliquibusque eorum tanta est temeritas vt omnia presumant: nihilque difficile arbitrantur. hoc certe inutilis labor est diligentia friuola: fructum non capiunt et operibus suis sed potius detrimentum. vnde Ouidi. methamor. xiii. li. Et obest sua gloria multis. idem Matheus. in thobia. Non credes titulis fame te consule credeque menti. et Martialis cocus. Nunc volo laudari qui sine morte potest. Item fimbria in superioribus capitulis expolitum est. Item relegare. i. remittere. Item est in exilium dampnare vel procul legare: et producit le. vnde in Thobia. Nate caneda caue: sectare sequenda: relega crimina: vas mentis purificare stude etc.

norum collectio iure sedulitatis ablato se relegabit.

¶ Cum autem bone inquisitionis tyro legendi causa scholas intrauerit: rigore intrinsecus assumpto considerandum est vt aurore tempore continuo submissa voce incipiat ore rotundo mediocriter ascendendo: neminem nisi magna vrgeat necessitas expectando. Quoniam si magistratus diligentia aliquos vltra debiti temporis spacium expectare presumpserit: hos siquidem pigriciei mora confundit: trecque se rancore

¶ Cum autem bone inquisitionis. In hac parte ipse Boe. postque posuit precepta magistros regulantia tam quo ad se quam quo ad alios: et hoc quo ad mores atque normam honestatem. hic facit hoc idem quo ad doctrine administrationem. Et diuiditur hec pars in duas partes secundum quod duplex est doctrine administratio. Est enim vna per modum lectionis atque declarationis. Alia vero per modum argumentationis. In prima ergo parte determinat de norma magistros regulante circa scholarium informationem que in lectura consistit. secundo facit hoc idem circa eam formationem que in disputatione radicatur. secunda ibi. Si eam differendi etc. Prima adhuc in duas. nam primo facit quod dictum est. secundo causam dicti subiungit: ibi Quoniam si magistratus etc. Et dicit primo Cum tyro. i. nouellus magister bone inquisitionis. i. doctrine et scientie intrauerit scholas causa legendi considerandum est super. ab ipso magistro vt assumpto rigore intrinsecus super. quemadmodum predictum est: cum dicebatur supra in eodem capitulo. sit rigidus. hocque rigore assumpto tempore aurore. i. matutino incipiat super. lectionem continuo submissa voce. i. voce bassa: ascendendo tamen mediocriter ore rotundo. i. pleno: et hoc expectando neminem nisi maxima necessitas vrgeat. i. incumbat. ¶ Notandum est circa hoc documentum Boe. summo opere considerandum est ne ante ipsam inceptionem huiusmodi diuini dimittatur imploratio auxilii: quia solus deus est qui diuitias sue sapientie instituit in animos sapientum: et tribuit studentibus graciam cognoscendi cui nihil est difficile et sine quo nihil possibile est possideri vt in ipso prologo de regimine principum dicitur. Et omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est a patre luminum descendens: vt inquit scriptura. et Augu. Nemo tam eruditus: nemo tam doctus quam superna illustratione non indigeat. Et Grego. Nisi intus sit qui doceat: inanem lingua doctoris laborat. idem philosophia volens ostendere. s. in quo vera existat beatitudo: apud Boe. li. iii. pro. ix. de consolatione diuinum monet inuocare auxilium: quo certe pretermisso nullum rite fundatur exordium: quod obseruantes maiores nostri semper in aggrediendo arduo diuinum implorarunt auxilium. sic plato inceptur9 genitura a sensibilibus mundi inquit verum in socrate. nam cum omnibus mos sit et quasi quedam religio etc. precari auxilio diuinitatem etc. sit ergo inicio precibus comprehensum maximo quidem: vt ea dicantur a nobis que placeant deo etc. et Marciabenus Capel: gratias vino deo etc. sic Oui. i. methamorphosis. Dii ceptis nam vos mutastis et illas aspirate meis etc. sic et reliqui pene omnes. Aduertat igitur magister vt antequam ea pagat quod hoc precepto docentur deo supplicet veluti omnium cordium illuminatori. Item tyro in superioribus capitulis declaratum est. Aurora est inicium diei clarescentis vel primus splendor aeris quod grece eous dicitur. vnde Uir. de rosis. Strictior eous precesserat aura ingalco etc. ¶ Quoniam si magistratus. In hac parte Boe. causas sui dicti subiungit. Et diuiditur in duas partes. nam primo facit quod dictum est. secundo exemplo dicta confirmat ibi. Sed non faciat. Prima adhuc in duas secundum quod duas causas assignat. secunda ibi Cum autem etc. Et dicit quod si magistratus diligentia presumpserit expectare aliquos vltra spacium debiti temporis: hec forte duo mala contingere possunt. s. forte ipse magister confundet hos. i. quos expectat mora pigriciei. q. d. cum forte magister illos expectabit: possunt ipsi hanc pigriciam in consuetudinem sibi trahere excogitando magistros eos siquidem semel sic et continuo expectare. Et hoc primum malum est expectatione huiusmodi procuratur. secundum vero est

quia forte expectatione huiusmodi magister iracundia tumoratur atque repletur atque se comminuet ex hiis rancore ne huiusmodi: vt sic ceteris non tam prolixe et tam vtiliter lecta declarare possit sicuti faceret si ira eum non comminuisset. Deinde ponit secundam causam. Et dicit magister etiam non debet expectare aliquos quoniam cum discipulus artifex dormitationis pigricie nouerit sedulitatem .i. curiositatem magistri: aut festinabit se maturius .i. citius quia veniet ad horam debitam: aut certe confusus pudore supple ob turpitudinem sociorum dormitabit in opprobrium huiusmodi.

comminuet. Cum autem pigricie discipulus dormitatoris artifex magistri nouerit sedulitatem: aut maturius festinabit: aut pudore confusus in huius opprobrium dormitabit. ¶ Sed non faciat vt Assuerus poeta precipit: quem Dromonis Castoris discipuli pigricies nequiuit in risum excitare: eo modo more quotidiano ad primam stertente: vnguibus scabris membratim musicum melos facientibus: oculisque lippientibus lucemque explorantibus matutini laboris: in scolisque ne res paragatur consortibus aduenientibus sic aiebat. Lucis rubore diei rubor aurore ne adhuc confunditur? Illis itaque negantibus mediam partem diei creberrime somnolentus ex

¶ Notandum est circa hoc vbi dicitur ne quis rancore se comminuet. Ira est que sola animum perturbat atque sensum: discernere verum non permittit .i. est enim scientiae [illegible] spiratis angustia. vnde Tullius in oratione pro marcello. Iracundia inquit consilio est inimica. ideo Epicurus. Ira insaniam gignit. quare summopere seruanda atque impedienda est: atque ea que in parum inducit aspernenda. vnde Horatius in epistola .ij. Ira furor breuis est animum rege qui nisi paret. Imperat hunc frenis: hunc tu compesce catenis. Item rancor dicitur indignatio dolor: amaricatio et amaritudo mentis: inde rancorosus et rancorositas etc. Item dormitare frequentatiuum a dormio et sub pigricia dormire. vnde prouerbium. Ecce non dormitabit neque dormiet etc. ¶ Sed non faciet. In hac parte Boe. exemplum quoddam circa predicta subiungit. Et primo proponit ipsum exemplum. secundo id prosequitur: ibi Eo vero. Et dicit magister inquam mane vt predictum est incipiet: neque scholares quosque expectabit rationibus supradictis: neque faciat vti Assuerus poeta fecerat. quem pigricies Dromonis discipuli Castoris nequiuit excitare in risum .i. derisionem. Et inde exemplum suum prosequens duo facit. nam primo dicit quomodo se dromo gerebat in exercitio scholastico. secundo quomodo in mensa se gestabat: ibi Dum aliquando. Prima in duas. nam primo dicit quomodo se in mane gesserat. secundo quomodo media die: ibi. Si vero. Item primo facit quod dictum est. secundo quandam falsam cautelam qua vsus fuit subiungit: ibi Maluit etc. Et dicit. eo enim supple Dromone quotidiano more stertente .i. dormiente ad primam .i. vsque ad illam horam qua prima cantatur: et hoc vnguibus scabris .i. scabiosis et asperis agitantibus .i. scalpendo facientibus: membratim id est per membra: musicum melos .i. sonum quasi musicum: quia se scalpendo quasi musicam armoniam concitabat. et ille existens lippientibus oculis, atque explorantibus supple nunc apertis nunc iterum clausis: lucem matutini laboris id est matutine lectionis aiebat id est dicebat sic supple vt sequitur consortibus suis audientibus aiebat inquam. ne id est numquid adhuc res id est lectio matutina peragitur .i. fit in scholis: ne .i. numquid confunditur adhuc rubor aurore .i. rubore lucis diei. quasi dicat. estne adhuc dies. quid vltra. negantibus illis scilicet consocijs: ipse dromo somnolentus .i. plenus somno expleuit .i. compleuit vel composuit: creberrime .i. sepissime ta scilicet dormiendo mediam partem diei .i. vsque ad meridiem: et hoc agendo .i. referendo gratias deo: quia tam bene et suauiter in somnijs membra refouisset. et cautelam suam falsam subiungens dicit. maluit enim subaudi Dromo ipse .i. magis voluit habere diuitiem .i. obtusitatem sani capitis quam peritiam .i. sapientiam insani. Deinde ponit quomodo ipse Dromo se circa diem gerebat. vnde dicit. si acciderat quod idem Dromo adesset disputationi meridiane: ipse nesciens excedere .i. superare vel peruenire mo; [illegible] id est ma[illegible] necesse erat vt dormiret: continuo stertebat .i. dormitabat solo naso vigilante. alia littera habet vigente. et stertendo resonanteque [illegible] prebebat fastidia .i. nauseam atque tedium assidentibus .i. consocijs ob strepitum porcine corrosionis: et hoc per similitudinem dictum est. Postremo ostendit quomodo hic dromo in mensa se habebat. et dicit. dum hic Dromo ad mensam extitisset tanto somno deditus extitit: vt dum hauriret pro sorberet possunt olera .i. caules existentia secundum delitias eius: conuinsit ora hiatu .i. voraginis: et committit summa som

pleuit gratias deo agendo. maluit enim sani capitis habere duriciem q̄ insani periciam. Si vero meridiane disputationi plerumq̧ adesset: natiuum morem excedere nesciens naso vigilante stertebat: assiduusq̧ ob porcine corrosionis strepitum prebebat fastidia: dum aliquando olera secundas eius delicias hauriret: ora hiatui lumina somno commisit. Man⁹ vero licet sordida in catino aliq̄d prēdebat: sopor sed ei nociu⁹ extitit: dū cibaria incarcerare quesiuit: ad quē fructum maturitatis O marciane sociorum charissime creditis huc peruenire vestra si quidem nouit intētio. Si differēdi causa Meridian⁹ doctor studiū adierit: p̄cauendū est ne sophistico polleat apparatu: nec teteris moueatur difficultatibus: sz studiosa p̄meditati

no: vero pro sed lz manus sordida p̄rendebat aliquid in catino. i. disco: tamē sopor. i. somn⁹ extitit ei nociu⁹ dū q̄sivit incarcerare. i. deglutire cibaria: quia tm̄ somn⁹ eum opp̄sserat vt quecūq̧ incepisset somnio retraheret. quare alloquēs Bo. Martianū di. O martiane charissime sociorum: siquidem p̄ certe v̄ra intētio nouit ad quē fructū maturitatis et laboris sui creditis p̄uenire huc Dromonē. q. d. imo nouit: q2 ad nullum fructū vnq̄ pertingere valebit. ¶ Nota circa hoc exemplū: et si somn⁹ imoderatus bon⁹ est: pigritia tm̄ imoderata pessima: oim̄ em̄ viciorum fomentū somnolētia ē. vn̄ Catho. Nam diuturna quies vicijs alimenta ministrat quare et Ovi. somnolentos arguēs li. ij. sine titulo i hec verba prorumpit. Infelix tota quicūq̧ quiescere nocte Sustinet et somnos p̄mia magna vocat. et iterū. O male presto q̄es o semper dedita somno Pectora nuda bono quātis patet ipse ruinis. Quem nox sola tenet nescit vigilare periculo. hos somnolētos persius excitat satira. v. his verbis. Mane piger stertis: surge iquit auaricia: eya surge. Negas instat surge inquit: nō queo surge. En quid agam rogitis en sa perdam adueh e ponto Castoreum stuppas habenum thus lubrica cogat. Tolle recens primus piger et sic lēte camelo. Vere aliquid una. q. d. poeta. Surge piger surge: quia instat surgēdi ratio. Morem quoq̧ somnolētorum quasi exemplo proposito conformem gaufredus in poetria aptissime conscripserat. inquit em̄. Seis ne moram pigri si mane vocetur obaudit. Si citer ad huc iterata voce sonora. Nare vigil stertit: tandem clamore coactus. Ore tamē lento linguā mouet et mihi quis vis Inquit: surge veni: nox est permitte quiescam. Immo dies est surge: deus meus: en ego surgo Uade sequar: nec eum sequitur quem negligit: et tu Non venies: dudum venissem: sed mihi vestes quero nec inuenio. Nihil est te: birria noui. Surge cito: domine en sum presto: nec tamen imo. Uel caput huc illuc vertit: vel brachia scalpit. Uel membra in longū distendit sic sibi quasdam. Unde libet morulas querit semper venit ore. Non pede sic veniens nunq̄ venit ille coactus. Forte mouens gressum trahit a testudine motū. hec ille: nec tamē reprehendēda est debita nature quies: quia teste Horatio in poetria. et quandoq̧ bonus dormitat homerus etc. Itē stertere verbum supinis caret id ē naribus dormiendo resonare. vnde et sepe pro dormire ponitur. Item scaber bra. brum. i. asper scabiosus scabidus. Item catinum licz scdm̄ Isidorū sit vas vinarium fictile capitur tamen quandoq̧ pro disco et scutella: vt in proposito. ¶ Si differendi causa Meridianus etc. Superius Boe. docuit qualiter magister se habere debeat in docendo discipulos: et hoc quo ad lectionum exercitium: hic facit hocidem quo ad disputationum certamen. Et diuiditur hec pars in duas partes. nam primo ponit documenta circa hanc partem. secūdo quedam incidentia subiungit: ibi. Aduertendū. Prima adhuc in duas diuiditur scdm̄ duo documenta que ponit. scda ibi Si vero maxima. Primo ergo ponit primum documentum qd̄ tale est. Si Meridian⁹ doctor aderit studiū causa differendi i d ē disputandi: precauendū est summope ne magister ipse polleat apparatu sophistico id est: ne vtatur rationibus sophisticis: et caueat ne moueatur tetris id est obscuris difficultatibus: sed armatus studiosa premeditatione ad: est studio premeditato: inter lites id est disputationes que sunt lites scholastice intrepidus: q̧ pro et componat id est declaret eas facili mente hoc est facilitate opi

niones cōcordet:et caueat φ disponat.i. ordinet memorie illud qδ quis sibi obiecerit sup. disputando. ita.i.tali modo:vt tpe detegendi.i.soluendi ⁊ enodādi nō recedat a via rōnis:sed accepta moderatione.i.modestia dilucidādi.i. declarādi exsoluat.i.declaret:⁊ explicite.i.manifeste enigmata.i.obscuritates ⁊ sophismata sibi ꝓposita ordine ꝯpetēti:subaudi:quēadmodū ꝓposita ⁊ obiecta sunt nō posteri⁹ ꝑmo atq̧ ꝑmu3 posteri⁹ exsoluēdo. ¶ No. Boe. summope sophistriā magistrū ꝑcaueri in disceptationibus scholasticis monet Et ratio huius est:qꝛ vt etiam in superioribus premissum est ipsa nō nisi verborum est ostatio ambitiosa.ꝯfidentia cui verborum sola probanda recipiet:quare et libidinem rixandi Aug. in de doctrina xpiana ea3 nominat atq̧ scientiam impietatis.et vide supra ca.i.de studio logice. Itē te enim.i.atrum et obscurum.⁊ certam in superiorib⁹ dictu3 ē. ¶ Si vero maxima vt assolet discretoꝝ mentib⁹. Hic ponit scōm documentū circa ꝑdicta. Et duo facit.nam pꝛīs documentū ponit. scōo circa ꝑassumptū aliδ dicit. ibi. Eodē modo. Et dicit φ si in disputatione dubitatio maxima accidat vt solet mētib⁹ discretoꝝ:: vtendū est studijs deliberādo quid respōdendū.et qδ mēs exagitata.i. cōmota naturalib⁹ motib⁹ ꝯscientie dictauerit;subaudi ex deliberatōe hmōi:illud ꝓferendū.i. determinandu3 est puplice in crastino.i.die ⁊ lectōe sequēti.Et idē circa ꝑassumptū documentū aliud ponēs duo facit.nam ꝑmo documentū ponit. scōo ip3 ꝯfirmat:ibi.Facil⁹ eñ. Et dicit. eodē mō sc3 quēadmodum ꝑfatum est sup. faciendu3 est.si quid difficillimū magister fuerit ꝑmeditatus.qū ip3 commendandū etiā est discretioni.

one omnibus armatus intrepidus adeat lites:easq̧ facili mente componat.et illud quod quisq̧ obiecerit ita memorie disponat:vt detegēdi tempore a via rationis non recedat:sed ordine cōpetēti enigmata dilucidandi moderatione assumpta explicite exsoluat. ¶ Si vero maxima vt assolet discretorū mētibus accidat dubitatio in disserendo:studijs vtendū est deliberādo:⁊ qδ naturalib⁹ motib⁹ mēs exagitata dictauerit cōscīētie in crastinū preferendū est. Eodē q̧ mō si difficillimū q̄d q̄squis ꝑmeditat⁹ fuerit disputationis est cōmendandū. Facil⁹ eñ differēdo plerūq̧ difficultatis scintillula inuenitur φ̄ si studij obseruantie cōmitteretur: quoniā nō in altero tantu3 sciētie veritas reperitur:vt dicit Aristoteles. ¶ Aduertendu3 est etiam φ tribus modis traditionibus vti solet discretorum cognitio. Nouis siquidem et inusitatis editio-

aliq littera h3 disputationi ⁊ verius:put ex sequentib⁹ apparet.⁊ rationē subdens.dicit eñ ꝓ qꝛ scintillula difficultatis reperitur plerūq̧ facilius disserendo.i.disputando:φ̄ si ꝯmitteref obseruantie studij:quod ꝯfirmās dicit. qm̄ inquit Aristo.subaudi in topicis. Veritas ipsa nō tm̄ reperitur in altero.i. in vno:sed reperitur in plurib⁹ seu in multis. ¶ Notandū circa hoc qδ dicitur. Facil⁹ eñ differēdo ⁊c. φ disputatio actus est scholastic⁹ quo q̄liber intentionē suam ad inquirendā veritatē per rationē ostēdit ⁊ eam virib⁹ asseuerat.hoc quidē actu inter ceteros nil clarius nihilq̧ salubri⁹ discipulo ꝯprobaf ipsa eñ est que veritate3 enucleat:enigmata manifestat:errores atq̧ deuia ꝯdēnat:quare nō absurde dictum est veritatē facilius differēdo repiri φ̄ studendo. ¶ Aduertendū est etiā φ trib⁹ mōis traditionib⁹ ⁊c. In hac pte Boe. ponit quedā incidentia circa documēta supiora. Et diuidif hec ps in quinq̧ ptes ꝑm quinq̧ incidētia q̄ ponit. [illegible] ibi. [illegible] hoꝝ.tertia ibi. Ut ad magistrat⁹.quarta ibi. Si vero ꝑmcipio tpe ⁊c.quinta ibi. Nubila l3 q̄nq̧. [illegible] o ponit pmū documentū. Na3 aliqs posset dicere. O Boeti iā ꝓbatum est ⁊ ostensum quō [illegible] ster in disputatione se agere debeat:sed adhuc latet quas rōnes facere debet vt disputantiū orta disceptatio ꝯpetēti⁹ dissoluatur. Et ad hoc respōdens dicit φ cognitio discretoꝝ magistroꝝ vti solet in traditionib⁹ ⁊ disputationib⁹ trib⁹ mōis:⁊ hoc scōm tria magistroꝝ genera. Sūt eñ quidā subtiles:q̄dam subtiliores:⁊ quidā stultissimi. Solēt eteñ quidam

gloriari.i.gloriose vti editionib⁹.i.rõnibus ⁊ documẽtis nouis ⁊ inusitatis. Et h⁹ quo ad tertiũ genus magrõꝝ dictũ est. Solẽt etiã alij palliare mẽtes discipuloꝝ veterib⁹.i.antiqs ⁊ tetris.i.obscuris rõnibus ⁊ hoc quo ad primos magistros dr̃. Sunt ⁊ tertij qui solẽt excitare.i.commouere intelligẽtias cre⸗dentiũ scholariũ:editionib⁹ ⁊ rõnibus vetustissimis.i.antiquissimis sed inouatis.⁊ vtunt eis tanq̃ inuẽtiuis a ꝓprijs riuis.i.scietijs coꝝ. Et hi sunt q̃ scd̃m genus.i.mediocriter subtilitatẽ amplectunt. ¶ Notandum inter oĩa magistroꝝ gña hi certe subtilissimi fore noscuntur:q̃ non vetustoꝝ atq; pene obliteratoꝝ sp̃ vtitur codicib⁹: vl' coꝝ tñ inouatoꝝ. Sũt eñi alij aliena meditãtes atq; rapiẽtes: suoq; ingenio veluti a se excogitata ascribẽtes: sed acutissimi q̃dem sunt q̃ nouis inhiãt institutis. Miserrimi eñi vti prius etiã mõstratũ est ingenij est:t sp̃ inuentis nõ inueniẽdis vti. quare ⁊c. Itẽ tetrum.i.obscurũ vt supius expositũ est. ¶ Si q̃s ṽo borũ discipuloꝝ. Hic ponit scd̃m incidẽs qd̃ est tale. Diceret forte aliquis. si pueri atq; scholares q̃stiones atq; rõnes p magros adductas ad plenũ itelligere neq̃ant:qd̃ agendũ? Ad hoc rñdens dicit q' si scholares disputationi assistẽtes intelligere neq̃unt rõnes magistri i mediũ adductas, et tñ rõnes ipse eos delectauerint:tũc scholares ipi iungendi sũt.i.sociãdi archischolari.i. baccalario vt ipse imprimat eis fideliter seriẽ recordationis.i.modũ recordãdi atq; etiã intelligendi vel etiam idẽ archischolaris commendet.i.informet et ostẽdat eis scholarib⁹ diligentiã exarãdi.i.scribẽdi q' magnũ fomẽtũ.i.augmẽtũ vtilitatis collegeꝛ ex his.s.priuatis iformationib⁹. ¶ No. recordatio de qua i l'ra illa q̃ est supius in primo ca. cõis vocitata ẽ.ipa nẽpe magne vtilitatis ẽ discipulo:qꝛ vt ibidẽ dr̃ vsum generat. vsus autem ad magisteriũ properare festinat. Cui⁹ rõ ibidẽ redditur. qꝛ sicut prudẽtia sine iusticia parũ vel nihil ꝓdesse noscit:iusticia aũt sine prudẽtia multũ. sic scientia sine vsu parũ:vsus aũt sine sciẽtia multum:put ⁊ quẽadmodũ in preallegato loco hec atq; alia longius declarantur. vide ibi. Item fomentum nutrimẽtum vt esca:⁊ ab effectu ꝓ augmẽto q̃q; ponit.⁊ dr̃ a foueo es. Itẽ series.i.ordo tenor ⁊ dr̃ a sero ris. ¶ Ut aũt ad mgr̃atus apicẽ tpe ꝑueniat. Hic ponit tertiũ incidẽs Bo. qꝛ posset q̃s dicere. postq̃ iã mgr̃ oĩa illa exeq̃tur quẽadmodũ in superiorib⁹ edoctũ ẽ:dz ne ipse exhibere:iniq̃re studiũ ⁊ soli exercitio scholastico intẽdere? Ad qd̃ dicit Boe. q' nõ. Et duo facit. Nã primo dicit ipm magistrũ ꝯtinuo adherẽdũ studio. Scd̃o quib⁹ i locis ostẽditabi Recessibusq; secretior. Et dicit primo q' sicuti immorãdũ ẽ.i.vacãdũ est:studio ꝯtinuitatis.i.ꝯtinuo vt discipul⁹ ꝑueniat ad apicem mgr̃atus.q.d. sic q̃ꝯtinuo studendũ ẽ magistro:vt apicẽ ipm magisterij ꝯseruet.⁊ locũ studij ostẽdens inq̃t:q; pro ⁊ ẽ insistendũ.i.cã studij imorãdum recessu.i.loco secretiori:lz ꝓ cũctis magr̃ ipe sanguine⁹ existat. sanguineꝛ eñi vt superius iã demõstratũ ẽ in locis aptis.amenis ⁊ iocũdis iformãdi sunt:hoc tñ nõ obstãte in locis secretis magister studere dz:⁊ hoc ne strepit⁹ assistentiũ ebetet eum i studio. ⁊ illi ne strepitus migrãtiũ cõfundat ei⁹ intellectũ:sed sit in loco quieto ⁊ mũdo ⁊ purgato ab oĩbus vinculis ipedientib⁹ vt tales spũs magistri Et reddẽs cãz dictoꝝ di. Cõsentaneũ eñi ẽ honestati mgroꝝ: vt mgr̃ rimãdo.i.requirẽdo secreta existat solitarius q̃ q' exhibeat p̃stiũ suũ cũctis exti abẽdo.i.exponẽdo libellos studij in apertũ.nõne pro nĩquid eñi detractõis sui⁹ sup. quicũq; fuerit aspiciens sedulitatẽ ipsius magistri in extrahendo.i.publicã ponẽdo libellos causa studij meditareꝛ iniquitatũ:qd.i. aliqd. malũ vtiq;

Nib⁹ gloriari:veterib⁹ tetrisq; discipulorũ mẽtes palliare: vetustissimis tñ inouatis ⁊ tãq̃ ꝓprijs riuis manãtib⁹ credẽtiũ itelligẽtias excitare. ¶ Si q̃s ṽo horuz discipulorũ sagacitate oblectauerit archischolari iungẽd⁹ ẽ: vt vel eis recordationis seriem fideliter imprimat:vel exarandi diligentiam commendet. Magnum siquidez ex his vtilitatis fomentuz colligetur. ¶ Ut autem ad magistratus apicem tempore perueniat discipulus:studio continuitatis immorandũ ẽ recessiq; secretiori:lz sanguine⁹ existat isistẽdum ẽ ne strepit⁹ asistentiuz mentẽ ebetet:vel migrantiuz rixa confundat intellectum:nullis vinculis vitales spiritus ipedientib⁹. Honestati eñi cõsentaneũ est vt se

creta rimando solitarius magister existat: magis q̄ libellos extrahendo cunctis presentiā suā exhibeat: Nonne detractionis fili⁹ magistri sedulitatem libellos extrahendo aspiciens quid in quiuatū meditaretur vtiq3? ¶ Si vero primeuo tēpore magistratis diligentia copiam discētium nō habuerit: idcirco non tepescat: ne spe deposita euanescat: sed tāto acrius studijs insistat: seq3 in conflictu strēnue prebeat: vt sic l3 cum paucis honorē cōtingat. Paucoꝝ enim consortio multos delimitos profunditatis studio vigente frequēter vidim⁹ strēnue intitulari. Nōne Theophrastus subtilitatis artifex paucorum suffultus ornatu spe defraudatus regendi curam abiecit: qd̄ tm̄ incōsulte egit: consultius enī egisset si se studij obseruantie cō

opinaretur q.d. cum ita sit q̄ forte oculus nequā mali ex hac publica ostensione opinaret: honestius ē magrm quecūq3 studeat loco solitario se recipere. ¶ Notādū circa hoc qd̄ de studij cōtinuitate dr̄. Sicuti vna dies calida nō facit estatē: nec vna yrundo ver: vt di. Aristo. i. ethi. sic etiā nec vn⁹ actus studiosus 7 scietific⁹ studiosum atq3 scientificū reddit, requiritur enī vti etiā in superiorib⁹ declaratū ē ad pfectionē magisterij continuatio h. nēpe se studiū in modū cauātis gutte lapidē; q̄ nō vno casu sed diuersis iam milies multiplicatis casib⁹ lapidē cauat. sic q3 magr̄ hic idoli si pris titulū adepti curiculis studiū diminuat. sed cōtinuo vsq3 in finē studio atq3 exercitio adhereat: 7 hoc in loco solitario. q̄ia enī terrenis occupata insultib⁹ nequaq̄ in cognitionē sciarū attigere valet, reqrit nāq3 studium libertatē aīm terrenis respectis: cū ipa de mundo creata sit q̄re 7 ipam mūdis ac puris solū dilectari necesse ē nō defecat⁹ atq3 molle terrena inuoluī. Quare 7c. Item rimari. i. scrutari 7 inestigare: 7 tractū ē a porcis q̄ p̄ rimā terre siliquas 7 radices inquirunt. 7 pducit ri. vnde Prosper. Morbida rimet pectralia dextra salutis. ¶ Si vero. Hoc ē q̄rtū icidens circa p̄dicta occurrēs. Et est tale. Posset nēpe q̄s dicere. oīa siqdē hn̄ 7 optime digesta sunt: 7 hoc circa hos magistros q̄ scholariū copiā habēt: qd̄ aute de his nō plenū ē auditoꝝ numero frequentia atq3 comitat⁹ penit⁹ abrupt⁹. his tn̄ dēs dicit in lr̄a. Et duo facit sm̄ duos modos in lr̄a positos. scd̄a ibi. Mmerib⁹ tn̄. pr̄a in duas nam p̄mo quoddā documentum sm̄ quendam modum circa incidens ponit. scd̄o cām eius subiungit: ibi Paucoꝝ enī. Et dicit. Si diligētia magistrantis copiā discētiū scilicet scholariū non habuerit primeuo tempore: non tepescat id est nō desistat ab inceptis idcirco i. propterea: et hoc ne euanescat id ē recedat deposita spe: sed quanto rarius ē sibi auditorium tanto acrius studijs insistat: q3 pro et p̄beat. i. exhibeat se in conflictu. i. lucta scholastica que disputatio est: strēnue. i. ardue: vt sic contingat honorem l3 cū paucis. Et rōem p̄dictorum reddēs duo facit. nā primo rōnem ponit. scd̄o exēplum quoddam circa hoc annectit: ibi Nonne. Et dicit. enī pro quia nos Boetius vidimus multos delimitos id ē insignitos studio pfunditatis intitulari id est laudari: vigente tamen consortio paucorum discipulorum. Et exēplum circa hoc qd̄ dixerat. ne spe 7c. ponēs de Theofrasto dicit. Nonne Theofrastus ille magister existens artifex subtilitatis et suffultus ornatu paucorum nonne ipse abiecit curam regendi: et hoc defraudatus spe regiminis asfuturi. q.d. imo qd̄ tn̄ scz abijcere regēdi curā egit inconsulte: sed certe egisset cōsultius si se exhibuisset cōmendabilem obseruantie study. ¶ Notādum quēadmodum dicit littera: ppter raritatē auditoꝝ non desperandum est: quoniam 7 si nimia esset scholarium copia: nō ea propter ab exercitio et studio desistendū ē. Attendenda enim nō ē in his mundialis gloria: sed study exercitij3 finis qui sapiētia ē: cuius quidem ē beatum facere primo ethicoꝝ: atq3 beatam efficere vitam vt inquit Seneca ad Lucillum. Hac salomon principatum obtinuit 7 honorē: puerbioꝝ secundo. Melior enim eius est acquisitio q̄ auri 7 argēti: ibidem. Ea enim habita oīa bona pariter veniunt cum illa. Non ergo tepescat scientiarum Tyro si copiam subdentium non habeat: cum largior laborum inci ces sibi fuerit constituta. Item tepesco inchoatiuum ē a tepeo pes. tepere. i. tepidum fieri. Et ē tepere proprie esse inter calorē et fri

Hus. ¶ Muneribus tamen magistri Leontini. Hoc est secundum documentum circa predictum intendens attendendum. et duo facit nam primo modum ponit quo scholares magister habere possit. secundo antipophorisat vel saltem notabile quoddam circa hoc ponit ibi. Pietatis vero. Et dicit quod si magister audientium scholarium non habuerit copiam: modus est ut eos sibi muneribus coemat et conducat: exemplo Leontini: cuius quidem discretio acquisivit sibi muneribus. i. donis consortium multorum. censuit enim. i. estimavit pulcrius fore egere. i. paupertati incumbere quam destitui cetu discentium. s. scholarium. ¶ No. si munere atque donis dii superi placantur constat. iuxta Ovi. iii de arte ti addicione. Munere dii superi placantur: carmine manes etc. Nihil mirum deinde si homines eis placabuntur. Muneribus equidem omnia conamur ut si quod peccatu difficile est munere facilitetur. quare hinc dicit Ovi. ubi supra Carmina laudantur: sed munera magna petuntur. et item. Ipse licet venias musis comitatus homere. Si nil attuleris ibis homere foras. Hoc usus consilio Leontinus eos quos foris sibi detraxerat muneribus comparavit. ¶ Pietatis vero ambitu. Hic Bo. quoddam notabile circa predicta ponit quo erogationem elemosynarum pauperibus faciendam commonet. et hoc si magistro suppetat rerum facultas. Et duo facit. nam primo facit quod dictum est. secundo hanc erogationem summope commendat ibi. Que enim preclarior. Et dicit. rector scholarium delinitus. i. munitus vel insignitus ambitu. pietatis. i. ipsa met pietate tenetur. i. ex charitate mulcere. i. fovere corda discipulorum degentium. i. viventium in paupertate: et hoc discentium studiose et

mendabilem exhibuisset. ¶ Muneribus tamen magistri Leontini discretio multorum sibi acquisivit consortium. Pulcrius enim sic egere censuit: quam discentium cetu destitui. ¶ Pietatis vero ambitu scholarium rector delinitus discipulorum corda paupertate degentium studioseque discentium mulcere tenetur: videlicet cibariis: calceis: vestibus saltem tritis si facultas suppetit: ceterisque donatis subveniat: consilioque ut decet concitamo. ¶ Que enim preclarior nature queunt fieri quam veris scolaribus erogatio? Preclarius est enim confovere scholarem his in quibus est minima donantis exhibitio: maxima vero pauperis recipientis promptio: quam histrionum et meretricum detestabiles incursus deliniri

diligenter non quidem discolis. mulcere inquam cibariis et calceis atque pro et vestibus: et si non novis saltem tritis. i. laceratis et antiquis. et hoc dico si facultas sua suppetit. ultra enim posse viri non vult deus ulla requiri. quapropter et magister ipse subveniat ipsis ceteris donatis. i. donis aliis quam premissis. scilicet quam subveniat eis consilio concitatmo. hoc est admoneat eos atque concitet: ut propterquam studium relinquant potius elemosynas recepturi ab eo vel ab aliis veniant. ¶ No. licet Boe. solos scholarium rectores pietatem amplexari commonet: ab omnibus tamen totis viribus appetenda est. hec enim virtus est quam natura suadet atque in comprobat fraterne charitatis. omnia enim homines nature unius sumus: quapropter penes omnes pietatis opera exhibenda sunt. hinc Sen. i Thieste. Nulla via maior pietate vera est. quoscunque enim verus amor retinuit hos pietas tenebit. his ergo concluditur charitatis opus pietatem esse namque querere pietatem. ¶ No. circa hoc quod dicit si facultas suppetit: non tamen erogandum est ut in processu temporis elargienda deficiat. prudens ergo intueatur quid sibi contingere possit nam teste Sociate Medius est cavere quam pavere. Sic quam cuncta largienda non sunt: ne successu temporis iam mendicari cohibeatur. Pietas. i. misa benignitas propiciatio Mulceo ces. cere. mitigare. fovere: delinire. ¶ Que enim preclarior. In hac parte recommendat erogationem pauperibus scholaribus factam di. Que enim erogatio. i. elemosyne preclarior id est nobilior vel sanior illa quam que est facta veris scholaribus. q. d. nulla: quam confoveri. i. mulcere scholarem his scilicet erogationibus in quibus exhibitio donantis est minima. et promptio. i. receptio recipientis maxima est preclarius. i. beatius et nobilius quam deliniri. i. fovere detestabiles incursus histrionum atque meretricum. ¶ Nota inter omnes erogationes que fieri possunt preclarior illa est que discipulis a magistro exhibetur: quoniam in ipsa duplex erogacio committitur: scilicet corporalis atque spiritualis. Corporalis namque que victu vestituque atque alio exteriori famulatu exhibetur. Spiritualis vero qua ignorantie discipulorum medetur atque dubitanti consulitur. Cum ergo duplex in his fit erogatio. in reliquis plerumque simplex: constat eas nil preclarius dulciusque constare. Item nota circa hoc quod dicitur: que est facta verorum scholaribus etc. quinus

Nubila licet q̄nq̄ fortuna existat: nō tñ· magistrātis cura desperet:· s; semp curialiter se regēdo incursus viriliter pferat dulci⁹ expectando. Proch Corriandi pudēda trāsactio. ¶ Si aūt ob festum tēporis impulsum deliciarum loca visitare placuerit: semp cet⁹ sui nobiliores formaq; eminētiores docētis secū habeat discretio: ne q̄si destitutus solatio multis videat᷑: vl' ne in pculū excitet᷑. Maronis saltus felicis̄ discipulo⁊ priuari cetu indoluit ¶ Licz aūt in scholis rigid⁹ existere debeat: tñ in gressu salutādo deuot⁹ pmaneat: in sermone iocūdus transmigrātibus: comes alludētibus: fidelis āmonitu cōmorātibus: castitate caut⁹

omnib⁹ subueniēdū sit: pficuus est dilect⁹: in quo spectādi sunt mores cui datur ⁊ aīmus atq; vite sctitas. nō eñ erogandū est discolis: nō ingratis nō dilapidatorib⁹: nō q̄ deū minime diligētibus. Et ideo bñ dictū est a Catbone. Cui des videto. Itē histrio gesticulator vl' ioculator ē q̄ diuersos gestus ⁊ histus hoīm repñtare nouit: ⁊ dr̄ ab histrion qd est gesticulari. vnde histriones comediarū repñtatores olī; dicebant᷑. ¶ Nubila l; etiā fortuna. Hoc est q̄ntū ⁊ vltimū incidēs qd circa pdicta cōtigere possiet qd est fortune aduersitas. ⁊ duo facit in hac pte. nā pmo circa h' incidēs documētū ponit: scdo ipsū documētū exemplo ꝯfirmat ibi Proch corriādi. Et dicit. l; ipsa fortuna q̄nq; existat nubila. i. aduersa: tñ cura. i. studiū sollicitudo magistrātis. i. mgr̄i nō despet ꝯpt hoc: s; regēdo se sp curialit id est eq̄nimiter pferat. i. patiatur viriliter. i. aīo forti incursus. i. aduersitates fortune sperādo semp diutius et melius euētur. ⁊ nō faciat quēadmodū Corriādus ille mgr̄: q̄ cum fortuna sibi nō sp arrideret scholas dimisit ⁊ desperationē; incurrebat. ⁊ iō inquit. Proch. itē iectio detestātis est. proch trāsactio. incōstantia Corriādi hui⁹ mgr̄i est pudēda. i. respuenda. ¶ Nota ⁊ l; ois ꝯtus in summo sit: eq̄nimitas tñ ast quā ꝯstātiam hic l; appellari plurimū collaudāda est. quā sic q̄dem Macrobius li. i. sic describit. Est aīz supra pculū erigere: ꝯ hilq; nisi turpia metuere: fortiter tollerare aduersa: ⁊ hūilit̄ ꝓspera: ꝯstantis hoc aī est vt ait Tullius li. i. de officijs in rebus aspis minime pturbari Qui hac ꝯtute caret: nullā in suis operibus pspitatē obtinebit. Cū ergo fortuna malefida nubilū ostēderit vultū eq̄nimit᷑ pferēdū est atq; in dn̄o sperādū est. q; teste ꝓphā Qui sperāt i dn̄o nō ꝯfundētur. q̄re fortuna nubila quodā depīgebat᷑ vt supius satis edoctū ē. ¶ Si aūt ob festum tēporis impulsū. Postq̄ Boe. in pcedētibus posuit normā atq; modū mgr̄os ipos regulandi tam quo ad se q̄ quo ad discipulos suos. ⁊ hoc tā in moribus q̄m in regulis i opatione ad alios a discipulis. Et diuidit᷑ hec ps in duas partes scdm duo documēta q̄ ponit. scda ibi. Licet aūt in scholis ⁊c. Pria in duas. nā pmo documētū posuit. scdo cām subiūgit. tertio exemplo corroborat. scda ibi. Ne q̄si. tertia ibi. Maronis saltus. Et legendo hoc totū vsq; in scdm documētū dicit pmo. Cū mgr̄o placuerit visitare loca delitiaȝ ob ipulsū festi in tēporis: discretio docentis hēat semp secū nobiliores suī cetus. i. suo⁊ scholariū: atq; etiā eminētiores. forma eñ emiēs corporis aī etiā excellentiā cōiter repñtare phibetur. ⁊ hoc iō fiat ne mgr̄ ipse a multis videatur esse destitutus solatio. i. solamine. vel etiā ne excitet᷑. i. cōmoueat᷑ in pculuz. ve eñ hoi soli q̄ cū ceciderit nō habebit subleuātē. Et mala q̄ exinde psit euenire si pdicta nō obseruet᷑ exēplo ostēdens dicit. Saltus eñ. i. trāsitus solitarius Maronis: forte Virgiliū dicit vl' alteȝ: indoluit. i. valde doluit priuari. i. destitui: cetu. i. societate felicis̄ scholariū: forte malū quoddā ex solitario suo trāsitu Maroni euenit qd q̄le fuerit Boe. tñ hic nō expssit. ¶ Licet aūt in scholis rigidus existere. Hoc est scdm documentuz quo mgr̄os iformat q̄liter se erga alios a scholaribus suis gerere debeant. Et dicit Mgr̄ ipse scholariū licet debeat eē rigidus in scholis: sub audi quēadmodum supius eodez caplo declaratū ē. vbi dicebatur rigidus ⁊c. tñ mgr̄ debet eē deuot⁹ in gressu. i. transitu suo corā pplo. ⁊ h' dico salutādo quēlibet scdm ꝯditiones suas. d; etiā eē trāsmigrantib⁹. i. cū ptereūtib⁹ iocūdus in sermone. atq; alludētib⁹. i. sibi ꝯgruētib⁹ comes. i. socius: sicq; ꝯmorātib⁹. i. secū habitātib⁹ fidelis āmonitu. i. āmonitōe salubri: atq; etiā sit assimb⁹. i. vicinis caut⁹. i. astutus castitate. q̄si dicere velit. si nō caste viuere possit corā vicinis: faciat tñ vt si q̄d sinistrū egerit vicinis nō inotescat: vt qd caste fieri nequeat saltē

unite exequet. et huius causaz subdēs inquit. Et hoc ideo vt dicat ē fieri debz ne affinitas amicabilis id est amica vicinitas ebibat id ē subtrahat fetorē suspirātis nasi .q.d. vt immediate supra suppletū est. et metaphorica locutio ē. ¶ Extrema p̄sētis voluminis extat ꝯpilatio. Hec ē scda ps huius vltimi capli. i. qua postq̄ Boe. determinauit et posuit diuersaz magrorū diuisionē et mores eoz q̄ in locis studiorū p̄ncipalibus scz athenis et rome dictant documētis regulauit. Hic mō in hac scda p̄ncipali pte huius capli vult

affinibus: ne suspirātis nasi fetorē siq̄s fuerit amicabilis ebibat affinitas ¶ Extrema presentis voluminis extat cōpilatio de magistrantibus quos liberalibus nouerca disciplinis egestas fines cōpulerit inuadere alienas Et d̄ illis quos natalis patrie reuocant dulcedo sub cōpendio dicamus. ¶ Cum aūt ob egestatis causaz repellende lucri q̄erat quis odorem dulcissimum: considerandū est vt saluo magistratus honore parcitati quantū queat insistat: vestib⁹ mediocribus inbiet: et scholariū regimini p̄cipue indulgeat ¶ Pue

ostēdere quō se debēt habere illi qui habent curam regendi scholas in castris vel in villis p̄fata loca studioz circumiacentib⁹ paupertate conclusi. et diuiditur hec ps in duas ptes. In prima pte p̄mit-tit intentū suū. In scda ipsuz ꝓsequitur ibi. Cum ob egestatis causaz. Et dicit. extrema .i. vltia compilatio p̄sētis voluminis extat id est extet vt dicam⁹ sub ꝯpēdio .i. sub breuitate de magistrātib⁹ illis: quos egestas .i. paupertas existens nouerca .i. ꝯtraria et inimica liberalib⁹ disciplinis ꝯpulerit inuadere fines .i. regiōes alienas: et illi quoq̄ de his quos dulcedo natalis patrie reuocauit: subaudi: vt ibidem cōmorarētur. et de his in tertia parte p̄ncipali. ¶ No. circa hoc q̄ dicit liberalibus disciplinis: p has liberales disciplinas .vij. artes liberales intelligit. liberales nimq̄ q̄si ab aliis illiberalib⁹ ꝯfinis sunt distincte. ipse nempe ad aīam: ille vero ad corpus ordinant. liberales etiaz quia scdm eas hō p se disponitur scdm intellectū ad optimū finem. velud vsum virtutū moralium et intellectualiū vel ad p̄fecte felicitatis vsum q̄ est speculatiua. q̄ aūt tales ꝯsiderāt naturaliter liberi sunt et non seruiles cū intellectu vigeāt. nō recte artes ille liberales dicte sunt. et tū sūt liberales qz liberos expeditos et exercitatos aīos requirūt: eo q̄ subtiliter de rez causis disputāt. de illis pleriq̄ q̄ a sensu remota sunt. Et insuper liberales nō quia antiq̄⁹ tm̄mō liberi .i. nobiles et ingenui in eis studere cōsueuerunt. Plebei āo in mechanicis ob peritiā opandi: quecūq̄dez peritia et op⁹ plus plebeis cōgruit. Ociū vero et studiū nobilib⁹ scdm Hugonē. Item fines incerti gnīs .i. termin⁹. et a funis dr. qz agroz fines funiculis sunt diuisi. vn̄ ꝓpha. Funes ceciderūt mihi in p̄claris. Et dr finis terminus: ꝯsummatio: mors: patria. vnde. Est finis patria mors ꝯsummatio meta. et cōter incerti generis est. aut masculini aut feminini. ¶ Cum aūt ob egestatis cām. Postq̄ Boe. intentum suū p̄miserat. hic ipz modo ꝓsequitur. Et duo facit. nam p̄mo Bo. ostēdit qualiter magri ipsi existētes extra patriā suā et in locis supradictis vel de ꝓpe vel de longe adiacentib⁹ se regere debēat erga scholares. scdo qualiter erga alios a scholarib⁹: ibi. Cū antecens. Prīa adhuc in duas. p̄mo facit qd dictū est quo ad se. scdo quo ad vicedoctorē: ibi. Aduertēdū. p̄ma adhuc in duas. p̄mo enī ponit documēta gn̄alia. scdo spālia documēta subiūgit: ibi. Pueris q̄. Et dicit p̄mo. Cum q̄s magistroz ob cām repellende egestatis .i. egestate ipa cogente; q̄rat odorē dulcissimū lucri: subaudi in ptib⁹ alienis tunc ꝯsiderandū est vt magratus ipse insistat .i. intēdat q̄tum q̄at id ē poterit parcitati. et hoc honore dico saluo: q̄ p̄ et cōsideret etiā vt inhiat vestib⁹ mediocrib⁹: subaudi cū honore magrali dignis iuxta p̄missa p̄cepta. atq̄ indulgeat .i. intēdat p̄cipue regimini scholariū. ¶ No. q̄ oīa hec generalia p̄cepta in superiorib⁹ eodē caplo quasi dedicta sunt vz magri parcitas: vestimētorū honestas: atq̄ circa scholares debita attētio. iō de eis hic denuo ptractare supfluū foret: q̄re ibi videas. Ite queo q̄s q̄ui q̄tum q̄re .i. posse. et ꝯponitur cū nō et dr nequeo. ¶ Pueris q̄ vultum p̄mo p̄beat. In hac pte post documenta generalia documēta spālia ponit. Et diuiditur. nā p̄mo docet quō magr se habebit erga scholares correctioni subiectos. scdo quō circa alios: ibi. Cum aūt habuerit et c. Item p̄mo ostendit quō se habeat corā nouellis et puis. scdo quō corā adultis. ibi Eisdēq̄ aliquātulū adultis et c. Et p̄mo dicit q̄ cū magister in alienis ptibus curā regiminis susceperit: dz p̄bere p̄mo et principalit pueris sup. informātis vultū benignū: parentib⁹ aūt ē coz affatuz benigniorē suadeat .i. spōdeat pueris q̄

parentibus aditum.i.introitum docendi benignissimū.⁊ hoc vt nō solū ꝓmolliat.i.mollificet atqꝫ mollie[n]do ad se attrahat corda puerorꝫ: verū ꝑ sed extrahat etiā pecuniā parentū sup. q̄ necessitati sue me deri valeat: atqꝫ efferat.i.deportet famā sup.redolentē.ex hoc.i.ex hac sua benignitate. Sit[?] autē cū hec oīa geruntur defendat nihilominꝰ regaliter.i.viriliter iura schole.⁊ hoc ordine.i.mō docēdi edocto.i. demōstrato: prius id ē in pōribꝰ putatur. ¶ No.qꝫ magistrorꝫ benignitas tā erga discipulos q̄ eorꝫ parētes maximū ꝓficit attētionis atqꝫ beniuolētie discipulorꝫ icrementuz. vt colligitur ex canone hoc bꝫ.xxvi.dist.et siliter decretali humilis.de maio.⁊ obe.tn̄ talis benignitas sic moderanda ꝫ: q̄ ex hoc regēdi auctoritas nō frāgatur: q̄ ꝑut di.Aug.in canone.q̄n lxxxvi.dist.dū nimiū seruatur humilitas regendi frāgitur auctoritas. Et iō hū[?] B.pꝰ benignitatē āmonitōez subiecit. Scholeꝗ iura ⁊c. q.d.cum hec geruntur: nihilominꝰ schole iura manuteneātur. Et hec de nouiciis dicta sunt. ¶ Eisdez etiaz aliquātuluz adultꝫ. In hac pte Boe.oñdit quō mgr̄ se hēre dꝫ erga discipulos iaz adultos. Et duo facit. nā pmo facit qō dictuz ē circa adultos dociles. scdo circa rebelles: ibi. Si vo. Et dicit q̄ si magr̄ habuerit discipl'os iā pene adultos: tunc exhibeat se eisdē adultis rigiduz quēadmodum de rigore supra doctum est: atqꝫ ꝓponat.i.ordinet ora eorū.s.adultorꝫ ad loquendū recte id est ꝯgrue quo ad grāmaticā: et ornate quo ad rethoricā: atqꝫ cōstringat.i.disponat digitos eoruz ad scribenduz: atqꝫ ꝯformet eos oīno ad legendū.⁊ hoc dico cōcomitāte rigore iusticie.s.scholastice.⁊ rationez quare oīa hec

riscꝫ primo prebeat vultum benignum: parentibuscꝫ eorum benigniorē affatuz: docēdicꝫ aditum spōdeat benignissimū: vt sic non soluz puerorꝫ corda ꝓmolliat verum etiam parentum pecuniā extrahat: famācꝫ ex hoc efferat. Schole vero iura regaliter defendat: ordine docendi prius edocto peruratur. ¶ Eisdē etiā aliquātuluz adultis rigiduz se exhibeat: ipsorūcꝫ ora ad recte ⁊ ornate loquendū cōponat: digitoscꝫ ad scribēduz cōstringat: ad legendū oīno cōformet rigore iusticie cōcomitante: vt sic nō solū in doctrina verꝫ etiā in facetia cōuenit. Tādēdicꝫ spaciuz tēpestiue cōcedat docēdicꝫ beneficiuz nullo casu subtrahat. ¶ Si vero cōtumacē superbumqꝫ inuenerit dulciter castiget: exēplaqꝫ morꝫ proponat quibꝰ reprimatur: alioquin parentuz assensu virgis affligatur: vt sic ad vnguē castiga-

sic fieri debeant et spāliter hꝰ cū dicit rigore iusticie ⁊c.subiungit di.hec iō fieri debent: vt scholares ipsi ꝓficiant. nō soluz in doctrina: sed etiā in facetia hoc ē morībꝰ atqꝫ virtutibꝰ.⁊ subdit. Magr̄ etiaz cōcedat tēpestiue.i.tp̄e debito scholaribus spacium ludendi: atqꝫ sic vt nullo casu eis abstrahat beneficium docendi. ¶ Nota non solum scholares ipsi in doctrinis ⁊ disciplinis erudiendi sunt: sunt quoqꝫ in facetiis moribus atqꝫ virtutibus summis uilibus instruendi: quoniam si solum in doctrinis proficiant ⁊ moribus deficiant: certe nullo modo profecisse dicuntur: q̄ enī proficit in scientiis atqꝫ deficit ī moribꝰ, plꝰ defecisse q̄ ꝓfecisse ꝓhibetur: q̄re Poulꝰ apl'ꝰ ad ephe.vi.inquit. Educate illos.s.iuuenes in disciplinas.⁊ admurit: et correctiōe dn̄i.⁊ Greg.vij.registri sui. Peto īgitur vt paruulos quos doces moribus erudias ⁊c. Et illud apte insinuans Boe.di. Rigore iusticie concomitante.⁊c. ¶ Si vero contumacem superbūqꝫ inueniat. Hic ostendit Boe. quomodo magister se habere debꝫ circa rebelles.⁊ dicit q̄ si magister inuenerit quem id ē aliquem contumacem qꝫ pro vel superbum: ipsum dulciter castiget: hoc est verbis dulcibus ⁊ exortabilibꝰ ad bonū corrigat atqꝫ increpet: ipsicꝫ exempla ꝓponat: q̄bus a sua cōtumacia atqꝫ superbia reꝑmatur. qō si nullo mō verbis admonitis charitatiuis ⁊ dulcibꝰ silr̄ ⁊ exēplis minime corrigi valeat: affligatur.i.corripiatur v̄gis ⁊ verberibꝰ: ⁊ hoc dico fiat cum assensu parentū. Et rationē subdēs inq̄t. vt sic sup.ille ꝯtumax euadat castigatꝰ ad vnguēa.i.ad ꝑfectiōez: ne cadat oīno in ignominiā.i.infamiā q̄n desꝑatꝰ. ¶ No.q̄ magr̄ circa ꝯtumaces discipulos more prudentis medici vti debꝫ. Medicꝰ enī in curādis morbis pmo medicinas ministrat faciliores: patiens me-

pichiarum fortium trahatur in horrorem: et vt per lenitatē medicaminis potionibus salubribus afficiat. Sic quoq; magister primo rebelles verbis agat dulcibus: vt dulcedine correctionis allecti a morbo rebellionis desistant: q si his nimme retrahi valeant: acriori medicamini est vtendum scilicet verberum cessione: eligaturq; hec potius ne sic vnum membrum putridum non inctum totius corporis impediat sanitatem, sic neq; scholaris contumacis rebellio ignominie prebeat desperationem. ¶ Cum autem magistrantis dilectio etc. In hac parte

tus euadat: vel desperat' in ignominiā cadat. ¶ Cum autem magistrantis dilectio et ate infrigidatos sta-tualesq; planeticos scholastici introitus habuerit p-ticipes: si correctionis lima apud eos vti nequiuerit senio confectis arridendum ē: statualib' igemiscēdū planeticisq; fauoris simulacro ē cōgaudēduz. Calami-stratos cirr; hirsutz purat: fucoq; pfusos lachrymis ir-rigantib' gulā perfūdat. Molles caute eiciat: ne mēt; sue reatū cōmoti pticipēt. ¶ Aliaduertēdū ēt q quo

Bo. postq documēta pmiserat quō mgr se hēre dz circa illos discipl'os q sunt correctiōi submissi: hic facit idē circa eos q correctiōis limā penit' reponūt: vti sūt senes: statuales: planetici et alij. Et pōit plura breuia documēta scdm pluralitatē et diuersitatem sīm bonoz discipl'oz, et di. Cū dilectio magistrātis habuerit etate īfrigiditatos hoc ē senes: statuales, i. bestiales et rudes ingenio; vel planeticos, i. errabundos: et hoc dico oēs scholastici introit' pticipes: q'd agēduz mgr si mgr neqat vti lima, i. rigore correctionis apd eos: hoc mō agēdū ē vt sequit. Arridenduz em ē, i. fauēduz senio ofectis, i. senibus atq; ingemiscenduz, i. odolēduz pp̄ter ingenij ruditatē statualis

bus, i. rudibus: planeticis aūt, i. vagabūdis ↄgaudēdum ē simulacro, i. similitudinib' et exēplorum adducti onib': et si q lasciui affuerint vt calamistrati fucati atq; molles: tūc purat, i. castiget vicium eorum penit' pu rendo calamistratos existes hirsutis cirris, i. crispatis capillis: atq; pfundat pfusos fucis illo colore ficto lachrymis irrigantibus gulā eoz. hoc ē tanto eos castiget: vt lachrīas irrigātibus gulā suā fuco p fusa lachris rigāt. Molles aūt, i. lascivos et luxuriosos eiciat caute a ↄsortio reliquorum: et hoc ne alij cōmo ti sup. suo liceri pticipēt reatū, i. viciuni sue mentz. ¶ Nō. sicuti se hz īformatio ad informāduz: sic se hz cor ectio ad corrigēduz. Sz alij et alij īformādi sm diuersitatē morū aliā et aliā requirūt īformationē: alij eni īformātur capaces: alij iuuenes: alij senes: alij q bi et ali q alij: g et p locū a sili alij et alij corrigēdi: aliant et aliā requirunt correctionē, nō eni teneros acriter neq; fortes tenerrime corrigēdi sunt: sz qui libet sm sue ↄditionis gradū correctionē recipere dz. senes ergo arridēdi nō sunt qdē laudādi: sed sub adulatōe qdā icrepādi. rudib' q ↄdolendū ē cū tali mō rudes sint vt eis ↄfusus nulla disciplīne mede la valeat sufficiēter agari. planetici aūt exēplis amonēdi sunt vt exēploz ↄtinua masticatōe ad ↄsuetudinem stabil' et sic et cliqs sua maneriem pūt defect' cuiuslibet exquirit diuersitas diuerso medicamine subueni atur. Itē statualis, i. rudis, et a statua nomē cepit, sicut eni statua sp recte stat et difficile flecti pōt: sic q rudes nisi magna adhibeatur īdustria īformari nequeunt. Itē planetic', i. vagabūd' et errās: et nomē sumpsit a planeta qd errātem sonat. A planeta eni planetic' et planetarius. Itē cirr' plicatura capillorū ē in anteriori capitis pte. Et dr a cirri, i. tōdere. Jn cirrut', i. crinit', vii. Est hō cirrit' q cirrū vertice portat. ¶ Aliaduertēdū ē ēt q quoz. Postq hō. i pcedētib' docuit magistrū qlit se hēre debeat erga scholares. tu ↄstuz ī se ē. Jn hac pte ↄsir facit hoc idē: et hoc inqstuz ī vicedoctore ē. Et diuidit hoc p'ns i tres ptes. Nā p mo ponit vnū documētū. Scdo docet modū pquirere ↄuenire si doctor hēre egent circa pueros. Ter tio pbat. Quarto confirmat. scda ibi Rex nāq;. tercia ibi Ordine. qrta ibi Subministratiū. Et di. Ad uertēdū ēt ē q effectus doctrinalis, i. doctrine cōprobet i illis, s. vicedoctorib' ↄrogatōe, i. ↄfisione ad ministratōe et subsidio: laboriosum certamen, i. exercitiū scholasticum declinat, i. pmollit, q. d. pspiciēdum te est quō vicedoctores vt sunt baccalarij et alij vicē mgri gerētes se habeant erga pueros si eos ↄfirmet aut sicco pede ptranseant: qm quocūq; modo se gesserit hoc finis opis ↄsidet. verū nāq; effe cius declarat, i. manifestat opis exhibitione. Et dās modū quō in cognitionē hoz deueniat di. schola res ibi oēs quotquot sunt: sunt ↄuocādi subaudi et examinādi vicissim id ē vicibus alternis. et hoc ordine cōpetēti, i. decenti: vt pateat, i. innotescat fideli scrutinio, i. inqsitione: qd labor diurnus subministratiū, i. vicedoctorum erogauerit, i. docuerit eos: qm non est confidendum semper cure ministrantium. Et q

tianē ponit: quoniam cupiditas id est auaricia illorū permollitur plerumq3 assibus id est obolis fra ctis: vl' ab effectu q2 asses illi subministratū frāgūt ɔstantiā: q2 vel fracti sūt re aut fidelitas boriū ple rūq3 tepescit defraudata spe. s. luci. vl' etiā ptōs cor rudescit sepi⁹: ⁊ hoc vt fideles mgro videātur sua nimia crudelitate. ¶ No. tria sunt ,ppt q̄ nō ē i collaborātib⁹ ɔfidendū. s. auaricia: frustratio spei ⁊ crudelitas Auaricia enī seducti pueros nō corrigūt, frustratōe spei paupes despiciūt: qm̄ nullā mer cedē ɔsequi sperāt. Crudelitate antē mētes discipulorū obstupe scūt. Non sit ergo vicē mgrī ge rēs nimiū cupid⁹ neq3 sit in do cēdo paupes piger: qm̄ vt i lra seqtur: sicuti ē deferendum. i. dā dū misericordit felici paupertati. i. illi q̄ nō est infecta malis vsib⁹ sic q3 minus ē insistendū attēt⁹ ipsius eruditōib⁹, exercet enī in hu⁹ duplex mic opus. vnū quidē corpale qd̄ ē bonorū erogatio Aliud spūale. s. salubris eruditia. Itē scrutiniū in superioribus ex positū ē Itē as assis plura sigt vn̄ As obol⁹ punct⁹ pōdus pos sessio tota. Hoc āt i ,pposito oba lus ē, sic ⁊ in euāgelio. nōne duo passeres asse veneūt ⁊c. ¶ Cū āt cena ⁊c. Postq̄ Ho. documēta pmisserat qb⁹ modū atq3 nazmā mgrīs tradidit qūo se erga disci pulos suos hr̄e debeāt. nunc fa cit h̄ idē circa alios a suis disci pulis. Et diuidit h̄ ps i duas p tes, nā prio post vnū documētū scdo aliud; ibi Porcina. tertia ibi Cauēdū. Pria adhuc i duas. nā prio post documentū, scdo cām documēti subiūgit: ibi Ne fami liaris vox. Et ponēs documētū di. Cū mgr ipe cena ñ abūdaue rit s3 sibi cena pauporz. i. tenuis ... affuerit: vt aliqd elargiēdum ⁊ erogādū pietatis intuitu dispo suerit solūmō facultas ip̄ ac ero gāda ɔmēsalib⁹ ⁊ scholarib⁹ secū ɔmorātib⁹: familiarib⁹ ɔ̄o cōplicib⁹ vicinis si q̄d erogandū sit: illud tū iuite porrigēdū ē. ⁊ hoc iō ne familiaris vox ⁊c. Et i h̄ reddit cām documenti. ⁊ diuidit scdm duas cās. scda ibi Vel multiplicitatis. Et di. h̄ iō fieri dz: subaudi quēadmodū pmisim⁹: ne vox familiarz sup. vicini reuelet secreta sup. paupertas mgrī: ⁊ h̄ sibi ɔ̄bis malefidis detrahēdo. vl' et ideo ne an⁹. i. vetula cui forte erogat exīs ,pdiga. i. supflue larga multiplicitatz sup. ɔ̄borz ⁊ mēdatij: ,pplet. i. det sup. sibi ero gatū anni. i. alteri viduę: ⁊ hoc ānectēdo sup. multiplicitati ⁊ mēdatio, ipa enī anu ɔscia dōestice paupta tis mgrī nihil futili⁹. i. vani⁹ loq̄c⁹ ⁊ ɔ̄borz sup.flu⁹ repiri pōt. q̄re di. Quid ei. vt i lra. ¶ No. circa h̄ qd̄ ... familiarz bn̄ficia q̄ plerūq3 g̃ dāt ⁊ pietatz obtētu elargiūt: plerūq3 ēt i venenū ⁊ op. pbriū mu tātur. sūt eī q̄ bn̄ficia accipiūt: ⁊ idigētie ɔferētiū attribuūt. nā penes se dicūt iō is dedit q2 me egere vl' i digebit. nouit eī aut aliq̄ sibi ,pficere posse: aut mee familie spat obsequz. dicūt etiā plēs bn̄ficia ⁊ ero gationes sibi fieri fraudis sub pcertu. rursus alij bona cū recepūt minime recognoscūt. verū si sapiēs ⁊ bonus datū commendat ɔtuliteq3 etiā fuerit. cōmendat inq̄ atq3 assidua cōmemoratione delectat qua de re ɔspiciēdū ē maxime cui erogetur. Erogetur ergo potius damesticis q̄ familiaribus vicinis: ne per extranea beneficia intraneus egestas in publicū deualnetur. Item anus antiqua vetula dicit quasi multos habēs ānos, vel dicit ab a et nus. i. sensus quasi sine sensu, et corripit a vnde Pamphile

rum erogatione laboriosum deliniter certamē i illis doctrinalis cōprobetur effectus. rerū nāq3 effect⁹ ex hibitōne operis declaratur. Ordie aūt cōpetēti vicis sis sunt cōuocādi: vt fideli scrutinio pateat quid sub ministrantium labor diurnus erogauerit Subminis strantiū enī cure non semp est cōfidēdū: qm̄ illorz cu piditas fractis assib⁹ plerūq3 permollitur: aut spe de fraudata tepescit fidelitas: aut vt videantur fideles rudescit potestas. Sicut vero paupertati felici mise ricorditer deferendū est: sic nō min⁹ ipius eruditōib⁹ attentius est insistēdū. ¶ Cum autem cena paupe rior affuerit: commensalibus est errogandum facul tas: familiaribus complicibusq3 vicinitatis inuite porrigēdum: ne familiaris vox secreta reuelet detra hendo: vel multiplicitatis anus prodiga propinet anui annectēdo. Quid autem anu conscia futilius?

tolle manus iamque redibit anus. Dicitur etiam posterior pars corporis: et tunc producit a. vt in versu. Dum se curuat anus retro sibi sibilat anus. Item futile est id quod cito et facile decurrit: et dicitur quod nihil potest retinere. et hinc facta translatione futilis dicitur homo vanus superfluus loquax: qui nihil velare et celare potest. vnde futile vas illud quod nulla receptio clausit. Sic homo futilis est diuulgans omne quod audit. ¶ Proterua i minimis procul. Hic ponit aliud documentum quo auariciam magistri dissuadet atque tenacitatem. Et dicit. rapacitas. i. auaricia proterua. i. cruda
de his absit procul in minimis sup. rebus. q. d. et etiam in maximis per illam topicam. Si illud quod minus videtur inesse inest: et illud quod magis. et hoc de auaricia. et sequitur. absit etiam adunca. i. curua: et pene insiciabilis tenacitas ex suo nouerca. i. inimico fomes. Item sicut a quolibet sic a magistro inter cetera mala hoc vicium rapacitatis fugiendum est: lucrum nempe illicitum est: quare iniuste possidetur: et quod iniuste acquisitum: id iuste deperditur: hinc Tulius in philippica ij. Male sequitur parta male dilabuntur. Nempe difficile est vt quis ex rapacitate prosperetur. Si quis enim suis diebus gaudere videatur his qui rapuit: eius tamen prosperitas aut non erit diuturna: aut in successoribus non durabit. iuxta illud Sene. ad Lucil. Nulli incidit cui rapina feliciter cessit gaudium rapti durat in posteris. nec mirum: quia nullum violentum perpetuum.

¶ Proterua i minimis procul absit rapacitas: et fame nouerca et adunca tenacitas. Cauendum est etiam ne puerorum puluери feculento plusquam triennio ibidem alludat: licet maxima comitum gazeue affuerit affluentia: federataque amoris opulentia: nisi honoris promotio vigeat in amore vel facultatum elatio in honore. ¶ Cum autem ob dulcoris patrie delicias parentumque venerabiles aspectus regendi curam quis acceperit in natalis soli confinio pomposo affatui insistendum est. Caute splendideque procurationi vicissim est arridendum: vestiumque varietate gaudendum. quoniam vero

rum. Absit ergo a magistro rapacitas que non est nisi cupiditas quedam atque rerum tam magnarum quam paruarum ingeniosa expoliatio. Item de tenacitate supra iam dictum est. Cauendum est etiam ne puerorum puluери: hoc est tertium documentum huius partis quod est de mora magistri extra suam patriam et dicit quod magistro ipso extra patriam suo regimini scholastico incumbente: cauendum est etiam ne magister ipse extra suam patriam degens alludat puluери id est labori: feculento id est fece pleno eorum sup. que dicta sunt. i. scholastico regimini alludat vnquam plusquam triennio: non obstante quod affluentia. i. abundantia maxima gaze sup. et lucri comitum. i. scholarium affuerit: affluentia vnquam federata. i. copulata: opulentia. i. abundantia amoris. alia littera habet confederati amoris: sed in idem redit: nisi. i. excepto illo si promotio in amore vigeat. i. nisi spes ad maiora promoueatur: vel certe elatio facultatum. i. diuitiarum et lucri vigeat in honore. q. d. Tunc enim commorandum est cum maiora premia expectentur. Item puluis dicitur quod viuenti tollitur. inde et puluerem pro labore plerumque accepimus. vnde Vir. in quadam egloga. Quid iuuat estiuo defessum puluere obec. Quam potius bibulo decubuisse thoris. Et Hora. Sunt quos curriculo puluerem olimpicum collegisse iuuat: licet forte aliter interpretetur manerie. Item feculentus a fece dicitur. i. fetidus vel plenus fece: lentus enim sepius plenum significat sicut osus. ¶ Cum autem ob dulcoris patrie delicias. Postquam Boe. in hoc vltimo capitulo ostendit qualiter magistri regentes scholas in duabus vrbibus solemnioribus: vt est athenis et rome. similiter quoque in locis his adiacentibus: extra tamen suam patriam existentibus se regere debeant: tam quo ad se quam quo ad scholares et ad alios a suis scholaribus distinctos. nunc consequenter in hac finali parte totius operis determinat quomodo magister in patria sua curam docendi discipulos suscipientes se debent gubernare. Et diuiditur hec pars in duas partes. quarum primo ponit documenta quedam ipsum regulantia quo ad mores componendos. secundo quo ad vicia fugienda. secunda ibi. Iocorum. Prima adhuc in duas. nam primo facit quod dictum est. secundo causam documentorum subnectit ibi. Quoniam pollinite. Et primo documentum ponens dicit. cum quis magistrorum acceperit curam regendi scholas in confinio natalis soli. i. territorio: tum ob delitias dulcoris patrie: tum etiam ob venerabilis aspectus parentum: insistendum. i. vacandum est: subaudi ipsi magistro pomposo. i. superbo non ea superbia que vicio commaculata est: sed pomposo. i. pleno pompa publica: affatui. i. colloquio et sermone: atque per et similiter arridendum est caute splendideque procurationi subaudi ciborum et victualium reliquorum. et hoc dico vicissim: non quidem die singulo: sed cum tempus expos

fulet: aut facultate pmittatur: q̃ p̃ ꝛ gaudendū est ipa varietate vestiū sup. ꝛ aliis ornatib⁹ decētib⁹ vt sunt anuli ꝛ birrū ꝛ filia, que honor magistralis requirit. Et cām hui⁹ subdēa de varietate vestium dicit. ꝛ hoc ideo: qm̄ venustas .i. decentia vestis polimite .i. ornate: q̃ p̃ ꝛ insignia .i. gl'iosa ornamenta anulorꝫ ꝛ aliorꝫ redimentorꝫ cogūt multos obtinere aliud q̃ veritas ipsa intrinseca exigat ꝛ reqrat: qm̄ vir bene vestitus in vestib⁹ esse perit⁹: creditur a mille: q̃uis idiota sit ille. Et annectēs cām aliam hoc

stis polimite venustas: anulorumq; insignia: multos aliud q̃ veritas exigat cogunt obtinere: ornatus: fauor: affatusq; lepos q̃ plurimos comparatos sensu erroneo Homeruz excedere visu compellunt: ordine tamen docēdi pretaxato diligenter obseruato. ¶ Jocorum quoq; dannosa libido attentius ablata sit: vt quod raro contingit prouincialis honor famam efferat in tituli commēdationē. Quantomagis vero venustatis titulus surrexerit: tanto magis subditorum insistendum est fauori: vt quod proprij oris nequit, pferri tumultibus ipsorum tempestiuis erogetur affatibus: vt non solum in morū dulcedine verum etiam proprie facultatis acumine cōmendabilis inspectet.

ipsum dicit, ornat⁹ etiā ꝛ fauor: q̃ pro ꝛ lepos id ē facetie affatus ꝛ colloqiij: cpellūt sup. plerūq; excedere .i. pcellere visu et apparentia multos sup. tales ꝛ taliter vestib⁹. ꝛ fauore ꝛ facetia colloqiij insignitos: multos dico cōparatos sensu erroneo: subaudi ob fictā decentiā Homerꝫ illū poetaꝫ grecū. q. d. ornatus vestimentorꝫ atq; reliqua supradicta sepi⁹ faciūt magrꝫ estimari Homero sapiētiorē ꝛ peritiorē: quāuis ita in rei veritate nō existat. ¶ No. q̃ cuilibꝫ patria sua dulcorosa est: qm̄ loc⁹ genitalis cuiuslibet est cōseruatiuū principiorum quēadmodū pater pncipiūꝫ pductiuūꝫ existit; vt attestatur Porphirius Ysagogicis cū inquit. Est em̄ patria principiū generatōis quēadmodū et pater. In ipsa nempe, virtus celestialis innato vigorē instituit; atq; ipsum in esse cōseruat veluti locus suū locatū. ē ergo dulcorosa cuilibet sua patria ob loci natal' cōseruantiā. silr q̃ꝫ dulcorosa ē pa rentuꝫ reuerentiā: q̃ quidē p̃mū pmissione mandata est: vt patꝫ exo. xx. cū dr̄. Honora patrē tuū ꝛ matrē vt bene sit tibi. affert em̄ parentū reuerentia vite longeuitatē: atq; honorꝫ tpaliū affluentiā abūdantem. Itē polimit⁹ ta. tū. adiectiue sumitur vel etiā polimita vestis atq; multorꝫ colorꝫ: ꝛ dr̄ a rotūditate qd̄ est polus: q2 vestis illa rotunda est: ꝛ pōt capi in pposito p vtroq; significato. Itē venust⁹ .i. decens: ꝛ dr̄ a ven⁹. Papias vo dicit venustus .i. sapiēs: ornatus: modestus: formosus. vnde venustas facetia ꝛ formositas. ¶ Jocorꝫ quoq; dānosa libido ꝛc. In hac pte hoc. post p̃dicta ponit documēta magistrοs regulātia quo advicio fugam. Et diuiditur hec pars in duas ptes scdm duo documēta q̃ ponit. scda ibi. Cum aūt. Primo ponit vnū documentum qd̄ est de euitatōe iocorꝫ illicitorꝫ. scdo cāꝫ documēti subiungit ibi. Et qd̄ oris ꝛc. Et dicit p̃mo q̃ dānosa libido .i. cupiditas iocorꝫ sit ablata: subaudi a magr̄o. attēti⁹: ꝛ h̄ iō vt honor pūcialis .i. boīꝫ pūcialiū ꝛ patrie efferat .i. extollat famā sup. magr̄i in cōmēdatōe tituli .i. honoris. qd̄ tn̄ raro ptigit: q2 nemo accept⁹ ī patria ē neq; pphā: vt dr̄ in Euāgelio. ꝛ sequit. ꝛ quātomagis titul⁹ .i. laus ꝛ honor venustatꝫ ꝛ nobilitatꝫ surrexerit ī excreuerit. tāto magis ē insistēdū .i. vacādū: fauori subditorꝫ .i. scholariū. Et cāꝫ documēti assignās. d. hec oīa iō sieri pgruū ē. vt qd̄ .i. q̃ laus neq̄t p ferri: subaudi ob pferētis verecūdiā cū ppria laus sordeat: pferri inq̄ tumultib⁹ .i. Vbis tumultuosis ppriȷ oris illō salte erogeꝛ ꝛ ppaleꝛ affatib⁹ tēpestiuis corꝫ .i. subditorꝫ: vt sic magr̄ ipe nō solū morꝫ dulcedie: sꝫ ꝛ facultatꝫ .i. sciaꝫ acumie .i. excellētia specteꝛ ꝛ puireꝛ. ¶ Notādū magr̄i ī natalib⁹ pmorātib⁹ locis summope a lusorꝫ psortio, se abstinere debēt ppꝛ multas vilissimas pditōes qb⁹ q̃libꝫ lusor astringiꝛ. Pria ē desideriū lucrādi qd̄ ex cupiditate pcedit: q̃ radix oīm viciorꝫ ē. p̃mo ad Thimo. vi. Scda spoliari pximū qd̄ rapina ē. Tertia blasphemare deū qd̄ ē tn̄ pessimū. Quarta piurare: q̃ eccl'ia pteniꝛ. Quīta valde incēriꝛ: q̃ scādalizaꝛ pxim⁹. Sexta furari: qd̄ suspēdiū seq̄ꝛ. Septīa irasci: qd̄ plerūq; homicidiū seq̄ꝛ. Octaua solēnitates nō colere: q̄re ꝛ merito lapidādi essent lusores sicut q̄ colligebāt ligna in sabbato. Nonū amissio bonorum

ominquas ob res bone acquisitionis magister q famā bonā et honores suos promulgare desiderat ludorum inhonestatē rabiēq̄ devitat: quū nihil est qd hoīem tā dehonestet q ludorum inhonestas. Alee eni ludus vt in policrato li. primo scribitur: oīm malorum mater est. Deniq̄ eni ergo tā alee q ceterorum ludorū errores exēplo Chilonis lacedemonij. hic eni societatis iungēde cā missus ī chorinthū: duces et seniores pplī ludētes inuenit in alea: infecto itaq̄ negotio reuersus ē, dicens se nolle spartorum gloriā quorum cōstructio bisātio clarescebat hac maculare infamia: vt diceretur cum aleatoribus societatē contraxisse. preclare quoq̄ vt fertur ī esse rebat Temistocles magistratus et ludis et quibuscunq̄ lenocinibus arcendos fore ne respublica ludere videatur: desectuq̄ sui relicta grauitate pnunciet. b ille. ¶ Cū aūt tam mor̄ q facultatis. Hic ponit scdm documētū q̄ sumitur Bo. magros ipos an fugā luxurie similis vinib⁹ āplexādā. Et diuidit h ps ī tres ptes. Nā pmo documētū ponit. scdo cām documēti reddit. tertio oīa ista exēplo ɔfirmat. scda ibi. Ne rose. tertia ibi. Uenerabilis Cratonis. Et pmo documētū ponēs di. cū ɔmēdatio. i. laudatio et honoratio tā mor̄ q facultatis magistri in publicū. i. in publicā famā euenerit ɔsiderādū est et firmiter cauēdū ne incest⁹. i. luxuria vel fornicatio caput ei⁹ obstipet. i. circūdet et incliner: et etiam ne adulteriū ora sua ɔfundat. sc nodo hoc est ps p toto posita: q̄ pr ne fetor viciū illicite malignitatis denigret et obfuscet famā

¶ Cum autem tam morum q̄ facultatis in publicum euenerit commendatio: cauendum est ne incestus caput ostipet: adulterium ora confundat: illiciteq̄ malignitatis fetor famam bonam denigret. Ne rose verum emittentes odorem videantur expirare: et lilia sudore castitatis quesita decrescere videantur. ¶ Venerabilis Cratonis effigies proprie facultatis complicibus: alijs etiam qui eam visco aspectu attingerent meroris causam prebuit incrementum. qui castoris in diuersorio ob eufrasie vxoris sue delicias obdormiret amplexando repertus est: capillis tractus: verbere castigat⁹: vulnere lacerat⁹: sale fricatus: vrina seruorū infusus: angulis eiectus: trabibus

subaudi magnis laboribus ɔquisitā. Et rōem reddās hor di. hec iō ɔsiderāda sunt: ne rose. i. ipsa bona fama emittētes odorē vernū. i. vernalē et suauē videātur expirare: et etiam ne lilia castitatis. i. ipsa castitas q̄ lilijs merito cōparat: ɔsita sudore. i. labore videātur decrescere sup. a sua pulchritudie. q. d. ne ipsa bona fama redolere desistat. ¶ No. Boe. attendens inter alia vicia que habēt bonā famam tollere ac etiam denigrare ipsa luxuria ē. pro tanto vere sapiētie magistrū per hoc documentū vicium hoc euitare docet ei famā bonam retinere: quod faciliter adimplere valebit: si ɔsilio sapientie voluerit adherere. vnde ipsa sapientia contra vicium hoc et reliqua vicia dicit illud sapientie septimo. Venerunt mihi omnia pariter cum illa: et innumerabilis honestas per manus illius. quod et Catho attendēs inqt. Luxuriam fugito simul et vitare memēto Crimen auaricie nā sunt cōtraria fame. Contraria inqt qd nō solum verbis sed exemplo clarissimum est. nunquid enim voluisentium vrbs clarissima opulenta legibus et moribus ordinata: vt refert Valerius libro. ii. cap. i. postq̄ in luxuriam plapsa est: in minimā etiam turpitudinem decidit: vt se in nor insolentiis iure subiacet dominationi. sic et iperium romanū vt, Po i,i a libro sexto. c. xij refert. luxu et libidine exhaustū est Nerone regnante. Quid ergo hoc vicio fedius: quid dānosius: quo virtus atteritur: victorie clanguescunt: sopita gloria in infamiam conuertitur: fama q̄ honestatis denigratur. Item incestus. i. incastus: qui cum moniali cū consanguinee vel virgine cōcubit. est enim coitus illicitus. Sed adulterium q̄si ad alterius thorum accessus est. est eni vt inqt magister in quarto sententiarū illicit⁹ coitus cū maritata. Sed stuprum ē deflloratio virginis illicita. Fornicatio communis ad hec oīa: sic tū specialiter cū soluta vidua vel meretrice. ¶ Venerabilis Cratonis. In hac pte. Boetius super⁹ dicta exēplo confirmat et duo facit. nam primo ponit exemplum. scdo circa hoc notabile quoddam subiungit ibi. Licet. Et exemplum proponens dicit que et quanta opprobria subsannationes atq̄ blasphemias ob adulterij incurrebat vicium. venerabilis enim effigies

id est imago & successus cratonis illius magistri prebuit causam meroris atque tristicie incrementum: medii prope facultatis .i. artis complices .i. socijs: verum etiam alijs qui eam attigerant vinco respectu: qui scilicet crato cum obcderit quodam tempore in diversorio .i. in domo castoris illius hominis quicunque ipse fuerit: & hoc ad delicias .i. adulterii causa: sic vxoria fuit: repertus comprehensus est in amplexando. quid vltra. Crato ipse tractus capillis castigatus verbere: laceratus .i. laniatus vulnere: et deinde sale fricatus: atque postea in augmentum penarum vrina fetorum infusus: & iterum etiam angulis sup. domus erectus trabibus. tandem vero tortoribus ipsum ut permittitur cruciatibus lassatis et fessis genitalibus privatus: sterquilinioque suppositus, transeuntibus expositus. subaudi in videndam fabulam: quibus omnibus sic perpetratis extitit plebis abiectio &c. vti in littera clarius prosequuntur: quam littera nulla eget expositione. ¶ Nota. licet mechos atque adulteros similiter quoque & alios fornicarios cunctosque perditos mente existere multa mala iusto dei iudicio contingere: hec tamen que littera exemplis enumerat: licet non plerisque contingunt quemadmodum Cratoni euenisse narrantur: sunt tamen de his que cum adulter in vicis de

erectus: tandem lassatis tortoribus genitalibus privatus: sterquilinio suppositus: transeuntibus expositus; plebis abiectio: discipulorum desolatio: commilitonum opprobrium: crudumque ac crudele miserum ac miserrimum cunctis extitit doloris spectaculum: affinitatis gratia: parentele que gloria in nullo sibi proficientibus. ¶ Licet enim primeua quoque salua fiant indicia: vltima vero alterius saporis inquinamenta permanebunt.

prehenditur ipsi promptius quam reliqua infligunt. Talia sunt que Hora. li .i. sermonum commemorat satyra secunda. inquit enim ipse hoc modo. Hic se precipitem tecto dedit ille flagellis. Ad mortem cesus: fugiens. hic decidit acres Predonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos. Hunc perminxere calones quinetiam illud. Accidit vt quis testes caudamque salacem Demeteret ferro. iure omnes &c hec ille. Item meror proprie dolor est cum silentio: et venit a mereo res: quod preterito caret: licet mereo res. in. inuenitur: tamen non in eadem significatione. Item diversorium diversitas viarum est vbi viator ad callem divertitur: vel locus remotus ab alio. vel receptaculum .s. hospitij vel hospitale. & dicitur a diverto. vnde in luca. non erat ei locus in diversorio: et dicitur in glo. est locus inter duos muros habens duas ianuas: vt scilicet ex diversis vijs recipiat aduenientes. ¶ Licet enim quoque. In hac finali particula huius totius libri de disciplina scholarium. circa prime dicta quoddam subiungit notabile quo magistros quoslibet commonet: vt quicunque tam in moribus: tum que administratione doctrinarum gesserint. hec saltem eo ordine atque manerie gerant: vt sicut media primis prevaleant: sic que vltima medijs preantecellant: quod tamen plerumque alio ordine geritur. Quis enim primeua indicia .i. signa fiant quandoque id est se¬ pius salua subaudi et laudabilis: tamen vltima sup. indicia permanebunt plerumque inquinamenta .i. turpia & scelera alterius saporis .i. manerei quam prima. ¶ Nota. sicuti parum prodest bene agere si mens labilis existat. cum ex nullis actibus generetur habitus nisi boni operis perseverentia coexistat: sic que parum immo nihil proficit qui a bonis incipit. medio tepet: finemque horrore confundit. vnde in proverbijs sapientum bene dictum est. Nihil prodest benefacere si cesses. Nam turpe est bona opera cepta deserere atque in mala declinare. Incepto ergo bono proposito perseverandum est iugiter. Ille autem perseuerat qui bona cepta continuat. Ille quoque continuat qui summus creationis fine singula claudit. Qui deus gloriosus est in secula cuncta benedictus Amen.

¶ Consiliabar item gnatorum soluere carmen
Obliqua facie surdus ab arce vebor.
Non pudeat sinistre dolos ex aggere fato
Rimiferos sonitus dum mouet ampla seges
Ederat interdum rabies conterminia ponto
Dum loquor ex quarto capite confer opus
Nos precor o iuuenes quibus est celebranda iuuentus
Suggerat innocuos nunc mea lyra modos.

Finitur Boetius de disciplina scholarium cum commento.

Tabula super libris Boetij de consolatione philosophie secundum ordinem alphabeti.

Tabula.

Tabula.

Superbos reprobat vanam gloriam querentes.libro quinto metro septimo.
Supplicia.require premia.
Taciturnitas dupliciter prouenit.libro primo prosa secunda.
Taciturnitas triplex.libro secundo ꝓsa prima.
Tactus.require cognoscitur.
Tardus.require asinus.
Temporalia ebetant et ingrossant mentem humanam.libro primo metro secundo.
Tempus vernale conuenit vite humane.ibidem.
Tempus autūnale dat vuas.ibidem.
Tenebris assueti non queunt lumen intueri vt sunt certe aues.libro quarto ꝓsa quarta.
Terra habitabilis solum ad tres partes.libro secundo prosa septima.
Terrena bona excecant vulgares.libro quarto ꝓsa quarta.
Testis conditiones.libro primo prosa quarta.
Tetragonum corpus comparatur sapienti.libro quarto ꝓsa septima.
Tigris flumen.require eufratis.
Tiresias vaticinauit.require vaticinatio.
Tonitru dicitur deus tonare:vt sic diuina ꝓuidentia recogitetur.libro quarto metro sexto.
Transformatio.require animi.
Transformatus.require vlixis.
Turbationes animi impediunt cognitionem veritatis.libro primo metro septimo.
Vaticinatio Tiresie: quod dicam hoc erit vel nō erit.li.quinto prosa tertia.
Ubi nunc Fabricius vbi Catho.libro secundo metro septimo.
Velle malum.require posse.
Venenum bibere require Socrates.
Venti quattuor principales a quattuor partibus mundi quilibꝫ duos habet collaterales: et sunt duodecim. libro primo metro tertio.
Uentorum generatio.libro primo metro secundo.
Ueritas.require Socrates.
Ueritas qualiter latet in principio in nostro intellectu.li.tertio metro vndecimo.
Ueritatem non omnes eodem modo capiunt.nam quidam demonstratiue:quidam auctoritatiue: quidam per modum fabule.libro tertio metro duodecimo.
Ueritas ꝓpositionum.require ꝓpositio.
Ueritas ꝯtrariatur opinioni vulgarium qui putāt malos impunitos felices.libro quarto ꝓsa quarta.
Uertex capitis tres habet partes.fātasia in anteriori:cogitatiua in medio:memoratiua in occipite.li.i.ꝓsa.prima.
Uespertina.require serenitas.
Uestibus non est gloriandum.libro secundo prosa quinta.
Uia ad beatitudinem.require patria.
Uicia sunt spernenda.libro quinto ꝓsa sexta.
Uicia non sunt sine penis.lib.quarto ꝓsa prima.
Uiciosus.require accidiosus.
Uidere omnia require deus.
Uini duo dolia in limine Jouis.libro secundo ꝓsa secunda.
Uirtutes sunt colende.libro quinto ꝓsa sexta.
Uirtus interpretatur.libro quarto ꝓsa septima.
Uirtutes sunt via ad beatitudinem.require patria.
Uisus.require cognoscitur.
Uita humana.require tempus vernale.
Uita virtuosa est status mediocris ꝓpter similitudinem edificij.li.secundo metro quarto.
Uita hominis.require circulo.
Uita hominis.require periodi.
Ulixis socij per potum Circis in bruta sunt transformati.libro quarto metro tertio.
Uires plures.require aduersitas.
Unum et bonum idem sunt.libro tertio ꝓsa vndecima.
Unum manet interim quod est vnum.ibidem.
Uolitum nihil nisi cognitum. libro quinto metro tertio.

Tabula.

Explicit tabula Boetij de consolatione philosophie.

RRRRRR R R

RRRRRR R

don felipe por la gracia

de dios

don felipe por la gracia

don felipe por la gracia

de dios

don felipe por la gracia

de dios

don felipe por la gracia

de dios

don felipe por la gracia

de dios

don felipe por la gracia de

dios